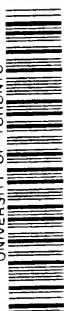

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 01428300 6

VENERABILIS BAEDAE
HISTORIA
ECCLESIASTICA GENTIS ANGLORUM.

London

HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE

7 PATERNOSTER ROW

~~B~~
VENERABILIS BAEDAE

HISTORIA ECCLESIASTICA

GENTIS ANGLORUM,

HISTORIA ABBATUM,

ET

EPISTOLA AD ECGBERCTUM,

CUM

EPISTOLA BONIFACII AD CUDBERTHUM.

CURA

GEORGII H. MOBERLY, A.M.

COLL. CORP. CHRIST. SOC.

Oxonii

E TYPOGRAPHEO CLARENDONIANO

M DCCC LXXXI

[*All rights reserved*]

BR

746

B5

1881

5866
1110700

INTRODUCTION.

§ I. THAT Anglo-Saxon England should have produced so learned a divine and historian as the Venerable Beda, within the first century after the introduction of Christianity, is surely a remarkable fact, and one which may well claim attention at the outset of a study of this his great historical work.

During the last years of the sixth century, a line drawn from Abercorn southward to Weymouth would not unfairly have represented the two great divisions of the island. These divisions were separated by a difference of religion, as well as by a difference of stock. The races which inhabited the north-western portion of the island were Celtic, and had been Christianized; those which lived to the south-east of this imaginary line were Teutonic, and were still heathen. The Britons had been Christians from time immemorial; but their Christianity was of such a stern and unforgiving character, that though they sent Ninian to evangelize their kinsmen the Picts at the beginning of the fifth century, while the Scots were converted by the Irish Columba in the middle of the sixth, they had no thought of admitting their old Teutonic enemies, who now possessed what had once been their territory, to the privileges of Christian brotherhood with themselves¹.

¹ See Hist. Eccl. i. 22, p. 48. 'Et hoc addebant, ut nunquam genti Saxonum sive Anglorum secum Britanniam incolenti verbum fidei prædicando committerent.' See too Greg. Epist. vi. 58: 'Pervenit ad nos Anglorum gentem ad fidem

Christianum Deo miserante desideranter velle converti, sed sacerdotes e vicino negligere, et desideria eorum cessare sua adhortatione succendere.' See too the next letter, where Gregorius expresses himself in nearly the same words.

The theory which was once received without question, that the Anglo-Saxon conquest had been a war of extermination, and that all the Britons who were left alive took refuge in Wales, Cornwall, or Cumberland, is now generally abandoned. Whatever may be thought as to the numerical proportion, or capacities, in which Britons continued to inhabit England, there is now no reason to doubt that there was still to be found a Celtic stratum, overlaid doubtless by many Teutonic strata, among the population. There would be more reason to believe this if, as is probable, the Anglo-Saxon conquest did not begin in A.D. 450, according to the popularly received story, but consisted of a gradual extrusion of the old inhabitants and colonization of the conquered territory, lasting perhaps for a period little short of three centuries. Such Britons as remained then under Anglo-Saxon rule would have been Christians. They may more than possibly have soon lost their Christianity; and it is not to be expected that a race of warlike lords would have brooked the teaching of their inferiors and serfs. But at any rate, though we estimate the influence which Christianity gained in this way at the lowest, this will still account for the fact that Christian ideas, when presented by any but foes, were no novelty to the English Teutons.

Another consideration of weight should be added to the foregoing. The Teutonic mythology was not so degraded but that it presented in fragments the outlines of the Christian scheme of salvation. 'The fact that a god had perished could sound strangely in the ears of no worshipper of Baldr; the great message of consolation—that he had perished to save sinful, suffering man—justified the ways of God, and added an awful meaning to the old mythus. An earnest, thinking pagan would, I must believe, joyfully accept a version of his own creed, which offered so inestimable a boon in addition to what he had heretofore

Some
Christians
probably
remained as
slaves.

The Teu-
tonic myths
prepared the
way for
Christianity.

possessed. The final destruction of the earth by fire could present no difficulties to those who had heard of Sustr and the Twilight of the gods, or of Allfather's glorious kingdom, raised on the ruin of the intermediate divinities. A state of happiness or punishment in a life to come was no novelty to him who had shuddered at the idea of Nástrond: Loki or Grendel had smoothed the way for Satan¹. Pope Gregorius saw this, and enjoined Augustinus not needlessly to shock the religious faith of his converts. They might still worship, he thought, the old objects under new names, and in the old temples newly consecrated. 'Those who had believed in runes and incantations were satisfied with the efficacy of the mass; a crowd of saints might be invoked in place of a crowd of subordinate divinities; the holy places had lost none of their sanctity; the holy buildings had not been levelled with the ground, but dedicated in another name; the pagan sacrifices had not been totally abolished, but only converted into festal occasions, where the new Christians might eat and drink, and continue to praise God; Hrethe and Eostre, Woden, Tiw and Fricge, Thunor and Sætere retained their places in the calendar of months and days; Erce was still invoked in spells; Wyrð still wove the web of destiny; and while Woden retained his place at the head of the royal genealogies, the highest offices of the Christian Church were offered to compensate the noble class for the loss of their old sacerdotal functions. How should Christianity fail to obtain access when Paganism stepped half-way to meet it, and it could hold out so many points of outward union to Paganism²?'

Considerations such as these may help to account for the deep root which Christianity struck in England at once, and the rapidity with which it bore fruit.

§ II. The various Teutonic colonists of England seem all to

¹ Kemble, *Saxons in England*, vol. i. p. 443.

² *Ibid.* p. 444.

have belonged to two tribes—the Angles and the Saxons¹.

Of the two English Britain was unequally divided between Teutonic tribes, the two. The Angles possessed the whole country from the Friths to the Thames, together with Kent and South Hampshire; the Saxons all the south-west portion of Britain, together with Middlesex and Essex. The Angles therefore were far more widely spread than the Saxons.

Thus it happened that when Pope Gregorius undertook the conversion of England, it was for Angles rather than Saxons that his mission was intended. The slave-boys in the Roman market-place had been Angles from Deira: and it so happened that the readiest path to the heart of England lay through an Angle prince; for Æthelberht of Kent had already married a Christian, and was at that moment tolerating Christian worship in the city where he resided. The Gospel received a courteous hearing in Kent (A.D. 597), and its missionaries began to think of new conquests. Still it is in Angle kingdoms that it is most tolerantly received. Eorpwald of East Anglia was baptized before A.D. 626. When Paulinus preached in Northumbria,

¹ It will be observed that no room is left in this classification for the Jutes, who are classed with the Angles. This is done after much deliberation, the following being, in summary, the principal reasons which induce a belief that the Jutes were at least more closely akin to the Angles than to the Saxons.

1. The authorities which are most nearly contemporary favour this classification. The poet of *Beowulf* (according to Kemble nearly contemporaneous with the events he relates) makes Hengest an Eoten or Jute, and makes him come from 'Angle.' Nennius represents him as an Angle. Against this is to be set the fact that Ethelwerd assigns a local habitation to the Gioti north of Anglia: and that Geographus

Ravennas (seventh century) speaks of Anschis as a Saxon.

2. The Angles of Northumbria seem to have been specially akin to the Jutes of Kent. Nennius (M.H.B. p. 75) represents Soemil who invaded Northumbria as Hengest's grandfather: and before Ida took the title of king in Bernicia, A.D. 547, Lappenberg, i. 119, thinks that the Northumbrians had been governed by the kings of Kent. It was directly from Kent to Northumbria that Christianity marched, and when Wulfhere of Mercia invaded Wessex, A.D. 661, the only districts that he subdued and retained were Wiht and Mean, the two Angle colonies among the West Saxons. See p. 239, note 5.

both the thane who was the spokesman of Eadwine's gemót, and Cefig the high-priest, declared themselves dissatisfied with the popular religion, and willing to receive any other which contained fairer promises. Eadwine of Northhumbria was baptized A.D. 627; and Blæcca the ealdorman of Lindsey about A.D. 630. Mercia, the heathen power which longest resisted the Gospel, fell under its sway in A.D. 656.

Among the Saxons Christianity did not meet with so eager a reception. As early as A.D. 604, Augustinus had attacked them by consecrating Mellitus to be Bishop of the East Saxons. Sæberht, their king, Æthelberht's nephew, was baptized; but under his sons the kingdom fell away, and was not recovered till A.D. 653. This was not an encouraging beginning, and seems to have checked the zeal of the Archbishops of Canterbury, so that no other effort of any magnitude was made in the direction of the Saxons. Wessex, Sussex, and Essex were in total darkness till almost the middle of the seventh century. When Wessex was converted, A.D. 634, it was not by the efforts of its Christian neighbours in Kent, but by a fresh mission from Rome. Nay, it seems as if Birinus himself had intended to penetrate into Mercia, and was only stopped among the Gewissas by the fact of finding them 'paganissimi.' Sussex, the latest heathen country in England, was not converted till Bishop Wilfrith preached there in A.D. 681.

The Saxons
were less
eager in
receiving
Christianity.

The Angle tribes also were more politically powerful in England, as it began to be called from them, than their Saxon neighbours, as well as more widely extended, and more eager in the reception of Christianity. Roughly speaking, we may call the three hundred and fifty years which commonly are known as the 'Period of the Heptarchy,' by the name of the 'Period of Angle dominance.' With the exception of one or two detached Saxon kings (such as were Ælle of Sussex, and Ceaulin of Wessex),

The Angles
at this time
the more
politically
powerful of
the two.

all the predominance of power was in the hands of Angles. For the first eighty years of the seventh century, under Eadwine, Oswald, and Oswio, it was in the hands of Northumbrian Angles, in spite of the growing Mercian rivalry and occasional Mercian victories. For the next hundred years it was in the hands of Mercia; that is, it was transferred from the northern to the southern Angle power. Meanwhile the great Saxon power, Wessex, had been steadily growing; and at the outset of the ninth century it gained the absolute dominion, which it kept with hardly a check for upwards of two hundred years.

It was just at the end of the period of Northumbrian pre-eminence that Beda was born. We should not therefore be surprised to find that in his eyes the nation is a nation of Angles, inhabiting an island in which Saxons are a tribe of only secondary importance. This seems to be the true explanation of the name which he gave to his Church History—the History of the Angle Nation, ‘*Historia Ecclesiastica Gentis Anglorum*.’ As between the Northumbrians and Mercians the superiority for the greater part of the period of which he writes undoubtedly lies with the Northumbrians; though it had passed into the hands of the Mercians by the time at which his history was written.

§ III. Meantime Christianity was bearing good fruit all over the island. But it so happened that the two greatest Churchmen of the age were both the produce of Northumberland. These two were Wilfrith of York and the Venerable Beda—as different in their lives and occupations as could be—one an active stirring missionary, a very knight-errant of the Gospel; the other a learned student, who, so far as we know, never travelled beyond his native province. It is striking to find such a pair in the very infancy of the English Church.

Wilfrith was born only seven years after the general con-

version of the whole province, and the wholesale baptizings in the rivers Glen and Swale, which were consequent on the baptism of Eadwine. Nevertheless, Wilfrith of York, we are told that in his early boyhood he manifested a decided preference for the monastic life. His career till he became a Bishop was marked but by one event which is of importance in English Church History. At the synod of Streaneshalh, Wilfrith, then a priest of Bishop Ægelberht of Wessex, was the advocate of the Roman practice with regard to the celebration of Easter. His arguments prevailed, and in consequence the whole English Church adopted the Roman rule. He thus took a principal part in deciding the question whether the North English Church, which owed her hierarchy and existence mainly to that of Scotland, should retain the elasticity of usage which she had borrowed from the latter, or be rigidly subjected, like her neighbour the South English Church, to the rules which emanated from Rome.

After his consecration, we find Wilfrith's influence all bearing in the opposite direction. He apparently was content that the North English Church should serve the Roman, but rebelled against the supremacy of the primate of Canterbury. His influence now was not so successful as before. It was sufficient to acquit himself personally in two appeals to synods at Rome; yet it was not sufficient to last beyond his own lifetime.

But, after all, what was chiefly admirable in Bishop Wilfrith is his unceasingly active devotion to the cause of the Gospel. He was Bishop of York, of Hexham, of York again, of Mercia, and of Hexham again; he served the see of Lindisfarne for two years; he converted Sussex and Wiht, not to speak of his preaching in Fresia; he went thrice to Rome, the last time in his seventieth year, upon matters which he must have thought vital to the welfare of the Church of England.

A striking contrast to the stormy career of Wilfrith is

presented to us in the quiet and uneventful life of the
and the
Venerable
Beda. Venerable Beda. We know, to say the truth, very
 little about him. All the facts, with the one ex-
 ception of the account of his death, are gathered from his own
 short autobiography at the end of his history. Two lives are
 extant of him, but they neither of them appear to have had
 any materials to build upon further than this. One of these
 was written in the eleventh century—the other is of uncertain
 date¹.

Beda's name has commonly been derived from 'bidan,' to
 bid; which may be taken either in an active or a passive sense
 —as meaning either a 'master' or 'a servant,' either 'to
 command' or 'to pray.' There is another stem, however, from
 which it seems likelier to have come. We find in Florence
 of Worcester's Appendix a King of Lindsey named Beda,
 with a son Biscop; and it is impossible not to be struck with
 the coincidence that Hædde calls Biscop Benedict, the founder
 of Wearmouth and Jarrow, by the name of Baducing, or the
 son of Badoc. Here, it seems, among the Kings of Lindsey
 (who Kemble thinks were probably Mercians²), occurs the name
 of another Biscop Baducing. If Biscop Benedict was de-
 scended from the same stock, it would well suit Beda's expres-
 sion that he was 'nobili quidem stirpe Anglorum progenitus.'
 And we also have the name of Beda occurring as one of the
 same race. If this Beda is equivalent to Badoc, as seems not
 improbable, we are at once introduced to a new idea; for Beda,
 as a prefix, qualifies the word which follows it with the sense
 of 'military'—Badudegn, 'battle-thane;' Baduwine, 'battle-
 friend'³.

¹ Vita Bedæ Venerabilis Pres-
 byteri et monachi Girwensis, scripta
 partim a Cuthberto ipsius discipulo,
 partim ab aliis qui sæculo xi. vixit.
 Smith, p. 791. 'Vita Bedæ, Auctore
 anonymo pervetusto incertæ ætatis.'
 Ib. p. 815.

² Archæol. Inst. Proceed. 1845,
 p. 94.

³ It is curious to find a Mac
 Baedan, see p. 80, note 4, and
 a Macbeda (Macbeth), among the
 Gaels of Scotland.

To return to the few facts which we know about Beda's life. He tells us that he was born on the domain of the abbey of Wearmouth and Jarrow. The abbey at Wearmouth was begun A.D. 674, on land given by Ecgrith, King of Northumberland, to Biscop Benedict. The abbey at Jarrow was begun A.D. 682, on land given for the purpose by the same king. But the year of Beda's birth is a matter of uncertainty. The two MS. Lives of him already referred to fix it A.D. 677. Pagi¹ places it in A.D. 674; Mabillon² A.D. 673; the editors of the *Monumenta Historica Britannica* A.D. 672. But Mabillon's reasoning seems incontrovertible. If it be true that the History was written A.D. 731, it follows that Beda, being then in his fifty-ninth year, must have been born in A.D. 673 or 672.

He was born then on the lands to the north of the Wear, which even then³ may have been destined by King Ecgrith for the ground on which the future abbey was to be built. At seven years old he was put under the care of Abbot Benedict by his relations. In A.D. 684 Benedict, on his going to Rome for the fifth time, made Ceolfrid abbot of Jarrow, and Easterwine of Wearmouth. Ceolfrith ultimately became abbot of both, as he succeeded Sigfrith, Easterwine's successor, in A.D. 688; but as Beda in his short autobiography makes no mention of either Easterwine or Sigfrith, we must conclude that he was bred up in the abbey of St. Paul at Wearmouth. He proceeds—'I have passed all my life since then in the same monastery, and have given my whole attention to studying of the Scriptures; and in the intervals of my observance of the monastic discipline and of the daily occupation

¹ Critic. in *Annal. Baron.* A.D. 672, on which Benedict returned to Northumberland, and so charmed

² Mabillon's *Elogium Historicum*, appended to the first Life of Beda, in Smith, p. 794.

³ Cenwalh of Wessex died A.D.

Ecgrith that he immediately ('*confestim*') gave him the land for Wearmouth Abbey; p. 374.

of chanting in the church, I have always found interest in either learning, teaching, or writing.' He mentions in his History (p. 220) that he was taught by Trumberht among others, a brother in Wearmouth Abbey. He must also have known familiarly John the Archchanter, whom Abbot Benedict brought from Rome about A.D. 677, and who must have resided much at Wearmouth during his sojourn in England, as he left there several books of his own writing, which were preserved when Beda wrote the *Historia Abbatum*.

'In my nineteenth year,' Beda proceeds, 'I was ordained deacon, and priest in my thirtieth year—both at the hands of the most reverend Bishop Johannes'¹ [of Hexham, p. 292], 'and at the bidding of Abbot Ceolfriht.' His nineteenth year corresponds with A.D. 690–691, his thirtieth with A.D. 701–702. 'From the time that I was ordained priest till now, when I am fifty-eight years old, I have occupied myself with writing commentaries upon the Sacred Scriptures, to suit my own needs and those of my brethren, gathered from the works of the venerable fathers; and either briefly given or as a paraphrastical interpretation of the sense.'

This is all we know for certain of Beda's life: of his death an account is given by his friend and disciple Cuthberht. There is besides an anecdote related of him by Alcuin, which may very probably be true, and certainly is extremely beautiful. In writing to the monks of St. Peter's, Jarrow, he says:—'There can be no doubt that the holy places are frequented by visits of angels. It is related that Beda, our master and your blessed patron, used to say: "I well know that angels visit the congregations of brethren at the canonical hours. What if they should not

¹ Smith dated Bishop John's consecration to Hexham A.D. 685, and his translation to York A.D. 686. There was some difficulty consequently in understanding why he should be exercising his episcopal functions

in Wearmouth upon the Tyne. But see note 1 on p. 294, where it is shewn that he continued Bishop of Hexham till A.D. 705. Smith's son notes his father's mistake in an Appendix.

find me there among my brethren? Will they not say, Where is Beda? why comes he not with his brethren to the prescribed prayers?¹”

Malmesbury informs us that Pope Sergius, anxious to have the advice of so learned a divine as Beda, wrote a letter to Abbot Ceolfrith, desiring him to send ‘the monk Beda’ to Rome. But Mr. Stevenson has conclusively shewn² that the name of Beda was unjustifiably interpolated by Malmesbury into a letter from the Pope to Ceolfrith, which really desired him to send a ‘*religiosus Dei nostri famulus*’ to take counsel about some ‘*capitula ecclesiasticarum causarum*.’ So falls to the ground the famous legend of Beda’s journey to the court of Rome.

The letter from Cuthberht describing his death shall be given in his own touching words:—

‘*Dilectissimo in Christo collectori Cuthuino Cuthberth con-discipulus, in Deo æternam salutem.*

‘*Munusculum quod misisti multum libenter suscepi; multum-que gratanter literas tuæ devotæ eruditionis legi, in quibus, quod maxime desiderabam, missas videlicet et orationes sacro-sanctas pro Deo dilecto patre ac nostro magistro Beda a vobis diligenter celebrari reperi. Unde delectat magis pro ejus caritate, quantum fruor ingenio, paucis sermonibus dicere quo ordine migravit e seculo, cum etiam hoc te desiderasse et poscere intellexi.*

‘*Gravatus quidem est infirmitate maxima creberrimi anhelitus, sine dolore tamen, ante diem Resurrectionis Dominicæ, id est, fere duabus hebdomadibus; et sic postea lætus et*

¹ Alcuin, Epp. 16, ed. Migne, ad fratres ecclesiæ S. Petri. ‘Sed et angelorum visitationes loca sancta frequentare non dubium est. Fertur enim magistrum nostrum et vestrum patronum beatum dixisse Bedam, “Scio Angelos visitare canonicas horas et congregationes fraternas:

quid si ibi me non invenerint inter fratres? Nonne dicere habent, Ubi est Beda? Quare non venit ad adorationes statutas cum fratribus?”’ I am indebted for this quotation to the kindness of Professor Stubbs.

² Introd. pp. xi–xiii.

gaudens gratiasque agens Omnipotenti Deo, omni die et nocte, imo horis omnibus, usque ad diem Ascensionis Dominicæ, id est, septimo Kalendas Junii vitam ducebat, et nobis suis discipulis quotidie lectiones dabat, et quidquid reliquum erat diei in Psalmorum cantu occupabat, totam quoque noctem in lætitia et gratiarum actione pervigil ducebat, nisi quantum modicus somnus impediret. Evigilans autem statim consueta repetivit, et expansis manibus Deo gratias agere non desivit. O vere beatus vir! Canebat sententiam Beati Pauli Apostoli "Horrendum est incidere in manus Dei viventis," et multa alia de Sancta Scriptura, in quibus nos a somno animæ exsurgere præcogitando ultimam horam admonebat. Et in nostra quoque lingua, ut erat doctus in nostris carminibus, dicens de terribili exitu animarum e corpore:—

"Fore the neid faerae
 Naenig uuiurthit
 Thonc snotturra
 Than him tharf sie
 To ymbhycgannæ
 Aer his hin-iongae
 Huaet his gastae
 Godaes aeththa yflaes
 Aefter deoth-daege
 Doemid uuieorthae."

‘Quod ita Latine sonat; “Ante necessarium exitum prudentior quam opus fuerit nemo existit ad cogitandum; videlicet, antequam hic proficiscatur anima, quid boni vel mali egerit, qualiter post exitum iudicanda fuerit.”

‘Cantabat etiam antiphonas ob nostram consolationem et sui, quarum una est: “O rex gloriæ, Domine virtutum, qui triumphator hodie super omnes cælos ascendisti, ne derelinquas nos orphanos, sed mitte promissum Patris in nos Spiritum veritatis; Alleluiah!” Et cum venisset ad illum verbum,

“Ne derelinquas nos orphanos,” prorupit in lacrimas, et multum flevit, et post horam cœpit repetere quæ inchoaverat : et nos hæc audientes luximus cum illo. Altera vice legimus, altera ploravimus, imo semper cum fletu legimus. In tali lætitia quinquagesimales dies usque ad diem præfatum deduximus, et ille multum gaudebat Deoque gratias agebat quia sic meruisset infirmari. Referebat et sæpe dicebat, “Flagellat Deus omnem filium quem recipit,” et multa alia de Sancta Scriptura, sententiam quoque Sancti Ambrosii, “Non sic vixi, ut me pudeat inter vos vivere : sed nec mori timeo, quia bonum Deum habemus.”

‘In istis autem diebus duo opuscula multum memoria digna, exceptis lectionibus quas accepimus ab eo et cantu Psalmorum, facere studebat, Evangelium scilicet Sancti Johannis in nostram linguam ad utilitatem ecclesiæ convertit ; et de libris rotarum Isidori episcopi excerptiones quasdam, dicens, “Nolo ut pueri mei mendacium legant, et in hoc post obitum meum sine fructu laborent.” Cum venisset autem tertia feria ante Ascensionem Domini cœpit vehementius ægrotari in anhelitu, et modicus tumor in pedibus apparuit. Totum autem illum diem docebat, et hilariter dictabat, et nonnunquam inter alia dixit, “Discite cum festinatione, nescio quamdiu subsistam, et si post modicum tollet me Factor meus.” Nobis autem videbatur quod suum exitum bene sciret, et sic noctem in gratiarum actione pervigil duxit.

‘Et mane illucescente, id est quarta feria, præcepit diligenter scribi quæ cœperamus ; et hoc factum usque ad tertiam horam. A tertia autem hora ambulavimus cum reliquiis sanctorum, ut consuetudo illius diei poscebat. Unus vero erat ex nobis cum illo, quis dixit illi, “Adhuc, magister dilectissime, capitulum unum deest ; et videtur tibi difficile esse plus te interrogare.” Ab ille, “Facile est,” inquit ; “accipe tuum calamum, et tempera, et festinanter scribe ;” quod ille fecit. Ad nonam autem horam dixit mihi, “Quædam preciosa in mea capsella

habeo, id est, piperem, oraria, et incensa ; sed curre velociter, et presbyteros nostri monasterii adduc ad me, ut et ego munuscula qualia Deus donavit illis distribuam. Divites autem in hoc sæculo aurum, argentum, et alia quæque preciosa dare student : ego autem cum multa caritate et gaudio fratribus meis dabo quod Deus dederat ;” et hoc cum tremore feci. Et allocutus est unumquemque monens et obsecrans pro eo missas et orationes facere : quod illi libenter spoponderunt.

‘Lugebant autem et flebant omnes, maxime quod dixerat quia amplius faciem suam in hoc sæculo non essent visuri ; gaudebant autem quia dixit, “Tempus est, ut revertar ad Eum, qui me fecit, qui me creavit, qui me ex nihilo formavit. Multum tempus vixi, bene mihi pius Judex vitam meam prævidit, tempus resolutionis meæ instat, quia cupio dissolvi et esse cum Christo :” sic et multa alia locutus, in lætitia diem usque ad vesperam duxit. Et præfatus puer dixit, “Adhuc una sententia, magister dilecte, non est descripta.” At inquit, “Scribe cito.” Post modicum dixit puer, “Modo sententia descripta est.” At ille, “Bene,” inquit, “veritatem dixisti, consummatum est. Accipe meum caput in manus tuas, quia multum me delectat sedere ex adverso loco sancto meo, in quo orare solebam, ut et ego sedens Patrem meum possim invocare.” Et sic in pavimento suæ casulæ, decantans “Gloria Patri et Filio et Spiritui Sancto,” cum Spiritum Sanctum nominasset, spiritum e corpore exhalavit ultimum ; et sic regna migravit ad cælestia.

‘Omnes autem qui audiere vel videre beati patris obitum nunquam se vidisse ullum alium tam magna devotione atque tranquillitate vitam finisse dicebant. Quia, sicut audisti, quousque anima in corpore fuit, Gloria Patri et alia spiritualia quædam cecinit, et expansis manibus Deo vivo et vero gratias agere non cessabat. Scito autem, frater carissime, quod multa narrare possim de eo, sed brevitem sermonis ineruditio linguæ facit.’

Beda was buried at Jarrow, where the following inscription was placed over his tomb :—

‘Presbyter hic Beda requiescit carne sepultus,
Dona, Christe, animam in cælis gaudere per ævum.
Daque illi sophiæ debriari fonte, cui jam
Suspiravit ovans intento semper amore.’

A few words must be added about the sources from which the texts of the documents printed in this volume are derived.

The text of the Church History is that of Smith, corrected in a few places by that of the *Monumenta Historica Britannica*, the Introduction of which however testifies in the strongest manner to the general correctness of Smith’s text. On questions as to one or two isolated words I have referred directly to the great Moore MS. in the University Library at Cambridge¹, which I have been enabled to consult through

¹ This MS. seems to have been written A.D. 737, two years after Beda’s own death. This appears from certain chronological notes which are made at the end of the MS. which, without actually giving the date, state the number of years since various events happened, thus—

‘Baptizavit Paulinus ante an. cxi.
Eclipsis ante an. lxxiii.
Penda moritur ante an. lxxix.
Pugna Ecgfridi ante an. lxiii.
Ælfuini ante an. lviii.
Monasterium æt Uiuræmoda ante an. lxiv.
Cometæ visæ ante an. viii.
Eodem an. pater Ecgerbert transivit ad Christum.
Angli in Brittania ante an. ccxcii.’

We know the dates of all these nine events. Assuming the starting-point to be A.D. 737, the great eclipse is properly dated A.D. 664 (p. 202),

Ælfwine’s death A.D. 679 (p. 258), and Ecgerht’s death A.D. 729 (p. 357). Paulinus was consecrated bishop of York A.D. 625, and so no doubt baptized A.D. 626, though Eadwine’s baptism was not till the next year. In A.D. 684 Ecgrith made war on the Irish (p. 275), not in A.D. 674; but as no other ‘Pugna Ecgfridi’ is mentioned, perhaps ‘ante an. lxiii’ may be a misreading for ‘ante an. liii.’ There remain only the foundation of Wearmouth Abbey, which really took place A.D. 674 instead of A.D. 673 (p. 374); and Penda’s death, which is clearly dated four years too late—A.D. 658 instead of A.D. 654.

This MS. was preserved in France till the Peace of Ryswick, A.D. 1697, when it passed into the hands of Bishop Moore [Morus] of Ely, who gave it to the elder Smith to use for his edition, which appeared in A.D. 1722 under the auspices of his son.

the great courtesy and kindness of the Librarian, Mr. H. Bradshaw. While bearing the same testimony with others to the accuracy of Smith's general text, he has been kind enough to collate the Moore MS. throughout as to the proper names, whether Latin or Saxon, all of which Smith had reduced to a standard Latin form. To his kindness also I am indebted for note 1 on p. 75, note 2 on p. 269, and note 1 on p. 270.

The texts of the other three documents are based upon Smith's, to be found in his edition. That of the *Historia Abbatum* was from a MS. in the Bodleian Library (Fairfax, 6); that of the Letter to Ecgberht from one in Merton College Library; and that of Boniface's Letter to Cuthberht from the text to be found in Serarius' edition of Boniface's Letters. These have all been collated afresh with their originals, and found to exhibit no important variation from them. The Letter to Cuthberht, however, is incomplete in Serarius' edition, and the concluding portion is given from Spelman's *Concilia Britannica*.

My best thanks are due to the Rev. W. Stubbs, Regius Professor of Modern History, for the kindness with which he has looked over the sheets as they came from the press, and the valuable suggestions which he has from time to time made.

November 13, 1868.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ

ELENCHUS CAPITUM.

Præfatio Bædæ ad Regem Ceoluulfum	PAGE I
-----------------------------------	-------	-----------

LIBER I.

CAP.			
I.	De situ Britanniae vel Hiberniae, et priscis earum incolis	..	5
II.	Ut Britanniam primus Romanorum Gaius Julius adierit	..	11
III.	Ut eandem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas Romano adjecerit imperio. Sed et Vespasianus ab eo missus, Vectam quoque insulam Romanis subdiderit		13
IV.	Ut Lucius Britannorum rex missis ad Eleutherum papam literis Christianum se fieri petierit	14
V.	Ut Severus receptam Britanniae partem vallo a cætera distinxerit		15
VI.	De imperio Diocletiani, et ut Christianos persecutus sit	..	17
VII.	Passio sancti Albani et sociorum ejus, qui eodem tempore pro Domino sanguinem fuderunt	18
VIII.	Ut hac cessante persecutione ecclesia in Britanniis aliquantulum usque ad tempora Arianæ vesaniæ pacem habuerit	..	22
IX.	Ut regnante Gratiano Maximus in Britannia imperator creatus cum magno exercitu Galliam redierit	23
X.	Ut Arcadio regnante Pelagius Britto contra gratiam Dei superba bella suscepit	24
XI.	Ut regnante Honorio Gratianus et Constantinus in Britannia tyranni creati, et mox prior in Britannia, secundus in Gallia sint interempti	25
XII.	Ut Brettones a Scottis vastati Pictisque Romanorum auxilia quæsierint, qui secundo venientes, murum trans insulam fecerint; sed hoc confestim a præfatis hostibus interrupto, majore sint calamitate depressi	26
XIII.	Ut regnante Theodosio minore, cujus tempore Palladius ad Scottos in Christum credentes missus est, Brettones ab Ætio consule auxilium flagitantes non impetraverint	32
XIV.	Ut Brettones fame famosa coacti, barbaros suis e finibus pepulerint; nec mora, frugum copia, luxuria, pestilentia, et exterminium gentis secutum sit	33
XV.	Ut invitata Britanniam gens Anglorum, primo quidem adversarios longius ejecerit; sed non multo post juncto cum his federe in socios arma verterit	34

CAP.	PAGE
XVI. Ut Brettones primam de gente Anglorum victoriam, duce Ambrosio Romano homine, sumpserint	38
XVII. Ut Germanus episcopus cum Lupo Britanniam navigans, et primo maris, et postmodum Pelagianorum tempestatem divina virtute sedaverit	39
XVIII. Ut idem filiam tribuni cæcam inluminaverit, ac deinde ad sanctum Albanum perveniens, reliquias ibidem et ipsius acceperit, et beatorum apostolorum, sive aliorum martyrum posuerit	42
XIX. Ut idem causa infirmitatis ibidem detentus, et incendia domorum orando restinxerit, et ipse per visionem a suo sit languore curatus	43
XX. Ut iidem episcopi Bretonibus in pugna auxilium cæleste tulerint, sicque domum reversi sint	44
XXI. Ut renascentibus virgultis Pelagianæ pestis Germanus cum Severo Britanniam reversus, prius claudo juveni incessum, deinde et populo Dei, condemnatis sive emendatis hæreticis, gressum recuperarit fidei	46
XXII. Ut Brettones quiescentibus ad tempus exteris, civilibus sese bellis contriverint, simul et majoribus flagitiis submerserint	47
XXIII. Ut sanctus papa Gregorius Augustinum cum monachis ad prædicandum genti Anglorum mittens, epistola quoque illos exhortatoria ne a laborando cessarent, confortaverit	48
XXIV. Ut Arelatensi episcopo epistolam pro eorum susceptione miserit	51
XXV. Ut veniens Britanniam Augustinus primo in insula Tanato regi Cantuariorum prædicaret; et sic accepta ab eo licentia, Cantiam prædicaturus intraverit	52
XXVI. Ut idem in Cantia primitivæ ecclesiæ et doctrinam sit imitatus et vitam, atque in urbe regis sedem episcopatus acceperit	54
XXVII. Ut idem episcopus factus Gregorio papæ quæ sint Britanniæ gesta mandarit, simul et de necessariis ejus responsa petens acceperit	56
XXVIII. Ut papa Gregorius epistolam Arelatensi episcopo, pro adjuvando in opere Dei Augustino, miserit	70
XXIX. Ut idem Augustino pallium, et epistolam, et plures verbi ministros miserit	71
XXX. Exemplar epistolæ quam Mellito abbati Britanniam pergenti misit	73
XXXI. Ut Augustinum per litteras, ne de virtutibus suis gloriaretur, hortatus sit	75
XXXII. Ut Ædilbercto regi litteras et dona miserit	76
XXXIII. Ut Augustinus ecclesiam Salvatoris instauraverit, et monasterium beati Petri apostoli fecerit; et de primo ejus abbate Petro	79
XXXIV. Ut Ædilfrid rex Nordanhymbrorum Scottorum gentes prælio conterens ab Anglorum finibus expulerit	80

LIBER II.

CAP.	PAGE
I. De obitu beati papæ Gregorii	82
II. Ut Augustinus Brettonum episcopos pro pace catholica, etiam miraculo cælesti coram eis facto, monuerit; quæve illos spernentes ultio secuta sit	89
III. Ut idem Mellitum ac Justum episcopos fecerit; et de obitu ejus	94
IV. Ut Laurentius cum coepiscopis suis Scottos unitatem sanctæ ecclesiæ, et maxime in pascha observando sequi monuerit; et ut Mellitus Romam venerit	96
V. Ut defunctis Ædilbercto et Sabercto regibus, successores eorum idolatriam resuscitarint, ob quod et Mellitus ac Justus a Britannia discesserint	99
VI. Ut correptus ab apostolo Petro Laurentius Æodbaldum regem ad Christum converterit, qui mox Mellitum et Justum ad prædicandum revocaverit	103
VII. Ut Mellitus episcopus flammæ ardentis suæ civitatis orando restinxerit	104
VIII. Ut Bonifatius papa Justo successoris ejus pallium et epistolam miserit	106
IX. De imperio regis Æduini, et ut veniens ad evangelizandum ei Paulinus primo filiam ejus cum aliis, fidei Christianæ sacramentis imbuerit	108
X. Ut papa Bonifatius eundem regem missis literis sit hortatus ad fidem	111
XI. Ut conjugem ipsius, per epistolam, salutis illius sedulam agere curam monuerit	115
XII. Ut Æduini, per visionem quondam sibi exuli ostensam, sit ad credendum provocatus	117
XIII. Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda fide Christi habuerit; et ut pontifex ejus suas aras profanaverit	121
XIV. Ut idem Æduini cum sua gente fidelis sit factus; et ubi Paulinus baptizaverit	124
XV. Ut provincia Orientalium Anglorum fidem Christi suscepit ..	126
XVI. Ut Paulinus in provincia Lindissi prædicaverit; et de qualitate regni Æduini	127
XVII. Ut idem ab Honorio papa exhortatorias literas acceperit, qui etiam Paulino pallium miserit	129
XVIII. Ut Honorius, qui Justo in episcopatum Dorovernensis ecclesiæ successit, ab eodem papa Honorio pallium et literas acceperit	131
XIX. Ut primo idem Honorius, et post Johannes litteras genti Scottorum pro pascha simul et pro Pelagiana hæresi miserint ..	133
XX. Ut occiso Æduino Paulinus Cantiam rediens Hrofensis ecclesiæ præsulatum suscepit	136

LIBER III.

CAP.	PAGE
I. Ut primi successores Æduini regis et fidem suæ gentis prodiderunt, et regnum porro Osualdus Christianissimus rex utrumque restauravit	139
II. Ut de ligno crucis quod idem rex contra barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula, quidam a dolentis brachii sit languore curatus	141
III. Ut idem rex postulans de gente Scottorum antistitem acceperit Ædanum, eidemque in insula Lindisfarnensi sedem episcopatus donaverit	143
IV. Quando gens Pictorum fidem Christi perceperit	145
V. De vita Ædani episcopi	148
VI. De religione ac pietate miranda Osualdi regis	150
VII. Ut provincia Occidentalium Saxonum verbum Dei, prædicante Birino, susceperit; et de successoribus ejus Agilbercto et Leutherio	151
VIII. Ut rex Cantuariorum Earconberct idola destrui præceperit; et de filia ejus Earcongota, et propinqua Ædilbergæ, sacratis Deo virginibus	155
IX. Ut in loco in quo occisus est rex Osuald, crebra sanitatum miracula facta; utque ibi primo jumentum cujusdam viantis, ac deinde puella paralytica sit curata	157
X. Ut pulvis loci illius contra ignem valuerit	159
XI. Ut super reliquias ejus lux cælestis tota nocte steterit; et ut per eas sint dæmoniaci curati	160
XII. Ut ad tumbam ejus sit puerulus e febre curatus	163
XIII. Ut in Hibernia sit quidam per reliquias ejus a mortis articulo revocatus	164
XIV. Ut defuncto Paulino, Ithamar pro eo Hrofensis ecclesiæ præsulatum susceperit; et de humilitate mirabili regis Osuini, qui ab Osuiu crudeli cæde peremptus est	165
XV. Ut episcopus Aidan nautis et tempestatem futuram prædixerit, et oleum sanctum quo hanc sedarent dederit	169
XVI. Ut idem admotum ab hostibus urbi regiæ ignem orando amoverit	170
XVII. Ut apposta ecclesiæ cui idem accumbens obierat, ardente cætera domo, flammis absumi nequiverit; et de interna vita ejus	171
XVIII. De vita vel morte religiosi regis Sigbercti	173
XIX. Ut Furseus apud Orientales Anglos monasterium fecerit; et de visionibus vel sanctitate ejus, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhibuerit	174
XX. Ut defuncto Honorio pontificatu sit functus Deusdedit; et qui in tempore illo Orientalium Anglorum, qui Hrofensis ecclesiæ fuerint antistites	179
XXI. Ut provincia Mediterraneorum Anglorum sub rege Peada Christiana sit facta	180

CAP.	PAGE
XXII. Ut Orientales Saxones fidem quam dudum abjecerant, sub rege Sigbercto, prædicante Ceddo receperint	182
XXIII. Ut idem episcopus Cedd locum monasterii construendi ab Oidilualdo rege accipiens orationibus ac jejuniis Domino consecraverit; et de obitu ipsius	185
XXIV. Ut provincia Merciorum, occiso rege Penda, fidem Christi susceperit: et Osuii pro adepta victoria possessiones et territoria ad construenda monasteria dederit	187
XXV. Ut quæstio sit mota de tempore paschæ, adversus eos qui de Scottia venerant	192
XXVI. Ut Colman victus domum redierit, et Tuda pro illo episcopatu sit functus: qualisque illis doctoribus fuerit habitus ecclesiæ	200
XXVII. Ut Ecgberet, vir sanctus de natione Anglorum, monachicam in Hibernia vitam duxerit	202
XXVIII. Ut defuncto Tuda, Vilfrid in Gallia, Ceadda apud Occidentales Saxones, in provincia Nordanhymbrorum sint ordinati episcopi	205
XXIX. Ut Vighard presbyter ordinandus in archiepiscopum, Romam de Brittania sit missus: quem remissa mox scripta papæ apostolici ibidem obiisse narraverint	206
XXX. Ut Orientales Saxones tempore mortalitatis ad idolatriam reversi, sed per instantiam Jarumanni episcopi mox sint ab errore correcti	209

LIBER IV.

I. Ut defuncto Deusdedit, Vighard ad suscipiendum episcopatum Romam sit missus: sed illo ibidem defuncto, Theodorus archiepiscopus ordinatus, et cum Hadriano abbate sit Britanniam missus	211
II. Ut Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiæ cum catholica veritate, literarum quoque sanctarum cœperint studiis imbui: et ut Putta pro Damiano Hrofensis ecclesiæ sit factus antistes	214
III. Ut Ceadda, de quo supra dictum est, provinciæ Merciorum sit episcopus datus; et de vita et de obitu et sepultura ejus	216
IV. Ut Colman episcopus, relicta Brittania, duo monasteria in Scottia, unum Scottis, alterum Anglis, quos secum adduxerat fecerit	222
V. De morte Osuii et Ecgbercti regum; et de synodo facta ad locum Herutforda, cui præsidebat archiepiscopus Theodorus	223
VI. Ut deposito Vynfrido, Sæxuulf episcopatum ejus acceperit, et Earconuald Orientalibus Saxonibus sit episcopus datus	227
VII. Ut in monasterio Bericinensi, ubi corpora sanctimonialium feminarum poni deberent, cælesti sit luce monstratum	229
VIII. Ut in eodem monasterio puerulus moriens, virginem quæ se erat secutura, clamaverit; utque alia de corpore egressura, jam particulam futuræ lucis aspexerit	230

CAP.	PAGE
IX. Quæ sint ostensa cælitus signa cum et ipsa mater congregationis illius e mundo transiret	231
X. Ut ad cymiterium ejusdem monasterii orans cæca lumen receperit	233
XI. Ut rex ejusdem provinciæ Sebbi, in monachica vitam conversatione finierit	234
XII. Ut episcopatum Occidentalium Saxonum pro Leutherio Hæddi, episcopatum Hrofensis ecclesiæ pro Putta Cuichelm, et pro ipso Gefmund acceperit: et qui tunc Nordanhymbrorum fuerint episcopi	236
XIII. Ut Vilfrid episcopus provinciam Australium Saxonum ad Christum converterit	239
XIV. Ut intercessione Osualdi regis pestifera mortalitas sit sublata	242
XV. Ut Cædualla rex, interfecto rege Australium Saxonum Ædilvalch, provinciam illam sæva cæde ac depopulatione attriverit	244
XVI. Ut Vecta insula Christianos incolas suscepit, cujus regii duo pueri statim post acceptum baptisma sint interempti	246
XVII. De synodo facta in campo Haethfelda, præside archiepiscopo Theodoro	248
XVIII. De Johanne cantatore sedis apostolicæ, qui propter docendum Britanniam venerit	250
XIX. Ut Edilthryd regina virgo perpetua permanserit, cujus nec corpus in monumento corrumpi potuerit	252
XX. Hymnus de illa	256
XXI. Ut Theodorus episcopus inter Ecgfridum et Ædilredum reges pacem fecerit	258
XXII. Ut vincula cujusdam captivi, cum pro eo missæ cantarentur, soluta sint	259
XXIII. De vita et obitu Hildæ abbatissæ	261
XXIV. Quod in monasterio ejus fuerit frater, cui donum canendi sit divinitus concessum	268
XXV. Qualis visio cuidam viro Dei apparuerit, priusquam monasterium Coludanæ urbis esset incendio consumptum	272
XXVI. De morte Ecgfridi et Hlothéri regum	275
XXVII. Ut vir Domini Cudberct sit episcopus factus: utque in monachica adhuc vita positus vixerit vel docuerit	278
XXVIII. Ut idem in vita anachoretica et fontem de arente terra orando produxerit, et segetem de labore manuum ultra tempus serendi acceperit	280
XXIX. Ut idem jam episcopus obitum suum proxime futurum Herebercto anachoretæ prædixerit	283
XXX. Ut corpus illius post undecim annos sepulturæ sit corruptionis immune repertum: nec multo post successor episcopatus ejus de mundo transierit	285
XXXI. Ut quidam ad tumbam ejus sit a paralysi sanatus	287
XXXII. Ut alter ad reliquias ejus nuper fuerit ab oculi languore curatus	288

LIBER V.

CAP.	PAGE
I. Ut Oidiluald successor Cudbercti in anachoretica vita, laborantibus in mari fratribus, tempestatem orando sedaverit ..	290
II. Ut episcopus Johannes mutum et scabiosum benedicendo curaverit	292
III. Ut puellam languentem orando sanaverit	294
IV. Ut conjugem comitis infirmam aqua benedicta curaverit ..	295
V. Ut item puerum comitis orando a morte revocaverit	296
VI. Ut clericum suum cadendo contritum æque orando ac benedicendo a morte revocaverit	297
VII. Ut Cædualla, rex Occidentalium Saxonum, baptizandus Romam venerit: sed et successor ejus Ini eadem beatorum apostolorum limina devotus adierit	300
VIII. Ut Theodoro defuncto archiepiscopus gradum Beretuald susceperit: et inter plurimos quos ordinavit, etiam Tobiam virum doctissimum Hrofensi ecclesiæ fecerit antistitem ..	302
IX. Ut Ecgberct vir sanctus ad prædicandum in Germaniam venire voluerit, nec valuerit: porro Victberct advenerit quidem; sed quia nec ipse aliquid profecisset, rursum in Hiberniam unde venerat, redierit	305
X. Ut Vilbrord in Fresia prædicans, multos ad Christum converterit; et ut socii ejus Heuualdi sint martyrium passi ..	307
XI. Ut viri venerabiles Suidberct in Britannia, Vilbrord Romæ sint in Fresiam ordinati episcopi	310
XII. Ut quidam in provincia Nordanhymbrorum a mortuis resurgens, multa et tremenda et desideranda quæ viderat narraverit	313
XIII. Ut e contra alter ad mortem veniens, oblatum sibi a dæmonibus codicem suorum viderit peccatorum	319
XIV. Ut item alius moriturus deputatum sibi apud inferos locum pœnarum viderit	321
XV. Ut plurimæ Scottorum ecclesiæ, instante Adamnano, catholicum pascha susceperint; utque idem librum de locis sanctis scripserit	323
XVI. Quæ in eodem libro de loco Dominicæ nativitatis, passionis, et resurrectionis commemoraverit	325
XVII. Quæ item de loco ascensionis Dominicæ, et sepulchris patriarcharum	326
XVIII. Ut Australes Saxones episcopos acceperint Eadberctum et Eollan, Occidentales Danihelem et Aldhelmu; et de scriptis ejusdem Aldhelmi	328
XIX. Ut Coinred Merciorum, et Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romæ vitam finierint; et de vita vel obitu Vilfridi episcopi	331
XX. Ut religioso abbati Hadriano Albinus, Vilfrido in episcopatum Acca successerit	341

CAP.	PAGE
XXI. Ut Ceolfrid abbas regi Pictorum architectos ecclesiæ, simul et epistolam de catholico pascha vel de tonsura miserit ..	343
XXII. Ut Hiienses monachi cum subjectis sibi monasteriis cano- nicum prædicante Ecgbercto celebrare pascha cœperint ..	356
XXIII. Qui sit in præsentī status gentis Anglorum, vel Britanniae totius	358
XXIV. Recapitulatio chronica totius operis; et de persona Auctoris	361
Vita Sanctorum Abbatum monasterii in Uuiramutha et Gyruum, Benedicti, Ceolfridi, Eosteruini, Sigfridi, atque Huætbercti, ab ejusdem monasterii presbytero et monacho Baeda composita ..	371
Venerabilis Baedæ Epistola ad Ecgberctum Antistitem ..	391
Epistola Bonifacii ad Cudberthum	407

GLORIOSISSIMO REGI

C E O L U U L F O ¹

BAEDA FAMULUS CHRISTI, ET PRESBYTER.

HISTORIAM Gentis Anglorum ² Ecclesiasticam quam nuper edideram, libentissime tibi desideranti, rex, et prius ad legendum ac probandum transmissi, et nunc ad transscribendum ac plenius ex tempore meditandum retransmitto: satisque studium tuæ sinceritatis amplector, quo non solum audiendis Scripturæ sanctæ verbis aurem sedulus accommodas, verum etiam noscendis priorum gestis sive dictis et maxime nostræ gentis virorum illustrium, curam vigilanter impendis. Sive enim historia de bonis bona referat, ad imitandum bonum auditor sollicitus instigatur; seu mala commemoret de pravis, nihilominus religiosus ac pius auditor sive lector devitando quod noxium est ac perversum, ipse sollertius ad exsequenda ea quæ bona ac Deo digna esse cognoverit, accenditur. Quod ipsum tu quoque vigilantissime deprehendens, historiam memoratam in notitiam tibi simulque eis quibus te

The purpose
of the follow-
ing history.

¹ *Ceolunlfo*] See below, lib. v. c. 23, with note there.

² *Anglorum*] By this name here Beda designates the whole of the Teutonic inhabitants of Britain, although in lib. i. c. 15, and elsewhere, he distinguishes between Angles and Saxons. This double use of the name Angli has led to some confusion. We may remark exactly the same of the name Saxones; this name first being used to designate the whole race, as in

cc. 15, 22, 'Anglorum sive Saxonum gens,' and then a part of that race, as also in c. 15. By Beda, however, who belonged himself to the Angle section of the Anglo-Saxon race, that race is commonly called the Angli. And in his time the Angles, besides that they had peopled the greater part of South Britain, were in fact the more prominent tribe of the two. See Introduction.

regendis divina præfecit auctoritas, ob generalis curam salutis latius propalari desideras.

Ut autem in his quæ scripsi, vel cæteris auditoribus sive lectoribus hujus Historiæ occasionem dubitandi subtraham, quibus hæc maxime auctoribus didicerim breviter intimare curabo.

Beda thanks those who have helped him ;
 Abbot Albinus, Auctor ante omnes atque adjutor opusculi hujus Albinus¹ abba reverentissimus vir per omnia doctissimus extitit; qui in ecclesia Cantuariorum a beatæ memoriæ Theodoro archiepiscopo et Hadriano abbate viris venerabilibus atque eruditissimis institutus, diligenter omnia quæ in ipsa Cantuariorum provincia vel etiam in contiguis eidem regionibus a discipulis beati papæ Gregorii gesta fuere, vel monumentis literarum vel seniorum traditione cognoverat: et ea mihi de his quæ memoria digna videbantur, per religiosum Lundeniensi ecclesiæ presbyterum Nothelmum², sive literis mandata sive ipsius Nothelmi viva voce referenda, transmisit. Qui videlicet Nothelmus postea Romam veniens, nonnullas ibi beati Gregorii papæ simul et aliorum pontificum epistolas, perscrutato ejusdem sanctæ ecclesiæ Romanæ scrinio permissu ejus qui nunc³ ipsi ecclesiæ præest Gregorii pontificis, invenit, rever-

¹ *Albinus*] A disciple of Archbishop Theodorus, who died abbot of the monastery of SS. Peter and Paul at Canterbury. See infra, v. 20. The following letter, addressed to him by Beda in gratitude for his help towards this history, is given by Mabillon, *Vetera Analecta*, i. 9: 'Desideratissimo et reverentissimo patri Albino Beda Christi famulus salutem. Gratantissime suscepimus munuscula tuæ dilectionis, quæ per venerabilem fratrem nostrum Nothelmum presbyterum mittere dignatus es, et maxime litteras quibus me secunda vice in Ecclesiastica gentis nostræ Historia, ad quam me scribendam jamdudum instigaveras, creber adjuvare atque instituere curasti. Propter quod et ipse tibi rectissime eandem historiam, mox ut consummare potui, ad transscribendum remisi. Sed et aliud, quod te partim desiderare comperi, volu-

men tibi vice remunerationis æque ad transscribendum destinavi, videlicet illud quod de structura templi Salomonis atque allegorica ejus interpretatione nuper edidi. Teque, amantissime pater, supplex obsecro, ut pro mea fragilitate cum his qui tecum sunt famulis Christi apud pium Judicem sedulus intercedere memineris, sed et eos ad quos eadem nostra opuscula pervenire feceris, hoc idem facere monueris. Bene vale, semper amantissime in Christo pater optime.'

² *Nothelmum*] He was afterwards archbishop of Canterbury. Bedæ Contin. ad a. 735.

³ *ejus qui nunc*] 'Gregory III ascended the papal throne on 18th March, A.D. 731: and as Beda alludes to events which occurred on 10th June ensuing, and as some little interval may be supposed to have elapsed between the completion of

susque nobis nostræ Historiæ inserendas, cum consilio præfati Albini reverentissimi patris adtulit. A principio itaque voluminis hujus usque ad tempus quo gens Anglorum fidem Christi percepit, ex priorum maxime scriptis hinc inde collectis ea quæ promeremus didicimus. Exinde autem usque ad tempora præsentia, quæ in ecclesia Cantuariorum per discipulos beati papæ Gregorii sive successores eorum, vel sub quibus regibus gesta sint, memorati abbatis Albini industria Nothelmo, ut diximus, perferente cognovimus. Qui etiam provinciæ Orientalium simul et Occidentalium Saxonum nec non et Orientalium Anglorum atque Nordanhymbrorum, a quibus præsulibus vel quorum tempore regum gratiam evangelii perceperint, nonnulla mihi ex parte prodiderunt. Denique hortatu præcipue ipsius Albini ut hoc opus adgredi auderem provocatus sum.

Sed et Danihel¹ reverentissimus Occidentalium
Saxonum episcopus qui nunc usque superest, non- Bishop
Danihel,
nulla mihi de historia ecclesiastica provinciæ ipsius simul et proxima illi Australium Saxonum nec non et Vectæ insulæ, literis mandata declaravit. Qualiter vero per ministerium Ceddi et Ceadda religiosorum Christi sacerdotum, vel provincia Merciorum ad fidem Christi quam non noverat, pervenerit, vel provincia Orientalium Saxonum fidem quam olim exsufflaverat, recuperaverit, qualis etiam ipsorum patrum vita vel obitus extiterit, diligenter a fratribus monasterii quod ab ipsis conditum Læstingæu² cognominatur, agnovimus. Porro in the monks of
Lastingham,
provincia Orientalium Anglorum quæ fuerint gesta ecclesiastica, partim ex scriptis vel traditione priorum, partim reverentissimi abbatis Esi relatione comperimus. At and Abbot
Esi.
vero in provincia Lindissi quæ sint gesta erga fidem

this work and its circulation, it is generally presumed that reference is here made to the third, not the second, Pope Gregory. It is by no means improbable, however, that the access to the Papal Registers, of which Nothelmus availed himself, was granted by Gregory II, who, before his accession to the Papal See, 19 May, A.D. 715, was librarian to the

Church of Rome; and that this portion of the preface—the authorities upon which the work was compiled—accompanied it when sent, in its unfinished state, for the inspection of Ceolwulf.’ Stevenson.

¹ Danihel] See v. 18, and note there.

² Læstingæu] See iii. 23, and note there.

Christi quæve successio sacerdotalis extiterit, vel literis reverentissimi antistitis Cynibercti¹ vel aliorum fidelium virorum viva voce didicimus. Quæ autem in Nordanhymbrorum provincia ex quo tempore fidem Christi perceperunt usque ad præsens per diversas regiones in ecclesia sint acta, non uno quolibet auctore, sed fidei innumerorum testium qui hæc scire vel meminisse poterant adsertione cognovi, exceptis his quæ per meipsum nosse poteram. Inter quæ notandum, quod ea quæ de sanctissimo patre et antistite Cudbercto vel in hoc volumine vel in libello Gestorum ipsius conscripsi, partim ex eis quæ de illo prius a fratribus ecclesiæ Lindisfarnensis scripta reperi adsumpsi simpliciter fidem historiæ quam legebam accommodans, partim vero ea quæ certissima fidelium virorum adtestatione per me ipse cognoscere potui sollerter adjicere curavi. Lectoremque suppliciter obsecro, ut si qua in his quæ scripsimus aliter quam se veritas habet posita repererit, non hoc nobis imputet qui, quod vera lex historiæ est, simpliciter ea quæ fama vulgante collegimus ad instructionem posteritatis literis mandare studuimus.

Præterea omnes² ad quos hæc eadem Historia pervenire poterit nostræ nationis legentes sive audientes suppliciter precor, ut pro meis infirmitatibus et mentis et corporis apud supernam Clementiam sæpius intervenire meminerint; et in suis quique provinciis hanc mihi suæ remunerationis vicem rependant, ut qui de singulis provinciis, sive locis sublimioribus, quæ memoratu digna atque incolis grata credideram diligenter adnotare curavi, apud omnes fructum piæ intercessionis inveniam.

¹ *Cynibercti*] See iv. 12, v. 23.

² *Præterea . . . inveniam*] This last paragraph is placed at the end of the History by every good MS. except More's, and the Harleian 4978. One of the Cotton MSS. leaves a

hiatus here, and inserts the paragraph at the end of the History; as if the scribe had been doubtful to which place to refer it, perhaps having examples of both arrangements before him.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ GENTIS ANGLORUM

LIBER PRIMUS.

CAP. I.¹

De situ Britanniae vel Hiberniae, et priscis earum incolis.

BRITTANIA oceani insula, cui quondam² Albion nomen fuit, inter septentrionem et occidentem locata est, Site of
Britain. Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, maximis Europæ partibus multo intervallo adversa. Quæ per milia passuum octingenta³ in boream longa, latitudinis habet milia ducenta, exceptis dumtaxat prolixioribus diversorum promonteriorum tractibus, quibus efficitur ut circuitus ejus quadragies octies septuaginta quinque milia compleat. Habet⁴ a meridie Galliam Belgicam, cujus proximum litus transmeantibus aperit civitas quæ dicitur Rutubi portus⁵, a gente Anglorum nunc corrupte

¹ CAP. I.] This description of Britain is pieced from the accounts of Plinius, Solinus, Orosius, Dio Cassius, and Gildas.

² *cui quondam*] 'Inter Septentrionem et Occidentem jacet; Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, multo maximis Europæ partibus magno intervallo adversa. Albion ipsi nomen fuit . . . abest a Gessoriaco Morinorum gentis litore, proximo trajectu quinquaginta M . . . Agrippa longitudinem D.CCC. M. pass. esse . . . credit.' Plinius Secundus, iv. 30.

³ *octingenta*] 'Octingentorum in longo milium, ducentorum in lato spacium, exceptis diversorum prolixioribus promonteriorum tractibus.'

Gildas, Historia, i. 'Octingenta et amplius millia passuum longa . . . Circuitus Britanniae quadragies octies septuaginta quinque millia passuum sunt.' Solini Polyhistoria, xxii.

⁴ *Habet*] 'Habet a meridie Gallias; cujus proximum littus transmeantibus civitas aperit, quæ dicitur Rutubi portus . . . A tergo unde oceano infinito patet Orcadas insulas habet.' Totius Orbis Descriptio, quoted in Monumenta Historica Britannica, p. xix.

⁵ *Rutubi portus*] Ritupis, Antoninus; Ratupis, Tabula Peutingeriana; *Povroûmai*, Ptolemæus; Rutupis, Notitia utriusque Imperii; Rutupiæ, Ammianus Marcellinus;

Reptacæstir vocata, interposito mari a Gessoriaco Morinorum gentis litore proximo, trajectu milium quinquaginta, sive, ut quidam¹ scripsere, stadiorum quadringentorum quinquaginta. A tergo autem, unde oceano infinito patet, Orcadas insulas habet.

Opima frugibus atque arboribus insula, et alendis apta pecoribus ac jumentis; vineas etiam quibusdam in locis germinans: (sed et avium ferax terra marique generis diversi. Fluviis quoque multum piscosis, ac fontibus præclara copiosis, et quidem præcipue issicio² abundat et anguilla. Capiuntur autem sæpissime et vituli marini, et delphines, necnon et ballenæ: exceptis variorum generibus conchyliorum; in quibus sunt et musculæ, quibus inclusam sæpe margaritam, omnis quidem coloris optimam inveniunt, id est, et rubicundi, et purpurei, et jacintini et prasini, sed maxime candidi. Sunt et cochleæ satis superque abundantes, quibus tinctura coccinei coloris conficitur, cujus rubor pulcherrimus nullo unquam solis ardore, nulla valet pluviarum injuria pallescere; sed quo vetustior est, eo solet esse venustior. Habet fontes salinarum, habet et fontes calidos, et ex eis fluvios balnearum calidarum, omni ætati et sexui per distincta loca, juxta suum cuique modum accomodos. Aqua enim (ut sanctus Basilius³ dicit) fervidam qualitatem recipit, quum per certa quædam metalla transcurrit, et fit non solum calida, sed et ardens. Quæ etiam venis metallorum⁴, æris, ferri, et plumbi et argenti fæcunda, gignit et lapidem gagatem plurimum optimumque: est autem nigrogemmeus et ardens igni admotus, incensus serpentes fugat, adtritum calefactus adplicita detinet æque ut succinum. Erat

Reptacester, Henry of Huntingdon; —now Richborough. Nennius calls the whole Isle of Thanet Ruichim.

¹ quidam] ἡ δὲ δὴ χώρα αὕτη ἀπέχει μὲν τῆς ἡπείρου τῆς Κελτικῆς κατὰ Μωρίνους σταδίου πεντήκοντα καὶ τετρακοσίου τὸ συντομώτατον. Dio Cassius, Hist. Rom. xxxix. 50. 'A Gessoriaco de Galliis Ritupis in portu Britanniarum stadia numero cccc.L.' Antoninus, Itinerarium.

² issicio] A pike. Cf. 'esox.'

³ S. Basilius] Ἡδὴ δὲ καὶ θερ-

μότερας ἐκ μετάλλων ποιότητος κατὰ τὴν διέξοδον προσλαβοῦσα, ἐκ τῆς αὐτῆς τοῦ κινουντος αἰτίας ζέουσα γίνεται ὡς τὰ πολλὰ καὶ πυρῶδης. Hexameron, Hom. iv. 6.

⁴ metallorum] 'Metallorum largam et variam copiam; gagates hic plurimus optimusque est lapis; si decorem requiras, nigrogemmeus: si naturam, aqua ardet, oleo restinguitur: si potestatem, attritu calefactus adplicita detinet [æque] atque succinum.' Solinus, xxii.

et civitatibus¹ quondam viginti et octo nobilissimis insignita, præter castella innumera, quæ et ipsa muris, turribus, portis, ac seris erant instructa firmissimis.

Et quia prope sub ipso septentrionali vertice mundi jacet, lucidas² æstate noctes habet; ita ut medio sæpe and climate. tempore noctis in quæstionem veniat intuentibus, utrum crepusculum adhuc permaneat vespertinum, an jam advenerit matutinum, utpote nocturno sole non longe sub terris ad orientem boreales per plagas redeunte: unde etiam plurimæ longitudinis habet dies æstate, sicut et noctes contra in bruma, sole nimirum tunc Lybicas in partes secedente, id est, horarum decem et octo: plurimæ item brevitatis noctes æstate et dies habet in bruma, hoc est, sex solummodo æquinoctialium horarum: cum in Armenia, Macedonia, Italia, cæterisque ejusdem lineæ regionibus longissima dies sive nox quindecim, brevissima novem compleat horas.

Hæc in præsentī, juxta numerum librorum quibus Lex Divina scripta est, quinque gentium linguis, unam eandem- Its five
que summæ veritatis et veræ sublimitatis scientiam peoples.
scrutatur et confitetur, Anglorum³ videlicet, Brettonum, Scot-
torum, Pictorum et Latinorum⁴, quæ meditatione Scripturarum

¹ *civitatus*] Contrast with this Cæsar's description of an 'oppidum,' B. G. v. 21, and Strabo's of a πόλις, Geogr. iv. quoted M. H. B. p. ix. The number of twenty-eight is also given by the so-called Nennius, c. lxvii, but Ptolemy, ii. 2, circ. A.D. 120, counts fifty-six, and Marcianus, M. H. B. p. xvii, third century, fifty-nine. The date of Nennius' list is fixed by the appearance of the name Caer Guorthigern among the cities. The chief places which have been identified are Caer Ebrauc, Eboracum, York; Caer Municip, probably Verulamium near St. Alban's; Caer Colun, Camalodunum, Colchester; the two Caer Gwents—one Venta Belgarum, Winchester, one Venta Icenorum, Caistor: the two Caer Legions—one Deva, Chester, one Isca, Caerleon; Caer Guoricon, probably Uriconium, Wroxeter; Caer Ceint, Canterbury;

Caer Seiont or Custeint, Segontiacum, Carnarvon.

² *lucidas*] 'In Britannia xvii [horæ sunt] ubi æstate lucidæ noctes . . . solstitii diebus accedente sole propius verticem mundi, angusto lucis ambitu, subjecta terræ continuos dies habere senis mensibus; noctesque e diverso ad brumam remoto.' Plin. ii. 77.

³ *Anglorum*] Teutonic. See c. 15, and note there.

⁴ *Latinorum*] 'In minute ethnology, it may perhaps be better to speak of the *Legionary* population rather than of the Latin. This is because a Roman population might be anything but native to Rome. It might be strange to Italy, strange to the Italian language. What might thus have been the case, actually was so. The imperial forces which occupied Britain, and supplied what is

cæteris omnibus est facta communis. In primis autem hæc insula Brettones solum¹ a quibus nomen² accepit, incolas habuit, qui de tractu Armoricano³, ut fertur, Britanniam advecti, australes sibi partes illius vindicarunt.

Et cum plurimam insulæ partem, incipientes ab austro, possedissent, contigit gentem Pictorum de Scythia⁴, ut perhibent, longis navibus non multis oceanum ingressam circum-

usually called the Roman element to the original Keltic basis, were Germans, Gauls, Iberians, &c. as the case might be; rarely pure Roman. The *Notitia utriusque Imperii*, a document referrible to some time subsequent to the reign of Valens—inasmuch as it mentions the province of Valentia—gives us, as elements of our legionary population,—

1. *Germans*: i. e. Tungricani, Tungri, Turnacenses, Batavi.

2. *Gauls*: Nervii (in three quarters), Morini, Galli.

3. *Iberians*: Hispani.

4. *Probable Slavonians*: Dalmatæ, Daci, Thraces, Thaisalæ.

5. *Syri*, and 6. *Mauri*.

Smith's Geogr. Dict. art. Britannicæ Insulæ, by Latham.

¹ *Bretton's solum*] Probably Celts of the Kymric type; although Merivale, i. 404, supposes a Gaelic immigration before the Kymric one. We must except the Belgæ, whom Cæsar found in South Britain, and describes as mostly Teutons, B. G. ii. 3. Merivale, i. 223, thinks that they may have been Kymry who became mixed with Teutons before their immigration from the north of France. See the matter well summed up by Palgrave, Ang. Sax. Eng. p. 4.

² *nomen*] Brettones is but a corruption of Britanni, whence the name Britannia. The name Britanni was probably given by Iberian coasting-voyagers. Its root is the Celtic 'bri,' strength; but its form is undoubtedly Iberic, sharing as it does the medial syllable 'etan' with other Iberic nations: e. g. Aqu-itan-i, Lus-itan-i, Maur-etan-i, &c. See Taylor's Words

and Places, p. 60.

³ *tractu Armoricano*] 'Smith assumes that by the words "tractu Armoricano" Beda means modern Bretagne, but this is by no means clear when we remember the statement of Cæsar, B. G. vii. 57, "universæ civitates quæ oceanum attingunt Gallorum consuetudine Armoricæ appellantur." The word Armorica, being compounded of "are," before, and "more," the sea, is consequently capable of a much wider interpretation than has been assigned to it,' Stevenson.

⁴ *Pictorum de Scythia*] Hence the famous Pictish controversy; for Scythia is a general name for the Scandinavian continent. If we rely on Beda's authority, we shall consider the Picts to be Scandinavians with Pinkerton and Latham. But they were probably rather Celts of the Kymric type, who, living beyond the pale of Roman civilization, had maintained their savageness of manners; and were the same who were known to the Romans by the name of Caledonii and Mæatæ. It is not before the fourth century that we hear of Picti; and by this name probably 'the Romans meant merely painted people, without any consideration about their race, language, or other ethnical specialties. It does not appear that the Scots from Ireland were self-painters, and hence the distinction.' Burton's Hist. of Scotland, i. 207. See too Scott, Periodical Criticism, Works, xx. 301; Palgrave, Ang. Sax. Eng. p. 7. They are known to the Irish chroniclers by the name of Cruithneach.

agente flatu ventorum, extra fines omnes Britanniae Hiberniam pervenisse, ejusque septentrionales oras intrasse, atque inventa ibi gente Scottorum, sibi quoque in partibus illius sedes petisse, nec inpetrare potuisse. Est autem Hibernia insula omnium post Britanniam maxima, ad occidentem quidem Britanniae sita; sed sicut contra aquilonem ea brevior, ita in meridiem se trans illius fines plurimum protendens, usque contra Hispaniae septentrionalia, quamvis magno æquore interjacente, pervenit. Ad hanc ergo usque pervenientes navigio Picti, ut diximus, petierunt in ea sibi quoque sedes et habitationem donari. Respondebant Scotti, quia non ambos eos caperet insula: 'sed possumus,' inquit, 'salubre vobis dare consilium quid agere valeatis. Novimus insulam aliam esse non procul a nostra, contra ortum solis, quam sæpe lucidioribus diebus de longe aspicere solemus. Hanc adire si vultis, habitabilem vobis facere valetis: vel si qui restiterit, nobis auxiliariis utimini.' Itaque petentes Britanniam Picti, habitare per septentrionales¹ insulae partes coeperunt, nam austrina Bretones occupaverant. Cumque uxores Picti non habentes peterent a Scottis, ea solum conditione dare consenserunt, ut ubi res perveniret in dubium, magis de feminea regum prosapia, quam de masculina regem sibi eligerent; quod usque hodie apud Pictos constat esse servatum.

Procedente autem tempore Britannia post Bretones et Pictos, tertiam Scottorum nationem² in Pictorum parte recepit;

¹ *per septentrionales*] 'The line of separation between the Scotch and Irish Kelts . . . would run obliquely from S.W. to N.E., straight up Loch Fyne, following nearly the boundary between Perthshire and Argyle, trending to the N.E. along the present boundary between Perth and Inverness, Aberdeen and Inverness, Banff and Elgin, till about the mouth of the river Spey. The boundary between the Picts and English may have been much less settled, but it probably ran from Dumbarton, along the upper edge of Renfrewshire, Lanark, and Linlithgow, till about Abercorn; that is, along the line of

the Clyde to the Frith of Forth.' Kemble's Saxons in England, ii. 415; cf. also Innes' Scotland in the Middle Ages, pp. xi-xvii.

² *Scottorum nationem*] According to the Irish chroniclers Cormac O'Connor, king of Ulster, ravaged the coasts of Argyle and the isles about A.D. 240; and subsequently assigned Cantire, Knapdale, Lorn, Argyle, and Breadalbane to Cairbre Riada for a fixed possession. O'Connor's *Rerum Hibernicarum Scriptores*, ii. 41, 38. 'There was probably a flux and reflux of population, and the history of these tribes is much clouded by fable.' Palgrave,

qui duce Reuda¹ de Hibernia progressi, vel amicitia vel ferro sibimet inter eos sedes quas hactenus habent, vindicarunt: a quo videlicet duce usque hodie Dalreudini vocantur, nam lingua eorum² 'daal' partem significat. Hibernia autem et latitudine sui status, et salubritate, ac serenitate aerum multum Britanniae praestat, ita ut raro ibi nix plusquam triduana remaneat: nemo propter hiemem aut foena secet aestate, aut stabula fabricet jumentis: nullum ibi reptile videri soleat, nullus vivere serpens³ valeat: nam saepe illo de Britannia adlati serpentes, mox ut proximante terris navigio, odore aeris illius adtacti fuerint, intereunt: quin potius omnia pene quae de eadem insula sunt contra venenum valent. Denique vidimus⁴ quibusdam a serpente percussis, rasa folia⁵ codicum qui de Hibernia fuerant, et ipsam rasuram aquae immissam ac potui datam, talibus protinus totam vim veneni grassantis, totum inflati corporis absumsisse ac sedasse tumorem. Dives lactis ac mellis insula, nec vinearum expers, piscium volucrumque, sed et cervorum caprearumque venatu insignis. Haec autem proprie patria Scottorum est: ab hac egressi, ut diximus, tertiam in Britannia Brettonibus et Pictis gentem addiderunt. Est autem sinus maris permaximus, qui antiquitus gentem Brettonum a Pictis secernebat, qui ab occidente in terras longo spatio erumpit, ubi est civitas Brettonum munitissima usque hodie quae vocatur Alcluith⁶: ad cujus videlicet sinus partem septemtrionalem Scotti, quos diximus, advenientes, sibi locum patriae fecerunt.

Ang. Sax. Eng. p. 28. The tenth in descent from Cairbre, Fergus the son of Ere, corresponding to Buchanan's Fergus II, the fortieth king of Scotland, led the final migration from Ireland about A.D. 500.

¹ *duce Reuda*] This may well be Cairbre Riada, whose second name is probably 'ruadh,' the Gaelic for red. But it is hard to believe that such a surname would have been incorporated into the name of the country. Dalriada is also spelt Dalrieta.

² *lingua eorum*] Latham states that the word 'dal' is not Irish but Norse.

It is certainly Teutonic: cf. the Saxon 'dal,' modern German 'theil,' ³ *serpens*] 'Illic nullus anguis.' Solinus, xxii.

⁴ *vidimus*] The Saxon version has 'some men saw.' Stev.

⁵ *folia*] 'Reperta est herba quae vocatur Britannica... salutaris contra anginas quoque et contra serpentes.' Plin. xxv. 6.

⁶ *Alcluith*] 'Quod lingua eorum [i.e. Brettonum] significat petram Cluith: est enim juxta fluvium nominis illius.' Infra, c. 12. The first syllable is common to Albion, Albania, both which signify the hilly land. By

CAP. II.¹

Ut Britanniam primus Romanorum Gaius Julius adierit.

VERUM eadem Britannia Romanis usque ad Gaium Julium Cæsarem inaccessa atque incognita fuit: qui anno² ab Urbe condita sexcentesimo nonagesimo tertio, ante B.C. 55.
Conquest by
Julius Cæsar. vero incarnationis Dominicæ tempus anno sexagesimo, functus gradu consulatus cum Lucio Bibulo³, dum contra Germanorum Gallorumque gentes qui Rheno tantum flumine dirimebantur, bellum gereret, venit ad Morinos, unde in Britanniam proximus et brevissimus transitus est, et navibus onerariis atque actuariis⁴ circiter octoginta præparatis, in Britanniam transvehitur, ubi acerba primum pugna fatigatus, deinde adversa tempestate correptus, plurimam classis partem, et non parvum numerum militum, equitum vero pene omnem, disperdidit. Regressus in Galliam, legiones in hiberna dimisit, ac sexcentas naves utriusque commodi⁵ fieri imperavit: quibus iterum in Britanniam primo vere⁶ transvectus, dum ipse in hostem cum

the Romans, Alcluith was called Britannodunum; now by transposition it has become Dumbarton. In A.D. 756 it was taken by Eadberht of Northumbria, and Aonghus king of the Picts (infra, Continuation of Beda); and in A.D. 870 was destroyed by Danes. Ann. Camb. M. H. B.

¹ CAP. II.] Extracted word for word from Orosius, vi. 8, 9. The date B.C., and the description of the stakes at the ford over the Thames, are the only contributions to it by Beda himself.

² *qui anno . . . Bibulo*] These three dates are unfortunate, being neither consistent with each other, nor with the true date. Cæsar's first invasion, as we learn from himself, took place B.C. 55, A.U.C. 699, when Pompeius and Crassus were the consuls, B. G. iv. 23; cf. Clinton's Fasti Hellenici, iii. 188. But Beda's mistake is easily traced. Eutropius, Breviar. vi. 17, mentions

the invasion of Britain a few sentences after giving the date A.U.C. 693, coss. Cæsar and Bibulus. Beda has only supplied the date B.C., which he did no doubt from the date A.U.C., making a mistake of one year.

³ *cum Lucio Bibulo*] Marcus Calpurnius Bibulus. But both Orosius and Eutropius make the same mistake.

⁴ *actuariis*] Swift sailers. See Cæs. B. G. v. 1.

⁵ *utriusque commodi*] Cf. Cæs. B. G. v. 1, on the building of these 'actuarii.' They were made 'humiliores,' i.e. shallow, for convenience of sailing and drawing ashore, and 'latiores,' i.e. wide, for convenience of freight.

⁶ *primo vere*] In the summer. 'About 18th August.' Stev. Cæsar's previous chapter refers to the prevalence of the Corus, which is a summer wind.

exercitu pergit, naves in anchoris stantes, tempestate correptæ, vel conlisæ inter se, vel arenis inlisæ ac dissolutæ sunt: ex quibus quadraginta perierunt, cæteræ cum magna difficultate reparatæ sunt. Cæsaris equitatus primo congressu a Brittanis victus¹, ibique Labienus tribunus² occisus est: secundo prælio cum magno suorum discrimine victos Brittanos in fugam vertit: inde ad flumen Tamensim profectus. In hujus ulteriore ripa Cassobellauno duce immensa hostium multitudo consederat, ripamque fluminis ac pene totum sub aqua vadum acutissimis sudibus præstruxerat: quarum³ vestigia sudium ibidem usque ✓ hodie visuntur, et videtur inspectantibus quod singulæ earum ad modum humani femoris grossæ, et circumfusæ plumbo immobiliter erant in profundum fluminis infixæ: quod ubi a Romanis deprehensum ac vitatum est, barbari legionum impetum non ferentes, silvis sese obdidere; unde crebris irruptionibus Romanos graviter ac sæpe lacerabant. Interea Trinovantum firmissima civitas⁴ cum Androgio⁵ duce datis quadraginta obsidibus Cæsari sese dedit: quod exemplum secutæ urbes aliæ complures in fœdus Romanorum venerunt. Iisdem demonstrantibus, Cæsar ✓ oppidum Cassobellauni⁶ inter duas paludes situm, obtentu insuper silvarum munitum, omnibusque rebus confertissimum, ✓ tandem gravi pugna cepit. Exin Cæsar a Britannia reversus in ✓ Galliam, postquam legiones in hiberna misit, repentinis bellorum tumultibus undique circumventus et conflictatus est.

¹ *victus*]. Cæsar does not own to this defeat, B. G. v. 15.

² *Labienus tribunus*] 'Q. Laberius Durus, tribunus militum,' B. G. v. 15. Confounded by Orosius with the better known Labienus who fell at the battle of Munda. Tradition refers this battle to Chilham, which Camden says was once Julham, in Kent, Gough's edition, i. 313; and a large tumulus in the neighbourhood is still known by the name of 'Julaber's Grave.' See Taylor's Words and Places, p. 332; and Smith's note in loc.

³ *quarum . . . infixæ*] Beda's own. Camden supposes the place to have been Coway Stakes, near the mouth of the Wey, i. 242.

⁴ *Trinovantum firmissima civitas*] Both this and the 'oppidum Casso-

bellauni,' mentioned below, have been supposed to be Verulamium, near the present St. Alban's. Stevenson makes the former Londinium. Merivale identifies the latter with Verulamium, i. 447.

⁵ *Androgio*] Androgorio, Orosius. Mandubratius is the name given by Cæsar, B. G. v. 20. 'Mandu' is also an element in Veromandui, Cartismandua, Manduessedum, Mandubii, so that perhaps Androgios is corrupted from Mandubrogios, which would also be akin to the name as given by Cæsar. Smith. The same element enters into Imanuentius, the name of Mandubratius' father; Cæs. B. G. v. 20.

⁶ *Cassobellauni*] Cassobellannum, Oros.

CAP. III.¹

Ut eamdem secundus Romanorum Claudius adiens, Orcadas etiam insulas Romano adjecerit imperio. Sed et Vespasianus ab eo missus, Vectam quoque insulam Romanis subdidit.

ANNO autem² ab Urbe condita septingentesimo nonagesimo octavo Claudius imperator, ab Augusto quartus, cupiens utilem³ reipublicæ ostentare principem, bellum ubique, et victoriam undecumque quæsit. Itaque expeditionem in Britanniam movit, quæ excitata in tumultum propter non redhibitos transfugas⁴ videbatur. Transvectus in insulam est, quam neque ante Julium Cæsarem, neque post eum quisquam adire ausus fuerat, ibique sine ullo prælio⁵ ac sanguine intra paucissimos dies⁶ plurimam insulæ partem in deditionem recepit. Orcadas⁷ etiam insulas ultra Britanniam in oceano positas Romano adjecit imperio, ac sexto quam profectus erat mense Romam rediit, filioque suo Britannici nomen imposuit. Hoc autem bellum quarto⁸ imperii sui anno complevit, qui est

A.D. 43.
Conquests in
Britain by
Claudius,

¹ CAP. III.] Pieced from fragments of Orosius and Eutropius, with but one sentence of Beda's own. From 'cupiens' to 'rediit' is from Oros. vii. 5; 'filio . . . imposuit,' Eutrop. vii. 13; 'quo etiam . . . memoratur,' Oros. vii. 5; 'ab eodem . . . subjugavit,' Eutrop. vii. 29; 'Succedens . . . subversa sunt,' id. vii. 14.

² Anno autem . . . octavo] The real date is A.U.C. 796, A.D. 43. Clinton, Fasti Romani, i. 26.

³ cupiens utilem] 'cupiens se utilem,' Oros.

⁴ transfugas] Veric had been driven from Britain to Gaul, and had persuaded Claudius to undertake the reduction of the island. Dio Cassius, lx. 19. Coins are still extant on which Veric is styled a son of Comius. Wright supposes that the sons of Comius, who had ruled in Sussex and Hampshire, were at this time oppressed by the sons of Cunobelin, Celt, Roman, and Saxon, pp. 19, 20.

⁵ sine ullo prælio] Orosius here quotes from Suetonius, prefacing with 'ut verbis Suetonii Tranquilli loquar.' The quotation is as follows, 'sine ullo prælio aut sanguine intra paucissimos dies, parte insulæ in deditionem recepta, sexto quam profectus est mense Roman rediit.' Sueton. Claud. 17.

⁶ intra paucissimos dies] Claudius in person was summoned by Plautius, came from Rome in haste to Britain, fought one battle, took Camulodunum, and returned to Gaul after sixteen days. Dio Cass. lx. 19-23. But the war continued under Plautius for seven years.

⁷ Orcadas] Tacitus claims the discovery and conquest of the Orkneys for Agricola. Agric. 10.

⁸ quarto . . . anno] The latter half of Claudius' fourth year corresponds with A.D. 43. But Claudius' return to Rome was in A.D. 44. Clint. F. R. i. 26.

annus ab incarnatione Domini quadragesimus sextus : quo etiam anno¹ fames gravissima per Syriam facta est, quæ in Actibus Apostolorum per prophetam Agabum prædicta esse memoratur.

and Ves- Ab eodem Claudio Vespasianus², qui post Neronem
pasianus. imperavit, in Britanniam missus, etiam Vectam

insulam Britanniae proximam a meridie, Romanorum ditioni subjugavit; quæ habet³ ab oriente in occasum triginta circiter milia passuum, ab austro in boream duodecim, in orientalibus suis partibus mari sex milium, in occidentalibus trium a meridiano Britanniae litore distans. Succedens autem Claudio in imperium Nero, nihil omnino in re militari ausus est. Unde inter alia Romani regni detrimenta innumera Britanniam pene amisit : nam duo sub eo nobilissima oppida⁴ illic capta atque subversa sunt.

CAP. IV.

*Ut Lucius Brittanorum rex missis ad Eleutherum papam literis
Christianum se fieri petierit.*

ANNO⁵ ab incarnatione Domini centesimo quinquagesimo
Lucius sexto⁶ Marcus⁷ Antoninus Verus, decimus quartus
becomes a Christian. ab Augusto regnum cum Aurelio Commodo fratre
suscepit : quorum temporibus⁸ cum Eleutherus vir sanctus

¹ *quo etiam anno*] Orosius here follows Eusebius, Hist. Eccl. ii. 8.

² *Vespasianus*] Eutropius follows Suetonius, who says that he conquered 'duas validissimas gentes,' Vesp. 4. Are these the Belgæ and Damnonii? Wright, p. 22. Vespasian was serving in Britain during Claudius' campaign there, A.D. 43; also A.D. 47, Clint. F. R.

³ *quæ habet . . . distans*] Beda's own. See Keumble, i. 83, 101.

⁴ *duo sub eo nobilissima oppida*] The same number is given by Suetonius, Nero, 39; and Xiphilinus, lxii. 1. But Tacitus, Ann. xiv. 31, 33, speaks of the destruction of three towns by Boudicea; Camulodunum, a 'colonia;' Verulamium, a 'municipium;' and Londinium, 'cognomento quidem coloniae non insigne,

sed copia negotiatorum et commeatum maxime celebre.'

⁵ *Anno . . . suscepit*] From Orosius.

⁶ *centesimo quinquagesimo sexto*] Beda in his History follows the chronology of Orosius; in his Chronicle, where this date is A.D. 180, that of Eusebius. S. The real date is A.D. 161.

⁷ *Marcus . . . fratre*] Their full names were M. Aurelius Antoninus Verus, commonly called M. Aurelius, and L. Ceionius Ælius Commodus Verus Antoninus, commonly called L. Verus; both the adopted sons and successors of T. Antoninus Pius. Hussey.

⁸ *quorum temporibus*] They succeeded A.D. 161, and L. Verus died A.D. 169. Clinton. But the first date

pontificatui Romanæ ecclesiæ præset, misit ad eum Lucius¹ Britanniæ rex epistolam, obsecrans ut per ejus² mandatum Christianus efficeretur: et mox effectum piæ postulationis consecutus est, susceptamque fidem Brittani usque in tempora Diocletiani principis inviolatam integramque quæta in pace servabant.

CAP. V.³

Ut Severus receptam Britanniæ partem vallo a cætera distinxit.

ANNO⁴ ab incarnatione Domini centesimo octogesimo nono, Severus genere⁵ Afer Tripolitanus, ab oppido Lepti, A.D. 193. Severus builds a wall across Britain. decem et septem annis tenuit. Hic natura sævus, multis semper bellis lacessitus, fortissime quidem rempublicam, sed laboriosissime rexit. Victor ergo civilium bellorum quæ ei gravissima occurrerant, in Britannias defectu pene omnium sociorum trahitur, ubi magnis gravibusque præliis

assigned for the accession of Eleutherus is A.D. 171; so that, if we interpret strictly, he was not pope at all during the joint reign of Aurelius and Verus. But Aurelius associated with himself his son L. Aurelius Commodus in A.D. 177; and Beda very probably has confused the two Commodi. The father and son reigned jointly till A.D. 180; we must therefore place the conversion of Lucius somewhere within these three years.

¹ *Lucius*] On the probability of so early a conversion of Britain, see Tertullian, adv. Judæos, vii. Wright, who disbelieves in British Christianity altogether, admits that the Christian monogram has been found on a tessellated pavement at Frampton in Dorsetshire. Celt, Roman, and Saxon, pp. 302, 303. Beda is the earliest authority for the name of Lucius. The next is Nennius, c. xviii, who calls him 'agnomine Levermaur, i. e. magni splendoris,

propter fidem quæ in ejus tempore venit.' His real name was probably Llew, meaning 'light,' History of Christian Names, ii. 159; or Llès, Usher. But Nennius ascribes his conversion to Pope Evaristus, A.D. 100-109; and owing to this discrepancy the whole story has been disbelieved.

² *per ejus . . . efficeretur*] Some, as Lappenberg, Anglo-Saxon Kings, i. 48, misled by the British practice as to the celebration of Easter, have supposed that Britain was converted, not from Rome, but from the East. But see Gieseler, Kirchengeschichte, Per. II. Div. ii. ch. 6. § 124, note.

³ CAP. V.] From Orosius, vii. 17, but the distinction between a 'muris' and a 'vallum' is Beda's own.

⁴ *Anno . . . nono*] A.D. 193. Clint. F. R.

⁵ *genere . . . rexit*] Added by Beda to Orosius. Cf. too Eutropius, viii. 30.

sæpe gestis, receptam partem insulæ a cæteris indomitis gentibus, non muro, ut quidam æstimant, sed vallo distinguendam putavit¹. Murus² etenim de lapidibus, vallum vero quo ad repellendam vim hostium castra muniuntur fit de cespitibus, quibus circumcisis, e terra velut murus exstruitur altus supra terram, ita ut in ante sit fossa, de qua levati sunt cespites, supra quam sudes de lignis fortissimis præfiguntur. Itaque Severus magnam fossam firmissimumque vallum crebris insuper turribus communitum, a mari ad mare duxit: ibique apud Eboracum oppidum morbo obiit. Reliquit duos filios, Bassianum et Getam: quorum Geta hostis publicus judicatus interiit; Bassianus Antonini cognomine adsumpto, regno potitus est.

¹ *vallo distinguendam putavit*] Where this vallum was built, Beda discreetly leaves in doubt. In c. xii, however, he implies that it was across the lower isthmus, from the Tyne to the Solway Frith, following Orosius, who here has led him into a mistake; for undoubtedly it was across the northern isthmus, between the Friths of Forth and Clyde, that Severus built his vallum.

The history of the Roman fortifications in Britain up to this time is as follows:—1. Agricola built detached forts along both isthmuses, Tacit. Agric. 22, 23; A.D. 80, 81. 2. Hadrian built a wall eighty miles long; therefore across the southern isthmus, Æl. Spartian. de Adriano, 11, A.D. 120. 3. Antoninus, through his legate Lollius Urbicus, built a wall of turf, A.D. 140. Jul. Capitolin. de Antonino Pio, 5. The place is identified with the northern isthmus by inscriptions. See Wright, p. 100, note. 4. Severus built a 'vallum,' called a 'murus' by Æl. Spartian. de Severo, 18, A.D. 207–210; but across which isthmus? Aurelius Victor, Epit. 20, settles this question by giving its length as 'xxxii' miles, which accords almost exactly with the length of the northern isthmus. Eutropius, viii.

19, copies Aurelius; but Orosius, seemingly thinking that they were describing the building of the southern wall, gives the length 'cxxxii' miles, thus making the mileage as much too long for the southern wall as it was before too short; had he put an 'l' instead of a 'c,' he would have been nearer the mark. The Latin translator of Eusebius, Chron. lib. ii, Cassiodorus, Chron., and Nennius, 19, follow Orosius and make the same mistake; though Nennius refers Severus' work to the northern isthmus, giving at the same time the erroneous mileage of Orosius.

'For the tradition of the [southern] wall having been the work of Severus, we may account thus . . . Severus, the most resolute enemy of the Caledonians, was the eponymus of Roman invasion, the Hercules of the later empire: it is said that both the upper and lower ramparts have been known to the Gael within times quite recent as the Gual Sever, or wall of Severus.' Quarterly Review for January 1860, p. 146, article on the Roman Wall, by Merivale. On the further history of this wall, see notes to c. 12.

² *murus . . . præfiguntur*] This distinction between 'murus' and 'vallum' is added of Beda's own.

CAP. VI.¹

De imperio Diocletiani, et ut Christianos persecutus sit.

ANNO² incarnationis Dominicæ ducentesimo octogesimo sexto, Diocletianus tricesimus tertius ab Augusto imperator ab exercitu electus, annis viginti fuit, Maxi-
A.D. 284.
Usurpation of
Carausius,
 mianumque cognomento Herculium socium creavit imperii. Quorum tempore Carausius³ quidam, genere quidem infimus, sed consilio et manu promptus, cum ad observanda⁴ oceani litora quæ tunc Franci et Saxones infestabant, positus, plus in perniciem quam in provectum reipublicæ ageret, creptam prædonibus prædam nulla ex parte restituendo dominis, sed sibi soli vindicando; accendens suspicionem quia ipsos quoque hostes ad incursandos fines artificii negligentia⁵ permetteret. Quamobrem a Maximiano jussus occidi, purpuram sumpsit ac Britannias

¹ CAP. VI.] From Orosius, who follows Eutropius, as far as 'receptit.'

² Anno . . . sexto] Diocletianus succeeded in A.D. 284, and associated Maximianus with himself A.D. 286. Clint. F. R.

³ Carausius] He is made a Menapiian by Aurelius Victor, 39, a Batavian by Eumenius, Panegyr. in Const. 5. Anyhow he belonged to one of the most northerly, and therefore most thoroughly Teutonized, of the Belgic tribes. The Batavi dwelt between the Rhine and the Meuse; the Menapii between the Meuse and the Scheldt. Carausius therefore was probably himself a Teuton, which explains his treacherous conduct towards Rome on behalf of the Teutons. He is celebrated in Ossianic legend as 'Caros, king of ships.' Upon his influence on the later history, see Lappenberg, i. 45, 46.

⁴ ad observanda . . . infestabant] 'Cum apud Bononiam per tractum Belgicæ et Armoricæ pacandum mare accepisset, quod tunc Franci et Saxones infestabant.' Eutrop. ix. 21. The Notitia, circ. A.D. 400, mentions a

Comes Littoris Saxonici per Britannias; Carausius' government seems to have been over a corresponding tract of country on the mainland. The Littus Saxonicum in Britain extended from the Wash to Hampshire; that on the mainland is a district 'about the size of Middlesex, lying between Calais, Boulogne, and St. Omer, in which the name of almost every village and hamlet is of the pure Anglo-Saxon type.' Taylor's Words and Places, p. 139. There is another like district at Caen, which extends as far as the islands at the mouth of the Loire. Ib. p. 147.

⁵ artificii negligentia] 'It cannot be considered improbable that Carausius calculated upon the assistance of the Germans in this country, as well as that of their allies and brethren on the continent.' Kemble, i. 12. See, too, note in loc., where Kemble quotes a passage from Eumenius, Panegyr. in Const. 18, 19, to shew that there were Franks among the mercenaries of Allectus. That there were Saxons and other Germans in England, see Kemble, i. 10-16.

occupavit; quibus sibi per septem¹ annos fortissime vindicatis ac retentis, tandem fraude Allecti socii sui interfectus est. and Allectus. Allectus postea ereptam Carausio insulam per triennium tenuit, quem Asclepiodotus Præfectus Prætorio² oppressit, Britanniamque post decem annos³ recepit.

Interea Diocletianus in oriente, Maximianus Herculus in A.D. 303. occidente, vastari ecclesias, affligi interficique Christianos decimo post Neronem loco præceperunt: quæ persecutio omnibus fere ante actis diuturnior atque inmanior fuit; nam per decem annos⁴, incendiis ecclesiarum, proscriptionibus innocentum, cædibus martyrum incessabiliter acta est. Denique etiam Britanniam tum plurima confessionis Deo devotæ gloria sublimavit.

CAP. VII.⁵

Passio sancti Albani et sociorum ejus, qui eodem tempore pro Domino sanguinem fuderunt.

Siquidem in ea passus est⁶ sanctus Albanus, de quo presbyter

Circ. A.D. 304. Fortunatus in Laude Virginum, cum beatorum
Martyrdom martyrum qui de toto orbe ad Dominum venirent
of Albanus, mentionem faceret, ait:

‘Albanum egregium fecunda Britannia profert.’

Qui videlicet Albanus paganus adhuc, cum perfidorum principum mandata adversum Christianos sævirent, clericum quendam⁷ persecutores fugientem hospitio recepit: quem dum

¹ septem] Six. Proclaimed emperor A.D. 287; murdered A.D. 293. Cl. F. R.

² Præfectus Prætorio] Commander of the imperial body guard.

³ post decem annos] Nine. Allectus was slain, and Britain recovered by Constantius A.D. 296. Clint. F. R.

⁴ per decem annos] Eight. Begun, A.D. 303; ended by an edict, A.D. 311.

⁵ CAP. VII.] See some Acta S. Albani Martyris, given in Canisius' Antiquæ Lectiones, vol. v. pt. 2. This whole chapter, except the last paragraph, copied from Gildas, 8, as well as the concluding sentences of the last, is probably taken from some monkish legend, as appears

from the turgidity of the style, which is very different from Beda's own.

⁶ in ea passus est] Smith, in his Appendix iv, says, on Eusebius' authority, that the persecution, though it lasted ten years in the east, only lasted two years in the west. De Mart. Pal. 13. After the second year Diocletianus and Maximianus abdicated, and Constantius was much better disposed towards the Christians. The persecution began in March, A.D. 303; the abdication took place May 1, A.D. 305.

⁷ clericum quendam] Called Amphibalus by the legends, and considered a martyr as well as Albanus.

orationibus continuis ac vigiliis die noctuque studere conspiceret, subito Divina gratia respectus exemplum fidei ac pietatis illius cœpit æmulari, ac salutaribus ejus exhortationibus paulatim edoctus, relictis idolatriæ tenebris Christianus integro ex corde factus est. Cumque præfatus clericus aliquot diebus apud eum hospitaretur, pervenit ad aures nefandi principis confessorem Christi cui necdum fuerat locus martyrii deputatus, penes Albanum latere. Unde statim jussit milites eum diligentius inquirere. Qui cum ad tugurium martyris pervenissent, mox se sanctus Albanus pro hospite ac magistro suo, ipsius habitu, id est caracalla¹ qua vestiebatur indutus, militibus exhibuit, atque ad judicem vinctus perductus est.

Contigit autem judicem ea hora qua ad eum Albanus adducebatur, aris adsistere ac dæmonibus hostias offerre. Cumque vidisset Albanum, mox ira succensus nimia quod se ille ultro pro hospite quem susceperat militibus offerre ac discrimini dare præsumpsisset, ad simulacra dæmonum quibus adsistebat eum jussit pertrahi: 'Quia rebellem,' inquit, 'ac sacrilegum celare quam militibus reddere maluisti, ut contemptor divum meritam blasphemiae suæ pœnam lueret, quæcumque illi debebantur supplicia tu solvere habes, si a cultu nostræ religionis discedere tentas.' At sanctus Albanus qui se ultro persecutoribus fidei Christianum esse prodiderat, nequaquam minas principis metuit; sed accinctus armis militiæ spiritalis, palam jussis illius parere nolle pronunciabat. Tum judex: 'Cujus,' inquit, 'familiae vel generis es?' Albanus respondit: 'Quid ad te pertinet qua sim stirpe genitus? sed si veritatem religionis audire desideras, Christianum jam me esse, Christianisque officiis vacare cognosce.' Ait judex: 'Nomen tuum quæro, quod sine mora mihi insinua.' Et ille: 'Albanus,' inquit, 'a parentibus vocor, et Deum verum ac vivum qui universa creavit adoro semper et colo.' Tum judex repletus iracundia dixit: 'Si vis

Usher, p. 151, thinks that we owe the name to the cloak which, according to Beda, he lent to Albanus.

¹ *caracalla*] A Gallic word meaning first, a Gallic cloak, like a 'pænula;' from which the emperor

Bassianus derived his nickname: secondly, a long monkish garment, reaching to the ankles, with a hood. Hieronym. ep. 128 ad Fabiolam. Du Cange. 'Munuc gegyrelan,' Saxon Version.

perennis vitæ felicitate perfrui, diis magnis sacrificare ne differas.' Albanus respondit: 'Sacrificia hæc quæ a vobis redduntur dæmonibus, nec auxiliari subjectis possunt, nec supplicantium sibi desideria vel vota complere. Quinimmo quicumque his sacrificia simulacris obtulerit, æternas inferni pœnas pro mercede recipiet.' His auditis iudex nimio furore commotus, cædi sanctum Dei confessorem a tortoribus præcepit, autumans se verberibus, quam verbis non poterat, cordis ejus emollire constantiam. Qui cum tormentis afficeretur acerrimis, patienter hæc pro Domino, immo gaudenter ferebat. At ubi iudex tormentis illum superari vel a cultu Christianæ religionis revocari non posse persensit, capite eum plecti jussit.

Cumque ad mortem duceretur, pervenit ad flumen quod muro¹ et harena ubi feriendus erat, meatu rapidissimo dividebatur: viditque ibi non parvam hominum multitudinem utriusque sexus, conditionis diversæ, et ætatis, quæ sine dubio Divinitatis instinctu ad obsequium beatissimi confessoris ac martyris vocabatur, et ita fluminis ipsius occupabat pontem ut intra vesperam transire vix posset. Denique cunctis pene egressis, iudex sine obsequio² in civitate substiterat. Igitur sanctus Albanus cui ardens inerat devotio mentis ad martyrium ocius pervenire, accessit ad torrentem, et dirigens ad cælum oculos, illico siccato alveo, vidit undam suis cessisse ac viam dedisse vestigiis. Quod cum inter alios etiam ipse carnifex qui eum percussurus erat, vidisset, festinavit ei ubi ad locum destinatum³ morti venerat occurrere: Divino nimirum admonitus instinctu, projectoque ense quem strictum tenuerat, pedibus ejus advolvitur, multum desiderans ut cum martyre vel pro martyre quem percutere jubebatur, ipse potius mereretur percuti. Dum ergo is ex persecutore factus esset collega veritatis et fidei, ac jacente ferro esset inter carnifices justa cunctatio, montem cum turbis reverentissimus Dei confessor ascendit: qui opportune lætus, gratia decentissima, quingentis fere passibus ab harena situs est, variis herbarum floribus

¹ quod muro . . . dividebatur]
'Which floweth near the city wall.'
S. V.

² obsequio] A train.

³ locum destinatum] Holmhurst,
or Holynhirst, as Capgrave spells it.

depictus, immo usquequaque vestitus, in quo nihil repente arduum, nihil præceps, nihil abruptum, quem lateribus longe lateque deductum in modum æquoris natura complanat, dignum videlicet eum, pro insita sibi specie venustatis, jam olim reddens qui beati martyris cruore dicaretur. In hujus ergo vertice sanctus Albanus dari sibi a Deo aquam rogavit, statimque incluso meatu ante pedes ejus fons perennis exortus est, ut omnes agnoscerent etiam torrentem martyri obsequium detulisse: neque enim fieri poterat ut in arduo montis cacumine martyr aquam quam in fluvio non reliquerat, peteret, si hoc opportunum esse non videret. Qui videlicet fluvius ministerio persoluto, devotione completa officii testimonium relinquens, reversus est ad naturam¹. Decollatus itaque martyr fortissimus ibidem accepit coronam vitæ quam repromisit Deus diligentibus se. Sed ille qui piis cervicibus impias intulit manus gaudere super mortuum non est permissus: namque oculi ejus in terram una cum beati martyris capite deciderunt. Decollatus est ibi tum etiam miles ille, qui antea superno nutu correptus sanctum Dei confessorem ferire recusavit: de quo nimirum constat, quia etsi fonte baptismatis non est ablutus, sui tamen est sanguinis lavacro mundatus ac regni cælestis dignus factus est ingressu. Tum judex tanta miraculorum cælestium novitate percussus, cessari mox² a persecutione præcepit, honorem referre incipiens cædi sanctorum, per quam eos opinabatur prius a Christianæ fidei posse devotione cessare. Passus est autem beatus Albanus die decimo³ kalendarum Juliarum, juxta civitatem Verolamium⁴, quæ nunc a gente Anglorum Verlamacæstir sive Vaetlingacæstir appellatur, ubi postea redeunte temporum Christianorum serenitate ecclesia⁵ est mirandi operis atque ejus martyrio

¹ *naturam*] The Saxon Version here inserts, 'The place was somewhat above half a mile from the city wall and from the brook which he had before passed over dry foot.' Stev.

² *cessari mox*] This looks as if the end of the British persecution was near, i.e. as if the death of Albanus took place A.D. 305.

³ *die decimo*] See Bede's Martyrologium, p. 385.

⁴ *Verolamium*] Spelt Virolamium by the Ravenna Geographer, Urolamium by Ptolemy, abbreviated into VER. on the coins of Tasciovanus. Hence the Saxon Verlamaceaster; Vætlingaceaster probably comes from Watling Street.

⁵ *ecclesia*] This was destroyed in the Saxon wars, and lay a ruin till Offa founded here a monastery to St. Alban, about A.D. 793. S. This

condigna exstructa. In quo videlicet loco usque ad hanc diem curatio infirmorum et frequentium operatio virtutum celebrari non desinit.

Passi sunt ea tempestate Aaron et Julius¹ Legionum Urbis² and of Aaron cives, alique utriusque sexus diversis in locis per- and Julius. plures, qui diversis cruciatibus torti et inaudita membrorum discerptione lacerati, animas ad supernæ civitatis gaudia perfecto agone miserunt.

CAP. VIII.

Ut hac cessante persecutione, ecclesia in Britanniis aliquantulam usque ad tempora Arrianæ vesaniæ pacem habuerit.

AT ubi turbo persecutionis quievit, progressi in publicum fideles Christi qui se³ tempore discriminis silvis ac desertis abditisve speluncis occulerant, renovant ecclesias ad solum usque destructas, basilicas sanctorum martyrum fundant, construunt, perficiunt, ac veluti victricia signa passim propalant, dies festos celebrant, sacra mundo corde atque ore conficiunt: mansitque⁴ hæc in ecclesiis Christi quæ erant in Brittania pax usque ad tempora Arrianæ vesaniæ, quæ corrupto orbe toto, hanc etiam insulam extra orbem tam longe remotam veneno sui infecit erroris: et hac quasi via pestilentiae trans oceanum patefacta, non mora, omnis se lues hæreseos cujusque, insulæ novi semper aliquid audire gaudenti et nihil certi firmiter obtinenti infudit.

His temporibus⁵ Constantius qui vivente Diocletiano Galliam A.D. 306. Hispaniamque regebat, vir⁶ summæ mansuetudinis Constantius dies in Britain. et civilitatis in Brittania morte obiit. Hic Con-

again was destroyed by the Danes, but rebuilt by Lanfranc, under the care of abbots Paul and Richard in A.D. 1115.

¹ *Aaron et Julius*] To these saints were dedicated two of the three first churches in Britain. Girald. Camb. Itin. i. 5. S.

² *Legionum Urbis*] Two Caer Legions are mentioned in Nennius' catalogue of cities. Certainly one

of them was Isca, where the 'legio secunda' was stationed, now Caerleon-on-Usk; the other may have been Chester or Leicester.

³ *qui se . . . conficiunt*] From Gildas, viii.

⁴ *mansitque . . . infudit*] Freely rendered from Gild. ix.

⁵ *His temporibus*] A.D. 306.

⁶ *vir . . . reliquit*] Orosius, vii. 25.

stantinum filium ex concubina Helena¹ creatum imperatorem Galliarum reliquit. Scribit autem Eutropius, quod Constantinus² in Brittania creatus imperator³, patri in regnum successerit: cujus temporibus Arriana hæresis exorta et in Nicæna synodo detecta atque damnata, nihilominus exitiabile perfidiæ suæ virus, ut diximus, non solum orbis totius sed et insularum ecclesiis aspersit.

CAP. IX.⁴

Ut regnante Gratiano Maximus in Brittania imperator creatus, cum magno exercitu Galliam redierit.

ANNO⁵ ab incarnatione Domini trecentesimo septuagesimo septimo Gratianus quadragessimus ab Augusto, post mortem Valentis sex annis imperium tenuit: quamvis jamdudum antea cum patruo Valente, et cum Valentiniano fratre regnaret: qui cum afflictum et pene collapsum reipublicæ statum videret, Theodosium⁶ Hispanum virum, restituendæ reipublicæ necessitate apud Syrmium purpura induit, Orientisque et Thraciæ simul præfecit imperio. Qua tempestate Maximus⁷, vir quidem strenuus et probus, atque Augusto dignus nisi contra sacramenti fidem per tyrannidem emersisset, in Brittania invitus propemodum ab exercitu imperator creatus in Galliam transiit⁸. Ibi Gratianum Augustum subita incursione perterritum atque in Italiam transire meditantem, dolis circumventum interfecit, fratremque ejus Valentinianum Augustum Italia expulit⁹. Valentinianus in Orientem

A.D. 378.
Maximus
Emperor in
Britain.

¹ *ex concubina Helena*] 'Ex obscuriore matrimonio.' Eutrop. x. 2. Orosius, making her a concubine, here follows Zosimus, ii. 3; but Diocletianus acknowledged her marriage by insisting on her divorce. She was an innkeeper's daughter. Gibbon, ii. 109, and note.

² *Constantinus . . . successerit*] Eutrop. x. 2.

³ *in Brittania creatus imperator*] 'Dare on Breotene acenned,' 'was born in Britain.' S. V. He was probably born at Naissus in Dacia. Gibbon, ii. 109, and note.

⁴ CAP. IX.] This whole chapter is omitted by the Saxon Version.

⁵ *Anno . . . septimo*] The real date is A.D. 378.

⁶ *Theodosium . . . induit*] A.D. 379.

⁷ *Maximus . . . restitutus est*] From Orosius, vii. 34. After Maximus' death, his descendants, according to tradition, continued to reign as princes of Reged, Strathclyde, &c., and traced themselves to 'Maxim Wledig.' Palgrave, Eng. Commonwealth, p. 383.

⁸ *transiit*] A.D. 383.

⁹ *expulit*] A.D. 387.

refugiens, a Theodosio paterna pietate susceptus, mox etiam imperio restitutus est : clauso¹ videlicet intra muros Aquileiæ, capto atque occiso ab eis Maximo tyranno.

CAP. X.

Ut Arcadio regnante, Pelagius Bretto contra gratiam Dei superba bella suscepit.

ANNO ab incarnatione Domini trecentesimo nonagesimo quarto² Arcadius filius Theodosii cum fratre Honorio, quadragesimus tertius ab Augusto regnum suscipiens, tenuit annos tredecim. Cujus temporibus³ Pelagius Bretto⁴ contra auxilium gratiæ supernæ venena suæ perfidiæ longe lateque dispersit, utens cooperatore Juliano de Campania,⁵ quem⁶ dudum amissi episcopatus intemperans cupido exagitabat : quibus sanctus Augustinus sicut et cæteri patres orthodoxi multis sententiarum catholicarum millibus responderunt, nec eorum tamen dementiam corrigere valebant : sed, quod gravius est, correpta eorum vesania magis augescere contradicendo quam favendo veritati voluit emundari : quod pulcre versibus heroicis⁷ Prosper Rhetor insinuat, cum ait :

¹ clauso . . . occiso] A.D. 388. 'Clausit, cepit, occidit,' Oros. vii. 35. Maximus was killed three miles from Aquileia. Prosper, ad a. 389.

² quarto] A.D. 395. Clint. F. R.

³ Cujus temporibus] Pelagius probably came to Rome at the end of the fourth century, Robertson, i. 411 ; but he did not publish his opinions, according to Prosper, till A.D. 413. Prosp. Lucio V. C. consule.

⁴ Pelagius Bretto] St. Augustine says that he was surnamed Brito to distinguish him from one Pelagius of Tarentum, ep. 106. He seems to have been Welsh by birth, perhaps of Roman parentage. That his name in Welsh was Morgan seems to be pure tradition. Usher, p. 112. He is said to have been a monk, which

probably means no more than that he was an ascetic. Robertson, i. 411 ; Stillingfleet, i. 270-273.

⁵ Juliano de Campania] Son of Memor, bishop of Capua, himself bishop of Eculanum, or Eclanum, fifteen miles from Beneventum. For refusing to sign the Tractatoria, or denunciation of Coelestius and Pelagius, he was deposed and banished by Zosimus, A.D. 418. Marius Mercator, iii. 351, ap. Clinton.

⁶ quem . . . exagitabat] From Prosper, ad a. 439.

⁷ versibus heroicis] Cf. v. 24, where Beda's 'Liber Epigrammatum' is said to be 'heroico metro sive elegiaco ;' also v. 8. Taken from Prosper's epigram 'In obrectatorem Augustini,' who is thought to have been Coelestius.

‘Contra Augustinum narratur serpere quidam
 Scriptor, quem dudum livor adurit edax.
 Quis caput obscuris contextum utcunque cavernis
 Tollere humo miserum propulit anguiculum ?
 Aut hunc fruge sua æquorei pavere Britani,
 Aut hic Campano gramine corda tumet.’

CAP. XI.

*Ut regnante Honorio Gratianus et Constantinus in Brittania tyranni creati,
 et mox prior in Brittania, secundus in Gallia sint interempti.*

ANNO¹ ab incarnatione Domini quadringentesimo septimo
 tenente imperium Honorio Augusto filio Theodosii
 minore² loco ab Augusto quadragesimo quarto, ante
 biennium³ Romanæ inruptionis quæ per Halaricum
 Regem Gothorum facta est, cum gentes Halanorum,
 Suevorum, Vandalorum, multæque cum his aliæ protritit Francis,
 transito Hreno, totas per Gallias sævirent, apud Britannias⁴
 Gratianus⁵ municeps⁶ tyrannus creatur et occiditur. Hujus loco
 Constantinus ex infima militia, propter solam spem nominis
 sine merito virtutis eligitur : qui continuo ut invasit imperium
 in Gallias transiit ; ibi sæpe a barbaris incertis fœderibus inlusus
 detrimento magis reipublicæ fuit : unde mox⁷ jubente Honorio
 Constantius comes in Galliam cum exercitu profectus, apud
 Arelatem civitatem eum clausit, cepit, occidit : Constantemque

A.D. 407.
 Gratianus and
 Constantinus
 Emperors in
 Britain.

¹ Anno . . . septimo] About A.D. 407. S. V.

² minore] Almost all MSS. here read ‘minoris.’ Yet, cf. Beda himself, Chron. ad a. 4377. Honorius was the second son of Theodosius the First.

³ biennium] Three years. The capture of Rome by Alaric was in A.D. 410.

⁴ apud Britannias . . . interfecit] Pieced from Oros. vii. 40-42. Cf. Gild. xix. ‘Ungebantur reges, non per Deum, sed qui cæteris crudeliores exstarent, et paulo post ab unctoribus,

non pro veri examinatione, trucidabantur, aliis electis trucioribus.’

⁵ Gratianus] For this series of shortlived tyrants, see Olympiodorus apud Photium, Cod. 80. p. 180, ap. Clin. Zosim. vi. 2-4. Sozom. ix. 11-17. Zosimus distinctly says, that they were elevated from fear of the Vandals, Suevi, &c., who had crossed into Gaul, and become formidable even to Britain.

⁶ municeps] ‘Qui in municipio liber natus erat.’ Fest. A burgher.

⁷ mox] In A.D. 411, four years after. Clint. F. R.

filium ejus quem ex monacho Cæsarem fecerat, Gerontius comes suos apud Viennam interfecit.

Fracta est autem Roma a Gothis anno ¹ millesimo sexagesimo quarto suæ conditionis, ex quo ² tempore Romani in Brittania regnare cessarunt, post annos ferme quadringentos septuaginta ex quo Gaius Julius Cæsar eandem insulam adiit. Habitabant ³ autem intra vallum quod Severum trans insulam fecisse commemoravimus, ad plagam meridianam, quod civitates, farus ⁴, pontes, et stratæ ibidem factæ usque hodie testantur : cæterum ultiores Britanniae partes ⁵, vel eas etiam quæ ultra Britanniam sunt insulas jure dominandi possidebant.

CAP. XII.⁶

Ut Bretones a Scottis vastati Pictisque, Romanorum auxilia quæsierint qui secundo venientes, murum trans insulam fecerint ; sed hoc confestim a præfatis hostibus interrupto, majore sint calamitate depressi.

EXIN Brittania in parte Brettonum, omni armato milite, militaribus copiis universis, tota floridæ juventutis alacritate

¹ anno . . . quarto] A.U.C. 1163. An omission of 100 years, supplied in the Chronicle, ad A.M. 4377.

² ex quo . . . cessarunt] It was the weakness of the centre doubtless which caused the provinces to revolt : but we find the proximate cause of Britain's defection in the revolt of Gerontius against Constantine. Zosimus tells us that Gerontius stirred up τοὺς ἐν Κέλτοις βαρβάρους to make war on the Roman subjects ; that they devastated Gaul, and, he seems to say, even visited Britain : οἱ τε οὖν ἐκ τῆς Βρεττανίας ὅπλα ἐνδύντες, σφῶν αὐτῶν προκινδυνεύσαντες, ἡλευθέρωσαν τῶν ἐπικειμένων βαρβάρων τὰς πόλεις. But such vague language of Zosimus is hardly reliable authority for a fact wholly unnoticed by others. More probably it was their fear of invasion which led the Britons to act as they did. Accordingly Zosimus goes on : καὶ ὁ Ἀρμόρικος ἅπας, καὶ ἑτεραί Γαλατῶν

ἐπαρχίαι, Βρεττάνους μνησάμεναι κατὰ τὸν ἴσον σφᾶς ἡλευθέρωσαν τρόπον, ἐκβαλλοῦσαι μὲν τοὺς Ῥωμαίους ἀρχοντας, οἰκεῖον δὲ κατ' ἐξουσίαν πολιτεῦμα καθιστᾶσαι. Zosim. vi. 6.

³ Habitabant] 'The Britons dwelt.' S. V. quoted by Stevenson.

⁴ farus] Originally, lighthouses, from one on Pharos ; here watch-towers. 'Torras,' S. V.

⁵ ultiores Britanniae partes] Usher, p. 348, thinks that Beda here refers to the district between the southern wall and Caledonia.

⁶ CAP. XII.] This chapter is synchronous with the last two ; beginning with a passage which in Gildas comes immediately after A.D. 388 and ending A.D. 418. It is needless to say that as reliable history it is far less worth than the Roman accounts of the last two chapters. It is pieced together as an abridgement of Gildas, xi-xvi ; but the turgidity of his style

spoliata, quæ tyrannorum¹ temeritate abducta nusquam ultra domum rediit, prædæ tantum patuit, utpote omnis bellici usus prorsus ignara: denique subito duabus gentibus transmarinis vehementer sævis, Scottorum a circio, Pictorum ab aquilone, multos stupet gemitque per annos. Transmarinas² autem dicimus has gentes, non quod extra Brittaniam essent positæ; sed quia a parte Brettonum erant remotæ, duobus sinibus maris interjacentibus, quorum unus ab orientali mari, alter ab occidentali, Britanniæ terras longe lateque inrumpit, quamvis ad se invicem pertingere non possint. Orientalis in habet medio sui³ urbem Giudi, occidentalis supra se, hoc est, ad dexteram sui habet urbem Alcluith, quod lingua eorum significat petram Cluith; est enim juxta fluvium nominis illius.

Miserable
plight of
Britons;

Ob harum ergo infestationem gentium, Brettones legatos⁴ Romam cum epistolis mittentes, lacrymosis precibus auxilia flagitabant, subjectionemque continuam dummodo hostis imminens longius arceretur, promittebant. Quibus mox⁵ legio destinatur armata, quæ

A.D. 400.
they send
first one
embassy to
the Romans;

is chastened, and his faulty grammar in several places corrected. Three passages only are Beda's own: the description of the frith, of the Britons' wall, and the measurement of the Roman wall.

¹*tyrannorum*] Gildas has 'supradicti tyranni,' i.e. Maximi. This passage in Gildas follows immediately upon the defeat of Maximus; Beda puts it off till after the capture of Rome in A.D. 410.

²*transmarinas . . . illius*] Beda's own; digression about the friths, to which the word 'transmarinas' in Gildas gives rise.

³*in medio sui*] 'An ancient town or monastery upon Inshketh, probably built of wood, as no vestige of it has been seen for many years,' McPherson's *Geographical Illustrations* of Scottish History, quoted by Stevenson.

⁴*legatos . . . mittentes*] Possibly they only sent to Chrysanthus, the Roman vicar, Socrates, vii. 12, for the twentieth legion, which was sta-

tioned at Chester, or for the sixth, which was at York.

⁵*mox . . . armata*] To what date does this 'mox' belong? If we follow the chronology of the *Chronicon*, we shall place it between A.D. 414, the year of the discovery of St. Stephen's relics, and A.D. 420, the year of Jerome's death. For this view, see Smith, p. 672. But this is more than doubtful authority. Stillingfleet, p. 440, concludes that probably 'the first supplies to the Britons were . . . between the death of Maximus and the setting up of Gratianus'—i.e. between A.D. 388 and A.D. 407. But Claudianus attributes the relief to Stilicho:—

'Inde Caledonio velata Britannia
monstro

Me quoque vicinis pereuntem
gentibus, inquit,
Me juvat Stilicho.'

De Laud. Stilich. ii. 247-251.
And Stilicho was first consul in A.D. 400.

ubi in insulam advecta et congressa est cum hostibus, magnam eorum multitudinem sternens, cæteros sociorum finibus expulit : eosque interim a dirissima depressione liberatos hortata est instruere inter duo maria¹ trans insulam murum qui arcendis hostibus posset esse præsidio : sicque domum² cum triumpho magno reversa est. At insulani murum³ quem jussi fuerant, non tam lapidibus quam cespitibus construentes, utpote nullum tanti operis artificem habentes, ad nihil utilem statuunt. Fecerunt⁴ autem⁵ eum inter duo freta vel sinus de quibus diximus maris, per millia passuum plurima⁶ : ut ubi aquarum munitio deerat, ibi præsidio valli fines suos ab hostium inruptione defenderent : cujus operis ibidem facti, id est, valli latissimi et altissimi usque hodie certissima vestigia cernere licet. Incipit autem duorum ferme milium spatio a Monasterio Aebbercurnig⁷ ad occidentem, in loco qui sermone Pictorum Peanfahel⁸, lingua

¹ *inter duo maria*] Between the Friths of Forth and Clyde.

² *domum . . . reversa est*] Probably at the close of A.D. 402, when Stilicho summoned the legions on foreign service to the defence of Italy against Alaric. Cf. Claudianus, *De Bell. Get.* 416 :—

‘Venit et extremis legio prætenta Britannis,

Quæ Scoto dat frena truci.’

³ *murum*] Three systems of fortification closed the line between the friths. 1. Agricola built detached forts along it to keep out the Picts, A.D. 120. 2. Lollius Urbicus joined these forts by an earthen wall, called, after the reigning emperor, Vallum Antonini, A.D. 140. 3. The Britons on this occasion built a ‘*murus cespiticius*.’ ‘It consists of three parts : a large ditch, a rampart with its parapet behind it, and a military way behind both, running generally through the middle of the stations that are appuied to the wall.’ Roy’s *Military Antiquities of Great Britain*, p. 156. The vernacular name for this wall is Grim’s Dyke.

⁴ *Fecerunt*] This wall was built across the northern isthmus ; in the same place where Antoninus and

Severus had built their valla. Nor was this more than a vallum, being made of earth, not of stone (p. 16). ‘The work was originally executed of earth . . . but where it lay along stony ground, the Romans used the stones to form a foundation to their wall, laying the stones in due order for that purpose.’ Roy, *Milit. Antiq.* of G. B. p. 156.

⁵ *Fecerunt autem . . . Alcluth*] Beda’s own ; a digression upon the British wall.

⁶ *plurima*] 39½ Roman, and upwards of 36 English miles. Roy, p. 163. Aurelius Victor, *Epit.* 20, calls it 32 miles ; so too Eutropius, viii. 19.

⁷ *Aebbercurnig*] Abercorn, on the Carron. There are no remains of a monastery.

⁸ *Peanfahel*] The Durham interpolator of Nennius gives this name in three dialects ; Pictish, Pengaul ; Scottish, Cenail ; British, Peneltun. The Kymric ‘p’ changes into the Gaelic ‘k’ or ‘c’ (as in Caerpen-talloch, now Kirkintilloch) ; and the Kymric word ‘gaul’ (which is simply ‘wall’) loses its first consonant in Gaelic. Camden thinks that the name is Walton, that of a village

autem Anglorum Penneltun appellatur; et tendens contra occidentem terminatur juxta urbem Alcluith.

Verum priores inimici ut Romanum¹ militem abisse conspexerant, mox advecti navibus inrumpunt terminos, cæduntque omnia, et quasi maturam segetem obvia quæque metunt, calcant, transeunt: unde rursum mittuntur Romam legati²,
 flebili voce auxilium implorantes, ne penitus misera
 patria deleteretur, ne nomen Romanæ provinciæ quod
 apud eos tam diu claruerat, exterarum gentium improbitate
 obrutum vilesceret. Rursum mittitur legio, quæ inopinata tem-
 pore autumn³ adveniens magnas hostium strages dedit, cosque
 qui evadere poterant omnes trans maria fugavit, qui prius anniver-
 sarias prædas trans maria nullo obsistente cogere solebant. Tum
 Romani denunciavere Brettonibus, non se ultra ob eorum defen-
 sionem tam laboriosis expeditionibus posse fatigari: ipsos potius
 monent arma corripere et certandi cum hostibus studium subire,
 qui non aliam ob causam quam si ipsi inertia solverentur eis
 possent esse fortiores. Quin etiam, quod et hoc sociis quos dere-

Circ. A.D. 412.
 and then a
 second;

near Abercorn; but there is also very near it a village called Kinneel. The wall runs from the church of Old Kirkpatrick on the west, to a height behind Caeridden Kirk on the east. Roy, p. 163.

¹ *ut Romanum . . . conspexerant*] In addition to the loss of the twentieth legion, which was probably withdrawn in A.D. 402, they had lost more soldiers; for Constantine, elected emperor by the two remaining legions, had doubtless taken many abroad with him in A.D. 407; probably from the sixth legion, which had been stationed at York, as the northern nations would perceive the absence of this more than that of the second from Rhutupis.

² *mittuntur Romam legati*] There is still a Vicarius in the Island, to whom or through whom we may suppose the message sent. Notitia Imp., M.H.B. p. xxiii. Nennius gives a graphic account of this embassy: 'Magno luctu, et cum sablonibus super capita sua . . . promittebant

cum sacramento accipere jugum Romanorum et Romanici juris, licet durum fuisset,' c. 27. Lappenberg places this mission in A.D. 429: Usher, Stillingfleet, and the Monumenta in A.D. 435. Reviewing the contemporaneous events of the last chapters:—the election of Constantine by the remaining legionaries—his departure, doubtless taking them with him, in A.D. 407—the withdrawal of more Roman soldiers from Britain, cf. Prosp. ad a. 409, and the intimation of Honorius to the British cities that they must guard themselves, followed by their declaration of independence, A.D. 409, which they certainly did not lose at once—it seems unlikely that this embassy can have taken place till after Constantine's death in A.D. 411.

³ *tempore autumn*] Gildas' words are 'casibusque foliorum tempore certo ad simulandam istam peragunt stragem,' c. 14. They seem to be meant as a figure; but Beda has misunderstood them as a fact.

linquere cogeantur aliquid commodi adlaturum putabant, murum a mari ad mare recto tramite inter urbes quæ ibidem ob metum hostium factæ fuerant, ubi et Severus¹ quondam vallum fecerat, firmo de lapide conlocarunt²: quem videlicet murum hactenus famosum atque conspicuum, sumptu publico privatoque, adjuncta secum Brittanorum manu construebant, octo³ pedes latum et duodecim altum⁴, recta ab oriente in occasum linea, ut usque hodie intuentibus clarum est: quo mox condito dant fortia segni populo monita, præbent instituendorum exemplaria armorum. Sed et in litore oceani ad meridiem quo naves eorum

¹ *ubi et Severus*] See p. 16, note 1, where Beda's mistake is accounted for. There was, however, a vallum already in existence a few yards to the south of this line, built by Hadrian, *Æl. Spartan. de Adriano*, c. 11. The existing remains shew three lines of rampart, all of which Merivale supposes to be included under the name 'vallum.' Article on the Roman Wall, *Quarterly Review*, Jan. 1860. 'The triple line of earthen rampart, with the fosse immediately connected with it, commences at Newcastle, and terminates at Burgh-on-the-Sands, a little beyond Carlisle. . . . On the other hand, the wall, or murus, with its ditch, commences at Wall's End, four miles further east, and is continued to Bowness, about as much further west. Though preserving the general direction of the vallum, the parallelism between the two works is not always accurate, even where there seems no reason for a divergence from the nature of the ground; but it may be observed that, while the vallum runs along the sloping sides of the hills, and sometimes in the valleys below them, the murus uniformly seeks the ridge of the eminence, and in some parts of the line leaves the vallum at a distance of more than half a mile, in order to preserve this vantage ground.'

² *conlocarunt*] Bruce, *Roman Wall*, pp. 350-369, contends that

the unity of design between the 'vallum' and the 'murus' forbids the idea of more than one builder, whence he concludes that they both are Hadrian's work. Merivale more probably refers the 'murus' to the time of Theodosius and Stilicho, thinking that Theodosius might have begun it in A.D. 369, and the Roman legion might have completed it before its departure. *Quart. Rev.* pp. 144, 145. But, since Theodosius had just constituted the province of Valentia north of this isthmus in A.D. 369, and since we know of one southern migration of the Picts to the north of this line about A.D. 380, that of Cunedag, from the Lothians to North Wales, *Nenn. M. H. B.* p. 75, it is perhaps more probably still all referable to the age of Stilicho. Why should not Chrysanthus, the vicar of Britain about A.D. 400, who *ἐθανμάσθη ἐπὶ ταῖς διοικήσεσι*, *Socr.* vii. 12, p. 751, have been the designer of this great work?

³ *octo . . . clarum est*] Beda's own.

⁴ *duodecim altum*] 'We may conjecture that the height was originally greater, and that the parapet, at least, had been overthrown in the time of Bede. . . . We may conclude that, with its parapet, it was generally above twice as high as it was thick, or from sixteen to eighteen feet. In the portions which now remain it rarely exceeds five or six feet in height.' *Quart. Rev.* pp. 125, 126.

habebantur, quia et inde barbarorum inruptio timebatur, turres per intervalla ad prospectum maris collocant, et valedicunt sociis¹ tanquam ultra non reversuri. Quibus ad sua re-
 meantibus, cognita Scotti Pictique reditus denegatione, redeunt confestim ipsi, et solito confidentiores
 facti, omnem aquilonalem extremamque insulæ partem pro indigenis ad murum usque capessunt. Statuitur ad hæc in edito arcis acies segnis², ubi trementi corde stupida die noctuque mæcebat. At contra non cessant uncinata hostium tela: ignavi propugnatores miserrime de muris tracti solo adlidebantur. Quid plura? relictis civitatibus ac muro, fugiunt, disperguntur. Insequitur hostis, adcelerantur strages³ cunctis crudeliores prioribus. Sicut enim agni, a feris, ita miseri cives discerpuntur ab hostibus: unde a mansionibus ac possessiunculis suis ejecti, imminens sibi famis periculum latrocinio ac rapacitate mutua temperabant, augentes externas domesticis motibus clades, donec omnis regio totius cibi sustentaculo, excepto venandi solatio, vacuaretur.

¹ *valedicunt sociis*] Probably A.D. 418. 'Spoliata Britannia auro argenteaque cum ære, et omni preciosa veste et melle,' Nenn. 27. 'This year the Romans collected all the treasures that were in Britain, and some they hid in the earth, so that no one has since been able to find them; and some they carried with them into Gaul.' S. Chron. ad a. 418. That is, probably, the two legions remaining in Britain, the sixth and twentieth, withdrew; and the Roman administration, as detailed in the Notitia Imperii, came to an end.

² *acies segnis*] The legionary population had belonged to all sorts of different nations. See p. 7, note 4. And this especially had been the case along this wall, inasmuch that at the time of the Notitia there were colonies of thirteen different nations at the eighteen stations along it. And these 'were not bodies of troops in temporary quarters which could be changed at pleasure,' but 'they had remained in the same

place from a very early period of the Roman occupation of the island,' and 'were possessors of the land.' Wright, p. 255. When then the legions were suddenly summoned out of Britain, in A.D. 418, the stations along the wall, as well as many other parts of Britain, must have been depopulated as well as unmanned. We can therefore well imagine what was left being an '*acies segnis*.'

³ *adcelerantur strages*] At Maryport, Cumberland, the arch of the gate was found, A.D. 1766, beaten violently down and broken; and marks of houses having been more than once burnt down and rebuilt. At Ribchester, Lancashire (supposed to be the ancient Coccium), at the beginning of this century the temple of Minerva was found to have been burnt, and 'among the débris were found skeletons, no doubt those of soldiers who had here made their last stand against the assailants. Wright, pp. 392, 393.

but the
 Romans at
 last abandon
 them.

CAP. XIII.

Ut regnante Theodosto minore, cujus tempore Palladius ad Scottos in Christum credentes missus est, Brettones ab Aetio consule auxilium flagitantes non impetraverint.

ANNO Dominicæ incarnationis quadringentesimo vigesimo

A.D. 423. tertio, Theodosius junior¹ post Honorium quadragessimus quintus ab Augusto regnum suscipiens viginti et sex

A.D. 431. annos tenuit; cujus anno imperii octavo Palladius² ad Scottos in Christum credentes a pontifice Romanæ ecclesiæ Cælestino primus mittitur episcopus. Anno autem regni ejus vigesimo tertio, Aetius vir inlustris qui et patricius fuit, tertio cum Symmacho gessit consulatum. Ad hunc³ pauperculæ Bret-

A.D. 446.
The Britons
send a third
embassy to the
Romans.
tonum reliquæ mittunt epistolam, cujus hoc principium est: 'Aetio ter consuli gemitus Brittanorum: 'et in processu epistolæ, ita suas calamitates explicant: 'Repellunt barbari ad mare, repellit mare ad barbaros; inter hæc oriuntur duo genera funerum, aut jugulamur, aut mergimur.' Neque hæc tamen agentes quicquam ab illo auxilii impetrare quiverunt, utpote qui gravissimis eo tempore bellis cum Blaedla⁴ et Attila regibus Hunorum erat occupatus. Et quamvis anno ante hunc proximo Blaedla Attilæ fratris sui sit interemptus⁵ insidiis, Attila tamen ipse adeo intolerabilis reipublicæ remansit hostis, ut totam pene Europam excisis invasisque civitatibus atque castellis conroderet. Quin et iisdem temporibus fames⁶ Constantinopolim invasit; nec

¹ *Theodosius junior*] Theodosius II had already reigned jointly with his father Honorius sixteen years; but his date is fixed here at Honorius' death in A.D. 423. He died in A.D. 480.

² *Palladius*] Probably the same with Palladius the deacon, who moved Pope Cælestinus to send Germanus into Britain, to recover the Britons from Pelagianism. Prosp. ad a. 429. Prosper also mentions his being sent to the Scots, ad a. 431, and attributes to him the con-

version of Ireland. This is commonly attributed to St. Patrick, but the *Annales Innisfallenses* place the mission of St. Patrick A.D. 432, and that of Palladius A.D. 430.

³ *Ad hunc . . . mergimur*] From Gild. xvii.

⁴ *Blaedla*] Bleda.

⁵ *interemptus*] The date of Bleda's death is given as A.D. 445 by Marcellinus. It really took place A.D. 444. Clint.

⁶ *fames . . . delevit*] From Marcellinus, ad a. 446, 447.

mora pestis secuta est; sed et plurimi ejusdem urbis muri cum quinquaginta septem turribus corruerunt; multis quoque civitatibus conlapsis fames et aerum pestifer odor plura hominum milia jumentorumque delevit.

CAP. XIV.¹

Ut Brettones fame famosa coacti, barbaros suis e finibus pepulerint; nec mora, frugum copia, luxuria, pestilentia, et exterminium gentis secutum sit.

INTEREA Brettones fames sua præfata magis magisque adficiens, ac famam suæ malitiæ posteris diuturnam relinquens, multos eorum coegit victas infestis prædonibus dare manus, alios vero nunquam, quin potius confidentes in Divinum ubi humanum cessabat auxilium, de ipsis montibus speluncis ac saltibus continue rebellabant: et tum primum inimicis qui per multos annos prædas in terra agebant, strages dare cœperunt. Revertuntur ergo impudentes grassatores Hiberni² domus, post non longum tempus reversuri; Picti in extrema parte insulæ tunc primum et deinceps quieverunt, prædas tamen nonnunquam exinde et contritiones de Bretonum gente agere non cessarunt. Cessante autem vastatione hostili, tantis frugum copiis insula quantas nulla retro ætas meminit, affluere cœpit: cum quibus et luxuria crescere, et hanc continuo omnium lues scelerum comitari adceleravit, crudelitas præcipue, et odium veritatis amorque mendacii, ita ut siquis eorum mitior, et veritati aliquatenus propior videretur, in hunc quasi Britannia subversorem, omnium odia telaque sine respectu contorquerentur. Et non solum hæc sæculares viri, sed etiam ipse grex Domini ejusque pastores egerunt; ebrietati, animositati, litigio, contentioni, invidiæ, cæterisque hujusmodi

The Britons
invite aid
from the
Saxons.

¹ CAP. XIV.] This chapter is adapted and shortened from Gild. xvii-xxiii.

² *Hiberni, Picti*] Smith thinks that by Hiberni here are meant those Scoti who remained in Ireland, allied with their brethren across the water;

while those who had transmigrated to the present Scotland are called Picti. But the very reading is doubtful; while in the passage of Gildas from which it is taken the reading is 'grassatores ad hibernas domos.'

facinoribus sua colla, abjecto levi jugo Christi, subdentes. Interea subito corruptæ mentis homines acerba pestis corripuit, quæ in brevi tantam ejus multitudinem stravit ut ne sepehendiis quidem mortuis vivi sufficerent: sed ne morte quidem suorum nec timore mortis, hi qui supererant a morte animæ qua peccando sternebantur, revocari poterant: unde non multo post acrior gentem peccatricem ultio diri sceleris secuta est. Initum namque est consilium quid agendum, ubi quærendum esset præsidium ad evitandas vel repellendas tam feras tamque creberrimas gentium aquilonalium inruptiones: placuitque omnibus cum suo rege Vurtigerno¹ ut Saxonum gentem de transmarinis partibus in auxilium vocarent: quod Domini nutu dispositum esse constat, ut veniret contra improbos malum, sicut evidentius rerum exitus probavit.

CAP. XV.

Ut invitata Britanniam gens Anglorum, primo quidem adversarios longius eiecerit; sed non multo post juncto cum his fœdere, in socios arma verterit.

ANNO ab incarnatione Domini quadringentesimo quadra-
 gesimo nono, Marcianus cum Valentiniano quadra-
 gesimus sextus ab Augusto regnum adeptus, septem
 annis tenuit. Tunc² Anglorum sive Saxonum

Circ. A.D. 450.
 The Saxons
 arrive

¹ *suo rege Vurtigerno*] Gwrtheyrn, as he was called in British, Latinized into Vortigernus, and Saxonized into Wyrtegeorne, seems, if we may trust Nennius, to have been one of a line of princes who ruled in South Wales, M. H. B. p. 71. He succeeded in A.D. 425, a date Nennius positively fixes by making it contemporary with the accession of Valentinian, M. H. B. p. 76. Urged by the fear of the Picts and Scots on the one hand, and of his rival Ambrosius on the other, M. H. B. p. 62, he made a treaty with the invading Saxons, and so was regarded by both nations with hatred, as the betrayer of his country. The treaty did not last; he fought without success, and fled into a fastness

which he had built for himself in the wilds of his native Radnorshire, M. H. B. p. 68. There, it is asserted miraculously, and at the prayer of St. Germanus who had rebuked his crimes, he died, M. H. B. p. 70. Nothing occurs to fix the date of his death: we are only told it was before the return of Germanus to Gaul, M. H. B. p. 71; but we do not know when Germanus returned after his first visit, and only that his second return was very shortly before his death in A.D. 448.

² *Tunc*] There is no doubt that there were Teutonic settlers in Britain from a very early date. The Belgæ themselves were partly Teutonic; see note to c. I. There was a 'Littus

gens¹ invitata a rege præfato, in Britanniam tribus longis navibus² advehitur, et in orientali³ parte insulæ jubente eodem rege locum manendi, quasi pro patria pugnatura, re autem vera hanc expugnatura, suscipit. Inito ergo certamine cum hostibus qui ab aquilone ad aciem venerant, victoriam sumpsere⁴ Saxones. Quod ubi domi nunciatum est, simul et insulæ fertilitas, ac segnitia Brettonum, mittitur confestim illo classis prolixior⁵ armatorum ferens manum fortiolem, quæ præmissæ adjuncta cohorti invincibilem fecit exercitum. Susceperunt⁶ ergo qui advenerunt, donantibus Brittanis, locum habitationis inter eos, ea conditione ut hi pro patriæ pace et salute contra adversarios militarent, illi militantibus debita stipendia conferrent.

Saxonicum' in Britain, extending from the Wash to Hampshire, of sufficient importance to require a Roman 'comes,' before the fifth century. Notitia, M. H. B. pp. xxiii, xxiv. Besides this, we have three distinct Saxon visits recorded. 1. In the latter half of the fourth century, we find Saxons in Britain, who, allied with the Picts and Scots, attacked London in A.D. 368, and were defeated by Theodosius, who gained from them the name of Saxonicus. Pacat. Paneg. in Theod.; Claudian. de Quarto Consulatu Honorii, 30; Amm. Marcell. xxvii. 8, xxviii. 2. To this visit probably Nennius, c. xxix, refers, when he dates their arrival A.D. 371 or A.D. 375, according as we prefer understanding the words 'Gratiano secundo Æquitio quarto' of the second consulship of Gratianus, or of the fourth of Gratianus and second of Æquitius. 2. Again, Nennius distinctly testifies to a visit of Saxons in A.D. 428, 'Felice et Tauro coss.' c. lxx; and to this visit is attributed Germanus' Hallelujah victory over Picts, Scots, and Saxons. Lappenberg, i. 62, 63, note. 3. The visit of which Beda here speaks. To this he himself has assigned three dates. At i. 23 and v. 23 we have the date about A.D. 596-150=446; at ii. 14 and v. 24, about A.D. 597-150=447;

here, and at v. 24, A.D. 450, or the first year of Marcianus and Valentinianus.

¹ *Anglorum sive Saxonum gens*] See p. 1, note 2.

² *tribus longis navibus*] 'Tribus, ut lingua ejus [gentis] exprimitur, *cyulis*, nostra lingua [i.e. Britannica] longis navibus.' Gild. xxiii. 'Tres chiulæ.' Nenn. xxviii. 'On thrim ceolum.' S. Chron. ad a. 449. Anglice 'keels.'

³ *orientali*] 'South-east,' S. Chron. ad a. 449. They landed in the Isle of Thanet, according to Nenn. M. H. B. p. 63, at Hypwinesfleet [Ebbsfleet?], S. Chron. loc. cit. Henry of Huntingdon lands them in Lincolnshire. M. H. B. p. 707.

⁴ *sumpsere*] Nennius, Beda's sole British authority so far as we know, does not record a battle till the Saxon reinforcements come. Beda must therefore be drawing in this chapter for the first time upon Anglo-Saxon sources. Henry of Huntingdon records that the Picts had come as far south as Stamford, Lincolnshire, and that there the first battle took place. M. H. B. p. 707.

⁵ *classis prolixior*] 'chiulæ xvii. . . militesque electi,' Nenn. xxxvii.

⁶ *Susceperunt . . . terrori*] Apparently from some Anglo-Saxon source.

Advenerant autem de tribus Germaniæ populis fortioribus, id est, in three Saxonibus, Anglis, Jutis¹. De Jutarum origine tribes, sunt Cantuari et Victuari, hoc est, ea gens quæ Vectam² tenet insulam, et ea³ quæ usque hodie in provincia Occidentalium Saxonum Jutarum natio nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam. De Saxonibus, id est, ea regione quæ nunc antiquorum Saxonum⁴ cognominatur, venere Orientales Saxones, Meridiani Saxones, Occidui Saxones. Porro de Anglis⁵, hoc est, de illa patria quæ Angulus dicitur et ab eo tempore usque hodie manere desertus⁶ inter provincias Jutarum et Saxonum perhibetur, Orientales Angli, Mediterranei Angli, Merci, tota Nordanhymbrorum progenies, id est, illarum gentium quæ ad Boream Humbri fluminis inhabitant cæterique

¹ *Jutis*] The name is variously spelt, Gutæ, Juitæ, Vitæ, Jetæ, Geāta (Latinized into Geatani, Giotæ), Eóten [Iotnar], Jotun (Latinized into Jotuni). Beda in this chapter, and Ethelwerd, M. H. B. p. 500, place the Jutes north of the Angles; but it seems questionable whether Geát was not rather a complimentary name for all the Angles. The author of *Beowulf* makes no distinction between them whatever, Kemble's *Beowulf*, pp. xvi. 255. Among the people of the north also the name Jute, Eóten, was given to 'any being possessed of supernatural strength, or defiled by supernatural crime,' p. 244. So 'Eótenas' are evil spirits, ranked with 'ylfe,' elfs, line 223; and hence again the name was given to any strange race 'not immediately connected with themselves,' p. 243. The Jutes may possibly have been originally Frisians, (cf. the Strandfrisians, living to the west of the Cimbric Chersonese), whom the Angles found on their immigration, and with whom they mixed.

² *Vectam*] The Isle of Wight was called Vectis by the Romans; so that its colonization by Jutes or Vitæ had nothing to do with the naming of it. Its inhabitants were called 'Wiht-gare.' The Vectiani are still known as Juti, and distinguished from the

Juti Cantiani, about A.D. 900, Walingford, ap. Gale, i. 538.

³ *et ea... Vectam*] Omitted in the Saxon Version. That which since William the First's time has been the New Forest, was before it known as the Ytena-land, or Eoten-wald, 'the weald of the Jutes.' Perhaps too of Jutish origin are the Meanware, of whom see iv. 13, and note there, who dwelt to the east of the Southampton Water. In this case the name Mean or Meon would be Kymric, like Wiht and Cant.

⁴ *antiquorum Saxonum*] The Ealdsexe of Beda's time, Ethelwerd, M. H. B. p. 502, also called Nordalbingia, Adam Brem. p. 63, seems to have been nearly the modern Holstein, including the three provinces of Dithmarschen, Stormarn, and Wagrien. Three islands, Nordstrand, Busen, and Helgoland, were also peopled by the same tribe. Ptolem.

⁵ *Anglis*] 'Anglia Vetus sita est inter Saxones et Giotos, habens oppidum capitale quod sermone Saxonico Slesuic nuncupatur, secundum vero Danos Haithaby,' Ethelwerd, M. H. B. p. 502. The present province of Angeln extends only from the Schley to Flensburg.

⁶ *desertus*] Nennius, c. xxxviii, says the same of the islands from which the Saxons came.

Anglorum populi sunt orti. Duces fuisse perhibentur eorum primi duo fratres Hengist¹ et Horsa; e quibus Horsa postea occisus in bello a Brettonibus, hactenus in orientalibus² Cantiae partibus monumentum habet suo nomine insigne. Erant³ autem filii Victgils, cujus pater Vitta, cujus pater Vecta, cujus pater Voden, de cujus stirpe multarum provinciarum regium genus originem duxit. Non mora ergo confluentibus certatim in insulam gentium memoratarum catervis, grandescere populus coepit advenarum, ita ut ipsis quoque qui eos advocaverant indigenis essent terrori. Tum subito inito ad tempus foedere cum Pictis⁴ quos longius jam bellando pepulerant, ^{and enter into war with the Britons.} in socios arma vertere incipiunt. Et primum⁵ quidem annonas sibi eos affluentius ministrare cogunt, quaerentesque occasionem divortii, protestantur, nisi profusior sibi alimentorum copia daretur, se cuncta insulae loca rupto foedere

¹ *Hengist*] For the existence of Hengest we have the following vouchers: (1) Nennius, xxviii-xlix; (2) Geographus Ravennas (seventh century), calling him Anschis the Saxon chief, and saying that he came from Ealdsexe into Britain, M. H. B. p. xxiv; (3) the author of *Beowulf*, who calls him Hengest an Eóten, and makes him a vassal of the Danish king, undertaking an expedition by his command, *Kemb. Beow.* 2119-2311; and (4) the author of the 'Battle of Finnesburh,' a poem apparently upon one of Hengest's exploits, the capture of Finnesburh, the capital of the Frisians. *Kemble, Beow.* pp. xix, xxii, xxvii, considers that these two last poems were nearly contemporary with the events they record, and that *Beowulf* was 'not far removed in point of time from the coming of Hengest and Horsa into Britain.'

² *in orientalibus...insigne*] Nennius, M. H. B. p. 69, calls the place of battle where Horsa fell Episford; Britannicè 'Sathenegabail' = the Saxon battle. The Saxon Chronicle, ad a. 455, calls it *Ægæles-threp*, and Henry of Huntingdon, M. H. B. p. 708, *Ailestreu*.

This would naturally be Elstree, of which name there is a place in Herts; but Beda's description of its situation has caused it rather to be referred to Aylesford in Kent, near which is a small village called Horsted. The cromlech in the neighbourhood called Kits-Coty House has been supposed to be Horsa's monument; but this would surely rather be Categirn's, [Gueit Catig], who, we are told, fell in the same battle. *Nenn. M. H. B.* p. 69.

³ *Erant . . . Voden*] The same genealogy is given by Nennius, M. H. B. p. 62, and by the S. Chron., M. H. B. p. 299. Victgils is Hwitgisl, the 'white pledge;' Vitta is Hwitdæg, 'white day;' and Vecta is Wægdæg, 'war day.' On Woden, or Odin, see *Kemble*, i. 335.

⁴ *cum Pictis*] No authority prior to Beda makes the Saxons, in turning upon the Britons, ally with the Picts. Nennius, however, makes Hengest's two sons, Ohta and Abisa, ravage the Orkneys, and settle among the Picts, M. H. B. p. 66.

⁵ *Et primum . . . agebant*] Abridged from Gild. xxiii-xxiv, except the simile from the Chaldean capture of Jerusalem.

vastaturos. Neque aliquanto segnius minas effectibus prosequuntur: siquidem, ut breviter dicam, accensus manibus paganorum ignis, justas de sceleribus populi Dei ultiones expetiit, non illius impar qui quondam a Chaldæis succensus Hierosolymorum mœnia immo ædificia cuncta consumpsit. Sic enim et hic agente impio victore, immo disponente justo Judice, proximas quasque civitates agrosque depopulans, ab orientali mari usque ad occidentale, nullo prohibente, suum continuavit incendium, totamque prope insulæ pereuntis superficiem obtexit. Ruebant ædificia publica simul et privata, passim sacerdotes inter altaria trucidabantur, præsules cum populis sine ullo respectu honoris ferro pariter et flammis absumebantur, nec erat qui crudeliter interemptos sepulturæ traderet. Itaque nonnulli de miserandis reliquiis in montibus comprehensi acervatim jugulabantur: alii fame confecti procedentes manus hostibus dabant, pro accipiendis alimentorum subsidiis æternum subituri servitium, si tamen non continuo trucidarentur: alii transmarinas regiones dolentes petebant: alii perstantes in patria trepidi pauperem vitam in montibus, silvis, vel rupibus arduis suspecta semper mente agebant.

CAP. XVI.¹

Ut Brettones primam de gente Anglorum victoriam, duce Ambrosio Romano homine, sumpserint.

At ubi hostilis exercitus, exterminatis dispersisque insulæ
The Britons resist under Ambrosius Aurelianus. indigenis, domum reversus est, cœperunt et illi paulatim vires animosque resumere, emergentes de latibulis quibus abditi fuerant, et unanimo consensu auxilium cæleste precantes ne usque ad internecionem usquequaque delerentur. Utebantur eo tempore duce Ambrosio Aureliano² viro modesto, qui solus forte Romanæ gentis præfata

¹ CAP. XVI.] Condensed from Gild. xxv, xxvi.

² *Ambrosio Aureliano*] He was the son of some Roman in authority, Nenn. M. H. B. p. 68, who, Gildas says, was slain in the purple, xxv; whence Palgrave makes him the

son or grandson of Constantine the last tyrant, and says that he must have aimed at continuing the succession of the Western Empire, p. 397. He was opposed to Gwrtheyrn, and was one of the enemies against whom he made the Saxon alliance,

tempestati superfuerat, occisis in eadem parentibus regium nomen et insigne ferentibus. Hoc ergo duce vires capessunt Brettones, et victores provocantes ad prælium, victoriam ipsi, Deo favente, suscipiunt. Et ex eo tempore nunc cives, nunc hostes vincebant, usque ad annum obsessionis Badonici montis, quando non minimas eisdem hostibus strages dabant, quadragesimo¹ circiter et quarto anno adventus eorum in Britanniam. Sed hæc postmodum.

CAP. XVII.²

Ut Germanus episcopus cum Lupo Britanniam navigans, et primo maris, et postmodum Pelagianorum tempestatem divina virtute sedaverit.

ANTE³ paucos sane adventus eorum annos hæresis Pelagiana per Agricolam inlata⁴, Severiani Episcopi Pelagiani filium, fidem

Nenn. p. 62. He was at war with Guitolin in A.D. 437. He survived Gwrtheyrn, who died before A.D. 449, and possessed his kingdom after his death, Nenn. p. 70. He is frequently mentioned in the Welsh triads, where he is called 'Emrys Wledig.' He may have been the founder of Amesbury, Ambres-byrig. He has been thought to be the same with the prince of Natanleod, Netley, whom Cerdic slew in A.D. 508, Guest, Philolog. Trans. i. No. 2; Pearson, p. 56; but, if so, he must have been very aged, and at any rate cannot have survived till the siege of Caer Badon.

¹ *quadragesimo . . . Britanniam*] Beda has here misunderstood Gildas' words, which are as follows: 'annum obsessionis Badonici montis . . . qui quadragessimus quartus, ut novi, oritur annus, mense jam primo emenso, qui jam et meæ nativitatæ est.' These words, literally translated, seem to mean, 'the siege of Mount Badon, from which the forty-fourth year is now revolving, as I know, the first month being already gone, the same also being the year of my own nativity.' M. H. B. p. 15, and 59, Introd. Usher first pointed out Beda's mistake, p. 254. Unfortunately, we cannot date the composition of Gildas' his-

tory, by which to fix the date of the siege of Caer Badon. Usher and Stevenson date the siege A.D. 520. The *Annales Cambriæ* date it seventy-two years after their own commencement; and if we follow the *Monumenta* in placing this in A.D. 444, the date will be A.D. 516. They also connect with this event the name of Arthur—a name of which legend is full, but which is never mentioned elsewhere, except by the same *Annales* in A.D. 537, recording his death at the battle of Camlann.

² CAP. XVII.] This and the four next chapters are inserted, with a few verbal alterations, from a *Vita S. Germani*, by Constantius, given by Surius, iv. 406. See too *Hericus*, iii. 9, iv. 1. The reason why Beda inserted the chapters here, out of the order of time, is plain; he shared the mistaken notion, which was prevalent till lately, that there were no Saxons in England till A.D. 450.

³ *Ante . . . annos*] Prosper, M. H. B. p. lxxxii, dates the introduction of Pelagianism into Britain A.D. 429. Clint. F. R. Constantius dates it differently.

⁴ *per Agricolam inlata*] It was the severe execution of an edict against Pelagianism of Valentinian III, in

A.D. 429.
A Roman
synod sends
Germanus
and Lupus
to Britain to
combat the
Pelagians,

Brittaniarum fœda peste commaculaverat. Verum Britanni cum neque suscipere dogma perversum gratiam Christi blasphemando ullatenus vellent, neque versutiam nefariæ persuasionis refutare verbis certando sufficerent; inveniunt salubre consilium, ut a Gallicanis antistitibus auxilium belli spiritualis inquirant. Quam ob causam collecta magna synodo¹ quærebatur in commune, qui illic ad succurrendum fidei mitti deberent: atque omnium judicio electi sunt apostolici sacerdotes Germanus² Autissidorensis, et Lupus³ Trecasenæ civitatis episcopi, qui ad confirmandam fidem gratiæ cælestis Britannias venirent. Qui cum prompta devotione preces et jussa sanctæ ecclesiæ suscepissent, intrant⁴ oceanum, et usque ad medium itineris quo a Gallico sinu Britannias usque tenditur, secundis flatibus navis tuta volabat. Tum subito occurrit pergentibus inimica vis dæmonum, qui tantos talesque viros ad recuperandam tendere populorum salutem inviderent: concitant procillas, cælum diemque nubium nocte subducunt; ventorum furores vela non sustinent; cedebant ministeria victa nautarum; ferebatur navigium oratione, non viribus: et casu dux ipse vel pontifex fractus corpore, lassitudine ac sopore resolutus est. Tum vero quasi repugnatore cessante, tempestas excitata convalluit, et jam navigium superfusus fluctibus mergebatur. Tum beatus Lupus omnesque turbati excitant seniores elementis furentibus opponendum; qui periculi inmanitate constantior Christum invocat, et adsumpto in nomine sanctæ Trinitatis levi aquæ spargine fluctus sævientes opprimit, collegam commonet,

A.D. 425, that probably brought Agricola to Britain. There were at this time several Pelagian bishops in Gaul, Stillingfl. p. 276. Agricola was not alone in introducing Pelagianism; Prosper, *contra Collatorem*, 21, M. H. B. p. ci, speaks of 'quosdam inimicos gratiæ, solum suæ originis occupantes.' Stillingfl. p. 278.

¹ *synodo*] Prosper makes Pope Cœlestinus, A.D. 422-432, send Germanus in his own stead, 'vice sua,' on the suggestion of Palladius; ad a. 429, M. H. B. p. lxxxii. Stillingfleet contends that the account here given

is more correct; for his arguments, see pp. 279-286.

² *Germanus*] A native of Auxerre, and duke of that place, till he became a monk at Lerins; after which he succeeded Amator in the bishopric of Auxerre in Bourgogne, A.D. 418. Smith, p. 401.

³ *Lupus*] He too was a monk at Lerins, and brother to Vincent, known as of Lerins. He was afterwards bishop of Troyes in Champagne.

⁴ *intrant*] 'Temporibus hibernis' Vita S. Lupi, ed. Surius, i. e. late in A.D. 429.

hortatur universos, oratio uno ore et clamore profunditur: adest divinitas, fugantur inimici, tranquillitas serena subsequitur, venti e contrario ad itineris ministeria revertuntur, decursisque brevi spatiis pelagi, optati littoris quiete potiuntur. Ibi conveniens ex diversis partibus multitudo excepit sacerdotes, quos venturos etiam vaticinatio adversa prædixerat. Nunciabant enim sinistri spiritus quod timebant, qui imperio sacerdotum dum ab obsessis corporibus detruduntur, et tempestatis ordinem et pericula quæ intulerant fatebantur, victosque se eorum meritis et imperio non negabant.

Interea Britanniarum insulam apostolici sacerdotes raptim opinione, prædicatione, virtutibus impleverunt: divinusque per eos sermo quotidie non solum in ^{who convert the people by miracles.} ecclesiis, verum etiam per trivium, per rura prædicabatur; ita ut passim et fideles catholici firmarentur, et depravati viam correctionis agnoscerent. Erat illis apostolorum instar, et gloria et auctoritas per conscientiam, doctrina per litteras, virtutes ex meritis. Itaque regionis universitas in eorum sententiam prompta transierat. Latebant abditi sinistræ persuasionis auctores, et more maligni spiritus, gemebant perire sibi populos evadentes, ad extremum diuturna meditatione concepta præsumunt inire conflictum. Procedunt conspicui divitiis, veste fulgentes, circumdati adsentatione multorum: discrimenque certaminis subire maluerunt, quam in populo quem subverterant pudorem taciturnitatis incurrere, ne viderentur se ipsi silentio damnavisse. Illic¹ plane immensa multitudo, etiam cum conjugibus ac liberis excita convenerat, aderat populus expectator, et futurus iudex, adstabant partes dispari conditione dissimiles; hinc divina fides, inde humana præsumptio; hinc pietas, inde superbia; inde Pelagius auctor, hinc Christus. Primo in loco beatissimi sacerdotes præbuerunt adversariis copiam disputandi, quæ sola nuditate verborum, diu inaniter et aures occupavit et tempora: deinde antistites venerandi, torrentes eloquii sui cum apostolicis et evangelicis imbris profuderunt²: miscebatur

¹ *Illic*] This disputation was held at Verulam, according to Matth. Florilegus, though Boëthius assigns it to London. Usher, p. 176.

² *profuderunt*] The place where Germanus harangued the people is still shewn, and a chapel dedicated to him is built on the spot.

sermo proprius cum divino, et adsertiones molestissimas lectionum testimonia sequebantur: convincitur vanitas, perfidia confutatur; ita ut ad singulas verborum objectiones errare se, dum respondere nequirit, fateretur: populus arbiter vix manus continet, iudicium tamen clamore testatur.

CAP. XVIII.¹

Ut idem filiam tribuni cæcam inluminaverit, ac deinde ad sanctum Albanum perveniens, reliquias ibidem et ipsius acceperit, et beatorum apostolorum, sive aliorum martyrum posuerit.

TUM subito quidam tribunitiæ potestatis cum conjuge procedit in medium, filiam decem annorum cæcam curandam sacerdotibus offerens, quam illi adversariis offerri præceperunt: sed hi conscientia puniente deterriti, jungunt cum parentibus preces, et curationem parvulæ a sacerdotibus deprecantur: qui inclinatos animo adversarios intuentes, orationem breviter fundunt: ac deinde Germanus plenus Spiritu sancto, invocat Trinitatem; nec mora, adhærentem lateri suo capsulam cum sanctorum reliquiis collo avulsam manibus comprehendit, eamque in conspectu omnium puellæ oculis adplicavit, quos statim evacuatos tenebris lumen veritatis implevit. Exultant parentes, miraculum populus contremiscit: post quam diem ita ex animis omnium suasio iniqua deleta est, ut sacerdotum doctrinam sitientibus desideriis sectarentur.

Compressa itaque perversitate damnabili, ejusque auctoribus confutatis, atque animis omnium fidei puritate compositis, sacerdotes beatum Albanum martyrem, acturi Deo per ipsum gratias, petierunt, ubi Germanus omnium apostolorum, diversorumque martyrum secum reliquias habens, facta oratione jussit revelli sepulcrum, pretiosa ibidem munera conditurus²; arbitrans

¹ CAP. XVIII.] It is said by an anonymous author (Leland's Collectanea) that Germanus founded schools among the Britons: under Dubric, archbishop of Llandaff, Daniel, bishop of Bangor, and Iltwt, at Llaniltwt in Glamorganshire. He is also said (MS. Cotton) to have introduced the

Gallican use instead of the Roman into the British liturgy; but this Palmer, Orig. Liturg. i. 177, denies, saying that the Gallican liturgy was in use in the British church before. Stillingfl. pp. 299-356.

² conditurus] Matth. Florilegus tells us that Offa, king of Mercia, in

opportunum, ut membra sanctorum ex diversis regionibus collecta, quos pares meritis receperat cælum, sepulcri quoque unius teneret hospitium. Quibus depositis honorifice, atque sociatis, de loco ipso, ubi beati martyris effusus erat sanguis, massam pulveris secum portaturus abstulit¹, in qua apparebat; cruore servato, rubuisse martyrum cædem persecutore pallente. Quibus ita gestis, innumera hominum eodem die ad Dominum turba conversa est.

CAP. XIX:

Ut idem causa infirmitatis ibidem detentus, et incendia domorum orando restinxerit; et ipse per visionem a suo sit languore curatus.

UNDE dum redeunt, insidiator inimicus casualibus laqueis præparatis, Germani pedem lapsus occasione contrivit, ignorans merita illius, sicut Job beatissimi, afflictione corporis propaganda: et dum aliquandiu uno in loco infirmitatis necessitate teneretur, in vicina qua manebat casula exarsit incendium: quod consumptis domibus quæ illic palustri harundine tegebantur, ad eum habitaculum in quo idem jacebat, flabris stimulantibus ferebatur. Concursus omnium ad antistitem convolvavit, ut elatus manibus periculum quod imminebat evaderet: quibus increpatis, moveri se fidei præsumptione non passus est. At multitudo omnis desperatione perterrita, obviam currit incendio. Sed ut Dei potentia manifestior appareret, quidquid custodire tentaverat turba, consumitur; quod vero jacens et infirmus defenderat, reserato hospitio sancti viri, expavescens flamma transilivit, ultra citraque desævians, et inter globos flammantis incendii, incolume tabernaculum quod habitator inclusus servabat, emicuit. Exultat turba miraculo, et victam se divinis virtutibus gratulatur. Excubabat diebus ac noctibus ante tugurium pauperis vulgus sine numero; hi animas curare cupientes, hi corpora. Referri nequeunt quæ Christus operabatur

A.D. 794, found here the bones of the various martyrs, which had been deposited here by Germanus.

¹ *abstulit*] Thos. Walsingham, quoting these words, adds 'et detulit ad

natale secum Altissiodoro, capellam construens in honorem martyris, memorati.' Others say that Germanus translated Albanus' relics to Rome. Usher, pp. 177, 178.

in famulo, qui virtutes faciebat infirmus: et cum debilitati suæ nihil remedii pateretur adhiberi, quadam nocte candentem niveis vestibus vidit sibi adesse personam, quæ manu extensa jacentem videretur adtollere, eumque consistere firmis vestigiis imperabat: post quam horam ita fugatis doloribus recepit pristinam sanitatem, ut die reddito itineris laborem subiret intrepidus.

CAP. XX.

Ut iidem episcopi Bretonibus in pugna auxilium cæleste tulerint, sicque domum reversi sint.

INTEREA Saxones¹ Pictique bellum adversum Brettones junctis viribus susceperunt, quos eadem necessitas in castra contraxerat: et cum trepidi partes suas pene impares judicarent, sanctorum antistitum auxilium petierunt: qui promissum maturantes adventum, tantum paventibus fiduciæ contulerunt, ut accessisse maximus crederetur exercitus. Itaque apostolicis ducibus Christus militabat in castris. Aderant etiam quadragesimæ venerabiles dies, quos religiosiores reddebat præsentia sacerdotum, in tantum ut cotidianis prædicationibus instituti certatim populi ad gratiam baptismatis convolarent. Nam maxima exercitus multitudo undam lavacri salutaris expetiit, et ecclesia ad diem resurrectionis Dominicæ frondibus contexta componitur, atque in expeditione campestri instar civitatis aptatur. Madidus baptismo procedit exercitus, fides fervet in populo, et conterrita armorum præsidio, divinitatis expectatur auxilium. Institutio vel forma castitatis hostibus nunciatur, qui victoriam quasi de inermi exercitu presumentes, adsumpta alacritate festinant; quorum tamen adventus exploratione cognoscitur. Cumque emensa sollemnitate paschali, recens de lavacro pars major exercitus arma capere, et bellum parare tentaret, Germanus² ducem se prælii profitetur, eligit expeditos,

¹ *Saxones*] Before it was clearly known that a Saxon invasion happened in A.D. 428 (see note on c. 15, init.), it was thought that this word must be an error for Scoti,

though all MS. authority is against the change.

² *Germanus . . . profitetur*] Germanus, before he was bishop, had been duke of Auxerre. 'Deseritur

circumjecta percurrit, et e regione qua hostium sperabatur adventus, vallem¹ circumdatam mediis montibus intuetur. Quo in loco novum componit exercitum, ipse dux agminis. Et jam aderat ferox hostium multitudo, quam adpropinquare intuebantur in insidiis constituti. Tum subito Germanus signifer universos admonet, et prædicat ut voci suæ uno clamore respondeant; securisque hostibus qui se insperatos adesse confiderent, *Alleluiam*² tertio repetitam sacerdotes exclamant. Sequitur una vox omnium, et elatum clamorem repperusso aere montium conclusa multiplicant: hostile agmen terrore prosternitur, ut super se non solum rupes circumdatas, sed etiam ipsam cæli machinam contremiscunt, trepidationique injectæ vix sufficere pedum pernicitas credebatur: passim fugiunt, arma projiciunt, gaudentes vel nuda corpora eripuisse discrimini: plures etiam timore præcipientes, flumen quod transierant devoravit. Ultionem suam innocens exercitus intuetur, et victoriæ concessæ otiosus spectator efficitur. Spolia colliguntur exposita, et cælestis palmæ gaudia miles religiosus amplectitur. Triumphant pontifices hostibus fuis sine sanguine, triumphant victoria fide obtenta, non viribus.

Composita itaque insula securitate multiplici, superatisque hostibus vel invisibilibus vel carne conspicuis, reditum moliuntur pontifices. Quibus tranquillam
and leaves
Britain with
Lupus.
navigationem, et merita propria et intercessio beati martyris Albani paraverunt, quietosque eos suorum desideriis felix carina restituit.

mundi militia, cælestis assumitur.
Constantius, i. 1.

¹ *vallem*] By tradition the battle is said to have been fought near Mold, which is itself on a hill, 'Mont Alt' in Norman-French, with a plain close by called by the Welsh Maes Garmon, or 'Germans' field.' Mold itself was called in Welsh 'Guideruc,' which Camden explains to mean a 'conspicuous barrow.' The river which flows by Mold is the Alyn. Camden, iii. 222.

² *Alleluia*] Usher, p. 180, main-

tains that S. Gregorius refers to this battle in his Commentary to Job xxvii. 6, where he says, 'Ecce lingua Britanniae quæ nil aliud noverat quam barbarum fundere, jamdudum in divinis laudibus Ebræum cœpit Alleluia resonare;' but it seems more likely that, as Bede takes for granted, ii. 1, he should there refer to the conversion of the English. However, if it be true that this Commentary was written in A.D. 590 (Hussey), the words must refer to this occasion.

CAP. XXI.

Ut renascentibus virgultis Pelagianæ pestis Germanus cum Severo Britanniam reversus, prius claudo juveni incessum, deinde et populo Dei, condemnatis sive emendatis hæreticis, gressum recuperarit fidei.

NĒC¹ multo interposito tempore, nunciatur ex eadem insula, Pelagianam perversitatem iterato paucis auctoribus dilatare: rursusque ad beatissimum virum preces sacerdotum omnium deferuntur, ut causam Dei, quam prius obtinuerat, tutaretur. Quorum petitioni festinus obtemperat. Namque adjuncto sibi Severo totius sanctitatis viro, qui erat discipulus beatissimi patris Lupi Treca-senorum episcopi, et tunc Treviris ordinatus episcopus gentibus primæ² Germaniæ verbum prædicabat, mare conscendit, et consentientibus elementis tranquillo navigio Britannias petiit.

Interea sinistri spiritus pervolantes totam insulam, Germanum venire invitis vaticinationibus nunciabant; in tantum ut Elafius quidam regionis illius primus, ut in occurso sanctorum sine ulla manifesti nuncii relatione properaret, exhibens secum filium quem in ipso flore adolescentiæ debilitas dolenda damnaverat. Erat enim arescentibus nervis contracto poplite, cui per siccitatem cruris usus vestigii negabatur. Hunc Elafium provincia tota subsequitur: veniunt sacerdotes, occurrit inscia multitudo, confestim benedictio, et sermonis divini doctrina profunditur. Recognoscunt populum in ea qua reliquerat credulitate durantem: intelligunt culpam esse paucorum, inquirunt auctores, inventosque condemnant. Cum subito Elafius pedibus advolvitur sacerdotum, offerens filium, cujus necessitatem ipsa debilitas etiam sine precibus adlegabat: fit communis omnium dolor, præcipue sacerdotum, qui conceptam misericordiam ad divinam

¹ *Nec . . . tempore*] If it be true that the interval was not long between Germanus' visits, it will be necessary to lengthen the first; for all agree that this second visit took place in A.D. 447, the year before

his death. M.H.B. p. 127, note. But we have no fixed date for his return from his first visit. He went in the interval to see Hilary, bishop of Arles. Constant. i. 33.

² *primæ*] i.e. Superioris.

clementiam contulerunt: statimque adolescentem beatus Germanus sedere compulit, adtrectat poplitem debilitate curvatum, et per tota infirmitatis spatia medicabilis dextera percurrit, salubremque tactum sanitas festina subsequitur, ariditas succum, nervi officia receperunt, et in conspectu omnium filio incolumitas, patri filius restituitur. Implentur populi stupore miraculi, et in pectoribus omnium fides catholica inculcata firmatur. Prædicatio deinde ad plebem de prævaricationis emendatione convertitur, omniumque sententia pravitatis auctores, qui erant expulsi insula, sacerdotibus adducuntur ad mediterranea deferendi, ut et regio absolute et illi emendatione fruerentur. Factumque est ut in illis locis multo ex eo tempore fides intemerata perduraret.

Itaque compositis omnibus beati sacerdotes ea qua venerant prosperitate redierunt. Porro Germanus post hæc and returns again. ad Ravennam pro pace Armoricanæ gentis supplicaturus advenit, ibique a Valentiniano, et Placidia matre ipsius summa reverentia susceptus, migravit¹ ad Christum. Cujus corpus honorifico agmine comitantibus virtutum operibus, suam defertur ad urbem. Nec multo post Valentinianus ab Aetii patricii quem occiderat satellitibus interimitur, anno imperii Marciani sexto, cum quo simul hesperium concidit regnum.

CAP. XXII.²

Ut Brettones quiescentibus ad tempus exteris, civilibus sese bellis contriverint simul et majoribus flagitiis submerserint,

INTEREA Brittania cessatum quidem est parumper ab externis, sed non a civilibus bellis. Manebant exterminia civitatum ab hoste dirutarum ac desertarum, pugnant contra invicem qui hostem evaserant cives. Civil wars among the Britons.

¹ *migravit*] He died 31st of July, A.D. 448; the year being determined by his being said to have been bishop thirty years, and Amator, his predecessor, having died in A.D. 418. After his second return from Britain, he

went to Ravenna, to plead the cause of the Armoricani with Aëtius, where he died. Constant. ii. 4-20.

² CAP. XXII.] From Gild. xxvi, as far as 'appareret.'

Attamen recente adhuc memoria calamitatis et cladis inflictæ servabant utcumque reges, sacerdotes, privati, et optimates suum quique ordinem. At illis decedentibus, cum successisset ætas tempestatis illius nescia, et præsentis solum serenitatis statum experta, ita cuncta veritatis ac justitiæ moderamina concussa ac subversa sunt, ut earum non dicam vestigium, sed ne memoria quidem, præter in paucis¹, et valde paucis ulla appareret. Qui inter² alia inenarrabilem scelerum facta, quæ historicus eorum Gildus³ flebili sermone describit, et hoc addebant, ut numquam genti Saxonum sive Anglorum secum Britanniam incolenti, verbum fidei prædicando committerent. Sed non tamen divina pietas plebem suam, quam præcivit, deseruit, quin multo digniores genti memoratæ præcones veritatis, per quos crederet, destinavit.

CAP. XXIII.

Ut sanctus papa Gregorius Augustinum cum monachis ad prædicandum genti Anglorum mittens, epistola quoque illos exhortatoriu ne a laborando cessarent, confortaverit.

SIQUIDEM anno ab incarnatione Domini quingentesimo octo-
A.D. 582. gesimo secundo, Mauricius ab Augusto quinquage-
 simus quartus imperium suscipiens, viginti et uno⁴ annis tenuit.
A.D. 595. Cujus anno regni decimo⁵ Gregorius, vir doctrina
Pope Gre- et actione præcipuus, pontificatum Romanæ et
gorius sends

¹ *paucis*] In Gildas this word is made to agree with 'ordinibus,' referring to the 'ordinem' just above.

² *Qui inter . . . destinavit*] Beda's own. Gregorius complains of the same thing, Epp. vi. 58, 59.

³ *Gildus*] Commonly called Gildas. The name is Latinized from 'gilla,' a servant, commonly used as the prefix to the name of some saint; its Gaelic forms are Caillach, Giolla, and the modern Scotch word 'gillie' has the same derivation. Hist. of Christian Names, ii. 113, 114.

⁴ *viginti et uno*] Twenty and three months. Mauricius succeeded in August, A.D. 582, and was murdered

by Phocas, his successor, in November, A.D. 602. Hussey.

⁵ *decimo*] The dates given are various. Milman, after Jaffé, dates the accession A.D. 589-590; Hussey, after Pagi, gives it A.D. 590. Beda himself, ii. 1, with note 1, dates his death in A.D. 605, and says that he reigned thirteen years, six months, and ten days; and Florence of Worcester says that he died on March 12, A.D. 605. Beda's reckoning from this date would give us September, A.D. 591 for his consecration, which agrees with the assertion here that it was in the tenth year of Mauricius.

apostolicæ sedis sortitus rexit annos tredecim menses sex et dies decem; (qui divino admonitus Augustinus to convert the English. instinctu anno decimo quarto¹ ejusdem principis, adventus vero Anglorum in Britanniam anno circiter centesimo quinquagesimo) misit servum Dei Augustinum², et alios plures cum eo monachos³ timentes Dominum, prædicare⁴ verbum Dei genti Anglorum. Qui cum jussis pontificalibus obtemperantes, memoratum opus adgredi cœpissent, A.D. 596. sent, jamque aliquantulum⁵ itineris confecissent, perculsi timore

¹ *anno decimo quarto*] Augustinus probably started from Rome for the first time in A.D. 595, ii. 5. He set out the second time in A.D. 596, v. 24, having returned in the interval, and landed in England, A.D. 597, c. 25.

² *Augustinum*] Augustinus had been an alumnus of Felix, bishop of Messana, Epp. xiv. 17, and at this time was provost of the monastery of St. Andrew 'in clivo Scauri,' which Gregorius himself had built for the use of Benedictine monks, Epp. viii. 30, Joan. Diac. I. vi, and of which he himself had been first a monk, and then abbot. See a life of him by Gocelin, in Mabillon's Act. SS. Benedd. i. 498.

³ *plures cum eo monachos*] About forty came into England, c. 25. But Augustinus is bidden to take with him 'aliquos presbyteros e vicino,' from Provence, and we do not know how many may have joined the mission on its second departure from Rome. Those whom he originally took with him are said to have been monks of the abbey of St. Andrew. Joan. Diac. II. xxxiii.

⁴ *prædicare*] Gregorius had had this in mind for some time. Cf. the story told of him at the end of c. 1, lib. ii. A curious letter of his is extant, in which he bids Candidus, the governor of church estates in Gaul, buy with some money sent therewith either garments for the poor, or some Angle youths of seventeen or eighteen, to be trained at monasteries in

Rome, evidently as future missionaries to England; and if the latter, then to send with them a priest, ready to baptize them, if they fell sick on their way, Epp. vi. 7.

⁵ *aliquantulum*] They had gone far enough to gather news of Protasius, bishop of Aix, and Stephanus, bishop of Lerins, to which Gregory alludes in the letters with which he furnished Augustinus when he sent him from Rome the second time. So probably they halted in Provence, not far from the islands of Lerins, near the spot where the present town of Cannes stands. The letters with which Gregorius thus furnished Augustinus, which were transcribed at Rome by Nothelm for Beda, are all to be found among his Epistles, and Smith has collected them in his Appendix, No. vi. From these we may conjecture something of the route taken by Augustinus. Gregorius gives him letters to the bishops of Marseille, Aix, Arles, Vienne, and Autun; all within the kingdom of Burgundy. Burgundy and Austrasia were ruled at this time by two brothers, Theodoric and Theodeberht, minors, under the care of their grandmother Brunehaut, to all three of whom Gregorius gives letters, though Metz, the capital of Austrasia, would hardly lie in the direct road to Britain. After leaving these friendly dominions, their course is more uncertain; but we have a letter addressed to the bishop of Tours, and we are told by Gocelin, Vita Au-

inerti, (redire domum potius, quam barbaram, feram, incredulamque gentem, cujus ne linguam quidem nossent, adire cogitabant,) et hoc esse tutius communi consilio decernebant. Nec mora, Augustinum, quem eis episcopum ordinandum si ab Anglis susciperentur disposuerat, domum remittunt, qui a beato Gregorio humili supplicatu obtineret ne tam periculosam, tam laboriosam, tam incertam peregrinationem adire deberent. Quibus ille exhortatorias mittens literas, in opus eos verbi, divino confisos auxilio, proficisci suadet. Quarum videlicet litterarum ista est forma :

‘Gregorius servus servorum Dei, servis Domini nostri. Quia melius fuerat bona non incipere, quam ab his quæ cœpta sunt, cogitatione retrorsum redire, summo studio, dilectissimi filii, oportet ut opus bonum, quod auxiliante Domino cœpistis, impleatis. Nec labor vos ergo itineris, nec maledicorum hominum linguæ deterreant : sed omni instantia, omnique fervore, quæ inchoastis, Deo auctore peragite : scientes quod laborem magnum major æternæ retributionis gloria sequitur. Remeanti autem Augustino præposito vestro, quem et abbatem vobis constituimus, in omnibus humiliter obedite : scientes hoc vestris animabus per omnia profuturum, quidquid a vobis fuerit in ejus admonitione completum. Omnipotens Deus sua vos gratia protegat, et vestri laboris fructum in æterna me patria videre concedat ; quatenus etsi vobiscum laborare nequeo, simul in gaudio retributionis inveniar, quia laborare scilicet volo. Deus vos incolumes custodiat, dilectissimi filii.

‘Data die decima kalendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo quarto, post consulatum ejusdem domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta.’

gustini, c. 10, that the missionaries passed through Anjou. And we know that they would be forced to pass out of Burgundy through the kingdom of Neustria, at this time governed by the savage Fredegonde, who had

murdered her husband Chilperic in A.D. 584, and reigned alone till her death in A.D. 597. Cf. *Vita Sti. Gregorii* a Sammarthano, among his collected works.

CAP. XXIV.¹

Ut Arelatensi episcopo epistolam pro eorum susceptione miserit.

MISIT etiam tunc isdem venerandus pontifex ad Etherium² Arelatensem episcopum, ut Augustinum Britanniam pergentem benigne susciperet, literas³, quarum iste est textus :

‘Reverentissimo et sanctissimo fratri Etherio coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei. Licet apud sacerdotes habentes Deo placitam caritatem religiosi viri nullius commendatione indigeant ; quia tamen aptum scribendi se tempus ingressit, fraternitati vestræ nostra mittere scripta curavimus ; insinuantes, latores præsentium Augustinum servum Dei, de cujus certum studio, cum aliis servis Dei, illic nos pro utilitate animarum, auxiliante Domino, direxisse : quem necesse est ut sacerdotali studio sanctitas vestra adjuvare, et sua ei solatia præbere festinet. Cui etiam, ut promptiores ad suffragandum possitis existere, causam vobis injunximus subtiliter indicare. Scientes quod ea cognita, tota vos propter Deum devotione ad solaciandum, quia res exigit, commodetis. Candidum⁴ præterea presbyterum, communem filium, quem ad gubernationem patrimonii⁵ ecclesiæ nostræ transmisimus, caritati vestræ in

¹ CAP. XXIV.] This whole chapter is omitted in S. V.

² *Etherium . . . episcopum*] Etherius was bishop of Lyons ; Virgilius was bishop of Arles.

³ *litteras . . . textus*] This same letter, all but the last two sentences, ‘Candidum . . . frater,’ is addressed to Pelagius, bishop of Tours, and Serenus, bishop of Marseille, in Gregorius’ Register of Epistles, while there is none to Etherius of Lyons. Probably Nothelm made the mistake, in transcribing several letters written on the same day ; if so, there was at that time another letter to Etherius of Lyons, no doubt of the same import, in the *Scrinium Apostolicum*, from which he copied them. S.

⁴ *Candidum*] Candidus was abbot of the monastery of St. Andrew, a successor of Gregorius himself. He is frequently addressed in the Epistles as ‘presbytero nostro per Gallias,’ ‘presbytero Galliæ.’

⁵ *ad gubernationem patrimonii*] Compare Milman’s *Latin Christianity*, i. 411, 412, and note. ‘The Churches, especially that of Rome, now possessed very large estates, chiefly in Calabria, in Sicily ; in the neighbourhood of Rome, Apulia, Campania, Liguria ; in Sardinia and Corsica ; in the Cozian Alps ; and even in Africa and the East. There are letters addressed to the administrators of the Papal Estates in all these territories ; and in some cities, as Otranto, Gallipoli, perhaps Norcia, Nepi, Cuma.

omnibus commendamus. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

‘Data die decima kalendarum Augustarum, imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto, anno decimo quarto, post consulatum ejusdem domini nostri anno decimo tertio, indictione decima quarta.’

CAP. XXV.

Ut veniens Britanniam Augustinus, primo in insula Tanato, regi Cantuariorum prædicarit; et sic accepta ab eo licentia, Cantiam prædicaturus intraverit.

ROBORATUS ergo confirmatione beati patris Gregorii Augustinus cum famulis Christi qui erant cum eo, rediit in opus verbi, pervenitque Britanniam¹. Erat eo tempore rex Aedilberet² in Cantia potentissimus³, qui ad confinium usque Humbræ fluminis maximi quo meridiani et septentrionales Anglorum populi dirimuntur, fines imperii tetenderat. Est autem ad orientalem Cantiae plagam Tanatos⁴ insula non modica, id est, magnitudinis juxta consuetudinem æstimationis Anglorum, familiarum⁵ sexcentarum, quam a con-

Capua, Corsealano; even in Naples, Palermo, Syracuse. . . . These estates were called the patrimony of the patron saint of the city.’ The office of governor of these estates, called ‘defensor,’ Robertson’s Ch. Hist. ii. 7, was frequently a clerical one. Epp. ix. 65. H.

¹ *pervenitque Britanniam*] A.D. 597, v. 24.

² *Aedilberet*] Æthelberht, descended from Hengest in the fourth generation, his ancestors so far being Eormenric, Octa, Eric called Æsc, Hengest, ii. 5. The Saxon Chronicle dates his accession A.D. 565, but Beda, iii. 4, says he died February 24, A.D. 616, after reigning fifty-six years, which would place his accession in A.D. 560. He was born in A.D. 552. S. Chron.

³ *potentissimus*] ‘It is probable

that from the very earliest times Kent had at least two kings, whose capitals were respectively Canterbury and Rochester, the seat of two bishops.’ Kemble, i. 148. In a note to this passage Kemble speaks of the probability of other Kentish principalities. The capital of Æthelberht’s kingdom was Cantwarabyrig, which had been the Roman Durovernum and the British Caer Ceint, and is now Canterbury.

⁴ *Tanatos*] Called by the Romans Adtanatos, by the Britons Ruichim. Nenn. M. H. B. p. 63.

⁵ *familiarum*] ‘Hida.’ S.V. ‘Familia’ was a technical name for a measure of land, originally ‘the estate of one household, the amount of land sufficient for the support of one family.’ Also called in Latin ‘casatus,’ ‘mansus,’ ‘mansa,’ ‘mansio,’

tinenti terra secernit fluvius Vantsumu¹, qui est latitudinis circiter trium stadiorum, et duobus tantum in locis est transmeabilis: utrumque enim caput protendit in mare. In hac ergo adplicuit² servus Domini Augustinus, et socii ejus viri, ut ferunt, ferme quadraginta. Acceperunt autem, præcipiente beato papa Gregorio, de gente Francorum interpretes, et mittens ad Aedilberctum, mandavit se venisse de Roma, ac nuncium ferre optimum, qui sibi obtemperantibus, æterna in cælis gaudia, et regnum sine fine cum Deo vivo et vero futurum, sine ulla dubietate promitteret. Qui hæc audiens, manere illos in ea quam adierant insula, et eis necessaria ministrari, donec videret quid eis faceret, jussit. Nam et antea³ fama ad eum Christianæ religionis pervenerat, utpote qui et uxorem habebat Christianam de gente Francorum regia, vocabulo Bercta⁴; quam ea conditione a parentibus acceperat, ut ritum fidei ac religionis suæ cum episcopo quem ei adiutorem fidei dederant, nomine Liudhardo⁵, inviolatum servare licentiam haberet.

and is well
received by
Æthelberht,

Post dies ergo venit ad insulam rex, et residens sub divo, jussit Augustinum cum sociis ad suum ibidem advenire colloquium. Caverat enim ne in aliquam domum ad se introirent, vetere usus augurio, ne superventu⁶ suo, si quid maleficæ

'manens,' and 'terra tributarii;' in Anglo-Saxon, 'higid,' contracted 'hid.' Later, a 'hid' came to equal about 33 $\frac{1}{3}$ Saxon acres. Thanet now contains 23,000 acres of arable land; Beda's calculation would give 20,000. Kemble, i. 91, 92, 102.

¹ *fluvius Vantsumu*] The lower course of the Stour, below Stourmouth, where it divides into two channels, one flowing north to Reculver, one east to Pegwell Bay, thus isolating Thanet. Camden; Stanley's Historical Memorials of Canterbury, p. 12.

² *adplicuit*] On the exact spot where Augustinus landed, see Stanley, pp. 12, 35.

³ *antea*] It seems that the Angles had already expressed their readiness for conversion. Greg. Epp. vi. 58.

⁴ *Bereta*] Berhte, the daughter of Cariberht, king of Paris, and granddaughter of Clotaire I, sole king of the Franks and Burgundians, son of Clovis the Great.

⁵ *Liudhardo*] Bishop of Senlis, Thorn, Chron. ii. 2. Perhaps the same with 'Liphardus Cantorbeie archiepiscopus,' who appears in Beda's Martyrologium, II. Non. Febr., but in no other list of archbishops. H. 'His name was variously spelt, Lethard, Ledoard, or Luidhard. He was buried on the north side of the altar in St. Martin's, and his relics were long carried round Canterbury in a gold chest on Rogation Day.' Stanley, Hist. Mem. of Cant. p. 27. See too Hook's Archbps. of Canterbury, i. 47.

⁶ *superventu*] attack.

artis habuissent, eum superando deciperent. At illi non dæmonica, sed divina virtute præditi veniebant, crucem pro vexillo ferentes argenteam, et imaginem Domini Salvatoris in tabula depictam, lætantiasque canentes, pro sua simul et eorum propter quos et ad quos venerant salute æterna, Domino supplicabant. Cumque ad jussionem regis residentes, verbum ei vitæ, una cum omnibus qui aderant ejus comitibus prædicarent, respondit ille dicens: ‘Pulchra sunt quidem verba et promissa quæ adfertis; sed quia nova sunt, et incerta, non his possum adsensum tribuere, relictis eis quæ tanto tempore cum omni Anglorum gente servavi. Verum quia de longe huc peregrini venistis, et ut ego mihi videor perspexisse, ea quæ vos vera et optima credebatis, nobis quoque communicare desiderastis; nolumus molesti esse vobis: quin potius benigno vos hospitio recipere, et quæ victui sunt vestro necessaria, ministrare curamus: nec prohibemus quin omnes quos potestis fidei vestræ religionis prædicando societis.’ Dedit ergo eis mansionem¹ in

who gives
him a house
in Canter-
bury.

civitate Doruvernensi, quæ imperii sui totius erat metropolis, eisque ut promiserat, cum administratione victus temporalis, licentiam quoque prædicandi non abstulit. Fertur autem quia adpropinquantes civitati, more suo cum cruce sancta, et imagine magni Regis Domini nostri Jesu Christi, hanc lætanium consona voce modularentur: ‘Deprecamur te, Domine, in omni misericordia tua, ut auferatur furor tuus et ira tua a civitate ista, et de domo sancta tua, quoniam peccavimus. Alleluia.’

CAP. XXVI.

Ut idem in Cantia primitivæ ecclesiæ et doctrinam sit imitatus et vitam, atque in urbe regis sedem episcopatus acceperit.

At ubi datam sibi mansionem intraverant, cœperunt apostolicam primitivæ ecclesiæ vitam imitari; orationibus videlicet assiduis, vigiliis, ac jejuniis serviendo, verbum vitæ quibus

¹ *mansionem*] In the quarter called ‘Stablegate.’ Thorn, p. 1759.

poterant prædicando, cuncta hujus mundi velut aliena spernendo, ea tantum quæ victui necessaria videbantur, ab eis quos docebant, accipiendo, secundum ea quæ docebant ipsi per omnia vivendo, et paratum ad patiendum adversa quæque, vel etiam ad moriendum pro ea quam prædicabant veritate, animum habendo. Quid mora? crediderunt nonnulli, et baptizabantur, mirantes simplicitatem innocentis vitæ, ac dulcedinem doctrinæ eorum cælestis. Erat autem prope ipsam civitatem ad orientem¹ ecclesia in honorem sancti Martini antiquitus facta dum adhuc Romani Brittaniam incolerent, in qua regina, quam Christianam fuisse prædiximus, orare consueverat. In hac ergo et ipsi primo convenire, psallere, orare, missas facere, prædicare et baptizare cœperunt; donec rege ad fidem converso, majorem prædicandi per omnia, et ecclesias fabricandi vel restaurandi licentiam acciperent.

At ubi ipse etiam inter alios delectatus vita mundissima sanctorum, et promissis eorum suavissimis, quæ vera esse miraculorum quoque multorum ostensione firmaverant, credens baptizatus² est, cœpere plures ad audiendum verbum confluere, ac relicto gentilitatis ritu, unitati se sanctæ Christi Ecclesiæ credendo sociare. Quorum fidei et conversioni ita congratulatus esse rex perhibetur, ut nullum tamen cogeret ad Christianismum; sed tantummodo credentes arctiori dilectione, quasi concives sibi regni cælestis, amplecteretur. Didicerat enim a doctoribus auctoribusque suæ salutis, servitium Christi voluntarium, non coactitium esse debere. Nec distulit, quin etiam ipsis doctoribus suis locum sedis eorum gradui congruum, in Doruvern³ metropoli sua donaret, simul et necessarias in diversis speciebus possessiones conferret.

A.D. 597.
Æthelberht
is baptized.

¹ *ad orientem*] ‘On the gentle slope now occupied by the venerable church of St. Martin, itself of a far later date, but possibly retaining in its walls some of the original Roman bricks of Bertha’s chapel.’ Stanley, p. 14. A suffragan bishop had his seat in this church till the time of Lanfranc. Monast. Angl. i. 26.

² *baptizatus*] Perhaps in A.D. 597,

and traditionally said to have been on Whit-Sunday. Stanley thinks it was at St. Martin’s; p. 19.

³ *Doruverni*] Æthelberht himself had transplanted his capital to Re-gulbium, building a new palace there. Monast. Angl. p. 25. ‘That the parallel of Constantine was present to the minds of those concerned is evident, not merely from

CAP. XXVII.

Ut idem episcopus factus, Gregorio papæ, quæ sint Britanniæ gesta mandarit, et simul de necessariis ejus responsa petens acceperit.

INTEREA ¹ vir Domini Augustinus venit Arelas ², et ab archiepiscopo ejusdem civitatis Aetherio, juxta quod jussa Augustinus sancti patris Gregorii acceperant, archiepiscopus archbishop, and receives answers to sundry questions from Gregorius. genti Anglorum ordinatus est, reversusque Britanniam, misit continuo Romam Laurentium presbyterum, et Petrum monachum, qui beato pontifici Gregorio gentem Anglorum fidem Christi suscepisse, ac se episcopum factum esse referrent: simul et de eis quæ necessariæ videbantur quæstionibus, ejus consulta flagitans. Nec mora ³, congrua quæsitui responsa ⁴ recepit; quæ etiam huic Historiæ nostræ commodum duximus indere.

I. Interrogatio beati Augustini episcopi Cantuariorum ecclesiæ.

the express comparison by Gocelin, *Acta Sanctorum*, p. 833, of Ethelbert to Constantine, and Augustinus to Sylvester, but from the appellation of Helena given by Gregory to Bertha, *Epp.* ix. 60.' Stanley, p. 21.

¹ *Interea*] The year is apparently fixed by a letter from Gregorius to Eulogius, viii. 30, dated, in the Benedictine edition, A.D. 598, in which he mentions the baptism of 10,000 Angles at Christmas, A.D. 597, and the consecration of Augustinus as having taken place before that.

² *venit Arelas*] The bishop of Arles was the metropolitan of the south of France, and received the pall from Rome. *Infra*, resp. vii, and Quesnel's Dissertation, V. part i. cc. 1-13, in the edition of S. Leo's works by Fratres Ballerinii, Venet. 1756, ii. 754-823.

³ *Nec mora*] If he sent Laurentius to Rome to announce his consecration early in A.D. 598, there does

seem to have been some little delay in sending these 'responsa;' for their date is late in A.D. 601; see note 2, p. 62.

⁴ *responsa*] These answers, though they are to be found among Gregorius' Epistles, xi. 64, were not among the documents copied by Nothelm from Rome. On the contrary, they must have been inserted by Beda from documents in England, probably the Libellus Responsionum, mentioned ii. 1, for we find that, in A.D. 745, Boniface, archbishop of Mentz, applied to Nothelm for a copy, saying that the Scrinarii declared that this letter was not in the Papal collection; Boniface, *Epp.* 15, ed. Serar. Yet the letter was admitted as authentic by Pope Zacharias in A.D. 743, and by Ecgerht, archbishop of York, in A.D. 747, and appears in More's MS.; so that it can hardly be otherwise than genuine. Benedictine notes to Greg. *Epp.* xi. 64.

‘De episcopis, qualiter cum suis clericis conversentur, vel de his quæ fidelium oblationibus accedunt altario; quantæ A.D. 607. debeant fieri portiones, et qualiter episcopus agere in ecclesia debeat.’

Respondit Gregorius papa urbis Romæ. ‘Sacra Scriptura testatur, quam te bene nosse dubium non est, et specialiter beati Pauli ad Timotheum epistolæ, in quibus eum erudire studuit qualiter in domo Dei conversari debuisset. Mos autem sedis apostolicæ¹ est, ordinatis episcopis præcepta tradere, ut in omni stipendio quod accedit, quatuor debeant fieri portiones; una videlicet episcopo et familiæ propter hospitalitatem, atque susceptionem; alia clero; tertia pauperibus; quarta ecclesiis reparandis. Sed quia tua fraternitas² monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis, in ecclesia Anglorum, quæ auctore Deo nuper adhuc ad fidem adducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris; in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant, aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia.

‘Si qui vero³ sunt clerici⁴ extra sacros ordines constituti, qui

¹ *Mos autem sedis apostolicæ*] This had been the custom in the Western Church as early as A.D. 494; see Gelas. Epp. 9, in Mansi, Concil. viii. 45. It is the subject of a decree of the Council of Braga in Spain, in A.D. 563, which ordains that separate quarters of the revenues of a see shall go to the bishop, the clergy, the repair and lighting of the church-fabric, and the archdeacon, for distribution among the poor. It was altered for the Spanish Church by the second Council of Braga, in A.D. 572, which gave parish churches distinct revenues. But in France and Germany they continued to receive their revenues through the bishop. On the later custom in England, see Bingham, Antiquities, bk. IX. c. viii. § 6. See too Gratiani Decreta, pars II. caus. xii. quæstio 2, § 30, p. 609, Antwerp, 1570.

² *quia tua fraternitas*] Grat. pars

II. caus. xii. q. 1, § 8, p. 596. Cf. Conc. Turon. II. can. 12, A.D. 567, where this living in common with their clergy is specially ordered for bishops.

³ *Si qui vero*] Another question is inserted here by Ed. Benedd. ‘Opto doceri an clerici continere non valentes, possint contrahere; et si contraxerint, an debeant ad sæculum redire.’ And the latter part of this answer forms the answer to this question.

⁴ *clerici . . . constituti*] Compare Pœnitentiale Ecgberti, archiepiscopi Eboracensis, quoted by Wilkins, Concilia, i. 112: ‘Duo igitur sunt genera clericorum; unum ecclesiasticorum sub episcopali regimine, alterum acephalorum, id est, sine capite. De quibus Gregorius dicit; si qui clerici vulgares sunt, extra sacros ordines constituti, id est, nec presbyteri nec diaconi, qui se con-

se continere non possunt, sortiri uxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Quia et de hisdem patribus de quibus præfati sumus, novimus scriptum¹, quod dividebatur singulis prout cuique opus erat. De eorum quoque stipendio cogitandum atque providendum est, et sub ecclesiastica regula sunt tenendi, ut bonis moribus vivant et canendis psalmis invigilent, et ab omnibus illicitis et cor et linguam et corpus Deo auctore conservent. Communi autem vita viventibus jam de faciendis portionibus, vel exhibenda hospitalitate, et adimplenda misericordia, nobis quid erit loquendum? Cum omne quod superest, in causis piis ac religiosis erogandum est; Domino omnium magistro docente²: Quod superest, date eleemosynam, et ecce omnia munda sunt vobis.'

II. Interrogatio Augustini. 'Cum una sit fides, sunt ecclesiarum diversæ consuetudines, et altera consuetudo missarum in sancta Romana ecclesia, atque altera in Galliarum tenetur?'

Respondit Gregorius papa. 'Novit fraternitas tua Romanæ ecclesiæ consuetudinem, in qua se meminit nutritam. Sed mihi placet, sive in Romana, sive in Galliarum, seu in qualibet ecclesia, aliquid invenisti quod plus omnipotenti Deo possit placere, sollicite eligas, et in Anglorum ecclesia, quæ adhuc ad fidem nova est, institutione præcipua, quæ de multis ecclesiis colligere potuisti, infundas. Non enim pro locis res, sed pro bonis rebus loca amanda sunt. Ex singulis ergo quibusque ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæ recta sunt elige, et hæc quasi in fasciculum collecta, apud Anglorum mentes in consuetudinem depone.'

III. Interrogatio Augustini. 'Obsecro quid pati debeat, si quis aliquid de ecclesia furtu abstulerit?'

Respondit Gregorius. 'Hoc tua fraternitas³ ex persona furis pensare potest, qualiter valeat corrigi. Sunt enim quidam qui

tinere non possunt, sortiri uxores debent, et stipendia sua exterius accipere. Sacerdotes autem nequaquam uxores ducant.' Cf. also Grat. pars I. distinctio xxxii. § 4, p. 105.

¹ scriptum] Acts iv. 35.

² docente] So the Vulgate, Luke

xi. 41. The Greek has πλὴν τὰ ἐνόντα δότε ἐλεημοσύνην.

³ Hoc tua fraternitas] Grat. pars II. caus. xii. q. 2, § 11, p. 606. But, according to later authorities, he that has deprived the church of its goods is to restore fourfold.

habentes subsidia furtum perpetrant; et sunt alii qui hac in re ex inopia delinquant: unde necesse est ut quidam damnis, quidam vero verberibus; et quidam districtius, quidam autem levius corrigantur. Et cum paulo districtius agitur, ex caritate agendum est, et non ex furore: quia ipsi hoc præstatur qui corrigitur, ne gehennæ ignibus tradatur. Sic enim nos fidelibus tenere disciplinam debemus, sicut boni patres carnalibus filiis solent, quos et pro culpis verberibus feriunt, et tamen ipsos quos doloribus adfligunt habere heredes quærunt; et quæ possident ipsis servant quos irati insequi videntur. Hæc ergo caritas in mente tenenda est, et ipsa modum correptionis dictat, ita ut mens extra rationis regulam omnino nihil faciat. Adde etiam, quomodo ea quæ furtu de ecclesiis abstulerint reddere debeant. Sed absit ut ecclesia cum augmento recipiat quod de terrenis rebus videtur amittere, et lucra de vanis quærere.'

IV. Interrogatio Augustini. 'Si debeant duo germani fratres singulas sorores accipere, quæ sunt ab illis longa progenie generatæ?'

Respondit Gregorius. 'Hoc fieri modis omnibus licet: nequam enim in sacris eloquiis invenitur quod huic capitulo contradicere videatur.'

V. Interrogatio Augustini. 'Usque ad quotam generationem fideles debeant cum propinquis sibi conjugio copulari¹? et novercis et cognatis si liceat copulari conjugio?'

Respondit Gregorius. 'Quædam² terrena lex in Romana republica permittit, ut sive frater et soror, seu duorum fratrum germanorum vel duarum sororum filius et filia misceantur. Sed experimento didicimus, ex tali conjugio sobolem non posse succrescere: et sacra lex prohibet cognationis turpitudinem

¹ *copulari*] The Benedictine edition makes the fifth question end with this word, and the fifth answer end with 'sanguinem fudit.'

² *Quædam . . . republica*] By Theodosius the marriage of first cousins had been forbidden, Aurel. Victor in Theod.; but it had been legalized again by Arcadius and Honorius. St. Augustine, though

calling it lawful, disapproves of it, De Civitate Dei, xv. 16; and it seems that the emperors gave dispensations for such marriages, which were therefore only exceptional. But Justinian authorizes them, Inst. i. 10, p. 107, Sandars. See, too, Grat. pars II. caus. xxxv. q. 2 and 3, § 20, p. 1146.

revelare. Unde necesse est ut jam tertia¹ vel quarta¹ generatio fidelium licenter sibi jungi debeat: nam secunda quam prædiximus, a se omni modo debet abstinere. Cum noverca autem miscere grave est facinus, quia et in Lege scriptum est²: “Turpitudinem patris tui non revelabis.” Neque enim patris turpitudinem filius revelare potest. Sed quia scriptum est³: “Erunt duo in carne una;” qui turpitudinem novercæ quæ una caro cum patre fuit revelare præsumpserit, profecto patris turpitudinem revelavit. Cum cognata quoque miscere prohibitum est, quia per conjunctionem priorem caro fratris fuerat facta. Pro qua re etiam Johannes Baptista capite truncatus est, et sancto martyrio consummatus, cui non est dictum ut Christum negaret, et pro Christi confessione occisus est; sed, quia isdem Dominus noster Jesus Christus dixerat⁴: “Ego sum veritas;” quia pro veritate Johannes occisus est, videlicet et pro Christo sanguinem fudit⁵. Quia vero sunt multi⁶ in Anglorum gente, qui dum adhuc in infidelitate essent, huic nefando conjugio dicuntur admixti, ad fidem venientes admonendi sunt ut se abstineant, et grave hoc esse peccatum cognoscant. Tremendum Dei judicium timeant, ne pro carnali dilectione tormenta æterni cruciatus incurrant. Non tamen pro hac re, sacri corporis ac sanguinis Domini communione privandi sunt, ne in eis illa ulcisci videantur, in quibus se per ignorantiam ante lavacrum baptismatis adstrinxerunt. In hoc enim tempore sancta ecclesia

¹ *tertia vel quarta*] This was only a temporary concession to a newly-converted race. See Greg. Epp. xiv. 17, where he writes to Felix, bishop of Messana, that he intends, after a while, to prohibit marriages among the English to the seventh degree. Ecgbert, archbishop of York, A.D. 735-771, rules thus: ‘In quinto gradu permittantur homines matrimonium inire; et in quarto, si hoc occurrerit, non separentur: in tertio gradu separentur,’ Pœnit. xxviii. quoted by Wilkins, Concilia, i. 113. Afterwards, marriage seems to have been forbidden to the seventh degree; but Innocent III again

relaxed the rule, and permitted it after the fourth. Notes to Ed. Benedd. of Greg. Op. Epp. xi. 64.

² *scriptum est*] Levit. xviii. 7.

³ *scriptum est*] Gen. ii. 24.

⁴ *dixerat*] John xiv. 6.

⁵ *sanguinem fudit*] After these words the Ed. Benedd. inserts the following question: ‘Declarari posco an sic turpiter conjunctis sit indicenda separatio, et sacre communionis deneganda oblatio?’ to which Gregorius replies by the rest of the fifth answer.

⁶ *sunt multi*] Forbidden by Council of Westminster, can. 24, A.D. 1103.

quædam per fervorem corrigit, quædam per mansuetudinem tolerat, quædam per considerationem dissimulat, atque ita portat et dissimulat, ut sæpe malum quod adversatur portando et dissimulando compescat. Omnes autem qui ad fidem veniunt, admonendi sunt, ne tale aliquid audeant perpetrare. Si qui autem perpetraverint, corporis et sanguinis Domini communione privandi sunt: quia sicut in his qui per ignorantiam fecerunt, culpa aliquatenus toleranda est, ita in his fortiter insequenda, qui non metuunt sciendo peccare.'

VI. Interrogatio Augustini. 'Si longinquitas itineris magna interjacet, ut episcopi non facile valeant convenire, an debeat sine aliorum episcoporum præsentia episcopus ordinari?'

Respondit Gregorius. 'Et quidem in Anglorum ecclesia, in qua adhuc solus tu episcopus inveniris, ordinare episcopum non aliter nisi sine episcopis potes. Nam quando de Gallis episcopi veniunt, qui in ordinatione episcopi testes adsistant? Sed fraternitatem tuam¹ ita volumus episcopos ordinare, ut ipsi sibi episcopi longo intervallo minime disjungantur; quatenus² nulla sit necessitas, ut in ordinatione episcopi, pastores quoque alii quorum præsentia valde est utilis, facile debeant convenire. Cum igitur auctore Deo ita fuerint episcopi in propinquis sibi locis ordinati, per omnia episcoporum ordinatio sine adgregatis tribus vel quatuor episcopis fieri non debet. Nam in ipsis rebus spiritualibus ut sapienter et mature disponantur, exemplum trahere a rebus etiam carnalibus possumus. Certe enim dum conjugia in mundo celebrantur, conjugati quique convocantur, ut qui in via jam conjugii præcesserunt, in subsequents quoque copulæ gaudio misceantur. Cur non ergo et in hac spiritali ordinatione, qua per sacrum ministerium homo Deo conjungitur,

¹ *fraternitatem tuam*] Cf. Grat. pars I. dist. lxiii. p. 222.

² *quatenus . . . convenire*] 'In order that' (as frequently in post-classical Latin) 'there be no necessity that other clergy should come to a fresh ordination; whose presence is however very desirable where it can be had.' This seems to be the meaning of the present text. But the

Benedictines, Epp. xi. 64, read, 'ut in ordinatione alicujus episcopi convenire non possint. Pastorum quoque aliquorum præsentia valde est utilis, ut facillime debeant convenire,' which would mean, 'in order that there be no difficulty, arising out of the fact that bishops cannot come to any fresh ordination,' &c. So too Grat. pars I. dist. lxxx. 6.

tales convenient, qui vel in provectu ordinati episcopi gaudeant, vel pro ejus custodia omnipotenti Deo preces pariter fundant.'

VII. Interrogatio Augustini. 'Qualiter debemus cum Galliarum Britanniæque episcopis agere?'

Respondit Gregorius. 'In Galliarum¹ episcopos nullam tibi auctoritatem tribuimus: quia ab antiquis prædecessorum meorum temporibus pallium Arelatensis episcopus accepit, quem nos privare auctoritate percepta minime debemus. Si igitur contingat ut fraternitas tua ad Galliarum provinciam transeat, cum eodem Arelatense episcopo debet agere, qualiter, si qua sunt in episcopis vitia, corrigantur. Qui si forte in disciplinæ vigore tepidus existat, tuæ fraternitatis zelo accendendus est. Cui etiam epistolas² fecimus, ut cum tuæ sanctitatis præsentia in Galliis et ipse tota mente subveniat, et quæ sunt Creatoris nostri jussioni contraria, ab episcoporum moribus compescat. Ipse autem extra auctoritatem propriam episcopos Galliarum judicare non poteris; sed suadendo, blandiendo, bona quoque opera eorum imitationi monstrando, pravorum mentes ad sanctitatis studia reforma: quia scriptum est³ in lege: "Per alienam messem transiens, falcem mittere non debet, sed manu spicas conterere et manducare." Falcem enim iudicii mittere non potes in ea segete, quæ alteri videtur esse commissa; sed per affectum boni operis, frumenta dominica vitiorum suorum paleis exspolia, et in ecclesiæ corpore monendo et persuadendo quasi mandando converte. Quicquid vero ex auctoritate agendum est, cum prædicto Arelatense episcopo agatur, ne prætermitti possit hoc, quod antiqua patrum institutio invenit. Britanniæ vero omnes episcopos tuæ fraternitati committimus, ut indocti doceantur, infirmi persuasione roborentur, perversi auctoritate corrigantur⁴.'

¹ *In Galliarum*] Grat. pars II. caus. xxv. q. 2, § 3, p. 903.

² *Cui etiam epistolas*] This letter is given below, c. 28; which fixes the date of these Responsa to be after June 22, A.D. 601. See too note at the beginning of this chapter.

³ *scriptum est*] Deut. xxiii. 25.

⁴ *corrigantur*] Here the Paris and Benedictine edd. insert, 'Obsecratio Augustini. Obsecro ut reliquiæ S. Sixti martyris nobis transmittantur,' with a 'Concessio Gregorii,' to the effect that he has sent the relics, and advises that if no miracles are wrought at the supposed shrine,

VIII. Interrogatio Augustini. ‘Si prægnans mulier debeat baptizari? aut postquam genuerit, post quantum tempus possit ecclesiam intrare? aut etiam ne morte præoccupetur quod genuerit, post quot dies hoc liceat sacri baptismatis sacramenta percipere? aut post quantum temporis huic vir suus possit in carnis copulatione conjungi? aut si menstrua consuetudine teneatur, an ecclesiam intrare ei liceat, aut sacræ communionis sacramenta percipere? aut vir suæ conjugii permixtus, priusquam lavetur aqua, si ecclesiam possit intrare? vel etiam ad mysterium communionis sacræ accedere? Quæ omnia rudi Anglorum genti oportet haberi comperta.’

Respondit Gregorius. ‘Hoc non ambigo fraternitatem tuam esse requisitam, cui jam et responsum reddidisse me arbitror. Sed hoc quod ipse dicere et sentire potuisti, credo quia mea apud te volueris responsione firmari. Mulier etenim prægnans cur non debeat baptizari, cum non sit ante omnipotentis Dei oculos culpa aliqua fœcunditas carnis? Nam cum primi parentes nostri in paradiso deliquissent, immortalitatem quam acceperant, recto Dei judicio perdiderunt. Quia itaque isdem omnipotens Deus humanum genus pro culpa sua funditus exstinguere noluit, et immortalitatem homini pro peccato suo abstulit; et tamen pro benignitate suæ pietatis, fœcunditatem ei sobolis reservavit. Quod ergo naturæ humanæ ex omnipotentis Dei dono servatum est, qua ratione poterit a sacri baptismatis gratia prohibere? In illo quippe mysterio, in quo omnis culpa funditus exstinguitur, valde stultum est, si donum gratiæ contradicere posse videatur. Cum vero enixa¹ fuerit mulier, post quot dies debeat ecclesiam intrare, Testamenti veteris præceptione² didicisti, ut pro masculo diebus triginta tribus, pro femina autem diebus sexaginta sex debeat abstinere. Quod tamen sciendum est quia in mysterio accipitur. Nam si hora eadem qua genuerit, actura

these true relics should be buried separately, and the people be induced to transfer their allegiance from the false relics to the true. Smith says that Augustinus had found in Kent the relics of a supposed martyr named Sextus, and doubting whether they were genu-

ine, sent to Gregorius for the relics of St. Sixtus which were at Rome; evidently Pope Xystus, Latinized into Sixtus, martyred A.D. 258.

¹ *Cum vero enixa*] Grat. pars I. dist. v. §§ 2-4, p. 10.

² *præceptione*] Levit. xii. 4, 5.

gratias intrat ecclesiam, nullo peccati pondere gravatur : voluptas etenim carnis, non dolor in culpa est. In carnis autem commixtione voluptas est : nam in prolis prolatione gemitus. Unde et ipsi primæ matri omnium, dicitur,¹ “In doloribus paries.” Si itaque enixam mulierem prohibemus ecclesiam intrare, ipsam ei pœnam suam in culpam deputamus. Baptizare autem vel enixam mulierem, vel hoc quod genuerit, si mortis periculo urgetur, vel ipsam hora eadem qua gignit, vel hoc quod gignitur, eadem qua natum est, nullo modo prohibetur : quia sancti mysterii gratia sicut viventibus atque discernentibus cum magna discretione providenda est, ita his quibus mors imminet, sine ulla dilatione proferenda ; ne dum adhuc tempus ad præbendum redemptionis mysterium quæritur, interveniente paululum mora inveniri non valeat qui redimatur.

‘Ad ejus vero concubitus’² vir suus accedere non debet, quoadusque qui gignitur, ablactatur. Prava autem in conjugatorum moribus consuetudo surrexit, ut mulieres, filios quos gignunt, nutrire contemnant, eosque aliis mulieribus ad nutriendum tradant, quod videlicet ex sola causa incontinentiæ videtur inventum : quia dum se continere nolunt, despiciunt lactare quos gignunt. Hæ itaque quæ filios suos ex prava consuetudine aliis ad nutriendum tradunt, nisi purgationis tempus transierit, viris suis non debent admisceri : quippe quia et sine partus causa, cum in suetis menstruis detinentur, viris suis misceri prohibentur ; ita ut morte Lex sacra³ feriat, si quis vir ad menstruatam mulierem accedat. Quæ tamen mulier dum consuetudinem menstruam patitur, prohiberi ecclesiam intrare non debet ; quia ei naturæ superfluitas in culpam non valet reputari : et per hoc quod invita patitur, justum non est ut ingressu ecclesiæ privetur. Novimus namque quod mulier quæ⁴ fluxum patiebatur sanguinis, post tergum Domini humiliter veniens, vestimenti ejus fimbriam tetigit, atque ab ea statim sua infirmitas recessit. Si ergo in fluxu sanguinis posita, laudabiliter potuit Domini vestimentum tangere : cur quæ menstruam

¹ dicitur] Gen. iii. 16.

³ Lex sacra] Levit. xx. 18.

² Ad ejus vero concubitus] Grat.

⁴ mulier quæ] Matt. ix. 20.

sanguinis patitur, ei non liceat Domini ecclesiam intrare? Sed dicis: "Illam infirmitas compulit; has vero de quibus loquimur, consuetudo constringit." Perpende autem frater carissime, quia omne quod in hac mortali carne patimur ex infirmitate naturæ, est digno Dei iudicio post culpam ordinatum. Esurire namque, sitire, æstare, algere, lassescere, ex infirmitate naturæ est. Et quid est aliud, contra famem alimenta, contra sitim potum, contra æstum auras, contra frigus vestem, contra lassitudinem requiem quærere, nisi medicamentum quidem contra ægritudines explorare? Feminae itaque et menstruus sui sanguinis fluxus ægritudo est. Si igitur bene præsumsit quæ vestimentum Domini in languore posita tetigit, quod uni personæ infirmanti conceditur, cur non concedatur cunctis mulieribus, quæ naturæ suæ vitio infirmantur? Sanctæ autem communionis mysterium in eisdem diebus percipere non debet prohiberi. Si autem ex veneratione magna percipere non præsumit, laudanda est; sed si perceperit, non iudicanda. Bonarum quippe mentium est, et ibi aliquo modo culpas suas agnoscere, ubi culpa non est; quia sæpe sine culpa agitur quod venit ex culpa: unde etiam cum esurimus, sine culpa comedimus, quibus ex culpa primi hominis factum est ut esuriamus. Menstrua enim consuetudo mulieribus non aliqua culpa est, videlicet quæ naturaliter accedit. Sed tamen quod natura ipsa ita vitiata est, ut etiam sine voluntatis studio videatur esse polluta, ex culpa venit vitium, in quo se ipsa, qualis per iudicium facta sit, humana natura cognoscat. Et homo qui culpam sponte perpetravit, reatum culpæ portet invitus. Atque ideo feminae cum semetipsis considerent, et si in menstrua consuetudine ad sacramentum Dominici corporis et sanguinis accedere non præsumant, de sua recta consideratione laudandæ sunt; dum vero percipiendo ex religiosæ vitæ consuetudine, ejusdem mysterii amore rapiuntur, reprimendæ, sicut prædiximus, non sunt. Sicut enim in Testamento veteri exteriora opera observantur, ita in Testamento novo, non tam quod exterius agitur, quam id quod interius cogitatur, sollicita intentione adtenditur, ut subtili sententia puniatur. Nam cum multa Lex velut immunda manducare prohibeat; in Evangelio

tamen Dominus dicit¹: "Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quæ exeunt de ore, illa sunt quæ coinquinant hominem." Atque paulo post subiecit² exponens: "Ex corde exeunt cogitationes malæ." Ubi ubertim indicatum est, quia illud ab omnipotente Deo pollutum esse in opere ostenditur, quod ex pollutæ cogitationis radice generatur. Unde Paulus quoque apostolus dicit³: "Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil est mundum." Atque mox ejusdem causam coinquinationis adnuntians subjungit: "Coinquinata sunt enim et mens eorum et conscientia." Si ergo ei cibus immundus non est cui mens immunda non fuerit: cur quod munda mente mulier ex natura patitur, et in immunditiam reputetur?

'Vir autem⁴ cum propria conjuge dormiens, nisi lotus aqua, intrare ecclesiam non debet; sed neque lotus intrare statim debet. Lex autem veteri populo præcepit⁵, ut mixtus vir mulieri, et lavari aqua debeat, et ante solis occasum ecclesiam non intrare: quod tamen intelligi spiritaliter potest. Quia mulieri vir miscetur, quando illicitæ concupiscentiæ animus in cogitatione per delectationem conjungitur; quia nisi prius ignis concupiscentiæ a mente deferbeat, dignum se congregationi fratrum æstimare non debet, qui se gravari per nequitiam prævæ voluntatis videt. Quamvis de hac re diversæ hominum nationes diversa sentiant, atque alia custodire videantur; Romanorum⁶ tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriæ conjugis, et lavacri purificationem quærere, et ab ingressu ecclesiæ paululum reverenter abstinere. Nec hæc dicentes, culpam deputamus esse conjugium; sed quia ipsa licita admixtio conjugis sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est; quia voluptas ipsa esse sine culpa nullatenus potest. Non enim de adulterio, sive fornicatione, sed de legitimo conjugio natus fuerat qui dicebat⁷: "Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis

¹ dicit] Matt. xv. 11.

² subiecit] Ib. v. 19.

³ dicit] Tit. i. 15.

⁴ Vir autem] Grat. pars II. caus. xxxiii. q. 4, § 7, p. 1128.

⁵ præcepit] Levit. xv. 16.

⁶ Romanorum] For the Roman custom, see Euseb. x. 4, and Augustin. Epp. 119, ad Januarium, c. 19.

⁷ dicebat] Ps. li. 5.

concepit me mater mea." Qui enim in iniquitatibus conceptum se noverat, a delicto se natum gemebat: quia portat in ramo humorem vitii, quem traxit ex radice. In quibus tamen verbis non admixtionem conjugum iniquitatem nominat, sed ipsam videlicet voluptatem admixtionis. Sunt etenim multa quæ licita probantur esse ac legitima, et tamen in eorum actu aliquatenus foedamur; sicut sæpe irascendo culpas insequimur, et tranquillitatem in nobis animi perturbamus: et cum rectum sit quod agitur, non est tamen adprobabile quod in eo animus perturbatur. Contra vitia quippe delinquentium iratus fuerat qui dicebat¹; "Turbatus est præ ira oculus meus." Quia enim non valet nisi tranquilla mens in contemplationis se lucem suspendere, in ira suum oculum turbatum dolebat: quia dum male acta deorsum insequitur, confundi atque turbari a summorum contemplatione cogeatur. Et laudabilis ergo est ira contra vitium, et tamen molesta, qua turbatum se aliquem reatum incurrisse aestimabat. Oportet itaque legitimam carnis copulam, ut causa prolis sit, non voluptatis; et carnis commixtio, creandorum liberorum sit gratia, non satisfactio vitiorum. Si quis vero suam conjugem non cupidine voluptatis raptus, sed solummodo creandorum liberorum gratia utitur, iste profecto sive de ingressu ecclesiæ, seu de sumendo Dominici corporis sanguinisque mysterio, suo est iudicio relinquendus; quia a nobis prohiberi non debet accipere, qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor ortandi sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis: habent conjuges etiam de sua commixtione quod defleant. Hoc enim eis concedit sancta prædicatio; et tamen de ipsa concessione metu animum concutit. Nam cum Paulus Apostolus diceret²: "Qui se continere non potest, habeat uxorem suam;" statim subjungere curavit³: "Hoc autem dico secundum indulgentiam, non secundum imperium." Non enim indulgetur quod licet, quia justum est. Quod igitur indulgere dixit, culpam esse demonstravit. Vigilanti vero mente pensandum est, quod in Sina monte Dominus ad populum locuturus, prius

¹ *dicebat*] Ps. vi. 7.³ *curavit*] I Cor. v. 6.² *diceret*] I Cor. vii. 2; cf. v. 9.

eundem populum abstinere a mulieribus præcepit. Et si illuc¹ ubi Dominus per creaturam subditam hominibus loquebatur, tanta provisione est munditia corporis requisita, ut qui verba Dei perciperent mulieribus mixti non essent; quanto magis mulieres, quæ corpus Domini omnipotentis accipiunt, custodire in se munditiam carnis debent, ne ipsa inæstimabilis mysterii magnitudine graventur? Hinc etiam ad David de pueris suis per sacerdotem dicitur, ut si a mulieribus mundi essent, panes propositionis acciperent, quos omnino non acciperent, nisi prius mundos eos David a mulieribus fateretur? Tunc autem vir qui post admixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacræ communionis mysterium valet accipere, cum ei juxta præfinitam sententiam, etiam ecclesiam licuerit intrare.

Interrogatio Augustini. 'Si post inlusionem quæ per somnium solet accidere, vel corpus Domini quilibet accipere valeat; vel, si sacerdos sit, sacra mysteria celebrare?'

Respondit Gregorius. 'Hunc quidem Testamentum veteris Legis, sicut in superiori capitulo jam diximus, pollutum dicit², et nisi lotum aqua, usque ad vesperam intrare ecclesiam non concedit. Quod tamen aliter populus spiritalis intelligens, sub eodem intellectu accipiet quo præfati sumus: quia quasi per somnium inluditur qui tentatur immunditia, veris imaginibus in cogitatione inquinatur; sed lavandus est aqua, ut culpas cogitationis lacrymis abluat: et nisi prius ignis tentationis recesserit, reum se quasi usque ad vesperum cognoscat. Sed est in eadem inlusione valde necessaria discretio, quæ subtiliter pensari debeat, ex qua re accadat menti dormientis: aliquando enim ex crapula, aliquando ex naturæ superfluitate et infirmitate, aliquando ex cogitatione contingit ita. Et quidem cum ex naturæ superfluitate vel infirmitate evenerit, omnimodo hæc inlusio non est timenda; quia hanc animum nescientem pertulisse magis dolendum est, quam fecisse. Cum vero ultra modum appetitus gulæ in sumendis alimentis rapitur, atque idcirco humorum receptacula gravantur, habet exinde animus aliquem reatum, non tamen

¹ *illuc*] Frequently used by Beda too Grat. pars I. dist. vi. § 2, as equivalent to 'illic.'

² *dicit*] Deut. xxiii. 10, 11. Cf.

usque ad prohibitionem percipiendi sancti mysterii, vel missarum sollemnia celebrandi: cum fortasse aut festus dies exigit, aut exhiberi mysterium, pro eo quod sacerdos alius in loco deest, ipsa necessitas compellit. Nam si adsunt alii qui implere ministerium valeant, inlusio pro crapula facta, a perceptione sacri mysterii prohibere non debet; sed ab immolatione sacri mysterii abstinere, ut arbitror, humiliter debet: si tamen dormientis mentem turpi imaginatione non concusserit¹. Nam sunt quibus ita plerumque inlusio nascitur, ut eorum animus, etiam in somno corporis positus, turpibus imaginationibus non fœdetur. Qua in re unum ibi ostenditur, ipsa mens rea, non tamen vel suo iudicio libera, cum se, etsi dormienti corpore, nihil meminit vidisse, tamen in vigiliis corporis, meminit in ingluviem cecidisse. Sin vero ex turpi cogitatione vigilantis oritur inlusio dormientis, patet animo reatus suus: videt enim a qua radice inquinatio illa processerit, quia quod cogitavit sciens, hoc pertulit nesciens. Sed pensandum est, ipsa cogitatio utrum suggestionem, an delectationem, vel, quod majus est, peccati consensu acciderit. Tribus enim modis² impletur omne peccatum; videlicet suggestionem, delectationem, consensu. Suggestio quippe fit per diabolum, delectatio per carnem, consensus per spiritum: quia et primam culpam serpens suggessit, Eva velut caro delectata est, Adam vero velut spiritus consensit: et necessaria est magna discretio, ut inter suggestionem atque delectationem, inter delectationem et consensum, iudex sui animus præsideat. Cum enim malignus spiritus peccatum suggerit in mente, si nulla peccati delectatio sequatur, peccatum omnimodo perpetratum non est: cum vero delectari caro cœperit, tunc peccatum incipit nasci: si autem etiam ex deliberatione consentit, tunc peccatum cognoscitur perfici³. In suggestionem igitur peccati initium est, in delectationem fit

¹ *imaginatione non concusserit*] 'Indulget S. Doctor pollutionem ex nimio cibo passis, ut ad sacram Eucharistiam sumendam accedant; si tamen dormientium mentem nulla turpis cogitatio concusserit. Si enim turpibus imaginibus mens fœdata fuerit, tam a sumendo quam a cele-

brando sacro mysterio censet abstinendum.' Notes to Epp. xi. 64. Greg. Op. ed. Benedd.

² *Tribus enim modis*] Cf. Gregorius' Commentary on Job (c. iii. 11, 12) lib. iv. § 49.

³ *perfici*] Cf. James i. 15, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα κ.τ.λ.

nutrimentum, in consensu perfectio. Et sæpe contingit ut hoc quod malignus spiritus seminat in cogitatione, caro in delectationem trahat; nec tamen anima eidem delectationi consentiat. Et cum caro delectare sine animo nequeat, ipse tamen animus carnis voluptatibus reluctans, in delectatione carnali aliquo modo ligatur invitus, ut ei ex ratione contradicat, ne consentiat; et tamen delectatione ligatus sit, sed ligatum se vehementer ingemiscat. Unde et ille cælestis exercitus præcipuus miles gemebat dicens¹: "Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, et captivum me ducentem in lege peccati, quæ est in membris meis." Si autem captivus² erat, minime pugnabat; sed et pugnabat: quapropter et captivus erat, et pugnabat igitur legi mentis, cui lex quæ in membris est, repugnabat. Si autem pugnabat, captivus non erat. Ecce itaque homo est, ut ita dixerim, captivus et liber; liber ex justitia quam diligit, captivus ex delectatione quam portat invitus.'

CAP. XXVIII.

Ut papa Gregorius epistolam Arelatensi episcopo, pro adjuvando in opere Dei Augustino, miserit.

HUCUSQUE responsiones beati papæ Gregorii ad consulta reverentissimi antistitis Augustini. Epistolam vero quam se Arelatensi episcopo fecisse commemorat, ad Vergilium Aetherii successorem³ dederat: cujus hæc forma est.

'Reverentissimo et sanctissimo fratri Vergilio coepiscopo, Gregorius servus servorum Dei. Quantus sit affectus venientibus sponte fratribus impendendus, ex eo quod plerumque solent caritatis causa invitari, cognoscitur. Et ideo si communem fratrem Augustinum episcopum ad vos venire contigerit, ita

¹ *dicens*] Rom. vii. 23.

² *Si autem captivus*] The reading and punctuation of this sentence is very variously given. The Benedictine edition has the words thus, 'Si autem captivus non erat, minime pugnabat: sed et pugnabat, quapropter captivus non erat. Et pug-

nabat igitur lege mentis, cui lex quæ in membris est repugnabat. Si hoc pugnabat,' &c.

³ *Vergilium Aetherii successorem*] See note 2, p. 51. According to Gregory of Tours, ix. 23, Licerius was Virgilius' predecessor in the See of Arles.

illum dilectio vestra, sicut decet, affectuose dulciterque suscipiat, ut et ipsum consolationis suæ bono refoveat, et alios, qualiter fraterna caritas colenda sit, doceat. Et quoniam sæpius evenit, ut hi¹ qui longe sunt positi, prius ab aliis quæ sunt emendanda, cognoscant: si quas fortasse fraternitati vestræ sacerdotum vel aliorum culpas intulerit, una cum eo residentes subtili cuncta investigatione perquirite, et ita vos in ea quæ Deum offendunt, et ad iracundiam provocant, districtos ac sollicitos exhibete, ut ad aliorum emendationem et vindicta culpabilem feriat, et innocentem falsa opinio non affligat. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

‘Data die decima² kalendarum Juliarum, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno A.D. 601.
decimo nono, post consulatum ejusdem Domini nostri anno decimo octavo, indictione quarta.’

CAP. XXIX.

Ut idem Augustino pallium, et epistolam, et plures verbi ministros miserit.

PRÆTEREA idem papa Gregorius Augustino episcopo, quia suggesserat ei multam quidem ibi esse messem, sed operarios paucos, misit cum præfatis legatariis³ suis plures cooperatores, ac verbi ministros: in quibus primi et præcipui erant Mellitus, Justus, Paulinus, Rufinianus; et per eos generaliter universa quæ ad cultum⁴ erant ac ministerium ecclesiæ necessaria,

¹ *ut hi . . . cognoscant*] On the same day Gregorius sent a letter, Epp. xi. 69, to Brunehaut, the grandmother of the kings of Austrasia and Burgundy, asking permission to send a legate to enquire into certain scandals in the Gallican Church. This, coupled with his answer to Augustinus, c. xxvii. resp. 7, leads to the persuasion that Augustinus had reported these scandals to Rome by his emissaries Laurentius and Petrus.

² *die decima . . . nono*] June 22, A.D. 601. See note 3, p. 56.

³ *legatariis*] Strictly a legal word, signifying legatees; but here used

simply for emissaries; meaning Laurentius and Petrus.

⁴ *quæ ad cultum*] Of these we find an account extracted by Smith, App. No. vii, from an old chronicle, written after A.D. 1300, called ‘*Liber Cantuariensis*,’ which once belonged to St. Augustine’s, Canterbury. This states that there were at that time in the church at Canterbury, 1. certain codices (see next note); 2. in the vestry, six ornamented ‘cappæ’ and one ‘casula’; and 3. sundry relics; all said to have been the gift of Pope Gregorius to Augustinus; besides certain vases of gold and silver, which had disappeared.

vasa videlicet sacra, et vestimenta altarium, ornamenta quoque ecclesiarum, et sacerdotalia vel clericalia indumenta, sanctorum etiam apostolorum ac martyrum reliquias, nec non et codices¹ plurimos. Misit etiam literas in quibus significat se ei pallium direxisse, simul et insinuat qualiter episcopos in Brittania constituere debuisset; quarum litterarum iste est textus.

‘Reverentissimo et sanctissimo fratri Augustino coepiscopo Gregorius servus servorum Dei. Cum certum sit pro omnipotente Deo laborantibus ineffabilia æterni regni præmia reservari; nobis tamen eis necesse est honorum beneficia tribuere, ut in spiritualis operis studio ex remuneratione valeant multiplicius insudare. Et quia nova Anglorum ecclesia ad omnipotentis Dei gratiam eodem Domino largiente, et te laborante perducta est, usum tibi pallii in ea ad sola missarum sollempnia agenda concedimus: ita ut per loca singula duodecim episcopos ordines, qui tuæ subiaceant ditioni, quatenus Lundoniensis civitatis² episcopus semper in posterum a synodo propria debeat consecrari, atque honoris pallium ab hac sancta et apostolica, cui Deo auctore deservio, sede percipiat. Ad Eburacam³ vero civitatem te volumus episcopum mittere, quem ipse judicaveris ordinare; ita duntaxat, ut si eadem civitas cum finitimis locis verbum Dei receperit, ipse quoque duodecim episcopos ordinet,

¹ *codices*] The codices enumerated by the Liber Cantuariensis are mentioned also by Wanley in his ‘Catalogus Manuscriptorum,’ quoted in Elstob’s Saxon Homily, pp. 41–44, note. They were: 1. Biblia Gregoriana, in two volumes (these existed as late as A.D. 1604). 2. Two Psalteria. 3. Libri Evangeliorum, two copies, with the ten Eusebian canons prefixed, one called the text of St. Mildred; these Wanley believed to be extant, one in the Bodleian, the other in the library at Corpus Christi College, Cambridge. 4. Two volumes of the Passiones of Apostles and Saints, and one of an Exposition of the Epistles and Gospels for a part of the year; but these three Wanley had not found.

² *Lundoniensis civitatis*] ‘The

choice of the See wavered for a short time between Canterbury and London.’ Milman, ii. 6. This letter most probably indicates that Gregorius at this time, A.D. 601, had fixed it to London. A letter from Cenwulf of Mercia to Pope Leo III, about A.D. 795, states that the primacy had just been made over to Canterbury: ‘Sed ipse primum pontificatus apex, qui tunc Londoniæ sub honore et ornamento pallii fuerat conscriptus, pro eo Dorobernensi oblatus est atque concessus.’ Mansi, xiii. 960. H.

³ *Eburacam*] This had been the seat of a British archbishop, who had fled, it is said, into Brittany, on its capture by the Angles, A.D. 500. But it was not till A.D. 625 that any attempt was made to convert Northumbria; i. 9.

et metropolitani honore perfruatur; quia ei quoque, si vita comes fuerit, pallium tribuere Domino favente disponimus, quem tamen tuæ fraternitatis volumus dispositioni subjacere: post obitum vero tuum ita episcopis quos ordinaverit præsit, ut Lundoniensis episcopi nullo modo ditioni subjaceat. Sit vero inter Lundoniæ et Eburacæ civitatis episcopos in posterum honoris ista distinctio, ut ipse prior habeatur qui prius fuerit ordinatus: communi autem consilio et concordi actione quæque sunt pro Christi zelo agenda; disponant unanimiter, recte sentiant, et ea quæ senserint, non sibimet discrepando perficiant. Tua vero fraternitas non solum eos episcopos quos ordinaverit, neque hos tantummodo qui per Eburacæ episcopum fuerint ordinati, sed etiam omnes Britanniæ sacerdotes habeat Deo Domino nostro Jesu Christo auctore subjectos; quatenus ex lingua et vita tuæ sanctitatis, et recte credendi et bene vivendi formam percipiant, atque officium suum fide ac moribus exsequentes, ad cælestia cum Dominus voluerit regna pertingant. Deus te incolumem custodiat, reverentissime frater.

‘Data die decima kalendarum Juliarum, imperante domino nostro Maurico Tiberio piissimo Augusto anno de- A.D. 601.
cimo nono, post consulatum ejusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta.’

CAP. XXX.

Exemplar epistolæ quam Mellito abbati Britanniam pergenti misit.

ABEUNTIBUS autem præfatis legatariis, misit post eos beatus pater Gregorius litteras memoratu dignas, in quibus aperte quam studiose erga salvationem nostræ gentis invigilaverit, ostendit, ita scribens:

‘Dilectissimo filio Mellito abbati Gregorius servus servorum Dei. Post discessum congregationis nostræ¹ quæ tecum est, valde sumus suspensi reddit, quia nihil de prosperitate vestri

¹ *congregationis nostræ*] Smith Gregorius' own monastery of St. Andrew, and that Mellitus was their Mellitus' companions were monks of Abbot; App. No. vi. 680.

itineris audisse nos contigit. Cum ergo Deus omnipotens vos ad reverentissimum virum fratrem nostrum Augustinum episcopum perduxerit, dicite ei, quid diu mecum¹ de causa Anglorum cogitans tractavi: videlicet quia fana idolorum destrui in eadem gente minime debeant; sed ipsa quæ in eis sunt idola destruantur; aqua benedicta fiat, in eisdem fanis aspergatur, altaria construantur, reliquæ ponantur: quia si fana eadem bene constructa sunt, necesse est ut a cultu dæmonum in obsequio veri Dei debeant commutari; ut dum gens ipsa eadem fana sua non videt destrui, de corde errorem deponat, et Deum verum cognoscens ac adorans, ad loca quæ consuevit, familiarius concurrat. Et quia boves solent in sacrificio dæmonum multos occidere, debet eis etiam hac de re aliqua sollemnitas immutari: ut die dedicationis, vel natalitii sanctorum martyrum quorum illic reliquæ ponuntur, tabernacula sibi circa easdem ecclesias quæ ex fanis commutatæ sunt, de ramis arborum faciant, et religiosiis conviviis sollemnitatem celebrent; nec diabolo jam animalia immolent, et ad laudem Dei in esu suo animalia occidant, et donatori omnium de satietate sua gratias referant: ut dum eis aliqua exterius gaudia reservantur, ad interiora gaudia consentire facilius valeant. Nam duris mentibus simul omnia abscidere impossibile esse non dubium est, quia et is qui summum locum ascendere nititur, gradibus vel passibus non autem saltibus elevatur. Sic Israelitico² populo in Ægypto Dominus se quidem innotuit; sed tamen eis sacrificiorum usus quæ diabolo solebat exhibere, in cultu proprio reservavit, ut eis in suo sacrificio animalia immolare præciperet; quatenus cor mutantes, aliud de sacrificio amitterent, aliud retinerent: ut etsi ipsa essent animalia quæ offerre consueverant, vero tamen Deo hæc et non idolis immolantes, jam sacrificia ipsa non essent. Hæc igitur dilectionem tuam prædicto fratri necesse est dicere, ut ipse in præsentī illic positus perpendat, qualiter omnia debeat dispensare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime fili.

¹ *quid diu mecum*] The change in Gregorius' mind implied in the following counsel must have taken place since the departure of Mellitus and his band; cf. his letter to Æthel-

berht, c. 32. Milman suggests another (but surely an erroneous) interpretation, Lat. Christ. ii. 7.

² *Sic Israelitico*] Leviticus xvii. 1-9.

'Data die decima quinta kalendarum¹ , imperante domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto A.D. 601. anno decimo nono, post consulatum ejusdem domini anno decimo octavo, indictione quarta.'

CAP. XXXI.

Ut Augustinum per litteras, ne de virtutibus suis gloriaretur, hortatus sit.

Quo in tempore misit etiam Augustino epistolam super miraculis quæ per eum facta esse cognoverat, in qua eum, ne per illorum copiam periculum elationis incurreret, his verbis hortatur²:

'Scio, frater carissime, quia omnipotens Deus per dilectionem tuam in gentem quam eligi voluit, magna miracula³ ostendit: unde necesse est ut de eodem dono cælesti et timendo gaudeas, et gaudento pertimescas. Gaudeas videlicet, quia Anglorum animæ per exteriora miracula ad interiorem gratiam pertrahuntur: pertimescas vero, ne inter signa quæ fiunt, infirmus animus in sui præsumptione se elevet, et unde foras in honorem tollitur, inde per inanem gloriam intus cadat. Meminisse etenim debemus quia discipuli cum gaudio a prædicatione redeuntes, dum cælesti Magistro dicerent⁴: "Domine, in nomine tuo etiam dæmonia nobis subjecta sunt;" protinus audierunt: "Nolite

¹ *kalendarum*] Either Augustarum or Septembrium should stand here; no later month will do, because the fifth indiction began on Sept. 1. The common reading 'Juliarum' has long been felt to be corrupt, and a fresh examination of the More MS. at Cambridge now discloses the fact that that MS. reads: 'Data die xv. kl'arum imp'dn' n' mauricio . . .' the name of the month being accidentally omitted; so that Juliarum is clearly a conjectural correction made in some later copy.

It may be mentioned that in all the other three letters (cc. 28, 29, 32) the date, as originally written in the Cambridge MS., runs thus: 'Data die kl'arum iuliar,' the num-

ber x. being inserted after 'die,' either above or below the line, though apparently by the original scribe. The reading Kal. Jul. is supported by one of the Vatican MSS. of Gregorius' Epistles.

² *hortatur*] The Benedictine edition of Gregorius' works dates this letter, of which only an extract is given here, Jan. 1, A.D. 601. Thus it would be written six months before the previous ones; and Smith thinks this probable, as then Laurentius and Petrus had just brought to Rome the news of Augustinus' consecration, and of his success in his mission. Greg. Epp. xi. 28.

³ *miracula*] See c. 26.

⁴ *dicerent*] Luke x. 17, 20.

gaudere super hoc, sed potius gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo." In privata enim et temporali lætitia mentem posuerant qui de miraculis gaudebant; sed de privata ad communem, de temporali ad æternam lætitiam revocantur quibus dicitur: "In hoc gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cælo." Non enim omnes electi miracula faciunt; sed tamen eorum nomina omnium in cælo tenentur^a adscripta. Veritatis etenim discipulis esse gaudium non debet, nisi de eo bono quod commune cum omnibus habent, et in quo finem lætitiæ non habent. Restat itaque, frater carissime, ut inter ea quæ operante Domino exterius facis, semper te interius subtiliter iudices, ac subtiliter intelligas, et temetipsum quis sis, et quanta sit in eadem gente gratia, pro cuius conversione etiam faciendorum signorum dona percepisti. Et siquando te Creatori nostro seu per linguam, sive per opera reminisceris deliquisse, semper hæc ad memoriam revoces, ut surgentem cordis gloriam memoria reatus premat. Et quidquid de faciendis signis acceperis vel accepisti, hæc non tibi sed illis deutes donata, pro quorum tibi salute collata sunt.'

CAP. XXXII.

Ut Aedilbercto regi litteras et dona miserit.

MISIT idem beatus papa Gregorius eodem tempore etiam regi Aedilbercto epistolam, simul et dona in diversis speciebus perplura: temporalibus quoque honoribus regem glorificare satagens, cui gloriæ cælestis suo labore et industria notitiam provenisse gaudebat. Exemplar autem præfatæ epistolæ hoc est:

'Domino gloriosissimo atque præcellentissimo filio Aedilbercto regi Anglorum, Gregorius episcopus.

'Propter hoc omnipotens Deus bonos quosque ad populorum regimina perducit, ut per eos omnibus quibus prælati fuerint, dona suæ pietatis impendat. Quod in Anglorum gente factum cognovimus: cui vestra gloria idcirco est præposita, ut per bona quæ vobis concessa sunt, etiam subjectæ vobis genti superna beneficia præstarentur. Et ideo, gloriose fili, eam quam acce-

pisti divinitus gratiam, sollicita mente custodi, Christianam fidem in populis tibi subditis extendere festina, zelum rectitudinis tuæ in eorum conversione multiplica, idolorum cultus insequere, fanorum ædificia evert¹, subditorum mores et magna vitæ munditia, exhortando, terrendo, blandiendo, corrigendo, et boni operis exempla monstrando ædifica: ut illum retributorem invenias in cælo, cujus nomen atque cognitionem dilataveris in terra. Ipse enim vestræ quoque gloriæ nomen etiam posteris gloriosius reddet, cujus vos honorem quæritis et servatis in gentibus.

‘Sic etenim Constantinus quondam piissimus imperator, Romanam rempublicam a perversis idolorum cultibus revocans, omnipotenti Deo Domino nostro Jesu Christo secum subdidit, seque cum subjectis populis tota ad eum mente convertit. Unde factum est ut antiquorum principum nomen suis vir ille laudibus vinceret, et tanto in opinione præcessores suos, quanto et in bono opere superaret. Et nunc itaque vestra gloria cognitionem unius Dei, Patris, et Filii, et Spiritus sancti, regibus ac populis sibimet subjectis festinet infundere, et antiquos gentis suæ reges laudibus ac meritis transeat, et quanto in subjectis suis etiam aliena peccata deteraserit, tanto etiam de peccatis propriis ante omnipotentis Dei terribile examen securior fiat.

‘Reverentissimus frater noster Augustinus episcopus, in monasterii regula edoctus, sacræ Scripturæ scientia repletus, bonis auctore Deo operibus præditus, quæque vos ammonet, audite, devote peragite, studiose in memoria reservate: quia si vos eum in eo quod pro omnipotente Domino loquitur, auditis, isdem omnipotens Deus hunc pro vobis exorantem celerius exaudit. Si enim, quod absit, verba ejus postponitis, quando eum omnipotens Deus poterit audire pro vobis, quem vos negligitis audire pro Deo? Tota igitur mente cum eo vos in fervore fidei stringite, atque adnism illius virtute quam vobis Divinitas tribuit, adjuvate, ut regni sui vos ipse faciat esse participes, cujus vos fidem in regno vestro recipi faciatis et custodiri.

‘Præterea scire vestram gloriam volumus, quia sicut in Scrip-

¹ *fanorum ædificia evert*] See Æthelberht, shews that he had c. 30, note 1. Gregorius' letter to Mellitus, written later than this to

tura sacra ex verbis Domini omnipotentis agnoscimus præsentis mundi jam terminus juxta est¹, et sanctorum regnum venturum est, quod nullo unquam poterit fine terminari. Adpropinquante autem eodem mundi termino, multa imminet quæ antea non fuerunt: videlicet immutationes aëris, terroresque de cælo, et contra ordinationem temporum tempestates, bella², fames, pestilentia, terræ motus per loca; quæ tamen non omnia nostris diebus ventura sunt, sed post nostros dies omnia subsequuntur. Vos itaque, si qua ex his evenire in terra vestra cognoscitis, nullo modo vestrum animum perturbetis; quia idcirco hæc signa de fine sæculi præmittuntur, ut de animabus nostris debeamus esse solliciti, de mortis hora suspecti, et venturo judici in bonis actibus inveniamur esse præparati. Hæc nunc, gloriose fili, paucis locutus sum, ut cum Christiana fides in regno vestro excreverit, nostra quoque apud vos locutio latior excrescat, et tanto plus loqui libeat, quanto se in mente nostra gaudia de gentis vestræ perfecta conversione multiplicant.

‘Parva autem exenia³ transmisi, quæ vobis parva non erunt, cum a vobis ex beati Petri apostoli fuerint benedictione suscepta. Omnipotens itaque Deus in vobis gratiam suam quam cœpit, perficiat, atque vitam vestram, et hic per multorum annorum curricula extendat, et post longa tempora in cælestis vos patriæ congregatione recipiat. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat, domine fili. Data die decima

A.D. 601. kalendarum Juliarum⁴, imperante Domino nostro Mauricio Tiberio piissimo Augusto anno decimo nono, post consulatum ejusdem anno decimo octavo, indictione quarta.’

¹ *juxta est*] An idea which seems to have been deeply impressed on Gregorius’ mind, and consequently on that of Augustinus. Serm. 38. 81.

² *bella . . . loca*] Matt. xxiv. 6, 7.

³ *exenia*] ‘*Exenium*, donum, munus; idem quod *ἐξένιον*.’ Du Cange, ad v.

⁴ *decima kalendarum Juliarum*] At the same time Gregorius wrote a letter to Berhte, exhorting her, as she was ‘*recta fide munita, et literis docta*,’ to encourage Æthelberht in Christianity; saying that her good deeds (‘*bona*’) had come to the ears even of the Emperor (Mauricius) of Constantinople.

CAP. XXXIII.

Ut Augustinus ecclesiam Salvatoris instauraverit, et monasterium beati Petri apostoli fecerit; et de primo ejus abbate Petro.

AT Augustinus, ubi in regia civitate sedem episcopalem, ut prædiximus, accepit, recuperavit in ea, regio fultus adminiculo, ecclesiam quam inibi antiquo Romanorum fidelium opere factam fuisse didicerat, et eam in nomine¹ sancti Salvatoris Dei et Domini nostri Jesu Christi sacravit, atque ibidem sibi habitationem statuit, et cunctis successoribus suis. Fecit autem et monasterium² non longe ab ipsa civitate ad orientem, in quo, ejus hortatu, Aedilberct ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli a fundamentis construxit, ac diversis donis ditavit³, in qua et ipsius Augustini, et omnium episcoporum Doruvernensium, simul et regum Cantiae poni corpora⁴ possent. Quam tamen ecclesiam non ipse⁵ Augustinus, sed successor ejus Laurentius consecravit. Primus autem ejusdem monasterii abbas Petrus presbyter fuit, qui legatus Galliam missus, demersus⁶ est in sinu maris qui vocatur Amflea⁷, et ab incolis loci ignobili traditus sepulturæ: sed omnipotens Deus ut qualis meriti vir fuerit demonstraret, omni nocte supra sepulcrum ejus lux cælestis apparuit, donec animadvertentes vicini⁸, qui

Augustinus
builds
St. Saviour's
church and
St. Peter's
monastery in
Canterbury.

¹ *in nomine*] Now again called St. Saviour's, after many changes. S. Thorn, p. 1760, only mentions the temple he dedicated to St. Pancras. Stanley, p. 20; Hook, p. 60.

² *monasterium*] In Dunstan's time Augustinus' name was added to that of the apostles, and has now superseded them. S. Stanley, p. 23; Hook, p. 60. A charter of Æthelberht to this monastery is extant, dated A.D. 605.

³ *ditavit*] A charter of Eadbald to this monastery is given by Smith, App. ix, but its genuineness is strongly suspected.

⁴ *poni corpora*] Stanley, p. 24. For the practice of burial outside cities in ancient times, cf. Bingham, xxiii. i. 2, 6.

⁵ *non ipse*] Stanley, p. 26.

⁶ *demersus*] A.D. 607, Thorn. He was commemorated on different days in different ages.

⁷ *Amflea*] Ambleteuse, to the north of Boulogne.

⁸ *vicini*] Fumertius is named by Malebranc as the benefactor. The remains of Petrus were transferred to the canonical church at Boulogne, where they still lie. S.

videbant sanctum fuisse virum qui ibi esset sepultus, et investigantes unde vel quis esset, abstulerunt corpus, et in Bononia civitate juxta honorem tanto viro congruum in ecclesia posuerunt.

CAP. XXXIV.

Ut Aedilfrid rex Nordanhymbrorum, Scottorum gentis prælio conterens, ab Anglorum finibus expulerit.

HIS temporibus regno Nordanhymbrorum præfuit rex fortissimus et gloriæ cupidissimus Aedilfrid¹, qui plus omnibus Anglorum primatibus gentem vastavit Brettonum; ita ut Sauli quondam regi. Israeliticæ gentis comparandus videretur, excepto dumtaxat hoc, quod divinæ erat religionis ignarus. Nemo enim in tribunis, nemo in regibus plures eorum terras, exterminatis vel subjugatis indigenis, aut tributarias genti Anglorum, aut habitabiles fecit. Cui merito poterat illud quod benedicens filium patriarcha in personam Saulis dicebat² aptari: 'Benjamin lupus rapax, mane comedet prædam, et vespere dividet spolia.' Unde motus ejus profectibus Aedan rex Scottorum³ qui Britanniam inhabitant, venit contra eum cum immenso ac forti exercitu; sed cum paucis aufugit victus. Siquidem in loco celeberrimo qui dicitur Degsastan⁴, id est,

A.D. 603.

Æthelfrith
of North-
humberland
defeats the
invading
Scots at
Degsastan.

¹ *Aedilfrid*] Angles, nearly akin to the Jutes of Kent, seem to have colonized Northhumberland long before the invasion of Hengest. Soemil, represented by one account as Hengest's grandfather, is said to have separated Deur from Berneich. Nenn. p. 75. These countries, Latinized into Deira and Bernicia, were separately governed till Eadwine fused them into the kingdom of Northhumberland, in A.D. 617. Ida first took the title of king in Bernicia, in A.D. 547, probably asserting thus his independence of the supremacy of the kings of Kent; Nenn. pp. 54, 57, M. H. B.; Lappenberg, i. 119: and Æthelric

his son, the father of Æthelfrith, conquered Deira too, A.D. 588. S. Chron. Æthelfrith is called by Nennius 'Edlferd Flesaur,' or the Devastator. M. H. B. p. 74.

² *dicebat*] Gen. xlix. 27.

³ *Aedan rex Scottorum*] Aodhan mac Gabhrain, great-grandson of Fergus mac Erc, succeeded in A.D. 558 to the chieftainship of the Scots, or Dalreods, in North Britain (see supra, c. 1, and S. Chron., M. H. B. p. 305, with Petrie's note), and died A.D. 607. Ann. Cambr. pp. 4, 6.

⁴ *Degsastan*] Either Dalston near Carlisle, or Dawston near Jedburgh. Fordun makes Aodhan tally with

Degsa lapis, omnis pene ejus est cæsus exercitus. In qua etiam pugna Theodbald frater Ædilfridi, cum omni illo quem ipse ducebat exercitu, peremptus est. Quod videlicet bellum Ædilfrid anno ab incarnatione Domini sexcentesimo tertio, regni autem sui, quod viginti et quatuor annis tenuit, anno undecimo perfecit: porro Focatis¹ anno, qui tum Romani regni apicem tenebat, primo. Neque ex eo tempore quisquam regum Scottorum in Brittaniam adversus gentem Anglorum usque ad hanc diem in prælium venire audebat.

Melgo, a British king, to attack of Etalfraich, slain by Maeluma Æthelfrith. Tigernach has the following notice: 'A.D. 600. Battle of the Saxons against Aedan, where fell Eanfraich (=Theodbald?), brother

(Malcolm?) mac Baedan.' O'Conor's Rer. Hiber. Scriptt. ii. 161.

¹ Focatis] Phocas succeeded Nov. 2, A.D. 602. Gibbon.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ GENTIS ANGLORUM

LIBER SECUNDUS.

CAP. I.

De obitu beati papæ Gregorii.

HIS temporibus¹, id est, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo quinto, beatus papa Gregorius, postquam sedem Romanæ et apostolicæ ecclesiæ tredecim annos, menses sex, et dies decem gloriosissime rexit, defunctus est, atque ad æternam regni cælestis sedem translatus. De quo nos convenit, quia nostram, id est, Anglorum gentem de potestate Satanæ ad fidem Christi sua industria convertit, latiore in nostra Historia Ecclesiastica facere sermonem, quem recte nostrum appellare possumus et debemus apostolum. Quia cum primum in toto orbe pontificatum gereret, et conversis jamdudum ad fidem veritatis esset prælatus ecclesiis, nostram gentem eatenus idolis mancipatam, Christi fecit ecclesiam, ita ut apostolicum illum de eo liceat nobis proferre sermonem²: quia etsi aliis non est apostolus, sed tamen nobis est; nam signaculum apostolatus ejus nos sumus in Domino.

Erat autem natione Romanus, a patre Gordiano, genus a

¹ *His temporibus*] Florence of Worcester says that Gregorius died March 12, A.D. 605. This agrees with the statement in Bede's Chronicle, that it was in the eighth indiction, which began in September,

A.D. 604, though not with the other statement found there, that it was in the second year of Phocas, for this ended November, A.D. 604. H.

² *sermonem*] 1 Cor. ix. 2.

proavis non solum nobile, sed et religiosum ducens. Denique Felix¹ ejusdem apostolicæ sedis quondam episcopus, vir magnæ gloriæ in Christo et ecclesia, ejus fuit atavus. Sed et ipse nobilitatem religionis non minore quam parentes et cognati virtute devotionis exercuit. Nobilitatem vero illam quam ad sæculum videbatur habere, totam ad nanciscendam supernæ gloriæ dignitatis divina gratia largiente convertit. Nam mutato repente habitu sæculari, monasterium petiit, in quo tanta perfectionis gratia cœpit conversari, ut, sicut ipse postea flendo solebat adtestari, animo illius labentia cuncta subteressent, ut rebus omnibus quæ volvuntur emereret, ut nulla nisi cælestia cogitare soleret, ut etiam retentus corpore, ipsa jam carnis claustra contemplatione transiret, ut mortem quoque quæ pene cunctis pœna est, videlicet ut ingressum vitæ et laboris sui præmium, amaret. Hoc autem ipse de se, non profectum jactando virtutum, sed deflendo potius defectum quem sibi per curam pastorem incurrisse videbatur, referre consueverat. Denique tempore quodam secreto, cum diacono suo Petro conloquens, enumeratis animi sui virtutibus priscis, mox dolendo subjunxit: 'At nunc ex occasione curæ pastoralis sæcularium hominum negotia patitur, et post tam pulcræ quietis suæ speciem, terreni actus pulvere fœdatur. Cumque se pro descensione multorum ad exteriora sparserit, etiam cum interiora appetit, ad hæc procul dubio minor redit. Perpendo itaque quid tolero, perpendo quid amisi: dumque intueor illud quod perdidici, fit hoc gravius quod porto.' Hæc quidem sanctus vir ex magnæ humilitatis intentione dicebat: sed nos credere decet, nihil eum monachicæ perfectionis perdidisse occasione curæ pastoralis, immo potiore tunc sumpsisse profectum de labore conversionis multorum, quam de propriæ quondam quiete conversationis habuerat: maxime quia et pontificali functus officio domum suam monasterium² facere curavit; et dum primo de monasterio abstractus, ad ministerium altaris ordinatus, atque Con-

¹ *Felix*] The third or fourth of the name according to different computations. Succeeded A.D. 526, died A.D. 530. Probably therefore the word 'atavus' should strictly be 'proavus,' the father of the grandfather. Cf. Milman.

² *monasterium*] See p. 49, note 2.

stantinopolim apocrisiarius ¹ ab apostolica sede directus est, non tamen in terreno conversatus palatio propositum vitæ cælestis intermisit. Nam quosdam fratrum ex monasterio suo, qui eum gratia germanæ caritatis ad regiam urbem ² secuti sunt, in tutamentum cœpit observantiæ regularis habere; videlicet ut eorum semper exemplo, sicut ipse scribit, ad orationis placidum litus, quasi anchoræ fune restringeretur, cum incessabili causarum sæcularium impulsu fluctuaret, concussamque sæculi actibus mentem inter eos quotidie per studiosæ lectionis roboraret alloquium. Horum ergo consortio non solum a terrenis est munus incursibus, verum etiam ad cælestis vitæ exercitia magis magisque succensus.

Nam hortati sunt eum, ut librum beati Job ³ magnis involutum obscuritatibus, mystica interpretatione discuteret: neque negare potuit opus quod sibi fraternus amor multis utile futurum imponebat. Sed eundem librum, quomodo juxta literam intelligendus, qualiter ad Christi et ecclesiæ sacramenta referendus, quo sensu unicuique fidelium sit aptandus, per triginta et quinque libros expositionis miranda ratione perdocuit. Quod videlicet opus in regia quidem urbe apocrisiarius inchoavit, Romæ autem

A.D. 591. jam pontifex factus explevit. Qui cum esset regia in urbe positus, nascentem ibi novam hæresim de statu nostræ resurrectionis ³, cum ipso ex quo orta est initio, juvante se gratia catholicæ veritatis, attrivit. Siquidem Eutychius, ejusdem urbis episcopus, dogmatizabat corpus nostrum in illa resurrectionis gloria impalpabile, ventis aëreque subtilius esse futurum: quod ille audiens, et ratione veritatis, et exemplo dominicæ resurrectionis, probavit hoc dogma orthodoxæ fidei omnimodis esse contrarium. Catholica etenim fides habet, quod corpus nostrum illa immortalitatis gloria sublimatum, subtile quidem sit per effectum spiritalis potentiæ, sed palpabile per veritatem naturæ: juxta exemplum Dominici corporis, de quo a mortuis suscitato dicit

¹ *apocrisiarius*] Strictly, a delegate, called also 'responsalis'; also a secretary. Gregorius resided three years in Constantinople, A.D. 584-587, during which he managed to procure Byzantine aid against the

Lombards, who were threatening Rome.

² *ad regiam urbem*] Constantinople.

³ *librum beati Job . . . resurrectionis*] On these two subjects, see Milm. ii. 107.

ipse discipulis : ‘Palpate et videte, quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere.’ In cujus adsertione fidei venerabilis pater Gregorius in tantum contra nascentem hæresim novam laborare contendit, tanta hanc instantia, juvante etiam piissimo imperatore Tiberio Constantino, comminuit, ut nullus exinde sit inventus qui ejus resuscitator existeret. Alium quoque librum composuit egregium, qui vocatur ‘Pastoralis,’ in quo manifesta luce patefecit, quales ad ecclesiæ regimen adsumi, qualiter ipsi rectores vivere, qua discretione singulas quasque audientium instruere personas, et quanta consideratione propriam quotidie debeant fragilitatem pensare. Sed et Omelias Evangelii numero quadraginta composuit, quas in duobus codicibus æqua sorte distinxit. Libros etiam Dialogorum quatuor fecit, in quibus rogatu Petri diaconi sui, virtutes sanctorum quos in Italia clariores nosse vel audire poterat, ad exemplum vivendi posteris collegit : ut sicut in libris expositionum suarum quibus sit virtutibus insudandum, edocuit, ita etiam descriptis sanctorum miraculis, quæ virtutum earundem sit claritas ostenderet. Primam quoque et ultimam Ezechielis prophetæ partem, quæ videbantur obscuriores, per homilias viginti et duas, quantum lucis intus habeant demonstravit. Excepto libello Responsionum, quem ad interrogationes sancti Augustini primi Anglorum gentis episcopi scripsit, ut et supra docuimus, totum ipsum libellum his inserentes historiis ; libello quoque synodico¹, quem cum episcopis Italiæ de necessariis ecclesiæ causis utillimum composuit, et familiaribus ad quosdam literis. Quod eo magis mirum est, tot eum ac tanta condere volumina potuisse, quod omni pene juventutis suæ tempore, ut verbis ipsius loquar, crebris viscerum doloribus cruciabatur, horis momentisque omnibus fracta stomachi virtute lassescibat², lentis quidem, sed tamen continuis febribus anhelabat. Verum inter hæc, dum sollicitus pensaret quia Scriptura teste³, ‘Omnis filius qui recipitur, flagellatur,’

¹ *libello quoque synodico*] The circular letter, ἡ *συνδική*, written by incoming popes to their suffragan patriarchs. Joan. Diac. Vita Gregorii, ii. 3.

² *lassescibat*] On the story of his miraculous cure, cf. Milman, ii. 103.

³ *teste*] Heb. xii. 6.

quo malis præsentibus durius deprimebatur, eo de æterna certius præsumptione respirabat.

Hæc quidem de immortali ejus sint dicta ingenio, quod nec tanto corporis potuit dolore restingui. Nam alii quidem pontifices construendis ornandisque auro vel argento ecclesiis operam dabant: hic autem totus erga animarum lucra vacabat. Quidquid pecuniæ habuerat, sedulus hoc dispergere ac dare pauperibus curabat, ut justitia ejus maneret in sæculum sæculi, et cornu ejus exaltaretur in gloria; ita ut illud beati Job¹ veraciter dicere posset: 'Auris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi, quod liberassem pauperem vociferantem, et pupillum cui non esset adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, et vestivit me sicut vestimento et diademate, judicio meo. Oculus fui cæco, et pes claudō. Pater eram pauperum, et causam quam nesciebam, diligentissime investigabam. Conterebam molas iniqui, et de dentibus illius auferebam prædam.' Et paulo post²: 'Si negavi,' inquit, 'quod volebant pauperibus, et oculos viduæ exspectare feci. Si comedi buccellam meam solus, et non comedit pupillus ex ea. Quia ab infantia mea crevit mecum miseratio, et de utero matris meæ egressa est mecum.'

Ad cujus pietatis et justitiæ opus pertinet etiam hoc, quod nostram gentem per prædicatores quos huc direxit, de dentibus antiqui hostis eripiens, æternæ libertatis fecit esse participem: cujus fidei et saluti congaudens, quamque digna laude commendans, ipse dixit³ in expositione beati Job: 'Ecce lingua Britanniae, quæ nil aliud noverat quam barbarum frendere, jamdudum in divinis laudibus Hebræum cœpit "Alleluia" sonare. Ecce quondam tumidus, jam substratus sanctorum pedibus servit oceanus, ejusque barbaros motus quos terreni principes edomare ferro nequiverant, hos pro divina formidine sacerdotum ora simplicibus verbis ligant, et qui catervas pugnantium infidelis nequaquam metueret, jam nunc fidelis humilium linguas timet.

¹ *illud beati Job*] Job xxix. 11-17.

² *paulo post*] Ib. xxxi. 16-18.

³ *dixit*] Lib. xxvii. 11. See p. 45, note 2.

Quia enim perceptis cælestibus verbis, clarescentibus quoque miraculis, virtus ei divinæ cognitionis infunditur, ejusdem divinitatis terrore refrænatur, ut prave agere metuat, ac totis desideriis ad æternitatis gratiam venire concupiscat.' Quibus verbis beatus Gregorius hoc quoque declarat, quia sanctus Augustinus et socii ejus, non sola prædicatione verborum, sed etiam cælestium ostensione signorum, gentem Anglorum ad agnitionem veritatis perducebant.

Fecit inter alia beatus papa Gregorius, ut in ecclesiis sanctorum apostolorum Petri et Pauli, super corpora eorum¹ missæ celebrarentur. Sed et in ipsa missarum celebratione tria verba maximæ perfectionis plena superadjecit: 'Diesque nostros in tua pace disponas, atque ab æterna damnatione nos eripi, et in electorum tuorum jubeas grege numerari.'

Rexit autem ecclesiam temporibus imperatorum Mauricii et Focatis. Secundo² autem ejusdem Focatis anno transiens ex hac vita migravit ad veram quæ in cælis est vitam. Sepultus vero est corpore in ecclesia beati Petri apostoli, ante secretarium³, die quarto iduum Martiarum, quandoque in ipso cum cæteris sanctæ ecclesiæ pastoribus resurrecturus in gloria: scriptumque in tumba ipsius epitaphium⁴ hujusmodi:

'Suscipe, terra, tuo corpus de corpore sumptum,
 Reddere quod valeas vivificante Deo.
 Spiritus astra petit, leti nil jura nocebunt,
 Cui vitæ alterius mors magis ipsa via est.
 Pontificis summi hoc clauduntur membra sepulcro,
 Qui innumeris semper vivit ubique bonis.
 Esuriam dapibus superavit, frigora veste,
 Atque animas monitis textit ab hoste sacris.
 Implebatque actu, quicquid sermone docebat,
 Esset ut exemplum, mystica verba loquens.

¹ *eorum*] Apostolorum. Cf. J. Diac. ii. 20.

³ *secretarium*] Consistory, Andrews; sacristy, Stev.

² *Secundo*] The second year of Phocas began Nov. A.D. 603, and ended Nov. A.D. 604.

⁴ *epitaphium*] See J. Diac. iv. 68.

Ad Christum Anglos convertit pietate magistra,
 Adquirens fidei agmina gente nova.
 Hic labor, hoc studium, hæc tibi cura, hoc pastor agebas,
 Ut Domino offerres plurima lucra gregis.
 Hisque Dei consul factus lætare triumphis :
 Nam mercedem operum jam sine fine tenes.'

Nec silentio prætereunda opinio quæ de beato Gregorio tradi-
 tione majorum ad nos usque perlata est : qua vide-
 licet ex causa admonitus, tam sedulam erga salutem
 nostræ gentis curam gesserit. Dicunt, quia die
 quadam cum advenientibus nuper mercatoribus multa venalia
 in forum fuissent conlata, multique ad emendum confluxissent, et
 ipsum Gregorium inter alios advenisse ac vidisse inter alia pueros
 venales¹ positos, candidi corporis, ac venusti vultus, capillorum
 quoque forma egregia. Quos cum aspiceret, interrogavit, ut
 aiunt, de qua regione vel terra essent adlati. Dictumque est
 quod de Brittania insula, cujus incolæ talis essent aspectus.
 Rursus interrogavit, utrum iidem insulani Christiani, an paganis
 adhuc erroribus essent implicati. Dictumque est quod essent
 pagani. At ille intimo ex corde longa trahens suspiria : 'Heu,
 proh dolor !' inquit, 'quod tam lucidi vultus homines tene-
 brarum auctor possidet, tantaque gratia frontispicii mentem ab
 interna gratia vacuum gestat !' Rursus ergo interrogavit, quod
 esset vocabulum gentis illius. Responsum est, quod Angli voca-
 rentur. At ille, 'Bene,' inquit ; 'nam et angelicam habent
 faciem, et tales angelorum in cælis decet esse coheredes. Quod
 habet nomen ipsa provincia de qua isti sunt adlati ?' Respon-
 sum est, quod 'Deiri'² vocarentur iidem provinciales. At ille :
 'Bene,' inquit, 'Deiri, de ira eruti, et ad misericordiam Christi

¹ *pueros venales*] Three boys, according to Thorn, p. 1757. 'There happened on a certain occasion, as is often the case, that some English merchants brought their wares to Rome ; and Gregorius went by that street to the Englishmen to view their goods. There saw he among the wares slaves set for sale. They

were white-complexioned, fair, and light men, and with noble heads of hair.' Elstob's Saxon Homily on Gregory's birthday, p. 11. See too Kemble, i. 199.

² *Deiri*] Inhabitants of the British Deur, or Deifyr, Latinized into Deira.

vocati. Rex provinciæ illius quomodo appellatur? Responsum est, quod 'Aelli'¹ diceretur. At ille adludens ad nomen ait: 'Alleluia! Laudem Dei Creatoris illis in partibus oportet cantari.' Accedensque ad pontificem² Romanæ et apostolicæ sedis, nondum enim erat ipse pontifex factus, rogavit ut genti Anglorum in Brittaniam aliquos verbi ministros, per quos ad Christum converteretur, mitteret; seipsum paratum esse in hoc opus Domino cooperante perficiendum, si tamen apostolico papæ hoc ut fieret, placeret. Quod dum perficere non posset; quia etsi pontifex concedere illi quod petierat voluit, non tamen cives Romani, ut tam longe ab urbe recederet, potuere³ permittere; mox ut ipse pontificatus officio functus est, perfecit opus diu desideratum: alios quidem prædicatores mittens, sed ipse prædicationem ut fructificaret, suis exhortationibus ac precibus adjuvans. Hæc juxta opinionem⁴ quam ab antiquis accepimus, Historiæ nostræ ecclesiasticæ inserere opportunum duximus.

CAP. II.

Ut Augustinus Brettonum episcopos pro pace catholica, etiam miraculo cælesti coram eis facto, monuerit; quæve illos spernentes ultio secuta sit.

INTEREA⁵ Augustinus adjutorio usus Ædilbereti regis, convocavit ad suum colloquium episcopos sive doctores proximæ Brettonum provinciæ in loco⁶ qui usque hodie lingua Anglorum 'Augustinæ ac,' id est, robur Augustini,

Augustinus
calls a council
at Augustinæac,

¹ *Aelli*] Son of Iffi, or Yffe, who is represented by Nennius as Hengest's nephew; said to have reigned from A.D. 559 to A.D. 588.

² *pontificem*] J. Diaconus makes this pope Benedictus I, A.D. 574-578; P. Diaconus makes him Pelagius II, A.D. 578-590.

³ *potuere*] See Milm. ii. 106.

⁴ *opinionem*] In the time of J. Diac., A.D. 870, there were Histories of Gregorius' Life and Miracles publicly read in England, ii. 41, 44. H.

⁵ *Interea*] We should gather from the battle of Degsastan having been mentioned before it, that this council took place in A.D. 603, or after. And

Matthew of Westminster dates it A.D. 603. H. But the Annales Cambriæ date the synod of Bangor, A.D. 601. Stev.

⁶ *in loco . . . appellatur*] The Hwiccas inhabited all Gloucestershire to the east of the Severn, with the city of Bristol; all Worcestershire except the extreme north-western part, beyond the Teme; and the southern half of Warwickshire. Camden, ii. 474. Consequently, their territory would march with that of Wessex, along the northern border of the present Somerset and Wiltshire, and the western border of Oxfordshire and Northampton-

in confinio Huiciorum et Occidentalium Saxonum, appellatur : cœpitque eis fraterna admonitione suadere, ut pace catholica secum habita, communem evangelizandi gentibus pro Domino laborem susciperent. Non enim paschæ¹ Dominicum diem suo tempore, sed a quarta decima usque ad vicesimam lunam observabant : quæ computatio octoginta quatuor annorum circulo continetur. Sed et alia plurima² unitati ecclesiasticæ contraria faciebant. Qui cum longa disputatione habita, neque precibus, neque hortamentis, neque increpationibus Augustini ac sociorum ejus assensum præbere voluissent, sed suas potius traditiones universis, quæ per orbem sibi in Christo concordant, ecclesiis præferrent, sanctus pater Augustinus hunc laboriosi atque longi certaminis finem fecit, ut diceret : ‘Obsecremus Deum, qui habitare facit unanimes in domo Patris sui, ut ipse nobis insinuare cælestibus signis dignetur, quæ sequenda traditio, quibus sit viis ad ingressum regni illius properandum. Adducatur aliquis æger, et per cujus preces fuerit curatus, hujus fides et operatio Deo devota atque omnibus sequenda credatur.’ Quod cum adversarii inviti licet concederent, allatus est quidam de genere Anglorum, oculorum luce privatus : qui cum oblatus Brittonum sacerdotibus, nil curationis vel sanationis horum ministerio perciperet ; tandem Augustinus justa necessitate compulsus, flectit genua sua ad Patrem Domini nostri Jesu Christi, deprecans ut visum cæco, quem amiserat, restitueret, et per illuminationem unius hominis corporalem, in plurimorum corde fidelium spiritalis gratiam lucis accenderet. Nec mora, illuminatur cæcus, ac verus summæ lucis præco ab omnibus prædicatur Augustinus. Tum Brettones confitentur quidem intellexisse se veram esse viam justitiæ quam prædicaret Augustinus : sed non

shire, as far as the modern Rugby. Somewhere along this line therefore must have been the site of Augustinæac. This puts more than one claimant to be the actual seat of the council at once out of the question. See Camden, ii. 490. The most probable guess is Aust or Aust-clive, where there is a ferry over the Severn, to the south-west of Glou-

cestershire, at the opposite point to Chepstow. ‘I am inclined to believe, however, that the synod was held not in a town, but under an oak-tree, a custom of which early ecclesiastical history furnishes numerous examples.’ Stev.

¹ paschæ] See note to lib. v. c. 23.
² alia plurima] See Lappenberg, i. 134 (Thorpe’s translation).

se posse absque suorum consensu ac licentia priscis abdicare moribus. Unde postulabant ut secundo synodus pluribus advenientibus fieret.

Quod cum esset statutum, venerunt, ut perhibent, septem¹ Brettonum episcopi et plures viri doctissimi, maxime and a synod de nobilissimo eorum monasterio, quod vocatur at Bangor; lingua Anglorum Bancornaburg², cui tempore illo Dinoot³ abbas præfuisse narratur, qui ad præfatum ituri concilium, venerunt primo ad quemdam virum sanctum ac prudentem, qui apud eos anachoreticam ducere vitam solebat, consulentes, an ad prædicationem Augustini suas deserere traditiones deberent. Qui respondebat: 'Si homo Dei est, sequimini illum.' Dixerunt: 'Et unde hoc possumus probare?' At ille; 'Dominus,' inquit, 'ait: "Tollite jugum meum super vos, et discite a me quia mitis sum et humilis corde." Si ergo Augustinus ille mitis est et humilis corde, credibile est quia jugum Christi et ipse portet, et vobis portandum offerat: sin autem inmitis ac superbus est, constat quia non est de Deo, neque nobis ejus sermo curandus.' Qui rursus aiebant: 'Et unde vel hoc dinoscere valemus?' 'Procurate,' inquit, 'ut ipse prior cum suis ad locum synodi adveniat, et si vobis adpropinquantibus adsurrexerit, scientes quia famulus Christi est, obtemperanter illum audite: sin autem vos spreverit, nec coram vobis adsurgere voluerit, cum sitis numero plures, et ipse spernatur a vobis.' Fecerunt ut dixerat. Factumque est, ut venientibus illis sederet Augustinus in sella. Quod illi videntes, mox in iram conversi sunt, eumque notantes superbæ, cunctis quæ dicebat contradicere laborabant. Dicebat autem eis,

¹ *septem*] There were five regular Sees in Wales—St. David's, Llandaff, Llanbadarn, Bangor, St. Asaph. To these Messrs. Freeman and Jones (*Historical Antiquities of St. David's*) would add Margam and Llanafanfawr. Hook's *Archbishops of Canterbury*, i. 71.

² *Bancornaburg*] Bangor-ys-y-coed, or in the wood, ten miles from Chester, on the river Dee, supposed to be the Bonium of Antoninus. Leland says that the abbey stood in a fair valley, that the compass of it

was as a walled town, that the gates still kept their old names, and that foundations of squared stones and Roman money were ploughed up there. Camden, iii. 48. Stillingfleet, i. 304, thinks it was rather an university than a monastery.

³ *Dinoot*] 'According to the Welsh authorities, Dunawd, or Dunod-Fyr, was a retired warrior who founded the abbey of Bangor, and became its first abbot. His sister had married Brocmael Ysygtlrog.' Stev.

‘Quia in multis quidem nostræ consuetudini, immo universalis ecclesiæ contraria geritis: et tamen si in tribus his mihi obtemperare vultis; ut pascha suo tempore celebretis, ut ministerium baptizandi¹, quo Deo renascimur, juxta morem sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ compleatis, ut genti Anglorum una nobiscum verbum Domini prædicetis, cætera quæ agitis, quamvis moribus nostris contraria, æquanimiter cuncta tolerabimus.’ At illi nil horum se facturos, neque illum pro archiepiscopo habituros esse respondebant²: conferentes ad invicem, quia ‘si modo nobis adsurgere noluit, quanto magis si ei subdi cœperimus, jam nos pro nihilo contemnet.’

Quibus vir Domini Augustinus fertur minitans prædixisse, and foretells
destruction
to the
British. quia si pacem cum fratribus accipere nollent, bellum ab hostibus forent accepturi; et si nationi Anglorum noluissent viam vitæ prædicare, per horum manus ultionem essent mortis passuri. Quod ita per omnia, ut prædixerat, divino agente judicio patratum est.

Siquidem post hæc³ ipse de quo diximus, rex Anglorum fortissimus Ædilfrid, collecto grandi exercitu⁴, ad Civitatem

¹ *ministerium baptizandi . . . compleatis*] ‘Dr. Lingard, A.S. Church, i. 69, 322, and Mr. Stevenson, Eng. Ch. Historians, i. 358, render “compleatis” by “perfect,” and suppose it to refer to confirmation, which at Rome was administered at the great festivals immediately after baptism. Archdeacon Churton, Early English Church, 44, and Mr. Martineau, 55, understand it to relate to the question of one or three immersions. The second view seems to me the more probable.’ Robertson, History of Christian Church, ii. 20, note.

² *respondebant*] Dunawd’s reply is given in Welsh and Latin by Spelman, Concil. i. pp. 108, 109, from an old MS. of uncertain authorship and date. There has been much doubt of its genuineness: but Stillingfleet, p. 538, and Lappenberg, i. 135, pronounce in its favour. It is as follows: ‘Responsio abbatis Bangor ad Augustinum monachum

petentem subjectionem ecclesiæ Romanæ. Notum sit et absque dubitatione vobis, quod et nos omnes sumus et quilibet nostrum obediens et subditi Ecclesiæ Dei et papæ Romæ, et unicuique vero Christiano [et] pio ad amandum unumquemque in suo gradu in charitate perfecta, et ad juvandum unumquemque eorum, verbo et facto fore filios Dei: et aliam obedientiam quam istam non scio debitam ei quem vos nominatis esse papam, nec esse patrem patrum: vindicari et postulari, et istam obedientiam nos sumus parati dare et solvere ei et cuique Christiano continuo. Præterea nos sumus sub gubernatione episcopi Caerlegionis super Osca, qui est ad supervidendum sub Deo super nobis, ad faciendum nos servare viam spiritalem.’

³ *post hæc*] A.D. 607, S. Chron.; A.D. 613, Ann. Cambr., Tigernach and Ulster.

⁴ *collecto grandi exercitu*] Æthel-

Legionum¹, quæ a gente Anglorum Legacaestir, a Brettonibus autem rectius Carlegion appellatur, maximam gentis perfidæ stragem dedit. Cumque bellum acturus videret sacerdotes eorum, qui ad exorandum Deum pro milite bellum agente convenerant, seorsum in tutiore loco consistere, sciscitabatur qui essent hi, quidve acturi illo convenissent. Erant autem plurimi eorum de monasterio Bancor, in quo tantus fertur fuisse numerus monachorum, ut cum in septem portiones esset cum præpositis sibi rectoribus monasterium divisum, nulla harum portio minus quam trecentos homines haberet, qui omnes de labore manuum suarum vivere solebant. Horum ergo plurimi ad memoratam aciem, peracto jejunio triduo, cum aliis orandi causa convenerant, habentes defensorem nomine Brocmailum², qui eos intentos precibus a barbarorum gladiis protegeret. Quorum causam adventus cum intellexisset rex Ædilfrid, ait: 'Ergo si adversum nos ad Deum suum clamant, profecto et ipsi quamvis arma non ferant, contra nos pugnant qui adversis nos inprecationibus persequuntur.' Itaque in hos primum arma verti jubet, et sic caeteras nefandæ militiæ copias non sine magno exercitus sui damno delevit. Exstinctos in ea pugna ferunt, de his qui ad orandum venerant, viros circiter mille ducentos, et solum quinquaginta fuga esse lapsos. Brocmail ad primum hostium adventum cum suis terga vertens³, eos quos defendere debuerat,

A.D. 607.
Æthelfrith
defeats the
British, and
massacres
the monks of
Bangor.

ric of Bernicia had, on the death of Ælle of Deira, seized on his kingdom, and driven out his son Eadwine, a child of three years old. Eadwine was committed to the charge of Cadvan of Gwynedd, who with Brocmael of Powys hazarded this battle on behalf of his ward, but was defeated by Æthelfrith, who had succeeded his father Æthelric in the kingdom of Northumberland. See Lapp. i. 145.

¹ *Civitatem Legionum*] Called Deva by the Romans, now Chester. It had been the station of the twentieth or Victorious Legion: hence in British it was called Caer Legion. Another town, also called Caer Legion, was

Isca in South Wales (now Caerleon), where the second legion had been stationed till it was removed to Rhutupis.

² *Brocmailum*] Brocmael, or Broc-wael, called Ysygthrog, was the son of Conan. He was prince of Powys, and, with Cadvan of Gwynedd, Morgan of Demetia, and Blederic of Cornwall, commanded the British army, according to the Welsh account. Stev. He must have been a young man in A.D. 613, for he died in A.D. 662. Ann. Cambr.

³ *terga vertens*] His brother Selim, Seysil, or Silla, 'the son of Cinan,' was slain. See Ann. Cambr. ad a. 613.

inermes ac nudos ferientibus gladiis reliquit. Sicque completum est præsagium sancti pontificis Augustini, quamvis¹ ipso jam multo ante tempore ad cælestia regni sublato, ut etiam temporalis interitus ultione sentirent perfidi, quod oblata sibi perpetuæ salutis consilia spreverant.

CAP. III.

Ut idem Mellitum ac Justum episcopos fecerit ; et de obitu ejus.

ANNO² Dominicæ incarnationis sexcentesimo quarto Augustinus Britanniæ archiepiscopus ordinavit duos
A.D. 604.
Mellitum consecrated
bishop of the
East Saxons
[London], episcopos, Mellitum videlicet et Justum : Mellitum quidem ad prædicandum provinciæ Orientalium Saxonum³, qui Tamense fluvio dirimuntur a Cantia et ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Lundonia⁴ civitas est, super ripam præfati fluminis posita, et ipsa multorum emporium populorum terra marique venientium : in qua videlicet gente tunc temporis Saberet nepos Ædilbereti, ex sorore Rricula regnabat, quamvis sub potestate positus ejusdem Ædilbereti, qui omnibus, ut supra dictum est, usque ad terminum Humbræ fluminis, Anglorum gentibus imperabat. Ubi vero et hæc provincia verbum veritatis prædicante Mellito accepit, fecit rex Ædilberet in civitate Lundonia ecclesiam sancti Pauli⁵ apostoli, in qua locum sedis episcopalis et ipse et suc-

¹ *quamvis . . . sublato*] This passage is omitted in the Saxon Version; whence it has been inferred that it was interpolated in order to shield Augustinus from all complicity with this massacre. But it appears in all MSS. It would be hard to make him responsible for a defeat of the Britons predicted by him not less than ten years before.

² *Anno . . . quarto*] 'After this.' S. V.

³ *Orientalium Saxonum*] This is the first authentic notice we have of any of the Saxon kingdoms. It is not till the twelfth century that Florence of Worcester gives the

name of the first East Saxon king, Æscwine, called Erchenwin by Henry of Huntingdon; and not till the fourteenth that Matthew of Westminster gives the dates of his sixty years' reign, A.D. 527-587. They make him the grandfather of Sæberht.

⁴ *Lundonia . . . venientium*] Cf. Tacitus, Ann. xiv. 33, A.D. 61: 'Cognomento quidam coloniæ non insigne, sed copia negotiatorum et commeatuum maxime celebre.'

⁵ *sancti Pauli*] St. Peter's, Westminster, is said by tradition to have been founded at the same time. Ailred of Rievaulx in Twysden, p. 385. La Estoire de St. Aedward le

cessores ejus haberent. Justum vero in ipsa Cantia Augustinus episcopum ordinavit in civitate Dorubrevi¹, and Justus of the West Kentings [Rochester]. quam gens Anglorum a primario quondam illius qui dicebatur Hrof, Hrofæscæstræ cognominat. Distat autem a Doruvern millibus passuum ferme viginti quatuor ad occidentem, in qua rex Ædilberet ecclesiam beati Andreae² apostoli fecit, qui etiam episcopis utriusque hujus ecclesiæ dona multa, sicut et Doruvernensis, obtulit: sed et territoria³ ac possessiones in usum eorum qui erant cum episcopis, adjecit.

Defunctus est autem Deo dilectus pater Augustinus, et positum corpus ejus foras⁴, juxta ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli, cujus supra meminimus, quia ea necdum fuerat perfecta, nec dedicata⁵. Mox vero ut dedicata est, intro inlatum, et in porticu⁶ illius aquilonali decenter sepultum est: in qua etiam sequentium archiepiscoporum omnium sunt corpora tumulata, præter duorum tantummodo, id est, Theodori et Berctualdi, quorum corpora in ipsa ecclesia posita sunt, eo quod prædicta porticus plura capere nequivit. Habet hæc in medio pene sui altare in honore beati papæ Gregorii dedicatum, in quo per omne sabbatum presbytero loci illius

Rei, 2065 et seqq., in Vitæ S. Edwardi Conf., published for the Master of the Rolls.

¹ *Dorubrevi*] Probably the capital of a king of the West Kentings, Kemble, i. 148, as the seats of bishoprics were always fixed to the capitals of kingdoms. It is called Durobrivis by Antoninus, Durobrabis by the Ravennese Geographer. But in the Tabula Peutingeriana (end of fourth century), we find it called Rotibis, and in the Textus Roffensis, 'Hrofbrevi, Civitas Roibi.' Hrof or Hrofe, therefore, must have been a chieftain in West Kent in the fourth century—possibly a Saxon who became more or less independent of the Roman dominion. Harpsfield asserts that in his time (sixteenth century) the name was still common in Kent.

² *beati Andreae*] After Gregorius'

monastery at Rome. S. See p. 49, note 2.

³ *territoria*] 'Priestfield, and all the land between the Medway and the east gate, to the north of the city (of Rochester).' Ernulfus, quoted in Wharton's Ang. Sac. i. 333.

⁴ *foras*] 'Augustine the Roman fixed his burial-place by the side of the great Roman road, which then ran from Deal to Canterbury over St. Martin's hill, and entered the town by the gateway which still marks the course of the old road.' Stanley, p. 24.

⁵ *dedicata*] It was dedicated in A.D. 613, and the removal of Augustinus' bones took place on the 13th of September in the same year. Thorn, p. 1160; Whart. Ang. Sac. i. 52.

⁶ *porticu*] 'Hæc porticus erat in veteri ecclesia ubi nunc est capella beatæ Virginis.' Thorn, p. 1765.

agendæ¹ eorum solemniter celebrantur². Scriptum vero est in tumba ejusdem Augustini epitaphium hujusmodi:

‘Hic requiescit domnus Augustinus Doruvernensis archiepiscopus primus, qui olim huc a beato Gregorio Romanæ urbis pontifice directus, et a Deo operatione miraculorum suffultus, Ædilbertum regem ac gentem illius ab idolorum cultu ad Christi fidem perduxit, et completis in pace diebus officii sui, defunctus est septimo³ kalendas Junias, eodem rege regnante.’

CAP. IV.

Ut Laurentius cum coepiscopis suis Scottos unitatem sanctæ ecclesiæ, et maxime in pascha observando sequi monuerit, et ut Mellitus Romam venerit.

SUCCESSIT Augustino in episcopatum Laurentius, quem ipse
Laurentius, archbishop of Canterbury. idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne se defuncto status ecclesiæ tam rudis, vel ad horam pastore destitutus, vacillare inciperet. In quo et exemplum sequebatur primi pastoris ecclesiæ, hoc est, beatissimi apostolorum principis Petri, qui fundata Romæ ecclesia Christi Clementem sibi adiutorem evangelizandi, simul et successorem consecrasset perhibetur. Laurentius archiepiscopi gradu potitus strenuissime fundamenta ecclesiæ, quæ nobiliter jacta vidit, augmentare, atque ad profectum debiti culminis, et crebra voce sanctæ exhortationis, et continuis piæ operationis exemplis provehere curavit. Denique non solum novæ quæ de Anglis erat

¹ *agendæ*] Plural formed from ‘agenda,’ which is used alone for ‘agenda mortuorum:’ meaning, an office or mass for the dead. Du Cange in v.

² *celebrantur*] ‘Septimo decimo constitutum est præcepto ut dies natalitius beati papæ Gregorii, et dies quoque depositionis, qui est 7 Kal. Junii, S. Augustini archiep. atque confessoris, qui genti Anglorum missus a præfato papa et patre nostro Gregorio scientiam fidei, baptismi sacramentum, et cælestis patriæ notitiam primus adtulit, ab omnibus

sicut decet honorifice venerentur: ita ut uterque dies ab ecclesiasticis et monasterialibus feriatu habeatur, nomenque ejusdem beati patris et doctoris nostri Augustini in lætaniæ decantatione post S. Gregorii vocationem semper dicatur.’ Spelman, Concil. i. 249, 250: Decree of Council of Cloveshoe, A.D. 747, c. 17.

³ *septimo*] May 26, A.D. 604. See proof of this in Wharton’s Ang. Sac. i. 91. The Chronologia Cœnobii S. Augustini, appended to Thorn in Twysden, makes it the same year with Pope Gregorius’ death.

collecta, ecclesiæ curam gerebat, sed et veterum Britanniae incolarum, necnon et Scottorum qui Hiberniam insulam Britanniae proximam incolunt, populis pastorem impendere sollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scottorum in præfata ipsorum patria, quomodo et Brettonum in ipsa Britannia vitam ac professionem minus ecclesiasticam in multis esse cognovit, maxime quod paschæ sollemnitatem non suo tempore celebrarent, sed, ut supra docuimus¹, a decima-quarta luna usque ad vicesimam Dominicæ resurrectionis diem observandum esse putarent; scripsit cum coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam: obsecrans eos, et contestans unitatem pacis et catholicæ observationis cum ea quæ toto orbe diffusa est Ecclesia Christi, tenere; cujus videlicet epistolæ principium hoc est:

writes letters
to the Scot-
tish Church.

‘Dominis carissimis fratribus episcopis, vel abbatibus per universam Scottiam, Laurentius, Mellitus, et Justus episcopi, servi servorum Dei. Dum nos sedes apostolica, more suo sicut in universo orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit introisse antequam cognosceremus: credentes quod juxta morem universalis Ecclesiæ ingrederentur, in magna reverentia sanctitatis tam Brettones quam Scottos venerati sumus; sed cognoscentes Brettones, Scottos meliores putavimus. Scottos vero per Daganum² episcopum in hanc, quam superius memoravimus, insulam, et Columbanum³ abbatem in Galliis venientem, nihil discrepare a Brettonibus in eorum conversatione didicimus. Nam Daganus episcopus ad nos veniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio quo vesce-

¹ *ut supra docuimus*] See p. 90. But on the whole subject, see note to iii. 26.

² *Daganum*] He is mentioned by the author of a ‘Vita Lugidi’ as having taken to Rome a copy of the Rule of Ligidus, or Moluoc of Lismore, and got it approved by Gregorius. Usher, p. 476. He is also mentioned in the Life of St. Pulcherius. Surius, De Vitis Sanctorum, March 5, ii. 286. That he was sent

from the Irish Bangor to confer with Laurentius seems to be a legend founded on this mention of him by Beda. His death is dated A.D. 641 by Tigernach, Sept. 13. A.D. 639 by the Four Masters. He was of the monastery of Inverdaile.

³ *Columbanum*] The apostle of Burgundy, about A.D. 590. Jonas of Bobbio has left a life of him. Surius, vi. 484–505.

bamur, sumere voluit.' Misit idem Laurentius cum coepiscopis suis, etiam Brettonum sacerdotibus literas suo gradui condignas, quibus eos in unitate catholica confirmare satagit. Sed quantum hæc agendo profecerit, adhuc præsentia tempora¹ declarant.

His temporibus venit Mellitus, Lundoniæ episcopus, Romam, de necessariis² ecclesiæ Anglorum cum apostolico papa Bonifatio³ tractaturus. Et cum idem papa reverentissimus cogeret synodum⁴ episcoporum Italiæ, de vita monachorum et quiete ordinaturus, et ipse Mellitus inter eos adsedit anno octavo imperii

Focatis principis, indictione decima tertia, tertio die kalendarum Martiarum: ut quæque⁵ erant regulariter decreta, sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac Brittaniam rediens, secum Anglorum ecclesiis mandanda atque servanda deferret, una cum epistolis quas idem pontifex Deo dilecto archiepiscopo Laurentio, et clero universo, similiter et Ædilbercto regi atque genti Anglorum direxit. Hic est Bonifatius, quartus a beato Gregorio Romanæ urbis episcopo, qui impetravit a Focate principe, donari ecclesiæ Christi templum Romæ quod Pantheon vocabatur ab antiquis, quasi simulacrum esset omnium deorum: in quo ipse eliminata omni spurcitia, fecit ecclesiam sanctæ Dei genetricis,

¹ *præsentia tempora*] See c. 20, for the state of feeling between the Churches when Bede wrote. Aldhelm, Ep. ad Geruntium Regem, Bonifacii Epp. xlv, says that the breach between the Churches was such, that the Welsh priests would neither unite in prayer with the English, nor at table; and would rather throw away the fragments of their meat than leave it to be gathered by the English. H.

² *necessariis*] What were these questions? Baronius tells us the journey was undertaken to procure the consecration of St. Peter's at Westminster: but it was more probably the tidings that a synod was about to be held 'de monachorum vita et quiete' which induced Laurentius to send Mellitus to be present. This question was started

in England at the consecration of the new monastery, and on the ordination to be priests therein of several monks; but it was a wide question, affecting the universal Church. Hook. There were both regular and secular clergy in England.

³ *Bonifatio*] Bonifacius IV, succeeded, A.D. 607; died, A.D. 615.

⁴ *synodum*] Mellitus' presence at this synod appears to have been accidental; but he brought back its decrees, with a letter to Æthelberht, which is quoted in Malmesbury's Gest. Pontt. i. 208, and in Smith, App. No. xi.

⁵ *quæque*] i. q. 'quæcumque,' as frequently in Bede, iii. 11, 19; iv. 10, 23; and in contemporaneous writers; e.g. Greg. Epp. i. 29, 32.

atque omnium martyrum Christi; ut exclusa multitudine dæmonum, multitudo ibi sanctorum memoriam haberet.

CAP. V.

Ut defunctis Ædilbercto et Sabercto regibus, successores eorum idolatriam resuscitarint, ob quod et Mellitus ac Justus a Britannia discesserint.

ANNO ab incarnatione Dominica sexcentesimo decimo sexto, qui est annus vicesimus primus, ex quo Augustinus cum sociis ad prædicandum genti Anglorum missus est, Ædilberct rex Cantuariorum, post regnum temporale, quod quinquaginta et sex annis gloriosissime tenuerat, æterna cælestis regni gaudia subiit: qui tertius quidem in regibus gentis Anglorum, cunctis australibus eorum provinciis quæ Humbræ fluvio et contiguus ei terminis sequestrantur a borealibus, imperavit; sed primus omnium cæli regna conscendit. Nam primus imperium hujusmodi¹ Ælli rex Australium Saxonum; secundus Cælin² rex Occidentalium Saxonum, qui lingua eorum Ceaulin vocabatur; tertius, ut dixi, Ædilberct rex Cantuariorum; quartus Reduald³ rex Orientalium Anglorum, qui etiam⁴ vivente Ædilbercto eidem suæ genti ducatum præbebat, obtinuit; quintus Æduini rex Nordanhymbrorum gentis, id est, ejus quæ ad borealem Humbræ fluminis plagam inhabitat, majore potentia cunctis qui Britanniam incolunt, Anglorum pariter et Brettonum populis præfuit, præter Cantuariis tantum; necnon et Mevanias⁵ Bret-

Death of
Æthelberht,
Feb. 24,
A.D. 616,

the third
of seven
eminent
kings.

¹ *imperium hujusmodi*] The Saxon Chronicle quotes this passage about the seven great kings, and adds to them an eighth, Ecgerht of Wessex, ad a. 827: 'and he was the eighth king who was Brytenwalda.' Though Kemble says, ii. 20, that of six MSS., four read Brytenwalda or Brytenwealda, and only one Bretwalda, and that Brytenwalda, or -wealda, means 'powerful king,' yet Bretwalda has been the common reading, and has given rise to a theory of an elective monarchy among the Saxon kingdoms, first broached by Rapin,

and upheld by Turner, Palgrave, and Lappenberg. On this subject, see Hallam's Middle Ages, ii. 352-356, Kemble, ii. 8-22; Freeman's Norman Conquest, i. 27.

² *Cælin*] Cf. on the subject of the West Saxons, p. 110, note 2.

³ *Reduald*] Cf. on the subject of the East-Angles, p. 117, note 1.

⁴ *qui etiam . . . præbebat*] 'Who also, during Æthelberht's life, had yielded to him the superior dominion over his own nation;' i.e. the East-Angles.

⁵ *Mevanias*] See p. 108, note 3.

tonum insulas, quæ inter Hiberniam et Britanniam sitæ sunt, Anglorum subiecit imperio; sextus Osuald et ipse Nordanhymbrorum rex Christianissimus, hisdem finibus regnum tenuit; septimus Osuii frater ejus, æqualibus pene terminis regnum nonnullo tempore coercens, Pictorum quoque atque Scottorum gentes, quæ septentrionales Britanniae fines tenent, maxima ex parte perdomuit, ac tributarias fecit. Sed hæc postmodum. Defunctus vero est rex Ædilberet die vigesima quarta mensis Februarii, post viginti et unum¹ annos acceptæ fidei, atque in porticu sancti Martini², intra ecclesiam beatorum apostolorum Petri et Pauli sepultus, ubi et Berctæ regina condita est.

Qui inter cætera bona, quæ genti suæ consulendo conferebat, etiam decreta³ illi judiciorum, juxta exempla Romanorum, cum consilio sapientium⁴ constituit; quæ conscripta Anglorum sermone hactenus habentur, et observantur ab ea: in quibus primitus posuit, qualiter id emendare deberet, qui aliquid rerum vel ecclesiae, vel episcopi, vel reliquorum ordinum furto auferret: volens scilicet tuitionem eis, quos et quorum doctrinam susceperat, præstare.

Erat autem idem Ædilberet filius Irminrici, cujus pater Octa, cujus pater Æric, cognomento Oisc, a quo reges Cantuariorum solent Oiscingas⁵ cognominare. Cujus pater Hengist, qui cum filio suo Oisc invitatus a Vurtigerno Britanniam primus intravit, ut supra⁶ retulimus.

At vero post mortem Ædilbereti, cum filius ejus Eadbald

¹ *viginti et unum*] More correctly, twenty-one years after the mission first started, i. 23; nineteen years after his conversion.

² *in porticu sancti Martini*] In the transept, called St. Martin's, of the church of SS. Peter and Paul; not in St. Martin's church, as Stanley seems to say, p. 26. To this same transept the bones both of Berhte and of Luidhard had been removed on the consecration of the church. Thorn, p. 1767. Augustinus lay in the north transept. *Supra*, p. 95.

³ *decreta*] These 'dooms,' as they are called, are published at length

in Thorpe's *Ancient Laws and Institutions of England*. This is a striking proof that Roman civilization came into England at the same time with Roman Christianity. H.

⁴ *cum consilio sapientium*] The first indication of a witenagemót. Kemble, ii. 205, 206, 241.

⁵ *Oiscingas*] Æsc, the son of Hengest (an 'ash-tree,' or, Kemble, i. 345, a 'wish') gave his name to the Askings, or royal family of East Kentings. On the subject of the Saxon patronymic, see Taylor's *Words and Places*, p. 136.

⁶ *supra*] P. 37.

regni gubernacula suscepisset, magno tenellis ibi adhuc ecclesiæ clementis detrimento fuit. Siquidem non solum fidem Christi recipere noluerat, sed et fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter gentes auditam apostolus testatur¹, ita ut uxorem patris² haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi³, his qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, fidei et castimonie jura susceperant. Nec supernæ flagella districtiōis perfido regi castigando et corrigendo defuere: nam crebra mentis vesania, et spiritus immundi invasione premebatur.

His son
Eadbald re-
lapses into
idolatry.

Auxit autem procellam hujusce perturbationis, etiam mors Sabereti regis Orientalium Saxonum, qui ubi regna perennia petens, tres suos filios, qui pagani perduraverant, regni temporalis heredes reliquit, cœperunt illi mox idolatriæ, quam vivente eo aliquantulum intermisisse videbantur, palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam. Cumque viderent pontificem⁴ celebratis in ecclesia missarum sollempniis, eucharistiam populo dare, dicebant, ut vulgo fertur, ad eum barbara inflati stultitia: 'Quare non et nobis porrigis panem nitidum, quem et patri nostro Saba⁵,' sic namque eum appellare consueverant, 'dabas, et populo adhuc dare in ecclesia non desistis?' Quibus ille respondebat: 'Si vultis ablui fonte illo salutari quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti, cui ille participabat, esse participes: sin autem lavacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere.' At illi, 'Nolumus,' inquit, 'fontem illum

On the
death of
Sæberht,
king of the
East Saxons,
his sons
relapse into
idolatry;

¹ testatur] I Cor. v. 1.

² uxorem patris] Æthelberht's second wife, as Berhte had died before him. The custom seems to have been regular among the Teutonic tribes that a son should marry his step-mother. Ermengils, king of the Varni, bids his son Radiger do it, καθάπερ ὁ πατήρ σου ἐποίησεν νόμος. Procopius, Bell. Get. iv. 20. Gregorius expressly forbids it, p. 60.

³ ad priorem vomitum revertendi] Prov. xxvi. 11; 2 Pet. ii. 22.

⁴ pontificem] Mellitus.

⁵ Saba] i.e. Sæberht. A tendency to abbreviate Saxon names to their first syllable is not uncommon. So the Saxon Chronicle, ad a. 611, writes Cutha for Cuthwin, Ceola for Ceolric. 'These nicknames,' according to Kemble, 'are merely diminutive, and answer in fact to our Tom, Bob, and Bill.' Proceedings of the Archæological Society, 1845, p. 97.

intrare, quia nec opus illo nos habere novimus, sed tamen pane illo refici volumus.' Cumque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniti, nequaquam fieri posse ut absque purgatione sacrosancta quis oblationi sacrosanctæ communicaret, ad ultimum furore commoti, aiebant: 'Si non vis adsentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari.' Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt.

Qui expulsus inde, venit Cantiam, tractaturus¹ cum Laurentio et Justo coepiscopis, quid in his esset agendum. and Mellitus
and Justus
leave England. Decretumque est communi consilio, quia satius esset ut omnes patriam redeuntes, libera ibi mente Domino deservirent, quam inter rebelles fidei barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Justus, atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerum finem exspectare disponentes. Sed non multo tempore qui præconem a se veritatis expulerant, dæmonicis cultibus impune serviebant. Nam egressi contra gentem Geuissorum² in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt, nec, licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem fidei et caritatis quæ est in Christo, revocari.

¹ *tractaturus*] Wilkins, i. 30, reckons this among his Concilia by the name of C. Cantianum.

² *Gewissorum*] The Gewissas, afterwards called West Saxons, from their position in England. At what time they came to England is not known; but certainly earlier than A.D. 495, the date of the landing of the reputed Cerdic. Kemble, i. 341, thinks it was the name of a family among the continental Saxons, who wor-

shipped Woden under the name of Gewis, which name appears as that of one of their ancestors in the line between Cerdic and Woden. But Geoffrey of Monmouth speaks of Gewissi in Warwickshire in the Roman times; and Gewissa is the fabled name of the mother of Gloui, the founder of Gloucester. The Welsh annalists in later times call them Giuoys. Ann. Camb. ad a. 900.

CAP. VI.

Ut correptus ab apostolo Petro Laurentius Eadbaldum regem ad Christum converterit, qui mox Mellitum et Justum ad prædicandum revocaverit.

CUM vero et Laurentius Mellitum Justumque secuturus ac Britanniam esset relicturus, jussit ipsa sibi nocte in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli de qua frequenter jam diximus, stratum parari, in quo cum post multas preces ac lacrymas ad Dominum pro statu ecclesiæ fusas, ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus apostolorum princeps, et multo illum tempore secretæ noctis flagellis artioribus afficiens, sciscitabatur apostolica districtione, quare gregem quem sibi ipse crediderat, relinqueret, vel cui pastorum oves Christi in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. ‘An mei,’ inquit, ‘oblitus es exempli, qui pro parvulis Christi, quos mihi in indicium suæ dilectionis commendaverat, vincula, verbera, carceres, afflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem crucis, ab infidelibus et inimicis Christi ipse cum Christo coronandus pertuli?’ His beati Petri flagellis simul et exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox mane facto venit ad regem, et relecto vestimento quantis esset verberibus laceratus ostendit. Qui multum miratus, et inquirens quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere: ut audivit quia suæ causa salutis episcopus ab apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multum; atque anathematizato omni idolatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit fidem Christi, et baptizatus, ecclesiæ rebus¹ quantum valuit, in omnibus consulere ac favere curavit. Misit etiam Galliam, et revocavit Mellitum ac Justum, eosque ad suas ecclesias libere instituendas redire præcepit: qui post annum²

Laurentius
converts
Eadbald,

¹ *ecclesiæ rebus*] According to for the expiation of his unbelief. Thorn, p. 1768, he gave the manor of Nodburne to a church which he had built in Canterbury and dedicated to the Virgin Mary, ² *post annum*] There are no data for deciding the date either of their flight or return.

ex quo abierunt, reversi sunt; et Justus quidem ad civitatem Hrofi, cui præfuerat, rediit, Mellitum vero Lundoni-
 who recalls
 Mellitus and Justus. enses episcopum recipere noluerunt, idolatris magis pontificibus servire gaudentes. Non enim tanta erat ei, quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis antistitem suæ posset ecclesiæ red-
 dere. Verumtamen ipse cum sua gente, ex quo ad Dominum conversus est, divinis se studuit mancipare præceptis. Denique et in monasterio¹ beatissimi apostolorum principis, ecclesiam sanctæ Dei genitricis fecit, quam consecravit archiepiscopus Mellitus.

CAP. VII.

Ut Mellitus episcopus flammæ ardentis suæ civitatis orando restinxerit.

Hoc enim regnante rege beatus archiepiscopus Laurentius regnum cæleste conscendit, atque in ecclesia et monasterio sancti apostoli Petri juxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est die quarto nonarum Februariarum: post quem Mellitus, qui erat Lundoniæ episcopus, sedem Doruvernensis ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit: Justus autem adhuc superstes Hrofensem regebat ecclesiam. Qui cum magna ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a pontifice Romanæ et apostolicæ sedis Bonifatio², qui post Deusdedit ecclesiæ præfuit, anno³ incarnationis Dominicæ sexcentesimo decimo nono. Erat autem Mellitus corporis quidem infirmitate, id est, podagra gravatus, sed mentis gressibus sanis, alacriter terrena quæque transiliens, atque ad cælestia semper amanda, petenda, et quærenda pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior.

¹ *in monasterio*] In St. Augustine's monastery at Canterbury, in which his father had built the church of SS. Peter and Paul.

² *Bonifatio*] Pope Deusdedit had died May 25, A.D. 618; Boniface V

was consecrated Dec. 23, probably the same year.

³ *anno . . . nono*] This date seems to refer to the arrival of Boniface's letter in England. Stev.

Denique ut unum virtutis ejus, unde cætera intelligi possint, testimonium referam; tempore quodam civitas Doruvernensis per culpam incuriæ igni correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi: quibus cum nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jamque civitatis esset pars vastata non minima, atque ad episcopium furens se flamma dilataret, confidens episcopus in divinum, ubi humanum deerat, auxilium, jussit se obviam sævientibus, et huc illucque volantibus ignium globis efferri. Erat autem eo loci ubi flammarum impetus maxime incumbibat, martyrium beatorum Quatuor Coronatorum¹. Ibi perlatus obsequentum manibus episcopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiverat. Nec mora, ventus qui a meridie flans, urbi incendia sparserat, contra meridiem reflexus, primo vim sui furoris a læsione locorum quæ contra erant, abstraxit, ac mox funditus quiescendo, flammis pariter sopitis atque extinctis compescuit. Et quia vir Dei igne divinæ caritatis fortiter ardebat, quia tempestates potestatum aëriarum a sua suorumque læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat, merito ventis flammisque mundialibus prævalere, et ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat.

Et hic ergo postquam annis quinque rexit ecclesiam Æodbaldo regnante migravit ad cælos, sepultusque est cum patribus suis in sæpedicto monasterio et ecclesia beatissimi apostolorum principis, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo quarto, die² octavo kalendarum Maiarum.

Death of
Mellitus,
April 24,
A.D. 624.

¹ *beatorum Quatuor Coronatorum*] We are told by MS. A of Florus' Additions to Beda's Martyrologium that their names were Severus, Severianus, Victorinus, and Carphorus, and that the day of their death having been forgotten, it was

kept on Nov. 8, together with that of five others, Claudius, Nicostratus, Symphorianus, Castorius, and Simplicius. S.

² *die*] April 24, A.D. 624. Surius, ii. 842.

CAP. VIII.

Ut Bonifatius papa Justo successori ejus pallium et epistolam miserit.

CUI statim successit in pontificatum Justus, qui erat Hrofensis ecclesiæ episcopus. Illi autem ecclesiæ Romanum
 Justus, arch-
 bishop of
 Canterbury. pro se consecravit episcopum, data sibi ordinandi episcopos auctoritate a pontifice Bonifatio, quem successorem fuisse Deusdedit supra meminimus; ejus auctoritatis ista est forma:

‘Dilectissimo fratri Justo, Bonifatius. Quam devote, quamque etiam vigilanter pro Christi Evangelio elaboraverit vestra fraternitas, non solum epistolæ a vobis directæ tenor, immo indulta desuper operi vestro perfectio indicavit. Nec enim omnipotens Deus, aut sui nominis sacramentum, aut vestri fructum laboris deseruit, dum ipse prædicatoribus Evangelii fideliter repromisit¹: “Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.” Quod specialiter injuncto vobis ministerio ejus clementia demonstravit, aperiens corda gentium ad suscipiendum prædicationis vestræ singulare mysterium. Magno enim præmio fastigiorum vestrorum delectabilem cursum, bonitatis suæ suffragiis illustravit, dum creditorum vobis talentorum fidelissimæ negotiationis officiis uberem fructum impendens ei quod² signare possetis multiplicatis generationibus præparavit. Hocque etiam illa vobis repensione collatum est, qua injuncto ministerio jugiter persistentes, laudabili patientia redemptionem gentis illius exspectastis, et vestris ut proficerent meritis, eorum est salvatio propinata³; dicente Domino⁴: “Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.” Salvati ergo estis spe patientiæ, et tolerantiae virtute, ut infidelium corda naturali ac superstitioso morbo purgata, sui consequerentur misericordiam Salvatoris. Susceptis namque apicibus⁵ filii

¹ *repromisit*] Matt. xxviii. 20.

² *ei quod . . . præparavit*] ‘he hath prepared for your being able to signify,’ &c.

³ *propinata*] ‘Administered.’

⁴ *dicente Domino*] Matt. x. 22.

⁵ *apicibus*] ‘Letters.’ So used also by Sidonius Apollinaris, Epp. vi. 8.

nostri Adulualdi¹ regis, reperimus quanta sacri eloquii eruditione ejus animum ad veræ conversionis et indubitatæ fidei credulitatem fraternitas vestra perduxerit. Qua ex re de longanimitate clementiæ cælestis certam adsumentes fiduciam, non solum suppositarum ei gentium plenissimam salutem, immo quoque vicinarum, vestræ prædicationis ministerio credimus subsequendam : quatenus, sicut scriptum est, consummati operis vobis merces a retributore omnium bonorum Domino tribuatur, et vere “Per omnem² terram exisse sonum eorum, et in fines orbis terræ verba ipsorum,” universalis gentium confessio, suscepto Christianæ sacramento fidei, protestetur.

‘Pallium præterea per latorem præsentium fraternitati tuæ, benignitatis studiis invitati direximus, quod videlicet tantum in sacrosanctis celebrandis mysteriis utendi licentiam impertivimus : concedentes etiam tibi ordinationes episcoporum, exigente opportunitate, Domini præveniente misericordia celebrare : ita ut Christi Evangelium plurimorum adnunciatione, in omnibus gentibus quæ necdum conversæ sunt, dilatetur. Studeat ergo tua fraternitas, hoc quod sedis apostolicæ humanitate percepit, intemerata mentis sinceritate servare. Intendens cujus³ rei similitudine tam præcipuum indumentum humeris tuis bajulandum susceperis. Talemque te Domini implorata clementia exhibendum stude, ut indulti muneris præmia non cum reatitudine, sed cum commodis animarum, ante tribunal summi et venturi Judicis repræsentes. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater.’

¹ *Adulualdi*] i. e. Eadbald, who is also called Æodbold, Auduvald.

² *Per omnem*] Psalm xix. 4; cf. also Rom. x. 18.

³ *Intendens cujus*] ‘Thinking in emblem of what,’ &c.

CAP. IX.

De imperio regis Æduini, et ut veniens ad evangelizandum ei Paulinus, primo filiam ejus cum aliis, fidei Christianæ sacramentis imbuerit.

Quo tempore etiam gens Nordanhymbrorum, hoc est, ea natio Anglorum, quæ ad aquilonalem Humbræ fluminis plagam habitabat, cum rege suo Æduino¹, verbum fidei prædicante Paulino, cujus supra meminimus, suscepit. Cui videlicet regi in auspiciū suscipiendæ fidei et regni cælestis, potestas etiam terreni creverat imperii: ita ut, quod nemo Anglorum ante eum, omnes² Britanniæ fines, qua vel ipsorum vel Brettonum provinciæ habitant, sub ditione acceperit. Quin et Mevanias³ insulas, sicut et supra docuimus, imperio subjugavit Anglorum: quarum prior quæ ad austrum est et situ amplior⁴, et frugum proventu atque ubertate felicior, nongentarum sexaginta familiarum mensuram, juxta æstimationem Anglorum; secunda trecentarum et ultra spatium tenet.

Huic autem genti occasio fuit percipiendæ fidei, quod præfatus rex ejus cognatione junctus est regibus Cantuari-
 being sent, with Æthelberge his queen, from Kent.
 orum, accepta in conjugem Ædilbergæ filia Ædilbereti regis, quæ alio nomine Tatae⁵ vocabatur. Hujus consortium cum primo ipse missis procis a

¹ *Æduino*] Æthelfrith, king of the Northumbrians, was slain in A.D. 617, by Redwald, king of the East-Angles, who had taken upon himself the protection of Eadwine, the son of Ælle, when he had fled from Wales after the battle of Chester. See p. 92, note 2. Eadwine succeeded to all Æthelfrith's dominions, expelling his sons.

² *omnes*] 'Præter Cantuariis tantum.' See p. 99.

³ *Mevanias*] The Isles of Man and Anglesey. They had curiously similar names from early times. Man had been called Eubonia, Eumonia, Monapia, Μονάοιδα, Manau; Anglesey had been known by the names of Mona, Mon, Monege, or Von. Beda is the first to class them

together under the name of 'Mevaniæ insulæ.' There is no authority for the reading 'Menaviæ,' though Camden is probably right in thinking that this was the true name; cf. 'Monapia,' and Camden, iii. 197. Unless we had Beda's authority for the contrary, we should think that only Anglesey was conquered by Eadwine, for the Saxon version only records the conquest of 'Monige, Brytta ealand;' and this is the only island which took the name of Engleseie, or Anglesey,—evidently a record of this conquest.

⁴ *situ amplior*] Instead of being three times as large, Anglesey is, if anything, the smaller of the two. The Saxon Version omits this sentence.

⁵ *Tatae*] 'Answers to an old Ger-

fratre ejus Æodbaldo, qui tunc regno Cantuariorum præerat, peteret: responsum est, non esse licitum Christianam virginem pagano in conjugem dari, ne fides et sacramenta cœlestis Regis consortio profanarentur regis qui veri Dei cultus esset prorsus ignarus. Quæ cum Æduino verba nuncii referrent, promisit se nil omnimodis contrarium Christianæ fidei quam virgo colebat, esse facturum: quin potius permissurum ut fidem cultumque suæ religionis cum omnibus qui secum venissent, viris sive feminis, sacerdotibus seu ministris, more Christiano servaret. Neque abnegavit se etiam eandem subiturum esse religionem; si tamen examinata a prudentibus sanctior ac Deo dignior posset inveniri.

Itaque promittitur virgo, atque Æduino mittitur, et juxta quod dispositum fuerat, ordinatur episcopus vir Deo dilectus Paulinus¹ qui cum illa veniret, eamque et comites ejus, ne paganorum possent societate pollui, quotidiana exhortatione et sacramentorum cœlestium celebratione confirmaret.

Ordinatus est autem Paulinus episcopus a Justo archiepiscopo, sub die² duodecima kalendarum Augustarum, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo vicesimo quinto: et sic cum præfata virgine ad regem Æduinum quasi comes copulæ carnalis advenit. Sed ipse
Paulinus
consecrated
bishop of
York, July 21,
A.D. 625.
potius toto animo intendens, ut gentem quam adibat, ad agnitionem veritatis advocans, juxta vocem³ apostoli, uni viro sponso virginem castam exhiberet Christo. Cumque in provinciam venisset, laboravit multum, ut et eos qui secum venerant, ne a fide deficerent, Domino adjuvante contineret, et aliquos, si forte posset, de paganis ad fidei gratiam prædicando converteret. Sed sicut apostolus ait⁴, quamvis multo tempore illo laborante in

man Zeiz, and old Norse Teitr; and these adjectives denote "hilaris," "jucundus," "eximius." Tâte must therefore be considered as a term of endearment given by her family to the lady.' Kemble, Archæol. Soc. 1845, p. 95. He suggests too that Tâte, or the Teutonic goddess Ziza, may have been the same with Nanna, the wife of Baldr. Anglo-Sax. in Engl. i. 368.

¹ *Paulinus*] Sent from Rome, with others accompanying Laurentius, A.D. 601, p. 71. Thus he was in Kent at the time when Redwald was baptized there, p. 126, and may have been, as Hook, i. 100, invited to the East-Angles.

² *die . . . quinto*] July 21, A.D. 625.

³ *vocem*] 2 Cor. xi. 2.

⁴ *ait*] Ib. iv. 4.

verbo: 'Deus sæculi hujus excæcavit mentes infidelium, ne eis fulgeret illuminatio evangelii gloriæ Christi.'

Anno autem sequente venit in provinciam quidem sicarius, A.D. 626. vocabulo Eumer¹, missus a rege² Occidentalium Saxonum, nomine Cuichelmo, sperans se regem Eadwine. Æduinum regno simul et vita privaturum: qui habebat sicam bicipitem toxicatam; ut si ferri vulnus minus ad mortem regis sufficeret, peste juvaretur veneni. Pervenit autem ad regem primo die paschæ, juxta amnem³ Deruventionem, ubi tunc erat villa regalis, intravitque quasi nuncium domini sui referens: et cum simulatam legationem ore astuto volveret, exsurrexit repente, et evaginata sub veste sica, impetum fecit in regem. Quod cum videret Lilla minister regi amicissimus, non habens scutum ad manum quo regem a nece defenderet, mox interposuit corpus suum ante ictum pungentis: sed tanta vi hostis ferrum infixit, ut per corpus militis occisi etiam regem vulneraret. Qui cum mox undique gladiis impeteretur, in ipso tumultu etiam alium de militibus, cui nomen erat Frodheri⁴, sica nefanda peremit.

Eadem autem nocte sacrosancta Dominici paschæ pepererat regina filiam regi, cui nomen Æanfled. Cumque idem rex præsentem Paulino episcopo gratias ageret diis suis pro nata sibi filia, e contra episcopus gratias cœpit agere Domino Christo, regique

¹ Eumer] Eomær, S. V.

² a rege... Cuichelmo] The origin of the West Saxons is involved in great obscurity. Ceaulin is the first king of whom we hear on anything like contemporary authority, p. 99. The name of Cerdic we owe to the Saxon Chronicle, which is also the earliest authority for his invasion in A.D. 495,—an authority which, though more trustworthy than others for later West Saxon history, can hardly be implicitly followed for such early events as this. Moreover, Cerdic is a genuinely Kymric name; see note to iv. 23. But we have authentic notices of the Gewissas earlier. They seem to have been the nucleus of the kingdom afterwards known as that of the West

Saxons. See p. 102, note 2.

³ amnem... regalis] There was a Roman station called Doruventio, on a river of the same name (Dorugwent, 'white stream'), which Antoninus says is seven miles from York, on the road to Prætorium. Hence Camden supposes it to be Auldby, a village between Kirkham and Stamford-bridge, where is still visible the rubbish of a castle on a hill. Camden, iii. 246. Wright, Murray's Yorkshire, p. 131, supposes that the royal villa was at Londesborough. Doruventio was the station of a company under the Dux Limitum Britanniae, M.H.B. p. xxiv.

⁴ Frodheri] Froth-here, S. V.; Forth-here, S. Chron., which dates this event A.D. 626.

adstruere, quod ipse precibus suis apud illum obtinuerit, ut regina sospes et absque dolore gravi sobolem procrearet. Cujus verbis delectatus rex, promisit se abrenunciatis idolis Christo servitutum, si vitam sibi et victoriam donaret pugnanti adversus regem, a quo homicida ille, qui eum vulneraverat, missus est : et in pignus promissionis implendæ, eandem filiam suam Christo consecrandam Paulino episcopo adsignavit ; quæ baptizata est die sancto pentecostes, prima de gente Nordanhymbrorum, cum undecim¹ aliis de familia ejus.

Quo tempore curatus a vulnere sibi pridem inflicto, rex collecto exercitu venit adversus gentem Occident-
 talium Saxonum, ac bello inito, universos² quos Eadwine
 in necem suam conspirasse didicerat, aut occidit, West Saxons.
 aut in deditionem recepit. Sicque victor in patriam reversus, non statim et inconsulte sacramenta fidei Christianæ percipere voluit : quamvis nec idolis ultra servivit, ex quo se Christo servitutum esse promiserat. Verum primo diligentius ex tempore³, et ab ipso venerabili viro Paulino rationem fidei ediscere, et cum suis primatibus quos sapientiores noverat, curavit conferre, quid de his agendum arbitrarentur. Sed et ipse cum esset vir natura sagacissimus, sæpe diu solus residens, ore quidem tacito, sed in intimis cordis multa secum conloquens, quid sibi esset faciendum, quæ religio servanda tractabat.

CAP. X.

Ut papa Bonifatius eundem regem missis literis sit hortatus ad fidem.

Quo tempore exhortatorias ad fidem literas a pontifice sedis apostolicæ Bonifatio accepit⁴, quarum ista est forma :

¹ undecim] Eanfled herself was the twelfth, S. V. ; hence some of the MSS. 'duodecim aliis.'

² universos] Cuichelm, who sent the assassin, died a Christian in A.D. 636, S. Chron., though Westminster asserts that he was slain by Eadwine at Cuichelmes-lawe ; 'Cwicelmes-hlæw,' S. Chron. ad a. 1006, now Cuckhamslye, in Berkshire. The

Saxon Chronicle says that Eadwine slew five kings and a great number of the people, ad a. 626.

³ ex tempore] 'At leisure.' Cf. p. 1.

⁴ accepit] Boniface V died October 25, A.D. 625 ; so that these letters, in point of date, come before the events of the last chapter. But they may have been received in A.D. 626,

Exemplar epistolæ beatissimi et apostolici papæ urbis Romanæ ecclesiæ Bonifatii, directæ viro glorioso Æduino regi Anglorum.

‘Viro glorioso Æduino regi Anglorum, Bonifatius episcopus servus servorum Dei. Licet summæ divinitatis potentia humanæ locutionis officiis explanari non valeat, quippe quæ sui magnitudine ita invisibili atque investigabili æternitate consistit, ut hæc nulla ingenii sagacitas, quanta sit, comprehendere disserereque sufficiat: quia tamen ejus humanitas ad insinuationem sui reseratis cordis januis, quæ de semetipsa proferetur, secreta humanis mentibus inspiratione clementer infundit; ad adnuntiandum vobis plenitudinem fidei Christianæ, sacerdotalem curavimus sollicitudinem prorogare, ut perinde Christi evangelium, quod Salvator noster omnibus præcepit gentibus prædicari, vestris quoque sensibus inserentes, salutis vestræ remedia¹ propinentur. Supernæ igitur majestatis clementia, quæ cuncta solo verbo præceptionis suæ condidit et creavit, cælum videlicet et terram, mare et omnia quæ in eis sunt, dispositis ordinibus quibus subsisteret, coæterni Verbi sui consilio, et sancti Spiritus unitate dispensans, hominem ad imaginem et similitudinem suam ex limo terræ plasmatum constituit, eique tantam præmii prærogativam indulxit, ut eum cunctis præponeret, atque servato termino præceptionis, æternitatis subsistentia præmuniret. Hunc ergo Deum Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, quod est individua Trinitas, ab ortu solis usque ad occasum, humanum genus, quippe ut creatorem omnium atque factorem suum, salutifera confessione fide veneratur et colit: cui etiam summitates imperii rerumque potestates submissæ sunt, quia ejus dispositione omnium prælatio regnorum conceditur. Ejus ergo bonitatis misericordia totius creaturæ suæ dilatandi subdi etiam in extremitate terræ positarum gentium corda frigida, sancti Spiritus fervore in sui quoque agnitione mirabiliter est dignata succendere.

‘Quæ enim in gloriosi filii nostri Audubaldi regis, gentibusque

and if so, would be properly inserted here. ¹ *remedia*] ‘Means.’ So used frequently.

ei subpositis illustratione, clementia Redemptoris fuerit operata, plenius ex vicinitate locorum vestram gloriam conjicimus cognovisse. Ejus ergo mirabile donum, et in vobis certa spe, cælesti longanimitate conferri confidimus. Cum profecto gloriosam conjugem vestram, quæ vestri corporis pars esse dignoscitur, æternitatis præmio per sacri baptismatis regenerationem illuminatam agnovimus. Unde præsentī stylo gloriosos vos adhortandos cum omni affectu intimæ caritatis curavimus; quatenus abominatis idolis, eorumque cultu, spretisque fanorum fatuitatibus, et auguriorum deceptabilibus blandimentis, credatis in Deum Patrem omnipotentem, ejusque Filium Jesum Christum, et Spiritum sanctum, ut credentes, a diabolicæ captivitatis nexibus, sanctæ et individuæ Trinitatis cooperante potentia absoluti, æternæ vitæ possitis esse participes.

‘Quanta autem reatitudinis culpa teneantur obstricti hi qui idolatriarum perniciosissimam superstitionem colentes amplectuntur, eorum quos colunt exempla perditionis insinuant; unde de eis per Psalmistam dicitur¹: “Omnes dii gentium dæmonia, Dominus autem cælos fecit.” Et iterum²: “Oculos habent, et non vident; aures habent, et non audiunt: nares habent, et non odorabunt; manus habent, et non palpabunt; pedes habent, et non ambulabunt: similes ergo efficiuntur his qui spem suæ confidentiæ ponunt in eis.” Quomodo enim juvandi quemlibet possunt habere virtutem hi, qui ex corruptibili materia inferiorum etiam, subpositorumque tibi manibus construuntur? quibus videlicet artificium humanum adcommo- dans eis inanimatam membrorum similitudinem contulisti? qui nisi a te moti fuerint, ambulare non poterunt; sed tanquam lapis in uno loco positus, ita constructi, nihilque intelligentiæ habentes, ipsaque insensibilitate obruti, nullam neque lædendi neque juvandi facultatem adepti sunt? Qua ergo mentis deceptione eos deos, quibus vos ipsi imaginem corporis tradidistis, colentes sequimini, judicio discreto reperire non possumus.

‘Unde oportet vos suscepto signo sanctæ crucis, per quod humanum genus redemptum est, execrandam diabolicæ versutiæ

¹ dicitur] Ps. xcvi. 5.

² iterum] Ps. cxv. 5-8.

subplantationem, qui divinæ bonitatis operibus invidus æmulusque consistit, a cordibus vestris abjicere, injectisque manibus hos, quos eatenus materiæ compage vobis deos fabricastis, confringendos diminuendosque summopere procurate. Ipsa enim eorum dissolutio corruptioque, quæ nunquam viventem spiritum habuit, nec sensibilitatem a suis factoribus potuit quolibet modo suscipere, vobis patenter insinuet quam nihil erat quod eatenus colebatis: dum profecto meliores vos qui spiritum viventem a Domino percepistis, eorum constructioni nihilominus existatis: quippe quos Deus omnipotens ex primi hominis quem plasmavit cognatione, deductis per sæcula innumerabilibus propaginibus pullulare constituit. Accedite ergo ad agnitionem ejus qui vos creavit, qui in vobis vitæ insufflavit spiritum, qui pro vestra redemptione Filium suum unigenitum misit, ut vos ab originali peccato eriperet, et ereptos de potestate nequitiae diabolicæ pravitatis cœlestibus præmiis muneraret.

‘Suscipite verba prædicatorum, et evangelium Dei quod vobis adnunciant; quatenus credentes, sicut sæpius dictum est, in Deum Patrem omnipotentem et in Jesum Christum ejus Filium, et Spiritum sanctum, et inseparabilem Trinitatem; fugatis dæmoniorum sensibus, expulsaque a vobis sollicitatione venenosi et deceptibilis hostis, per aquam et Spiritum sanctum renati, ei cui credideritis, in splendore gloriæ sempiternæ cohabitare, ejus opitulante munificentia valeatis.

‘Præterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus; id est, camisiam cum ornatura in auro una, et lena anciriana ¹ una: quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noscitur destinatum.’

¹ *lena anciriana*] A cloak, such as were made at Ancyra. Du Cange suggests ‘aminiana læna,’ and with this compares ‘aminea laina,’ which apparently means a cloak of wool with unshorn nap.

CAP. XI.

Ut conjugem ipsius, per epistolam, salutis illius sedulam agere curam monuerit.

AD conjugem quoque illius Ædilbergam hujusmodi litteras idem pontifex misit :

Exemplar epistolæ beatissimi et apostolici Bonifatii papæ urbis Romæ, directæ Ædilbergæ reginæ Æduini regis.

‘Dominæ gloriosæ filiæ Ædilbergæ reginæ, Bonifatius episcopus servus servorum Dei. Redemptoris nostri benignitas humano generi quod pretiosi sanguinis sui effusione a vinculis diabolicæ captivitatis eripuit, multæ providentiæ quibus salvaretur propinavit remedia; quatenus sui nominis agnitionem diverso modo gentibus innotescens, Creatorem suum suscepto Christianæ fidei agnoscerent sacramento. Quod equidem in vestræ gloriæ sensibus cælesti conlatum munere mystica regenerationis vestræ purgatio patenter innuit. Magno ergo largitatis Dominicæ beneficio mens nostra gaudio exultavit, quod scintillam orthodoxæ religionis in vestri dignatus est confessione succendere. Ex qua re non solum gloriosi conjugis vestri, imo totius gentis subpositæ vobis intelligentiam in amore sui facile inflammaret.

‘Didicimus namque referentibus his, qui ad nos gloriosi filii nostri Audubaldi regis laudabilem conversionem nunciantes pervenerunt, quod etiam vestra gloria Christianæ fidei suscepto mirabili sacramento piis et Deo placitis jugiter operibus enitescat, ab idolorum etiam cultu, seu fanorum, auguriorumque inlecebris se diligenter abstineat, et ita in amore Redemptoris sui immutilata devotione persistens invigilet, ut ad dilatandam Christianam fidem incessabiliter non desistat operam commodare: cumque de glorioso conjugē vestro paterna caritas sollicitè perquisisset, cognovimus quod eatenus abominandis idolis serviens, ad suscipiendam vocem prædicatorum suam distulerit

obedientiam exhibere. Qua ex re non modica nobis amaritudo congesta est, ab eo quod pars corporis vestri ab agnitione summæ et individuæ Trinitatis remansit extranea. Unde paternis officiis vestræ gloriosæ Christianitati nostram commonitionem nec distulimus conferendam; adhortantes, quatenus divinæ inspirationis imbuta subsidiis, importune et opportune agendum non differas: ut et ipse Salvatoris nostri Domini Jesu Christi cooperante potentia Christianorum numero copuletur; et perinde intemerato societatis fœdere jura teneas maritalis consortii. Scriptum¹ namque est: “Erunt duo in carne una.” Quomodo ergo unitas vobis conjunctionis inesse dici poterit, si a vestræ fidei splendore interpositis detestabilis erroris tenebris ille remanserit alienus?

‘Unde orationi continuæ insistens, a longanimitate cælestis clementiæ illuminationis ipsius beneficia impetrare non desinas: ut videlicet quos copulatio carnalis affectus unum quodammodo corpus exhibuisse monstratur, hos quoque unitas fidei etiam post hujus vitæ transitum in perpetua societate conservet. Insiste ergo, gloriosa filia, et summis conatibus duritiam cordis ipsius religiosa divinorum præceptorum insinuatione mollire summo-pere dematura: infundens sensibus ejus, quantum sit præclarum quod credendo suscepisti mysterium, quantumve sit admirabile quod renata præmium consequi meruisti. Frigiditatem cordis ipsius sancti Spiritus adnunciatione succende; quatenus amoto torpore perniciosissimi cultus, divinæ fidei calor ejus intelligentiam tuarum adhortationum frequentatione succendat, ut perfecto sacræ Scripturæ testimonium² per te expletum indubitanter perclareat: “Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem.” Ad hoc enim misericordiam Dominicæ pietatis consecuta es, ut fructum fidei creditorumque tibi beneficiorum Redemptori tuo multiplicem resignares. Quod equidem suffragante præsidio benignitatis ipsius, ut explere valeas, assiduis non desistimus precibus postulare.

‘His ergo præmissis, paternæ vobis dilectionis exhibentes officia, hortamur, ut nos reperta portitoris occasione, de his quæ per vos superna potentia mirabiliter in conversatione conjugis

¹ *Scriptum*] Gen. ii. 24.

² *testimonium*] I. Cor vii. 16.

vestri summissæque vobis gentis dignatus fuerit operari, prosperis quantocius nunciis relevetis, quatenus sollicitudo nostra, quæ de vestri vestrorumque omnium animæ salute optabilia desideranter exspectat, vobis nunciantibus relevetur, illustratoremque divinæ propitiationis in vobis diffusam opulentiùs agnoscentes, hilari confessione largitori omnium bonorum Deo et beato Petro Apostolorum principi uberes merito gratias exsolvamus.

‘Præterea benedictionem protectoris vestri beati Petri apostolorum principis vobis direximus; id est, speculum argenteum, et pectinem eboreum inauratum: quod petimus, ut eo benignitatis animo gloria vestra suscipiat, quo a nobis noseitur destinatum.’

CAP. XII.

Ut Æduini per visionem quondam sibi exuli ostensam, sit ad credendum provocatus.

HÆC quidem memoratus papa Bonifatius de salute regis Æduini ac gentis ipsius, literis agebat. Sed et oraculum cæleste quod illi quondam exulanti apud Redualdum¹ regem Anglorum pietas divina revelare dignata est, non minimum ad suscipienda vel intelligenda doctrinæ monita salutaris sensum juvit illius. Cum ergo videret Paulinus difficulter posse sublimitatem animi regalis, ad humilitatem viæ salutaris, et suscipiendum mysterium vivificæ crucis inclinari, ac pro salute illius, simul et gentis cui præerat, et verbo exhortationis apud homines, et apud divinam pietatem verbo deprecationis ageret; tandem, ut verisimile videtur, didicit in spiritu, ut quod vel quale esset oraculum regi quondam cælitus ostensum. Nec exinde distulit quin

¹ *Redualdum*] ‘The kingdom of the East-Angles, in which a northern and a southern people (Northfolc and Southfolc) were distinguished. It is probable that, even during the last period of the Roman sway, Germans were settled in this part of Britain; a supposition that gains in probability from several old Saxon

sagas, which have reference to East-Anglia at a period anterior to the coming of Hengest and Horsa. . . . Wehha or Wewa, or more commonly his son Uffa or Wuffa, from whence his race derived their patronymic of Uffings or Wuffings, is recorded as their first king.’ Lappenberg, i. 113.

continuo regem ammoneret explere votum, quod in oraculo sibi exhibito se facturum promiserat, si temporis illius ærumnis exemptus, ad regni fastigia perveniret.

Erat autem oraculum hujusmodi. Cum persequente illum Ædilfrido, qui ante eum regnavit, per diversa occultus loca vel regna, multo annorum tempore profugus vagaretur¹; tandem venit ad Redualdum, obsecrans ut vitam suam a tanti persecutoris insidiis tutando servaret: qui libenter eum excipiens, promisit se quæ petebatur², esse facturum. At

Eadwine was disposed towards Christianity from a vision which he had seen before.

postquam Ædilfrid in hac eum provincia apparuisse, et apud regem illius familiariter cum sociis habitare cognovit, misit nuncios, qui Redualdo pecuniam multam pro nece ejus offerrent: neque aliquid profecit. Misit secundo, misit tertio, et copiosiora argenti dona offerens, et bellum insuper illi si contemneretur indicens. Qui vel minis fractus, vel corruptus muneribus, cessit deprecanti, et sive occidere se Æduinum, seu legatariis tradere promisit. Quod ubi fidissimus quidam amicus illius animadvertit, intravit cubiculum quo dormire disponebat, erat enim prima hora noctis, et evocatum foras, quid erga eum agere rex promississet, edocuit, et insuper adjecit: 'Si ergo vis, hac ipsa hora educam te de hac provincia, et ea in loca introducam, ubi nunquam te vel Reduald vel Ædilfrid invenire valeant.' Qui ait: 'Gratias quidem ago benevolentiae tuæ; non tamen hoc facere possum quod suggeris, ut pactum quod cum tanto rege iniî, ipse primus irritum faciam, cum ille mihi nil mali fecerit, nil adhuc inimicitiarum intulerit. Quin potius, si moriturus sum, ille me magis quam ignobilior quisquam me morti tradat. Quo enim nunc fugiam, qui per omnes Britanniæ provincias, tot annorum³ temporumque curriculis vagabundus, hostium vitabam insidias?' Abeunte igitur amico remansit Æduini

¹ *profugus vagaretur*] The battle of Chester, A.D. 613, was fought in his behalf by the kings of North Wales, after which he must have fled at once to Redwald, king of the East-Angles.

² *petebatur*] 'He was asked.' But

qy. 'petebantur.'

³ *tot annorum*] More than twenty-five years. For he was born in A.D. 585 (p. 136), and Ælle, his father, died in A.D. 588. This took place between A.D. 613 and A.D. 617.

solus foris, residensque mœstus ante palatium, multis cœpit cogitationum æstibus affici, quid ageret, quove pedem verteret nescius.

Cumque diu tacitis mentis angoribus et cæco carperetur igni¹, vidit subito intempestæ noctis silentio adpropinquantem sibi hominem² vultus habitusque incogniti: quem videns, ut ignotum et inopinatum, non parum expavit. At ille accedens salutavit eum, et interrogavit, quare illa hora, cæteris quiescentibus et alto sopore pressis, solus ipse mœstus in lapide pervigil sederet. At ille vicissim sciscitabatur, quid ad eum pertineret, utrum ipse intus an foris noctem transigeret. Qui respondens ait: ‘Ne me æstimes tuæ mœstitiæ et insomniorum, et forinsecæ et solitariæ sessionis causam nescire: scio enim certissime qui es, et quare mœres, et quæ ventura tibi in proximo mala formidas. Sed dicito mihi quid mercis dare velis ei, si qui sit, qui his te mœroribus absolvat, et Redualdo suadeat, ut nec ipse tibi aliquid mali faciat, nec tuis te hostibus perimendum tradat.’ Qui cum se omnia quæ posset, huic tali pro mercede beneficii daturum esse responderet, adjecit ille: ‘Quid si etiam regem te futurum extinctis hostibus in veritate promittat, ita ut non solum omnes tuos progenitores, sed et omnes qui ante te reges in gente Anglorum fuerant, potestate transcendas?’ At Æduini constantior interrogando factus, non dubitavit promittere, quin ei qui tanta sibi beneficia donaret, dignis ipse gratiarum actionibus responderet. Tum ille tertio: ‘Si autem,’ inquit, ‘is qui tibi tanta taliaque dona veraciter adventura prædixerit, etiam consilium tibi tuæ salutis ac vitæ melius atque utilius quam aliquis de tuis parentibus aut cognatis unquam audivit, ostendere potuerit, num ei obtemperare, et monita ejus salutaria suscipere consentis?’ Nec distulit Æduini quin continuo polliceretur in omnibus se secuturum doctrinam illius, qui se tot ac tantis calamitatibus ereptum, ad regni apicem proveheret. Quo accepto responso, confestim is qui loquebatur cum eo, imposuit dexteram suam

¹ *cæco carperetur igni*] Cf. Virg. *Æn.* iv. 2. poses that this was Paulinus himself, who, he conjectures, may have been at Redwald’s court.

² *hominem*] Hook, i. 100, sup.

capiti ejus, dicens: 'Cum hoc ergo tibi signum advenerit, memento hujus temporis, ac loquelæ nostræ, et ea quæ nunc promittis adimplere ne differas.' Et his dictis, ut ferunt, repente disparuit, ut intelligeret non hominem esse qui sibi apparuisset, sed spiritum.

Et cum regius juvenis solus adhuc ibidem sederet, gavisus quidem de collata sibi consolatione, sed multum sollicitus ac mente sedula cogitans quis esset ille, vel unde veniret qui hæc sibi loqueretur, venit ad eum præfatus amicus illius, lætoque vultu salutans eum: 'Surge,' inquit, 'intra, et sopitis ac relictis curarum anxietatibus, quieti membra simul et animum compone, quia mutatum est cor regis, nec tibi aliquid mali facere, sed fidem potius pollicitam servare disponit: postquam enim cogitationem suam, de qua tibi ante dixi, reginæ in secreto revelavit, revocavit eum illa ab intentione, ammonens quia nulla ratione conveniat tanto regi amicum suum optimum in necessitate positum auro vendere, immo fidem suam, quæ omnibus ornamentis pretiosior est, amore pecuniæ perdere.' Quid plura? Fecit rex ut dictum est: nec solum exulem nunciis hostilibus non tradidit, sed etiam eum ut in regnum perveniret, adjuvit. Nam mox redeuntibus domum nunciis, exercitum ad debellandum Aedilfridum collegit copiosum, eumque sibi occurrentem cum exercitu multum impari, non enim dederat illi spatium quo totum suum congregaret atque adunaret exercitum, occidit¹ in finibus gentis Merciorum ad orientalem plagam amnis qui vocatur Idlæ: in quo certamine et filius Redualdi, vocabulo Rægenheri², occisus est: ac sic

¹ *occidit . . . Idlæ*] The Idle rises in Sherwood Forest, and flows northwards into the Trent. The battle is said to have taken place at Idleton, near Retford. Henry Huntingdon quotes, as a proverbial saying, 'Amnis Idle Anglorum sanguine sorduit,' M. H. B. p. 715, and says that Æthelfrith's defeat was owing to the success of his first impetuous charge, which separated him too far from the main body of his army. The battle is referred to A.D. 617 by

the Saxon Chronicle and Annales Cambriæ; and Beda's subsequent computation, p. 124, fixes it to some day before April 12 in that year; though Florence of Worcester, misled probably by this last passage, gives it as in A.D. 616.

² *Rægenheri*] Rainherus, H. Hunt.; the same name with Ragnar, Rayner, René: meaning originally 'judgment-warrior.' Hist. of Christian Names, ii. 377.

Æduini juxta oraculum quod acceperat, non tantum regis sibi infesti insidias vitavit, verum etiam eidem perempto in regni gloriam successit.

Cum ergo prædicante verbum Dei Paulino rex credere differret, et per aliquod tempus, ut diximus, horis competentibus solitarius sederet, quid agendum sibi esset, quæ religio sequenda sedulus secum ipse scrutari consuesset, ingrediens ad eum quadam die vir Dei, imposuit dexteram capiti ejus, et an hoc signum agnosceret requisivit. Qui cum tremens ad pedes ejus procidere vellet, levavit eum, et quasi familiari voce affatus: ‘Ecce,’ inquit, ‘hostium manus quos timuisti, Domino donante, evasisti; ecce, regnum quod desiderasti, ipso largiente percepisti. Memento ut tertium quod promisisti, facere ne differas, suscipiendo fidem ejus, et præcepta servando, qui te et a temporalibus adversis eripiens, temporalis regni honore sublimavit; et si deinceps voluntati ejus, quam per me tibi prædicat, obsecundare volueris, etiam a perpetuis malorum tormentis te liberans, æterni secum regni in cælis faciet esse participem.’

CAP. XIII.

Quale consilium idem cum primatibus suis de percipienda fide Christi habuerit; et ut pontifex ejus suas aras profanaverit.

QUIBUS auditis, rex suscipere quidem se fidem quam docebat, et velle et debere respondebat. Verum adhuc cum amicis principibus, et consiliariis suis sese de hoc collaturum esse dicebat, ut si et illi eadem cum illo sentire vellent, omnes pariter in fonte vitæ Christo consecrarentur. Et annuente Paulino, fecit ut dixerat. Habito enim cum sapientibus consilio, seiscitabatur singillatim ab omnibus, qualis sibi doctrina hæc eatenus inaudita, et novus divinitatis qui prædicabatur cultus videretur.

Eadwine
consults his
nobles on the
subject of
receiving
Christianity.

Cui primus pontificum ipsius Coifi¹ continuo respondit: ‘Tu

¹ *Coifi*] This name has been derived from Coibhi, the Kymric for ‘helpful,’ and thus it has been argued that the Angle hierarchy was British. But see Kemble, Archæol. Society’s Proceedings, 1845, p. 83:

vide, rex, quale sit hoc quod nobis modo prædicatur: ego autem tibi verissime quod certum didici, profiteor, quia nihil omnino virtutis habet, nihil utilitatis religio illa quam hucusque tenuimus: nullus enim tuorum studiosius quam ego culturæ deorum nostrorum se subdidit; et nihilominus multi sunt qui ampliora a te beneficia quam ego, et majores accipiunt dignitates, magisque prosperantur in omnibus quæ agenda vel adquirenda disponunt. Si autem dii aliquid valerent, me potius juvare vellent, qui illis impensius servire curavi. Unde restat, ut si ea quæ nunc nobis nova prædicantur, meliora esse et fortiora, habita examinatione perspexeris, absque ullo cunctamine suscipere illa festinemus.'

Cujus suasioni verbisque prudentibus alius optimatum regis tribuens assensum, continuo subdidit: 'Talis,' inquit, 'mihi videtur, rex, vita hominum præsens in terris, ad comparisonem ejus quod nobis incertum est temporis, quale cum te residente ad cœnam cum ducibus ac ministris tuis tempore brumali, accenso quidem foco in medio et calido effecto cœnaculo, furentibus autem foris per omnia turbinibus hiemalium pluviarum vel nivium, adveniensque unus passerum domum citissime pervolaverit, qui cum per unum ostium ingrediens, mox per aliud exierit. Ipso quidem tempore quo intus est, hiemis tempestate non tangitur, sed tamen parvissimo spatio serenitatis ad momentum excursu, mox de hieme in hiemem regrediens, tuis oculis elabitur. Ita hæc vita hominum ad modicum apparet; quid autem sequatur, quidve præcesserit, prorsus ignoramus. Unde si hæc nova doctrina certius aliquid attulit, merito esse sequenda videtur.' His similia et cæteri majores natu ac regis consiliarii divinitus admoniti prosequabantur.

Adjecit autem Coifi, quia vellet ipsum Paulinum diligentius audire de Deo quem prædicabat, verbum facientem. Quod cum jubente rege faceret, exclamavit auditis ejus sermonibus dicens: 'Jam olim intellexeram nihil esse quod colebamus: quia vide-

'Coifi is only an Anglo-Saxon nickname of easy translation. . . . The word is equivalent to Coefig or Cêfig, just as Coinræd in the Northumbrian

dialect represents Cênræd in West-Saxon. It is an adjective formed from cōf, "strenuous," and merely denotes the "bold or active one."'

licet quanto studiosius in eo cultu veritatem quærebam, tanto minus inveniebam. Nunc autem aperte profiteor, quia in hac prædicatione veritas claret illa, quæ nobis vitæ, salutis et beatitudinis æternæ dona valet tribuere. Unde suggero, rex, ut templa et altaria quæ sine fructu utilitatis sacravimus, ocius anathemati et igni contradamus.' Quid plura? præbuit palam adsensum evangelizanti beato Paulino rex, et abrenunciata idolatria, fidem se Christi suscipere confessus est. Cumque a præfato pontifice sacrorum suorum quæreretur, quis aras et fana¹ idolorum cum septis quibus erant circumdata, primus profanare deberet; ille respondit: 'Ego. Quis enim ea quæ per stultitiam colui, nunc ad exemplum omnium aptius quam ipse per sapientiam mihi a Deo vero donatam destruiam?' Statimque abjecta superstitione vanitatis, rogavit sibi regem arma dare et equum emissarium, quem ascendens, ad idola destruenda veniret. Non enim licuerat pontificem sacrorum vel arma ferre, vel præter in equa equitare. Accinctus ergo gladio accepit lanceam in manu, et ascendens emissarium regis, pergebat ad idola. Quod aspiciens vulgus, æstimabat eum insanire. Nec distulit ille, mox ut propiabat ad fanum, profanare illud, injecta in eo lancea quam tenebat: multumque gavisus de agnitione veri Dei cultus, jussit sociis destruere ac succendere fanum cum omnibus septis suis. Ostenditur autem locus ille quondam idolorum non longe ab Eburaco ad Orientem, ultra amnem Doruventionem, et vocatur hodie Godmunddingaham², ubi pontifex ipse inspirante Deo vero polluit ac destruxit eas quas ipse sacraverat aras³.

Profanation
of the
temple at
Goodman-
ham.

¹ *fana ... circumdata*] The Additions to Camden assert that the Saxon temples were not covered, but were only altars (cf. 'wigbed,' or 'weofodu,' S. V.) surrounded with a hedge to defend them from cattle. Camden, iii. 315.

² *Godmunddingaham*] 'Protecting home of the gods,' now Goodmanham, near Market Weighton. For a description of the present village, see Murray's Yorkshire, p. 131. Weight-

ton itself is probably a corruption of Wig-ton, 'idol-town,' and so may be the same with the Roman Delgovitia ('delgwe,' Kymric for images), which, Antonin, p. xx. M.H.B., was thirteen miles from Doruventio (Auldby), and twenty-four from York, on the road to Prætorium (Patrington?). Camden, iii. 312, 313.

³ *quas ipse sacraverat aras*] Cf. Virg. Æn. ii. 502.

CAP. XIV.

Ut idem Aeduini cum sua gente fidelis sit factus ; et ubi Paulinus baptizaverit.

IGITUR accepit rex Aeduini cum cunctis gentis suæ nobilibus, ac plebe perplurima fidem et lavacrum sanctæ regenerationis, anno regni sui undecimo, qui est annus Dominicæ incarnationis sexcentus vicesimus septimus, ab adventu¹ vero Anglorum in Britanniam annus circiter centesimus octogesimus. Bapti-

Eadwine
baptized,
April 12,
A.D. 627,

zatus est² autem Eburaci die sancto paschæ, pridie iduum Aprilium, in ecclesia sancti Petri apostoli, quam ibidem ipse de ligno cum catechizaretur atque

ad percipiendum baptismum imbueretur, citato opere construxit. In qua etiam civitate ipse doctori atque antistiti suo Paulino sedem episcopatus donavit. Mox autem ut baptismum consecutus est, curavit, docente eodem Paulino, majorem ipso in loco et augustiorem de lapide fabricare basilicam, in cujus medio ipsum quod prius fecerat, oratorium includeretur. Præparatis ergo fundamentis in gyro prioris oratorii per quadrum cœpit ædificare basilicam. Sed priusquam altitudo parietis esset consummata, rex ipse impia nece occisus opus idem successori suo Osualdo perficiendum reliquit. Paulinus autem ex eo tempore sex annis continuis, id est, ad finem usque imperii regis illius, verbum Dei, adnuente ac favente ipso, in ea provincia prædicabat : crede-

with his
family.

bantque et baptizabantur quotquot erant³ præordinati ad vitam æternam ; in quibus erant Osfrid et

Eadfrid filii regis Aeduini, qui ambo ei exuli nati sunt de Quoenburga⁴ filia Cearli regis Merciorum.

Baptizati sunt tempore sequente et alii liberi ejus de Ædil-

¹ *ab adventu . . . octogesimus*] Cf. p. 34, note 2.

² *Baptizatus est*] The *Annales Cambriæ* insert the following under A.D. 626 : ' Etguin baptizatus est, et Run filius Urbgen baptizavit eum.' Note that Beda does not say that Paulinus actually baptized him ; the Saxon Chronicle is the first authority that asserts this. The granddaughter

of a Rum married Oswio, king of Bernicia, son of Æthelfrith. Nenn. p. 74, M. H. B.

³ *quotquot erant*] Acts xiii. 48.

⁴ *Quoenburga*] Cwenburh, daughter of Cearl, whom Florence of Worcester identifies with Creoda, Penda's grandfather. This proves that Eadwine must have been in Mercia before he took refuge in North Wales.

bergia regina progeniti, Ædilhun, et Ædilhryd filia, et alter filius Vuscfrea, quorum primi albat¹ adhuc rapti sunt de hac vita, et Eburaci in ecclesia sepulti. Baptizatus est et Yffi filius Osfridi, sed et alii nobiles ac regii viri non pauci. Tantus autem fertur tunc fuisse fervor fidei ac desiderium lavacri salutaris gente Nordanhymbrorum, ut quodam tempore Paulinus veniens cum rege et regina in villam regiam quæ vocatur Adgefrin², triginta sex diebus ibidem cum eis catechizandi et baptizandi officio deditus moraretur: quibus diebus cunctis a mane usque ad vesperam nil aliud ageret quam confluentem eo de cunctis viculis ac locis plebem Christi verbo salutis instruere, atque instructam in fluvio Gleni, qui proximus erat, lavacro remissionis ablueret. Hæc villa tempore sequentium regum deserta, et alia pro illa est facta in loco qui vocatur Maelmin³. Hæc quidem in provincia Berniciorum; sed et in provincia Deirorum, ubi sæpius manere cum rege solebat, baptizabat in fluvio Sualua, qui vicum Cataractam⁴ præterfluit. Nondum enim oratoria vel baptisteria in ipso exordio nascentis ibi ecclesiæ poterant ædificari. Attamen in Campodono⁵, ubi tunc etiam villa regia erat, fecit basilicam, quam postmodum pagani a quibus Æduini rex occisus, cum tota eadem villa succenderunt: pro qua reges posteriores fecere sibi villam in regione quæ vocatur Loidis. Evasit⁶ autem ignem altare, quia lapideum erat: et servatur adhuc in monasterio reverentissimi abbatis et presbyteri Thryduulfi, quod est in silva Elmetè⁷.

¹ *albat*] 'In albs.'

² *Adgefrin*] Now Yeverin, in a valley still called Glendale, though the river is now the Beaumont. Camden, iii. 497, 521. 'Ætgefrin,' S. V.

³ *Maelmin*] 'Maelmin, now Mel-feld.' Camden, iii. 497. Millfield, near the Till. Ib. 521.

⁴ *Cataractam*] Κατορρακτόριον, Ptolem. Cataractoni, Antonin. Cataractonion, Ravenn. Geogr. Ceter-reht, S. V. Now Catterick.

⁵ *Campodono*] Stevenson asserts that this is Doncaster: and some probability is given to this from the rendering in the Saxon Version,

Donafeld. But more probably we may identify it with the Cambodunum of Antoninus, p. xxi. M. H. B., which lay on the road between York and Manchester, eighteen miles from the latter. No less than seven places in the neighbourhood of Huddersfield, at all of which Roman remains have been found, have been pitched upon for its site; but Murray, 'with tolerable certainty,' Yorkshire, p. 429, identifies it with Slack, four and a-half miles from Huddersfield.

⁶ *Evasit . . . Elmetè*] Omitted by S. V.

⁷ *Elmetè*] This seems to be identical with 'regio Loidis,' just above. It

CAP. XV.

Ut provincia Orientalium Anglorum fidem Christi susceperit.

TANTUM autem devotionis Æduini erga cultum veritatis habuit, ut etiam regi Orientalium Anglorum, Earp-
Conversion of Eorpwald, king of the East-Angles. ualdo ¹ filio Redualdi, persuaderet, relictis idolorum
[Circ. A.D. 625.] superstitionibus, fidem et sacramenta Christi cum sua provincia suscipere. Et quidem pater ejus Reduald jamdudum ² in Cantia sacramentis Christianæ fidei imbutus est, sed frustra: nam rediens domum, ab uxore sua et quibusdam perversis doctoribus seductus est, atque a sinceritate fidei depravatus habuit posteriora pejora prioribus; ita ut in morem antiquorum Samaritanorum et Christo servire videretur, et diis quibus antea serviebat. Atque in eodem fano et altare haberet ad sacrificium Christi, et arulam ad victimas dæmoniorum. Quod videlicet fanum rex ejusdem provinciæ Alduulf³, qui nostra ætate fuit, usque ad suum tempus perdurasse, et se in pueritia vidisse testabatur.

Erat autem præfatus rex Reduald natu nobilis quamlibet actu ignobilis, filius Tytili, cujus pater fuit Vuffa, a quo reges Orien-

was a British kingdom, possessed by a line of kings, several of whom bore the name of Cerdic. On this name, see below, iv. 23, note. Eadwine had expelled the last Cerdic, and conquered the district immediately on his accession. Nenn. p. 76, M. H. B. Cf. Ann. Cambr. ad a. 616, 'Ceretic obiit,' p. 6. The old Saxon MS. printed by Spelman, Kemble, i. 81, gives the Elmedsætne as containing 600 hides, which is nearly 20,000 acres, or nearly 310 square miles, i. e. nearly eighteen miles square. The name is preserved by the towns of Barwick-in-Elmet and Sherburn-in-Elmet. The name is from elm-wood, 'ulmetum,' helmiht. Thoresby's Ducatus Leodiensis, p. 232.

¹ *Earpualdo*] Eorpwald. At least

twenty-five years intervened between his baptism and Honorius' death in A.D. 653. And it is probable that the interval was longer, and that Eorpwald was baptized not later than A.D. 626: for his death happened 'non multo post;' and then Ricberht usurped the throne for three years before Sigberht succeeded. But Bishop Felix, who died in A.D. 646, having been bishop seventeen years, iii. 20, was consecrated by Sigberht's appointment, iii. 18. We may therefore date Eorpwald's baptism with probability in A.D. 625.

² *jamdudum*] This accounts for his having had Christians at his court.

³ *Alduulf*] This was probably heard from Alduulf's lips by Esi, Beda's informant about East-Anglia.

talium Anglorum Vuffingas appellant. Verum Eorpuald non multo postquam fidem accepit tempore, occisus est a viro gentili, nomine Ricbercto; et exinde tribus annis provincia in errore versata est, donec accepit regnum frater ejusdem Eorpualdi Sigberet, vir per omnia Christianissimus atque doctissimus, qui vivente adhuc fratre cum exularet in Gallia, fidei sacramentis imbutus est, quorum participem, mox ubi regnare cœpit, totam suam provinciam facere curavit. Cujus studiis gloriosissime favit Felix episcopus, qui de Burgundiorum partibus, ubi ortus et ordinatus est, cum venisset ad Hon-
Felix, bishop
of the East-
Angles.
 rium archiepiscopum, eique indicasset desiderium suum, misit eum ad prædicandum verbum vitæ præfatæ nationi Anglorum. Nec vota ipsius in cassum cecidere; quin potius fructum in ea multiplicem credentium populorum pius agri spiritualis cultor invenit. Siquidem totam illam provinciam juxta sui nominis sacramentum¹, a longa iniquitate atque infelicitate liberatam, ad fidem et opera justitiæ, ac perpetuæ felicitatis dona perduxit, accepitque sedem episcopatus in civitate Domnoc²: et cum decem ac septem annos eidem provinciæ pontificali regimine præseset, ibidem in pace vitam finivit.

CAP. XVI.

Ut Paulinus in provincia Lindissi prædicaverit; et de qualitate regni Æduini.

PRÆDICABAT autem Paulinus verbum etiam provinciæ Lindissi³, quæ est prima ad meridianam Humbræ
Paulinus converts the
Lindesfare.
 fluminis ripam, pertingens usque ad mare, præfec-

¹ *sacramentum*] 'Hidden meaning.'

² *Domnoc*] Dommoc ceaster, S. V. Domuc, S. Chron. Dommoc, Florence. Dunwich, Camden, ii. 156, 169. The See of North Elmham was taken out of it by Bise, the fourth bishop; and in the time of Eadwig this was made the sole diocese for the province.

³ *Lindissi*] Or Lindesse, Lindeseg. The largest of the three divisions of the county of Lincoln—Lindsey,

Holland, and Kesteven. Lindsey is the northern half of the county, bounded on the west by the Trent, on the south by the Witham, and the Foss Dyke, which connects the Witham with the Trent. Its inhabitants were called Lindesware, Lindisfare. It consisted of 7000 hides. Kemble, i. 81. At a later period it was governed, first by under-kings, and then by heretogas or gerefas. Lapenberg, i. 249.

tumque¹ Lindocolinæ civitatis², cui nomen erat Blaecca, primum cum domo sua convertit ad Dominum. In qua videlicet civitate et ecclesiam operis egregii de lapide fecit: cujus tecto vel longa incuria, vel hostili manu dejecto, parietes hactenus stare videntur, et omnibus annis aliqua sanitatum miracula in eodem loco solent ad utilitatem eorum qui fideliter quærunt, ostendi. In qua ecclesia Paulinus, transeunte ad Christum Justo, Honorium pro eo consecravit episcopum, ut in sequentibus suo loco dicemus.

De hujus fide provinciæ narravit mihi presbyter et abbas quidam vir veracissimus de monasterio Peartaneu³, vocabulo Deda, retulisse sibi quendam seniore, baptizatum se fuisse die media a Paulino episcopo, præsentem rege Æduino, et multam populi turbam in fluvio Treenta juxta civitatem quæ lingua Anglorum Tiovulfinacæstir⁴ vocatur: qui etiam effigiem ejusdem Paulini referre esset solitus, quod esset vir longæ staturæ, paululum incurvus, nigro capillo, facie macilenta, naso adunco pertenui, venerabilis simul et terribilis aspectu. Habuit autem secum in ministerio et Jacobum diaconum, virum utique industrium ac nobilem in Christo et ecclesia, qui ad nostra usque tempora permansit.

Tanta autem eo tempore pax in Brittania, quaquaversum imperium regis Æduini pervenerat, fuisse perhi-
Peace throughout Britain in Eadwine's time.
 betur, ut, sicut usque hodie in proverbio dicitur, etiam si mulier una cum recens nato parvulo vellet totam perambulare insulam a mari ad mare, nullo

¹ *præfectum*] 'Gerefa,' S. V. 'A wealthy man,' S. Chron. Blaecca = black, pale, colourless.

² *Lindocolinæ civitatis*] The British Caer Luit-coed, the Roman Lindum: from which evidently Lindsey.

³ *Peartaneu*] Partenay, where was a cell belonging to the abbey of Bardney. Camden has confounded these two names together, misled by their similarity; but that it was as stated is proved by the following extract from the MS. Register of

Croyland: '... duas illas cellas de Partenay et de Skendelby ad dictum monasterium [de Bardney] pertinentes.' Monast. Angl. i. 634. For Bardney abbey, see *infra*, p. 160.

⁴ *Tiovulfinacæstir*] Unidentified. The name means the city of the Tiovulfings, or sons of Tiovlulf; and Tiovlulf is equivalent to Tíw, the Saxon Mars, just as Beðwulf = Beów. Kemble, i. 416. Cf. the Tíwingas, *ib.* p. 351. As Tíw = Tyr, perhaps it is now Torksey, at the junction of the Foss Dyke and Trent.

se lædente valeret. Tantum rex idem utilitati suæ gentis consului, ut plerisque in locis ubi fontes lucidos juxta publicos viarum transitus conspexit, ibi ob refrigerium viantium, erectis stipitibus æreos caucos¹ suspendi juberet, neque hos quisquam, nisi ad usum necessarium, contingere præ magnitudine vel timoris ejus auderet, vel amoris vellet. Tantum vero in regno excellentiæ habuit, ut non solum in pugna ante illum vexilla gestarentur, sed et tempore pacis equitantem² inter civitates sive villas aut provincias suas cum ministris, semper antecedere signifer consuisset: necnon et incedente illo ubilibet per plateas, illud genus vexilli, quod Romani ‘Tufam’³, Angli vero appellant ‘Tuuf,’ ante eum ferri solebat.

CAP. XVII.

Ut idem ab Honorio papa exhortatorias literas acceperit, qui etiam Paulino pallium miserit.

Quo tempore præsulatum sedis apostolicæ Honorius Bonifatii successor habebat, qui ubi⁴ gentem Nordanhybrorum cum suo rege ad fidem confessionemque Christi, Paulino evangelizante

¹ *caucos*] Drinking-vessels. Gr. *καῦκα, καυκίον*. Perhaps so named from the gurgling sound made in pouring out; or from ‘concha.’ Du Cange.

² *equitantem*] Kemble has little doubt that Beda here refers to the ceremony of periodical journeyings through the country, by which the king proved his right to govern; ii. 59, 60.

³ *Tufam*] Originally, a tuft of feathers worn as a helmet-crest; so Zonaras, *τάρα ταινιωθεὶς ὀρθία, ἦν τοῦφαν καλεῖ ὁ δημῳδὸς*: cf. Fr. ‘toupet,’ then any tuft worn as an ornament, especially a standard ‘ex confertis plumarum globis.’ So Vegetius, iii. 5, ‘Muta signa sunt, aquilæ, dracones, vexilla, flamulæ, tufæ, pinnæ.’ Du Cange thinks the Byzantines borrowed the word *τοῦφα*

from the Teutonic, — ‘helmes-top, c’est-à-dire la toffe du heaume,’ which the Angle word ‘tuuf’ here given would represent. Du Cange in v. and his *Dissertations sur l’Histoire de St. Louis*, No. xxiv, in vol. vii. 99.

⁴ *qui ubi*] Eadwine was consecrated in A.D. 627, and these letters were not written till A.D. 634. There must therefore have been a long delay either in informing the Pope of the fact, or in his sending the pallium after he had received the news. The ‘ubi’ here looks as if the first alternative were the true one: and as we know that Eadwine wrote to the Pope, see p. 131, n. 1, about A.D. 532 or A.D. 633, it was probably this letter which was thus answered.

conversam esse didicit, misit eidem Paulino pallium, misit et regi Æduino literas exhortatorias, paterna illum caritate accendens, ut in fide veritatis quam acceperant, persistere semper ac proficere curarent. Quorum videlicet literarum iste est ordo :

A pall sent
to Paulinus
from Rome.

‘Domino excellentissimo atque præcellentissimo filio Æduino regi Anglorum, Honorius episcopus servus servorum Dei, salutem. Ita Christianitatis vestræ integritas circa sui conditoris cultum fidei est ardore succensa, ut longe lateque resplendeat, et in omni mundo adnunciata vestri operis multipliciter referat fructum. Sic enim vos reges esse cognoscitis, dum Regem et Creatorem vestrum orthodoxa prædicatione edocti, Deum venerando creditis, eique, quod humana valet conditio, mentis vestræ sinceram devotionem exsolvit. Quid enim Deo nostro aliud offerre valebimus, nisi ut in bonis actibus persistentes, ipsumque auctorem humani generis confitentes, eum colere, eique vota nostra reddere festinemus? Et ideo, excellentissime fili, paterna vos caritate qua convenit, exhortamur, ut hoc quod vos divina misericordia ad suam gratiam vocare dignata est, sollicita intentione et assiduis orationibus servare omnimodo festinetis; ut qui vos in præsentī sæculo ex omni errore absolutos ad agnitionem sui nominis est dignatus perducere, et cælestis patriæ vobis præparet mansionem. Prædicatoris igitur vestri domini mei apostolicæ memoriæ Gregorii frequenter lectione ¹ occupati, præ oculis affectum doctrinæ ipsius, quem pro vestris animabus libenter exercuit, habetote: quatenus ejus oratio, et regnum vestrum populumque augeat, et vos omnipotenti Deo inreprehensibiles repræsentet. Ea vero quæ a nobis pro vestris sacerdotibus ordinanda sperastis, hæc pro fidei vestræ sinceritate, quæ nobis multimoda relatione per præsentium portitores laudabiliter insinuata est, gratuito animo adtribuere ulla sine dilatione prævidemus; et duo pallia utrorumque metropolitanorum, id est, Honorio et Paulino direximus, ut dum quis eorum de hoc sæculo ad auctorem suum fuerit arces-

¹ *lectione*] Gregorius’ writings time some were ordered to be were much used throughout the publicly read on vigils. Epp. xii. Western Church. Even in his life- 24.

situs, in loco ipsius alter episcopum ex hac nostra auctoritate debeat subrogare. Quod quidem tam pro vestræ caritatis affectu, quam pro tantarum provinciarum spatiis quæ inter nos et vos esse noscuntur, sumus invitati concedere, ut in omnibus devotioni vestræ nostrum concursus, et juxta vestra desideria præberemus. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.'

CAP. XVIII.

Ut Honorius, qui Justo in episcopatum Dorovernensis ecclesiæ successit, ab eodem papa Honorio pallium et literas acceperit.

HÆC inter ¹ Justus archiepiscopus ad cælestia regna sublevatus quarto ² iduum Novembrium die, et Honorius pro illo est in præsulatum effectus: qui ordinandus venit ad Paulinum, et occurrente sibi illo in Lindocolino quintus ab Augustino Doruvernensis ecclesiæ consecratus est antistes. Cui etiam præfatus papa Honorius misit pallium et literas, in quibus decernit hoc ipsum, quod in epistola ad Æduinum regem missa decreverat: scilicet ut cum Doruvernensis vel Eburacensis antistes de hac vita transierit, is qui superest consors ejusdem gradus habeat potestatem alterum ordinandi, in loco ejus qui transierat, sacerdotem; ne sit necesse ad Romanam usque civitatem per tam prolixa terrarum et maris spatia pro ordinando archiepiscopo semper fatigari. Quarum etiam textum literarum in nostra hac Historia ponere commodum duximus.

Death of
Justus,
A.D. 627.

Honorius,
archbishop
of Cant-
erbury.

'Dilectissimo fratri Honorio, Honorius. Inter plurima quæ Redemptoris nostri misericordia suis famulis dignatur bonorum

¹ *Hæc inter*] These words look as if Beda himself was afraid to be too precise in fixing the year of Justus' death. His omission has given rise to much controversy. Perhaps it is safest to date it A.D. 627, with the oldest authority, the Saxon Chronicle, cf. Stubbs' Registrum Sacrum Anglicanum, p. 1. But did Honorius succeed at once, or was the see

vacant? Anyhow, it cannot have taken place later than Nov. A.D. 632; for Eadwine had written to the Pope to express his wishes about the consecration to the vacant sees, 'ea vero . . . sperastis,' c. 17, but he was killed in October A.D. 633, p. 136.

² *quarto . . . die*] November 10.

munera prærogare, illud etiam clementer collata suæ pietatis munificentia tribuit, quoties per fraternos affatus unianimam dilectionem quadam contemplatione alternis aspectibus repræsentat. Pro quibus majestati ejus gratias indesinenter exsolvimus, eumque votis supplicibus exoramus, ut vestram dilectionem in prædicatione Evangelii laborantem et fructificantem, sectantemque magistri et capitis sui sancti Gregorii regulam, perpeti stabilitate confirmet, et ad augmentum Ecclesiæ suæ potiora per vos suscitetur incrementa; ut fide et opere, in timore Dei et caritate, vestra adquisitio decessorumque vestrorum quæ per domini Gregorii exordia pullulat, convalescendo amplius extendatur; ut ipsa vos dominici eloquii promissa in futuro respiciant, vosque vox ista¹ ad æternam festivitatem evocet: “Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos.” Et iterum²: “Euge, serve bone et fidelis; quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.” Et nos equidem, fratres carissimi, hæc vobis pro æterna caritate exhortationis verba præmittentes, quæ rursus pro ecclesiarumstrarum privilegiis congruere posse conspiciamus, non desistimus impertire. Et tam juxta vestram petitionem, quam filiorum nostrorum regum vobis per præsentem nostram præceptionem vice beati Petri apostolorum principis auctoritatem tribuimus, ut quando unum ex vobis divina ad se jusserit gratia vocari, is qui superstes fuerit alterum in loco defuncti debeat episcopum ordinare. Pro qua etiam re singula vestræ dilectioni pallia pro eadem ordinatione celebranda direximus, ut per nostræ præceptionis auctoritatem possitis Deo placitam ordinationem efficere; quia ut hæc vobis concederemus, longa terrarum marisque intervalla, quæ inter nos ac vos obsistunt, ad hæc nos condescendere coëgerunt, ut nulla possit ecclesiarumstrarum jactura per cujuslibet occasionis obtentum quoquo modo provenire; sed potius commissi vobis populi devotionem plenius propagare. Deus te incolumem custodiat, dilectissime frater. Data die tertio iduum Junii, imperantibus dominis nostris Augustis, Heraclio anno vicesimo quarto, post consulatum

¹ vox ista] Matt. xi. 82.² iterum] Ib. xxv. 23.

ejusdem anno vicesimo tertio; atque Constantino filio ipsius anno vicesimo tertio, et consulatus ejus anno tertio; sed et¹ Heraclio felicissimo Cæsare item filio ejus anno tertio, indictione septima, id est, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimo quarto.’

CAP. XIX.

Ut primo idem Honorius et post Johannes litteras genti Scottorum pro pascha simul et pro Pelagiana hæresi miserit.

MISIT idem papa Honorius litteras etiam genti Scottorum, quos in observatione sancti paschæ errare com-
pererat, juxta quod supra docuimus: sollerter exhortans², ne paucitatem suam in extremis terræ finibus constitutam sapientiore antiquis sive modernis quæ per orbem erant Christi ecclesiis æstimarent; neve contra paschales computos, et decreta synodaliū totius orbis pontificum, aliud pascha celebrarent.

Letters from
Rome to the
Irish
bishops

Sed et Johannes³ qui successori ejusdem Honorii Severino successit, cum adhuc esset electus in pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magna auctoritate atque eruditione plenas direxit; evidenter adstruens⁴, quia dominicum paschæ diem a quinta decima luna usque ad vicesimam primam, quod in Nicæna synodo probatum est, oportet inquiri. Necnon et pro Pelagiana hæresi, quam apud eos reviviscere didicerat,

¹ *sed et . . . Cæsare*] This must be Heraclionas, who was born A.D. 626, and was made Cæsar A.D. 631, while his father and brother were Augusti. In A.D. 639 he was associated with them as Augustus. Gibbon, vi. 72.

² *exhortans*] Usher, comparing with this passage that on p. 143, supposes that the Church of South Ireland was persuaded by Honorius to change its practice with regard to Easter; pp. 934, 939.

³ *Johannes*] Pope Severinus was not confirmed till A.D. 640, and died two months after. John was con-

secrated pope Dec. 25, A.D. 640: but he wrote this letter before his consecration, ‘dum adhuc esset electus.’

⁴ *adstruens*] The Irish Church still kept to the cycle of eighty-four years, which they had borrowed from Rome on their conversion; but Rome had since changed her own practice, see p. 194, note 4. However, it was not with their cycle that Pope John now found fault, but with their practice of celebrating Easter on any day between the 14th and 20th day of the paschal month, instead of between the 15th and 21st.

cavenda ac repellenda, in eadem illos epistola admonere curavit ;
cujus epistolæ principium hoc est :

‘ Dilectissimis et sanctissimis Tomiano ¹, Columbano ², Cro-
mano ³, Dinnao ⁴, et Baithano ⁵ episcopis ; Cromano ⁶,
about the time of Easter, Ernianoque ⁷, Laistrano ⁸, Scellano ⁹, et Segeno ¹⁰
presbyteris ; Sarano ¹¹, cæterisque doctoribus seu
abbatibus Scottis, Hilarus archipresbyter, et servans locum
sanctæ sedis apostolicæ, Johannes diaconus, et in Dei nomine
electus : item Johannes primicerius ¹², et servans locum sanctæ
sedis apostolicæ, et Johannes servus Dei, consiliarius ejusdem
apostolicæ sedis. Scripta quæ perlatores ad sanctæ memoriæ

¹ *Tomiano*] Tomene mac Ronain, bishop of Armagh, died A.D. 661, Tig. Ann. ad a.

² *Columbano*] Colman. Three contemporaries of this name are given, but only one of them a bishop : Colman mac O'Tellidubh, abbot of Clunirard, afterwards bishop of some unnamed See ; died Feb. 8, A.D. 653, Ann. 4 Mgr. ad a. 652, compared with Tig. ad a. 654.

³ *Cromano*] ‘Croman becc,’ ‘the small,’ bishop of Antrim, who died Jan. 7, A.D. 643, is the only bishop of that name given, 4 Mgr. ad a. 642. Tig. ad a. 643.

⁴ *Dinnao*] ‘Dina dubh,’ ‘the black,’ bishop of Connor, who died Jan. 6, A.D. 699 ; or Bishop ‘Dimnai,’ who died A.D. 663. Tig. Ann. ad annos.

⁵ *Baithano*] A disciple and companion of Columba, and bishop of Techbaitan in Arteach, co. Connaught. Adomnan, Vita S. Columbae (given in Canisius’ Antiquæ Lectiones, vol. v. pt. 2), i. 2, 12, 13, 21 ; ii. 13 ; iii. 12.

⁶ *Cromano*] Possibly the ‘S. Cronain [of the abbey of] Maighe Bile,’ who died Aug. 7, A.D. 650, 4 Mgr. ad a. 649. Tig. ad a. 653, or S. Cronan mac Silne, who died of pestilence A.D. 669 ; 4 Mgr. ad a. 664.

⁷ *Erniano*] Possibly the disciple whom St. Columba set over the monastery of Torach. 4 Mgr. ad a. 616 note.

⁸ *Laistrano*] Laisre, otherwise Molaissi or Dalaise, mac O’Dima, abbot of Lethglinn, who died A.D. 639, 4 Mgr. ad a. 638, Tig. ad a. 639. We must recollect that this letter, written in A.D. 640, was in answer to one which had been sent by these bishops and abbots of the Irish Church some months before, to the Pope’s predecessor Severinus. Laisre was the successful advocate, at the synod of Lethglinn A.D. 630, for the innovation on the old practice about Easter, which was recommended by the then pope. Usher, p. 484.

⁹ *Scellano*] Sillain, bishop of Damhindse, who died Jan. 6, A.D. 659. 4 Mgr. ad a. 658. Tig. ad a. 659.

¹⁰ *Segeno*] ‘Seghine mac Fiachna,’ fifth abbot of Iae or Iona ; addressed by Cummianus in his letter De Controversia Paschali ; died A.D. 652. Tig. ad a. Mentioned by Adomnan as a witness to the truth of what he relates, i. 2, ii. 4.

¹¹ *Sarano*] ‘Saran O’Cridan,’ who died A.D. 662, Tig. ad a. He is usually said to have been abbot of Othna Moire, but this dignity belonged to ‘Celeaig mac Sarain,’ 4 Mgr. ad a. 659, Tig. ad a. 658.

¹² *primicerius*] ‘superintendent ;’ literally, ‘he whose name stands first on the wax-coated tablets.’ Andrews.

Severinum papam adduxerunt, et eo de hac luce migrante, reciproca responsa ad ea quæ postulata fuerant, siluerunt. Quibus reseratis, ne diu tantæ quæstionis caligo indiscussa remaneret, reperimus quosdam provinciæ vestræ contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæresim renovare conantes, pascha nostrum in quo immolatus est Christus, nebulosa caligine refutantes, et quarta decima luna cum Hebræis¹ celebrare nitentes.' Quo epistolæ principio manifeste declaratur, et nuperrime temporibus illis hanc apud eos hæresim coortam, et non totam eorum gentem, sed quosdam in eis hac fuisse implicitos.

Exposita autem ratione paschalis observantiæ, ita de Pelagianis in eadem epistola subdunt: 'Et hoc quoque cognovimus, quod virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuo reviviscit: quod omnino hortamur ut a vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoque execranda hæresis damnata est, latere vos non debet; quia non solum per istos ducentos annos abolita est, sed et quotidie a nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur: et hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur. Nam quis non excretur superbum eorum conamen et impium, dicentium posse sine peccato hominem existere ex propria voluntate, et non ex gratia Dei? Et primum quidem blasphemiæ stultiloquium est, dicere esse hominem sine peccato; quod omnino non potest nisi unus Mediator Dei et hominum homo Christus Jesus qui sine peccato est conceptus et partus. Nam cæteri homines cum peccato originali nascentes testimonium prævaricationis Adæ, etiam sine actuali peccato existentes, portare noscuntur; secundum prophetam dicentem: "Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum et in peccatis concepit me mater mea."'

and the
Pelagian
heresy.

¹ *cum Hebræis*] Usher, p. 486, shews that the Romans held to a more Jewish practice than did the Celtic Church; though they purposely avoided letting Easter Day fall on the fourteenth moon—the

Jewish Passover—and were now blaming the Celtic Church for including this among the possible days on which Easter Day might fall.

² *dicentem*] Ps. li. 5 (l. 5, LXX).

CAP. XX.

Ut occiso Æduino Paulinus Cantiam rediens, Hrofensis ecclesiæ præsulatum suscepit.

AT vero Æduini cum decem et septem ¹ annis genti Anglorum simul et Brittonum gloriosissime præesset, e quibus
 Eadwine killed at the battle of Hatfield, Oct. 12, A.D. 633. sex ² etiam ipse, ut diximus, Christi regno militavit, rebellavit adversus eum Caedwalla ³ rex Brettonum, auxilium præbente illi Penda ⁴ viro strenuissimo de regio genere Merciorum, qui et ipse eo tempore, gentis ejusdem regno annis viginti et duobus varia sorte præfuit: et conserto gravi prælio in campo qui vocatur Hæthfelth ⁵, occisus est Æduini die ⁶ quarta iduum Octobris, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo tricesimo tertio, cum esset annorum quadraginta et octo: ejusque totus vel interemptus vel dispersus est exercitus. In quo etiam bello ante illum unus filius ejus Osfrid juvenis bellicosus cecidit, alter Eadfrid necessitate cogente ad

¹ *decem et septem*] That is, more than sixteen and a half: for the battle of the Idle, p. 120, was fought before April 12, A.D. 617.

² *sex*] Six years and six months to a day: for his baptism took place April 12, A.D. 627; and he was slain at Hatfield, October 12, A.D. 633.

³ *Caedwalla*] King of Gwynedd, also called Catguollaun, Catgublaun, Cathlon; a name probably the same with Casgwallaun, which is Latinized into Cassibellaunus. Thus it was a genuine British name; but it appears also as the name of a king of the West Saxons, the most thoroughly Kymricized of the Teutonic nations. See p. 244, note 2.

⁴ *Penda*] Son of Pybba, or Wibba, eleventh in descent from Woden. He was not seemingly of the direct royal line, though of the same family; he appears to have succeeded Cearl, the father of Eadwine's first wife, his

kinsman. H. Hunt. p. 714, M. H. B. Succession of the strongest in the family, often to the exclusion of the lineal heirs, seems to have been the Teutonic custom; cf. Eginhard, Vit. K. M. c. 1. The Saxon Chronicle, followed by the other authorities, gives his accession in A.D. 626; so that Beda probably means here only that he reigned twenty-two years after this battle.

⁵ *Hæthfelth*] 'Hethfelda,' S. Chron. Supposed to be Hatfield Chase, a few miles to the north-east of Doncaster. Add. to Camden, iii. 272. Nennius calls the field where Eadwine fell Meicen; Ann. Cambr., Meiceren or Meigen.

⁶ *die . . . Octobris*] October 12. Florence places it on the sixth Ides (10th), and the Saxon Chronicle on the second Ides (14th) October. Eadwine is honoured as a martyr on the 4th of December in the Martyrologium Anglicanum. S.

Pendam regem transfugit, et ab eo postmodum regnante Osualdo contra fidem jurisjurandi peremptus est.

Quo tempore maxima est facta strages in ecclesia vel gente Nordanhymbrorum, maxime quod unus ex ducibus a quibus acta est paganus, alter quia barbarus erat and great massacre in North-humberland. pagano sævior. Siquidem Penda cum omni Merciorum gente idolis deditus, et Christiani erat nominis ignarus: at vero Caedualla, quamvis nomen et professionem haberet Christiani, adeo tamen erat animo ac moribus barbarus, ut ne sexui quidem muliebri, vel innocuæ parvulorum parceret ætati, quin universos atrocitate ferina morti per tormenta contraderet, multo tempore totas eorum provincias debacchando pervagatus, ac totum genus Anglorum Britanniæ finibus erasurum se esse deliberans. Sed nec religioni Christianæ, quæ apud eos exorta erat, aliquid inpendebat honoris. Quippe cum usque hodie moris sit Brettonum, fidem religionemque Anglorum pro nihilo habere, neque in aliquo eis magis communicare quam paganis. Adlatum est autem caput Æduini regis Eburacum, et inlatum postea in ecclesiam beati apostoli Petri, quam ipse cœpit, sed successor ejus Osualdus perfecit, ut supra docuimus, positum est in porticu sancti papæ Gregorii, a cujus ipse discipulis verbum vitæ susceperat.

Turbatis itaque rebus Nordanhymbrorum hujus articulo cladis, cum nil alicubi præsidii nisi in fuga esse videretur, Paulinus Paulinus retires to Kent, adsumpta secum regina Ædilberge quam pridem adduxerat, rediit Cantiam navigio, atque ab Honorio archiepiscopo et rege Eadbaldō multum honorifice susceptus est. Venit¹ autem illuc duce Basso², milite regis Æduini fortissimo, habens secum Eanfledam filiam, et Vuscfrean filium Æduini, necnon et Yffi filium Osfridi filii ejus, quos postea mater metu Eadbaldi et Osualdi regum, misit in Galliam nutriendos regi Daegberecto³ qui erat amicus illius, ibique ambo

¹ *Venit*] Æthelberge built a monastery at Limington, which was called St. Mildred's. She is also called Eadburga. *Monast. Angl.* i. 452.

² *Basso*] 'Basu.' Saxon for 'purple.' Bosworth.

³ *Daegberecto*] Her second cousin. Cariberht, the father of Berhte Æthelberge's mother, was brother to Chilperic I, the grandfather of Dagobert I, A.D. 628-638, sole king of the Franks.

in infantia defuncti, et juxta honorem vel regiis pueris, vel innocentibus Christi congruum, in ecclesia sepulti sunt. Attulit quoque secum vasa pretiosa Aeduini regis perplura, in quibus et crucem magnam auream, et calicem aureum consecratum ad ministerium altaris, quæ hactenus in ecclesia Cantia conservata monstrantur.

Quo in tempore, Hrofensis ecclesia pastorem minime habebat, eo quod Romanus præsul illius ad Honorium papam
and serves
the bishopric
of Rochester, a Justo archiepiscopo legatarius missus absorptus fuerat fluctibus Italici maris: ac per hoc curam illius præfatus Paulinus invitatione Honorii antistitis et Eadbaldi regis suscepit ac tenuit, usquedum et ipse suo tempore ad cælestia regna cum gloriosi fructu laboris ascendit¹. In qua ecclesia moriens pallium quoque, quod a Romano papa acceperat, reliquit.

Reliquerat autem in ecclesia sua Eburacensi Jacobum dia-
leaving
Jacobus
the deacon
to administer
the See of
York. conum, virum utique ecclesiasticum et sanctum, qui multo exhinc tempore in ecclesia manens, magnas antiquo hosti prædas docendo et baptizando eripuit: cujus nomine vicus² in quo maxime solebat habitare, juxta Cataractam, usque hodie cognominatur. Qui quoniam cantandi in ecclesia erat peritissimus, recuperata postmodum pace in provincia, et crescente numero fidelium, etiam magister ecclesiasticæ cantionis³ juxta morem Romanorum seu Cantuariorum multis cœpit existere: et ipse senex ac plenus dierum, juxta scripturas⁴, patrum viam secutus est.

¹ ascendit] A.D. 644. Hook, p. 123.

² *cujus nomine vicus*] Now Akeburgh. S. 'This village has been found at Hauxwell and at Akeburgh, now a farm-house near Finghall; but there is a tradition that a town as large as Bedale once stood there. It is tolerably certain, however, that the first syllable of neither name has any connection with Jacobus. Hauxwell is "Havocswell" in Domesday, and Akeburgh is not mentioned in record.' Murray's Yorkshire, p. 284.

³ *ecclesiasticæ cantionis*] Gregory the Great had revolutionized church-singing, and substituted what is still called the Gregorian plain-song, for the more florid music before in use. Augustinus had instituted this in the Kentish Church ('Romanorum seu Cantuariorum'), and this it was which Jacobus now taught to the Northumbrian Church. Cf. Joh. Diacon. Vita. Greg. ii. 6, 7; and see Du Cange on 'Cantus Romanus.'

⁴ *juxta scripturas*] Job xlii. 17.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ GENTIS ANGLORUM

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

Ut primi successores Æduini regis et fidem suæ gentis prodiderunt, et regnum porro Osualdus Christianissimus rex utrumque restauravit.

AT interfecto in pugna Æduino, suscepit pro illo regnum Deirorum, de qua provincia ille generis prosapiam et primordia regni habuerat, filius patruī ejus Ælfrici, A.D. 633.
Eadwine is succeeded by Osric in Deira, and Eanfrith in Bernicia. vocabulo Osric, qui ad prædicationem Paulini fidei erat sacramentis imbutus. Porro regnum Berniciorum, (nam in has duas provincias¹ gens Nordanhymbrorum antiquitus divisa erat,) suscepit filius Ædilfridi qui de illa provincia generis et regni originem duxerat, nomine Eanfrid. Siquidem tempore toto quo regnavit Æduini, filii² præfati regis Ædilfridi qui ante illum regnaverat, cum magna nobilium juventute apud Scottos sive Pictos³ exulabant, ibique ad doctrinam Scottorum catechizati et baptismatis sunt gratia recreati. Qui ut mortuo rege inimico patriam sunt redire permissi, accepit primus eorum, quem diximus, Eanfrid regnum Berniciorum. Qui uterque rex ut terreni regni infulas sortitus est, sacramenta regni cælestis quibus initiatus erat, anathema-

¹ *in has duras provincias*] ‘Deifyr (Deora rice), afterwards Latinized into Deira, extending from the Humber to the Tyne, and Berneich (Beonra rice), afterwards Bernicia, from the Tyne to the Clyde.’ Lappenberg, i. 117.

² *filii*] See p. 108, note 1. Eanfrith was the eldest of the seven sons of Æthelfrith; the rest were Oswald, Oswiu, Oslac, Oswudu, Oslaf, and Offa. S. Chron. ad a. 617.

³ *Scottos sive Pictos*] i. e. the Caledonian Scots.

tizando prodidit, ac se priscis idolatriæ sordidus polluendum perendumque restituit.

Nec mora, utrumque rex Brettonum Ceadualla impia manu, sed justa ultione peremit. Et primo quidem proxima æstate Osricum, dum se in oppido municipio¹ by Ceadwalla, temerarie obsedisset, erumpens subito cum suis omnibus imparatum cum suo exercitu delevit. Dein cum anno

A.D. 635. integro provincias Nordanhymbrorum non ut rex victor possideret sed quasi tyrannus sæviens disperderet, ac tragica cæde dilaceraret, tandem Eanfridum inconsulte ad se cum duodecim lectis militibus, postulandæ pacis gratia venientem simili sorte damnavit². Infaustus ille annus et omnibus bonis exosus usque hodie permanet, tam propter apostasiam regum Anglorum qua se fidei sacramentis exuerant, quam propter vesanam Brettonici regis tyrannidem. Unde cunctis placuit regum tempora computantibus, ut ablata de medio regum perfidorum memoria, idem annus sequentis regis, id est, Osualdi³, viri Deo dilecti regno adsignaretur: quo, post occisionem fratris Eanfridi, superveniente cum parvo exercitu, sed fide Christi

who himself is killed by Oswald. munito, infandus Brettonum dux cum immensis illis copiis quibus nihil resistere posse jactabat, interemptus est⁴; in loco qui lingua Anglorum Denisesburna⁵, id est Rivus Denisi vocatur.

¹ *oppido municipio*] Eburacum, called by Angles Eoforwic. This is called a 'municipium' by Aurelius Victor, M. H. B. p. lxxi; an inscription lately found in the city itself calls it a 'colonia.' But the term 'municipium' may have been loosely used by Beda.

² *damnavit*] 'Battle between Cathlon and Anfraith, who was beheaded.' Tig. ad a. 632.

³ *Osualdi*] Second son of Æthelfrith and Acha, Eadwine's sister, S. Chron. ad a. 617; infra, c. 6; called Oswald Lamnguin, which is said to mean 'white blade.' Nenn. p. 75, M. H. B.

⁴ *interemptus est*] Tigernach confounds this battle with the former

one where Eanfrith was captured and killed. 'Osualt mac Etalfraith victor erat, et Cathlon Rex Britonum cecidit.' Tig. ad a. 632.

⁵ *Denisesburna*] For this Camden suggests Dilston, a place to the south of the Tyne, and to the east of Hexham, iii. 493. The name, he says, is corrupted from Devilston; and he reads Devilesburna here instead of Denisesburna. It seems indeed more likely that the real name should have been corrupted than that it should have been wholly lost; and, moreover, the stream which flows southwards into the Tyne above Hexham is now called Devils-water. Hefenfelth, the name of the field of battle, has been identified

CAP. II.

Ut de ligno crucis quod idem rex contra barbaros pugnaturus erexerat, inter innumera sanitatum miracula, quidam a dolentis brachii sit languore curatus.

OSTENDITUR autem usque hodie et in magna veneratione habetur locus ille, ubi venturus ad hanc pugnam A.D. 635. Osuald signum sanctæ crucis¹ erexit, ac flexis The place of battle is called Oswald's Cross, genibus Dominum deprecatus est, ut in tanta rerum necessitate suis cultoribus cælesti succurreret auxilio. Denique fertur quia facta citato opere cruce, ac fovea præparata in qua statui deberet, ipse fide fervens hanc arripuerit, ac foveæ imposuerit, atque utraque manu erectam tenuerit, donec adgesto a militibus pulvere, terræ figeretur. Et hoc facto, elata in altum voce cuncto exercitui proclamaverit: 'Flectamus omnes genua, et Dominum omnipotentem vivum ac verum in commune deprecemur, ut nos ab hoste superbo ac feroce sua miseratione defendat: scit enim ipse quia justa pro salute gentis nostræ bella suscepimus.' Fecerunt omnes ut jusserat, sic incipiente diluculo in hostem progressi, juxta meritum suæ fidei, victoria potiti sunt. In cujus loco orationis innumeræ virtutes sanitatum noscuntur esse patratae, ad indicium videlicet ac memoriam fidei regis. Nam et usque hodie multi de ipso ligno sacrosanctæ crucis astulas² excidere solent, quas cum in aquas miserint eisque languentes homines aut pecudes potaverint sive asperserint, mox sanitati restituuntur.

Vocatur locus ille lingua Anglorum Hefenfelth, quod dici potest Latine Cælestis Campus, quod certo utique præsgio or Hefenfelth.

with Halidon, Bingfield, or Cockley; perhaps it is safer to regard it as all the plain between St. Oswald's and Dilston, to the right of Devilswater. The Welsh name of the battle (Catscaul, Nenn.) is accounted for by reading it Cath-ys-gual, which may be 'bellum infra murum.'

M. H. B. p. 76, note.

¹ *signum sanctæ crucis*] See in Smith's Bede, App. No. xiii, an engraving of the seal of St. Cuthbert's convent of Durham, representing St. Oswald on the one side, and a cross on the other.

² *astulas*] 'Splinters.'

futurorum antiquitus nomen accepit: significans nimirum quod ibidem cæleste erigendum trophæum, cælestis inchoanda victoria, cælestia usque hodie forent miracula celebranda. Est autem locus juxta murum illum, ad aquilonem, quo Romani quondam ob arcendos barbarorum impetus, totam a mari ad mare præcinxere Brittaniam, ut supra¹ docuimus. In quo videlicet loco consuetudinem multo jam tempore fecerant fratres Hagustaldensis² ecclesiæ quæ non longe abest, advenientes omni anno pridie quam postea idem rex Osuald occisus est, vigilias pro salute animæ ejus facere, plurimaque psalmorum laude celebrata, victimam pro eo mane sacræ oblationis offerre. Qui etiam crescente bona consuetudine, nuper ibidem ecclesia constructa, sacrationem et cunctis honorabiliorem locum omnibus fecere. Nec immerito, quia nullum³, ut comperimus, fidei Christianæ signum, nulla ecclesia, nullum altare in tota Berniciorum gente erectum est, priusquam hoc sacræ crucis vexillum novus militiæ dux, dictante fidei devotione, contra hostem immanissimum pugnaturus statueret. ✓

Nec ab re est unum e pluribus quæ ad hanc crucem patrata sunt, virtutis miraculum enarrare. Quidam de fratribus Hagustaldensis ecclesiæ nomine Bothelm, qui nunc usque superest, ante paucos annos dum incautius forte noctu in glacie incederet, repente corruens brachium contrivit, ac gravissima fracturæ ipsius cœpit molestia fatigari; ita ut ne ad os quidem adducere ipsum brachium ullatenus dolore arcente valeret. Qui cum die quadam mane audiret unum de fratribus ad locum ejusdem sanctæ crucis ascendere disposuisse, rogavit ut aliquam sibi partem de illo ligno venerabili rediens adferret, credere se dicens quia per hoc, donante Domino, salutem posset consequi. Fecit ille ut rogatus est, et reversus ad vesperam, sedentibus jam ad mensam fratribus, obtulit ei aliquid de veteri musco quo superficies ligni erat obsita. Qui cum sedens ad mensam non haberet ad manum ubi oblatum sibi munus reponeret, misit hoc

¹ *supra*] See p. 30.

² *Hagustaldensis*] Hagustaldes-*ea*, Hagustaldesham, S. Chron. Extol-*desham*, Sim. Durh. Now Hexham.

³ *quia nullum*] It would seem that Eadwine, though he converted Lindesey and East-Anglia, left Bernicia still in heathenism.

in sinum sibi. Et dum iret cubitum, oblitus hoc alicubi depocere, permisit suo in sinu permanere. At medio noctis tempore, cum evigilaret, sensit nescio quid frigidi suo lateri adjacere, admotaque manu requirere quid esset, ita sanum brachium manumque reperit, ac si nihil unquam tanti languoris habuisset.

CAP. III.

Ut idem rex postulans de gente Scottorum antistitem, acceperit Ædanum, eidemque in insula Lindisfarnensi sedem episcopatus donaverit.

IDEM ergo Osuald, mox ubi regnum suscepit, desiderans totam (cui præesse cœpit) gentem fidei Christianæ gratia Oswald
sends to the
Scotch for
a bishop, imbui, cujus experimenta permaxima in expugnandis barbaris jam ceperat, misit ad majores natu Scottorum, inter quos exulans ipse baptismatis sacramenta, cum his qui secum erant militibus, consecutus erat; petens ut sibi mitteretur antistes, cujus doctrina ac ministerio gens quam regebat Anglorum, (Dominicæ) fidei et dona disceret, et susciperet sacramenta. Neque aliquanto tardius quod petiit impetravit: accepit¹ namque pontificem Ædanum summæ man- and receives
Aidan; melmore suetudinis et pietatis ac moderaminis virum, habentemque zelum Dei, quamvis non plene secundum scientiam. Namque diem paschæ² (Dominicum) more suæ gentis, cujus sæpius mentionem fecimus, a quarta decima luna usque ad vicesimam observare solebat. Hoc etenim ordine septentrionalis Scottorum provincia, et omnis natio Pictorum illo adhuc tempore pascha Dominicum celebrabat, æstimans se in hac observatione sancti ac laude digni patris Anatolii³ scripta secutam. Quod an verum sit, peritus quisque facillime cognoscit. Porro gentes Scottorum, quæ in australibus⁴ Hiberniæ insulæ partibus morabantur, jamdudum ad admonitionem apostolicæ sedis antistitis, pascha canonico ritu observare didicerunt.

¹ accepit] A.D. 635. Cf. p. 148, about A.D. 270, who wrote a treatise on the Paschal Canons. Stev.

² diem paschæ] See p. 194, note 4.

⁴ australibus] See p. 133, note 2.

³ Anatolii] Bishop of Laodicea

Venienti igitur ad se episcopo, rex locum sedis episcopalis in
 to whom he assigns Lin- insula Lindisfarnensi¹ ubi ipse petebat, tribuit.
 disfarne as an episcopal seat. Qui videlicet² locus accedente ac recedente reumate
 bis quotidie instar insulæ maris circumluitur undis,

bis renudato littore contiguus terræ redditur; atque
 ejus admonitionibus humiliter ac libenter in omnibus auscultans,
 ecclesiam Christi in regno suo multum diligenter ædificare ac
 dilatare curavit. Ubi pulcherrimo sæpe spectaculo contigit,
 ut evangelizante antistite qui Anglorum linguam perfecte non
 noverat, ipse rex suis ducibus ac ministris interpretis verbi exis-
 teret cælestis: quia nimirum tam longo exilii sui tempore
 linguam Scottorum jam plene didicerat. Exin cœpere plures
 per dies de Scottorum regione venire Britanniam atque illis
 Anglorum provinciis quibus regnavit rex Osuald, magna devo-
 tione verbum fidei prædicare, et credentibus gratiam baptismi,
 quicumque sacerdotali erant gradu præditi, ministrare. Con-
 struebantur ergo ecclesiæ³ per loca⁴, confluebant ad audiendum
 verbum populi gaudentes, donabantur munere regio possessiones,
 et territoria ad instituenda monasteria, imbuebantur præcep-
 toribus Scottis parvuli Anglorum, una cum majoribus studiis
 et observatione disciplinæ regularis.

Nam monachi erant maxime qui ad prædicandum venerant.

¹ *Lindisfarnensi*] Called Medcaut, Metcaud, by the British; Lindisfarnea, Halig-ealand, by the Angles. All the islands off the Northumberland coast are called Farn Islands; and this is at the mouth of the river Lindis. For a list of the bishops, see Florence, App. p. 626, M. H. B.

² *Qui videlicet . . . redditur*] 'Lindisfarnensis insula magna est per ambitum, verbi gratia octo vel amplius miliaris se extendens. . . Lindis dicitur flumen, quod excurrit in mare duorum pedum latitudinem habens, quando ledon fuerit, id est minor æstus, et videri potest: quando vero malina fuerit, id est major æstus, tunc nequit Lindis videri.' Simeon of Durham, p. 668. 'Bis quotidie accedente æstu Oceani, quam

rheuma vocant Græci, fit insula; bis, renudatis (abeunte rheumate) littoribus, contigua terræ redditur.' Vit. S. Cudbercti, c. 17.

³ *Construebantur ergo ecclesiæ*] Mostly of wood, see p. 192, though at York and Canterbury there were stone churches. But the North Irish were in the habit of building their churches of stone. H. See Churches, their Structure, Arrangement, and Decoration, by Rev. G. A. Poole, pp. 20, 21, quoted in Stevenson's Translation of Bede, in the series of English Church Historians.

⁴ *per loca*] Kemble thinks that the missionaries turned into parish churches the temples, one of which every monk possessed; ii. 424.

Monachus ipse episcopus Ædan, utpote de insula quæ vocatur Hii¹, destinatus: cujus monasterium in cunctis pene septentrionalium Scottorum, et omnium Pictorum ^{who came from the island of Hii.} monasteriis non parvo tempore arcem tenebat, regendisque eorum populis præerat: quæ videlicet insula ad jus quidem Britanniae pertinet, non magno ab ea freto discreta, sed donatione Pictorum, qui illas Britanniae plagas incolunt, jamdudum monachis Scottorum tradita, eo quod illis prædicantibus fidem Christi perceperint. ✓

CAP. IV.

Quando gens Pictorum fidem Christi perceperit.

Siquidem anno incarnationis Dominicæ quingentesimo sexagesimo quinto, quo tempore gubernaculum Romani imperii post Justinianum Justinus minor accepit², venit de Hibernia presbyter et abbas habitu et vita monachi (insignis) nomine Columba³ Britanniam, prædicaturus verbum Dei provinciis septentrionalium Pictorum, hoc est, eis quæ arduis atque horrentibus montium jugis⁴, ab australibus eorum sunt regionibus sequestratæ. Namque ipsi australes Picti, qui intra eosdem montes habent sedes, multo ante tempore⁵ ut perhibent, relicto errore idolatriæ, fidem veritatis acceperant, prædicante eis verbum Nynia episcopo reverentissimo et sanctissimo viro, de natione Brettonum, qui erat Romæ regulariter fidem et ^{The Picts had been converted} ^{by Ninian of Whithern} [circ. A.D. 412],

¹ *insula quæ vocatur Hii*] Iae, in Celtic; now called Iona, by a mistake for Iova.

² *Justinus minor accepit*] Nov. 15, A.D. 565. Gibbon.

³ *Columba*] For notices of Columba, see Mabillon, Ann. Benedd. passim viii. 1—xi. 17; Adomnan's Life of Columba, given in Canisius' Antiquæ Lectiones, vol. v. pt. 2; Burton's History of Scotland, i. 261—272.

⁴ *montium jugis*] The Grampians.

⁵ *multo ante tempore*] The date of

St. Ninian is about the beginning of the fifth century. The Irish chroniclers say he flourished in A.D. 410, and Usher dates his arrival in Galloway A.D. 412. Fordun says he died in the reign of the younger Theodosius, A.D. 408—450; and a life by Ailred of Rievaulx, circ. A.D. 1160, fixes his death to A.D. 432. The objection taken to these dates by O'Conor, ii. 86, 87, that after A.D. 369 Galloway would have been part of the Roman province of Valentia, and therefore that Ninian could have

mysteria veritatis edoctus; cujus sedem episcopalem sancti Martini episcopi nomine et ecclesia insignem, ubi ipse etiam corpore una cum pluribus sanctis requiescit, jam nunc Anglorum gens obtinet. Qui locus, ad provinciam Berniciorum pertinens, vulgo vocatur Ad Candidam Casam¹, eo quod ibi ecclesiam de lapide, insolito Brettonibus more fecerit.

Venit autem Brittaniam Columba, regnante Pietis Bridio² and Columba, filio Meilochon, rege potentissimo, nono anno regni

A.D. 563.
to whom Hii
was given
for the con-
struction of
a monastery,

ejus, gentemque illam verbo et exemplo ad fidem Christi convertit: unde et præfatam insulam³ ab eis in possessionem monasterii faciendi accepit. Neque enim magna est, sed quasi familiarum quinque, juxta æstimationem Anglorum; quam successores ejus usque hodie tenent, ubi et ipse sepultus est⁴, cum esset annorum septuaginta septem, post annos circiter triginta et duos⁵ ex quo ipse Brittaniam prædicaturus adiit. Fecerat autem, priusquam Brittaniam veniret, monasterium nobile in Hibernia, quod a

found no Picts then there, is futile; for Theodosius, in constituting it a province, surely cannot have driven out all the inhabitants; and the Picts of Galloway continued to be an anomalous race till their disappearance from history. An Irish MS. Life of Ninian says that, vexed by the importunity of his relations, he left Galloway, and, returning to Ireland, founded a monastery at Cluan-Conaire, and there died. Usher, pp. 351, 506.

¹ *Ad Candidam Casam*] Hwiterne, S. Chron. Now Whitehorn, at the south-eastern point of Wigtonshire. The episcopate was transferred hence to Glasgow. Usher, p. 665.

² *Bridio*] Called by Tigernach 'Bruidi McMaclchon,' ad a. 560, and said by O'Connor to have begun to reign in A.D. 557, ii. 146, note, which would be inconsistent with the 'nono' here.

³ *præfatam insulam*] Iona. Tigernach, however, relates that, in A.D. 574, Iona was given to Columba by Conaill mac Comgaill, king of

[the Scots of] Dalriada; and with greater probability, for Beda himself places the Scots in this part of North Britain. [Cf. Mabill. Ann. Benedd. viii. 8. Innes, Scotland in the Middle Ages, pp. xiii, 98-103.]

⁴ *sepultus est*] According to Tigernach he died in the night of Whit-Sunday, June 9, A.D. 596, being then seventy-six years old; ad a. 596.

⁵ *circiter triginta et duos*] On the date of his death depends the date of his migration from Ireland. Tigernach, loc. cit., says that his death happened in the thirty-fifth year after his migration, which would thus be placed in the year before June 9, A.D. 562. But he dates it at the year A.D. 563; and Adomnan says that it took place two years after the battle of Culdrean, which, according to Tigernach, was fought A.D. 561. But Beda dates it (715-150) = A.D. 565; see next page, note 4. His birthday is kept on the 5th of June.

copia roborum Dearmach¹ lingua Scottorum, hoc est, Campus roborum, cognominatur. Ex quo utroque monasterio plurima exinde monasteria per discipulos ejus et in Brittania et in Hibernia propagata sunt: in quibus omnibus idem monasterium insulanum, in quo ipse requiescit corpore, principatum teneret.

Habere autem solet ipsa insula rectorem semper abbatem presbyterum, cujus juri et omnis provincia, et ipsi etiam episcopi, ordine inusitato, debeant esse subjecti², juxta exemplum primi doctoris illius, qui non episcopus, sed presbyter³ extitit et monachus: de cujus vita et verbis nonnulla a discipulis ejus feruntur scripta haberi. Verum qualiscumque fuerit ipse, nos hoc de illo certum tenemus, quia reliquit successores magna continentia ac divino amore regularique institutione insignes: in tempore quidem summæ festivitatis dubios circulos sequentes, utpote quibus longe ultra orbem positus nemo synodalia paschalis observantiæ decreta porrexerat; tantum ea quæ in prophetis, evangelicis et apostolicis literis discere poterant pietatis et castitatis opera diligenter observantes. Permansit autem hujusmodi observantia paschalis apud eos tempore non paucio, hoc est, usque ad annum Dominicæ incarnationis septingentesimum decimum quintum, per⁴ annos centum quinquaginta.

which became very famous, and was under the rule of abbots;

A.D. 715.

At tunc veniente ad eos reverentissimo et sanctissimo patre et sacerdote Ecgbercto, de natione Anglorum, qui in Hibernia diutius exulaverat pro Christo, eratque et doctissimus in Scripturis et longæ vitæ perfectione eximius, correcti sunt per eum et ad verum

A.D. 716.

in which afterwards Ecgberht converted the

¹ Dearmach] See Adomnan, i. 3. No. Dunrogh, in King's County.

² esse subjecti] According to a story told by Adomnan, i. 26, the abbot gave bishops the precedence in performing ecclesiastical ceremonies. Lloyd, p. 117, compares this constitution to that of our universities. Usher, p. 367, states, on the authority of the Ulster Annals, that there was a resident bishop as well as an abbot in Iona.

³ presbyter] Lloyd, p. 115, suggests that when he went to Iona, the Irish

bishops 'durst not ordain him, for fear of provoking the king to turn his wrath upon themselves. But besides, it seems that he chose rather to be an abbot than a bishop, having from his youth devoted himself to a monastic life.' Abbots were sometimes styled 'principes' in the early Irish Church. Mabill. De Re Diplom. p. 66, quoted by Stev.

⁴ per . . . quinquaginta] The last year of the old system was A.D. 715; see v. 22, with note.

canonicumque paschæ diem translati; quem tamen et antea non
monks to the right use with regard to Easter. semper in luna quarta decima cum Judæis, ut
 quidam¹ rebantur, sed in die quidem Dominica,
 alia tamen quam decebat hebdomada celebrabant.
 Sciebant enim, ut Christiani, resurrectionem Dominicam quæ
 prima sabbati facta est prima sabbati semper esse celebrandam:
 sed ut barbari et rustici, quando eadem prima sabbati quæ nunc
 Dominica dies cognominatur veniret minime didicerant. Verum
 quia gratia caritatis fervere non omiserunt, et hujus quoque rei
 notitiam ad perfectum percipere meruerunt, juxta promissum
 apostoli dicentis: 'Et si quid aliter sapitis, et hoc quoque vobis
 Deus revelabit.' De quo plenius in sequentibus suo loco dicen-
 dum est.

CAP. V.

De vita Ædani episcopi.

AB hac ergo insula, ab horum collegio monachorum, ad pro-
Life of Bishop Aidan. vinciam Anglorum instituendam in Christo, missus²
 est Ædan, accepto gradu episcopatus. Quo tem-
 pore³ eidem monasterio Segeni abbas et presbyter præfuit.
 Unde inter alia vivendi documenta, saluberrimum abstinentiæ
 vel continentiæ clericis exemplum reliquit: cujus doctrinam id
 maxime commendabat omnibus, quod non aliter quam vivebat
 cum suis, ipse docebat. Nihil enim hujus mundi quærere, nil
 amare curabat. Cuncta quæ sibi a regibus vel divitibus sæculi
 donabantur, mox pauperibus qui occurrerent erogare gaudebat.
 Discurrere per cuncta et urbana et rustica loca, non equorum
 dorso, sed pedum incessu vectus, nisi si major forte necessitas
 compulisset, solebat: quatenus ubicumque aliquos vel divites vel
 pauperes incedens aspexisset, confestim ad hos divertens, vel ad

¹ *quidam*] Among others, apparently Johannes, the pope elect, in the letters which he wrote to the Irish Church; see p. 134.

² *missus*] 'Since it appears by iii. 26 that A.D. 664 was the thirtieth year of the episcopal government of

Northumbria by the Scots, it follows that Aidan must have been consecrated bishop of Lindisfarne in A.D. 634 or A.D. 635.' Stev.

³ *Quo tempore*] For Seghine, see p. 134, note 10. He was abbot of Iona from A.D. 623 to A.D. 652.

fidei suscipiendæ sacramentum si infideles essent, invitaret; vel si fideles, in ipsa eos fide confortaret, atque ad eleemosynas operumque bonorum executionem, et verbis excitaret et factis.

In tantum autem vita illius a nostri temporis segnitia distabat, ut omnes qui cum eo incedebant, sive adtonsi, seu laici, meditari¹ deberent; id est, aut legendis Scripturis, aut psalmis discendis operam dare. Hoc erat quotidianum opus illius, et omnium qui cum eo erant, ubicumque locorum devenissent. Et si forte evenisset, quod tamen raro evenit, ut ad regis convivium vocaretur, intrabat cum uno clerico, aut duobus; et ubi paululum reficiebatur, adceleravit ocius ad legendum cum suis, sive ad orandum egredi. Cujus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminae, consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione quinquagesimæ paschalis, quarta et sexta sabbati jejunium ad nonam usque horam protelare². Nunquam divitibus honoris sive timoris gratia, si qua deliquissent, reticebat; sed aspera illos invectione corripiebat. Nullam potentibus sæculi pecuniam, excepta solummodo esca si quos hospitio suscepisset, umquam dare solebat, sed ea potius quæ sibi a divitibus donaria pecuniarum largiebantur, vel in usus pauperum, ut diximus, dispergebat, vel ad redemptionem eorum qui injuste fuerant venditi, dispensabat. Denique multos quos pretio dato redemerat, redemptos postmodum suos discipulos fecit, atque ad sacerdotalem usque gradum erudiendo atque instituendo provexit.

Ferunt autem quia cum de provincia Scottorum rex Osuald postulasset antistitem, qui sibi suæque genti verbum fidei ministraret, missus fuerit primo alius³ austerioris animi vir, qui cum aliquandiu genti Anglorum prædicans nihil proficeret, nec libenter a populo audiretur, redierit patriam, atque in conventu seniorum retulerit, quia nil prodesse docendo genti ad quam missus erat, potuisset, eo quod essent homines indomabiles, et

¹ *meditari*] 'To study.' Stev. Eng. Ch. Historians, note, p. 395, quotes the Rule of St. Isidore, c. 6: 'Post vespertinum autem, congregatis patribus, oportet vel aliquid ineditari,

vel de aliquibus divinæ lectionis quæstionibus disputare.'

² *protelare*] 'To protract.'

³ *primo alius*] Called by Hector Boethius 'Corman,' bk. ix.

duræ ac barbaræ mentis. At illi, ut perhibent, tractatum magnum in concilio quid esset agendum, habere cœperunt; desiderantes quidem genti quam petebantur, saluti esse, sed de non recepto quem miserant prædicatore dolentes. Tunc ait Ædan, nam et ipse concilio intererat, ad eum de quo agebatur sacerdotem: 'Videtur mihi, frater, quia durior justo indoctis auditoribus fuisti, et non eis juxta apostolicam disciplinam primo lac doctrinæ mollioris porrexisti, donec paulatim enutriti verbo Dei, ad capienda perfectiora et ad facienda sublimiora Dei præcepta sufficerent.' Quo audito, omnium qui consedebant ad ipsum ora et oculi conversi, diligenter quid diceret discutiebant, et ipsum esse dignum episcopatu, ipsum ad erudiendos incredulos et indoctos mitti debere decernunt, qui gratia discretionis, quæ virtutum mater est, ante omnia probatur imbutus; sicque illum ordinantes, ad prædicandum miserunt. Qui ubi tempus accepit, sicut prius moderamine discretionis, ita postmodum et cæteris virtutibus ornatus apparuit.

CAP. VI.

De religione ac pietate miranda Osualdi regis.

HUJUS igitur antistitis doctrina rex Osuald cum ea cui præ-
Character of
Oswald, king
of Northum-
bria. erat gente Anglorum institutus, non solum incognita progenitoribus suis regna cælorum sperare didicit; sed et regna terrarum plusquam illi majorum suorum, ab eodem uno Domino qui fecit cælum et terram, consecutus est. Denique omnes nationes et provincias Britanniæ, quæ in quatuor linguas, id est, Brettonum¹, Pictorum, Scottorum et Anglorum divisæ sunt, in ditione accepit.

Quo regni culmine sublimatus, nihilominus, quod mirum dictu est, pauperibus et peregrinis semper humilis, benignus et largus fuit. Denique fertur quia tempore quodam cum die sancto paschæ cum præfato episcopo consedisset ad prandium, positusque esset in mensa coram eo discus argenteus regalibus

¹ *Brettonum*] The Britons had supremacy after the death of Cad-
 ceased their struggle with Angle walla, in A.D. 635.

epulis refertus, et jamjamque essent manus ad panem benedicendum missuri, intrasse subito ministrum ipsius cui suscipiendorum inopum erat cura delegata, et indicasse regi quia multitudo pauperum undecumque adveniens maxima per plateas sederet, postulans aliquid eleemosynæ a rege: qui mox dapes sibimet adpositas deferri pauperibus, sed et discum confringi, atque eisdem minutatim dividi præcepit. Quo viso pontifex qui adsidebat delectatus tali facto pietatis, adprehendit dextram ejus, et ait: 'Nunquam inveterascat hæc manus.' Quod et ita juxta votum benedictionis ejus provenit. Nam cum interfecto illo in pugna, manus cum brachio a cætero essent corpore resectæ, contigit ut hactenus incorruptæ perdurent. Denique in urbe regia¹, quæ a regina quondam vocabulo Bebbæ cognominatur, loculo inclusæ argenteo in ecclesia sancti Petri servantur, ac digno a cunctis honore venerantur.

Hujus industria regis, Derorum et Berniciorum provinciæ, quæ eatenus ab invicem discordabant, in unam sunt pacem, et velut unum compaginatæ in populum. Erat autem nepos Æduini regis ex sorore Acha, dignumque fuit, ut tantus præcessor talem haberet de sua consanguinitate et religionis heredem et regni.

CAP. VII.

Ut provincia Occidentalium Saxonum verbum Dei, prædicante Birino, susceperit; et de successoribus ejus Agilbercto et Leutherio.

Eo tempore gens Occidentalium Saxonum qui antiquitus Gevissæ vocabantur, regnante Cynigilso² fidem Christi suscepit, prædicante illis verbum Birino episcopo, qui cum consilio papæ Honorii venerat Brittaniam; promittens quidem se illo præsentem in

Bishop
Birinus converts the
West Saxons
[A. D. 634,
S. Chron.],

¹ *urbe regia*] Now Bamborough; in Old English Bebbanburh, so called after Bebbæ, the wife of Æthelfrith, M.H.B. p. 76, but built by his grandfather Ida in A.D. 547, and at first surrounded only by a hedge; S. Chron.

² *regnante Cynigilso*] The son of Ceolric, and nephew of Ceolwulf, who were said to be the great-grandsons of Cerdic. He reigned from A.D. 611 to A.D. 643.

intimis ultra Anglorum partibus quo nullus doctor præcessisset, sanctæ fidei semina esse sparsurum. Unde et jussu ejusdem pontificis, per Asterium Genuensem episcopum¹ in episcopatus consecratus est gradum. Sed Britanniam perveniens, ac primum Gevissorum gentem ingrediens, cum omnes ibidem paganissimos inveniret, utilius esse ratus est ibi potius verbum prædicare, quam ultra progrediens, eos quibus prædicare deberet, inquirere.

Itaque evangelizante illo in præfata provincia, cum rex ipse² and baptizes catechizatus, fonte baptismi cum sua gente ablue-
King Cynegils retur, contigit tunc temporis sanctissimum ac vic-
[A.D. 635, toriosissimum regem Nordanhymbrorum Osualdum
S. Chron.] adfuisse, eumque de lavacro exeuntem suscepisse, ac pulcherrimo prorsus et Deo digno consortio, cujus erat filiam accepturus in conjugem, ipsum prius secunda generatione Deo dicatum sibi accepit in filium. Donaverunt autem ambo reges eidem epi-

He becomes scopo civitatem quæ vocatur Dorcic³, ad faciendum
first bishop inibi sedem episcopalem; ubi factis dedicatisque
of Dor- ecclesiis, multisque ad Dominum pio ejus labore
chester, populis advocatis, migravit ad Dominum, sepultusque est in eadem civitate, et post annos multos, Hædde episcopatum agente, translatus inde in Ventam⁴ civitatem, atque in ecclesia beatorum apostolorum Petri et Pauli positus est.

Defuncto autem et rege, successit⁵ in regnum filius ejus Coin-

¹ *Asterium Genuensem episcopum*] Asterius was bishop of Milan, but resided at Genoa, where he died A.D. 640. There is no record of any bishop of Genoa between A.D. 452 and A.D. 680. Stev.

² *rex ipse*] A.D. 635. S. Chron.

³ *Dorcic*] Dorchester in Oxfordshire, at the confluence of the Thame and Isis. It was at Dorcic that Cynegils was baptized, S. Chron.; and this accident seems to have fixed the seat of the first bishop of the West Saxons. It was afterwards won from the West Saxons by Mercia, and reconstituted as a See of that province.

⁴ *Ventam*] Venta Belgarum, to distinguish it from Venta Icenorum, Caistor near Norwich, and Venta Silurum, Caergwent; called by the Britons Caer Gwent, and the Saxons Wintanceaster, now Winchester. This is the first certain notice of it in history; for the notice 'that the procurator cynegii in Britanniis,' about A.D. 400, had his establishment at Venta may apply to either of the three cities. M.H.B. p. xxiii. The minster, or 'old church,' was 'hallowed in the name of St. Peter' by Cenwalh, in A.D. 648. S. Chron.

⁵ *successit*] A.D. 643. S. Chron.

ualch, qui et fidem ac sacramenta regni cælestis suscipere renuit, et non multo post etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata enim sorore Pendan regis Merciorum quam duxerat, aliam accepit uxorem: ideoque bello petitus, ac regno privatus¹ ab illo, secessit ad regem Orientalium Anglorum, cui nomen erat Anna²: apud quem triennio exulans fidem cognovit³ ac suscepit veritatis. Nam et ipse apud quem exulabat rex erat vir bonus, et bona ac sancta sobole felix, ut in sequentibus docebimus.

Cum vero restitutus⁴ esset in regnum Coinualch, venit in provinciam de Hibernia pontifex quidam, nomine Agilberctus⁵, natione quidem Gallus, sed tunc legendarum gratia Scripturarum in Hibernia non parvo tempore demoratus, conjunxitque se regi, sponte ministerium prædicandi adsumens: cujus eruditionem atque industriam videns rex, rogavit eum, accepta ibi sede episcopali, suæ genti manere pontificem. Qui precibus ejus adnuens, multis annis eidem genti sacerdotali jure præfuit. Tandem rex, qui Saxonum tantum linguam noverat, pertæsus barbaræ loquelæ, subintroducxit in provinciam alium suæ linguæ episcopum vocabulo Vini⁶, et ipsum in Gallia ordinatum; dividensque in duas parochias provinciam, huic in civitate Venta, quæ a gente Saxonum Vintancæstir appellatur, sedem episcopalem tribuit: unde offensus graviter Agilberctus, quod hoc ipso inconsulto ageret rex, rediit⁷ Galliam, et accepto episcopatu

and is succeeded by Ægelberht [A.D. 650, S. Chron.],

and he by Wine [A.D. 660, S. Chron.],

¹ *regno privatus*] A. D. 645. S. Chron.

² *Anna*] He was father-in-law of Earconberht, king of Kent, c. 8, and died A.D. 654. Ib. See p. 174.

³ *fidem cognovit*] Baptized A.D. 646. Ib.

⁴ *restitutus*] Beda has said just above that he was an exile for three years; and, as we find that in A.D. 648 Cenwalh gave to Cuthred his kinsman 3000 hides of land by Ashdown, S. Chron., it is likely that Cuthred helped his restoration.

⁵ *Agilberctus*] Ægelbyrht of Galwalum, S. Chron. He was made

bishop of the West Saxons on Birinus' death in A.D. 650. S. Chron.

⁶ *Vini*] Wine is made first bishop of Winchester and third of London by Florence.

⁷ *rediit*] A.D. 660, S. Chron. 'This is apparently incorrect, as he was present at the synod of Whitby in A.D. 664. The truth seems to be, that Agilberht left his residence with Coinwalch in A.D. 660, and remained in Northumberland until A.D. 664, in which year, after the synod of Whitby, he returned into France.' Stev.

Parisiacæ civitatis, ibidem senex ac plenus dierum obiit. Non
 who is multis¹ autem annis post abscessum ejus a Brit-
 driven tania transactis, pulsus est Vini ab eodem rege de
 out by King tania transactis, pulsus est Vini ab eodem rege de
 Cenwalh, episcopatu: qui secedens ad regem Merciorum,
 vocabulo Vulfheri, emit pretio ab eodem sedem Lundoniæ civi-
 tatis, ejusque episcopus usque ad vitæ suæ terminum mansit.
 Sicque provincia Occidentalium Saxonum tempore non paucò
 absque præsule fuit.

Quo etiam tempore rex præfatus ipsius gentis, gravissimis
 regni sui damnis sæpissime ab hostibus adflactus, tandem ad
 memoriam reduxit, quod eum pridem perfidia regno pepulerit,
 fides agnita Christi in regnum revocaverit: intellexitque quod
 etiam tunc destituta pontifice provincia, recte pariter divino
 fuerit destituta præsidio. Misit ergo legatarios in Galliam ad
 Agilbertum, summissa illum satisfactione deprecans ad episco-
 patum suæ gentis redire. At ille se excusans, et eo venire non
 posse contestans quia episcopatu propriæ civitatis ac parochiæ
 teneretur adstrictus; ne tamen obnixè petenti nil ferret auxilii,

and Bishop
 Hlothere
 substituted
 [A.D. 670,
 S. Chron.].

misit pro se illo presbyterum Leutherium², nepotem
 suum, qui ei, si vellet, ordinaretur episcopus; dicens
 quod ipse eum dignum esse episcopatu judicaret.
 Quo honorifice a populo et a rege suscepto, roga-
 verunt Theodorum, tunc archiepiscopum Doruvernensis ecclesiæ,
 ipsum sibi antistitem consecrari: qui consecratus in ipsa civitate,
 multis³ annis episcopatum Gevissorum, ex synodica sanctione,
 solus sedulo moderamine gessit.

¹ *Non multis*] Three, S. Chron.

² *Leutherium*] Hlothhere, Ib.

³ *multis*] Six. Hædde succeeded him in A.D. 676, Ib.

CAP. VIII.

Ut Rex Cantuariorum Earconberct idola destrui præceperit; et de filia ejus Ercongota, et propinqua Ædilbergæ, sacratis Deo virginibus.

ANNO¹ Dominicæ incarnationis sexcentesimo quadragesimo, Eadbald rex Cantuariorum transiens ex hac vita, Earconbercto filio regni gubernacula reliquit: quæ [A.D. 640.]
Earconberht
succeeds to
Kent; ille suscepta viginti quatuor annis et aliquot mensibus nobilissime tenuit. Hic primus regum Anglorum in toto regno suo idola relinqui ac destrui, simul et jejunium quadraginta dierum observari principali auctoritate præcepit. Quæ ne facile a quopiam posset contemni, in transgressores dignas et competentes punitiones proposuit. Cujus filia Earcongota², ut whose
daughter
Earcongote
becomes
abbess of Brie. condigna parenti soboles, magnarum fuit virgo virtutum, serviens Domino in monasterio quod in regione Francorum constructum est ab abbatissa nobilissima, vocabulo Fara³, in loco qui dicitur In Brige⁴. Nam eo tempore necdum multis in regione Anglorum monasteriis constructis, multi de Brittania monachicæ conversationis gratia, Francorum vel Galliarum monasteria adire solebant; sed et filias suas eisdem erudiendas, ac sponso cælesti copulandas mittebant; maxime in Brige et in Cale⁵, et in Andilegum⁶ monasterio: inter quas erat Saethryð, filia uxoris Annæ regis Orientalium Anglorum, cujus supra meminimus, et filia naturalis⁷ ejusdem regis Ædilberg: quæ utraque cum esset peregrina, præ

¹ Anno] Jan. 22, A.D. 640. Thorn, p. 1769.

² Earcongota] Ercengote, S. V. See facts collected about her in Surius, vii. 574. Mabill. Ann. Benedd. xiii. 6, xiv. 38.

³ Fara] Or Burgundofara. See Mabill. Ann. Benedd. x. 49-xiv. 37; who also, Act. SS. Benedd. ii. 438, prints a life of her by Jonas, a monk of Bobbio.

⁴ In Brige] Sylva Brigensis, now Brie. Here Fare built a monastery called Eboriacum or Faramonasterium (Faremoustier), Gall. Christ. viii.

1700; Mabill. Ann. Benedd. xi. 10.

⁵ Cale] Chelles, four miles from Paris; a nunnery founded by Clotilde, wife of Clovis I, and restored and enlarged by Bathilde, wife of Clovis II, Gall. Christ. vii. 558; Mabill. Ann. Benedd. iv. 53, xiv. 54.

⁶ Andilegum] Andeley-sur-Seine, an extinct nunnery, near Rouen, founded by Clotilde, wife of Clovis I. Gall. Christ. xi. 131.

⁷ naturalis] In opposition to an adopted child; here, no doubt, Anna's own, as opposed to his wife's child.

merito virtutum, ejusdem monasterii Brigensis est abbatissa constituta. Cujus regis filia major Sexburg, uxor Earconbercti regis Cantuariorum, habuit filiam Earcongotam, de qua sumus dicturi.

Hujus autem virginis Deo dicatæ, multa quidem ab incolis

Her death. loci illius solent opera virtutum et signa miraculorum usque hodie narrari. Verum nos de transitu tantum illius quo cælestia regna petiit, aliquid breviter dicere sufficiat. Inminente ergo die suæ vocationis, cœpit circuire in monasterio casulas infirmarum Christi famularum, earumque vel maxime, quæ vel ætate provectæ, vel probitate erant morum insigniores: quarum se omnium precibus humiliter commendans, obitum proxime suum, quem revelatione didicerat, non celavit esse futurum: quam videlicet revelationem hujusmodi esse perhibebat: vidisse se albatorum catervam hominum idem monasterium intrare; hosque a se interrogatos quid quærerent, aut quid ibi vellent, respondisse quod ob hoc illo fuerint destinati, ut aureum illud numisma quod eo de Cantia venerat, secum adsumerent. Ipsa autem nocte, in cujus ultima parte, id est, incipiente aurora, præsentis mundi tenebras transiens, supernam migravit ad lucem; multi¹ de fratribus ejusdem monasterii, qui aliis erant in ædibus, jam manifeste se concentus angelorum psallentium audisse referebant, sed et sonitum quasi plurimæ multitudinis monasterium ingredientis: unde mox egressi dignoscere quid esset, viderunt lucem cælitus emissam fuisse permaximam, quæ sanctam illam animam carnis vinculis absolutam, ad æterna patriæ cælestis gaudia ducebat. Addunt et alia, quæ ipsa nocte in monasterio eodem divinitus fuerint ostensa miracula: sed hæc nos ad alia tendentes suis narrare permittimus. Sepultum est autem corpus venerabile virginis et sponsæ Christi, in ecclesia beati protomartyris Stephani: placuitque post diem tertium, ut lapis quo monumentum tegebatur, amoveretur, et altius ipso in loco reponeretur: quod dum fieret, tantæ fragrantia suavitatis ab imis ebullivit, ut cunctis qui adstabant fratribus ac sororibus, quasi opobalsami² cellaria esse viderentur aperta.

¹ *multi ... ædibus*] By the arrangements of a double monastery. Cf. Lingard, Ang. Sax. Church, i. 214.

² *opobalsami*] ὀποβάλσαμον, Diosc. The juice of the balsam-tree.

Sed et matertera ejus, de qua diximus, Ædilberg¹, et ipsa Deo dilectam perpetuæ virginitatis gloriam in magna corporis continentia conservavit: quæ cujus esset ^{Æthelberge} ^{also abness of} virtutis, magis post mortem claruit. Cum enim ^{Brie.} esset abbatissa, cœpit facere in monasterio suo ecclesiam in honorem omnium apostolorum, in qua suum corpus sepeliri cupiebat. Sed cum opus idem ad medium ferme esset perductum, illa ne hoc perficeret, morte prærepta est, et in ipso ecclesiæ loco ubi desiderabat, condita. Post cujus mortem fratribus alia magis curantibus, intermissum est hoc ædificium annis septem, quibus completis, statuerunt ob nimietatem laboris, hujus structuram ecclesiæ funditus relinquere; ossa vero abbatissæ illo de loco elevata in aliam ecclesiam, quæ esset perfecta ac dedicata transferre. Et aperientes sepulcrum ejus, ita intemeratum corpus invenere, ut a corruptione concupiscentiæ carnalis erat immune: et ita denuo lotum, atque aliis vestibus indutum, transtulerunt illud in ecclesiam beati Stephani martyris; cujus videlicet natalis ibi solet in magna gloria celebrari die nonarum Juliarum.

CAP. IX.

Ut in loco in quo occisus est rex Osuald, crebra sanitatum miracula facta; utque ibi primo jumentum cujusdam viantis, ac deinde puella paralytica sit curata.

REGNAVIT autem Osuald Christianissimus rex Nordanhymbrorum novem annis, adnumerato etiam illo anno, quem et feralis impietas regis Brettonum, et apostasia demens regum Anglorum detestabilem fecerat. Siquidem, ut supra² docuimus, unanimo omnium consensu firmatum est, ut nomen et memoria apostatarum de catalogo regum Christianorum prorsus aboleri deberet, neque aliquis regno eorum annus adnotari. Quo completo annorum curriculo occisus est commisso gravi prælio, ab eadem pagana

[A.D. 642.]
King Oswald
slain by
Penda at
Maserfeld.

¹ Ædilberg] See Surius, vii. 574; and Mabillon, xiv. 37.

² ut supra] c. i.

gente paganoque rege Merciorum, a quo et prædecessor ejus Æduini peremptus fuerat, in loco qui lingua Anglorum nuncupatur Maserfelth¹, anno ætatis suæ trigesimo octavo², die quinto mensis Augusti.

Cujus quanta fides in Deum, quæ devotio mentis fuerit, etiam
 Miracles post mortem, virtutum miraculis claruit. Namque
 performed in loco ubi pro patria dimicans a paganis inter-
 upon the place where fectus est, usque hodie sanitates infirmorum et
 he fell. hominum et pecorum celebrari non desinunt.

Unde contigit ut pulverem ipsum ubi corpus ejus in terram corruit, multi auferentes, et in aquam mittentes, suis per hæc infirmis multum commodi adferrent. Qui videlicet mos adeo increbuit, ut paulatim ablata exinde terra fossam ad mensuram staturæ virilis reddiderit. Nec mirandum in loco mortis illius infirmos sanari, qui semper dum viveret infirmis et pauperibus consulere, eleemosynas dare, opem ferre non cessabat. Et multa quidem in loco illo, vel de pulvere loci illius facta virtutum miracula narrantur: sed nos duo tantum quæ a majoribus audivimus, referre satis duximus.

Non multo post interfectionem ejus exacto tempore, contigit ut quidam equo sedens iter juxta locum ageret illum; cujus equus subito lassescere, consistere, caput in terram declinare, spumas ex ore demittere, et augescente dolore nimio, in terram cœpit ruere. Desiluit eques, et stramine substrato cœpit exspectare horam, qua aut melioratum reciperet jumentum, aut relinqueret mortuum. At ipsum diu gravi dolore vexatum, cum diversas in partes se torqueret, repente volutando devenit in illud loci ubi rex memorabilis occubuit. Nec mora, quie-

¹ *Maserfelth*] Oswestry in Shropshire, seven miles from Shrewsbury; formerly, Oswaldstre; in Welsh, Croix Osualde. A spring was shewn called St. Oswald's; and a church was dedicated here to St. Oswald. Chron. Dunelm. quoted in Mon. Angl. i. 233. This is now a parish church, but was once a monastery called the White Minster. Leland, Itinerary, v. 37. There is also a place called Maserfield in Lanca-

shire, which has laid claim to be the scene of the battle. The battle is called Cocboy by Nennius, M. H. B. p. 76, and the Cambrian Annals, ib. p. 832. Nennius says that Penda 'victor fuit per diabolicam artem.' Eowa, Penda's brother, the ancestor of Offa, was killed here.

² *trigesimo octavo*] At the age of thirty-seven, or in his thirty-eighth year. 'Osuald had bodily age xxxvii. winters.' S.V.

scente dolore cessabat ab insanis membrorum motibus, et consueto equorum more, quasi post lassitudinem in diversum latus vicissim sese volvere, statimque exurgens quasi sanum per omnia, virecta herbarum avidius carpere cœpit.

Quo ille viso, ut vir sagacis ingenii, intellexit aliquid miræ sanctitatis huic loco quo equus est curatus, inesse; et posito ibi signo, non multo post ascendit equum, atque ad hospitium quo proposuerat, accessit: quo dum adveniret, invenit puellam ibi, neptem patris-familias, longo paralysis morbo gravatam: et cum familiares domus illius, de acerba puellæ infirmitate ipso præsentē quererentur, cœpit dicere ille de loco ubi caballus suus esset curatus. Quid multa? imponentes eam carro, duxerunt ad locum, ibidemque deposuerunt. At illa posita in loco, obdormivit parumper; et ubi evigilavit, sanatam se ab illa corporis dissolutione sentiens, postulata aqua, ipsa lavit faciem, crines composuit, caput linteo cooperuit, et cum his qui se adduxerant, sana pedibus incedendo reversa est.

CAP. X.

Ut pulvis loci illius contra ignem valuerit.

EODEM tempore venit alius quidam de natione Brettonum, ut ferunt, iter faciens juxta ipsum locum in quo præfata erat pugna completa; et vidit unius loci spatium cætero campo viridius ac venustius: cœpitque sagaci animo conjicere quod nulla esset alia causa insolitæ illo in loco viriditatis, nisi quia ibidem sanctior cætero exercitu vir aliquis fuisset interfectus. Tulit itaque de pulvere terræ illius secum inligans in linteo, cogitans quod futurum erat, quia ad medelam infirmantium idem pulvis proficeret; et pergens itinere suo pervenit ad vicum quendam vespere, intravitque in domum in qua vicani cœnantes epulabantur: et susceptus a dominis domus, resedit et ipse cum eis ad convivium, adpendens linteolum cum pulvere quem adtulerat, in una posta parietis. Cumque diutius epulis atque ebrietati vacarent, accenso grandi igne in medio, contigit volantibus in altum scintillis, culmen domus, quod

erat virgis contextum ac fœno tectum, subitaneis flammis impleri. Quod cum repente convivæ terrore confusi conspicerent, fugerunt foras, nil ardenti domui, jamjamque perituræ prodesse valentes. Consumpta ergo domo flammis, posta solummodo in qua pulvis ille inclusus pendebat, tuta ab ignibus et intacta remansit. Qua visa virtute, mirati sunt valde; et perquirentes subtilius, invenerunt quia de illo loco adsumptus erat pulvis ubi regis Osualdi sanguis fuerat effusus. Quibus patefactis ac diffamatis longe lateque miraculis, multi per dies locum frequentare illum, et sanitatum ibi gratiam capere sibi suisque cœperunt.

CAP. XI.

Ut super reliquias ejus lux cœlestis tota nocte steterit; et ut per eas sint dæmoniaci curati.

INTER quæ nequaquam silentio prætereundum reor, quid virtutis ac miraculi cœlestis fuerit ostensum, cum ossa ejus inventa, atque ad ecclesiam in qua nunc servantur, translata sunt. Factum est autem hoc per industriam reginæ Merciorum Osthrydæ¹, quæ erat filia fratris ejus, id est Osuii qui post illum regni apicem tenebat, ut in sequentibus dicemus.

Est monasterium nobile in provincia Lindissi, nomine Beardaneu², (quod eadem regina cum viro suo Ædilredo multum diligebat), venerabatur, excolebat, in quo desiderabat honoranda patrui sui ossa recondere: cumque venisset in quo eadem ossa ducebantur, incumbente vespera, in monasterium præfatum, noluerunt ea qui erant in monasterio libenter excipere: quia etsi sanctum eum noverant, tamen quia de³ alia provincia ortus fuerat, et super

¹ *Osthrydæ*] Ostrithe, S. Chron.; Osthrithe, S. V. Wife of Æthelred, king of Mercia, who succeeded A.D. 675. She was murdered in A.D. 697, S. Chron.

² *Beardaneu*] See p. 128, note 3, Florence, M. H. B. p. 540, ascribes the foundation of it to Osthryth's husband Æthelred. It was said that the monastery at this time, when Os-

wald's bones were brought, contained three hundred monks, and that its abbot was called lord of Lindesey. It was destroyed by the Danes in A.D. 870, and rebuilt by Gilbert de Gant in the time of William II, under the names of St. Peter and St. Paul, and St. Oswald the martyr. Monast. Angl. i. 623.
³ *quia de . . . acceperat*] Observe

eos regnum acceperat, veteranis eum odiis etiam mortuum insequabantur. Unde factum est ut ipsa nocte reliquiæ adlatæ foris permanerent, tentorio tantum majore supra carrum in quo inerant, extenso. Sed miraculi cælestis ostensio, quam reverenter eæ suscipiendæ a cunctis fidelibus essent, patefecit.

Nam tota ea nocte columna lucis a carro illo ad cælum usque porrecta, omnibus pene ejusdem Lindissæ provinciæ locis conspicua stabat. Unde mane facto fratres monasterii illius, qui pridie abnuerant, diligenter ipsi petere cœperunt, ut apud eadem sanctæ ac Deo dilectæ reliquiæ conderentur. Lota igitur ossa intulerunt in thecam, quam in hoc præparaverant, atque in ecclesia juxta honorem congruum posuerunt: et ut regia viri sancti persona memoriam haberet æternam, vexillum ejus super tumbam auro et purpura compositum adposuerunt, ipsamque aquam in qua laverunt ossa, in angulo sacrarii fuderunt. Ex quo tempore factum est, ut ipsa terra quæ lavacrum venerabile suscepit, ad abigendos ex obsessis corporibus dæmones, gratiæ salutaris haberet effectum.

Denique tempore sequente, cum præfata regina in eodem monasterio moraretur, venit ad salutandam eam abbatissa quædam venerabilis, quæ usque hodie superest, vocabulo Ædilhild, soror virorum sanctorum Ædiluini¹ et Alduini, quorum prior episcopus in Lindissi provincia, secundus erat abbas in monasterio quod vocatur Peartaneu², a quo non longe et illa monasterium habebat. Cum ergo veniens illo loqueretur cum regina, atque inter alia, sermone de Osualdo exorto, diceret quod et ipsa lucem nocte illa supra reliquias ejus ad cælum usque altam vidisset, adjecit regina quia de pulvere pavimenti in quo aqua lavacri illius effusa est, multi jam sanati essent infirmi. At illa petiit sibi portionem pulveris salutiferi dari; et accipiens, in-

More
miracles
performed
by Oswald's
sanctity.

that the Lindisfare looked upon the Northumbrian Oswald as a foreigner and an usurper. Penda of Mercia conquered Lindesey, when he slew Oswald in A.D. 642; Oswio reconquered it by slaying Penda in A.D. 655; Wulfhere of Mercia again took

it from Oswio in A.D. 657; and Ecgrith of Northumberland from Wulfhere shortly before A.D. 678, iv. 12.

¹ Ædiluini] See c. 27, and iv. 12.
² Peartaneu] See p. 128, note 3.

ligatam panno condidit in capsella, et rediit. Transacto autem tempore aliquanto, cum esset in suo monasterio, venit illic quidam hospes, qui solebat nocturnis sæpius horis repente ab immundo spiritu gravissime vexari: qui cum benigne susceptus post cœnam in lecto membra posuisset, subito a diabolo arreptus, clamare, dentibus frendere, spumare, et diversis motibus cœpit membra torquere. Cumque a nullo vel teneri vel ligari potuisset, cucurrit minister, et pulsans ad ostium, nuntiavit abbatissæ. At illa aperiens januam monasterii, exivit ipsa cum una sanctimonialium feminarum ad locum virorum¹; et evocans presbyterum, rogavit secum venire ad patientem. Ubi cum venientes viderent multos adfuisse qui vexatum tenere et motus ejus insanos comprimere conati, nequaquam valebant, dicebat presbyter exorcismos, et quæque poterat pro sedando miseri furore agebat. Sed nec ipse, quamvis multum laborans, proficere aliquid valebat. Cumque nil salutis furenti superesse videretur, repente venit in mentem abbatissæ pulvis ille præfatus, statimque jussit ire ministram, et capsellam in qua erat adducere. Et cum illa adferens quæ jussa est, intraret atrium domus, in cujus interioribus dæmoniosus torquebatur, conticuit ille subito, et quasi in somnum laxatus deposuit caput, membra in quietem omnia composuit. Conticuere omnes intentique ora tenebant, quem res exitum haberet solliciti expectantes. Et post aliquantum horæ spatium, resedit qui vexabatur, et graviter suspirans: ‘Modo,’ inquit, ‘sanum sapio, recepi enim sensum animi mei.’ At illi sedulo sciscitabantur quomodo hoc contigisset. Qui ait: ‘Mox ut virgo hæc cum capsella quam portabat adpropinquavit atrio domus hujus, discessere omnes qui me premebant spiritus maligni, et me relicto nusquam comparuerunt.’ Tunc dedit ei abbatissa portiunculam de pulvere illo; et sic data oratione a presbytero illo, noctem quietissimam duxit: neque aliquid ex eo tempore nocturni timoris aut vexationis ab antiquo hoste pertulit.

¹ *ad locum virorum*] See p. 156, note 1.

CAP. XII.

Ut ad tumbam ejus sit puerulus a febre curatus.

SEQUENTE dehinc tempore fuit in eodem monasterio puerulus quidam longo febrium incommodo graviter vexatus: qui cum die quodam sollicitus horam accessionis exspectaret, ingressus ad eum quidam de fratribus: 'Vis,' inquit, 'mi nate, doceam te quomodo cureris ab hujus molestia languoris? Surge, ingredere ecclesiam, et accedens ad sepulcrum Osualdi, ibi reside, et quietus manens adhære tumbæ. Vide ne ex eas inde, nec de loco moveris, donec hora recessionis febrium transierit. Tunc ipse intrabo, et educam te inde.' Fecit ut ille suaserat, sedentemque ad tumbam sancti, infirmitas tangere nequaquam præsumpsit; quin in tantum timens aufugit, ut nec secunda die, nec tertia, neque umquam exinde eum auderet contingere. Quod ita esse gestum qui referebat mihi frater inde adveniens adjecit, quod eo adhuc tempore quo mecum loquebatur, superesset in eodem monasterio jam juvenis ille, in quo tunc puero factum erat hoc miraculum sanitatis. Nec mirandum preces regis illius jam cum Domino regnantis multum valere apud eum qui temporalis regni quondam gubernacula tenens, magis pro æterno regno semper laborare ac deprecari solebat.

Denique ferunt quia a tempore matutinæ laudis sæpius ad diem usque in orationibus perstiterit, atque ob crebrum morem orandi, sive gratias agendi Domino semper ubicumque sedens, supinas super genua sua manus habere solitus sit. Vulgatum est autem, et in consuetudinem proverbii versum, quod etiam inter verba orationis vitam finierit. Nam cum armis et hostibus circumseptus, jamjamque videret se esse perimendum, oravit pro animabus exercitus sui. Unde dicunt in proverbio: 'Deus miserere animabus, dixit Osuald cadens in terram.'

Ossa igitur illius translata et condita sunt in monasterio quo diximus¹: porro caput et manus cum brachiis a corpore præcisas, jussit rex qui occiderat, in stipitibus suspendi. Quo post annum veniens cum

Oswald's head
and hands
transferred to
Lindisfarne.

¹ *quo diximus*] Bardney. See last chapter.

exercitu successor regni ejus Osuiu, abstulit ea, et caput quidem in cœmeterio Lindisfarnensis ecclesiæ: in regia vero civitate¹ manus cum brachiis condidit.

CAP. XIII.

Ut in Hibernia sit quidam per reliquias ejus a mortis articulo revocatus.

Nec solum inclyti fama viri Britanniae fines lustravit universos, sed etiam trans oceanum longe radios salutiferæ lucis spargens, Germaniæ simul et Hiberniæ partes attigit. Denique reverentissimus antistes Acca² solet referre, quia cum Romam vadens, apud sanctissimum Fresonum gentis archiepiscopum Vilbrordum³ cum suo antistite Vilfrido moraretur, crebro eum audierit, de mirandis quæ ad reliquias ejusdem reverentissimi regis in illa provincia gesta fuerint, narrare.

Sed et in Hibernia cum presbyter adhuc peregrinam pro æterna patria duceret vitam, rumorem sanctitatis illius in ea quoque insula longe lateque jam percrebuisse ferebat: e quibus unum quod inter alia retulit miraculum, præsentī nostræ Historiæ inserendum credidimus.

‘Tempore,’ inquit, ‘mortalitatis quæ Britanniam Hiberniamque lata strage vastavit, percussus est ejusdem clade pestis inter alios scholasticus quidam de gente Scottorum, doctus quidem vir studio literarum; sed erga curam perpetuæ suæ salvationis nihil omnino studii et industriæ gerens: qui cum se morti proximum videret, timere cœpit et pavere, ne mox mortuus, ob merita scelerum ad inferni claustra raperetur: clamavitque me, cum essem in vicino positus, et inter ægra tremens suspiria, flebili voce talia mecum querebatur: “Vides,” inquit, “quia jamjamque crescente corporis molestia ad articulum subeundæ mortis compellor: nec dubito me post mortem corporis statim ad perpetuam animæ mortem rapiendum, ac infernalibus subdendum esse tormentis: qui tempore non paucō inter studia divinæ lectionis,

¹ *regia vero civitate*] Bamborough.
See p. 151, note 1.

² *Acca*] See v. 20, and note.
³ *Vilbrordum*] See v. 10, and note.

vitiorum potius implicamentis quam divinis solebam servire mandatis. Inest autem animo, si mihi pietas superna aliqua vivendi spatia donaverit, vitiosos mores corrigere, atque ad imperium divinæ voluntatis totam ex integro mentem vitamque transferre. Verum novi non hoc esse meriti mei, ut inducias vivendi vel accipiam vel me accepturum esse confidam, nisi forte misero mihi et indigno venia, per auxilium eorum qui illi fideliter servierunt, propitiari dignatus fuerit. Audivimus autem et fama celeberrima, quia fuerit in gente vestra rex mirandæ sanctitatis, vocabulo Osuald, cujus excellentia fidei et virtutis, etiam post mortem, virtutum frequentium operatione claruerit: precorque, si aliquid reliquiarum illius penes te habes, adferas mihi, si forte mihi Dominus per ejus meritum misereri voluerit." At ego respondi: "Habeo quidem de ligno, in quo caput ejus occisi a paganis infixum est; et, si firmo corde credideris, potest divina pietas per tanti meritum viri, et hujus vitæ spatia longiora concedere, et ingressu te vitæ perennis dignum reddere." Nec moratus ille, integram se in hoc habere fidem respondebat.

'Tunc benedixi aquam, et astulam roboris præfati inmittens obtuli ægro potandum. Nec mora, melius habere cœpit, et convalescens ab infirmitate, multo deinceps tempore vixit: totoque ad Deum corde et opere conversus, omnibus ubicumque perveniebat, clementiam pii Conditoris, et fidelis ejus famuli gloriam prædicabat.'

CAP. XIV.

Ut defuncto Paulino, Ithamar pro eo Hrofensis ecclesiæ præsulatum suscepit; et de humilitate mirabili regis Osuini, qui ab Osuiu crudeli cæde peremptus est.

TRANSLATO ergo ad cælestia regna Osualdo, suscepit regni terrestris sedem pro eo frater ejus Osuiu, juvenis triginta circiter¹ annorum, et per annos viginti octo laboriosissime tenuit. Impugnatus videlicet et ab ea quæ fratrem ejus occiderat pagana gente Mer-

Oswio succeeds as king of the North-humbrians,
A.D. 642.

¹ *triginta circiter*] He was in his fifty-eighth year when he died in A.D. 613, and was now in his thirtieth year. A.D. 670, iv. 5; so that he was born

ciorum, et a filio quoque suo Alchfrido, necnon et a fratrue, id est, fratris sui qui ante eum regnavit filio Oidilualdo¹.

Cujus anno secundo², hoc est, ab incarnatione Dominica anno sexcentesimo quadagesimo quarto, reverentissimus pater Paulinus, quondam quidem Eburacensis, sed tunc Hrofensis episcopus civitatis, transivit ad Dominum sexto iduum Octobrium³ die: qui decem et novem annos, menses duos, dies viginti unum episcopatum tenuit; sepultusque est in secretario beati apostoli Andreae, quod⁴ rex Ædilberct a fundamentis in eadem Hrofi civitate construxit. In cujus locum Honorius archiepiscopus ordinavit Ithamar, oriundum quidem de gente Cantuariorum, sed vita et eruditione antecessoribus suis æquandum.

Habuit autem Osuii primis regni sui temporibus consortem regiae dignitatis, vocabulo Osuini⁵, de stirpe regis Æduini, hoc est, filium Osrici, de quo supra⁶ retulimus, virum eximiae pietatis et religionis: qui provinciae Derorum in maxima omnium rerum affluentia, et ipse amabilis omnibus praeuit⁷. Sed nec cum eo ille qui cæteram Transhumbranæ gentis partem ab aquilone, id est, Berniciorum provinciam regebat, habere pacem potuit; quin potius ingravescentibus causis dissensionum miserrima hunc cæde peremit. Siquidem congregato contra invicem exercitu, cum videret se Osuini cum illo qui plures habebat auxiliares non posse bello configere, ratus est utilius tunc demissa intentione bellandi, servare se ad tempora meliora. Remisit ergo exercitum quem congregaverat, ac singulos domum redire præcepit, a loco qui vocatur Vilfaræsdun⁸, id est, Mons Vulfari, et

¹ Oidilualdo] Æthelwald. See c. 23.

² secundo] Strictly, the third: for Oswio's third year began Aug. 5, A.D. 644, and lasted till the same day of A.D. 645.

³ sexto iduum Octobrium] Oct. 10. See his consecration, and its date, p. 109.

⁴ quod . . . construxit] See p. 95.

⁵ Osuini] Oswine was called 'Clito.'

⁶ supra] See pp. 139, 140.

⁷ praeuit] The date of Oswine's becoming king of Deira is given by the Saxon Chronicle as A.D. 644.

⁸ Vilfaræsdun] 'Willfæresdun,' S. Chron. Not certainly identified. The MS. Durham Chronicle reads Wolfrethdon, which is equally unknown. S. Petrie conjectures it to be Gathely Moor.

est a vico Cataractone decem ferme millibus passuum contra solstialem occasum secretus: divertitque ipse cum uno tantum milite sibi fidelissimo, nomine Tondheri,celandus in domo comitis Hunualdi, quem etiam ipsum sibi amicissimum autumabat. Sed, heu, proh dolor! longe aliter erat: nam ab eodem comite proditum eum Osuium, cum præfato ipsius milite per præfectum suum Ediluinum detestanda omnibus morte interfecit. Quod factum est die decima tertia kalendarum Septembrium, anno regni ejus nono¹, in loco qui dicitur Ingetlingum²; ubi postmodum, castigandi hujus facinoris gratia, monasterium constructum est: in quo pro utriusque regis, et occisi videlicet, et ejus qui occidere jussit, animæ redemptione cotidie Domino preces offerri deberent.

Oswio murders Oswine, king of Deira, A.D. 651.

Erat autem rex Osuini et aspectu venustus, et statura sublimis, et affatu jucundus, et moribus civilis, et manu omnibus, id est, nobilibus simul atque ignobilibus largus: unde contigit ut ob regiam ejus et animi, et vultus, et meritorum dignitatem ab omnibus diligeretur, et undique ad ejus ministerium de cunctis prope provinciis viri etiam nobilissimi concurrerent. Cujus inter cæteras virtutis et modestiæ, et, ut ita dicam, specialis benedictionis glorias, etiam maxima fuisse fertur humilitas, ut uno probare sat erit exemplo.

Character of King Oswine.

Donaverat equum optimum antistiti Aidano, in quo ille quamvis ambulare solitus, vel amnium fluentia transire, vel si alia quælibet necessitas insisteret, viam peragere posset: cui cum parvo interjecto tempore pauper quidam occurreret elemosynam petens, desiliens ille præcepit, equum, ita ut erat stratus regaliter, pauperi dari: erat enim multum misericors, et cultor pauperum, ac velut pater miserorum. Hoc cum

¹ *nono*] The ninth year of Oswio's reign would strictly be A.D. 650; but considering that Bede has just made A.D. 644 Oswio's second year, it must be A.D. 651. To this year Aidan's death is assigned by Tigernach.

² *Ingetlingum*] Gilling, near Richmond. The monastery, now quite

destroyed, was built by Oswine's relation Eanfled, Oswio's wife, and Trumhere was made the first abbot, p. 190. Oswine was buried at Tyne-mouth, but the place had been forgotten, till Earl Tostig, and Ægelwin, bishop of Durham, found his bones in A.D. 1065. S.

regi esset relatum, dicebat episcopo, cum forte ingressuri essent ad prandium: 'Quid voluisti, domine antistes, equum regium, quem te conveniebat proprium habere, pauperi dare? Nunquid non habuimus equos viliores plurimos, vel alias species quæ ad pauperum dona sufficerent, quamvis illum eis equum non dares, quem tibi specialiter possidendum elegi?' Cui statim episcopus: 'Quid loqueris,' inquit, 'rex? Numquid tibi carior est ille filius equæ, quam ille filius Dei?' Quibus dictis intrabant ad prandendum. Et episcopus quidem residebat in suo loco. Porro rex, venerat enim de venatu, cœpit consistens ad focum calefieri cum ministris: et repente inter calefaciendum recordans verbum quod dixerat illi antistes, discinxit se gladio suo, et dedit illum ministro, festinusque accedens ante pedes episcopi conruit, postulans ut sibi placatus esset, 'Quia nunquam,' inquit, 'deinceps aliquid loquar de hoc, aut iudicabo quid vel quantum de pecunia nostra filiis Dei tribuas:' quod videns episcopus, multum pertimuit, ac statim exurgens levavit eum, promittens se multum illi esse placatum, dummodo ille residens ad epulas tristitiam deponeret. Dumque rex, jubente ac postulante episcopo, lætitiā reciperet, cœpit e contra episcopus tristis usque ad lacrymarum profusionem effici. Quem dum presbyter suus lingua sua patria, quam rex et domestici ejus non noverant, quare lacrymaretur interrogasset: 'Scio,' inquit, 'quia non multo tempore victurus est rex: nunquam enim ante hæc vidi humilem regem. Unde animadverto illum citius ex hac vita rapiendum: non enim digna est hæc gens talem habere rectorem.' Nec multo post, dira antistitis præsagia tristi regis funere, de quo supra diximus, impleta sunt.

Sed et ipse antistes Aidan non plus quam duodecimo post
 Death of Bishop Aidan, August 31, A.D. 651. occasionem regis quem amabat die, id est, pridie kalendarum Septembrium¹, de sæculo ablati, perpetua laborum suorum a Domino præmia recepit.

¹ *pridie kalendarum Septembrium*] berht was first induced to become a monk. Beda's Vita S. Cudberti, vision of Aidan's death that Cuth- c. 4.

CAP. XV.

Ut episcopus Aidan nautis et tempestatem futuram prædixerit, et oleum sanctum quo hanc sedarent, dederit.

QUI cujus meriti fuerit, etiam miraculorum signis internus arbiter¹ edocuit, e quibus tria memoriæ causa ponere satis sit. Presbyter quidam nomine Utta², multæ gravitatis ac veritatis vir, et ob id omnibus, etiam ipsis principibus sæculi honorabilis, cum mitteretur Cantiam ob adducendam inde conjugem regi Osuio, filiam videlicet Æduini regis Eanfledam³, quæ occiso patre illuc fuerat adducta: qui terrestri quidem itinere illo venire, sed navigio cum virgine redire disponebat, accessit ad episcopum Aidanum, obsecrans eum, pro se suisque qui tantum iter erant adgressuri, Domino supplicare. Qui benedicens illos, ac Domino commendans, dedit etiam oleum sanctificatum: 'Scio,' inquit, 'quia ubi navem ascenderitis, tempesta vobis et ventus contrarius superveniet: sed tu memento ut hoc oleum quod tibi do, mittas in mare; et statim quiescentibus ventis, serenitas maris vos læta prosequetur, ac cupito itinere domum remittet.' Quæ cuncta ut prædixerat antistes, ex ordine completa sunt: et quidem inprimis furentibus undis pelagi, tentabant nautæ anchoris in mare missis navem retinere, neque hoc agentes, aliquid proficiebant: cumque verrentibus undique et implere incipientibus navem fluctibus, mortem sibi omnes imminere, jamjamque adesse viderent, tandem presbyter reminiscens verba antistitis, adsumpta ampulla misit de oleo in pontum, et statim, ut prædictum erat, suo quievit a fervore. Sicque factum est, ut vir Dei et per prophetiæ spiritum tempestatem prædixerit futuram, et per virtutem ejusdem spiritus, hanc exortam, quamvis corporaliter absens, sopiverit. Cujus ordinem miraculi non quilibet dubius relator, sed fidelissimus mihi nostræ ecclesiæ presbyter, Cynimund vocabulo, narravit, qui se hoc ab ipso

Miracles
wrought by
Aidan.

¹ *internus arbiter*] 'The internal judge, Almighty God.' S. V.

² *Utta*] Cf. p. 181.

³ *Eanfledam*] Cf. pp. 108, 137.

Utta presbytero, in quo et per quem completum est, audisse perhibebat.

CAP. XVI.

Ut idem admotum ab hostibus urbi regiae ignem orando amoverit.

ALIUD ejusdem patris memorabile miraculum ferunt multi qui nosse potuerunt. Nam tempore episcopatus ejus, hostilis Merciorum exercitus, Penda duce, Nordanhymbrorum regiones impia clade longe lateque devastans, pervenit ad urbem usque regiam, quæ ex Bebbæ quondam reginæ vocabulo cognominatur, eamque quia neque armis, neque obsidione capere poterat, flammis absumere conatus est: discissisque viculis quos in vicinia urbis invenit, advexit illo plurimam congeriem trabium, tignorum, parietum virgeorum, et tecti fenei, et his urbem in magna altitudine circumdedit, a parte quæ terræ est contigua: et dum ventum opportunum cerneret, inlato igne comburere urbem nisus est. Quo tempore reverentissimus antistes Aidan in insula Farne¹, quæ duobus ferme millibus passuum ab urbe procul abest, morabatur. Illo enim sæpius secretæ orationis et silentii causa secedere consuevit. Denique usque hodie locum sedis illius solitariæ in eadem insula solent ostendere. Qui cum ventis ferentibus globos ignis ac fumum supra muros urbis exaltari conspiceret, fertur elevatis ad cælum oculis manibusque, cum lacrymis dixisse: 'Vide, Domine, quanta mala facit Penda.' Quo dicto, statim mutati ab urbe venti, in eos qui accenderant, flammaram incendia retorserunt, ita ut aliquot læsi, omnes territi, impugnare ultra urbem cessarent quam divinitus juvari cognoverant.

¹ *Farne*] Farne or Fern Island, which is off Bamborough, at the distance of two miles. See iv. 27.

CAP. XVII.

*Ut apposta ecclesiæ cui idem accumbens obierat, ardente cætera domo,
flammis absumi nequiverit ; et de interna vita ejus.*

HUNC cum dies mortis egredi e corpore cogeret, completis annis episcopatus sui sexdecim, erat in villa regia, non longe ab urbe de qua præfati sumus. In hac enim habens ecclesiam et cubiculum, sæpius ibidem diverti ac manere, atque inde ad prædicandum circumquaque exire consueverat : quod ipsum et in aliis villis regis facere solebat, utpote nil propriæ possessionis, excepta ecclesia sua et adjacentibus agellis habens. Tetenderunt ergo ei ægrotanti tentorium ad occidentalem ecclesiæ partem, ita ut ipsum tentorium parieti hæreret ecclesiæ. Unde factum est, ut adclinis destinæ quæ extrinsecus ecclesiæ pro munimine erat adposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum. Obiit autem septimo¹ decimo episcopatus sui anno, pridie kalendarum Septembrium. Cujus corpus mox inde translatus ad insulam Lindisfarnensium, atque in cœmeterio fratrum sepultum est. At interjecto tempore aliquanto, cum fabricata esset ibi basilica major, atque in honorem beatissimi apostolorum principis dedicata, illo ossa ejus translata, atque ad dexteram altaris juxta venerationem tanto pontifice dignam condita sunt.

Bishop Aidan
buried at
Lindisfarne;

Successit vero ei in episcopatum Finan, et ipse illo ab Hii Scottorum insula ac monasterio destinatus, ac tempore non paucio in episcopatu permansit. Contigit autem post aliquot annos, ut Penda Merciorum rex cum hostili exercitu hæc in loca perveniens, cum cuncta quæ poterat ferro flammaque perderet, vicus quoque ille in quo antistes obiit una cum ecclesia memorata flammis absumeretur. Sed mirum in

succeeded
by Finan.

¹ septimo . . . anno] From this it appears that, as Aug. 31, A.D. 651, was in Aidan's seventeenth year, Aug. 31, A.D. 635, must have been in his first. Consequently, he may either have been consecrated in A.D. 635, if his consecration took place before August, or in A.D. 634, if after August. But it seems to be fixed to A.D. 634 by the 'tricesimus' of c. 26.

modum sola illa destina¹ cui incumbens obiit, ab ignibus circum cuncta vorantibus, absumi non potuit. Quo clarescente miraculo, mox ibidem ecclesia restaurata, et hæc eadem destina in munimentum est parietis, ut ante fuerat, forinsecus adposita. Rursumque peracto tempore aliquanto, evenit per culpam incuriæ, vicum eundem, et ipsam pariter ecclesiam ignibus consumi. Sed ne tunc quidem eandem tangere flamma destinam valebat: et cum magno utique miraculo ipsa ejus foramina ingrediens, quibus ædificio erat adfixa, perederet, ipsam tamen lædere nullatenus sinebatur. Unde tertio ædificata ibi ecclesia, destinam illam non ut antea deforis in fulcimentum domus adposuerunt; sed intro ipsam ecclesiam in memoriam miraculi posuerunt, ubi intrantes genu flectere, ac misericordiæ cælesti supplicare deberent. Constatque multos ex eo tempore gratiam sanitatis in eodem loco consecutos: quin etiam astulis ex ipsa destina excisis et in aquam missis, plures sibi suisque languorum remedia conquiescere.

Scripsi autem hæc de persona et operibus viri præfati;

Character
of Bishop
Aidan.

nequaquam in eo laudans vel eligens hoc, quod de observatione paschæ minus perfecte sapiebat: immo hoc multum detestans, sicut in libro quem de Temporibus composui, manifestissime probavi, sed quasi verax historicus, simpliciter ea quæ de illo sive per illum sunt gesta, describens, ea quæ laude sunt digna in ejus actibus laudans, atque ad utilitatem legentium memoriæ commendans: studium videlicet pacis et caritatis, continentiæ et humilitatis; animum iræ et avaritiæ victorem, superbiæ simul et vanæ gloriæ contemptorem; industriam faciendi simul et docendi mandata cælestia, sollertiam lectionis et vigiliarum, auctoritatem sacerdote dignam, redarguendi superbos ac potentes, pariter et infirmos consolandi, ac pauperes recreandi vel defendendi clementiam. Qui, ut breviter multa comprehendam, quantum ab eis qui illum novere didicimus, nil ex omnibus quæ in evangelicis, vel apostolicis sive propheticis literis facienda cognoverat, præter-

¹ *destina*] Used by Vitruvius, De Architectura, v. 12, to mean a clamp to bind together subaqueous timber. Henschen, quoted by Du Cange in v., says that in Vitruvian architecture a 'destina' was an upright pillar, in Gothic a flying buttress.

mittere, sed cuncta pro suis viribus operibus explere curabat. Hæc in præfato antistite multum complector et amo, quia nimirum hæc Deo placuisse non ambigo. Quod autem pascha non suo tempore observabat, vel canonicum ejus tempus ignorans, vel suæ gentis auctoritate ne agnitum sequeretur devictus, non adprobo, nec laudo. In quo tamen hoc adprobo, quia in celebratione sui paschæ non aliud corde tenebat, venerabatur, et prædicabat, quam quod nos, id est, redemptionem generis humani per passionem, resurrectionem, ascensionem in cælos mediatoris Dei et hominum Hominis Jesu Christi. Unde et hanc non, ut quidam¹ falso opinantur, quarta decima luna in qualibet feria cum Judæis, sed die dominica semper agebat, a luna quarta decima usque ad vicesimam; propter fidem videlicet Dominicæ resurrectionis quam una sabbati factam, propterque spem nostræ resurrectionis quam eadem una sabbati quæ nunc Dominica dies dicitur veraciter futuram cum sancta ecclesia credebatur.

CAP. XVIII.

De vita vel morte religiosi regis Sigbercti.

HIS temporibus regno Orientalium Anglorum, post Earpualdum Redualdi successorem, Sigberct frater ejus² Sigeberht præfuit, homo bonus ac religiosus: qui dudum in Gallia, dum inimicitias Redualdi fugiens exularet, lavacrum baptismi percepit, et patriam reversus, ubi regno potitus est, mox ea quæ in Galliis bene disposita vidit imitari cupiens, instituit scholam³ in qua pueri literis erudirentur: juvante se episcopo Felice quem de Cantia acceperat, eisque pædagogos ac magistros juxta morem Cantuariorum⁴ præbente.

¹ *ut quidam*] Cf. p. 148.

² *frater ejus*] Brother on the mother's side. Lapp. Tables.

³ *scholam*] This has actually been claimed as the origin of the university of Cambridge. Gaul was always famous for its schools; and even when overrun by the barbarians, the bishops first kept up the old institutions, and then the Frank kings took

up the education of the people. There were thus three educational centres in Gaul, the cathedrals, the monasteries, and the royal schools. S.

⁴ *juxta morem Cantuariorum*] Nothing is more probable than that Augustinus himself should have founded schools in Kent; perhaps in imitation of Gregorius' school at Rome.

Tantumque rex ille cælestis regni amator factus est, ut ad ultimum relictis regni negotiis, et cognato suo and Ecgric, kings of East-Anglia, Ecgrice commendatis, qui et antea partem ejusdem regni tenebat, intraret monasterium¹ quod sibi fecerat, atque accepta tonsura pro æterno magis regno militare curaret. Quod dum multo tempore faceret, contigit gentem Merciorum duce rege Penda adversus Orientales Anglos in bellum procedere, qui dum se inferiores in bello hostibus conspicerent, rogaverunt Sigberctum ad confirmandum militem secum venire in prælium. Illo nolente ac contradicente, invitum monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minus animos militum trepidare, minus præsentē duce quondam strenuissimo et eximio posse fugam meditari. Sed ipse professionis suæ non immemor, dum optimo esset vallatus exercitu, nonnisi virgam tantum habere in manu voluit: occisusque est una cum rege Ecgrice, et cunctus eorum, insistentibus paganis, cæsus sive dispersus exercitus.

Successor² autem regni eorum factus est Anna, filius Eni, and are succeeded by Anna [A.D. 635]. de regio genere³, vir optimus, atque optimæ genitor sobolis, de quibus in sequentibus suo tempore dicendum est: qui et ipse postea ab eodem pagano Merciorum duce, a quo et prædecessor ejus, occisus est.

CAP. XIX.

Ut Furseus apud Orientales Anglos monasterium fecerit; et de visionibus vel sanctitate ejus, cui etiam caro post mortem incorrupta testimonium perhibuerit.

VERUM dum adhuc Sigberet regni infulas teneret; supervenit de Hibernia vir sanctus, nomine Furseus⁴, verbo et actibus clarus, sed egregiis insignis virtutibus, cupiens pro Domino, ubicumque sibi opportunum

¹ *monasterium*] Thomas of Ely, a writer of the twelfth century, says that this monastery was at Betrycheswyde, now Bury St. Edmund's. Angl. Sacr. i. 595.

² *Successor*] Thomas of Ely says that he reigned nineteen years:

whence the date of his accession is usually given as A.D. 635.

³ *de regio genere*] Florence of Worcester makes Æne Redwald's brother, M. H. B. p. 628.

⁴ *Furseus*] See MS. Life of Furseus, printed in Surius, i. 381, from

inveniret, peregrinam ducere vitam. Qui cum ad provinciam Orientalium pervenisset Anglorum, susceptus est honorifice a rege præfato: et solitum sibi opus evangelizandi exsequens, multos et exemplo virtutis et incitamento sermonis, vel incredulos ad Christum convertit, vel jam credentes amplius in fide atque amore Christi confirmavit.

Ubi quadam infirmitate corporis arreptus, angelica meruit visione perfrui, in qua admonitus est cœpto verbi ministerio sedulus insistere, vigiliisque consuetis orationibus indefessus incumbere; eo quod certus sibi exitus, sed incerta ejusdem exitus esset hora futura, dicente Domino: ‘Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam.’ Qua visione confirmatus, curavit locum monasterii, quem a præfato rege Sigbercto acceperat, velocissime construere, ac regularibus instituere disciplinis. Erat autem monasterium silvanum, et maris vicinitate amœnum, constructum in castro quodam, quod lingua Anglorum Cnobheresburg¹, id est, urbs Cnobheri vocatur; quod deinde rex provinciæ illius Anna, ac nobiles quique augustioribus ædificiis ac donariis adornarunt. Erat autem vir iste de nobilissimo genere Scottorum, sed longe animo quam carne nobilior. Ab ipso tempore pueritiæ suæ curam non modicam lectionibus sacris simul et monasticis exhibebat disciplinis, et, quod maxime sanctos decet, cuncta quæ agenda didicerat, sollicitus agere curabat.

and builds
two monas-
teries there.

Quid multa? Procedente tempore et ipse sibi monasterium in quo liberius cælestibus studiis vacaret, construxit: ubi correptus infirmitate, sicut libellus de vita ejus conscriptus sufficienter edocet, raptus est e corpore: et a vespera usque ad galli cantum corpore exutus, angelicorum agminum

which Beda is said to have copied; and a Life by Jonas of Bobbio, in Mabillon's *Acta Sanctorum Ordinis Benedictini*, ii. 299. Furseus came to England about A.D. 633, returned to France about A.D. 648, and died in A.D. 650, at Mazières in Poitou. He founded two monasteries, one at Peronne, Mabillon, xiv. 2, where he was buried, Gall. Christ. ix. 1035,

and one at Latiniacum, or Lezigny, ib. vii. 490.

¹ *Cnobheresburg*] Supposed to be the same with the Roman Gariannonum, on the Gariensis, where were posted the ‘equites Stablesiani’ about A.D. 400, M. H. B. p. xxiv. Now Burghcastle, where there are still considerable remains of a Roman fortress. Camden, ii. 157.

His visions.

et aspectus intueri, et laudes beatas meruit audire. Referre autem erat solitus, quod aperte eos inter alia resonare audiret: 'Ibunt sancti de virtute in virtutem.' Et iterum: 'Videbitur Deus deorum in Sion.' Qui reductus in corpore, et die tertia rursum eductus, vidit non solum majora beatorum gaudia, sed et maxima malignorum spirituum certamina, qui crebris accusationibus improbi, iter illi cæleste intercludere contendebant; nec tamen protegentibus eum angelis quicquam proficiebant: de quibus omnibus si quis plenius scire vult, id est, quanta fraudis sollertia dæmones et actus ejus et verba superflua, et ipsas etiam cogitationes, quasi in libro descriptas, replicaverint; quæ ab angelis sanctis, quæ a viris justis sibi inter angelos apparentibus læta vel tristia cognoverit, legat ipsum, de quo dixi, libellum vitæ ejus, et multum ex illo, ut reor, profectus spiritalis accipiet.

In quibus tamen unum est¹, quod et nos in hac Historia ponere multis commodum duximus. Cum ergo in altum esset elatus, jussus est ab angelis qui eum ducebant respicere in mundum. At ille oculos in inferiora deflectens, vidit quasi vallem tenebrosam subtus se in imo positam. Vidit et quatuor ignes in aere, non multo ab invicem spatio distantes. Et interrogans angelos, qui essent hi ignes, audivit hos esse ignes qui mundum succedentes essent consumpturi. Unum mendacii, cum hoc quod in baptismo abrenunciare nos Satanæ et omnibus operibus ejus promisimus, minime implemus: alterum cupiditatis, cum mundi divitias amoris cælestium præponimus: tertium dissensionis, cum animos proximorum, etiam in supervacuis rebus offendere non formidamus: quartum impietatis, cum infirmiores spoliare, et eis fraudem facere pro nihilo ducimus. Crescentes vero paulatim ignes usque ad invicem sese extenderunt, atque in inmensam adunati sunt flammam. Cumque adpropinquassent, pertimescens ille dicit angelo: 'Domine, ecce ignis mihi adpropinquat.' At ille: 'Quod non incendisti,' inquit, 'non ardebit in te: nam etsi terribilis iste ac grandis esse rogas videtur, tamen juxta merita operum singulos exa-

¹ *unum est*] Tigernach, ad a. 627, has an entry, 'Visio Fursei ostensa est.'

minat; quia uniuscujusque cupiditas in hoc igne ardebit. Sicut enim quis ardet in corpore per illicitam voluptatem, ita solutus corpore ardebit per debitam pœnam.' Tunc vidit unum de tribus angelis, qui sibi in tota utraque visione ductores adfuerunt, præcedentem ignes flammæ dividere, et duos ab utroque latere circumvolantes, ab ignium se periculo defendere. Vidit autem et dæmones per ignem volantes, incendia bellorum contra justos struere. Sequuntur adversus ipsum accusationes malignorum, defensiones spirituum bonorum, copiosior cælestium agminum visio; sed et virorum de sua natione sanctorum, quos olim sacerdotii gradu non ignobiliter potitos, fama jam vulgante, compererat; a quibus non pauca, quæ vel ipsi, vel omnibus qui audire vellent, multum salubria essent, audivit. Qui cum verba finissent, et cum angelicis spiritibus ipsi quoque ad cælos redirent, remanserunt cum beato Furseo tres angeli, de quibus diximus, qui eum ad corpus referrent. Cumque præfato igni maximo adpropiaarent, divisit quidem angelus, sicut prius, ignem flammæ. Sed vir Dei ubi ad patefactam usque inter flammas januam pervenit, arripientes immundi spiritus unum de eis, quos in ignibus torrebant, jactaverunt in eum, et contingentes humerum maxillamque ejus incenderunt: cognovitque hominem, et quia vestimentum ejus morientis acceperit, ad memoriam reduxit. Quem angelus sanctus statim adprehendens, in ignem rejecit. Dicebatque hostis malignus: 'Nolite repellere quem ante suscepistis: nam sicut bona ejus peccatoris suscepistis, ita et de pœnis ejus participes esse debetis.' Contradicens angelus: 'Non,' inquit, 'propter avaritiam, sed propter salvandam ejus animam suscepit:' cessavitque ignis. Et conversus ad eum angelus: 'Quod incendisti,' inquit, 'hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui pecuniam non accepisses, nec pœna ejus in te arderet.' Et plura locutus, quid erga salutem eorum qui ad mortem pœniterent, esset agendum, salubri sermone docuit. Qui postmodum in corpore restitutus, omni vitæ suæ tempore signum incendii quod in anima pertulit, visibile cunctis in humero maxillaque portavit: mirumque in modum quod anima in occulto passa sit, caro palam præmonstrabat. Curabat autem semper, sicut et antea facere consuevit, omnibus opus

virtutum et exemplis ostendere et prædicare sermonibus. Ordinem autem visionum suarum, illis solummodo qui propter desiderium compunctionis interrogabant, exponere volebat. Superest adhuc frater quidam senior monasterii nostri qui narrare solet, dixisse sibi quendam multum veracem ac religiosum hominem, quod ipsum Furseum viderit in provincia Orientalium Anglorum, illasque visiones ex ipsius ore audierit: adjiciens quia tempus hiemis fuerit acerrimum, et glacie constrictum, cum sedens in tenui veste vir, ita inter dicendum propter multitudinem memorati timoris vel suavitatis, quasi in media ætatis caumate sudaverit.

Cum ergo, ut ad superiora redeamus, multis annis in Scottia¹ verbum Dei omnibus adnuncians, tumultus inruentium barbarum non facile ferret, relictis omnibus quæ habere videbatur, ab ipsa quoque insula patria discessit: et paucis cum fratribus per Bretones in provinciam Anglorum devenit, ibique prædicans verbum, ut diximus, monasterium nobile construxit. Quibus rite gestis, cupiens se ab omnibus sæculi hujus, et ipsius quoque monasterii negotiis alienare, reliquit monasterii et animarum curam fratri suo Fullano², et Presbyteris Gobbano et Dicullo, et ipse ab omnibus mundi rebus liber, in anachoretica conversatione vitam finire disposuit. Habuit alterum fratrem, vocabulo Ultanum³, qui de monasterii probatione diuturna, ad heremiticam pervenerat vitam. Hunc ergo solus petens, annum totum cum eo in continentia et orationibus, in quotidianis manuum vixit laboribus.

Dein turbatam incursione gentilium provinciam videns, et
 Goes to monasteriis quoque periculum imminere prævi-
 Gaul, and dens, dimissis ordinate omnibus, navigavit Galliam,
 dies at Lagny. ibique a rege Francorum Hloduo⁴, vel patricio

¹ *Scottia*] i. q. Hibernia.

² *Fullano*] Foillan, Fiollan. He founded a monastery at Fosse, in the diocese of Liège, in A.D. 648, on a site given by St. Gertrude, abbess of Nivialla, O'Connor, ii. 197, note; Mabillon, xiv. 16; Gall. Christ. iii. 932, and was assassinated Oct. 31, about A.D. 656.

³ *Ultanum*] Abbot of Peronne, died May 1, A.D. 686. Gall. Christ. iii. 933; ix. 1036. See a notice of him in Mabillon's Act. SS. Benedd. ii. 785.

⁴ *Hloduo*] Clovis (Hlodowig) II, the son of Dagobert I, reigned A.D. 638-656.

Ercunualdo¹ honorifice susceptus, monasterium construxit in loco Latineaco² nominato, ac non multo post infirmitate correptus, diem clausit ultimum³. Cujus corpus idem Ercunualdus patricius accipiens, servavit in porticu quadam ecclesiæ, quam in villa sua, cui nomen est Perrona⁴, faciebat, donec ipsa ecclesia dedicaretur. Quod dum post dies viginti septem⁵ esset factum, et corpus ipsum de porticu ablatum, prope altare esset recondendum, inventum est ita inlesum, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Sed et post annos quatuor, constructa domuncula cultiore receptui corporis ejusdem, ad orientem altaris adhuc sine macula corruptionis inventum, ibidem digno cum honore translatum est; ubi merita illius multis sæpe constat Deo operante claruisse virtutibus. Hæc de corporis ejus incorruptione breviter attigimus, ut quanta esset viri sublimitas legentibus notius existeret. Quæ cuncta in libello ejus sufficientius sed et de aliis commilitonibus ipsius, quisque legerit inveniet.

CAP. XX.

Ut defuncto Honorio, pontificatu sit functus Deusdedit; et qui in tempore illo Orientalium Anglorum, qui Hrofensis ecclesiæ fuerint antistites.

INTEREA defuncto Felice⁶ Orientalium Anglorum episcopo post decem et septem annos accepti episcopatus, Thomas and Honorius loco ejus ordinavit Thomam diaconum Berhtgils bishops in ejus de provincia Gyruiorum⁷: et hoc post quinque East-Anglia.

¹ *Ercunualdo*] Erchinwald, a relation of King Dagobert's on his mother's side, succeeded as 'maire du palais' on Ega's death, in A.D. 640. Stev.; Bouquet's Recueil, iii. 136.

² *Latineaco*] Lagny, near Paris, on the Marne. Gall. Christ. vii. 490. Furseus was abbot there till the year of his death.

³ *diem clausit ultimum*] Jan. 16, A.D. 650. Stev.

⁴ *Perrona*] Peronne, on the Somme.

⁵ *viginti septem*] One of the MS. Lives says thirty. S.

⁶ *defuncto Felice*] The continuator

of Ingulf, quoted by Stevenson, places his death in A.D. 646. Gale, i. 109. This would put his consecration, and consequently Sigeberht's reign in East-Anglia, back to A.D. 629. See p. 126, note 1. Felix was first buried at Dunwich, then translated to Seham near Ely, and long afterwards to Romsey Abbey. Capgrave states that the day of his death was March 8. Angl. Sacr. i. 403.

⁷ *Gyruiorum*] 'The land of the Gyrwas, containing 1200 hides [about 40,000 acres] which was accurately divided into a northern

annos sui episcopatus de hac vita subtracto, Beretgilsum, cognomine Bonifatium de provincia Cantuariorum loco ejus substituit.

Honorius Et ipse quoque Honorius, postquam metas sui cursus implevit, ex hac luce migravit anno ab incarnatione Domini sexcentesimo quinquagesimo tertio, pridie kalendarum Octobrium: et cessante episcopatu per annum et sex menses, electus est archiepiscopus cathedræ Doruvernensis sextus Deusdedit¹ de gente Occidentalium Saxonum: quem ordinaturus venit illuc Ithamar, antistes ecclesiæ Hrofensis. Ordinatus est autem die septimo kalendarum Aprilium, et rexit ecclesiam annos novem, menses septem, et duos dies; et ipse, defuncto Ithamar, consecravit pro eo Damianum qui de genere Australium Saxonum erat oriundus.

Honorius
dies,
Sept. 30,
A.D. 653,
and is succeeded by
Deusdedit.

Damian
bishop of
Rochester.

CAP. XXI.

Ut provincia Mediterraneorum Anglorum sub rege Peada Christiana sit facta.

HIS temporibus Middilangli², id est, Mediterranei Angli, sub principe Peada filio Pandan regis, fidem et sacramenta veritatis perceperunt: qui cum esset juvenis optimus, ac regis nomine ac persona dignissimus, prælatus est a patre regno gentis illius; venitque ad regem Nordanhymbrorum Osuiu, postulans filiam ejus Alchfledam sibi conjugem dari: neque aliter quod petebat impetrare potuit, nisi fidem Christi ac baptismum, cum gente cui præerat, acciperet. At ille audita prædicatione veritatis, et promissione

The Middle
Angles converted
[A.D. 653
S. Chron.],

and southern portion, comprised the marsh-districts of Ely and Huntingdonshire, almost as far as Lincoln.' Lapp. i. 43. 'Reaches sixty-eight miles from the borders of Suffolk to Wainfleet in Lincolnshire.' 'Girvii, that is, as some interpret, Fen-men.' Camden, ii. 214.

¹ Deusdedit] Before consecration his name was Frithona. Stev.

² Middilangli] 'Now the Middle Saxons, under Peada the ealdorman, received the true faith.' S. Chron. ad a. 653. The seat of the Mid-Anglian bishopric, constituted in A.D. 679, was at Leicester. Florence, p. 624. Apparently the same with the South Mercians of p. 191.

regni cælestis, speque resurrectionis ac futuræ immortalitatis, libenter se Christianum fieri velle confessus est, etiamsi virginem non acciperet: persuasus maxime ad percipiendam fidem a filio regis Osuii, nomine Alehfrido, qui erat cognatus et amicus ejus, habens sororem ipsius conjugem, vocabulo Cyniburgam, filiam Pandan regis.

Baptizatus est ergo a Finano¹ episcopo, cum omnibus qui secum venerant comitibus ac militibus eorumque famulis universis, in vico regis inlustri qui vocatur Ad Murum². Et acceptis quatuor presbyteris, qui ad docendam baptizandamque gentem illius et eruditione et vita videbantur idonei, multo cum gaudio reversus est. Erant autem presbyteri Cedd, et Adda, et Betti, et Diuma, quorum ultimus natione Scottus, cæteri fuere de Anglis. Adda autem erat frater Uttan, presbyteri inlustri, et abbatis monasterii quod vocatur Ad Capræ Caput³, cujus supra meminimus. Venientes ergo in provinciam memorati sacerdotes cum principe, prædicabant verbum, et libenter auditi sunt, multique quotidie et nobilium et infirmorum, abrenunciata sorde idolatriæ, fidei sunt fonte abluti.

and Penda
their king
baptized.

Nec prohibuit Penda rex, quin etiam in sua, hoc est, Merciorum natione, verbum, si qui vellent audire, prædicaretur. Quin potius odio habebat, et despiciebat eos, quos fide Christi imbutos, opera fidei non habere deprehendit, dicens contemnendos esse eos et miseros qui Deo suo in quem crederent obedire contemnerent. Cæpta sunt hæc biennio ante mortem Pandan regis. Ipso autem occiso, cum Osuii rex Christianus regnum ejus acciperet ut in sequentibus⁴ dicemus, factus est Diuma unus ex præfatis quatuor sacerdotibus episcopus Mediterraneorum Anglorum simul et Merciorum, ordinatus a Finano episcopo. Paucitas enim sacerdotum cogebat unum antistitem duobus populis præfici.

Diuma first
bishop in
Mercia;

¹ *Finano*] See p. 171.

² *Ad Murum*] Walton, near New-castle, Camden; or Walbottle, Smith; both seemingly the distance from the sea assigned to Ad Murum, infra, p. 183. Ætwwalle, S. V.

³ *Ad Capræ Caput*] Hregeheafd, S. V., Gates-heued, elsewhere in Saxon; from 'hræge,' or 'gat,' a 'goat.' Now Gateshead, close to Newcastle.

⁴ *sequentibus*] See p. 190.

Qui cum paucis sub tempore non paucam Domino plebem adquisisset, defunctus est apud Mediterraneos Anglos, in regione
 succeeded by quæ vocatur Infeppingum¹: suscepit pro illo epi-
 Ceollach; scopatum Ceollach, et ipse de natione Scottorum, qui
 non multo post, relicto episcopatu, reversus est ad insulam Hii,
 ubi plurimorum caput et arcem Scotti habuere cœnobiorum:
 and he by succedente illi in episcopatum Trumheri viro reli-
 Trumhere. gioso, et monachica vita instituto, natione quidem
 Anglo, sed a Scottis ordinato episcopo; quod temporibus Vulf-
 heri regis de quo in sequentibus² dicemus, factum est.

CAP. XXII.

*Ut Orientales Saxones fidem quam dudum abjecerant, sub rege Sigbercto.
 prædicante Ceddo receperint.*

Eo tempore etiam Orientales Saxones fidem quam olim expulso
 The East Mellito antistite abjecerant³, instantia regis Osuii
 Saxons re- receperunt. Erat enim rex ejusdem gentis Sig-
 converted [A.D. 653, Flor.], beret⁴, qui post Sigberctum cognomento Parvum
 regnavit, amicus ejusdem Osuii regis, qui cum frequenter ad
 eum in provinciam Nordanhymbrorum veniret, solebat eum hor-
 tari ad intelligendum deos esse non posse qui hominum manibus
 facti essent; dei creandi materiam lignum vel lapidem esse non
 posse, quorum recisuræ vel igni absumerentur, vel in vasa
 quælibet humani usus formarentur, vel certe despectui habita
 foras projicerentur, et pedibus conculcata in terram verterentur.
 Deum potius intelligendum majestate incomprehensibilem, hu-
 manis oculis invisibilem, omnipotentem, æternum, qui cælum et
 terram et humanum genus creasset, regeret, et judicaturus esset
 orbem in æquitate; cujus sedes æterna non in vili et caduco

¹ *Infeppingum*] Unidentified. Hep-
 pingham has been suggested, or
 Repton in Derbyshire, but this was
 Hreopandun in Saxon times.

² *sequentibus*] See p. 191.

³ *abjecerant*] See p. 101.

⁴ *Sigberct*] For a notice of the
 East Saxons, see p. 94, note 3. Ac-

cording to Florence, Sigberht, called
 Parvus, was the son of Sæward, one
 of the apostate sons of Sæberht, p.
 101. To him succeeded another Sig-
 berht, great-grandson, according to
 Florence, but others say son, of Sexa,
 or Sexbald, a brother of the same
 Sæberht.

metallo, sed in cælis esset credenda: meritoque intelligendum, quia omnes qui voluntatem ejus a quo creati sunt discerent et facerent, æterna ab illo præmia essent percepturi. Hæc et hujusmodi multa cum rex Osuii regi Sigbercto amicali et quasi fraterno consilio sæpe inculcaret, tandem juvante amicorum consensu credidit, et facto cum suis consilio, cum exhortatione, faventibus cunctis, et adnventibus fidei, baptizatus est cum eis a Finano episcopo in villa regia cujus supra¹ meminimus, quæ cognominatur Ad Murum. Est enim juxta murum, quo olim Romani Brittaniam insulam præcinxere, duodecim millibus passuum a mari orientali secreta.

Igitur rex Sigberct æterni regni jam civis effectus, temporalis sui regni sedem repetiit, postulans ab Osuii rege ut aliquos sibi doctores daret, qui gentem suam ad fidem Christi converterent ac fonte salutari abluerent. At ille mittens ad provinciam Mediterraneorum Anglorum, clamavit ad se virum Dei Cedd, et dato illi socio altero quodam presbytero, misit prædicare verbum genti Orientalium Saxonum. Ubi cum omnia perambulantes multam Domino ecclesiam congregassent, contigit quodam tempore eundem Cedd redire domum, ac pervenire ad ecclesiam Lindisfaronensem, propter conloquium Finani episcopi; qui ubi prosperatum ei opus evangelii comperit, fecit eum episcopum in gentem Orientalium Saxonum, vocatis ad se in ministerium ordinationis aliis duobus episcopis. Qui accepto gradu episcopatus rediit ad provinciam, et majore auctoritate captum opus explens, fecit per loca ecclesias, presbyteros et diaconos ordinavit, qui se in verbo fidei et ministerio baptizandi adjuvarent, maxime in civitate quæ lingua Saxonum Ythancaestir² appellatur. Sed et in illa quæ Tilaburg³ cognominatur: quorum prior locus est in ripa Pentæ⁴ amnis, secundus in ripa Tamensis: in quibus collecto examine

and Sigberht their king baptized.

Cedd sent from Mercia to be their bishop.

¹ *supra*] P. 181.

² *Ythancaestir*] Anciently Othona, a fortified place in Roman times, where the 'Numerus Fortensium' had been stationed under the Count of the Saxon shore, M.H.B. p. xxiv; supposed now to be covered by the sea. It was near Dancing, now

Dengy, and lay between the two creeks formed by the Blackwater and the Crouch. Camden, ii. 121.

³ *Tilaburg*] Tilbury. Camden, ii. 119.

⁴ *Pentæ*] Now the Freshwell, one of the springs of which is still called Pant's Well. Camden, ii. 121.

famulorum Christi, disciplinam vitæ regularis, in quantum rudes adhuc capere poterant, custodire docuit.

Cumque tempore non paucio in præfata provincia, gaudente
 Sigberht rege, congaudente universo populo, vitæ cælestis in-
 murdered, stitutio quotidianum sumeret augmentum, contigit
 ipsum regem instigante omnium bonorum inimico, propinquorum
 suorum manu interfici. Erant autem duo germani fratres qui
 hoc facinus patrarunt; qui cum interrogarentur quare hoc face-
 rent, nil aliud respondere potuerunt, nisi ob hoc se iratos fuisse
 et inimicos regi, quod ille nimium suis parcere soleret inimicis,
 et factas ab eis injurias mox obsecrantibus placida mente demit-
 teret. Talis erat culpa regis pro qua occideretur, quod evan-
 gelica præcepta devoto corde servaret: in qua tamen ejus morte
 innoxia, juxta prædictum viri Dei, vera est ejus culpa punita.
 Habuerat enim unus ex his qui eum occiderunt comitibus, inlici-
 tum conjugium, quod cum episcopus prohibere et corrigere non
 posset, excommunicavit eum, atque omnibus qui se audire vellent
 præcepit ne domum ejus intrarent neque de cibis illius acciperent.
 Contempsit autem rex præceptum, et rogatus a comite, intravit
 epulaturus domum ejus: qui cum abiisset, obviavit ei antistes.
 At rex intuens eum, mox tremefactus desiluit equo, ceciditque
 ante pedes ejus, veniam reatus postulans. Nam et episcopus
 pariter desiluit: sederat enim et ipse in equo. Iratus autem
 tetigit regem jacentem virga quam tenebat manu, et pontificali
 auctoritate protestatus: 'Dico tibi,' inquit, 'quia noluisti te
 continere a domo perditionis et damnationis illius, tu in ipsa domo mori
 habes.' Sed credendum est quia talis mors viri religiosi non
 solum talem culpam diluerit, sed etiam meritum ejus auxerit:
 quia nimirum ob causam pietatis, quia propter observantiam
 mandatorum Christi contigit.

Successit autem Sigbercto in regnum Suidhelm, filius Sex-
 baldi, qui baptizatus est ab ipso Cedde in provincia
 and suc- Orientalium Anglorum¹, in vico regio qui dicitur
 ceeded by Swithhelm. Rendlæsham², id est, Mansio Rendili; suscepitque

¹ in provincia Orientalium Anglo-
 rum] Though Boniface was bishop
 of the East-Angles, p. 180.

² Rendlæsham] Rendlesham, on
 the river Deben, in Suffolk. Camden,
 ii. 155, 167.

eum ascendentem de fonte sancto Ædiluald rex ipsius gentis Orientalium Anglorum, frater Anna regis eorundem.

CAP. XXIII.

Ut idem episcopus Cedd locum monasterii construendi ab Oidilualdo rege accipiens, orationibus ac jejuniis Domino consecraverit; et de obitu ipsius.

SOLEBAT autem idem vir Domini, cum apud Orientales Saxones episcopatus officio fungeretur, sæpius etiam suam, id est, Nordanhymbrorum provinciam exhortandi gratia revisere: quem cum Oidiluald filius Osualdi regis, qui in Derorum partibus regnum habebat, virum sanctum et sapientem, probumque moribus videret, postulavit eum possessionem terræ aliquam a se ad construendum monasterium accipere, in quo ipse rex et frequentius ad deprecandum Dominum verbumque audiendum advenire, et defunctus sepeliri deberet. Nam et seipsum fideliter credidit multum juvari eorum orationibus quotidianis, qui illo in loco Domino servirent. Habuerat autem idem rex secum fratrem germanum ejusdem episcopi, vocabulo Caelin, virum æque Deo devotum, qui ipsi ac familiæ ipsius verbum et sacramenta fidei, erat enim presbyter, ministrare solebat, per cujus notitiam maxime ad diligendum noscendumque episcopum pervenit. Favens ergo votis regis antistes, elegit sibi locum monasterii construendi in montibus arduis ac remotis; in quibus latronum magis latibula ac lustra ferarum, quam habitacula fuisse videbantur hominum: ut juxta prophetiam Isaïæ¹, in cubilibus, in quibus prius dracones habitabant, oriretur viror calami et junci, id est, fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius vel bestię commorari, vel homines bestialiter vivere consueverant.

Æthelwald,
king of
Deira, gives
Lastingham
to Cedd for a
monastery.

Studens autem vir Domini acceptum monasterii locum primo precibus ac jejuniis a pristina flagitiorum sorde purgare, et sic in eo monasterii fundamenta jacere, postulavit a rege, ut sibi totum quadragesimæ

Cedd consecrates its
site.

¹ prophetiam Isaïæ] Is. xxxv. 7.

tempus quod instabat, facultatem ac licentiam ibidem orationis causa demorandi concederet. Quibus diebus cunctis, excepta Dominica, jejunium ad vesperam usque juxta morem protelans, ne tunc quidem nisi panis permodicum, et unum ovum gallinaceum cum parvo lacte aqua mixto percipiebat. Dicebat enim hanc esse consuetudinem eorum, a quibus normam disciplinæ regularis didicerat, ut accepta nuper loca ad faciendum monasterium vel ecclesiam, prius orationibus ac jejuniis Domino consecrent. Cumque decem dies quadragesimæ restarent, venit qui clamaret eum ad regem. At ille, ne opus religiosum negotiorum regaliū causa intermitteretur, petiit presbyterum suum Cynibillum, qui etiam frater germanus erat ipsius, pia cœpta complere. Cui cum ille libenter adquiesceret, expleto studio jejuniorum et orationis, fecit ibi monasterium, quod nunc Laestingaeu¹ vocatur, et religiosi moribus, juxta ritus Lindisfarnensium ubi educatus erat, instituit.

Qui cum annis multis et in præfata provincia episcopatum administraret, et hujus quoque monasterii statutis ^{Death of Bishop Cedd.} propositis² curam gereret, casu contigit ut ad ipsum monasterium tempore mortalitatis³ adveniens, tactus ibidem infirmitate corporis, obiret⁴: qui primo quidem foris sepultus est; tempore autem procedente, in eodem monasterio ecclesia est in honorem beatæ Dei genitricis de lapide facta, et in illa corpus ipsius ad dexteram altaris reconditum.

Dedit autem episcopus regendum post se monasterium fratri

¹ *Laestingaeu*] *Læstinga ea*, S. V. Lastingham, near Whitby. John of Tynemouth states, xvii. 153, that it was founded in A.D. 648. Cædadda, after a three years' episcopate at York, is said to have returned to Lastingham, and died there in A.D. 674. *Monast. Angl.* i. 342.

² *statutis propositis*] 'And here placed a provost (prauast) and ealdormen.' S. V.

³ *tempore mortalitatis*] All the chroniclers of the time mention this severe plague. According to *Tiger-nach*, it ravaged Ireland from A.D. 664

to A.D. 667. Beda mentions it as beginning in A.D. 664, *infra*, p. 202; but see *Historia Abbatum*, *infra*, with note. The *Annals of the Four Masters* call it 'Flava scabies.' 'Hibernice buidhe conaill, quam et Physici dicunt ictericiam passionem.' O'Connor, ii. 204.

⁴ *obiret*] The synod of Streanes-halch, at which Cedd was present, was in A.D. 664, after which he had time to return to East-Anglia to inaugurate the observance of the Catholic Easter, p. 200, and to go back to Lastingham, where he died. H.

suo Ceadda, qui postea episcopus factus est, ut in sequentibus dicemus. Quatuor siquidem hi quos diximus, Ceadda succeeds him as germani fratres, Cedd et Cynibill et Caelin et abbot of Caedda, quod raro invenitur, omnes sacerdotes Lastingham.

Domini fuere prælari, et duo ex eis etiam summi sacerdotii gradu functi sunt. Cum ergo episcopum defunctum ac sepultum in provincia Nordanhybrorum audirent fratres qui in monasterio ejus erant in provincia Orientalium Saxonum, venerunt illo de suo monasterio homines circiter triginta, cupientes ad corpus sui patris, aut vivere si sic Deo placeret, aut morientes ibi sepeliri: qui libenter a suis fratribus et commilitonibus suscepti, omnes ibidem superveniente præfatæ pestilentiae clade defuncti sunt, excepto uno puerulo, quem orationibus patris sui a morte constat esse servatum. Nam cum multo post hæc tempore viveret, et scripturis legendis operam daret, tandem didicit se aqua baptismatis non esse regeneratum, et mox fonte lavacri salutaris ablutus, etiam postmodum ad ordinem presbyterii promotus est, multisque in ecclesia utilis fuit: de quo dubitandum non crediderim, quin intercessionibus, ut dixi, sui patris, ad cujus corpus dilectionis ipsius gratia venerat, sit ab articulo mortis retentus, ut et ipse sic mortem evaderet æternam, et aliis quoque fratribus ministerium vitæ ac salutis docendo exhiberet.

CAP. XXIV.

Ut provincia Merciorum, occiso rege Penda, fidem Christi suscepit: et Osuiu pro adepta victoria possessiones et territoria ad construenda monasteria dederit.

HIS temporibus rex Osuiu cum acerbis atque intolerabiles pateretur irruptiones sæpediti regis Merciorum qui fratrem ejus occiderat, ad ultimum necessitate cogente promisit¹ se ei innumera et majora quam

Oswio
invades
Mercia,

¹ *promisit*] To this is perhaps referable a misplaced passage of Nennius' Appendix: 'Tum reddidit Osguid omnes divitias quæ erant cum eo in urbe usque in Manau Pendæ, et Penda distribuit eas regi-

credi potest ornamenta regia vel donaria in pretium pacis largiturum, dummodo ille domum rediret, et provincias regni ejus usque ad internecionem vastare desineret. Cumque rex perfidus nullatenus precibus illius assensum præberet, qui totam ejus gentem a parvo usque ad magnum delere atque exterminare decreverat, respexit ille ad divinæ auxilium pietatis, quo ab impietate barbarica posset eripi: votoque se obligans: 'Si paganus,' inquit, 'nescit accipere nostra donaria, offeramus ei qui novit, Domino Deo nostro.' Vovit ergo quia si victor existeret, filiam suam Domino sacra virginitate dicandam offerret; simul et duodecim possessiones prædiorum ad construenda monasteria donaret: et sic cum paucissimo exercitu se certamini dedit. Denique fertur quia tricies majorem pagani habuerint exercitum; siquidem ipsi triginta legiones ducibus nobilissimis instructas in bello habuere, quibus Osuii rex cum Alchfrido filio, perparvum, ut dixi, habens exercitum, sed Christo duce confusus occurrit. Nam alius filius ejus Ecgfrid eo tempore in provincia Merciorum apud reginam Cynuisse¹ obses tenebatur. Filius autem Osualdi regis Oidilwald, qui eis auxilio esse debuerat, in parte erat adversariorum, eisdemque contra patriam et patrum suum pugnaturis ductor exstiterat, quamvis ipso tempore pugnandi sese pugnae subtraxerat, eventumque discriminis tuto in loco exspectabat. Inito ergo certamine fugati sunt et cæsi pagani, duces regii triginta² qui ad auxilium venerant pene omnes interfecti: in quibus Ædilheri frater Annæ regis Orientalium Anglorum qui post eum regnavit, auctor ipse belli, perditis militibus sive

bus Britonum; id est Atbret Judeu.' These last words are of very doubtful meaning, but Petrie suggests 'the buying off of Inch-Keith;' cf. supra, p. 27, note 3. See, however, next page, note 1. They would seem to point to an expedition to the Lothians (Manau)—rendered probable by the fact, see below, that Oswio had subdued Pictland—and an armistice before Judeu. These gifts to the British kings may have made them join Penda on the Winwæd.

¹ *Cynuisse*] Cynuuisse, S. V.

² *duces regii triginta*] 'xxx cynebearna.' S. Chron. Nennius says, 'et reges Britonum interfecti sunt, qui exierant cum rege Pantha in expeditione usque ad urbem quæ vocatur Judeu. . . . Solus autem Catgabail rex Guenedotæ regionis, cum exercitu suo evasit de nocte consurgens, quapropter est vocatus Catgabail Catguommedd.' M. H. B. p. 76. The last word is there rendered 'qui pugnam renuit.'

auxiliis interemptus: et quia prope fluvium Vinuæd¹ pugnatum est, qui tunc præ inundantia pluviarum late alveum suum immo omnes ripas suas transierat, contigit ut multo plures aqua fugientes, quam bellantes perderet ensis.

and slays
king Peada on
the Winwæd,
Nov. 15,
A.D. 654.

Tunc rex Osuii, juxta quod Domino voverat, pro conlata sibi victoria gratias Deo referens, dedit filiam suam Ælfledam² quæ vixdum unius anni ætatem impleverat, perpetua ei virginitate consecrandam: donatis insuper duodecim possessiunculis terrarum, in quibus ablato studio militiæ terrestris, ad exercendam militiam cælestem, supplicandumque pro pace gentis ejus æterna, devotioni sedulæ monachorum locus facultasque suppeteret. E quibus videlicet possessiunculis, sex in provincia Derorum, sex in Berniciorum dedit. Singulæ vero possessiones decem erant familiarum³, id est, simul omnes centum viginti. Intravit autem præfata regis Osuii filia Deo dedicanda monasterium quod nuncupatur Heruteu⁴, id est, Insula Cervi, cui tunc Hild abbatissa præfuit: quæ post biennium comparata possessione decem familiarum in loco qui dicitur Streanæshalch⁵, ibi monasterium

Ælflede
enters
Hartlepool
monastery.

¹ *fluvium Vinuæd*] This was 'in regione Loidis,' see next page; and if the latter is Leeds (p. 125, note 7), then perhaps the Winwæd is the Broad Are, which flows by Leeds. Camden and Smith. Thoresby, Leeds, pp. 143, 144, adapts with much ingenuity the narrative of the battle here given to the localities of the environs of Leeds. But Mr. Nash, Cambrian Journal, 1861, prefers to place Winwæd near Jedburgh, which he identifies with the Gododin of Aneurin, and with the city Judeu or Giudi. He supposes this to be the battle referred to as that of Cattraeth in Aneurin's poem of Gododin. Nennius and the Welsh Annals call it 'Strages Campi Gai,' which may possibly be a rude Latinizing of Cattraeth. On the other hand Pearson, i. 139, thinks that the battle of Cattraeth presents more points of resemblance to that of Denisesburn, p. 140. The battle of Winwæd

passed into a proverb:

'Unde dicitur,

In Vinvæd amne vindicata est
cædes Annæ

Cædes regum Sigbert et Ecgrice
Cædes regum Oswald et Edwine.'

² *Ælfledam*] See iv. 26, where she is called Ælfled. There is a sketch of her life in the Vitæ Sanctorum, where it is stated that she was born in A.D. 654, and died in A.D. 713. Stev.

³ *familiarum*] i. e. hides. See p. 52, note 5.

⁴ *Heruteu*] Now Hartlepool in Durham. 'Heort ea,' S.V. 'Heort-esig,' Florence. See iv. 23.

⁵ *Streanæshalch*] Streoneshalh, S.V. 'The hall of the watchtower.' See Camden, iii. 323; Bosworth's Dict. Or, from 'streones-halc,' or '-hyle,' 'anfractus,' 'inflexio,' which would agree better with Bedæ's derivation in the next chapter. Now Whitby in Yorkshire.

construxit; in quo memorata regis filia, primo discipula vitæ regularis, deinde etiam magistra exstitit, donec completo undesexaginta annorum numero, ad complexum et nuptias sponsi cælestis virgo beata intraret. In quo monasterio et ipsa, et pater ejus Osuiu, et mater ejus Æanfled, et pater matris ejus Æduini, et multi alii nobiles in ecclesia sancti apostoli Petri sepulti sunt. Hoc autem bellum rex Osuiu in regione Loidis¹, tertio² decimo regni sui anno, decimo septimo die kalendarum Decembrium cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam et suam gentem ab hostili paganorum depopulatione liberavit, et ipsam gentem Merciorum finitimarumque provinciarum, desecto capite perfido, ad fidei Christianæ gratiam convertit.

Primus autem in provincia Merciorum, simul et Lindisfarorum³ ac Mediterraneorum Anglorum, factus est Succession of bishops in Mercia. episcopus⁴ Diuna, ut supra⁵ diximus, qui apud Mediterraneos Anglos defunctus ac sepultus est: secundus Cellach⁶, qui relicto episcopatus officio vivens ad Scottiam rediit, uterque de genere Scottorum: tertius Trumheri, de natione quidem Anglorum, sed edoctus et ordinatus a Scottis, qui erat abbas in monasterio quod dicitur Ingetlingum. Ipse est locus in quo occisus est rex Osuini, ut supra⁷ meminimus. Nam regina Æanfled propinqua⁸ illius, ob castigationem necis ejus injustæ, postulavit a rege Osuio, ut donaret ibi locum monasterium construendi præfato Dei famulo Trumheræ, quia propinquus et ipse erat regis occisi: in quo videlicet monasterio orationes assiduæ pro utriusque regis, id est, et occisi, et ejus qui occidere jussit, salute æterna fierent.

¹ *Loidis*] See p. 125, note 7.

² *tertio . . . anno*] The date of this battle in other authorities ranges from A.D. 650–657. Bede fixes it to A.D. 654, for Oswio's thirteenth year began Aug. 5, A.D. 654, and ended Aug. 5, A.D. 655; if he can be relied on for accuracy.

³ *Lindisfarorum*] See p. 127, note 3.

⁴ *episcopus*] The date of this succession of the Mercian bishops is

obscure. We give Wharton's dates: Diuna, A.D. 655–658; Cellach, A.D. 658–660; Trumheri, A.D. 660–663. Angl. Sacr. i. 423. Stev. Eng. Ch. Historians.

⁵ *supra*] See p. 181.

⁶ *Cellach*] Ceollach, p. 182.

⁷ *ut supra*] See p. 167.

⁸ *propinqua*] Second cousin. They were grand-children of two brothers, Ælle and Ælfrie, the sons of Yffe.

Idem autem rex Osuii tribus annis post occisionem Pandan regis, Merciorum genti, necnon et cæteris australium provinciarum populis præfuit: qui etiam gentem Pictorum maxima ex parte regno Anglorum subiecit.

Quo tempore donavit præfato Peada, filio regis Pandan, eo quod esset cognatus suus, regnum australium Merciorum¹, qui sunt, ut dicunt, familiarum quinque millium, discreti fluvio Treanta ab aquilonalibus Merciiis, quorum terra est familiarum septem millium. Sed idem Peada proximo vere multum nefarie peremptus est, proditione, ut dicunt, conjugis² suæ, in ipso tempore festi paschalis. Oswio under Wulfhere [A.D. 657 S. Chron.] Completis autem tribus annis³ post interfectionem Pandan regis, rebellarunt adversus regem Osuii duces⁴ gentis Merciorum Immin, et Eafa, et Eadberet, levato in regem Wulfhere, filio ejusdem Pandan adolescente, quem occultum servaverant; et ejectis principibus regis non proprii, fines suos fortiter simul et libertatem receperunt: sicque cum suo rege liberi, Christo vero regi pro sempiterno in cælis regno servire gaudebant. Præfuit autem rex idem genti Merciorum annis decem et septem, habuitque primum episcopum Trumheri, de quo supra diximus, secundum Jaruman, tertium Ceaddan, quartum Vynfridum. Omnes hi per ordinem sibimet succedentes sub rege Wulfhere, gentis Merciorum episcopatu sunt functi.

¹ *australiū Merciorum*] These must almost exactly correspond with the Middle Angles, mentioned p. 180. To account for the smallness of the hideage reckoned here to the North and South Mercians (1200 hides), and the difference between this account and that of Spelman's MS., which reckons 30,000 hides to Myrena, Kemble suggests that Beda may here exclude the West-Angles and other parts of the great Mercian kingdom; i. 83, note.

² *conjugis*] Ealhflæd, a daughter of Oswio, see p. 180; but to be distinguished from Ælflæd, mentioned above in this chapter as a nun.

³ *tribus annis*] A.D. 657. S. Chron.

⁴ *duces*] 'It is every way probable both that the Mercian dukes and Northumbrian princes mentioned in this passage were fiscal and administrative, not merely military officers.' Kemble, ii. 133.

CAP. XXV.¹

Ut quæstio sit mota de tempore paschæ, adversus eos qui de Scottia venerant.

INTEREA Aidano² episcopo de hac vita sublato, Finan pro illo gradum episcopatus a Scottis ordinatus ac missus acceperat: qui in insula Lindisfarnensi fecit ecclesiam episcopali sedi congruam; quam tamen more Scottorum³, non de lapide, sed de robore secto totam composuit, atque harundine texit, quam tempore sequenti reverentissimus archiepiscopus Theodorus in honore beati apostoli Petri dedicavit. Sed episcopus loci ipsius Eadberet⁴ ablata harundine, plumbi laminis eam totam, hoc est, et tectum et ipsos quoque parietes ejus cooperire curavit.

His temporibus quæstio facta est frequens et magna, de observatione paschæ, confirmantibus eis qui de Cantia, vel de Galliis advenerant, quod Scotti Dominicum paschæ diem contra universalis ecclesiæ morem celebrarent. Erat in his acerrimus veri paschæ defensor, nomine Ronan⁵, natione quidem Scottus, sed in Galliæ vel Italiæ partibus regulam ecclesiasticæ veritatis edoctus; qui cum Finano confligens, multos quidem correxit, vel ad sollertio rem veritatis inquisitionem accendit: nequaquam tamen Finanum emendare potuit; quin potius, quod esset homo ferocis animi, acerbio rem castigando, et apertum veritatis adversarium reddidit. Observabat autem Jacob diaconus quondam, ut supra⁶ docuimus, venerabilis archiepiscopo Paulini, verum et catholicum pascha, cum omnibus quos ad correctio rem viam

¹ CAP. XXV.] Omitted in S. V.

² Aidano . . . sublato] Aug. 31, A.D. 651. See pp. 168, 171.

³ more Scottorum] See p. 144, note 3.

⁴ Eadberet] The seventh bishop, from A.D. 688-698.

⁵ Ronan] 'Mabillon, Ann. Ord. S. Benedd. xv. 36, conjectures that this is the "peregrinus ex genere

Scottorum" who is mentioned under the name of Romanus in a charter reciting the foundations of an ecclesiastical establishment at Mazerolles upon the river Vienne in Picardy, of which he and his "peregrini" were the first tenants. See also Gall. Christ. ii. 1222.' Stev.

⁶ supra] See pp. 128, 138.

erudire poterat. Observabat et regina Eanfled cum suis, juxta quod in Cantia fieri viderat, habens secum de Cantia presbyterum catholicæ observationis, nomine Romanum: unde nonnunquam contigisse fertur illis temporibus, ut bis in anno uno pascha celebraretur. Et cum rex pascha Dominicum solutis jejuniis faceret, tunc regina cum suis persistens adhuc in jejunio diem palmarum celebraret. Hæc autem dissonantia paschalis observantiæ vivente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur, qui patenter intellexerant, quia etsi pascha contra morem eorum qui ipsum miserant facere non potuit, opera tamen fidei, pietatis, et dilectionis, juxta morem omnibus sanctis consuetum, diligenter exsequi curavit: unde ab omnibus etiam his qui de pascha aliter sentiebant, merito diligebatur: nec solum a mediocribus, verum ab ipsis quoque episcopis, Honorio Cantuariorum, et Felice Orientalium Anglorum, venerationi habitus est.

Defuncto¹ autem Finano qui post illum fuit, cum Colmanus in episcopatum succederet, et ipse missus a Scottia, gravior de observatione paschæ necnon et de aliis ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia nata est: unde movit hæc quæstio sensus et corda multorum, timentium ne forte accepto Christianitatis vocabulo, in vacuum² currerent, aut cucurrissent. Pervenit et ad ipsas principum aures, Osuii videlicet regis, et filii ejus Alchfridi³; qui nimirum Osuii a Scottis edoctus ac baptizatus, illorum etiam lingua optime imbutus, nihil melius quam quod illi docuissent autumabat. Porro Alchfrid magistrum habens eruditionis Christianæ Vilfridum⁴ virum doctis-

Oswio calls
a synod at
Streaneshalh
to consider
the question
[A.D. 664,
S. Chron.],

¹ Defuncto] A.D. 661; three years before A.D. 664. See p. 200.

² in vacuum . . . cucurrissent] Gal. ii. 2.

³ Alchfridi] Alhfrith, or Ealhfrith. See p. 181.

⁴ Vilfridum] Wilfrith. For a memoir of him up to this time, see Lappenbergh, i. 173-176; and for a connected chronological table of his life, see note to v. 19.

⁵ Dalfinum] See v. 19, note.

quadraginta familiarum in loco qui dicitur Inhrypum¹; quem videlicet locum paulo ante eis qui Scottos sequebantur in possessionem monasterii dederat. Sed quia illi postmodum data sibi optione, magis loco cedere quam suam mutare consuetudinem volebant, dedit eum illi qui dignam loco et doctrinam haberet, et vitam. Venerat eo tempore Agilberctus, Occidentalium Saxonum episcopus, cujus supra² meminimus, amicus Alehfridi regis, et Vilfridi abbatis, ad provinciam Nordanhymbrorum, et apud eos aliquandiu demorabatur; qui etiam Vilfridum, rogatu Alehfridi, in præfato suo monasterio presbyterum fecit. Habebat autem secum ipse presbyterum nomine Agathonem. Mota ergo ibi quæstione de pascha, vel tonsura, vel aliis rebus ecclesiasticis, dispositum est ut in monasterio quod dicitur Strenæshalc, quod interpretatur Sinus Fari, cui tunc Hild abbatissa Deo devota femina præfuit, synodus fieri et hæc quæstio terminari deberet. Veneruntque illo reges ambo, pater scilicet et filius; episcopi, Colman cum clericis suis de Scottia, Agilberctus cum Agathone et Vilfrido presbyteris. Jacobus et Romanus in horum parte erant: Hild abbatissa cum suis in parte Scottorum, in qua erat etiam venerabilis episcopus Cedd, jamdudum ordinatus a Scottis, ut supra docuimus, qui et interpres³ in eo concilio vigilantissimus utriusque partis exstitit.

Primusque rex Osuiu præmissa præfatione, quod oporteret eos qui una Deo servirent, unam vivendi regulam tenere, nec discrepare in celebratione sacramentorum cælestium, qui unum omnes in cælis regnum exspectarent; inquirendum potius quæ esset verior traditio, et hanc ab omnibus communiter esse sequendam: jussit primo dicere episcopum suum Colmanum, qui esset ritus, et unde originem ducens ille quem ipse sequeretur. Tunc Colmanus: 'Pascha⁴,' inquit, 'hoc quod agere

¹ *Inhrypum*] Ripon. See v. I, 19.

² *supra*] See p. 153.

³ *interpres*] They spoke of course in the Angle tongue, which was equally unintelligible to the Scotch and the French.

⁴ *Pascha*] The time of Easter was a fertile subject of dispute in the early Church. One controversy had

been laid at rest by the decree of the Council of Nicæa, which ordained that the Catholic Easter Day should always be observed on the Sunday next after the full moon following the 21st of March. But this only served to awaken others. For which would be, in any given year, the full moon following the 21st of March?

soleo, a majoribus meis accepi, qui me huc episcopum miserunt, quod omnes patres nostri, viri Deo dilecti, eodem modo celebrasse noscuntur. Quod ne cui contemnendum et reprobandum esse videatur, ipsum est quod beatus evangelista Johannes discipulus specialiter Domino dilectus, cum omnibus quibus præerat ecclesiis, celebrasse legitur.' Quo hæc et his similia dicente, jussit rex et Agilbertum proferre in medium morem suæ observa-

Bishop
Colman
pleads for
the Scottish
practice ;

How great was the variety of days on which it was possible for Easter to fall? After how many years was it to be expected that the paschal full moon would return to the same day of the year?

This was the first point of contest between the Churches. The Roman Church calculated by a cycle of eighty-four years; the Alexandrian by one of nineteen, which was adapted to Christian use, probably by Eusebius of Cæsarea, from the old Metonic cycle. The differences were perpetually occurring, and Easter was constantly celebrated on different days by the two Churches.

This was the case till about A.D. 460, when the Roman Church abandoned its cycle, and adopted one framed by Victorius of Aquitaine on the basis of the nineteen years' cycle hitherto in use in the Alexandrian Church. This measure set at rest for ever the first question, which concerned the beginning of the paschal month, or the days in any given year when the new and full moons next after March 21st were to be expected.

But the differences were not wholly reconciled; for the Latins followed canons or rules differing from the Alexandrian, to determine on which particular day within the paschal month Easter Day might fall. Thus, for example, the Latins asserted that it might fall on any day from the 16th of the paschal month to the 22nd; the Alexandrians said that it could not happen after the 21st, and might be as early as the 15th.

This dispute was healed by another concession on the part of Rome. About A.D. 530 Rome adopted the cycle of one Dionysius Exiguus, which was an improvement on the Victorian, and so of course still based on the Metonic cycle, but which gave up the old Roman canons, and adopted those of Alexandria. This was the paschal rule which was followed by Rome when Augustine brought the gospel to England.

It was to be expected that he would find the British Church following a different rule from himself; and such was the case. The Britons, as also the Irish and the Scotch, were still calculating by the old Roman cycle of eighty-four years, which Rome herself had abandoned in the fifth century. But their canon of interpretation differed from that of Rome in this—that whereas the Roman limits to the time when Easter Day might fall extended from the 16th to the 22nd of the paschal month, they ruled that it might fall on any day from the 14th to the 20th of the same month. And so they found themselves at issue no less with the new than with the ancient Roman practice; for it was now the rule of the whole Church to let Easter Day fall on any day from the 15th to the 21st of the paschal month. It is this difference of a day which forms the whole subject-matter of the prolonged contest between the two Churches which is detailed by Beda. See Smith, Appendix No. ix. a, and references there.

tionis, unde initium haberet, vel qua hunc auctoritate sequeretur. Respondit Agilbertus: 'Loquatur, obsecro, vice mea discipulus meus Vilfrid presbyter, quia unum ambo sapimus cum cæteris qui hic adsident ecclesiasticæ traditionis cultoribus; et ille melius ac manifestius ipsa lingua Anglorum, quam ego per interpretem, potest explanare quæ sentimus.' Tunc Vilfrid

Wilfrith
supports the
Roman.

jubente rege ut diceret, ita exorsus est: 'Pascha quod facimus,' inquit, 'vidimus Romæ ubi beati apostoli Petrus et Paulus vixere, docuere, passi sunt et sepulti, ab omnibus celebrari: hoc in Italia, hoc in Gallia, quas discendi vel orandi studio pertransivimus, ab omnibus agi conspeximus: hoc Africam, Asiam, Ægyptum, Græciam, et omnem orbem, quacumque Christi Ecclesia diffusa est, per diversas nationes et linguas, uno ac non diverso temporis ordine gerere comperimus: præter hos tantum, et obstinationis eorum complices, Pictos dico et Brettones, cum quibus de duabus ultimis oceani insulis, et his non totis, contra totum orbem stulto labore pugnant.' Cui hæc dicenti respondit Colmanus: 'Mirum quare stultum appellare velitis laborem nostrum, in quo tanti apostoli qui super pectus Domini recumbere dignus fuit, exempla sectamur; cum ipsum sapientissime vixisse omnis mundus noverit.' At Vilfridus, 'Absit,' inquit, 'ut Johannem stultitiæ reprehendamus, cum scita legis Mosaicæ juxta literam servaret, judaizante adhuc in multis Ecclesia, nec subito valentibus apostolis omnem legis observantiam quæ a Deo instituta est, abdicare. Quomodo simulacra quæ a dæmonibus inventa sunt, repudiare omnes qui ad fidem veniunt, necesse est: videlicet ne scandalum facerent eis qui inter gentes erant Judæis. Hinc est enim quod Paulus Timotheum circumcidit, quod hostias in templo immolavit, quod cum Aquila et Priscilla caput Corinthi totondit: ad nihil videlicet utile, nisi ad scandalum vitandum Judæorum. Hinc quod eidem Paulo Jacobus ait¹: "Vides, frater, quot millia sunt in Judæis qui crediderunt? et omnes hi æmulatores sunt legis." Nec tamen hodie clarescente per mundum evangelio necesse est, immo nec licitum fidelibus vel

¹ *ait*] Acts xxi. 20.

circumcidi, vel hostias Deo victimarum offerre carnalium. Itaque Johannes secundum legis consuetudinem quarta decima die mensis primi ad vesperam incipiebat celebrationem festi paschalis, nil curans hæc sabbato, an alia qualibet feria proveniret. At vero Petrus cum Romæ prædicaret, memor quia Dominus prima sabbati resurrexit a mortuis, ac mundo spem resurrectionis contulit, ita pascha faciendum intellexit, ut secundum consuetudinem ac præcepta legis, quartam decimam lunam primi mensis, æque sicut Johannes, orientem ad vesperam semper exspectaret: et hac exorta, si Dominica dies, quæ tunc prima sabbati vocabatur, erat mane ventura, in ipsa vespera pascha Dominicum celebrare incipiebat, quomodo et nos hodie facere solemus. Sin autem Dominica non proximo mane post lunam quartam decimam, sed sexta decima, aut septima decima, aut alia qualibet luna, usque ad vicesimam primam esset ventura, exspectabat eum, et præcedente sabbato, vespere, sacrosancta paschæ sollemnia inchoabat; sicque fiebat, ut Dominica paschæ dies nonnisi a quinta decima luna usque ad vicesimam primam servaretur. Neque hæc evangelica et apostolica traditio legem solvit, sed potius adimplet, in qua observandum pascha a quarta decima luna primi mensis ad vesperam, usque ad vicesimam primam lunam ejusdem mensis ad vesperam, præceptum est: in quam observantiam imitandam, omnes beati Johannis successores in Asia post obitum ejus, et omnis per orbem ecclesia conversa est. Et hoc esse verum pascha, hoc solum fidelibus celebrandum, Nicæno concilio non statutum noviter, sed confirmatum est, ut ecclesiastica docet historia. Unde constat vos, Colmane, neque Johannis, ut autumatis, exempla sectari, neque Petri, cujus traditioni scientes contradicitis, neque Legi, neque Evangelio in observatione vestri paschæ congruere. Johannes enim ad legis Mosaicæ decreta tempus paschale custodiens, nil de prima sabbati curabat; quod vos non facitis, qui nonnisi prima sabbati pascha celebratis. Petrus a quinta decima luna usque ad vicesimam primam diem paschæ Dominicum celebrabat; quod vos non facitis, qui a quarta decima usque ad vicesimam lunam diem Dominicum paschæ observatis: ita ut tertia decima luna ad vesperam sæpius pascha incipiat, cujus neque Lex ullam

fecit mentionem, neque auctor ac dator Evangelii Dominus in ea, sed in quarta decima vel vetus pascha manducavit ad vesperam, vel novi testamenti sacramenta in commemorationem suæ passionis ecclesiæ celebranda tradidit. Item, lunam vicesimam primam, quam Lex maxime celebrandam commendavit, a celebratione vestri paschæ funditus eliminatis: sicque, ut dixi, in celebratione summæ festivitatis, neque Johanni, neque Petro, neque Legi, neque Evangelio concordatis.'

His contra Colmanus: 'Numquid,' ait, 'Anatolius vir sanctus, et in præfata historia ecclesiastica multum laudatus, Legi vel Evangelio contraria sapuit, qui a quarta decima usque ad vicesimam pascha celebrandum scripsit? Numquid reverentissimum patrem nostrum Columbam, et successores ejus viros Deo dilectos, qui eodem modo pascha facerunt, divinis paginis contraria sapuisse, vel egisse credendum est? Cum plurimi fuerint in eis, quorum sanctitati cælestia signa, et virtutum quæ fecerunt miracula, testimonium præbuerunt: quos ipse sanctos esse non dubitans, semper eorum vitam, mores et disciplinam sequi non desisto.'

At Vilfridus: 'Constat,' inquit, 'Anatolium virum sanctissimum, doctissimum, ac laude esse dignissimum; sed quid vobis cum illo, cum nec ejus decreta servetis? Ille enim in pascha suo regulam utique veritatis sequens, circulum decem et novem annorum posuit, quem vos aut ignoratis, aut agnitum et a tota Christi ecclesia custoditum, pro nihilo contemnitis. Ille sic in pascha Dominico quartam decimam lunam computavit, ut hanc eadem ipsa die more Ægyptiorum quintam decimam lunam ad vesperam esse fateretur. Sic item vicesimam die Dominico paschæ adnotavit, ut hanc declinata eadem die esse vicesimam primam crederet. Cujus regulam distinctionis vos ignorasse probat, quod aliquoties pascha manifestissime ante plenilunium, id est, in tertia decima luna facitis. De patre autem vestro Columba et sequacibus ejus, quorum sanctitatem vos imitari, et regulam ac præcepta cælestibus signis confirmata sequi perhibetis, possem respondere; quia multis in judicio dicentibus Domino, quod in nomine ejus prophetaverint, et dæmonia ejece-
rint, et virtutes multas fecerint; responsurus sit Dominus quia

nunquam eos noverit. Sed absit ut de patribus vestris hoc dicam: quia justius multo est, de incognitis bonum credere, quam malum. Unde et illos Dei famulos, ac Deo dilectos esse non nego, qui simplicitate rustica, sed intentione pia Deum dilexerunt. Neque illis multum obesse reor talem paschæ observantiam, quandiu nullus advenerat, qui eis instituti perfectioris decreta quæ sequerentur, ostenderet: quos utique credo, si qui tunc ad eos catholicus calculator adveniret, sic ejus monita fuisse secuturos, quomodo ea quæ noverant ac didicerant, Dei mandata probantur fuisse secuti. Tu autem et socii tui, si audita decreta sedis apostolicæ, immo universalis ecclesiæ, et hæc literis sacris confirmata sequi contemnitis, absque ulla dubitatione peccatis. Etsi enim patres tui sancti fuerunt, numquid universali quæ per orbem est ecclesiæ Christi, eorum est paucitas uno de angulo extremæ insulæ præferenda? Et si sanctus erat ac potens virtutibus ille Columba vester, immo et noster si Christi erat, numquid præferri potuit beatissimo apostolorum principi, cui Dominus ait: “Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, et portæ inferi non prævalebunt adversus eam, et tibi dabo claves regni cælorum?”

Hæc perorante Vilfrido, dixit rex: ‘Verene, Colmane, hæc illi Petro dicta sunt a Domino?’ Qui ait: ‘Vere, rex.’ At ille, ‘Habetis,’ inquit, ‘vos proferre aliquid tantæ potestatis vestro Columbæ datum?’ At ait ille: ‘Nihil.’ Rursum rex: ‘Si utrique vestrum,’ inquit, ‘in hoc sine ulla controversia consentiunt, quod hæc principaliter Petro dicta, et ei claves regni cælorum sint datæ a Domino?’ Responderunt: ‘Etiam, utique.’ At ille ita conclusit: ‘Et ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille cui ego contradicere nolo; sed in quantum novi vel valeo, hujus cupio in omnibus obedire statutis; ne forte me adveniente ad fores regni cælorum, non sit qui reseret, averso illo qui claves tenere probatur.’

King Oswio
decides in
favour of the
Roman
practice.

Hæc dicente rege, faverunt adsidentes quique sive adstantes, majores una cum mediocribus; et abdicata minus perfecta institutione, ad ea quæ meliora cognoverant, sese transferre festinabant.

CAP. XXVI.

*Ut Colman victus domum redierit ; et Tuda pro illo episcopatu sit functus :
qualisque illis doctoribus fuerit habitus ecclesiæ.*

FINITOQUE conflictu, ac soluta concione, Agilberctus domum
 Bishop Col- rediit. Colman videns spretam suam doctrinam, sec-
 man retires tamque esse despectam, adsumptis his qui se sequi
 to Scotland voluerunt, id est, qui pascha catholicum, et tonsuram
 [A.D. 664, S. Chron.], coronæ¹, nam et de hoc quæstio non minima erat,
 recipere nolebant, in Scottiam regressus est, tractaturus cum
 suis, quid de his facere deberet. Cedd, relictis Scottorum vesti-
 giis, ad suam sedem rediit, utpote agnita observatione catholici
 paschæ. Facta est autem hæc quæstio anno Dominicæ incarna-
 tionis sexcentesimo sexagesimo quarto, qui fuit annus Osuii
 regis vicesimus secundus ; episcopatus autem Scottorum, quem
 gesserunt in provincia Anglorum, annus tricesimus². Siquidem
 Aidan decem et septem annis, Finan decem, Colman tribus epi-
 scopatum tenuere.

Reverso autem patriam Colmano, suscepit pro illo pontifica-
 and is suc- tum Nordanhymbrorum famulus Christi Tuda³, qui
 ceeded by erat apud Scottos austrinos⁴ eruditus, atque ordina-
 Tuda in his tus episcopus, habens juxta morem provinciæ illius
 See, coronam tonsuræ ecclesiasticæ, et catholicam temporis paschalis
 regulam observans : vir quidem bonus ac religiosus, sed permo-

¹ *tonsuram coronæ*] See Smith's Appendix No. ix. b, from which we learn that there was no kind of tonsure introduced into the Church till the end of the fifth century or beginning of the sixth, and that even then it was not universal. The Roman tonsure, said to be derived from St. Peter, was in the form of a small crown, at the top of the head. The Scottish tonsure, said by its adversaries to be imitated from Simon Magus, was 'ab aure ad aurem,' or in the form of a large semi-

circle across the front of the head, the hair being allowed to grow naturally behind. See further, v. 21.

² *tricesimus*] See p. 171, note 1.

³ *Tuda*] Stevenson cites a charter from Monast. Angl. i. 65, to which Tuda signed as a bishop, March 26, A.D. 664. But even if this is genuine, it does not prove anything as to the date of Colman's departure ; for Beda says above that Tuda was already a bishop in South Ireland.

⁴ *apud Scottos austrinos*] See pp. 133, 143.

dico tempore ecclesiam regens. Venerat autem de Scottia, tenente adhuc pontificatum Colmano, et diligenter ea quæ ad fidem et veritatem pertinent, et verbo cunctos docebat et opere. Porro fratribus, qui in Lindisfarnensi ecclesia, Scottis abeuntibus, remanere maluerunt, præpositus est abbatis jure vir reverentissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat abbas in monasterio quod dicitur Mailros: quod aiunt Colmanum abiturum petiisse et impetrasse a rege Osuiu, and by Eata in the abbacy of Lindisfarne. eo quod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. Multum namque eundem episcopum Colmanum rex pro insita illi prudentia diligebat. Ipse est Eata, qui non multo post¹ eidem ecclesiæ Lindisfarnensi episcopus factus est. Abiens autem domum Colman adsumpsit secum partem ossium reverentissimi patris Aidani; partem vero in ecclesia cui præerat, reliquit, et in secretario ejus condi præcepit.

Quantæ autem parsimoniae, cujus continentiae fuerit, ipse cum prædecessoribus suis, testabatur etiam locus ille quem regebant, ubi abeuntibus eis, excepta ecclesia, Character of Colman and his Scottish followers. paucissimæ domus repertæ sunt; hoc est, illæ solummodo, sine quibus conversatio civilis esse nullatenus poterat. Nil pecuniarum absque pecoribus habebant. Si quid enim pecuniæ a divitibus accipiebant, mox pauperibus dabant. Nam neque ad susceptionem potentium sæculi, vel pecunias colligi, vel domus prævideri necesse fuit, qui nunquam ad ecclesiam nisi orationis tantum, et audiendi verbi Dei causa veniebant. Rex ipse, cum opportunitas exegisset, cum quinque tantum aut sex ministris veniebat, et expleta in ecclesia oratione discedebat. Quod si forte eos ibi refici contingeret, simplici tantum et quotidiano fratrum cibo contenti, nil ultra quærebant. Tota enim fuit tunc sollicitudo doctoribus illis, Deo serviendi, non sæculo; tota cura cordis excolendi, non ventris. Unde et in magna erat veneratione tempore illo religionis habitus; ita ut ubicumque clericus aliquis aut monachus adveniret, gaudenter ab omnibus tanquam Dei famulus exciperetur: etiam si in itinere peregrinus

¹ *non multo post*] In this same year, A.D. 664, or in A.D. 678. See Saxon Chronicle for both dates.

inveniretur, adcurrerant, et flexa cervice vel manu signari, vel ore illius se benedici gaudebant; verbis quoque horum exhortatorii diligenter auditum præbebant. Sed et diebus Dominicis ad ecclesiam, sive ad monasteria certatim, non reficiendi corporis, sed audiendi sermonis Dei gratia confluebant: et si quis sacerdotum in vicum forte deveniret, mox congregati in unum vicani, verbum vitæ ab illo expetere curabant. Nam neque alia ipsi sacerdotibus aut clericis vicos adeundi, quam prædicandi, baptizandi, infirmos visitandi, et, ut breviter dicam, animas curandi causa fuit: qui in tantum erant ab omni avaritiæ peste castigati, ut nemo territoria ac possessiones ad construenda monasteria, nisi a potentibus sæculi coactus¹, acciperet. Quæ consuetudo per omnia aliquanto post hæc tempore in ecclesiis Nordanhymbrorum servata est. Sed de his satis dictum.

CAP. XXVII.

Ut Ecgberct, vir sanctus de natione Anglorum, monachicam in Hibernia vitam duxerit.

EODEM autem anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo quarto, facta erat eclipsis solis die tertio² mensis Maii, hora circiter decima diei: quo etiam anno subita pestilentiae lues³, depopulatis prius australibus Britanniæ plagis, Nordanhymbrorum quoque provinciam corripiciens; atque acerba clade diutius longe lateque desæviens, magnam hominum multitudinem stravit. Qua plaga præfatus Domini sacerdos Tuda raptus est de mundo, et in monasterio quod dicitur Pægnalæch⁴,

A.D. 664.

An eclipse
of the sun
takes place;
and a plague
ravages
Northum-
berland and
Ireland.

¹ *coactus*] See p. 185.
² *tertio*] The eclipse took place on the first day of May. See Tigernach, ad a. 664, Petavius, De Ratione Temporum, i. 543. Smith conjectures that Bede had heard from others,—this was nine years before his own birth,—that it took place at the beginning of May, and knowing that it must have been at a new moon, consulted the tables constructed on the basis of the nineteen

years' cycle of Dionysius, which give the 'neomenia' the 3rd of May by mistake for the 1st.

³ *pestilentiae lues*] See p. 186, note 3.

⁴ *Pægnalæch*] Peginalæch, S. V.; Wagele, S. Chron.; Paggel, Geoff. Gaimar; Wemalet, H. Hunt; Penalegh, Durham MS. Unidentified, though Smith claims it for Finchale, near Durham.

honorifice sepultus. Hæc autem plaga Hiberniam quoque insulam pari clade premebat. Erant ibidem eo tempore multi nobilium simul et mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani et Colmani episcoporum, relicta insula patria, vel divinæ lectionis, vel continentioris vitæ gratia illo secesserant. Et quidam quidem mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt, alii magis circumeundo per cellas magistrorum¹, lectioni operam dare gaudebant: quos omnes Scotti libentissime suscipientes victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, et magisterium gratuitum præbere curabant.

Erant inter hos duo juvenes magnæ indolis, de nobilibus Anglorum, Edilhun et Ecgeberct², quorum prior Ecgeberht frater fuit Ediluini³, viri æque Deo dilecti, qui et Ecgeberht devotes himself to a religious life. ipse ævo sequente Hiberniam gratia legendi adiit, et bene instructus patriam rediit, atque episcopus in provincia Lindissi factus, multo ecclesiam tempore nobilissime rexit. Hi ergo cum essent in monasterio quod lingua Scottorum Rathmelsigi⁴ appellatur, et omnes socii ipsorum vel mortalitate de sæculo rapti, vel per alia essent loca dispersi, correpti sunt ambo morbo ejusdem mortalitatis, et gravissime adfflicti: e quibus Ecgeberct, sicut mihi referebat quidam veracissimus et venerandæ canitiei presbyter qui se hæc ab ipso audisse perhibebat, cum se æstimasset esse moriturum, egressus est tempore matutino de cubiculo in quo infirmi quiescebant, et residens solus in loco opportuno, cœpit sedulus cogitare de actibus suis, et compunctus memoria peccatorum suorum faciem lacrimis abluebat, atque intimo ex corde Deum precabatur, ne adhuc mori deberet, priusquam vel præteritas negligentias quas in pueritia sive infantia commiserat, perfectius ex tempore castigaret, vel in bonis se operibus habundantius exerceret. Vovit etiam votum, quia adeo peregrinus vivere vellet, ut nunquam in insulam in qua natus

¹ *magistrorum*] Here, the teachers of the monks; but generally used for a title for the more learned of the clerical body. Cf. Smith, Append. No. xvii, which begins, 'Magistri ecclesiæ non alii fuerunt quam clerici doctiores et in rebus ecclesiasticis bene instituti.' See too iv. 27. H.

² *Ecgeberct*] See v. 9, with note.

³ *Ediluini*] See p. 161.

⁴ *Rathmelsigi*] Now Melfont. Named from Rath, 'town,' and Mel, the disciple and nephew of St. Patrick. For him, see Acta SS. Mart. ii. 561, 562, quoted by Stev.

est, id est, Brittaniam, rediret; quia præter sollemnem canonici temporis psalmodiam, si non valetudo corporis obsisteret, quotidie psalterium totum in memoriam divinæ laudis decantaret; et quia in omni septimana diem cum nocte jejunos transiret. Cumque finitis lacrimis, precibus et votis, domum rediret, invenit sodalem dormientem: et ipse quoque lectulum conscendens, cœpit in quietem membra laxare. Et cum paululum quiesceret, expergefactus sodalis respexit eum, et ait: 'O frater Ecgbercte, o quid fecisti? Sperabam quia pariter ad vitam æternam intraremus. Verumtamen scito quia quæ postulasti, accipies.' Diderat enim per visionem, et quid petiisset, et quia petita inpetrasset. Quid multa? Ipse Edilhun proxima nocte defunctus est: at vero Ecgberect decussa molestia ægritudinis convaluit, ac multo postea tempore vivens, acceptumque sacerdotii gradum condignis ornans actibus, post multa virtutum bona, ut ipse

A.D. 729. desiderabat, nuper, id est, anno Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, cum esset ipse annorum nonaginta, migravit ad regna cælestia. Duxit autem vitam in magna humilitatis, mansuetudinis, continentiae, simplicitatis et justitiæ perfectione. Unde et genti suæ, et illis in quibus exulabat nationibus Scottorum sive Pictorum, exemplo vivendi, et instantia docendi, et auctoritate corripiendi, et pietate largiendi de his quæ a divitibus acceperat, multum profuit. Addidit autem votis quæ diximus, ut semper in quadragesima non plus quam semel in die reficeret, non aliud quam panem ac lac tenuissimum, et hoc cum mensura gustaret: quod videlicet lac pridie novum in phiala ponere solebat, et post noctem ablata superficie crassiore, ipse residuum cum modico, ut diximus, pane bibebat. Cujus modum continentiae etiam quadragesima diebus ante natale Domini, totidem quoque post peracta sollemnia pentecostes, hoc est, quinquagesimæ, semper observare curabat.

CAP. XXVIII.

Ut defuncto Tuda, Vilfrid in Gallia, Ceadda apud Occidentales Saxones, in provincia Nordanhymbrorum sint ordinati episcopi.

INTEREA rex Alchfrid¹ misit Vilfridum presbyterum ad regem Galliarum, qui eum sibi suisque consecrari faceret Wilfrith episcopum. At ille misit eum ordinandum ad Agilberectum², de quo supra diximus, qui relictâ Britanniâ, Parisiacæ civitatis factus erat episcopus; et consecratus est magno cum honore ab ipso, convenientibus plurimis episcopis in vico regio qui vocatur In Compendio³. Quo adhuc in transmarinis partibus propter ordinationem demorante, imitatus industriam filii rex Osuio, misit Cantiam virum sanctum, modestum moribus, Scripturarum lectione sufficienter instructum, et ea quæ in Scripturis agenda didicerat, operibus sollerter exequentem, qui Eburacensis ecclesiæ ordinaretur episcopus. Erat autem presbyter vocabulo Ceadda,

frater reverentissimi antistitis Ceddi, cujus sæpius meminimus, et abbas monasterii illius quod vocatur Laestingæu. Misitque rex cum eo presbyterum suum vocabulo Eadhaedum⁴, qui postea regnante Ecgfrido, Hrypensis ecclesiæ præsul factus est.

and Ceadda consecrated bishops in Northumberland. [A.D. 664, S. Chron.]

Verum illi Cantiam pervenientes, invenerunt archiepiscopum Deusdedit jam migrasse de sæculo, et necdum alium pro eo constitutum fuisse pontificem. Unde diverterunt ad provinciam Occidentalium Saxonum, ubi erat Vini episcopus: et ab illo est vir præfatus consecratus antistes, adsumtis in societatem ordinationis duobus de Brettonum gente episcopis, qui Dominicum paschæ diem, ut sæpius dictum est⁵, secus morem canonicum a quarta decima usque ad vicesimam lunam celebrant. Non enim

¹ *rex Alchfrid*] Alhfrith of Deira. S. At this time he purposed to go to Rome, but was stopped by his father Oswio. Hist. Abbat. 2.

² *Agilberectum*] Cf. p. 153.

³ *In Compendio*] Compiègne, at

the confluence of the Aisne and Oise. See Gall. Christ. ix. 434.

⁴ *Eadhaedum*] Eadæth, S. V. Eathed, Florence. See iv. 12.

⁵ *ut sæpius dictum est*] See p. 194 note 4.

erat tunc ullus, excepto¹ illo Vine, in tota Brittania canonice ordinatus episcopus. Consecratus ergo in episcopum Ceadda, mox cœpit ecclesiasticæ veritati, et castitati curam impendere; humilitati, continentiae, lectioni operam dare; oppida, rura, casas, vicos, castella propter evangelizandum, non equitando, sed apostolorum more pedibus incedendo peragrarè. Erat enim de discipulis Aidani, eisdemque actibus ac moribus juxta exemplum ejus, ac fratris sui Ceddi, suos instituere curavit auditores. Veniens quoque Britanniam Vilfrid jam episcopus factus, et ipse perplura catholicæ observationis moderamina ecclesiis Anglorum sua doctrina contulit. Unde factum est, ut crescente per dies institutione catholica, Scotti omnes qui inter Anglos morabantur, aut his manus darent, aut suam redirent ad patriam.

CAP. XXIX.

Ut Vighar presbyter ordinandus in archiepiscopum, Romam de Brittania sit missus: quem remissa mox scripta papæ apostolici, ibidem obiisse narraverint.

HIS temporibus² reges Anglorum nobilissimi, Osuiu provinciæ Nordanhymbrorum, et Ecgeberct Cantuariorum, Wighard
sent to
Rome to be
consecrated
archbishop
of Canter-
bury
[A.D. 667,
S. Chron.],
habito inter se consilio, quid de statu ecclesiæ Anglorum esset agendum, intellexerat enim veraciter Osuiu, quamvis educatus a Scottis, quia Romana esset catholica et apostolica ecclesia, adsumpserunt cum electione et consensu sanctæ ecclesiæ gentis Anglorum, virum bonum, et aptum episcopatu presbyterum nomine Vighardum³, de clero Deusdedit episcopi, et hunc antistitem ordinandum Romam miserunt: quatenus accepto ipse gradu archiepiscopatus, catholicos per omnem Britanniam ecclesiis Anglorum ordinare posset antistites.

¹ *excepto*] Wine had been consecrated in Gaul; p. 153.

² *His temporibus*] A.D. 667. S. Chron., Florence. Jaffé, Regest. Pontif. Rom., makes it A.D. 665; Stev. Eng. Ch. Historians.

³ *Vighardum*] Wigheard, S. V. and S. Chron. He was the first of the secular clergy who succeeded to the dignity of Archbishop of Canterbury. Stev. Eng. Ch. Historians.

Verum Vighard Romam perveniens, priusquam consecrari in episcopatum posset, morte præreptus est, et hujusmodi literæ regi Osuiu Britanniam remissæ sunt :

but dies
there.

‘Domino excellenti filio Osuio regi Saxonum, Vitalianus episcopus, servus servorum Dei. Desiderabiles literas excellentiæ vestræ suscepimus : quas relegentes, cognovimus ejus piissimam devotionem, ferventissimumque amorem, quem habet propter beatam vitam ; et quia dextera Domini protegente ad veram et apostolicam fidem sit conversus, sperans ut sicut in sua gente regnat, ita et cum Christo in futuro conregnare. Benedicta igitur gens, quæ talem sapientissimum, et Dei cultorem promeruit habere regem : quia non solum ipse Dei cultor extitit, sed etiam omnes subjectos suos meditatur die ac nocte ad fidem catholicam atque apostolicam pro suæ animæ redemptione converti. Quis enim audiens hæc suavia, non lætetur ? Quis non exultet et gaudeat in his piis operibus ? Quia et gens vestra Christo omnipotenti Deo credidit, secundum divinorum prophetarum voces, sicut scriptum est ¹ in Isaia : “ In die illa radix Jesse, qui stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur.” Et iterum ² : “ Audite insulæ, et adtendite populi de longe.” Et post paululum ³ : “ Parum,” inquit, “ est ut mihi sis servus ad suscitandas tribus Jacob, et fœces Israel convertendas. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.” Et rursum ⁴ : “ Reges videbunt, et consurgent principes, et adorabunt.” Et post pusillum ⁵ : “ Dedi te in fœdus populi, ut suscitares terram, et possideres hæreditates dissipatas, et diceres his qui vincti sunt : Excite ; et his qui in tenebris, Revelamini.” Et rursum ⁶ : “ Ego Dominus vocavi te in justitia, et adprehendi manum tuam, et servavi ; et dedi te in fœdus populi, in lucem gentium, ut aperires oculos cæcorum, et educeres de conclusione vinctum, de domo carceris sedentes in tenebris.” *Ecce, excellentissime fili, quam luce clarius est, non solum de vobis, sed

Pope Vitalianus sends letters to Oswio.

¹ scriptum est] Isa. xi. 10.

² iterum] Ib. xlix. 1.

³ post paululum] Ib. 6.

⁴ rursum] Ib. 7.

⁵ post pusillum] Ib. 8.

⁶ rursum] Ib. xlii. 6, 7.

etiam de omnibus prophetatum gentibus, quod sint credituræ in Christo omnium conditore. Quamobrem oportet vestram celsitudinem, utpote membrum existens Christi, in omnibus piam regulam sequi perenniter principis apostolorum, sive in pascha celebrandum, sive in omnibus quæ tradiderunt sancti apostoli Petrus et Paulus, qui ut duo luminaria cæli illuminant mundum, sic doctrina eorum corda hominum quotidie inlustrat credentium.'

Et post¹ nonnulla, quibus de celebrando per orbem totum uno vero pascha loquitur ;

'Hominem denique,' inquit, 'docibilem, et in omnibus ornatum antistitem, secundum² vestrorum scriptorum tenorem, minime valuimus nunc reperire pro longinquitate itineris. Profecto enim dum hujusmodi apta repertaque persona fuerit, eum instructum ad vestram dirigemus patriam, ut ipse et viva voce, et per divina oracula omnem inimici zizaniam ex omni vestra insula cum divino nutu eradicet. Munuscula a vestra celsitudine beato principi apostolorum directa, pro æterna ejus memoria suscepimus, gratiasque ei agimus, ac pro ejus incolumitate jugiter Deum deprecamur cum Christi clero. Itaque qui hæc obtulit munera, de hac subtractus est luce, situsque ad limina apostolorum, pro quo valde sumus contristati cum hic esset defunctus. Verumtamen gerulis³ harum nostrarum literarum vestris missis, beneficia sanctorum, hoc est, reliquias beatorum

¹ *Et post . . . loquitur*] Here, as at p. 135, Beda omits the passage which relates to the celebration of Easter. Usher, however, has supplied the lacuna from a MS. marked as 'Vitalinus' in the monastery at Whitby. 'Nunquam enim celebrare debemus sanctum pascha nisi secundum apostolicam et catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur a Christiana plebe, id est, secundum apostolicam regulam cccxyiii sanctorum patrum, et computum SS. Cyrilli et Dionysii. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est ecclesia immaculata sanctum Paschæ Resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris regulam paschæ sedes apostolica

non adprobavit, ideo nec sequitur dispositionem ejus pro pascha.' Usher, *Veterum Epp. Hibernicarum Sylloge*, ep. ix. p. 126. Victor was a bishop of Capua, who had written against the paschal rule of Victorius in A.D. 550.

² *secundum . . . tenorem*] Oswio then had asked the Pope to choose him a bishop: and yet Beda says above, p. 206, that he had sent Wighard to be consecrated himself. Vitalianus does not refer to this, nor does he speak of Wighard as if he had been bishop-elect. H. On the different views taken of this matter, see Kemble, ii. 365, note.

³ *gerulis*] 'Bearers.'

apostolorum Petri et Pauli, et sanctorum martyrum Laurentii, Johannis et Pauli, et Gregorii atque Pancratii eis fecimus dari, vestræ excellentiæ profecto omnes contradendas. Nam et conjugii vestræ, nostræ spiritali filiæ, direximus per præfatos gerulos crucem clavem auream habentem de sacratissimis vinculis beatorum apostolorum Petri et Pauli: de cujus pio studio cognoscentes, tantum cuncta sedes apostolica una nobiscum lætatur, quantum ejus pia opera coram Deo fragrant et vernant. Festinet igitur, quæsumus, vestra celsitudo, ut optamus, totam suam insulam Deo Christo dicare. Profecto enim habet protectorem, humani generis redemptorem Dominum nostrum Jesum Christum, qui ei cuncta prospera impertiet, ut novum Christi populum coacervet, catholicam ibi et apostolicam constituens fidem. Scriptum est¹ enim: "Quærite primum regnum Dei, et justitiam ejus, et hæc omnia adjicientur vobis." Nimirum enim quærit, et impetravit, et ei omnes suæ insulæ, ut optamus, subdentur. Paterno itaque affectu salutantes vestram excellentiam, divinam precamur jugiter clementiam, quæ vos vestrosque omnes in omnibus bonis operibus auxiliari dignetur, ut cum Christo in futuro regnetis sæculo. Incolumem excellentiam vestram gratia superna custodiat.'

Quis sane pro Vighardo repertus ac dedicatus sit antistes, libro sequente opportunius dicetur.

CAP. XXX.

Ut Orientales Saxones tempore mortalitatis ad idolatriam reversi, sed per instantiam Jarumanni episcopi mox sint ab errore correcti.

EODEM tempore provinciæ Orientalium Saxonum post Suidhelmum, de quo supra² diximus, præfuere reges Sigehere, Sigheri³ et Sebbi⁴, quamvis ipsi regi Merciorum

Sigehere,
one of the

¹ *Scriptum est*] Matt. vi. 33.

² *supra*] P. 184.

³ *Sigheri*] Son of Sigeberht Parvus, p. 182, with note 4, and husband of St. Osyth, the daughter of Frithewald, king of Surrey, and

Wilburh daughter of Penda. Lapenberg.

⁴ *Sebbi*] Son of Sæward, one of the apostate sons of the first Christian king, Sæberht, see p. 101, and brother of Sigeberht Parvus.

kings of
Essex, apo-
statizes.

Vulfheræ subjecti. Quæ videlicet provincia cum præfata mortalitatis clade premeretur, Sigheri cum sua parte populi, relictis Christianæ fidei sacramentis, ad apostasiam conversus est. Nam et ipse rex, et plurimi de plebe sive optimatibus, diligentes hanc vitam, et futuram non quærentes, sive etiam non esse credentes, cœperunt fana quæ derelicta erant, restaurare, et adorare simulacra : quasi per hæc possent a mortalitate defendi. Porro socius ejus, et coheres regni ejusdem

Bishop
Jaruman
of Mercia,
sent by King
Wulfhere,
reconverts
him.

Sebbi, magna fidem perceptam cum suis omnibus devotione servavit, magna, ut in sequentibus dicemus, vitam fidelem felicitate complevit. Quod ubi rex Vulfheri comperit, fidem videlicet provinciæ ex parte profanatam, misit ad corrigendum errorem, revocandamque ad fidem veritatis provinciam Jaruman¹ episcopum, qui successor erat Trumheri : qui multa agens sollertia, juxta quod mihi presbyter qui comes itineris illi et cooperator verbi extiterat, referebat, erat enim religiosus et bonus vir, longe lateque omnia pervagatus, et populum et regem præfatum ad viam justitiæ reduxit : adeo ut relictis sive destructis fanis arisque quas fecerant, aperirent ecclesias, ac nomen Christi, cui contradixerant, confiteri gauderent, magis cum fide resurrectionis in illo mori, quam in perfidiæ sordibus inter idola vivere cupientes. Quibus ita gestis, et ipsi sacerdotes, doctoresque eorum domum rediere lætantes.

¹ *Jaruman*] See p. 191.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ GENTIS ANGLORUM

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

Ut defuncto Deusdedit, Vighard ad suscipiendum episcopatum, Romam sit missus: sed illo ibidem defuncto, Theodorus archiepiscopus ordinatus, et cum Hadriano abbate sit Britanniam missus.

ANNO memorato¹ præfatæ eclipsis et mox subsequentis pestilentie, quo et Colman episcopus unanima catholicorum intentione superatus ad suos reversus est, Deusdedit² sextus ecclesiæ Doruvernensis episcopus obiit pridie iduum Juliarum; sed et Erconberct rex Cantuariorum eodem mense ac die defunctus, Ecgbercto filio sedem regni reliquit, quam ille susceptam per novem annos tenuit. Tunc cessante non paucio tempore³ episcopatu, missus est Romam ab ipso simul et a rege Nordanhymbrorum Osuio, ut præcedente libro paucis diximus, Vighard presbyter, vir in ecclesiasticis disciplinis doctissimus, de genere Anglorum, petentibus hunc ecclesiæ Anglorum archiepiscopum ordinari: missis pariter apostolico papæ donariis, et aureis atque argenteis vasis non paucis. Qui ubi Romam pervenit, cujus sedi apostolicæ tempore illo Vitalianus præerat, postquam itineris sui causam præfato papæ apostolico patefecit, non multo post et ipse et omnes pene qui cum eo advenerant socii, pestilentia superveniente deleti sunt.

A.D. 664.
Death of
Archbishop
Deusdedit,
and Earcon-
berht, king
of Kent.

¹ memorato] A.D. 664; pp. 186, 202.

² Deusdedit] The Liber Cantuariensis, p. 25 b, states that his original name was Fritonas. S.

³ non paucio tempore] The interval lasted from July 14, A.D. 664, to March 26, A.D. 668, when Theodorus was consecrated. S.

quem ecclesiis Anglorum archiepiscopum mitteret. Erat autem in monasterio Hiridano¹ quod est non longe a Neapoli Campaniæ, abbas Hadrianus, vir natione Afr², sacris literis diligenter imbutus, monasterialibus simul et ecclesiasticis disciplinis institutus, Græcæ pariter et Latine linguæ peritissimus. Hunc ad se accitum Papa jussit episcopatu accepto Britanniam venire. Qui indignum se tanto gradui respondens, ostendere posse se dixit alium, cujus magis ad suscipiendum episcopatum et eruditio conveniret, et ætas. Cumque monachum quemdam de vicino virginum monasterio, nomine Andream, pontifici offerret, hic ab omnibus qui novere dignus episcopatu judicatus est. Verum pondus corporeæ infirmitatis, ne episcopus fieri posset, obstitit. Et rursum Hadrianus ad suscipiendum episcopatum actus est: qui petens inducias, si forte alium, qui episcopus ordinaretur ex tempore posset invenire.

Erat ipso tempore Romæ monachus Hadriano notus, nomine Theodorus, natus Tarso Ciliciæ, vir et sæculari et divina literatura, et Græcæ instructus et Latine, probus moribus, et ætate venerandus, id est, annos habens ætatis sexaginta et sex. Hunc offerens Hadrianus pontifici, ut episcopus ordinaretur obtinuit: his tamen conditionibus interpositis, ut ipse eum perduceret Britanniam, eo quod jam bis partes Galliarum diversis ex causis adiisset; et ob id majorem hujus itineris peragendi notitiam haberet, sufficiensque esset in possessione hominum priorum: et ut ei doctrinæ cooperator existens, diligenter adtenderet ne quid ille contrarium veritati fidei, Græcorum more, in ecclesiam cui præesset, introduceret. Qui subdiaconus ordinatus, quatuor exspectavit menses, donec illi coma cresceret, quo in coronam tonderi posset. Habuerat enim tonsuram more³ Orientalium sancti apostoli Pauli. Qui ordinatus est a Vitaliano papa anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo

¹ *Hiridano*] Unidentified. This is the reading of the Moore MS, but various others have been suggested. *Niridano*, by Smith, supported by the Saxon Version; *Nisidano*, on the island of Nisida, by Mazzocchi;

Aretiano, by Caraccioli; *Hadriano*, by Hussey. See Greg. Epist. xiii. 3.

² *vir natione Afr*] Omitted by the Saxon Version. Stev.

³ *more . . . apostoli Pauli*] Cf. p. 200, note 1.

octavo, sub die septima kalendarum Aprilium, Dominica. Et ita una cum Hadriano, sexto kalendas Junias Britanniam missus est. Qui cum pariter per mare ad Massiliam, et deinde per terram Arhelas pervenissent, et tradidissent Johanni archiepiscopo civitatis illius scripta commendatitia Vitaliani pontificis, retenti sunt ab eo, quousque Ebrinus¹ major domus regiæ copiam pergendi quoquo vellent tribuit eis. Qua accepta Theodorus profectus est ad Agilbertum Pariseorum episcopum, de quo superius² diximus, et ab eo benigne susceptus, et multo tempore habitus est. Hadrianus perrexit primum ad Emme³ Senonum, et postea ad Faronem⁴ Meldorum episcopos, et bene sub eis diutius fuit: coegerat enim eos imminens hiems ut ubicumque potuissent quieti manerent. Quod cum nuncii certi narrassent regi Ecgbercto, esse scilicet episcopum quem petierant a Romano antistite in regno Francorum, misit illo continuo Raedfridum præfectum suum, ad adducendum eum: quo cum venisset, adsumpsit Theodorum cum Ebrini licentia, et perduxit eum ad portum cui nomen est Quentauc⁵, ubi fatigatus infirmitate aliquantispermoratus est; et cum convalescere cœpisset, navigavit Britanniam. Hadrianum autem Ebrinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem imperatoris⁶ ad Britanniae reges adversus regnum, cujus tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cum nihil tale illum habere vel habuisse veraciter comperisset, absolvit eum, et post Theodorum ire permisit. Qui statim ut ad illum venit⁷, dedit monasterium⁸ beati Petri

¹ *Ebrinus*] Ebroin, who succeeded Erchinwald, p. 179, as mayor of the palace in Neustria in A.D. 656, and was murdered A.D. 680.

² *superius*] See pp. 153, 194, 200, 205.

³ *Emme*] Also called Emmo and Haymo. Consecrated bishop of Sens, A.D. 658, died, A.D. 675. H.

⁴ *Faronem*] Faro or Burgundofaro, said to have been brother of Fara, p. 155; bishop of Meaux, A.D. 626-672. See his Life by Hildegard, Mabill. Act. SS. Benedd. ii. 606.

⁵ *Quentauc*] Cwentowic, S.V. In Ponthieu, on the Canche (Quenta).

From a monastery there dedicated to S. Jodocus, it takes the name of S. Josse-sur-mer; but that by which it is more commonly known is Etamples. S.

⁶ *imperatoris*] Constans II was murdered this year at Syracuse, and Constantine IV, called Pogonatus, his son, succeeded in September.

⁷ *venit*] He came to England the year after his being sent by the Pope, i.e. A.D. 669. Cf. v. 20.

⁸ *dedit monasterium*] Benedict Biscop, one of Theodorus' companions, was made abbot of St. Peter's; but after two years, when

apostoli, ubi archiepiscopi Cantiaë sepeliri, ut præfatus¹ sum, solent. Præceperat enim Theodoro abeunti domnus apostolicus, ut in diœcesi sua provideret, et daret ei locum in quo cum suis apte degere potuisset.

CAP. II.

Ut Theodoro cuncta peragrante, Anglorum ecclesiæ cum catholica veritate, literarum quoque sanctarum cœperint studiis imbui: et ut Putta pro Damiano Hrofensis ecclesiæ sit factus antistes.

PERVENIT autem Theodorus ad ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die sexto kalendarum Juniarum, Dominica; et fecit in ea annos viginti et unum, menses tres, dies viginti sex.

Archbishop
Theodorus
lands in
Kent.

Moxque peragrata insula tota, quaquaversum Anglorum gentes morabantur, nam et libentissime ab omnibus suscipiebatur atque audiebatur, rectum vivendi ordinem, ritum paschæ celebrandi canonicum, per omnia comitante et cooperante Hadriano disseminabat. Isque primus erat in archiepiscopis, cui omnis Anglorum ecclesia² manus dare consentiret. Et quia literis sacris simul et sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris quotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: ita ut etiam metricæ artis, astronomiæ et arithmeticæ ecclesiasticæ³ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam in qua nati sunt, norunt. Neque unquam prorsus ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuere tempora; dum et

he returned to Rome, Hadrian succeeded him. See *Historia Abbatum*, below.

¹ *præfatus*] See pp. 79, 95.

² *omnis Anglorum ecclesia*] Wilkins, *Concil. Magn. Britann.* i. 41, gives Vitalianus' letter investing Theodorus with this power over the whole English Church. William of Malmesbury, *De Gest. Pontt.* i.

209—a somewhat questionable authority—makes the popes give this authority earlier; and Thorn, Twysden, p. 1769, tells us that Vitalianus gave him legatine power over England, Scotland, and Ireland.

³ *ecclesiasticæ*] The art of calculating Church seasons: as Bede teaches in his treatise *De Ratione Temporum*. S.

fortissimos Christianosque habentes reges cunctis barbaris nationibus essent terrori, et omnium vota ad nuper audita cælestis regni gaudia penderent, et quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent.

Sed et sonos cantandi in ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum noverant, ab hoc tempore per omnes Anglorum ecclesias discere cœperunt: primusque, excepto Jacobo de quo supra¹ diximus, cantandi magister Nordanhymlororum ecclesiis, Aeddi² cognomento Stephanus fuit, invitatus de Cantia a reverentissimo viro Vilfrido³, qui primus inter episcopos qui de Anglorum gente essent, catholicum vivendi morem ecclesiis Anglorum tradere didicit.

Itaque Theodorus perlustrans universa, ordinabat locis opportunis episcopos, et ea quæ minus perfecta reperit, his quoque juvantibus corripiebat. In quibus et Ceadda episcopum cum argueret non fuisse rite⁴ consecratum; respondens ipse voce humillima: 'Si me,' inquit, 'nosti episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me umquam hoc esse dignum arbitrabar; sed obedientiæ causa jussus subire hoc, quamvis indignus consensi.' At ille audiens humilitatem re-

¹ *supra*] See p. 138. Jacobus is also mentioned, pp. 128, 192.

² *Aeddi*] There were apparently three contemporaneous Hæddes. 1. Called Stephen, chanter in North-humbria, abbot of Streaneshalh, and Bishop Wilfrith's biographer. 2. Bishop of Winchester, A.D. 676-705. 3. Bishop of Lichfield and Leicester after Saxwulf, circ. A.D. 700.

³ *Vilfrido*] Wilfrith had returned from France in A.D. 666, whither he had gone to be consecrated bishop of York by Agilberht, p. 205, and found that Oswio had been influenced by the Scotch party to consent to place Ceadda in the episcopal chair at York, p. 205. He retired to Ripon, occasionally performing episcopal duties at the desire of

Wulfhere of Mercia and Ecgerht of Kent; and at the court of the last he lighted on Hædde, whom he took back with him. Hædde's Life of Wilfrith, 14; Lapp. i. 176. He is established at York by the time of the next chapter, and Ceadda in his turn has retired to Lastingham.

⁴ *rite*] Theodorus apparently objected to Ceadda's consecration, first, that he had been consecrated when Wilfrith already held the See of York; and next, that he had been illegally consecrated by Bishop Wine: 'adsumptis in societatem ordinationis duobus de Brettonum gente episcopis, qui Dominicum pascha diem secus morem canonicum celebrabant,' p. 205. S.

Hædde
comes to
North-
humbria.

Theodorus
reconsecrates
Bishop
Ceadda,

sponsionis ejus, dixit, non eum episcopatum dimittere debere ; sed ipse ordinationem ejus denuo catholica ratione consummavit. Eo autem tempore quo defuncto Deusdedit, Doruvernensi ecclesiæ episcopus quærebatur, ordinabatur, mittebatur, Vilfrid quoque de Brittaniam Galliam ordinandus est missus : et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia presbyteros et diaconos, usquedum archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse¹ veniens mox in civitate Hrofi, and ubi defuncto Damiano episcopatus jam diu² consecrates consecrates Putta to saverat, ordinavit virum magis ecclesiasticis dis- Putta to Rochester. ciplinis institutum et vitæ simplicitate contentum, quam in sæculi rebus strenuum, cui nomen erat Putta ; maxime autem modulandi in ecclesia more Romanorum, quem a discipulis beati papæ Gregorii didicerat, peritum.

CAP. III.

Ut Ceadda, de quo supra dictum est, provinciæ Merciorum sit episcopus datus ; et de vita et de obitu et sepultura ejus.

Eo tempore provinciæ Merciorum rex Vulfheri præfuit, qui cum mortuo Jarumanno, sibi quoque suisque a Theodoro episcopum dari peteret, non eis novum voluit ordinare episcopum ; sed postulavit a rege Osuio, ut illis episcopus ordinaretur. Ceadda daretur, qui tunc in monasterio suo, quod est in Læstingæ, quietam vitam agebat³, Vilfrido administrante episcopatum Eboracensis ecclesiæ, necnon et omnium Nordanhymbrorum, sed et Pictorum, quousque⁴ rex Osuii imperium protendere poterat. Et quia moris erat eidem reverentissimo antistiti, opus evangelii magis ambulando⁵ per loca, quam equitando perficere ; jussit eum Theo-

¹ *ipse*] Apparently Theodorus, and not Wilfrith. Cf. Hædde, 14, where he mentions Putta only among the priests whom Wilfrith ordained. See Ernulfus, De Rebus Eccl. Roffensis, Angl. Sacr. i. 330.

² *jam diu*] Wharton, Angl. Sacr., loc. cit., supposes the interregnum to

have lasted from the middle of A.D. 664 to that of A.D. 669.

³ *quietam vitam agebat*] On the reason of Ceadda's retirement, see v. 19.

⁴ *quousque*] For the extent of Oswio's kingdom, see p. 100.

⁵ *ambulando*] Cf. p. 206.

dorus ubicumque longius iter instaret, equitare, multumque renitentem, studio et amore pii laboris, ipse eum manu sua levavit in equum, quia nimirum sanctum esse virum comperit, atque equo vehi quo esset necesse, compulit. Susceptum itaque episcopatum gentis Merciorum simul et Lindisfarorum¹ Ceadda, juxta exempla patrum antiquorum, in magna vitæ perfectione administrare curavit: cui etiam rex Vulfheri donavit terram quinquaginta familiarum, ad construendum monasterium in loco qui dicitur Adbaruæ², id est, Ad Nemus, in provincia Lindissi, in quo usque hodie instituta ab ipso regularis vitæ vestigia permanent.

Habuit autem sedem episcopalem in loco qui vocatur Lyccid-felth³, in quo et defunctus ac sepultus est; ubi of Lichfield. usque hodie sequentium quoque provinciæ illius episcoporum sedes est. Fecerat vero sibi mansionem non longe ab ecclesia remotiorem; in qua secretius cum paucis, id est, septem sive octo fratribus, quoties a labore et ministerio verbi vacabat, orare ac legere solebat. Qui cum in illa provincia duobus annis ac dimidio ecclesiam gloriosissime rexisset, adfuit superno dispensante judicio tempus, de quo loquitur⁴ Ecclesiastes: 'Quia tempus mittendi lapides, et tempus colligendi.' Supervenit namque clades divinitus missa, quæ per mortem carnis, vivos ecclesiæ lapides de terrenis sedibus ad ædificium cæleste transferret. Cumque plurimis de ecclesia ejusdem reverentissimi antistitis de carne subtractis, veniret hora ipsius ut transiret ex hoc mundo ad Dominum; contigit die quadam ut in præfata mansione forte ipse cum uno tantum fratre, cui vocabulum erat Ouini⁵, commoraretur, cæteris ejus sociis pro causa opportuna ad ecclesiam reversis. Erat autem idem Ouini monachus magni meriti, et pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens, dignusque per

Ceadda's
vision before
his death.

¹ *Lindisfarorum*] See p. 127, note 3.

⁴ *loquitur*] Eccl. iii. 5.

² *Adbaruæ*] Ætbearwe, S. V. Smith conjectures that this is Barton-on-Humber. Stevenson, more probably, Barrow, near Goxhill, in Lincolnshire.

³ *Lyccidfelth*] Lichfield.

⁵ *Ouini*] See Act. SS. Benedd. ii. 746, for particulars of his life. Jerome Porter, in his *Lives of the Saints*, informs us that a church was dedicated to Ouin in Gloucester. Stev.

omnia, cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus cui fidem narranti audientes accommodarent. Venerat enim cum regina *Ædilhryde*¹ de provincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum, et princeps domus ejus. Qui cum crescente fidei fervore sæculo abrenunciare disponderet, non hoc segniter fecit; sed adeo se mundi rebus exuit, ut relictis omnibus quæ habebat, simplici tantum habitu indutus, et securim atque asciam in manu ferens, veniret ad monasterium ejusdem reverentissimi patris, quod vocatur *Laestingaeu*. Non enim ad otium, ut quidam², sed ad laborem se monasterium intrare signabat. Quod ipsum etiam facto monstravit: nam quo minus sufficiebat meditationi Scripturarum, eo amplius operi manuum studium impendebat. Denique cum episcopo in præfata mansionem pro suæ reverentia devotionis inter fratres habitus, cum illi intus lectioni vacabant, ipse foris quæ opus esse videbantur, operabatur. Qui cum die quadam tale aliquid foris ageret, digressis ad ecclesiam sociis, ut dicere cœperam, et episcopus solus in oratorio loci lectioni vel orationi operam daret, audivit repente, ut postea referebat, vocem suavissimam cantantium atque lætantium, de cælo ad terras usque descendere: quam videlicet vocem ab euroaustro, id est, ab alto brumalis exortus, primo se audisse dicebat, ac deinde paulatim eam sibi adpropinquare, donec ad tectum usque oratorii in quo erat episcopus, perveniret: quod ingressa, totum implevit atque in gyro circumdedit. At ille dum sollicitus in ea quæ audiebat animum intenderet, audivit denuo, transacto quasi dimidiæ horæ spatio, ascendere de tecto ejusdem oratorii idem lætitiæ canticum, et ipsa qua venerat via ad cælos usque cum ineffabili dulcedine reverti. Qui cum aliquantulum horæ quasi adtonitus maneret, et quid hæc essent sollerti animo scrutaretur, aperuit episcopus fenestram oratorii, et sonitum manu faciens, ut sæpe consueverat, si quis foris esset, ad se intrare præcepit. Introivit ille concitus, cui dixit antistes: ‘Vade cito ad ecclesiam, et hos septem

¹ *Ædilhryde*] Her history is given in c. 19, and by Thomas of Ely in *Angl. Sacr.* i. 595-602.

² *ut quidam*] A stricture upon his own age. See *Ep. ad Egbertum*,

below. H. It was a fundamental principle of the earlier monasticism that the brethren should daily labour with their own hands. *Stev.*

fratres huc venire facito; tu quoque simul adesto.' Qui cum venissent, primo admonuit eos ut virtutem dilectionis et pacis, ad invicem et ad omnes fideles servarent: instituta quoque disciplinæ regularis, quæ vel ab ipso didicissent et in ipso vidissent, vel in patrum præcedentium factis sive dictis invenissent, indefessa instantia sequerentur. Deinde subjunxit diem sui obitus jam proxime instare. 'Namque hospes,' inquit, 'ille amabilis, qui fratres nostros visitare solebat, ad me quoque hodie venire, meque de sæculo evocare dignatus est. Propter quod revertentes ad ecclesiam, dicite fratribus ut et meum exitum Domino precibus commendent, et suum quoque exitum, cujus hora incerta est, vigiliis, orationibus, bonis operibus prævenire meminerint.' Cumque hæc et hujusmodi plura loqueretur, atque illi percepta ejus benedictione, jam multum tristes exissent, rediit ipse solus qui carmen cæleste audierat, et prosternens se in terram: 'Obsecro,' inquit, 'pater; licet aliquid interrogare?' 'Interroga,' inquit, 'quod vis.' At ille: 'Obsecro,' inquit, 'ut dicas quod erat canticum illud lætantium quod audiui, venientium de cælis super oratorium hoc, et post tempus redeuntium ad cælos?' Respondet ille: 'Si vocem carminis audisti, et cælestes supervenire cœtus cognovisti, præcipio tibi in nomine Domini, ne hoc cuiquam ante meum obitum dicas. Revera autem angelorum fuere spiritus, qui me ad cælestia quæ semper amabam ac desiderabam præmia vocare venerunt, et post dies septem se redituros, ac me secum adducturos esse promiserunt.' Quod quidem ita ut dictum ei erat, opere completum est. Nam confestim languore corporis tactus est, et hoc per dies ingravescente, septimo, ut promissum ei fuerat, die postquam obitum suum Dominici corporis et sanguinis perceptione munivit, soluta ab ergastulo corporis anima sancta, ducentibus, ut credi fas est, angelis comitibus æterna gaudia petivit. Non autem mirum si diem mortis, vel potius diem Domini lætus aspexit, quem semper usquedum veniret, sollicitus exspectare curavit.

Namque inter plura continentiæ, humilitatis, doctrinæ, orationum, voluntariæ paupertatis, et cæterarum virtutum merita, in tantum erat timori Domini subditus, in tantum novissi-

morum suorum in omnibus operibus suis memor, ut sicut mihi frater quidam de eis qui me in Scripturis erudiebant et erat in monasterio ac magisterio illius educatus, vocabulo Trumberct, referre solebat, si forte legente eo vel aliud quid agente, repente flatus venti major adsurgeret, continuo misericordiam Domini invocaret, et eam generi humano propitiari rogaret. Si autem violentior aura insisteret, jam clauso codice procideret in faciem, atque obuius orationi incumberet. At si procella fortior, aut nimbus perurgeret, vel etiam corusci ac tonitrua terras et aera terrerent; tunc veniens ad ecclesiam sollicitus orationibus ac psalmis, donec serenitas aeris rediret, fixa mente vacaret. Cumque interrogaretur a suis, quare hoc faceret; respondebat: ‘Non legistis, quia¹ “intonuit de cælo Dominus, et Altissimus dedit vocem suam. Misit sagittas suas, et dissipavit eos, fulgura multiplicavit, et conturbavit eos?” Movet enim aera Dominus, ventos excitat, jaculatur fulgura, de cælo intonat, ut terrigenas ad timendum se suscitet, ut corda eorum in memoriam futuri iudicii revocet, ut superbiam eorum dissipet, et conturbet audaciam, reducto ad mentem tremendo ille tempore, quando ipse cælis ac terris ardentibus, venturus est in nubibus potestate magna et majestate ad judicandos vivos et mortuos. Propter quod,’ inquit, ‘oportet nos admonitioni ejus cælesti, debito cum timore et amore respondere; ut quoties aere commoto, manum quasi ad feriendum minitans exierit, nec adhuc tamen percutit, mox imploremus ejus misericordiam, et discussis penetralibus cordis nostri, atque expurgatis vitiorum rudibus, solliciti ne unquam percuti mereamur, agamus.’

Convenit autem revelationi et relationi et præfati fratris de obitu hujus antistitis etiam sermo reverentissimi patris Ecgbercti, de quo supra² diximus, qui dudum cum eodem Ceadda adolescente, et ipse adolescens in Hibernia³ monachicam in orationibus et continentia, et medi-

His practice
during
storms.

His death
seen in
Ireland.

¹ quia] Ps. xviii. 13, 14.

² supra] See p. 203. For a notice of Ecgberht, see v. 9, with note.

³ in Hibernia] This explains a passage in Haedde's Life of Wilfrith,

14, where he states that Ceadda came out of Ireland. He was an Angle, p. 181, and probably from Northumbria, p. 185. H.

tatione divinarum Scripturarum vitam sedulus agebat. Sed illo postmodum patriam reverso, ipse peregrinus pro Domino usque ad finem vitæ permansit. Cum ergo veniret ad eum longo post tempore, gratia visitationis, de Britannia vir sanctissimus et continentissimus, vocabulo Hygbald, qui erat abbas in provincia Lindissi, et ut sanctos decebat, de vita priorum patrum sermonem facerent, atque hanc æmulari gauderent, intervenit mentio reverentissimi antistitis Ceadda; dixitque Ecgberet: 'Scio hominem in hac insula adhuc in carne manentem, qui cum vir ille de mundo transiret, vidit animam Ceddi fratris ipsius cum agmine angelorum descendere de cælo, et adsumta secum anima ejus, ad cælestia regna redire.' Quod utrum de se an de alio aliquo diceret, nobis manet incertum, dum tamen hoc quod tantus vir dixit quia verum sit esse non possit incertum.

Obiit autem Ceadda sexto die¹ nonarum Martiarum, et sepultus est primo quidem juxta ecclesiam sanctæ Mariæ; sed postmodum constructa ibidem ecclesia Death of
Ceadda beatissimi apostolorum principis Petri, in eandem [A. D. 672. Flor.]; sunt ejus ossa translata. In quo utroque loco, ad indicium virtutis illius, solent crebra sanitarum miracula operari. Denique nuper phreneticus quidam, dum per cuncta errando discurreret, devenit ibi vespere, nescientibus sive non curantibus loci custodibus, et ibi tota nocte requiescens, mane sanato sensu egressus, mirantibus et gaudentibus cunctis, quid ibi sanitatis Domino largiente consequeretur, ostendit. Est autem locus idem sepulchri tumba lignea in modum domunculi facta coopertus, habente foramen in pariete, per quod solent hi qui causa devotionis illo adveniunt, manum suam immittere, ac partem pulveris inde adsumere: quam cum in aquas miserint atque has infirmantibus jumentis sive hominibus gustandas dederint, mox infirmitatis ablata molestia, cupitæ sospitatis gaudia redibunt.

In cujus locum ordinavit Theodorus Vynfridum, virum bonum ac modestum, qui, sicut prædecessores ejus, pro- succeeded
by Wynfrith. vincii Merciorum et Mediterraneorum Anglorum et Lindisfarorum episcopatus officio præesset: in quibus cunctis

¹ *sexto die*] March 2, A.D. 672.

Vulfheri, qui adhuc supererat, sceptrum regni tenebat. Erat autem Vynfrid de clero ejus cui ipse successerat antistitis, et diaconatus officio sub eo non pauco tempore fungebatur.

CAP. IV.

Ut Colman episcopus, relicta Brittania, duo monasteria in Scottia, unum Scottis, alterum Anglis, duos secum adduxerat, fecerit.

INTEREA Colmanus, qui de Scottia erat episcopus, relinquens Britanniam, tulit secum omnes quos in Lindisfarnensium insula congregaverat Scottos: sed et de gente Anglorum viros circiter triginta, qui utrique monachicæ conversationis erant studiis imbuti. Et relictis in ecclesia sua fratribus aliquot, primo venit ad insulam Hii, unde erat ad prædicandum verbum Anglorum genti destinatus. Deinde secessit ad insulam quandam parvam, quæ ad occidentalem plagam ab Hibernia procul secreta, sermone Scottico Inisboulfinde¹, id est, 'insula vitulæ albæ,' nuncupatur. In hanc ergo perveniens, construxit monasterium, et monachos inibi, quos de utraque natione collectos adduxerat, collocavit. Qui cum invicem concordare non possent, eo quod Scotti tempore ætatis quo fruges erant colligendæ, relicto monasterio per nota sibi loca dispersi vagarentur; at vero hieme succedente redirent, et his quæ Angli præparaverant, communiter uti desiderarent: quæsit Colmanus huic dissensionis remedium, et circumiens omnia, prope vel longe, invenit locum in Hibernia insula, aptum monasterio construendo, qui lingua Scottorum Mageo² nominatur; emitque partem ejus non grandem, ad construendum ibi monasterium, a comite ad cujus possessionem per-

Bishop Col-
man returns
to Hii;

thence to
Ireland,

where he
builds the
monastery
of Mayo.

¹ *Inisboulfinde*] The island, called to this day Inishbofin, is a small island off the west coast of co. Mayo. The Ulster Annals, and those of the Four Masters, place Colman's retirement hither in A.D. 667, calling it 'Insula Vaccæ Albæ.' There is

another island of the same name off the north-west coast of the county of Donegal.

² *Mageo*] Now Mayo. Eugenius mac Brehoan was the last bishop, in A.D. 1557, and it is now annexed to the bishopric of Tuam. See Usher,

tinebat: ea conditione addita, ut pro ipso etiam qui eis locum commodaret, consistentes ibi monachi Domino preces offerrent. Et constructo statim monasterio, juvante etiam comite ac vicinis omnibus, Anglos ibidem locavit, relictis in præfata insula Scottis. Quod videlicet monasterium usque hodie ab Anglis tenetur incolis. Ipsum namque est quod nunc grande de modico effectum, Muigeo consueve vocatur, et conversis jamdudum ad meliora instituta omnibus, egregium examen continet monachorum, qui de provincia Anglorum ibidem collecti ad exemplum venerabilium patrum sub regula et abbate canonico, in magna continentia et sinceritate proprio labore manuum vivant.

CAP. V.

De morte Osuii et Ecgebereti regum; et de synodo facta ad locum Herutforda, cui præsidebat archiepiscopus Theodorus.

ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus ex quo Britanniam venit Theodorus, Osuii rex Nordanhymbrorum pressus est infirmitate, qua et mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octavo, qui in tantum eo tempore tenebatur amore Romanæ et apostolicæ institutionis, ut si ab infirmitate salvaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca sancta vitam finire disponderet; Vilfridumque episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parva pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decima quinta¹ kalendarum Martiarum, Ecgfridum² filium regni heredem reliquit: cujus anno regni tertio Theodorus cogit concilium episcoporum, una cum eis qui canonica patrum statuta et diligenter et nossent, magistris ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ unitati pacis ecclesiasticæ congruerent, eo quo

A.D. 670.
King Oswio
dies, and is
succeeded
by Ecgfrith.

p. 499, where he states that it was said to have been inhabited by a hundred Saxon saints in the days of Cormac and Adomnan.

¹ *decima quinta*] Feb. 15, A.D. 670.

² *Ecgfridum*] He was born in A.D. 645, see c. 26; so that he was now twenty-five years old.

pontificem decebat animo, cœpit observanda docere. Cujus synodicæ actionis hujusmodi textus est :

‘In nomine Domini Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, regnante in perpetuum, ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro Jesu Christo, placuit convenire nos, juxta morem canonum venerabilium, tractaturos de necessariis ecclesiæ negotiis. Con-

Council of
Hertford
called by
Theodorus,
Sept. 24,
A.D. 673.

venimus autem die vigesima quarta mensis Septembris, indictione prima¹, in loco qui dicitur Herutford. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus, ab apostolica sede destinatus Doruvernensis ecclesiæ episcopus ; et consacerdos ac frater noster reverentissimus Bisi² Orientalium Anglorum episcopus : quibus etiam frater et consacerdos noster Wilfrid Nordanhymbrorum gentis episcopus per proprios legatarios adfuit. Adfuerunt et fratres ac consacerdotes nostri, Putta episcopus Castelli Cantuariorum quod dicitur Hrofescæstir, Leutherius episcopus Occidentalium Saxonum, Vynfrid episcopus provinciæ Merciorum. Cumque in unum convenientes juxta ordinem quique suum resedissemus : “Rogo,” inquam, “dilectissimi fratres, propter timorem et amorem Redemptoris nostri, ut in commune omnes pro nostra fide tractemus : ut quæque decreta ac definita sunt a sanctis et probabilibus patribus, incorrupte ab omnibus nobis serventur. Hæc et alia quamplura quæ ad caritatem pertinebant, unitatemque ecclesiæ conservandam, prosecutus sum.” Cumque explessem prælocutionem, interrogavi unumquemque eorum per ordinem, si consentirent, ea quæ a patribus canonice sunt antiquitus decreta, custodire. Ad quod omnes consacerdotes nostri respondentes dixerunt : “Optime omnibus placet, quæque definierunt sanctorum canones patrum, nos quoque

¹ *prima*] According to the other notices of time, we should place the synod of Hertford in A.D. 672 ; for it was in Ecgrith's third year, which lasted from Feb. A.D. 672 to Feb. A.D. 673 : but Beda himself gives it as A.D. 673 in his Recapitulation, v. 21 ; and the 24th of September happens to be the very day on which Beda commences the indiction. See Bedæ Liber de Natura Rerum, c. 48.

So that he may mean that it was on the last day of the first indiction.

² *Bisi*] Johnson remarks that it is strange that Bise should be here mentioned next to Theodorus and before Wilfrith and Putta, both of whom were his seniors in date of consecration ; and that this was in violation of the eighth canon of this very council. Stev.

omnes alacri animo libentissime servare." Quibus statim protuli eundem librum canonum, et ex eodem libro decem capitula quæ per loca¹ notaveram, quia maxime nobis necessaria sciebam, illis coram ostendi, et ut hæc diligentius ab omnibus susciperentur, rogavi.'

'Primum capitulum, "Ut sanctum diem paschæ in commune omnes servemus Dominica post quartam decimam lunam mensis primi."

'Secundum, "Ut nullus episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit gubernatione creditæ sibi plebis."

'Tertium, "Ut quæque monasteria Deo consecrata sunt, nulli episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quicquam de eorum rebus violenter abstrahere."

'Quartum, "Ut ipsi monachi non migrent de loco ad locum, hoc est, de monasterio ad monasterium, nisi per demissionem proprii abbatis: sed in ea permaneant obedientia quam tempore suæ conversionis promiserunt."

'Quintum, "Ut nullus clericorum relinquens proprium episcopum, passim quolibet discurrat, neque alicubi veniens absque commendatitiis litteris sui præsulis suscipiatur. Quod si semel susceptus noluerit invitatus redire, et susceptor et is qui susceptus est excommunicationi subiacebit."

'Sextum, "Ut episcopi atque clerici peregrini contenti sint hospitalitatis munere oblato; nullique eorum liceat ullum officium sacerdotale absque permissu episcopi in cujus parochia esse cognoscitur, agere."

'Septimum, "Ut bis in anno synodus congregetur; sed quia diversæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut kalendis Augustis in loco qui appellatur Clafeshoch², semel in anno congregemur."

¹ *per loca*] Theodorus was so far from laying down a new set of canons for the English Church, that he had not even written out those which he now read to the synod from the Acts of the Canons of Chalcedon. These had been translated into Latin, not

long before, by Dionysius Exiguus, and accepted by the Western Church. S.

² *Clafeshoch*] Unidentified: but conjectured to be either Cliff in Kent, or Abingdon in Berkshire. Somner first made the latter suggestion, pointing out that Sheoresham, which

‘Octavum, “Ut nullus episcoporum se præferat alteri per ambitionem; sed omnes agnoscant tempus et ordinem congregationis suæ.”

‘Nonum capitulum in commune tractatum est, “Ut plures episcopi, crescente numero fidelium, augerentur;” sed de hac re ad præsens siluimus.

‘Decimum capitulum pro conjugiiis, “Ut nulli liceat nisi legitimum habere connubium. Nullus incestum faciat, nullus conjugem propriam, nisi, ut sanctum evangelium docet, fornicationis causa, relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi matrimonio conjunctam, si Christianus esse recte voluerit, nulli alteri copuletur; sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur conjugii.”

‘His itaque capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum deinceps ab aliquo nostrum oriatur contentionis scandalum aut alia pro aliis divulgarentur, placuit ut quæque definita sunt unusquisque nostrum manus propriæ subscriptione confirmaret. Quam sententiam definitionis nostræ Titillo notario scribendam dictavi. Actum in mense et indictione supra scripta. Quisquis igitur contra hanc sententiam, juxta decreta canonum, nostra etiam consensione, ac subscriptione manus nostræ confirmatam, quoquo modo venire eamque infringere tentaverit, noverit se ab omni officio sacerdotali et nostra societate separatum. Divina nos gratia in unitate sanctæ suæ Ecclesiæ viventes, custodiat incolumes.’

Facta est autem hæc synodus anno ab incarnatione Domini
 Hlothhere sexcentesimo septuagesimo tertio, quo anno rex
 becomes king of Cantuariorum Ecgberet mense Julio obierat, suc-
 Kent. cedente in regnum fratre Hlothere, quod ipse annos
 undecim et menses septem tenuit¹. Bisi autem episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfato synodo fuisse perhibetur, ipse

Camden gives as the old name of Abingdon, might be a mistake for Clevesham; and he has been followed by Gibson in his edition of Camden. Kemble suggests Tewkes-

bury, thinking that it was certainly in Gloucestershire. May it not possibly be Lewisham?

¹ tenuit] For the date of his death, Feb. 6, A.D. 685, see c. 26.

erat successor Bonifatii, cujus supra meminimus, vir multæ sanctitatis et religionis. Nam Bonifatio post decem et septem episcopatus sui annos defuncto, episcopus ipse pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando episcopatu prohibito, duo sunt pro illo, Æcci, et Baduini¹, electi et consecrati episcopi: ex quo usque hodie provincia illa duos habere solet episcopos.

The See of
East-Anglia
divided into
two.

CAP. VI.

Ut deposito Vynfrido, Sexuulf episcopatum ejus acceperit, et Earconuald Orientalibus Saxonibus sit episcopus datus.

Nox multo post hæc elapso tempore, offensus a Vynfrido Merciorum episcopo per meritum cujusdam inobedientiæ² Theodorus archiepiscopus, deposuit eum de episcopatu post annos accepti episcopatus non multos; et in loco ejus ordinavit episcopum Sexuulfum³, qui erat constructor et abbas monasterii quod dicitur Medeshamsted⁴, in regione Gyrvi-
orum⁵. Depositus vero Vynfrid rediit ad monasterium suum

Theodorus
deposes
Bishop
Winfrith of
Mercia, and
substitutes
Saxwulf
for him;

¹ Æcci, et Baduini] Acce to the See of Dunwich, and Badowine to that of Helmham.

² inobedientiæ] Smith suggests that the special act of disobedience may have been a refusal to let his diocese be parted, according to the suggestion of the Council of Cloveshoe.

³ Sexuulfum] In A.D. 673, Saxwulf, strangely styled 'Comes' by Abbot John of Peterborough, had been for thirteen years abbot of the monastery of Medehamsted, of which he was the 'constructor' (cf. 'comes et cooperator,' MS. No. 1. Monast. Angl. i. 375) under the orders of the Mercian kings Penda, Wulfhere, and Æthelred, and their sisters Cyneberg and Cyneswith. Some English rhymes painted upon the glass in the

abbey recorded the fable that Wulfhere had founded the abbey by Ceadda's advice, as a penance for slaying his two sons. One MS. of the Saxon Chronicle (marked E. in the M. H. B.) gives long details of the progress of the abbey under A.D. 657 and A.D. 675.

⁴ Medeshamsted] Peterborough. Called Hamstede by Matth. Westm., and Medeshamstead 'locus habitationis in pratis,' S., from the meadows which lie on both sides of the Nen. An old chronicle of the abbey gives the date of its foundation as A.D. 654. It was devastated by the Danes, and restored, in A.D. 970, by Æthelwold, bishop of Winchester, under the name of Peterborough, Monast. Angl. i. 34 f.

⁵ Gyrviurum] See p. 197, note 7.

quod dicitur Adbaruæ, ibique in optima vitam conversatione finivit.

Tunc etiam Orientalibus Saxonibus, quibus eo tempore præ-
and makes
Earconwald
bishop of
London, fuerunt Sebbi et Sigheri, quorum supra¹ memini-
 mus, Earconualdum constituit episcopum in civitate
 Lundonia: cujus videlicet viri in episcopatu, et
 ante episcopatum vita et conversatio fertur fuisse sanctissima,
 sicut etiam nunc cælestium signa virtutum indicio sunt. Etenim
 usque hodie feretrum ejus caballarium, quo infirmus vehi solebat,
 servatum a discipulis ejus, multos febricitantes vel alio quolibet
 incommodo fessos sanare non desistit. Non solum autem sub-
 positi eidem feretro vel adpositi curantur ægroti, sed et astulæ
 de illo abscissæ atque ad infirmos adlatæ, citam illis solent ad-
 ferre medelam.

Hic sane priusquam episcopus factus esset, duos præclara
 monasteria, unum sibi, alterum sorori suæ Ædilburgæ construx-
 erat, quod utrumque regularibus disciplinis optime insti-
 tuerat. Sibi quidem in regione Sudergeona², juxta fluvium
 Tamensem, in loco qui vocatur Cerotaesei³, id est, Ceroti Insula;
 sorori autem in Orientali Saxonum provincia, in loco qui nun-
who had
built Bark-
ing monas-
tery. cupatur In Berecingum⁴, in quo ipsa Deo devo-
 tarum mater ac nutrix posset existere feminarum.
 Quæ suscepto monasterii regimine, condignam se in
 omnibus episcopo fratre, et ipsa recte vivendo et subjectis regu-
 lariter et pie consulendo præbuit; ut etiam cælestia indicio
 fuere miracula.

¹ *supra*] See p. 210.

² *Sudergeona*] Suthrigena-lande, S. V. Surrey is elsewhere called Suthregia, Suthriga, Suthdreie.

³ *Cerotaesei*] Ceortesige, S. V. Now Chertsey on the Thames. Founded about A.D. 666, during Egberht's reign in Kent, by Frithowald, viceroy or earl of Surrey under Wulfhere, king of Mercia, and Earconwald, afterwards bishop of London. This also was burnt by the Danes, and

restored by Æthelwold, bishop of Winchester, about A.D. 964, Monast. Angl. i. 422.

⁴ *In Berecingum*] Barking in Essex. Founded by Earconwald, bishop of London, in A.D. 677, for a Benedictine nunnery. It was at first dedicated to the Virgin alone, but afterwards to her jointly with St. Æthelburge or Alburgh Earconwald's sister, Monast. Angl. i. p. 436.

CAP. VII.

Ut in monasterio Bericinensi, ubi corpora sanctimonialium feminarum poni deberent, cælesti sit luce monstratum.

IN hoc etenim monasterio plura virtutum sunt signa patrata, quæ et ad memoriam ædificationemque sequentium, ab his qui novere, descripta¹ habentur a multis: e quibus et nos aliqua Historiæ nostræ Ecclesiasticæ inserere curavimus. Cum tempestas sæpe dictæ cladis late cuncta depopulans, etiam partem monasterii hujus illam qua viri tenebantur, invasisset, et passim quotidie raperentur ad Dominum: sollicita mater congregationis, qua hora etiam eam monasterii partem, qua ancillarum Dei caterva a virorum erat secreta contubernio, eadem plaga tangeret, crebrius in conventu sororum perquirere cœpit quo loci in monasterio corpora sua poni et cimiterium fieri vellent, cum eas eodem quo cæteros exterminio raptari e mundo contingeret. Cumque nihil certi responsi, tametsi sæpius inquirens, a sororibus accepisset, accepit ipsa cum omnibus certissimum supernæ provisionis responsum. Cum enim nocte quadam expletis matutinæ laudis psalmodiis, egressæ de oratorio famulæ Christi, ad sepulcra fratrum, qui eas ex hac luce præcesserant, solitas Domino laudes decantarent, ecce subito lux emissa cælitus, veluti linteam magnum venit super omnes, tantoque eas stupore perculit, ut etiam canticum quod canebant tremefactæ intermitterent. Ipse autem splendor emissæ lucis, in cujus comparatione sol meridianus videri posset obscurus, non multo post illo elevatus de loco, in meridianam monasterii partem, hoc est, ad occidentem oratorii secessit, ibique aliquandiu remoratus et ea loca operiens, sic videntibus cunctis ad cæli se alta subduxit; ut nulli esset dubium, quin ipsa lux quæ animas famularum Christi esset ductura vel susceptura in cælis, etiam corporibus earum locum in quo requietura, et diem resurrectionis essent expecta-

Miracles at
Barking
abbey.
1. Site for a
burial place
miraculously
indicated.

¹ *descripta*] On p. 233, he refers to a 'libellus' as his authority for all these miracles.

tura, monstraret. Cujus radius lucis tantus exstitit, ut quidam de fratribus¹ senior qui ipsa hora in oratorio eorum cum alio juniore positus fuerat, referret mane, quod ingressi per rimas ostiorum vel fenestrarum radii lucis, omnem diurni luminis viderentur superare fulgorem.

CAP. VIII.

Ut in eodem monasterio puerulus moriens, virginem quæ se erat secutura, clamaverit; utque alia de corpore egressura, jam particulam futuræ lucis aspexerit.

ERAT in eodem monasterio puer trium circiter, non amplius, annorum Æsica nomine, qui propter infantilem ad-
 2. Visions of the dying. huc ætatem in virginum Deo dedicatarum solebat cella nutriri, ibique medicari. Hic præfata pestilentia tactus, ubi ad extrema pervenit, clamavit tertio unam de consecratis Christo virginibus, proprio eam nomine quasi præsentem alloquens, Eadgyd, Eadgyd, Eadgyd; et sic terminans temporalem vitam, intravit æternam. At virgo illa quam moriens vocabat, mox in loco quo erat, eadem adtacta infirmitate, ipso quo vocata est die de hac luce subtracta, et illum qui se vocavit ad regnum cæleste secuta est.

Item quædam ex eisdem ancillis Dei cum præfato tacta morbo, atque ad extrema esset perducta, cœpit subito circa mediam noctem clamare his quæ sibi ministrabant, petens ut lucernam quæ inibi accensa erat, exstingerent: quod cum frequenti voce repeteret, nec tamen ei aliquis obtemperaret, ad extremum intulit: 'Scio quod me hæc insana mente loqui arbitramini; sed jam nunc non ita esse cognoscite: nam vere dico vobis, quod domum hanc tanta luce impletam esse perspicio, ut vestra illa lucerna mihi omnimodis esse videatur obscura.' Et

¹ *quidam de fratribus*] It was an old rule that monks and nuns should live in the same abbey, though in different parts; and there seem to have been many such monasteries in England in Bede's time. Some such were governed by abbesses, e.g. this one at Barking, and those at Streaneshalh and Coldingham, c. 25. H.

cum ne adhuc quidem talia loquenti quisquam responderet, vel adsensum præberet, iterum dixit: 'Accendite ergo lucernam illam, quam diu vultis; attamen scitote quia non est mea: nam mea lux, incipiente aurora, mihi adventura est.' Cœpitque narrare quia apparuerit sibi quidam vir Dei qui eodem anno fuerat defunctus, dicens quod adveniente diluculo perennem esset exitura ad lucem. Cujus veritas visionis cita circa exortum diei puellæ morte probata est.

CAP. IX.

Quæ sint ostensa cœlitus signa cum et ipsa mater congregationis illius e mundo transiret.

CUM autem et ipsa mater pia Deo devotæ congregationis Ædilburga esset rapienda de mundo, apparuit visio miranda cuidam de sororibus, cui nomen erat Torctgyd, quæ multis jam annis in eodem monasterio commorata, et ipsa semper in omni humilitate ac sinceritate Deo servire satagebat, et adjutrix disciplinæ regularis eidem matri existere, minores docendo vel castigando curabat. Cujus ut virtus juxta apostolum in infirmitate perficeretur, tacta est repente gravissimo corporis morbo, et per annos novem pia Redemptoris nostri provisione multum fatigata: videlicet ut quicquid in ea vitii sordidantis inter virtutes per ignorantiam vel incuriam resedisset, totum hoc caminus diutinæ tribulationis excoqueret. Hæc ergo quadam nocte incipiente crepusculo, egressa de cubiculo quo manebat, vidit manifeste quasi corpus hominis, quod esset sole clarius, sindone involutum in sublime ferri, elatum videlicet de domo in qua sorores pausare¹ solebant. Cumque diligentius intueretur quo trahente levaretur sursum hæc quam contemplabatur species corporis gloriosi, vidit quod quasi funibus auro clarioribus in superna tolleretur, donec cælis patentibus introducta, amplius ab illa videri non potuit. Nec

3. Miracles at the death of Æthelberge.

¹ *pausare*] 'To die.' On the custom of having a death-chamber, see *infra*, c. 24. H.

dubium remansit cogitanti de visione, quin aliquis de illa congregatione citius esset moriturus, cujus anima per bona quæ fecisset opera, quasi per funes aureos levanda esset ad cælos: quod revera ita contigit. Nam non multis interpositis diebus, Deo dilecta mater congregationis ipsius, ergastulo carnis educta est; cujus talem fuisse constat vitam, ut nemo qui eam noverit, dubitare debeat quin ei exeunti de hac vita cælestis patriæ patuerit ingressus.

In eodem quoque monasterio quædam erat femina sanctimonialis, et ad sæculi hujus dignitatem nobilis et in amore futuri sæculi nobilior: quæ ita multis jam annis omni corporis fuerat officio destituta, ut ne unum quidem movere ipsa membrum valeret. Hæc ubi corpus abbatissæ venerabilis in ecclesiam delatum, donec sepulturæ daretur, cognovit, postulavit se illo afferri, et in modum orantium ad illud adclinari. Quod dum fieret, quasi viventem adlocuta, rogavit, ut apud misericordiam pii Conditoris impetraret se a tantis tamque diutinis cruciatibus absolvi. Nec multo tardius exaudita est: nam post dies duodecim, et ipsa educta ex carne temporales afflictiones æterna mercede mutavit.

Cum vero præfata Christi famula Torctgyd tres adhuc annos post obitum Domine in hac vita teneretur, in tantum ea quam prædiximus infirmitate decocta est, ut vix ossibus hæreret, et ad ultimum, cum tempus jam resolutionis ejus instaret, non solum membrorum cæterorum, sed et linguæ motu caruit. Quod dum tribus diebus et totidem noctibus ageretur, subito visione spiritali recreata, os et oculos aperuit; aspectansque in cælum, sic ad eam quam intuebatur visionem, cœpit loqui: 'Gratus mihi est multum adventus tuus, et bene venisti:' et hoc dicto, parumper reticuit, quasi responsum ejus quem videbat, et cui loquebatur, exspectans. Rursumque quasi leviter indignata subjunxit: 'Nequaquam hoc læta ferre queo.' Rursumque modicum silens, tertio dixit: 'Si nullatenus hodie fieri potest, obsecro ne sit longum spatium in medio.' Dixit; et sicut antea, parum silens, ita sermonem conclusit: 'Si omnimodis ita definitum est, neque hanc sententiam licet immutari, obsecro ne amplius quam hæc solummodo proxima nox intersit.' Quibus dictis, interro-

gata a circumsedentibus, cum quo loqueretur: 'Cum carissima,' inquit, 'mea matre Ædilburge.' Ex quo intellexere quod ipsa ei tempus suæ transmigrationis in proximum nunciare venisset. Nam et ita ut rogabat, transacta una die ac nocte, soluta carnis simul et infirmitatis vinculis, ad æternæ gaudia salutis intravit.

CAP. X.

Ut ad cymiterium ejusdem monasterii orans cæca lumen receperit.

SUCCESSIT autem Ædilburgi in officio abbatissæ devota Deo famula, nomine Hildilid¹, multisque annis, id est, usque ad ultimam senectutem eidem monasterio strenuissime, in observantia disciplinæ regularis, et in earum quæ ad communes usus pertinent rerum providentia præfuit. Cui cum propter angustiam loci in quo monasterium constructum est, placuisset ut ossa famulorum famularumque Christi quæ ibidem fuerant tumulata, tollerentur, et transferrentur omnia in ecclesiam beatæ Dei genitricis, unoque conderentur in loco: quoties ibi claritas luminis cælestis, quanta sæpe fragrantia mirandi apparuerit odoris, quæ alia sint signa ostensa, in ipso libro de quo hæc excerpimus, quisque legerit, inveniet.

4. A blind woman miraculously cured.

Sane nullatenus prætereundum arbitror miraculum sanitatis, quod ad ipsum cymiterium Deo dicatæ congregationis factum idem libellus refert. Erat quippe in proximo comes quidam, cujus uxor ingruente oculis caligine subita, tantum per dies eadem molestia crebrescente gravata est, ut ne minimam quidem lucis alicujus posset particulam videre. Cui dum aliquandiu cæcitatibus hujus nocte clausa maneret, repente venit in mentem, quia si ad monasterium delata virginum sanctimonialium, ad reliquias sanctorum peteret, perditam posset recipere lucem. Nec distulit quin continuo, quod mente conceperat, expleret. Perducta namque a puellis suis ad monasterium, quia in proximo erat, ubi fidem suæ sanationis integram se habere professa est,

¹ *Hildilid*] Bishop Aldhelm dedicated his treatise 'De Virginitate' to Hildilith.

introducta est ad cymiterium: et cum ibidem diutius flexis genibus oraret, nihilo tardius meruit exaudiri. Nam exsurgens ab oratione, priusquam exiret de loco, petitæ lucis gratiam recepit: et quæ famularum manibus adducta fuerat, ipsa libero pedum incessu domum læta reversa est; quasi ad hoc solummodo lucem amitteret temporalem, ut quanta sanctos Christi lux in cælis, quæ gratia virtutis possideret, sua sanatione demonstraret.

CAP. XI.

Ut rex ejusdem provinciæ Sebbi, in monachica vitam conversatione finierit.

Eo tempore præerat regno Orientalium Saxonum, ut idem etiam libellus docet, vir multum Deo devotus, nomine Sebbi, cujus supra¹ meminimus. Erat enim religiosus actibus, crebris precibus, piis eleemosynarum fructibus plurimum intentus; vitam privatam et monachicam cunctis regni divitiis et honoribus præferens, quam et olim jam, si non obstinatus conjugis animus divortium negaret, relicto regno subiisset. Unde multis visum et sæpe dictum est, quia talis animi virum, episcopum magis quam regem ordinari deceret. Cumque annos triginta²

A.D. 694. in regno miles regni cælestis exegisset, correptus Sebbe resigns the kingdom of East-Anglia; est: ammonuitque conjugem, ut vel tunc divino se servitio pariter mancipient, cum amplius pariter mundum amplecti, vel potius mundo servire non possent. Quod dum ægre impetraret ab ea, venit ad antistitem Lundoniæ civitatis, vocabulo Valdheri³, qui Erconualdo successerat; et per ejus benedictionem, habitum religionis quem diu desiderabat, accepit. Attulit autem eidem et summam pecuniæ non parvam, pauperibus

¹ supra] P. 210.

² triginta] Sebbe succeeded, A.D. 665, and died, A.D. 694. Stowe and Weever speak of his tomb as remain-

ing to their days in St. Paul's. Stev.
³ Valdheri] Waldhere, S.V. The date of Earconwald's death is uncertain.

erogandam, nil omnimodis sibi reservans; sed pauper spiritu magis propter regnum cælorum manere desiderans.

Qui cum ingravescente præfata ægritudine, diem sibi mortis imminere sensisset, timere cœpit homo animi regalis, ne ad mortem veniens tanto adfectus dolore, aliquid indignum suæ personæ, vel ore proferret vel aliorum motu gereret membrorum. Unde accito ad se præfato urbis Lundoniæ in qua tunc ipse manebat, episcopo, rogavit ne plures eo moriente quam ipse episcopus et duo sui ministri adessent. Quod dum episcopus libentissime se facturum promitteret, non multo post idem vir Dei, dum membra sopori dedisset, vidit visionem consolatoriam, quæ omnem ei anxietatem memoratæ solitudinis auferret; insuper et qua die esset hanc vitam terminaturus, ostenderet. Vidit enim, ut post ipse referebat, tres ad se venisse viros claro indutos habitu; quorum unus residens ante lectulum ejus, stantibus his qui secum advenerant comitibus, et interrogantibus de statu ejus quem languentem visitare venerant, dixit quod anima ejus, et sine ullo dolore, et cum magno lucis splendore esset egressura de corpore: sed et tertium exinde diem quo esset moriturus insinuavit. Quod ita utrumque ut ex ^{dies in} visione didicit completum est. Nam die dehinc ^{London,} tertio completa hora nona, subito quasi leviter obdormiens, sine ullo sensu doloris emisit spiritum.

Cujus corpori tumulando præparaverant sarcophagum lapideum: sed cum huic corpus imponere cœpissent, invenerunt hoc mensura palmi longius esse sarcophago. Dolantes ergo lapidem in quantum valebant, addiderunt longitudini sarcophagi quasi duorum mensuram digitorum. Sed nec sic quidem corpus capiebat. Unde facta difficultate tumulandi, cogitabant aut aliud quærere loculum, aut ipsum corpus, si possent, in genibus inflectendo brevare, donec ipso loculo caperetur. Sed mira res, et non nisi cælitus facta, ne aliquid horum fieri deberet, prohibuit. Nam subito adstante episcopo, ^{and is succeeded by} et filio regis ejusdem ac monachi Sighardo, qui ^{Sigehard and} post illum cum fratre Suefredo regnavit, et turba ^{Swæfred.} hominum non modica, inventum est sarcophagum illud congruæ longitudinis ad mensuram corporis, adeo ut a parte capitis

etiam cervical posset interponi; a parte vero pedum, mensura quatuor digitorum in sarcophago corpus excederet. Conditus est autem in ecclesia beati doctoris gentium, cujus edoctus monitis cælestia sperare didicerat.

CAP. XII.

Ut episcopatum Occidentalium Saxonum pro Leutherio Hæddi, episcopatum Hrofensis ecclesiæ pro Putta Cuichelm, et pro ipso Gefmund acceperit: et qui tunc Nordanhymbrorum fuerint episcopi.

QUARTUS Occidentalium Saxonum antistes Leutherius fuit. Siquidem primus Birinus, secundus Agilberctus, tertius existit Vini. Cumque mortuus esset Coinvalch, quo regnante idem Leutherius episcopus factus est¹, acceperunt subreguli² regnum gentis, et divisum inter se tenuerunt annis circiter decem: ipsisque regnantibus defunctus est ille, et episcopatu

Hædde succeeds Hlothhere as bishop of Wessex [A.D. 676, S. Chron.].	functus est Hæddi ³ pro eo: consecratus a Theodoro in civitate Lundonia. Cujus episcopatus tempore devictis atque amotis subregulis, Caedualla suscepit imperium: et cum duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus
---	---

¹ *factus est*] Hlothhere, Bishop Ægelberht's nephew, was consecrated in A.D. 670.

² *subreguli*] Æscwine and Centwine; but they are not called 'subreguli,' nor is any mention made of a partition of the kingdom, by the Saxon Chronicle, which is the best informed authority upon the affairs of Wessex. According to that, Cenwalh died in A.D. 672, after which his widow Saxburg reigned, till, in A.D. 674,—on her death, says Malmesbury,—Æscwine succeeded, a distant cousin of the late king. He died in A.D. 676, when Centwine, a brother of Cenwalh, succeeded and reigned till A.D. 685.

³ *Hæddi*] Archbishop Theodorus, in one of his Decreta, praises Bishop Hæddi thus: 'cujus labore ac studio

apostolicoque mandato ex tunc primo confirmata est in ipsa civitate [Vintana] sedes episcopalis dignitatis.' He translated the remains of Birinus from Dorchester to Winchester, under authority from Pope Agatho. He was very fond of the abbey of Glastonbury, to which he gave many gifts. He died in A.D. 703, S. Chron.; A.D. 704, Westminster; A.D. 705, Florence, and was buried at Glastonbury 'in pyramide saxeâ quondam nobiliter exsculpta.' Magna Glaston. Tabula, quoted by Usher, p. 59. He is not the same with the author of a Life of Wilfrith of York, to be found in Gale's Script. Angl. i. 40; nor with Hædde (Headda), who was made bishop of Lichfield and Leicester after Saxwulf.

reliquit, eodem adhuc præsule ecclesiam gubernante; ac Romam abiens, ibi vitam finivit, ut in sequentibus latius dicendum est.

Anno autem Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo sexto, cum Ædilred¹ rex Merciorum, A.D. 676.
Æthelred of Mercia adducto maligno exercitu, Cantiam vastaret, et ravages Kent. ecclesias ac monasteria sine respectu pietatis vel divini timoris fœdaret, civitatem quoque Hrofi, in qua erat Putta episcopus, quamvis eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, divertit ad Sexuulfum Merciorum antistitem, et accepta ab eo possessione ecclesiæ cujusdam et agelli non grandis, ibidem in pace vitam finivit, nil omnino de restaurando episcopatu suo agens: quia sicut supra² diximus, magis in ecclesiasticis quam in mundanis rebus erat industrius; sed in illa³ solum ecclesia Deo serviens, ubicumque rogabatur, ad docenda ecclesiæ carmina divertens. Pro quo Theodorus in civitate Hrofi Cuichelmum consecravit episcopum. Sed illo post non multum Cwichelm and Gebmund successive bishops of Rochester. temporis, præ inopia rerum, ab episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, Gebmundum pro eo substituit antistitem.

Anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo septuagesimo octavo⁴, qui est annus imperii regis Ecgfridi A.D. 678.
A comet appears in August. octavus, apparuit mense Augusto stella quæ dicitur cometa; et tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam

¹ *Ædilred*] The brother of Wulfhere, succeeded him in A.D. 675, and abdicated in A.D. 704. At this time the Hecanas, or people of Herefordshire, were under the government of an ealdorman, his brother Merewald.

² *supra*] See p. 216.

³ *illa*] When the see of Hecana was constituted, Putta became its first bishop. This affords ground for believing that the church which Saxwulf gave to Putta was in Herefordshire.

⁴ *octavo*] This is the reading of the best MSS.; others give A.D. 677 or A.D. 679. Pagi argues that this date is wrong and ought to be A.D. 677. Stev. The Saxon Chronicle assigns it to A.D. 678. The Saxon Version substitutes the following for the whole passage: 'About two years after, Æthelheard plundered Kent, that is, in the ninth year of the reign of King Ecgfrith.' The ninth year of Ecgfrith lasted from the Feb. 15 of A.D. 678 to the same day of A.D. 679.

præferens. Quo etiam anno, orta inter ipsum regem Ecgfridum et reverentissimum antistitem Vilfridum dissensione¹,
Bishop
Wilfrith
driven from
Northumbria,
and his See
divided into
two. pulsus² est idem antistes a sede sui episcopatus, et duo in locum ejus substituti episcopi, qui Northumbria, danhymbrorum genti præessent: Bosa videlicet, qui Derorum, et Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret: hic³ in civitate Eburaci, ille³ in Hagustaldensi, sive in Lindisfarnensi ecclesia cathedram habens episcopalem, ambo de monachorum collegio in episcopatus gradum adsciti. Cum quibus et Eadhaed⁴ in provincia Lindisfarorum, quam nuperrime⁵ rex Ecgfrid, superato in bello et fugato Vulfhere, obtinuerat, ordinatur episcopus. Et hunc primum eadem provincia proprium accepit præsulem, secundum Ediluini, tertium Eadgarum, quartum Cyniberctum, quem in præsentem habet. Habebat enim ante Eadhaedum, antistitem Sexuulfum, qui etiam Merciorum et Mediterra-
neorum Anglorum simul episcopus fuit: unde et expulsus de

¹ *dissensione*] What was the cause of this dissension? Eadmer makes it originate with Archbishop Theodorus. Simeon of Durham makes Ecgfrith call in the archbishop's aid to remove Wilfrith. Hædde makes Queen Eormenburh the mover of the whole. Malmesbury makes it arise from the jealousy which Theodorus felt lest Wilfrith should try to regain the archbishop's title for his See. See Lapp. i. 180.

² *pulsus*] Lappenberg thinks that Wilfrith's flight must be placed in A.D. 677, with Florence of Worcester, as in the following spring he had an interview with Dagobert II of Austrasia, who was murdered in A.D. 678; and that the date given here may have reference to the consecration of his successors; i. 180, note.

³ *hic . . . ille*] 'Hic' here, contrary to Latin usage, refers to Bosa, who was bishop of York over the province of Deira; 'ille,' to Eata, bishop over the province of Bernicia, which was afterwards divided into the Sees of Hexham and Lindisfarne; see iv. 28.

⁴ *Eadhaed*] He had accompanied Ceadda from Northumbria into Kent, where he came to be consecrated, p. 205. He was driven from his See in A.D. 678; and in A.D. 679, Æthelred, by the suggestion of Os- here, ealdorman of the Hwiccas, divided Saxwulf's See of Mercia into five: 1. Hwiccas (Worcester); 2. Lyccidfelth (Lichfield); 3. Mid Angles (Leicester); 4. Lindisse (Siddena); 5. South Angles (Dorchester); Florence, p. 622, M.H.B. On p. 624, Florence says: '(Theodorus) præsulatum Saxulfi in quinque provincias divisit: quibus sextam adjecit;' and Hussey suggests that by the sixth is meant Hecana. See p. 237, note 3.

⁵ *nuperrime*] See p. 160, note 3. Palgrave, from this passage, places the event about A.D. 678. But Wulfhere died A.D. 675. S. Chron. Hædde places it 'in primis annis regis Ecgfridi,' who began to reign in Feb. A.D. 670. Wanley's Chronologia dates it A.D. 674. See Lapp. i. 178, note.

Lindissi, in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhaed, Bosa, et Eata Eboraci ab archiepiscopo Theodoro: qui etiam post tres abscissionis [A.D. 681, S. Chron.] Vilfridi annos, horum numero duos addidit antistites, Tunberctum ad ecclesiam Hagustaldensem, [The See of Hexham and of Pictland constituted.] remanente Eata ad Lindisfarnensem, et Trumuini ad provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subjecta. Eadhaedum de Lindissi reversum, eo quod Ædilred provinciam recepisset, Hrypensi ecclesiæ præfecit.

CAP. XIII.

Ut Vilfrid episcopus provinciam Australium Saxonum ad Christum converterit.

PULSUS est autem ab episcopatu suo Vilfrid, et multa diu loca pervagatus, Romam adiit, Britanniam rediit¹; [A.D. 681.] et si propter inimicitias memorati regis in patria Conversion of Sussex by Bishop Wilfrith. sive parochia sua recipi non potuit, non tamen ab evangelizandi potuit ministerio cohiberi: siquidem divertens² ad provinciam Australium Saxonum, quæ post Cantuarios ad austrum et ad occidentem usque ad Occidentales Saxones pertingit, habens terram familiarum septem millium, et eo adhuc tempore paganis cultibus serviebat; huic verbum fidei et lavacrum salutis ministrabat. Erat autem rex gentis ipsius Ædilvalch³, non multo ante⁴ baptizatus in provincia Merciorum, præsentem ac suggerentem rege Vulfhere, a quo etiam egressus de fonte, loco filii susceptus est: in cujus signum adoptionis, duas illi provincias donavit, Vectam videlicet insulam, et Meanuarorum⁵ provinciam in gente Occidentalium

¹ *Britanniam rediit*] See v. 19, where Beda fills up what would otherwise be a lacuna in Wilfrith's life. See too Lapp. i. 185.

² *divertens*] Wilfrith, see Hædde, 13, had in A.D. 664, when returning from Rome, been wrecked on the coast of the South Saxons, attacked by them, and obliged to put to sea

again with the loss of five companions.

³ *Ædilvalch*] Æthelwealh, S. V. Æthelwald, S. Chron.

⁴ *non multo ante*] A.D. 661, S. Chron.

⁵ *Meanuarorum*] Three of the hundreds of Hampshire are to this day called Meonstoke, Westmeon, and

Saxonum. Itaque episcopus, concedente, immo multum gaudente rege, primos provinciæ duces ac milites sacrosancto fonte abluebat; verum presbyteri Eappa, et Padda, et Burg-helm, et Oiddi, cæteram plebem, vel tunc vel tempore sequente baptizabant. Porro regina nomine Eabae in sua, id est, Huicciorum¹ provincia, fuerat baptizata. Erat autem filia Eanfridi, fratris Ænheri, qui ambo cum suo populo Christiani fuere. Cæterum tota provincia Australium Saxonum divini nominis et fidei erat ignara.

Erat autem ibi monachus quidam de natione Scottorum, vocabulo Dicul, habens monasteriolum permodicum in loco qui vocatur Bosanhamm², silvis et mari circumdatum, et in eo fratres quinque sive sex, in humili et paupere vita Domino famulantes. Sed provincialium nullus eorum vel vitam æmulari, vel prædicationem curabat audire.

Evangelizans autem genti episcopus Vilfrid, non solum eam ab ærumna perpetuæ damnationis, verum et a clade infanda temporalis interitus eripuit. Siquidem tribus annis ante adventum ejus in provinciam, nulla illis in locis pluvia ceciderat, unde et fames acerbissima plebem invadens impia nece prostravit. Denique ferunt quia sæpe quadraginta simul aut quinquaginta homines inedia macerati procederent ad præcipitium aliquod sive ripam maris, et junctis misere manibus, pariter omnes aut ruina perituri, aut fluctibus absorbendi deciderent. Verum ipso die, quo baptisma fidei gens suscepit illa, descendit pluvia serena sed copiosa, reffloruit terra, rediit viridantibus arvis annus lætus et frugifer. Sicque abjecta prisca superstitione, exsufflata idolatria, cor omnium et caro omnium exultaverunt in Deum vivum: intelligentes,

Eastmeon. These lie between Petersfield and Southampton, to the east of the Southampton Water, so that they may well be, as the name suggests, the third part of the Jutish tribe, besides the Cantware and the Wihtware; 'gens quæ usque hodie in provincia Occidentalium Saxonum Jutarum natio nominatur, posita contra ipsam insulam Vectam;' i. 15. Wiht had been conquered by Wulf-

here in A.D. 661, S. Chron., and Mean probably had become dependent on Mercia at the same time, being already more akin to it than to the Saxons of Wessex.

¹ *Huicciorum*] See below, p. 264.

² *Bosanhamm*] Bosenham, Bosham, or Bosham. From this monastery, and that of Selsey, mentioned below, afterwards arose the See of Chichester. Stev.

eum qui verus est Deus, et interioribus se bonis et exterioribus cælesti gratia ditasse. Nam et antistes cum venisset in provinciam, tantamque ibi famis pœnam videret, docuit eos piscando victum quærere. Namque mare et flumina eorum piscibus abundabant; sed piscandi peritia genti nulla nisi ad anguillas tantum inerat. Collectis ergo undecumque retibus anguillaribus, homines antistitis miserunt in mare, et divina se juvante gratia mox cepere pisces diversi generis trecentos: quibus trifariam divisis, centum pauperibus dederunt, centum his a quibus retia acceperant, centum in suos usus habebant. Quo beneficio multum antistes cor omnium in suum convertit amorem, et libentius eo prædicante cælestia sperare cœperunt, cujus ministerio temporalia bona sumpserunt.

Quo tempore rex Ædilualch donavit reverentissimo antistiti Vilfrido terram octoginta septem familiarum, ubi suos homines qui exules vagabantur, recipere posset, vocabulo Wilfrith
founds a
monastery at
Selsey. Selæseu, quod dicitur Latine Insula Vituli Marini. Est enim locus ille undique mari circumdatus præter ab occidente, unde habet ingressum amplitudinis quasi jactus fundæ: qualis locus a Latinis peninsula, a Græcis solet cherronesos vocari. Hunc ergo locum cum accepisset episcopus Vilfrid, fundavit ibi monasterium¹, ac regulari vita instituit, maxime ex his quos secum adduxerat fratribus: quod usque hodie successores ejus tenere noscuntur. Nam ipse illis in partibus annos quinque, id est, usque ad mortem Ecgfridi² regis, merito omnibus honorabilis, officium episcopatus et verbo exercebat et opere. Et quoniam illi rex cum præfata loci possessione, omnes qui ibidem erant, facultates cum agris et hominibus donavit, omnes fide Christi institutos, unda baptismatis abluit; inter quos, servos et ancillas ducentos quinquaginta: quos omnes ut baptizando a servitute dæmonica salvavit, etiam libertate donando humanæ jugo servitutis absolvit.

¹ *monasterium*] Giving it to Eappa, one of his priests just mentioned.

² *mortem Ecgfridi*] This happened May 21, A.D. 685; infra, c. 26.

CAP. XIV.¹

Ut intercessione Osualdi regis, pestifera mortalitas sit sublata.

IN quo tunc monasterio nonnulla cælestis gratiæ dona speciatim ostensa fuisse perhibentur; utpote ubi nuper
 A pestilence stopped by the intercession of St. Oswald. expulsa diaboli tyrannide Christus jam regnare cœperat: e quibus unum quod mihi reverentissimus antistes Acca sæpius referre, et a fidelissimis ejusdem monasterii fratribus sibi relatum asserere solebat, memoriæ mandare commodum duximus. Eodem ferme tempore quo ipsa provincia nomen Christi susceperat, multas Britanniæ provincias mortalitas sæva corripiebat, quæ cum præfatum quoque monasterium, cui tunc regendo religiosissimus Christi sacerdos, vocabulo Eappa, præfuit, nutu divinæ dispensationis attingeret; multique sive de his qui cum antistite illo venerant, sive de illis qui de eadem provincia Saxonum nuper ad fidem fuerant vocati, passim de hac vita raperentur; visum est fratribus triduanum jejunium agere, et divinam suppliciter obsecrare clementiam, ut misericordiam sibi dignaretur impendere, et sive periclitantes hoc morbo a præsentī morte liberaret, seu raptos e mundo a perpetua animæ damnatione servaret.

Erat tunc temporis in eodem monasterio puerulus quidam de natione Saxonum, nuper vocatus ad fidem, qui eadem tactus infirmitate, non paucō tempore recubans in lectulo jacebat. Cum ergo secunda memorati jejunii ac supplicationum dies ageretur, contigit forte ipsum puerum hora ferme secunda diei, in loco in quo æger jacebat, solum inveniri: cui divina dispositione subito beatissimi apostolorum principes² dignati sunt apparere. Erat enim puer multum simplicis ac mansueti

¹ CAP. XIV.] There is some variation between the MSS. as to the numbering of the subsequent chapters. The Moore MS. omits the title of this and the next chapter; though this chapter itself is in Moore, and in

one of the two Cottonian MSS. In the other of the two it is omitted, and the margin of the leaf marked with these words: 'Hic deest folium.'

² apostolorum principes] Peter and Paul.

animi, sinceraque devotione sacramenta fidei quæ suscepit servans. Salutantes ergo illum verbis piissimis apostoli dicebant: 'Noli timere, fili, mortem pro qua sollicitus es: nos enim te hodierna die ad cælestia sumus regna perducturi. Sed primum exspectare habes donec missæ celebrentur, ac viatico Dominici corporis ac sanguinis accepto, sic infirmitate simul et morte absolutus ad æterna in cælis gaudia sublevis. Clama ergo ad te presbyterum Eappan, et dicito illi quia Dominus exaudivit preces vestras, et devotionem ac jejunia propitius aspexit: neque aliquis de hoc monasterio, sive adjacentibus ei possessiunculis hac clade ultra moriturus est; sed omnes qui alicubi de vestris hac ægritudine laborant, resurrecturi a languore, pristina sunt sospitate recuperandi, præter te solum qui hodierna es die liberandus a morte, et ad visionem Domini Christi cui fideliter servisti, perducendus in cælum: quod divina vobis misericordia per intercessionem religiosi ac Deo dilecti regis Osualdi, qui quondam genti Nordanhymbrorum et regni temporalis auctoritate et Christianæ pietatis quæ ad regnum perenne ducit devotione sublimiter præfuit, conferre dignata est. Hac etenim die idem rex ab infidelibus in bello corporaliter exstinctus, mox ad sempiterna animarum gaudia adsumptus in cælum et electorum est sociatus agminibus. Quærant in suis codicibus in quibus defunctorum est adnotata depositio, et invenient illum hac, ut diximus, die raptum esse de sæculo. Celebrant ergo missas per cuncta monasterii oratoria hujus, sive pro gratiarum actione exaudite suæ deprecationis, sive etiam in memoriam præfati regis Osualdi, qui quondam ipsorum genti præerat. Ideoque pro eis quasi pro suæ gentis advenis supplex orabat ad Dominum: et cunctis convenientibus ad ecclesiam fratribus, communicent omnes sacrificiis cælestibus, et ita soluto jejunio corpus quoque suis reficiant alimentis.'

Quæ cum omnia vocato ad se presbytero puer verba narasset, interrogavit eum sollicitus quales essent habitu vel specie viri qui sibi apparuissent. Respondit: 'Præclari omnino habitus et vultus erant, lætissimi ac pulcherrimi, quales nunquam ante videram, neque aliquos hominum tanti decoris ac

venustatis esse posse credebam. Unus quidem attonsus erat ut clericus, alius barbam habebat prolixam: dicebantque quod unus eorum Petrus, alius vocaretur Paulus: et ipsi essent ministri Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi, ad tuitionem nostri monasterii missi ab ipso de cælis.' Credidit ergo verbis pueri presbyter, ac statim egressus requisivit in annali suo, et invenit eadem ipsa die Osualdum regem fuisse peremptum: vocatisque fratribus, parari prandium, missas fieri, atque omnes communicare more solito præcepit: simul et infirmanti puero de eodem sacrificio Dominicæ oblationis particulam deferri mandavit.

Quibus ita gestis, non multo post, eadem ipsa die puer defunctus est, suaque morte probavit vera fuisse verba quæ ab apostolis Christi audierat. Sed et hoc ejus verbis testimonium perhibuit, quod nemo præter ipsum tempore illo ex eodem est monasterio raptus de mundo; ex qua nimirum visione multi qui hæc audire potuerunt, ad exorandam in adversis divinam clementiam, et ad salutaria jejuniorum remedia subeunda sunt mirabiliter accensi: et ex eo tempore non solum in eodem monasterio, sed et in plerisque locis aliis, cœpit annuatim ejusdem regis ac militis Christi natalitius dies missarum celebratione venerari.

CAP. XV.

Ut Cædualla rex, interfecto rege Geuissorum¹ Ædilualch, provinciam illam sæva cæde ac depopulatione attriverit.

INTEREA superveniens cum exercitu Cædualla², juvenis stren-

¹ *Geuissorum*] A mistake for Australium Saxonum.

² *Cædualla*] Ceadwalla, S. Chron. He was the grandson of Ceadda, the son of Cuthwine, the son of Ceaulin; p. 99. Kemble remarks that this name is the same borne by the British king who rebelled against Eadwine, p. 13, and that the author of the Brut y Tywysogion has mistaken him for Cadwalader, p. 841,

M. H. B., and thus fully recognized his name as British. His brother's name was Mûl, which 'cannot denote anything but "mule," ἡμίονος, the half-breed;' and this renders it 'probable that the mother of these two princes was a Welsh, or at all events a British, lady, to the cheerful assistance of whose countrymen, scattered over the face of Wessex and Sussex, Ceadwalha may have been indebted

uissimus de regio genere Geuissorum, cum exularet a patria sua, interfecit regem Ædilualch, ac provinciam illam¹ sæva cæde ac depopulatione attrivit; sed mox expulsus est a ducibus regis, Berethuno et Andhuno², qui deinceps regnum provinciæ tenuerunt: quorum prior postea ab eodem Caedualla, cum esset rex Geuissorum, occisus est, et provincia graviore servitio subacta. Sed et Ini³ qui post Caeduallan regnavit, simili provinciam illam adflictione plurimo annorum tempore mancipavit. Quare factum est ut toto illo tempore episcopum proprium habere nequiret; sed revocato domum⁴ Vilfrido primo suo antistite, ipsi episcopo Geuissorum, id est, Occidentalium Saxonum, qui essent in Venta⁵ civitate, subja-

Sussex sub-
dued by
Ceadwalha,
afterwards
king of
Wessex
[A.D. 685 Flor.].

for the rapidity of his success. And if, moreover, as would be likely, she should have been a Christian, we could the more readily account, not only for his favourable treatment of his mother's creed before the period of his conversion, but also for his very sudden conversion itself.' On the Names, &c. of the Anglo-Saxons, p. 85, Proceedings of the Archæol. Instit. 1845.

¹ *illam*] That of the South Saxons, though the title to the chapter erroneously calls him 'rex Geuissorum.'

² *Andhuno*] Hune, S. V. Æthelhun, Florence.

³ *Ini*] Ine was the grandson of Ceolwald, the grandson of Cuthwine, the son of Ceaulin. He reigned from A.D. 688-728.

⁴ *domum*] A.D. 686. He was recalled through the instrumentality

of Archbishop Theodorus, first into Mercia, and then into Northumberland. See v. 19.

⁵ *in Venta*] Hædde was the bishop of Winchester, about whom the following is found in Theodorus' Decreta, which Smith thought might refer to this event: 'Nolumus, imo nobis non convenit, ipso fratre nostro sanctissimo Hædda superstitute, qui ecclesiam Ventanam tam insigniter nobilitavit, auctoritate summi pontificis Agathonis transferendo corpus beatissimi Birini Occidentalium Saxonum apostoli a villa Dorcestrensi ubi reconditum erat, una cum sede in Ventanam civitatem, cujus etiam labore ac studio, apostolicoque mandato, ex tunc primo confirmata est in ipsa civitate sedes episcopalis dignitatis, parochiam suam in aliquo lædere diminuendo.'

CAP. XVI.¹

Ut Vecta insula Christianos incolas suscepit, cujus regii duo pueri statim post acceptum baptisma sint interempti.

POSTQUAM ergo Caedualia regno potitus est Geuissorum, cepit et insulam Vectam, quæ eatenus erat tota idolatriæ dedita; tragica cæde omnes indigenas exterminare, ac suæ provinciæ homines pro his substituere contendit, voto se obligans, quamvis necdum regeneratus, ut ferunt, in Christo, quia, si cepisset insulam, quartam partem ejus, simul et prædæ, Domino daret. Quod ita solvit, ut hanc Wilfrido episcopo, qui tunc forte de gente sua superveniens aderat, utendam pro Domino offerret. Est autem mensura ejusdem insulæ, juxta æstimationem Anglorum, mille ducentarum² familiarum: unde data est episcopo possessio terræ trecentarum familiarum. At ipse partem quam accepit, commendavit cuidam de clericis suis, cui nomen Bernuini, et erat filius sororis ejus, dans illi presbyterum nomine Hiddila, qui omnibus qui salvari vellent, verbum ac lavacrum vitæ ministraret³.

Ubi silentio prætereundum non esse reor, quod in primitias eorum qui de eadem insula credendo salvati sunt, duo regii pueri fratres, videlicet Arualdi regis insulæ, speciali sunt Dei gratia coronati: siquidem imminentibus insulæ hostibus, fuga lapsi sunt de insula, et in proximam Jutorum provinciam translati: ubi cum delati

¹ CAP. XVI.] In the Moore MS., and in Cotton. II, this chapter and the last one are a continuation of c. 14: and to it is given, as a heading, the number xiv. and the rubric of this chapter alone. S.

² mille ducentarum] See Kemble, i. 101.

³ ministraret] The province of Mean, which had been the other half of Wulfhere's gift as a sponsor to Æthelwealh of Sussex, see p. 239,

appears to have shared with Wiht in the blessing of conversion by Wilfrith. In the parish church of Warnford, a village between East and West Meon, is still to be seen an inscription recording, in Latin of the twelfth century, an older foundation of Wilfrith. Of this older foundation there are now no remains except a curious Saxon dial. See volume published by British Archæol. Association, 1845, p. 410.

in locum qui vocatur Ad Lapidem¹, occulendos se a facie regis victoris credidissent, proditi sunt, atque occidi jussi. Quod cum audisset abbas quidam et presbyter, vocabulo Cyniberct, habens non longe ab inde monasterium in loco qui vocatur Hreutford², id est, 'Vadum harundinis,' venit ad regem, qui tunc eisdem in partibus occultus curabatur a vulneribus quæ ei inflicta fuerant prælianti in insula Vecta: postulavitque ab eo, ut si necesse esset pueros interfici, prius eos liceret fidei Christianæ sacramentis imbui. Concessit rex, et ipse instructos verbo veritatis, ac fonte Salvatoris ablutos, de ingressu regni æterni certos reddidit. Moxque illi instante carnifice, mortem læti subiere temporalem per quam se ad vitam animæ perpetuam non dubitabant esse transituros. Hoc ergo ordine, postquam omnes Britanni-
arum provinciæ fidem Christi susceperant, suscepit et insula Vecta, in qua tamen ob ærumnam externæ subjectionis, nemo gradum ministerii ac sedis episcopalis ante Danihelem, qui nunc Occidentalium Saxonum est episcopus, accepit.

Wihl put
under the
See of
Wessex.

Sita est autem hæc insula contra medium Australium Saxonum et Geuissorum, interposito pelago latitudinis trium milium quod vocatur Soluente³: in quo videlicet pelago bini æstus oceani qui circum Brittaniam ex infinito oceano septentrionali erumpunt, sibimet invicem quotidie compugnantes occurrunt, ultra ostium fluminis Homelea⁴, quod per terras Jutorum, quæ ad regionem Geuissorum pertinent, præfatum pelagus intrat; finitoque conflictu, in oceanum refusi, unde venerant, redeunt.

¹ *Ad Lapidem*] Perhaps Stoneham, a mile above Southampton, up the Itchen. 'Hreod,' Saxon for 'reed.' Now Redbridge.

² *Hreutford*] Hreodford, S. V.

³ *Soluente*] Solente, S. V.

⁴ *Homelea*] The Hamble.

CAP. XVII.

De synodo facta in campo Hæthfelda, præsidente archiepiscopo Theodoro.

HIS temporibus audiens Theodorus fidem ecclesiæ Constanti-
Theodorus
calls a synod
at Heathfield,
Sept. 17,
A.D. 680. nopoli per hæresim Eutychetis¹ multum esse turba-
tam, et ecclesias Anglorum quibus præerat ab hujus-
modi labe immunes perdurare desiderans, collecto
venerabilium sacerdotum doctorumque plurimorum
cœtu, cujus essent fidei singuli sedulus inquirebat, omniumque
unanimem in fide catholica reperit consensum : et hunc synodali-
bus literis ad instructionem memoriamque sequentium commen-
dare curavit, quarum videlicet literarum istud exordium est :

‘In nomine Domini nostri Jesu Christi Salvatoris, imperanti-
bus dominis piissimis nostris Ecgrido rege Hymbronensium,
anno decimo² regni ejus, sub die quintadecima kalendas Octobres,
indictione octava ; et Ædilredo rege Mercinensium, anno sexto
regni ejus ; et Alduulfo rege Estranglorum, anno decimo septimo
regni ejus ; et Hlothario rege Cantuariorum, regni ejus anno
septimo : præsidente Theodoro, gratia Dei archiepiscopo Brit-
taniæ insulæ, et civitatis Doruuernis ; una cum eo sedentibus
cæteris episcopis Brittaniam insulæ viris venerabilibus, præpositis

¹ *Eutychetis*] The heresy of Euty-
ches was Monophysitism, and con-
sisted in saying that our Lord had
but one Nature, as he had one
Person. This was condemned in the
fourth general council at Chalcedon
in A.D. 451. But out of this natu-
rally sprang the further Monethelitic
heresy, which consisted in saying that
our Lord, though possessed of two
Natures, had but one operative Will,
the Divine. In preparation for a
sixth general council at Constan-
tinople, Pope Agatho summoned a
council at Rome in A.D. 680, to
declare the sense of the Western
Church ; and before this council
each of the metropolitans held a
synod of his own on the same sub-
ject. The synod of Heathfield was
one of these. Wilfrith himself was

present at the council at Rome, which
sent deputations to Constantinople to
represent the pope and the council.
The sixth general council, in which
Monethelitism was condemned, was
held at Constantinople in March and
April, A.D. 681.

² *decimo*] The tenth year of Ecgrith
lasted from Feb. A.D. 679 to Feb.
A.D. 680, p. 223, and the seventh
year of Hlothhere lasted from July
A.D. 679 to July A.D. 680, p. 226.
We should have no difficulty there-
fore in fixing the synod to Sept. A.D.
679, but that Beda also dates it ‘in-
dictione octava,’ which is certainly
A.D. 680, and that it is not possible
for Æthelred’s sixth year to have
begun before A.D. 680, if, as the
Saxon Chronicle says, he began to
reign in A.D. 675.

sacrosanctis evangeliiis, in loco qui Saxonico vocabulo *Haethfelth*¹ nominatur, pariter tractantes, fidem rectam et orthodoxam exposuimus; sicut Dominus noster Jesus Christus incarnatus tradidit discipulis suis, qui præsentialiter viderunt et audierunt sermones ejus, atque sanctorum patrum tradidit symbolum, et generaliter omnes sancti et universales synodi, et omnis probabiliū catholicæ ecclesiæ doctorum chorus. Hos itaque sequentes nos pie atque orthodoxe, juxta divinitus inspiratam doctrinam eorum professi credimus consonanter, et confitemur secundum sanctos patres, proprie et veraciter Patrem et Filium et Spiritum Sanctum Trinitatem in unitate consubstantialē, et Unitatem in Trinitate, hoc est, unum Deum in tribus Subsistentiis vel Personis consubstantialibus, æqualis gloriæ et honoris.' Et post multa hujusmodi quæ ad rectæ fidei confessionem pertinebant, hæc quoque sancta synodus suis literis addit: 'Suscepimus sanctas et universales quinque synodos beatorum et Deo acceptabiliū patrum; id est, qui in Nicæa congregati fuerunt trecentorum decem et octo, contra Arium impiissimum et ejusdem dogmata; et in Constantinopoli centum quinquaginta, contra vesaniam Macedonii et Eudoxii et eorum dogmata; et in Epheso primo ducentorum, contra nequissimum Nestorium et ejusdem dogmata; et in Chalcedone sexcentorum et triginta, contra Eutychen et Nestorium, et eorum dogmata; et iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt concilio in tempore Justiniani minoris, contra Theodorum, et Theodoreti et Ibæ epistolas et eorum dogmata contra Cyrillum.' Et paulo post: 'Et synodum² quæ facta est in urbe Roma, in tempore Martini papæ beatissimi, indictione octava, imperante Constantino³ piissimo anno nono, suscepimus. Et glorificamus Dominum nostrum Jesum, sicut isti glorificaverunt; nihil addentes vel subtra-

¹ *Haethfelth*] Bishop's Hatfield in Hertfordshire.

² *synodum*] That which was held on this same subject, which is the reason why it is mentioned here, by Pope Martin, Oct. 5, A.D. 649. Milm. Lat. Christ. ii. 75. 'Synodum' is here used like *συνδικόν*,

'synodicum' (decretum). So too in c. 18, and v. 19.

³ *Constantino*] It was the ninth year of Constans II, the father of Constantine Pogonatus. But there is the same error in the *Acta Conciliorum*, from which no doubt Beda derived the text of this decree.

hentes: et anathematizamus corde et ore quos anathematizarunt; et quos susceperunt, suscepimus: glorificantes Deum Patrem sine initio, et Filium ejus unigenitum et Patre generatum ante sæcula, et Spiritum Sanctum procedentem ex Patre et Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi quos memoravimus supra, sancti apostoli, et prophetæ, et doctores. Et nos omnes subscripsimus, qui cum Theodoro archiepiscopo fidem catholicam exposuimus.'

CAP. XVIII.

De Johanne cantatore sedis apostolicæ, qui propter docendum Britanniam venerit.

INTERERAT huic synodo, pariterque catholicæ fidei decreta firmabat¹ vir venerabilis Johannes archicantator ecclesiæ sancti apostoli Petri, et abbas monasterii beati Martini, qui nuper² venerat a Roma per jurisdictionem papæ Agathonis, duce reverentissimo abbate Biscopo, cognomine Benedicto, cujus supra³ meminimus. Cum enim idem Benedictus construxisset monasterium Britanniae, in honorem beatissimi apostolorum principis, juxta ostium fluminis Viuri, venit Romam cum cooperatore ac socio ejusdem operis Ceolfrido, qui post ipsum ejusdem monasterii abbas fuit, quod et ante sæpius facere consueverat, atque honorifice a beatæ memoriæ papa Agathone susceptus est: petiitque, et accepit ab eo in munimentum libertatis monasterii quod fecerat, epistolam privilegii ex auctoritate apostolica firmatam; juxta quod Ecgfridum regem voluisse, ac licentiam dedisse

¹ *decreta firmabat*] In his character of legate from Pope Agatho. Both priests and deacons had the right of sitting in the Anglo-Saxon synods; but only bishops voted upon the decrees. See Smith, Appendix, No. xvii.

² *nuper*] The same Roman synod which decreed the readmission of Wilfrith to his See, see v. 19, seems also to have sent John, A.D. 679.

Pagi refers his departure from Rome to A.D. 678.

³ *supra*] This is the first mention of Benedict Biscop in the Church History. But his life is given in the *Historia Abbatum*, below, and this 'supra' seems to point to an arrangement of Beda's collected works, in which, as in his own catalogue, *infra* v. 24, the *Historia Abbatum* preceded the Church History. H.

noverat, quo concedente et possessionem terræ largiente, ipsum monasterium fecerat.

Accepit et præfatum Johannem abbatem Britanniam perducendum; quatenus in monasterio suo cursum canendi¹ annum, sicut ad sanctum Petrum Romæ agebatur, edoceret: egitque abba Johannes ut jussionem acceperat pontificis, et ordinem videlicet, ritumque canendi ac legendi viva voce præfati monasterii cantores edocendo, et ea quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam literis mandando: quæ hactenus in eodem monasterio servata, et a multis jam sunt circumquaque transcripta. Non solum autem idem Johannes ipsius monasterii fratres docebat, verum de omnibus pene ejusdem provinciæ monasteriis ad audiendum eum, qui cantandi erant periti, confluebant. Sed et ipsum per loca in quibus doceret, multi invitare curabant.

Ipse autem excepto cantandi vel legendi munere, et aliud in mandatis ab apostolico papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum ecclesia, diligenter edisceret, Romamque rediens referret. Nam et synodum² beati papæ Martini, centum quinque episcoporum consensu non multo ante Romæ celebratam, contra eos maxime qui unam in Christo operationem et voluntatem prædicabant, secum veniens attulit; atque in præfato religiosissimi abbatis Benedicti monasterio transcribendam commodavit. Tales namque eo tempore fidem Constantinopolitanæ ecclesiæ multum conturbaverunt; sed Domino donante proditi jam tunc et victi sunt. Unde volens Agatho papa, sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britania qualis esset status ecclesiæ, quam ab hæreticorum contagiis castus, ediscere; hoc negotium reverentissimo abbati Johanni Britanniam destinato injunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britania synodo quam diximus, inventa est in omnibus fides inviolata catholica: datumque illi exemplar ejus Romam perferendum.

to enquire
into the
state of the
English
Church.

¹ *cursum canendi*] Undoubtedly the same Gregorian mode of chanting which Augustinus had introduced in Kent, p. 55, and Jacobus the

deacon had adopted in Northumberland, p. 138, note 3.

² *synodum*] See p. 249, note 2.

Verum ille patriam revertens, non multo postquam oceanum
 transiit, arreptus infirmitate, ac defunctus est: cor-
 pusque ejus ab amicis propter amorem sancti Mar-
 tini cujus monasterio præerat, Turonis delatum,
 atque honorifice sepultum est. Nam et benigno ecclesiæ illius
 hospitio, cum Britanniam iret, exceptus est, rogatusque multum
 a fratribus, ut Romam revertens, illo itinere veniret, atque ad
 eam diverteret ecclesiam. Denique ibidem adjutores itineris et
 injuncti operis accepit: qui etsi in itinere defunctus est, nihilo-
 minus exemplum catholicæ fidei Anglorum Romam perlatum
 est, atque ab apostolico papa omnibusque qui audire vel legere,
 gratantissime susceptum.

CAP. XIX.

*Ut Edilthryd regina virgo perpetua permanserit, cujus nec corpus in
 monumento corrumpi potuerit.*

ACCEPIT autem rex Ecgfrid conjugem nomine Ædilthrydam¹,
 filiam Anna regis Orientalium Anglorum, cujus
 Æthelthryth, sæpius mentionem fecimus, viri bene religiosi, ac
 wife of king Ecgfrith, per omnia mente et opere egregii: quam et alter
 ante illum vir habuerat uxorem, princeps videlicet australium
 Guruiorum², vocabulo Tondberet. Sed illo post modicum tem-
 poris ex quo eam accepit, defuncto, data est regi præfato: cujus
 consortio cum duodecim annis uteretur, perpetua tamen mansit
 virginitatis integritate gloriosa: sicut mihimet sciscitanti, cum
 hoc an ita esset quibusdam venisset in dubium, beatæ memoriæ
 Vilfrid episcopus referebat, dicens se testem integritatis ejus esse

¹ Ædilthrydam] Ætheldryth, Ætheldryht, S. Chron. She died A.D. 679, Ibid. She was sister to Saxburh and Æthelburh, on whom see pp. 155, 156. She is celebrated in the Roman calendar by the name of St. Audrey, on June 23. She had married Tondberht in A.D. 652, two years before the death of her father.

Tondberht died three years after, and she spent the interval till her second marriage at Ely. See Thomas of Ely, in Angl. Sacr. p. 595.

² australium Guruiorum] Sir H. Spelman's MS. gives the province of Sudgyrwa at 600 hides. Kemble, i. 80.

certissimum: adeo ut Ecgfridus promiserit se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si reginæ posset persuadere ejus uti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Nec diffidendum est nostra etiam ætate fieri potuisse, quod ævo præcedente aliquoties factum fideles historiæ narrant: donante uno eodemque Domino, qui se nobiscum usque in finem sæculi manere pollicetur. Nam etiam signum divini miraculi, quo ejusdem feminæ sepulta caro corrumpi non potuit, indicio est quia a viri contactu incorrupta duraverit.

Quæ multum diu regem postulans ut sæculi curas relinquere, atque in monasterio, tantum vero regi Christo servire permetteretur; ubi vix aliquando impetravit, intravit monasterium Æbbæ¹ abbatisæ, quæ erat amita regis Ecgfridi, positum in loco quem Coludi Urbem² nominant, accepto velamine sanctimonialis habitus a præfato antistite Vilfrido. Post annum vero ipsa facta est abbatisa in regione quæ vocatur Elge³; ubi constructo monasterio virginum Deo devotarum perplurium mater virgo, et exemplis vitæ cælestis esse cœpit et monitis. De qua ferunt, quia ex quo monasterium petiit, nunquam lineis, sed solum laneis vestimentis uti voluerit: raroque in calidis balneis, præter imminentibus sollemniis majoribus, verbi gratia paschæ, pentecostes, epiphaniæ, lavari voluerit; et tunc novissima omnium, lotis prius suo suarumque

becomes a nun of Coldingham
[A.D. 671, Th. Ely],

and then abbess of Ely
[A.D. 672, Th. Ely],

¹ Æbbæ] She was daughter of Æthelfrith, king of Bernicia, p. 80, and sister of Oswald and Oswio. Before she went to Coldingham, she went to a place called after her Ebchester, on the Derwent. She was a friend of St. Cuthberht, Vit. Cudb. 10, and died A.D. 684; her memory, as St. Ebbe, is celebrated in the Martyrologium Anglicanum on the 25th of August. There was another abbess of Coldingham of the same name, whose nose and lips were cut off by the Danes in A.D. 870.

² Coludi Urbem] Now Coldingham, near Berwick. Smith supposes

it to have been the Κολανία of Ptolemy. M.H.B. p. 13. Edgar, king of Scotland, afterwards gave it to the minster at Durham.

³ Elge] Ely. See Thomas of Ely in Anglia Sacra, i. 595. He says that she fled from Coldingham to Ely to avoid the enforcement of conjugal rights by her husband. Æthelthryth began to build the monastery in A.D. 673. S. Chron. It was burnt by the Danes in A.D. 870, but rebuilt, and filled with monks, by Æthelwold, bishop of Winchester, in A.D. 970. Henry I made it into a bishopric in A.D. 408.

ministrarum obsequio cæteris quæ ibi essent famulis Christi. Raro præter majora sollemnia, vel arctiorem necessitatem, plus quam semel per diem manducavit: semper, si non infirmitas gravior prohibuisset, ex tempore matutinæ synaxeos, usque ad ortum diei, in ecclesia precibus intenta perstiterit. Sunt etiam qui dicant quia per prophetiæ spiritum, et pestilentiam qua ipsa esset moritura, prædixerit, et numerum quoque eorum, qui de suo monasterio hac essent de mundo rapiendi, palam cunctis præsentibus intimaverit. Rapta est autem ad Dominum in

and there medio suorum, post annos septem ex quo abbatissæ
dies gradum suscepit: et æque ut ipsa jusserat, non
[A.D. 679 alibi quam in medio eorum, juxta ordinem quo tran-
S. Chron.]. siera, ligneo¹ in locello sepulta.

Cui successit in ministerium abbatissæ soror ejus Sexburg, quam habuerat in conjugem Earconberet rex Cantuariorum. Et cum sedecim annis esset sepulta, placuit eidem abbatissæ levare ossa ejus, et in locello novo posita in ecclesiam transferri; jussitque quosdam e fratribus quærere lapidem, de quo locellum in hoc facere possent: qui ascensa navi, ipsa enim regio Elge undique est aquis ac paludibus circumdata, neque lapides majores habet, venerunt ad civitatulam quandam desolatam, non procul inde sitam, quæ lingua Anglorum Grantacaestir² vocatur: et mox invenerunt juxta muros civitatis locellum de marmore albo pulcherrime factum, operculo quoque similis lapidis aptissime tectum. Unde intelligentes a Domino suum iter esse prosperatum, gratias agentes retulerunt ad monasterium.

Cumque corpus sacræ virginis ac sponsæ Christi aperto sepulcro esset prolatum in lucem, ita incorruptum inventum est, ac si eodem die fuisset defuncta, sive humo condita; sicut et præfatus antistes Vilfrid, et multi alii qui novere, testantur. Sed certiori notitia medicus Cynifrid, qui et morienti illi, et elevatae de tumulo adfuit: qui referre erat solitus, quod illa infirmata habuerit tumorem maximum sub

¹ *ligneo*] A deviation from the usual custom, which gave the preference to stone coffins. Stev. ² *Grantacaestir*] Now Granchester, a village close to Cambridge.

maxilla. ‘Jusseruntque me,’ inquit, ‘incidere tumorem illum, ut efflueret noxius humor qui inerat: quod cum facerem, videbatur illa per biduum aliquanto levius habere; ita ut multi putarent, quia sanari posset a languore. Tertia autem die prioribus adgravata doloribus, et rapta confestim de mundo, dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutavit. Cumque post tot annos elevanda essent ossa de sepulcro, et extento desuper papilione¹, omnis congregatio, hinc fratrum, inde sororum psallens circumstaret, ipsa autem abbatisa intus cum paucis ossa elatura et dilutura intrasset, repente audivimus abbatissam intus voce clara proclamare: “Sit gloria nomini Domini.” Nec multo post clamaverunt me, intus reserato ostio papilionis: vidique elevatum de tumulo, et positum in lectulo corpus sacrae Deo virginis quasi dormientis simile. Sed et discooperto vultus indumento, monstraverunt mihi etiam vulnus incisurae quod feceram, curatum; ita ut mirum in modum pro aperto et hiante vulnere cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia parerent.’ Sed et lintheamina omnia quibus involutum erat corpus, integra apparuerunt, et ita nova, ut ipso die viderentur castis ejus membris esse circumdata. Ferunt autem quia cum praefato tumore ac dolore maxillae sive colli premeretur, multum delectata sit hoc genere infirmitatis, ac solita dicere: ‘Scio certissime, quia merito in collo pondus languoris porto, in quo juvenulam me memini supervacua monilium pondera portare: et credo quod ideo me superna pietas dolore colli voluit gravari, ut sic absolver reatu supervacuae levitatis; dum mihi nunc pro auro et margaritis, de collo rubor tumoris, ardorque promineat.’ Contigit autem tactu indumentorum eorundem, et daemonia ab obsessis effugata corporibus, et infirmitates alias aliquoties esse curatas. Sed et loculum in quo primo sepulta est, nonnullis oculos dolentibus saluti fuisse perhibent; qui cum suum caput eidem loculo apponentes orassent, mox doloris sive caliginis incommodum ab oculis amoverent. Laverunt igitur virgines corpus, et novis indutum vestibus intulerunt in ecclesiam, atque in eo quod adlatum erat sarco-

¹ *papilione*] ‘Pavilion.’ See v. 6.

phago posuerunt, ubi usque hodie in magna veneratione habetur. Mirum vero in modum ita aptum corpori virginis sarcophagum inventum est, ac si ei specialiter præparatum fuisset: et locus quoque capitis seorsum fabrefactus, ad mensuram capitis illius aptissime figuratus apparuit.

Est autem Elge in provincia Orientalium Anglorum regio familiarum circiter sexcentarum, in similitudinem insulæ, vel paludibus, ut diximus, circumdata, vel aquis: unde et a copia anguillarum quæ in iisdem paludibus capiuntur, nomen accepit; ubi monasterium habere desideravit memorata Christi famula, quoniam de provincia eorundem Orientalium Anglorum ipsa, ut præfati sumus, carnis originem duxerat.

CAP. XX.¹*Hymnus de illa.*

VIDETUR opportunum huic Historiæ etiam hymnum virgin-
 tatis inserere, quem ante annos plurimos in laudem
 ac præconium ejusdem reginæ ac sponsæ Christi
 elegiaco metro composuimus, et imitari morem
 sacræ scripturæ, cujus historiæ carmina plurima indita: et hæc
 metro ac versibus constat esse composita.

Hymn in
 praise of
 Æthelthryth.

‘ Alma Deus Trinitas, quæ sæcula cuncta gubernas,
 Adnue jam cœptis, alma Deus Trinitas.
 Bella Maro resonet, nos pacis dona canamus:
 Munera nos Christi, bella Maro resonet.
 Carmina casta mihi, fœdæ non raptus Helenæ.
 Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
 Dona superna loquar, miseræ non prælia Trojæ,
 Terra quibus gaudet: dona superna loquar.
 En Deus altus adit venerandæ virginis alvum
 Liberet ut homines, en Deus altus adit.

¹ CAP. XX.] Omitted by the Saxon Version.

Femina virgo parit mundi devota parentem,
Porta Maria Dei, femina virgo parit.
Gaudet amica cohors, de virgine matre Tonantis :
Virginitate micans gaudet amica cohors.
Hujus honor genuit casto de germine plures,
Virgineos flores hujus honor genuit.
Ignibus usta feris virgo non cessat Agatha,
Eulalia et perfert ignibus usta feris.
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla,
Euphemia sacra casta feras superat.
Læta ridet gladios ferro robustior Agnes,
Cæcilia infestos læta ridet gladios,
Multus in orbe viget per sobria corda triumphus,
Sobrietatis amor multus in orbe viget.
Nostra quoque egregia jam tempora virgo beavit :
Ædithryda nitet nostra quoque egregia.
Orta patre eximio, regali et stemmate clara :
Nobrior domino est, orta patre eximio.
Percipit inde decus reginæ, et sceptræ sub astris,
Plus super astra manens, percipit inde decus.
Quid petis alma virum, sponso jam dedita summo ?
Sponsus adest Christus, quid petis alma virum ?
Regis ut ætherei matrem jam credo sequaris :
Tu quoque sis mater regis ut ætherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnaverant annis,
Inque monasterio est sponsa dicata Deo.
Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
Reddidit atque animam tota sacrata polo.
Virginis alma caro est tumultata bis octo Novembres,
Nec putet in tumultu virginis alma caro.
Christe, tui est operis, quia vestis et ipsa sepulcro
Inviolata nitet : Christe, tui est operis.
Ydros et ater abit sacræ pro vestis honore,
Morbi diffugiunt, ydros et ater abit.
Zelus in hoste furit quondam qui vicerat Evam :
Virgo triumphat ovans, zelus in hoste furit.
Aspice nupta Deo, quæ sit tibi gloria terris :

Quæ maneat cælis, aspice nupta Deo.
 Munera læta capis festivis fulgida tædis,
 Ecce venit sponsus, munera læta capis.
 Et nova dulcisono modularis carmina plectro :
 Sponsa hymno exultas et nova dulcisono.
 Nullus ab Altithroni comitatu segregat agni,
 Quam affectu tulerat nullus ab Altithroni.'

CAP. XXI.

Ut Theodorus episcopus inter Ecgfridum et Ædilredum reges pacem fecerit.

ANNO regni Ecgfridi nono¹, conserto gravi prælio inter ipsum et Ædilredum regem Merciorum juxta fluvium Treanta², occisus est³ Ælfuini frater regis Ecgfridi, juvenis circiter decem et octo annorum utrique provinciæ multum 'amabilis. Nam et sororem⁴ ejus quæ dicebatur Osthryd, rex Ædilred habebat uxorem. Cumque materies belli acrioris et inimicitiae longioris inter reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus antistes divino functus auxilio, salutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditus exstinguit incendium : adeo ut pacatis alterutrum regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto regis fratre, sed debita solummodo multa⁵ pecuniæ regi ultori daretur. Cujus fœdera pacis multo exinde tempore inter eosdem reges eorumque regna durarunt.

¹ nono] A.D. 679.

² Treanta] Supposed by Stevenson to have been fought at Elford—Ælfwine's ford—near Tamworth in Staffordshire, where, he remarks, Gibson describes a tumulus which may be a memorial of this battle. Gibson, however, judges the tumulus to be Roman. Camden, ii. 504.

³ occisus est] Wilfrith had predicted Ælfwine's death, on his banishment from York. This had been a

year before ; and when the year was completed, York was in mourning for Ælfwine. Hædde, 24.

⁴ sororem] This connection of the royal families was the cause why Wilfrith, driven from Northumbria, was obliged to fly beyond Mercia to Sussex for an asylum.

⁵ multa] This was the wer-gild, the price at which each man was valued according to his degree ; which, in the event of his being

CAP. XXII.

Ut vincula cujusdam captivi, cum pro eo missæ cantarentur, soluta sint.

IN præfato autem prælio quo occisus est rex¹ Ælfuini, memorabile quoddam factum esse constat, quod nequaquam silentio prætereundum arbitror, sed multorum salutem, si referatur, fore proficuum. Occisus est ibi inter alios, de militia ejus juvenis, vocabulo Imma, qui cum die illo et nocte sequenti inter cada-vera occisorum similis mortuo jaceret, tandem recepto spiritu revixit, ac residens sua vulnera, prout potuit, ipse alligavit: dein modicum requietus levavit se, et cœpit abire sicubi amicos qui sui curam agerent, posset invenire. Quod dum faceret, inventus est, et captus a viris hostilis exercitus, et ad dominum ipsorum, comitem videlicet Ædilredi regis, adductus: a quo interrogatus quis esset, timuit se militem fuisse confiteri; rusticum se potius et pauperem, atque uxoreo vinculo conligatum fuisse respondit; et propter victum militibus adferendum in expeditionem se cum suis similibus venisse testatus est. At ille suscipiens eum, curam vulneribus egit; et ubi sanescere cœpit, noctu eum ne aufugeret, vinciri præcepit. Nec tamen vinciri potuit: nam mox ut abiire qui vinxerant, eadem ejus sunt vincula soluta.

Habebat enim germanum fratrem cui nomen erat Tunna, presbyterum et abbatem monasterii in civitate quæ hactenus ab ejus nomine Tunnacaestir² cognominatur: qui cum eum in pugna peremptum audiret, venit quærere si forte corpus ejus invenire posset, inventumque alium illi per omnia simillimum, putavit ipsum esse: quem ad monasterium suum deferens, honorifice

slain, was to be paid to his relatives, or gild-brethren. This was a principle common to all Teutonic legislation. The Northumbrian Ætheling's wergild was 15000 thrymsas = 112,782 Saxon shillings. Thorpe's Anglo-

Saxon Laws, i. 186; Kemble, i. 284.

¹ rex] He is called 'rex' also by Hædde, 24.

² Tunnacaestir] Unidentified. Conjectured to be Towcester in Northamptonshire.

sepelivit, et pro absolutione animæ ejus sæpius missas facere curavit. Quarum celebratione factum est quod dixi, ut nullus eum posset vincere, quin continuo solveretur. Interea comes qui eum tenebat, mirari, et interrogare cœpit quare ligari non posset, an forte literas solutorias¹ de qualibus fabulæ ferunt, apud se haberet, propter quas ligari non posset. At ille respondit, nihil se talium artium nosse; ‘sed habeo fratrem,’ inquit, ‘presbyterum in mea provincia, et scio quia ille me interfectum putans, pro me missas crebras facit: et si nunc in alia vita essem, ibi anima mea per intercessionem ejus solveretur a pœnis.’ Dumque aliquanto tempore apud comitem teneretur, animadverterunt qui eum diligentius considerabant, ex vultu et habitu et sermonibus ejus, quia non erat de paupere vulgo, ut dixerat, sed de nobilibus. Tunc secreto advocans eum comes, interrogavit eum intentius unde esset, promittens se nihil ei mali facturum pro eo, si simpliciter sibi quis fuisset, proderet. Quod dum ille faceret, ministrum se regis fuisse manifestans, respondit: ‘Et ego per singula tua responsa cognoveram quia rusticus non eras, et nunc dignus quidem es morte², quia omnes fratres et cognati mei in illa sunt pugni interempti; nec te tamen occidam, ne fidem mei promissi prævaricer.’

Ut ergo convaleuit, vendidit eum Lundoniam Freso cuidam; sed nec ab illo cum illuc duceretur ullatenus potuit alligari. Verum cum alia atque alia vinculorum ei genera hostes imponerent; cumque vidisset qui emerat, vinculis eum non potuisse cohiberi, donavit ei facultatem sese redimendi si posset. A tertia autem hora quando missæ fieri solebant, sæpissime vincula solvebantur. At ille dato jurejurando ut rediret vel pecuniam illi pro se mitteret, venit Cantiam ad regem Hlothéri, qui erat filius sororis³ Ædilhrydæ reginæ de qua supra dictum est, quia

¹ *literas solutorias*] ‘Qualia fuerunt apud antiquos Ἐφέσια γράμματα, i.e. incantationes quædam obscuræ quas et Cræsum in rogo dixisse ferunt. Et Olympiæ Milesio et Ephesio luctantibus, aiunt Milesium luctari non potuisse, quod alter literas Ephesias talo pedis alligasset. Ea autem re comperta, literisque illis

solutis, Ephesium tricies prostratum fuisse tradunt.’ Suidas.

² *dignus quidem es morte*] On the ‘lex talionis’ among the Saxons, see Kemble, i. 269.

³ *sororis*] This sister was Sæxburh, who married Earconberht of Kent, and died as abbess of Ely, after A.D. 693; p. 254.

et ipse quondam ejusdem reginæ minister fuerat : petiitque et accepit ab eo pretium suæ redemptionis, ac suo domino pro se, ut promiserat, misit.

Qui post hæc patriam reversus atque ad suum fratrem perveniens, replicavit ex ordine cuncta quæ sibi adversa, quæve in adversis solatia provenissent : cognovitque referente illo, illis maxime temporibus sua fuisse vincula soluta quibus pro se missarum fuerant celebrata sollemnia. Sed et alia quæ periclitanti ei commoda contigissent et prospera, per intercessionem fraternam et oblationem hostiæ salutaris cælitus sibi fuisse donata intellexit. Multique hæc a præfato viro audientes accensi sunt in fide ac devotione pietatis ad orandum, vel ad eleemosynas faciendas, vel ad offerendas Domino victimas sacræ oblationis, pro ereptione suorum qui de sæculo migraverant : intellexerunt enim quia sacrificium salutare ad redemptionem valeret et animæ et corporis sempiternam.

Hanc mihi historiam etiam quidam eorum, qui ab ipso viro in quo facta est audire, narrarunt : unde eam quia liquido comperi, indubitanter Historiæ nostræ Ecclesiasticæ inserendam credidi.

CAP. XXIII.

De vita, et obitu Hildæ abbatissæ.

ANNO post hunc sequente, hoc est, anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo, religiosissima Christi famula Hild, abbatissa monasterii quod dicitur Streaneshaleh, ut supra ¹ retulimus, post multa quæ fecit in terris opera cælestia, ad percipienda præmia vitæ cælestis de terris ablata transivit die ² quinta-decima kalendarum Decembrium, cum esset annorum sexaginta sex : quibus æqua portione divisis, triginta tres primos in sæculari habitu nobilissime conversata complevit, et totidem sequentes nobilius in monachica vita Domino consecravit. Nam et nobilis natu

Hild, of the
royal race
of North-
humberland,

¹ *supra*] See pp. 189, 193.

² *die*] Nov. 17.

erat, hoc est, filia nepotis¹ Eduini regis, vocabulo Hererici : cum quo etiam rege, ad prædicationem beatæ memoriæ Paulini, A.D. 627, primi Nordanhymbrorum episcopi, fidem et sacramenta Christi suscepit, atque hæc usquedum ad ejus visionem pervenire meruit, intemerata servavit.

Quæ cum relicto habitu sæculari illi soli servire decrevisset, secessit ad provinciam Orientalium Anglorum : erat namque propinqua regis illius, desiderans exinde, si quo modo posset, derelicta patria et omnibus quæcumque habuerat, in Galliam pervenire, atque in monasterio Cale² peregrinam pro Domino vitam ducere, quo facilius perpetuam in cælis patriam posset mereri. Nam et in eodem monasterio soror ipsius Heresuid, mater Alduulfi regis Orientalium Anglorum, regularibus subdita disciplinis, ipso tempore coronam exspectabat æternam : cujus æmulata exemplum, et ipsa proposito peregrinandi annum totum

becomes a nun in North-humberland, in præfata provincia retenta est : deinde ab Aidano episcopo in patriam revocata, accepit locum³ unius familiæ ad septentrionalem plagam Viuri fluminis, ubi æque anno uno monachicam cum perpaucis sociis vitam agebat.

Post hæc facta est abbatissa in monasterio quod vocatur Heruteu⁴ ; quod videlicet monasterium factum erat abness of Hartlepool, non multo ante a religiosa Christi famula Heiu⁵, quæ prima feminarum fertur in provincia Nordanhymbrorum propositum⁶ vestemque sanctimonialis habitus, consecrante Aidano episcopo, suscepisse. Sed illa post non multum

¹ *nepotis*] Nephew, not grandson, of Eadwine. Lapp.i. 290. Florence, p. 632, M. H. B., makes him a grandson, by Eadwine's son Eanfrith ; but see p. 265, note 2.

² *Cale*] See p. 155, and note 5. Pagi, A.D. 680, §§ 14-19, contends that Beda must be mistaken, for that the monastery at Chelles was not founded till after this time. But it is possible that Bathilde restored instead of founding the monastery.

³ *locum*] Unidentified.

⁴ *Heruteu*] See p. 189. Hartle-

pool, now almost an island from the inroads of the sea. There are no remains of the first foundation, but traces still exist of a later foundation of 'fratres minores.' The parochial church was made over to the monastery of Gisborough by its founder, Robert de Brus. S.

⁵ *Heiu*] Leland and others, but without sufficient reason, identify her with Begu (see p. 266), who founded St. Bees.

⁶ *propositum*] Cf. 'monachicum suscipere propositum,' infra, p. 270.

tempus facti monasterii, secessit ad civitatem Calcariam¹ quæ a gente Anglorum Kælcaestir appellatur, ibique sibi mansionem instituit. Præлата autem regimini monasterii illius famula Christi Hild, mox hoc regulari vita per omnia, prout a doctis viris discere poterat, ordinare curabat: nam et episcopus Aidan, et quique noverant eam religiosi, pro insita ei sapientia et amore divini famulatus, sedulo eam visitare, obnixè amare, diligenter erudire solebant.

and abess
of Kælca-
ceaster.

Cum ergo aliquot annos² huic monasterio, regularis vitæ institutioni multum intenta præset, contigit eam suscipere etiam construendum sive ordinandum monasterium in loco qui vocatur Streaneshalh³, quod opus sibi injunctum non segniter implevit. Nam eisdem quibus prius monasterium, etiam hoc disciplinis vitæ regularis instituit: et quidem multam inibi quoque justitiæ, pietatis, et castimoniæ, cæterarumque virtutum, sed maxime pacis et caritatis custodiam docuit: ita ut in exemplum primitivæ ecclesiæ nullus ibi dives, nullus esset egens, omnibus essent omnia communia, cum nihil cujusquam esse videretur proprium. Tantæ autem erat ipsa prudentiæ, ut non solum mediocres quique in necessitatibus suis, sed etiam reges ac principes nonnunquam ab ea quærerent consilium, et invenirent. Tantum lectioni divinarum Scripturarum suos vacare subditos, tantum operibus justitiæ se exercere faciebat, ut facillime viderentur ibidem qui Ecclesiasticum gradum, hoc est, altaris officium apte subirent, plurimi posse reperiri.

Builds an
abbey at
Streanes-
halh,

Denique quinque ex eodem monasterio postea episcopos

¹ *Calcariam*] Mentioned by Antonius, M. H. B. p. 21, and by him placed nine miles from York. Now Tadcaster, Camden, iii. 240, 291. Murray, Yorkshire, p. 462, says, 'The village of Healaugh, about three miles north of Tadcaster, is believed to mark the site of St. Heiu's foundation, and possibly preserves her name, — "Heiu-læg," Heiu's territory. There are remains of ancient foundations north-west of the church, and a very early

tomb-slab, with a cross marked on it, the head formed of five circles. Some tomb-slabs of very similar character have been discovered at Hartlepool.'

² *aliquot annos*] In A.D. 656. Beda, p. 190, fixes the foundation of Streaneshalh two years after the battle of Winwæd, which took place Nov. 15, A.D. 654. See p. 190, note 2.

³ *Streaneshalh*] See p. 189, with note 5.

vidimus, et hos omnes singularis meriti ac sanctitatis viros,
 where five quorum hæc sunt nomina, Bosa, Ætla, Otffor,
 bishops Johanneſ, et Vilfrid. De primo ſupra¹ diximus,
 are her quod Eboraci fuerit consecratus antistes: de ſe-
 disciples. cundo² breviter intimandum, quod in episcopatum Dorciccaestræ
 fuerit ordinatus: de ultimis infra dicendum eſt, quod eorum
 primus³ Hagustaldenſis, ſecundus⁴ Eboracenſis eccleſiæ ſit ordi-
 natus episcopuſ. De medio nunc dicamus, quia cum in utroque
 Hildæ abbatiffæ monaſterio lectioni et obſervationi Scriptu-
 rarum operam dediſſet, tandem perfectiora deſiderans, venit
 Cantiam ad archiepiſcopum beatæ recordationis Theodorum: ubi
 poſtquam aliquandiu lectionibuſ ſacriſ vacavit, etiam Romam
 adire curavit, quod eo tempore magnæ virtutiſ æſtimabatur: et
 inde cum redienſ Brittaniam adiſſet, diverſit ad provinciam
 Huicciorum⁵ cui tunc rex Oſric⁶ præfuit; ibique verbum fidei
 prædicans, ſimul et exemplum vivendi ſeſe videntibuſ atque
 audientibuſ exhibenſ, multo tempore manſit. Quo tempore
 antieſtes provinciæ illiuſ, vocabulo Boſel, tanta erat corporiſ
 infirmitate depreſſuſ, ut officiũ episcopatuſ per ſe implere
 non poſſet: propter quod omnium iudicio præfaſtuſ vir in epi-
 ſcopatuſ pro eo electuſ, ac iubente Ædilredo rege, per Vilfri-
 dum beatæ memoriæ antieſtitem qui tunc temporis⁷
 [A.D. 691, Flor.] Mediterraneorum Anglorum episcopatuſ gerebat,
 ordinatuſ eſt: pro eo quod archiepiſcopuſ Theodoruſ jam de-

¹ *ſupra*] See p. 238.

² *ſecundo*] Ætla waſ made biſhop of Dorcheſter on the diviſion of Mercia into five ſeeſ, in A.D. 679, and the South Angles were aſſigned him for hiſ province. See p. 238, note 4; Florence, p. 622, M. H. B. But Florence iſ the ſole authority for a Mercian See of Dorcheſter at thiſ time.

³ *primuſ*] See v. 2.

⁴ *ſecunduſ*] For Wilfrith II of York, ſee v. 6.

⁵ *Huicciorum*] On the territory occupied by the Hwiccaſ, ſee p. 89, note 6. Thiſ waſ one of the five Mercian ſeeſ conſtituted in A.D. 679; ſee p. 238, note 4.

⁶ *rex Oſric*] He muſt have been a reguluſ, ealdorman, or under-king under Æthelred of Mercia. In the ſame poſition waſ Oſhere in A.D. 679. Florence, p. 622, M. H. B. Kemble, however, *Cod. Diplom. No. xii*, giveſ a charter ſigned by Oſric in Nov. A.D. 676.

⁷ *tunc temporis*] The interregnum after Theodoruſ' death laſted from Sept. 19, A.D. 690, to Aug. 31, A.D. 693, the date of Berhtwald'ſ inſtitution. See below, v. 8. Accordiſgly, Florence informſ uſ that Otffor waſ conſecrated in A.D. 691, and that he died in A.D. 692; pp. 538, 539, M. H. B.

functus erat, et necdum alius pro eo ordinatus episcopus. In quam videlicet provinciam paulo ante, hoc est, ante præfatum virum Dei Boselum, vir strenuissimus et doctissimus, atque excellentis ingenii, vocabulo Tatfrid, de ejusdem abbatissæ monasterio electus est antistes: sed priusquam ordinari posset, morte immatura præreptus est.

Non solum vero præfata Christi ancilla et abbatissa Hild quam omnes qui noverant ob insigne pietatis et gratiæ matrem vocare consueverant, in suo monasterio vitæ exemplo præsentibus exstitit: sed etiam plurimis longe manentibus, ad quos felix industriæ ac virtutis ejus rumor pervenit, occasionem salutis et correctionis ministravit. Oportebat namque impleri somnium quod mater ejus Bregusuid¹ in infantia ejus vidit: quæ cum vir ejus Hereric² exularet sub rege Brettonum Cerdice³, ubi et veneno periit, vidit per somnium, quasi subito sublatum eum quæsierit cum omni diligentia, nullumque ejus uspiam vestigium apparuerit. Verum cum sollertissime illum quæsisset, extemplo se reperire sub veste sua monile pretiosissimum: quod dum attentius consideraret, tanti fulgore luminis refulgere videbatur, ut omnes Britanniæ fines illius gratia splendoris impleret. Quod nimirum somnium veraciter in filia ejus de qua loquimur,

¹ *Bregusuid*] Called Beorhtswith by Florence, p. 632, M. H. B.

² *Hereric*] Florence, p. 632, M. H. B., makes him the son of Eanfrith, pp. 124, 136, the son of Eadwine. But the exile during which Eanfrith was born to Eadwine by Cwenburh lasted from A.D. 588 to A.D. 617, and Eadwine himself was born in A.D. 585. Putting Eanfrith's birth then in A.D. 605, we should have to suppose that Hilda, his grand-daughter, was born within ten years of her grandfather, i.e. in A.D. 614. The true solution of this difficulty is Lappenberg's, that 'nepos' at the beginning of this chapter has been mistaken by Florence, and means nephew, not grandson.

³ *Cerdice*] Cerdic seems to have been a common name for British kings. We hear of a 'Kereticus infelix' as reigning in Wales from A.D.

566-575, Ann. Menev., Angl. Sacr. ii. xxxi, and of a district called Kereticiaun, now Cardigan. In Elmet the name seems to have been usual. Nennius tells us of a Cerdic of Elmet who was interpreter to Gwrtheyrn in his intercourse with the Saxons, p. 65, M. H. B.; and, in another passage, p. 76, M. H. B., shews that the last king of Elmet was called Cerdic, who perhaps may be the same with the Ceretic who died in A.D. 616, Ann. Cambr. p. 6. The name is written Cerdic, Cerdicce, Ceretic, Keredig: and under these latter forms we have no difficulty in recognizing Caradwg, Caradoc. It does not appear at all as a Saxon name till we find it in the Saxon Chronicle, ad a. 495,—a doubtful authority for such early events. The first king of the West Saxons mentioned by Beda is Ceaulin, p. 99.

expletum est : cujus vita non sibi solummodo, sed multis bene vivere volentibus exempla operum lucis præbuit.

Verum illa cum multis annis huic monasterio præseset placuit pio Provisori salutis nostræ, sanctam ejus animam longa etiam infirmitate carnis examinari, ut juxta exemplum apostoli, virtus

A.D. 674. ejus in infirmitate perficeretur. Percussa etenim
Hild falls ill, febribus, acri cœpit ardore fatigari; et per sex continuos annos eadem molestia laborare non cessabat: in quo toto tempore nunquam ipsa vel Conditori suo gratias agere, vel commissum sibi gregem et publice et privatim docere prætermittebat. Nam suo prædocta exemplo, monebat omnes, et in salute accepta corporis Domino obtemperanter serviendum, et in adversis rerum sive infirmitatibus membrorum fideliter Domino esse gratias semper agendas. Septimo ergo suæ infirmitatis anno, converso ad interanea dolore, ad diem pervenit ultimum, et circa galli cantum, percepto viatico sacrosanctæ communionis, cum accersitis ancillis Christi quæ erant in eodem

and dies, monasterio, de servanda eas invicem, immo cum
Nov. 17, omnibus pace evangelica admoneret; inter verba
A.D. 680. exhortationis læta mortem vidit¹, immo, ut verbis

Domini loquar, de morte transivit ad vitam.

Qua videlicet nocte Dominus omnipotens obitum ipsius in
Appears at alio longius posito monasterio quod ipsa eodem
her death to anno construxerat et appellatur Hakanos², mani-
a nun of festa visione revelare dignatus est. Erat in ipso
Hackness, monasterio quædam sanctimonialis femina, nomine Begu³, quæ triginta et amplius annos dedicata Domino virginitate, in monachica conversatione serviebat. Hæc tunc in dormitorio sororum

¹ *mortem vidit*] On Nov. 17, A.D. 680 Cf. the beginning of the chapter. So too Florence, p. 536, M. H. B. But the Anglo-Saxon Menologium, followed by Capgrave, asserts that Hild died on the 15th of December; evidently by a mistake for 'xv die kal Decembr.' King Eadmund translated her remains to Glastonbury. S.

² *Hakanos*] Hackness, thirteen miles from Whitby, and three from

Scarborough. The cell at Hackness was destroyed by the Danes, A.D. 869. In A.D. 1088, Serlo de Percy, abbot of Whitby, rebuilt it; and it continued as a cell attached to the larger monastery at Whitby till the Dissolution. Murray's Yorkshire, p. 156.

³ *Begu*] An Irishwoman, who came to England that she might remain unmarried. Her name is preserved in St. Bees.

pausans, audivit subito in aere notum campanæ sonum, quo ad orationes excitari vel convocari solebant, cum quis eorum de sæculo fuisset evocatus: apertisque, ut sibi videbatur, oculis aspexit, detecto domus culmine, fusam desuper lucem omnia replevisse: cui videlicet luci dum sollicita intenderet, vidit animam præfatae Dei famulae in ipsa luce comitantibus ac ducentibus angelis ad cælum ferri. Cumque somno excussa videret cæteras pausantes circa se sorores, intellexit vel in somnio vel in visione mentis ostensum sibi esse quod viderat. Statimque exsurgens nimio timore perterrita cucurrit ad virginem quæ tunc monasterio abbatissæ vice præfuit, cui nomen erat Frigyd, fletuque ac lacrymis multum perfusa, ac suspiria longa trahens nunciavit, matrem illarum omnium Hild abbatissam jam migrasse de sæculo, et se aspectante cum luce immensa ducibus angelis ad æternæ limina lucis et supernorum consortia civium ascendisse. Quod cum illa audisset, suscitavit cunctas sorores, et in ecclesiam convocatas, orationibus ac psalmis pro anima matris operam dare monuit. Quod cum residuo noctis tempore diligenter agerent, venerunt primo diluculo fratres qui ejus obitum nunciarent, a loco ubi defuncta est. At illæ respondentes dixerunt, se prius eadem cognovisse: et cum exponerent per ordinem quomodo hæc vel quando didicissent, inventum est, eadem hora transitum ejus illis ostensum esse per visionem, qua illam referebant exisse de mundo. Pulchraque rerum concordia procuratum est divinitus, ut cum illi exitum ejus de hac vita viderent, tunc isti introitum ejus in perpetuam animarum vitam cognoscerent. Distant autem inter se monasteria hæc tredecim ferme millibus passuum.

Ferunt autem quod eadem nocte, in ipso quoque monasterio ubi præfata Dei famula obiit, cuidam virginum Deo devotarum quæ illam immenso amore diligebat, ^{and to another at} obitus illius in visione apparuerit, quæ animam ^{Streaneshalh.} ejus cum angelis ad cælum ire conspexerit, atque hoc ipsa qua factum est hora, his quæ secum erant famulis Christi manifeste narraverit, easque ad orandum pro anima ejus, etiam priusquam cætera congregatio ejus obitum cognovisset, excitaverit. Quod ita fuisse factum mox congregationi mane facto innotuit. Erat

enim hæc, ipsa hora cum aliis nonnullis Christi ancillis in extremis monasterii locis seorsum¹ posita, ubi nuper venientes ad conversationem feminæ solebant probari, donec regulariter institutæ in societatem congregationis susciperentur.

CAP. XXIV.

Quod in monasterio ejus fuerit frater, cui donum canendi sit divinitus concessum.

IN hujus monasterio abbatissæ fuit frater quidam divina
 Caedmon, a monk of
 Streaneshalh, miraculously
 gifted with the power of
 singing. gratia specialiter insignis, quia carmina religioni
 et pietati apta facere solebat; ita ut quicquid ex
 divinis literis per interpretes disceret, hoc ipse
 post pusillum verbis poeticis maxima suavitate et
 compunctione compositis, in sua, id est, Anglorum
 lingua proferret. Cujus carminibus multorum sæpe animi ad
 contemptum sæculi, et appetitum sunt vitæ cælestis accensi.
 Et quidem et alii post illum in gente Anglorum religiosa
 poemata facere tentabant; sed nullus eum æquiparare potuit.
 Namque ipse non ab hominibus, neque per hominem institutus
 canendi artem didicit; sed divinitus adjutus gratis canendi
 donum accepit. Unde nihil unquam frivoli et supervacui
 poematis facere potuit; sed ea tantummodo quæ ad religionem
 pertinent, religiosam ejus linguam decebant. Siquidem in
 habitu sæculari usque ad tempora provectionis ætatis con-
 stitutus nil carminum aliquando didicerat. Unde nonnun-
 quam in convivio, cum esset lætitiæ causa decretum ut omnes
 per ordinem cantare deberent, ille ubi adpropinquare sibi
 citharam cernebat, surgebat a media cœna et egressus ad suam
 domum repedabat.

Quod dum tempore quodam faceret, et relicta domo convivii
 egressus esset ad stabula jumentorum quorum ei custodia nocte

¹ *seorsum*] 'The novices were, during the period of their noviciate, separated from the professed: that, if they should return to the world, they should not be able to reveal

the secrets of the monastery. The authority for this arrangement is to be found in the Rule of St. Benedict, c. lxxv.' Stev.

illa erat delegata, ibique hora competenti membra dedisset sopori, adstitit ei quidam per somnium, eumque salutans, ac suo appellans nomine: 'Caedmon¹,' inquit, 'canta mihi aliquid.' At ille respondens, 'Nescio,' inquit, 'cantare; nam et ideo de convivio egressus huc secessi, quia cantare non poteram.' Rursum ille qui cum eo loquebatur, 'Attamen,' ait, 'mihi cantare habes.' 'Quid,' inquit, 'debeo cantare?' At ille, 'Canta,' inquit, 'principium creaturarum.' Quo accepto responso, statim ipse cœpit cantare in laudem Dei Conditoris versus, quos nunquam audierat, quorum iste est sensus; 'Nunc laudare² debemus auctorem regni cœlestis, potentiam Creatoris, et consilium illius, facta Patris gloriæ; quomodo ille, cum sit æternus Deus, omnium miraculorum auctor exstitit; qui primo filiis hominum cælum pro culmine tecti, dehinc terram custos humani generis omnipotens creavit.' Hic est sensus, non autem ordo ipse verborum quæ dormiens ille canebat: neque enim possunt carmina, quamvis optime composita, ex alia in aliam linguam ad verbum sine detrimento sui decoris ac dignitatis transferri. Exsurgens autem a somno, cuncta quæ dormiens cantaverat memoriter retinuit, et eis mox plura in eundem modum verba Deo digni carminis adjunxit.

Veniensque mane ad villicum qui sibi præerat, quid doni percepisset indicavit, atque ad abbatissam perductus, jussus est, multis doctioribus viris præsentibus, indicare somnium et dicere carmen, ut universorum judicio quid vel unde esset quod referebat, probaretur. Visumque est omnibus, cœlestem ei a Domino concessam esse gratiam. Exponebantque illi quendam sacræ historiæ sive doctrinæ sermonem, præcipientes

¹ *Caedmon*] *Cedmon*, *Ceadman*, S. V. William of Malmesbury, *Gest. Pontif.* iii. 154, relates that his bones were discovered at the end of the eleventh century. The *Martyrologium Anglicanum* commemorates him on the 11th of February. H.

² *Nunc laudare*, &c.] The original Saxon of Caedmon's first song is preserved in the Moore MS., which is believed to have been written shortly

after the death of Bede. In King Alfred's Saxon version of the history, made more than a hundred years later, instead of a re-translation of Bede's Latin, as some have erroneously supposed, the original text of the song is inserted, and the words '*Hic est sensus . . . dignitatis transferri*,' being thereby rendered useless, are left untranslated.

ei, si posset, hunc in modulationem carminis transferre. At ille suscepto negotio abiit, et mane rediens, optimo carmine quod jubebatur, compositum reddidit. Unde mox abbatissa amplexata gratiam Dei in viro, sæcularem illum habitum relinquere, et monachicum suscipere propositum docuit, susceptumque in monasterium cum omnibus suis fratrum cohorti adsociavit, jussitque illum seriem sacræ historiæ doceri. At ipse cuncta quæ audiendo discere poterat, rememorando secum et quasi mundum animal, ruminando, in carmen dulcissimum convertebat; suaviusque resonando, doctores suos vicissim auditores sui faciebat. Canebat autem de creatione mundi, et origine humani generis, et tota Genesis historia, de egressu Israel ex Ægypto et ingressu in terram repromissionis, de aliis plurimis sacræ Scripturæ historiis, de incarnatione Dominica, passione, resurrectione, et ascensione in cælum, de Spiritus Sancti adventu, et apostolorum doctrina. Item de terrore futuri judicii, et horrore pænæ gehennalis, ac dulcedine regni cælestis multa carmina faciebat; sed et alia perplura de beneficiis et judiciis divinis, in quibus cunctis homines ab amore scelerum abstrahere, ad dilectionem vero et sollertiam bonæ actionis excitare curabat¹. Erat enim vir multum religiosus, et regularibus disciplinis humiliter subditus; adversum vero illos qui aliter facere volebant, zelo magni fervoris accensus: unde et pulchro vitam suam fine conclusit.

Nam propinquantē hora sui decessus, quatuordecim diebus, His death. præveniente corporea infirmitate, pressus est; adeo tamen moderate, ut et loqui toto eo tempore posset et ingredi. Erat autem in proximo casa, in qua infirmiores et qui prope morituri esse videbantur, induci solebant. Rogavit ergo mini-

¹ *curabat*] A large fragment of a Saxon poem embracing some of the subjects here mentioned is preserved in a MS. of the tenth century at Oxford, and has generally been identified with Caedmon's work mentioned by Bede. It has been printed several times, by Junius in 1655, by Thorpe in 1832, &c. Some doubts have been raised concerning the

identity of the two works, because the first words of the poem now remaining do not correspond with the song which Caedmon is said above to have dreamt; but it seems pressing the word 'adjunxit' too closely to say that the poem as finally composed by Caedmon would necessarily commence with the words of his dream.

strum suum vespere incumbente, nocte qua de sæculo erat exiturus, ut in ea sibi locum quiescendi præpararet: qui miratus cur hoc rogaret, qui nequaquam adhuc moriturus esse videbatur, fecit tamen quod dixerat. Cumque ibidem positi vicissim aliqua gaudente animo, una cum eis qui ibidem ante inerant, loquerentur ac jocarentur, et jam mediæ noctis tempus esset transcendens, interrogavit, si eucharistiam intus haberent¹. Respondebant, 'Quid opus est eucharistia? neque enim mori adhuc habes qui tam hilariter nobiscum velut sospes loqueris.' Rursus ille: 'Et tamen,' ait, 'afferte mihi eucharistiam.' Qua accepta in manu², interrogavit, si omnes placidum erga se animum, et sine querela controversiæ ac rancoris haberent. Respondebant omnes, placidissimam se mentem ad illum, et ab omni ira remotam habere: eumque vicissim rogabant, placidam erga ipsos mentem habere. Qui confestim respondit: 'Placidam ego mentem, filioli, erga omnes Dei famulos gero.' Sicque se cælesti muniens viatico, vitæ alterius ingressui paravit; et interrogavit, quam prope esset hora qua fratres ad dicendas Domino laudes nocturnas excitari deberent. Respondebant, 'Non longe est.' At ille: 'Bene, ergo exspectemus horam illam.' Et signans se signo sanctæ crucis, reclinavit caput ad cervical, modicumque obdormiens, ita cum silentio vitam finivit. Sicque factum est ut quomodo simplici ac pura mente tranquillaque devotione Domino servierat, ita etiam tranquilla morte mundum relinquens ad ejus visionem veniret, illaque lingua quæ tot salutaria verba in laudem ipsius, signando sese, et spiritum suum in manus ejus commendando clauderet: qui etiam præscius sui obitus extitisse, ex his quæ narravimus, videtur.

¹ *haberent*] 'It may be safely inferred, I think, from this passage, that in the early Saxon Church the consecrated elements were not always given to the recipient by the hand of the consecrating priest, but might be transmitted from him through another to the communicant; and further, that they were

reserved in the infirmary, that they might be at hand on any sudden emergency.' Stev.

² *in manu*] The custom then prevailed, which was afterwards forbidden, that the communicant received the elements in the hand. See Bingham, xv. v. § 6, who has collected many proofs of this custom.

CAP. XXV.

Qualis visio cuidam viro Dei apparuerit, priusquam monasterium Coludanæ urbis esset incendio consumptum.

HIS temporibus monasterium virginum quod Coludi Urbem
Coldingham cognominant, cujus et supra meminimus, per cul-
monastery pam incuriæ flammis absumptum est. Quod tamen
burnt a malitia inhabitantium in eo, et præcipue illorum
[A.D. 679, qui majores esse videbantur contigisse, omnes qui
S. Chron.]. novere facillime potuerunt advertere. Sed non defuit puniendis
admonitio divinæ pietatis qua correcti, per jejunia, fletus et
preces iram a se, instar Ninivitarum, justi Judicis averterent.

Erat namque in eodem monasterio vir de genere Scottorum,
Vision of Adamnanus¹ vocabulo, ducens vitam in continentia
Adamnan a et orationibus multum Deo devotam, ita ut nihil
Scotch monk unquam cibi vel potus, excepta die Dominica et
in Colding- quinta sabbati perciperet; sæpe autem noctes
ham. integras pervigil in oratione transigeret. Quæ quidem illi
districtio vitæ arctioris, primo ex necessitate emendandæ suæ
pravitatis obvenerat. Sed procedente tempore necessitatem in
consuetudinem verterat.

Siquidem in adolescentia sua sceleris aliquid commiserat,
quod commissum, ubi ad cor suum rediit, gravissime exhor-
ruit, et se pro illo puniendum a districto Judice timebat.
Accedens ergo ad sacerdotem a quo sibi sperabat iter salutis
posse demonstrari, confessus est reatum suum, petiitque ut
consilium sibi daret quo posset fugere a ventura ira. Qui
audito ejus commisso dixit: 'Grande vulnus grandioris curam
medelæ desiderat: et ideo jejuniis, psalmis et orationibus, quan-
tum vales, insiste, quo præoccupando faciem Domini in confes-
sione propitium eum invenire merearis.' At ille quem nimius
reæ conscientiæ tenebat dolor, et internis peccatorum vinculis

¹ *Adamnanus*] To be distinguished from Adomnan, the eighth abbot of Iona, infra, v. 15, with whom, however, he has been generally con-

founded. He was simply a monk at Coldingham, though some have erroneously called him abbot of that monastery.

quibus gravabatur, ocius desiderabat absolvi: 'Adolescentior sum,' inquit, 'ætate, et vegetus corpore: quidquid mihi imposueris agendum, dummodo salvus fiam in die Domini, totum facile feram, etiamsi totam noctem stando in precibus peragere, si integram septimanam jubeas abstinendo transigere.' Qui dixit: 'Multum est ut tota septimana absque alimento corporis perdures; sed biduanum vel triduanum sat est observare jejunium. Hoc facito, donec post modicum tempus rediens ad te, quid facere debeas, et quamdiu pœnitentiæ insistere, tibi plenius ostendam.' Quibus dictis, et descripta illi mensura pœnitendi, abiit sacerdos, et ingruente causa subita, secessit Hiberniam unde originem duxerat, neque ultra ad eum juxta suum condictum rediit. At ipse memor præcepti ejus simul et promissi sui, totum se lacrymis pœnitentiæ, vigiliis sanctis, et continentiae mancipavit; ita ut quinta solum sabbati et Dominica, sicut prædixi, reficeret, cæteris septimanæ diebus jejunus permaneret. Cumque sacerdotem suum Hiberniam secessisse ibique defunctum esse audisset, semper ex eo tempore juxta condictum ejus memoratum, continentiae modum observabat; et quod causa divini timoris semel ob reatum compunctus cœperat, jam causa divini amoris delectatus præmiis indefessus agebat.

Quod dum multo tempore sedulus exsequeretur, contigit eum die quadam de monasterio illo longius egressum, comitante secum uno de fratribus, peracto itinere redire: qui cum monasterio propinquarent et ædificia illius sublimiter erecta aspicerent, solutus est in lacrymis vir Dei, et tristitiam cordis vultu indice prodebat. Quod intuens comes, quare faceret inquisivit. At ille: 'Cuncta,' inquit, 'hæc quæ cernis ædificia publica vel privata, in proximo est ut ignis absumens in cinerem convertat.' Quod ille audiens, mox ut intraverunt monasterium, matri congregationis, vocabulo *Æbbæ*¹, curavit indicare. At illa merito turbata de tali præsagio vocavit ad se virum, et diligentius ab eo rem, vel unde hoc ipse nosset, inquirebat. Qui ait: 'Nuper occupatus noctu vigiliis et psalmis, vidi

¹ *Æbbæ*] See p. 253, note 1.

adstantem mihi subito quendam incogniti vultus: cujus præsentia cum essem exterritus, dixit mihi ne timerem; et quasi familiari me voce alloquens, 'Bene facis,' inquit, 'qui tempore isto nocturno quietis non somno indulgere, sed vigiliis et orationibus insistere maluisti.' At ego, 'Novi,' inquam, 'multum mihi esse necesse vigiliis salutaribus insistere, et pro meis erratibus sedulo Dominum deprecari.' Qui adjiciens, 'Verum,' inquit, 'dicis, quia et tibi et multis opus est peccata sua bonis operibus redimere, et cum cessant a laboribus rerum temporalium, tunc pro appetitu æternorum bonorum liberius laborare; sed hoc tamen paucissimi faciunt. Siquidem modo totum hoc monasterium ex ordine perlustrans singulorum casas ac lectos inspexi, et neminem ex omnibus præter te erga sanitatem animæ suæ occupatum reperi: sed omnes prorsus et viri et feminae aut somno torpent inertes, aut ad peccata vigilant. Nam et domunculæ¹ quæ ad orandum vel legendum factæ erant, nunc in commensationum, potationum, fabulationum, et cæterarum sunt inlecebrarum cubilia conversæ, virgines quoque Deo dicatæ, contempta reverentia suæ professionis, quotiescumque vacant, texendis subtilioribus indumentis operam dant quibus aut seipsas ad vicem sponsarum in periculum sui status adornent, aut externorum sibi virorum amicitiam comparent. Unde merito loco huic et habitatoribus ejus gravis de cælo vindicta flammis sævientibus præparata est.' Dixit autem abbatissa: 'Et quare non citius hoc compertum mihi revelare voluisti?' Qui respondit: 'Timui propter reverentiam tuam, ne forte nimium conturbaberis; et tamen hanc consolationem habeas, quod in diebus tuis hæc plaga non superveniet.' Qua divulgata visione aliquantulum loci accolæ paucis diebus timere, et seipsos intermissis facinoribus castigare cœperunt. Verum post obitum ipsius abbatissæ redierunt ad pristinas sordes, immo sceleratiora fecerunt. Et cum dicerent, Pax et securitas, extemplo præfatæ ultionis sunt pœna multati.

Quæ mihi cuncta sic esse facta reverentissimus meus com-

¹ *domunculæ*] 'It would hence appear that at this time separate cells were assigned to the inmates of monasteries.' Stev.

presbyter Ædgils referebat, qui tunc in illo monasterio degebat. Postea autem discedentibus inde ob desolationem plurimis incolarum, in nostro monasterio plurimo tempore conversatus ibidemque defunctus est. Hæc ideo nostræ Historiæ inserenda credidimus, ut admoneremus lectorem operum Domini, quam terribilis in consiliis super filios hominum; ne forte nos tempore aliquo carnis inlecebris servientes minusque Dei iudicium formidantes, repentina ejus ira corripiat, et vel temporalibus damnis juste sæviens affligat, vel ad perpetuam perditionem districtius examinans tollat.

CAP. XXVI.

De morte Ecgfridi et Hlotheri regum.

ANNO Dominicæ incarnationis sexcentesimo octogesimo quarto, Ecgfrid rex Nordanhymbrorum misso Hiberniam¹ cum exercitu duce Bercto, vastavit misere gentem innoxiam et nationi Anglorum semper amicissimam; ita ut ne ecclesiis quidem aut monasteriis manus parceret hostilis. At insulani, et quantum valere armis arma repellebant, et invocantes divinæ auxilium pietatis, cælitus se vindicari continuis diu imprecationibus postulabant. Et quamvis malefici regnum Dei possidere non possint, creditum est tamen quod hi qui merito impietatis suæ maledicebantur, ocus Domino vindice pœnas sui reatus luerent. Siquidem anno post hunc proximo idem rex, cum temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, multum prohibentibus amicis et maxime beatæ memoriæ Cudbercto² qui nuper fuerat ordinatus episcopus, introductus est, simulantibus fugam hostibus, in angustias³

A.D. 684.
Ecgrith
makes war
on Ireland,

A.D. 685.
and on Pict-
land, where
he is slain,
May 21.

¹ *Hiberniam*] See Tigernach, ad a. 685: 'Saxones campum (Bregre) vastant et ecclesias plurimas in mense Junii.' See too the Four Masters, ad a. The Irish had just afforded a refuge to Aldfrith, the natural brother and successor of Ecgrith. See further in this chapter.

² *Cudbercto*] See Beda's Life of Cuthberht, cc. 24, 27.

³ *in angustias*] 'Nechtanesmere, quod est stagnum Nectani.' Simeon

inaccessorum montium, et cum maxima parte copiarum quas secum adduxerat exstinctus anno ætatis sua quadragesimo, regni autem quinto decimo, die tertiadecima kalendarum Juniarum. Et quidem, ut dixi, prohibuerunt amici ne hoc bellum iniret: sed quoniam anno præcedente noluerat audire reverentissimum patrem Ecgberctum, ne Scottiam¹ nil se lædentem impugnaret, datum est illi ex pœna peccati illius, ne nunc eos qui ipsum ab interitu revocare cupiebant, audiret.

Ex quo tempore spes cœpit et virtus regni Anglorum fluere²,
 Decline of ac retro sublapsa referri. Nam et Picti terram
 North- possessionis suæ quam tenuerunt Angli et Scotti
 humbrian
 prosperity. qui erant in Brittania, Brettonum quoque pars
 nonnulla, libertatem receperunt, quam et hactenus habent per
 annos³ circiter quadraginta sex; ubi inter plurimos gentis
 Anglorum vel interemptos gladio, vel servitio addictos, vel de
 terra Pictorum fuga lapsos, etiam reverentissimus vir Dei
 Bishop Triumuini⁴ qui in eos episcopatum acceperat, re-
 Trumwine cessit cum suis qui erant in monasterio Æbber-
 retires to
 Streaneshalh. curnig⁵, posito quidem in regione Anglorum, sed
 in vicinia freti quod Anglorum terras Pictorumque dister-
 minat; eosque ubicumque poterat, amicis per monasteria com-
 mendans, ipse in sæpedicto famulorum famularumque Dei
 monasterio quod vocatur Streanæshalch, locum mansionis elegit;
 ibique cum paucis suorum in monachica districtione vitam non
 sibi solummodo, sed et multis utilem plurimo annorum tempore
 duxit: ubi etiam defunctus, in ecclesia beati Petri apostoli,
 juxta honorem et vita et gradu ejus condignum conditus est⁶.

of Durham, p. 51, Twysden. 'Identified as Dunnichen [near Forfar], where a rising ground with a fort on it answers to the one name, and a small adjoining lake answers to the other.' Burton's Hist. Scot. i. 312.

¹ *Scottiam*] We might think this to be Ireland, as usual in Bede, were it not for the mention of the Picts just above. See Innes, pp. xiii, xiv; Hædde, 19.

² *fluere*] Virg. Æn. ii. 169. The

Picts had begun to rebel at the opening of Ecgrith's reign: but then he had reconquered them. Hædde, 19.

³ *annos*] Hence Bede wrote about the year A.D. 731.

⁴ *Triumuini*] See p. 239.

⁵ *Æbbercurnig*] See p. 28, note 7.

⁶ *conditus est*] 'Inventa sunt noviter' (at the end of the eleventh century) 'et in eminentiam elata, sanctorum corpora, Trumuini ep., Osuii regis, et Ælfledæ filiæ ejus, quæ

Præerat quidem tunc eidem monasterio regia virgo Ælbfled una cum matre Eanfleda quarum supra¹ fecimus mentionem. Sed adveniente illuc episcopo, maximum regendi auxilium simul et suæ vitæ solatium devota Deo doctrix invenit. Successit autem Ecgfrido in regnum Aldfrid², vir in Scripturis doctissimus, qui frater ejus et filius Osuii regis esse dicebatur: destructumque regni statum, quamvis intra fines angustiores, nobiliter recuperavit.

Aldfrith succeeds as king of Northumbria.

Quo videlicet anno qui est ab incarnatione Dominica sexcentus octogesima quintus, Hlothari Cantuariorum rex, cum post Ecgbertum³ fratrem suum qui novem annis regnaverat, ipse duodecim annis regnasset, mortuus erat octavo idus Februarias. Vulneratus namque est in pugna Australium Saxonum, quos contra eum Edric filius Ecgberti adgregarat, et inter medendum defunctus. Ac post eum idem Edric anno uno ac dimidio regnavit: quo defuncto regnum illud per aliquod temporis spatium⁴ reges dubii vel externi disperdiderunt; donec legitimus rex Victred⁵, id est, filius Ecgberti, confortatus in regno, religione simul et industria gentem suam ab extranea invasione liberaret.

A.D. 685.
Hlothhere, king of Kent, dies.

eidem monasterio post Hildam præfuit: necnon et illius monachi [Ceadmon] quem Divino munere scientiam cantus accepisse Beda refert.' Malmesbury, Gest. Pont. iii. 154.

¹ *supra*] See p. 190. Eanfleda is also mentioned on p. 162.

² *Aldfrid*] Ealdfrith, S.V. Aldfridus, infra, v. 1. An illegitimate son of Oswio, who had fled to Ireland: 'ibi et odio germani tutus, et magno otio literis imbutus, omni philosophia composuerat animum.' Malmesbury, i. p. 21. But he is not to be confounded with Alchfridus, or Ealhfrith, mentioned pp. 166, 181, 188, &c., the eldest legitimate son of Oswio. Lapp. i. 187, note. Ecgfrith died May 20, A.D. 685. Lapp.

³ *Ecgbertum*] King of Kent, pp. 211, 226.

⁴ *spatium*] In A.D. 686, Ceadwalha, king of Wessex, and Mul his brother, invaded Kent; and in A.D. 687 Mul was burnt in a house by the Kentishmen. In A.D. 694 the Kentishmen paid to Ine, king of Wessex, a fine of 30,000 pounds for his murder. S. Chron.

⁵ *Victred*] In A.D. 692 there were two kings in Kent, Wihtred and Webheard, or Suaebhard; but in A.D. 694 Wihtred succeeded alone. S. Chron. Beda, v. 23, dates his accession A.D. 690: for he had reigned thirty-four years and a-half at his death, in April, A.D. 725.

CAP. XXVII.

*Ut vir Domini Cudberct sit episcopus factus : utque in monachica
adhuc vita positus vixerit vel docuerit.*

IPSO etiam anno quo finem vitæ accepit rex Ecgfrid episcopum, ut diximus, fecerat ordinari Lindisfar-
A.D. 685.
Cuthberht
bishop of
Lindisfarne, nensium ecclesiæ virum sanctum et venerabilem
 Cudberctum qui in insula permodica quæ appellatur
 Farne¹, et ab eadem ecclesia novem ferme millibus passuum in
 oceano procul abest, vitam solitariam per annos plures in magna
 corporis et mentis continentia duxerat. Qui quidem a prima
 ætate pueritiæ, studio religiosæ vitæ semper ardebat; sed ab
 ineunte adolescentia monachicum et nomen adsumpsit et ha-
who at first
had been a
monk at
Melrose, bitum. Intravit autem primo monasterium Mailros,
 quod in ripa Tuidi fluminis positum, tunc abbas
 Eata, vir omnium mansuetissimus ac simplicissimus
 regebat: qui postea episcopus Hagustaldensis, sive Lindisfar-
 nensis ecclesiæ factus est, ut supra² memoravimus: cui tempore
 illo præpositus Boisil magnarum virtutum et prophetici spiritus
 sacerdos fuit. Hujus discipulatu Cudberct humiliter subditus,
 et scientiam ab eo Scripturarum et bonorum operum sumpsit
 exempla.

Qui postquam migravit ad Dominum, Cudberct eidem mo-
and then
abbot, nasterio factus præpositus, plures et auctoritate
 magistri, et exemplo suæ actionis regularem insti-
 tuebat ad vitam. Nec solum ipsi monasterio regularis vitæ
 monita simul et exempla præbebat, sed et vulgus circumpositum
 longe lateque a vita stultæ consuetudinis ad cælestium gaudi-
 orum convertere curabat amorem. Nam et multi fidem quam
 habebant iniquis profanabant operibus: et aliqui etiam tempore
 mortalitatis neglectis fidei sacramentis quibus erant imbuti,
 ad erratica idolatriæ medicamina concurrebant; quasi missam
 a Deo conditore plagam, per incantationes³, vel fylacteria, vel

¹ Farne] See p. 170.

² supra] See p. 201.

³ incantationes] Cf. Kemble, i.
334, 428-432.

alia quælibet dæmoniacæ artis arcana cohibere valerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem crebro ipse de monasterio egressus, aliquoties equo sedens, sed sæpius pedes incedens, circumpositas veniebat ad villas, et viam veritatis prædicabat errantibus; quod ipsum etiam Boisil suo tempore facere consueverat. Erat quippe moris eo tempore¹ populis Anglorum, ut veniente in villam clerico vel presbytero, cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent; libenter ea quæ dicerentur, audirent; libentius ea quæ audire et intelligere poterant, operando sequerentur. Porro Cudbercto tanta erat dicendi peritia, tantus amor persuadendi quæ cœperat, tale vultus angelici lumen, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret; omnes palam quæ gesserant, confitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illum latere nullo modo putabant; et confessa dignis, ut imperabat, pœnitentiæ fructibus abstergerent. Solebat autem ea maxime loca peragrarè, illis prædicare in viculis, qui in arduis asperisque montibus procul positi, aliis horrore erant ad visendum, et paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum arcebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori tanta doctrinæ sollertis excolebat industria, ut de monasterio egressus sæpe ebdomade integra, aliquando duabus vel tribus, nonnunquam etiam mense pleno domum non rediret; sed demoratus in montanis, plebem rusticam verbo prædicationis simul et opere virtutis ad cælestia vocaret.

Cum ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailronensi monasterio degens annos, magnis virtutum signis
 efulgeret, transtulit eum reverentissimus abbas
 ipsius Eata ad insulam Lindisfarnensium, ut ibi
 quoque fratribus custodiam disciplinæ regularis et
 auctoritate præpositi intimaret, et propria actione
 præmonstraret. Nam et ipsum locum tunc idem reverentis-
 simus pater abbatis jure regebat. Siquidem a temporibus ibidem
 antiquis et episcopus cum clero, et abbas solebat manere cum

and had
 been trans-
 ferred to
 Lindisfarne
 by abbot
 Eata

[A.D. 664, Flor.].

¹ *eo tempore*] 'The words "eo tempore" shew that in Beda's time this custom was no longer observed,

which is naturally explained by the existence of parish churches.' Kemble, ii. 417, note.

monachis; qui tamen et ipsi ad curam episcopi familiariter pertinerent. Quia nimirum Aidan qui primus ejus loci episcopus fuit, cum monachis illuc et ipse monachus adveniens, monachicam¹ in eo conversationem instituit: quomodo et prius beatus pater Augustinus in Cantia fecisse noscitur, scribente ei reverentissimo papa Gregorio, quod et supra² posuimus. ‘Sed quia tua fraternitas,’ inquit, ‘monasterii regulis erudita, seorsum fieri non debet a clericis suis; in ecclesia Anglorum, quæ nuper auctore Deo ad fidem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ initio nascentis ecclesiæ fuit patribus nostris; in quibus nullus eorum ex his quæ possidebant aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia.’

CAP. XXVIII.

Ut idem in vita anachoretica et fontem de arente terra orando produxerit, et segetem de labore manuum ultra tempus serendi acceperit.

EXIN Cudberet crescentibus meritis religionis intentionis, ad anachoreticæ quoque contemplationis, quæ diximus, silentia secreta pervenit³. Verum quia de vita illius et virtutibus ante annos plures sufficienter et versibus heroicis, et simplici oratione conscripsimus, hoc tantum in præsentī commemorare satis sit, quod aditurus insulam protestatus est fratribus, dicens: ‘Si mihi divina gratia in loco illo donaverit, ut de opere manuum mearum vivere queam, libens ibi morabor; sin alias, ad vos citissime Deo volente revertar.’ Erat autem locus⁴ et aquæ prorsus et frugis et arboris inops, sed et spirituum malignorum frequentia humanæ habitationi minus accommodus: sed ad votum

¹ *monachicam . . . conversationem*] See p. 276, for Trumwine’s mode of life, ‘cum suis qui erant in monasterio Æbbercurnig.’

² *supra*] Cf. p. 57.

³ *pervenit*] A.D. 676. ‘Cudberet anachoreticæ contemplationis secreta petiit.’ Florence, M. H. B. p. 535.

Beda has left *Lives of St. Cuthberht* both in prose and in metre, from the former of which almost all the rest of this book is taken. See, for his arrival at Lindisfarne, the prose *Life*, c. 16, metrical, c. 14.

⁴ *Erat autem locus*] Prose *Life*, c. 17.

viri Dei habitabilis per omnia factus est, siquidem ad adventum ejus spiritus recessere maligni. Cum autem ipse sibi ibidem expulsis hostibus mansionem angustam circumvallante aggere¹, et domos in ea necessarias, juvante fratrum manu, id est, oratorium, et habitaculum commune construxisset, jussit fratres in ejusdem habitaculi pavimento foveam² facere: erat autem tellus durissima et saxosa, cui nulla omnino spes venæ fontanæ videretur inesse. Quod dum facerent, ad fidem ad preces famuli Dei, alio die aqua plena inventa est, quæ usque ad hanc diem sufficientem cunctis illo advenientibus gratiæ suæ cælestis copiam ministrat. Sed et ferramenta sibi ruralia cum frumento³ adferri rogavit, quod dum præparata terra tempore congruo seminaret, nil omnino, non dico spicarum, sed ne herbæ quidem ex eo germinare usque ad ætatis tempora contigit. Unde visitantibus se ex more fratribus, hordeum jussit adferri, si forte vel natura soli illius, vel voluntas esset superni largitoris, ut illius frugis ibi potius seges oriretur. Quod dum sibi adlatum, ultra omne tempus serendi, ultra omnem spem fructificandi, eodem in agro sereret, mox copiosa seges exorta desideratam proprii laboris viro Dei réfectionem præbebat.

Cum ergo multis ibidem annis Deo solitarius serviret, tanta autem erat altitudo aggeris quo mansio ejus erat
[A.D. 684,
S. Chron.]
 vallata, ut cælum tantum ex ea, cujus introitum
Synod at
 sitiebat, aspicere posset, contigit ut congregata
Twyford.
 synodo non parva sub præsentia regis Ecgfridi juxta fluvium Alne, in loco qui dicitur Adtuifyrði⁴, quod significat, ‘ad duplex

¹ *aggere*] ‘Est autem ædificium situ pene rotundum, a muro usque ad murum mensura quatuor ferme sive quinque perticarum distentum; murus ipse deforis altior longitudine stantis hominis: nam intrinsecus vivam cædendo rupem multo illam fecit altiore, quatenus ad cohibendam oculorum simul et cogitatum lasciviam, ad erigendam in superna desideria totam mentis intentionem, pius incolæ nil de sua mansionem præter cælum posset intueri.’ Prose Life, c. 17.

² *foveam*] Ib. c. 18.

³ *frumento*] Ib. c. 19.

⁴ *Adtuifyrði*] There is no such place as Twyford known upon the Alne. The Legend of St. Cuthberht states that it was upon the Slu, for which, Smith remarks, Alne may possibly be a mistake, reading ‘A’ for ‘S’ and ‘n’ for ‘u.’ But it is Alne in the charter from the Durham Register given by Smith, App. No. xxii. The synod of Twyford was held in A.D. 684, S. Chron.

vadam,' cui beatæ memoriæ Theodorus archiepiscopus præsidebat, uno animo omniumque consensu ad episcopatum ecclesiæ Lindisfarnensis eligeretur. Qui cum multis legatariis ac literis ad se præmissis, nequaquam suo monasterio posset erui; tandem rex ipse præfatus, una cum sanctissimo antistite Trumwine, nec non et aliis religiosis ac potentibus viris insulam navigavit. Conveniunt et de ipsa insula Lindisfarnensi in hoc ipsum multi de fratribus, genuflectunt omnes, adjurant per Dominum, lacrimas fundunt, obsecrant; donec ipsum quoque lacrimis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad synodum pertrahunt. Quo dum perveniret, quamvis multum renitens, unanima cunctorum voluntate superatur, atque ad suscipiendum episcopatus officium collum submittere compellitur: eo maxime victus sermone, quod famulus Domini Boisil¹, cum ei mente prophetica cuncta quæ eum essent superventura patefaceret, antistitem quoque eum futurum esse prædixerat. Nec tamen

Cuthberht
consecrated
[A.D. 685,
S. Chron.]
statim ordinatio decreta, sed peracta hieme quæ imminebat, in ipsa solemnitate paschali completa est² Eboraci³ sub præsentia præfati regis Ecgfridi, convenientibus ad consecrationem ejus septem episcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat. Electus est autem primo in episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ pro Tunbercto⁴ qui ab episcopatu fuerat depositus: sed quoniam ipse plus Lindisfarnensi ecclesiæ in qua conversatus fuerat dilexit præfici; placuit ut Eata reverso ad sedem ecclesiæ Hagustaldensis cui regendæ primo fuerat ordinatus, Cudberct ecclesiæ Lindisfarnensis gubernacula susciperet.

Qui susceptum episcopatus gradum ad imitationem beatorum

¹ Boisil] Prose Life of St. Cuthberht, cc. 6, 8.

² completa est] A.D. 685, S. Chron. The books give it March 26.

³ Eboraci] 'Rex Ecgfridus et Theodorus archiepiscopus dederunt S. Cudbercto in civitate Eburaca totam terram a muro ecclesiæ S. Petri usque magnam portam versus occidentem, et a muro ipsius ecclesiæ usque murum civitatis versus austrum.' Simeon of Durham, Hist.

Dun. Eccl. i. 9.

⁴ Tunbercto] Eata had been consecrated, in A.D. 677, bishop over Bernicia, at Lindisfarne; in A.D. 681 the See of Hexham had been taken out of his diocese, and given to Tunberht, who was now deposed, for some unknown reason; but Cuthberht preferring to remain at Lindisfarne, Eata gave up that portion of his original see, and went back to Hexham, in A.D. 685.

apostolorum virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem et orationibus protegebat adsiduis, et admonitionibus saluberrimis ad cælestia vocabat. Et, quod maxime doctores juvare solet, ea quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Erat quippe ante omnia divinæ caritatis igne fervidus, patientiæ virtute modestus, orationum devotioni sollertissime intentus, affabilis omnibus qui ad se consolationis gratia veniebant; hoc ipsum quoque orationis loco ducens, si infirmis fratribus opem suæ exhortationis tribueret; sciens quia qui dixit, ‘Diliges Dominum Deum tuum;’ dixit et, ‘Diliges proximum.’ Erat abstinentiæ castigatione insignis, erat gratia compunctionis semper ad cælestia suspensus. Denique cum sacrificium Deo victimæ salutaris offerret, non elevata in altum voce, sed profusis ex imo pectore lacrymis, Domino suo vota commendabat.

Duobus¹ autem annis in episcopatu peractis repetiit insulam ac monasterium suum, divino admonitus oraculo, quia dies sibi mortis vel vitæ magis illius quæ sola vita dicenda est jam adpropiaaret introitus: sicut ipse quoque tempore eodem nonnullis, sed verbis obscurioribus, quæ tamen postmodum manifeste intelligerentur, solita sibi simplicitate pandebat; quibusdam autem hoc idem etiam manifeste revelabat.

[A.D. 687.]
Returns to
Farn Island.

CAP. XXIX.²

Ut idem jam episcopus obitum suum proxime futurum Heribercto anachoretæ prædixerit.

ERAT enim presbyter vitæ venerabilis, nomine Hereberet, jamdudum viro Dei spiritalis amicitiae fœdere copulatus; qui in insula stagni illius³ pergrandis de quo Deruuentionis fluvii primordia erumpunt, vitam

Cuthberht
foretells his
death.

¹ *Duobus*] This word begins c. 29 in the Moore MS.

² CAP. XXIX.] This chapter is extracted, as it stands, from Beda's prose Life of Cuthberht, c. 28.

³ *stagni illius*] Keswick Lake, or Derwentwater. The island is still

called St. Herbert's; and as such was visited by many pilgrims. See in Smith, App. No. xxiii, a curious letter by Thomas Appleby, bishop of Carlisle, A.D. 1374, giving forty days' indulgence to such pilgrims.

ducens solitariam, annis singulis eum visitare et monita ab eo perpetuæ salutis audire solebat. Hic cum audiret eum ad civitatem Lugubaliam¹ devenisse, venit ex more, cupiens salutaribus ejus exhortationibus ad superna desideria magis magisque accendi. Qui dum sese alterutrum cælestis vitæ poculis debriarent, dixit inter alia antistes: 'Memento, frater Hereberet, ut modo quidquid opus habes, me interroges, mecumque loquaris: postquam enim ab invicem digressi fuerimus, non ultra nos in hoc sæculo carnis obtutibus invicem aspiciemus. Certus sum namque quod tempus meæ resolutionis instat, et velox est depositio tabernaculi mei.' Qui hæc audiens provolutus est ejus vestigiis, et fuis cum gemitu lacrimis, 'Obsecro,' inquit, 'per Dominum, ne me deseras, sed tui memor sis fidissimi sodalis, rogesque supernam pietatem, ut cui simul in terris servivimus, ad ejus videndam gratiam simul transeamus ad cælos. Nosti enim quia ad tui oris imperium semper vivere studui, et quicquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æque ad tuæ voluntatis examen mox emendare curavi.' Incubuit precibus antistes, statimque edoctus in spiritu impetrasse se quod petebat a Domino: 'Surge,' inquit, 'frater mi, et noli plorare, sed gaudio gaude quia quod rogavimus, superna nobis clementia donavit.'

Cujus promissi et prophetiæ veritatem sequens rerum astruxit eventus, quia et digredientes ab invicem non se ultra corporaliter viderunt, sed uno eodemque die, hoc est, tertiadecima² kalendarum Aprilium egredientes e corpore, spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque angelico ministerio pariter ad regnum cæleste translati. Sed Hereberet divina prius infirmitate decoquitur; illa, ut credibile est, dispensatione Dominicæ pietatis, ut si quid minus haberet meriti a beato Cuthbercto, suppleret hoc castigans longæ ægritudinis dolor: quatenus æquatus gratia suo intercessori,

¹ *Lugubaliam*] Carlisle. Cuthberht's business there was to consecrate some deacons to be priests. Prose Life, c. 28. He had been there before the same year, A.D. 685, to warn the queen, Eormenburh, of Ecgrith's death, which he had predicted, and which happened, May 20,

while he was there.

² *tertiadecima . . . Aprilium*] Mar. 20. But Bishop Appleby, in the letter cited in the last note, has made the mistake of ordering the 13th of April to be kept in memory of SS. Cuthberht and Hereberht.

sicut uno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis meruisset recipi.

Obiit autem pater reverentissimus in insula Farne, multum deprecatus fratres ut ibi quoque sepeliretur, ubi non parvo tempore pro Domino militarat. Attamen tandem eorum precibus victus assensum dedit, ut ad insulam Lindisfarnensium relatus, in ecclesia deponeretur. Quod dum factum esset, episcopatum ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis antistes Vilfrid, donec eligeretur qui pro Cudbercto antistes ordinari deberet.

Ordinatus est autem post hæc Eadberct, vir scientia divinarum Scripturarum simul et præceptorum cælestium observantia, ac maxime eleemosynarum operatione insignis; ita ut juxta legem, omnibus annis decimam non solum quadrupedum, verum etiam frugum omnium atque pomorum necnon et vestimentorum partem pauperibus daret.

A.D. 688.
Eadberht
bishop of
Lindisfarne.

CAP. XXX.¹

Ut corpus illius post undecim annos sepulturæ sit corruptionis immune repertum: nec multo post successor episcopatus ejus de mundo transierit.

VOLENS autem latius demonstrare divina dispensatio, quanta in gloria vir Domini Cudberct post mortem viveret, cujus ante mortem vita sublimis crebris etiam miraculorum patebat indicis, transactis sepulturæ ejus annis undecim, immisit in animo fratrum ut tollerent ossa illius, quæ more mortuorum consumpto jam et in pulverem redacto corpore reliquo, sicca invenienda putabant: atque in novo recondita loculo, in eodem quidem loco, sed supra pavimentum dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse Eadbercto antistiti suo referrent, adnuit consilio eorum, jussitque ut die depositionis ejus hoc facere meminissent.

Cuthberht's
body found
uncorrupted,
A.D. 698.

¹ CAP. XXX.] This chapter is extracted from chapters 42 and 43 of the prose Life.

Fecerunt autem ita : et aperientes sepulcrum, invenerunt corpus totum quasi adhuc viveret integrum, et flexilibus artuum compagibus multo dormienti quam mortuo similis : set et vestimenta¹ omnia quibus indutum erat, non solum intemerata, verum etiam prisca novitate et claritudine miranda parebant. Quod ubi videre fratres, nimio mox timore perculsi, festinaverunt referre antistiti quæ invenerant, qui tum forte in remotiore ab ecclesia loco refluvis undique pelagi fluctibus cincto, solitarius manebat. In hoc etenim semper quadragesimæ tempus agere, in hoc quadraginta ante Dominicum natale dies in magna continentia, orationis et lacrymarum devotione transigere solebat : in quo etiam venerabilis prædecessor ejus Cudberct priusquam insulam Farne peteret, aliquandiu secretus Domino militabat.

Adtulerunt autem ei et partem indumentorum quæ corpus sanctum ambierant, quæ cum ille et munera gratanter acciperet et miracula libenter audiret, nam et ipsa indumenta quasi patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu, ‘Nova,’ inquit, ‘indumenta corpori pro his quæ tulistis, circumdate, et sic reponite in arca quam parastis. Scio autem certissime quia non diu vacuus remanebit locus ille, qui tanta miraculi cælestis gratia sacratus est ; et quam beatus est cui in eo facultatem quiescendi Dominus totius beatitudinis auctor atque largitor præstare dignabitur.’ Hæc et hujusmodi plura ubi multis cum lacrymis et magna compunctione antistes lingua etiam tremente complevit, fecerunt fratres ut jusserat, et involutum novo amictu corpus novæque in theca reconditum, supra pavementum sanctuarii posuerunt. Nec mora, Deo dilectus antistes Eadberct

Eadberct morbo correptus est acerbo, ac per dies crescente
dies. multumque ingravescente ardore languoris, non multo post, id est, pridie nonas Maias etiam ipse migravit ad Dominum : cujus corpus in sepulcro benedicti patris Cudbercti

¹ *vestimenta*] ‘For a minute and most interesting account of the vestments and other relics which were found in the tomb of St. Cuthberht on this and subsequent occasions, see

the work of the Rev. James Raine.’ Stev. See too Raine’s *North Durham*, pp. 59–68, on the subject of Cuthberht generally.

ponentes, adposuerunt desuper arcam in qua incorrupta ejusdem patris membra locaverant: in quo etiam loco signa sanitatum aliquoties facta, meritis amborum testimonium ferunt, e quibus aliqua in libro Vitæ illius olim memoriæ mandavimus. Sed et in hac Historia quædam quæ nos nuper audisse contigit, superadjicere commodum duximus.

CAP. XXXI.¹

Ut quidam ad tumbam ejus sit a paralyti sanatus.

ERAT in eodem monasterio frater quidam, nomine Badudegn², tempore non paucò hospitum ministerio deserviens, qui nunc usque superest, testimonium habens ab universis fratribus cunctisque supervenientibus hospitibus, quod vir esset multæ pietatis ac religionis, injunctoque sibi officio supernæ tantum mercedis gratia subditus. Hic cum quadam die lenas sive saga quibus in hospitale utebatur, in mari lavasset, rediens domum repentina medio itinere molestia tactus est, ita ut corruens in terram et aliquandiu pronus jacens, vix tandem resurgeret; resurgens autem sensit dimidiam corporis sui partem a capite usque ad pedes paralyti languore depressam: et maximo cum labore baculo innitens domum pervenit. Crescebat morbus paulatim, et nocte superveniente gravior effectus est, ita ut die redeunte vix ipse per se exsurgere aut incedere valeret. Quo affectus incommodo, concepit utillimum mente consilium, ut ad ecclesiam quoquo modo posset perveniens, intraret ad tumbam reverentissimi patris Cudbereti, ibique genibus flexis supplex supernam pietatem rogaret, ut vel ab hujusmodi languore, si hoc sibi utile esset, liberaretur; vel si se tali molestia diutius castigari divina providente gratia oporteret, patienter dolorem ac placida mente sustineret inlatum. Fecit igitur ut animo disposuerat, et imbecilles artus baculo sustentans intravit ecclesiam; ac pro-

¹ CAP. XXXI.] This chapter is 'Beadu' is a prefix denoting 'military,' and 'thegn' means servant.

² *Badudegn*] Beadotheng, S. V.

A miracle at
Cuthberht's
tomb.

sternens se ad corpus viri Dei, pia intentione per ejus auxilium Dominum sibi propitium fieri precabatur: atque inter preces velut in soporem solutus sensit, ut ipse postea referre erat solitus, quasi magnam latamque manum caput sibi in parte qua dolebat, tetigisse, eodemque tactu totam illam quæ languore pressa fuerat corporis sui partem, paulatim fugiente dolore, ac sanitate subsequente, ad pedes usque pertransisse. Quo facto, mox evigilans sanissimus surrexit, ac pro sua sanitate Domino gratias denuo referens, quid erga se actum esset fratribus indicavit: cunctisque congaudentibus ad ministerium quod sollicitus exhibere solebat, quasi flagello probante castigatio rediit.

Sed et indumenta, quibus Deo dicatum corpus Cudbereti, vel vivum antea, vel postea defunctum vestierant, etiam ipsa a gratia curandi non vacarunt, sicut in volumine Vitæ et virtutum ejus quisque legerit inveniet.

CAP. XXXII.

Ut alter ad reliquias ejus nuper fuerit ab oculi languore curatus.

NĒC silentio prætereundum quod ante triennium per reliquias ejus factum, nuper mihi per ipsum in quo
A.D. 728.
 Another
 miracle
 wrought by
 Cuthberht's
 relics. factum est, fratrem innotuit. Est autem factum in monasterio quod juxta amnem Dacore¹ constructum ab eo cognomen accepit, cui tunc vir religiosus Suidberet² abbatis jure præfuit. Erat in eo quidam adolescens cui tumor deformis palpebram oculi fœdaverat, qui cum per dies crescens oculo interitum minaretur, curabant medici hunc adpositis pigmentorum fomentis emollire, nec valebant. Quidam abscidendum esse dicebant; alii hoc fieri metu majoris periculi vetabant. Cumque tem-

¹ Dacore] A small stream which runs into the Eamont, which itself flows out of the upper reach of Ulleswater. Upon its bank is Dacre Castle, noted for giving rise to the family of that name: but there are

no remains of a monastery, nor does any appear by any records to have been standing since the Conquest. Camden, iii. 425.

² Suidberet] Not to be confounded with Bishop Swithberht, see v. 12.

pore non paucō frater præfatus tali incommodo laboraret, neque imminens oculo exitium humana manus curare valeret, quin per dies augesceret, contigit eum subito divinæ pietatis gratia per sanctissimi patris Cudbercti reliquias sanari. Nam quando fratres sui corpus ipsius post multos sepulturæ annos incorruptum reperierunt, tulerunt partem de capillis quam morē reliquiarum rogantibus amicis dare, vel ostendere in signum miraculi possent.

Harum particulam reliquiarum eo tempore habebat penes se quidam de presbyteris ejusdem monasterii, nomine Thruired, qui nunc ipsius monasterii abbas est. Qui cum die quadam ingressus ecclesiam aperuisset thecam reliquiarum, ut portionem earum roganti amico præstaret, contigit et ipsum adolescentem cui oculus languebat, in eadem ecclesia tunc adesse. Cumque presbyter portionem quantam voluit, amico dedisset, residuum dedit adolescenti, ut suo in loco reponeret. At ille salubri instinctu admonitus, cum accepisset capillos sancti capitis, adposuit palpebræ languenti, et aliquandiu tumorem illum infestum horum adpositione comprimere ac mollire curabat. Quo facto, reliquias, ut jussus erat, sua in theca recondidit, credens suum oculum capillis viri Dei quibus adtactus erat ocus esse sanandum. Neque eum sua fides fefellit. Erat enim, ut referre erat solitus, tunc hora circiter secunda diei. Sed cum alia, quæque dies illa exigebat, cogitaret et faceret, imminente hora ipsius diei sexta, repente contingens oculum, ita sanum¹ cum palpebra invenit, ac si nil unquam in eo deformitatis ac tumoris apparuisset.

¹ *sanum*] See Metrical Life of St. Cuthberht, c. xlii.

HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ GENTIS ANGLORUM

LIBER QUINTUS.

CAP. I.

Ut Oidiluald successor Cudbercti in anachoretica vita, laborantibus in mari fratribus, tempestatem orando sedaverit.

SUCCESSIT autem viro Domini Cudbercto, in exercenda vita solitaria quam in insula Farne ante episcopatus sui tempora gerebat, vir venerabilis Oidiluald¹, qui multis annis in monasterio quod dicitur Inhrypum² acceptum presbyteratus officium condignis gradu ipse consecrabat actibus. Cujus ut meritum vel vita qualis fuerit, certius clarescat, unum ejus narro miraculum quod mihi unus e fratribus propter quos et in quibus patratum est, ipse narravit: videlicet Gudfrid, venerabilis Christi famulus et presbyter, qui etiam postea fratribus ejusdem ecclesiæ Lindisfarnensis in qua educatus est, abbatis jure præfuit. ‘Veni,’ inquit, ‘cum duobus fratribus aliis ad insulam Farne, loqui desiderans cum reverentissimo patre Oidilualdo: cumque allocutione ejus refecti et benedictione petita domum rediremus, ecce subito, positus nobis in medio mari, interrupta est serenitas qua vehebamur, et tanta ingruit tamque fera tempestatis hiems, ut neque velo

¹ Oidiluald] Æthelwold, S. V.; Tabulæ Benedd. (viii. id.) on March Æthelwaldus, Florence, M. H. B. S. S. Not to be confounded with p. 537. In the Martyrologies he is Ædiluald, infra, p. 318. commemorated on March 23; in the ² Inhrypum] See p. 194.

neque remigio quicquam proficere, neque aliud quam mortem sperare valeremus. Cumque diu multum cum vento pelagoque frustra certantes tandem post terga respiceremus, si forte vel ipsam de qua egressi eramus insulam aliquo conamine repetere possemus, invenimus nos undiqueversum pari tempestate præclusos, nullamque spem nobis in nobis restare salutis. Ubi autem longius visum levavimus, vidimus in ipsa insula Farne, egressum de latibulis suis amantissimum Deo patrem Oidilwaldum iter nostrum inspicere. Audito etenim fragore procellarum ac ferventis oceani, exierat videre quid nobis accideret: cumque nos in labore ac desperatione positos cerneret, flectebat genua sua ad patrem Domini nostri Jesu Christi pro nostra vita et salute precaturus. Et cum orationem compleret, simul tumida æquora placavit; adeo ut cessante per omnia sævitia tempestatis, secundi nos venti ad terram usque per plana maris terga comitarentur. Cumque evadentes ad terram, naviculam quoque nostram ab undis exportaremus, mox eadem quæ nostri gratia modicum siluerat tempestas rediit, et toto illo die multum furere non cessavit; ut palam daretur intelligi, quia modica illa quæ provenerat intercapedo quietis ad viri Dei preces nostræ evasionis gratia cælitus donata est.'

Mansit autem idem vir Dei in insula Farne duodecim annis ibidemque defunctus: sed in insula Lindisfarnensi juxta præfatorum corpora episcoporum, in ecclesia beati apostoli Petri sepultus est. Gesta vero sunt hæc temporibus Aldfridi regis¹, qui post fratrem suum Ecgrifidum genti Nordanhymbrorum decem et novem annis præfuit.

where he
dies,
A.D. 699.

¹ *Aldfridi regis*] See p. 277, note 2. Ecgrith died May 20, A.D. 685. Lapp. Tabb.

CAP. II.

Ut episcopus Johannes mutum et scabiosum benedicendo curaverit.

Cujus regni principio¹ defuncto Eata episcopo, Johannes²,
John, bishop of Hexham [A.D. 685. S. Chron.], vir sanctus, Hagustaldensis ecclesiæ præsulatum
 suscepit: de quo plura virtutum miracula qui
 eum familiariter noverunt dicere solent, et maxime
 vir reverentissimus ac veracissimus Berethun, diaconus quondam
 ejus, nunc autem abbas monasterii quod vocatur Inderauuda³,
 id est, In Silva Derorum: e quibus aliqua memoriæ tradere
 commodum duximus. Est mansio⁴ quædam secretior, nemore
 raro et vallo circumdata, non longe ab Hagustaldensi ecclesia,
 id est, unius ferme milliarii et dimidii spatio interfluente Tino
 amne separata, habens cœmeterium sancti Michaëlis archangeli,
 in qua vir Dei sæpius ubi opportunitas adridebat temporis, et
 maxime in quadragesima, manere cum paucis, atque orationibus
 ac lectioni quietus operam dare consueverat. Cumque tempore
 quodam, incipiente quadragesima, ibidem mansurus adveniret,
 jussit suis quærere pauperem aliquem majore infirmitate vel
 inopia gravatum, quem secum habere illis diebus ad faciendam
 eleemosynam possent: sic enim semper facere solebat.

[Erat autem in villa non longe posita quidam adolescens
works miracles. I. Cure of a dumb man. mutus, episcopo notus, nam sæpius ante illum
 percipiendæ eleemosynæ gratia venire consueverat,
 qui ne unum quidem sermonem unquam profari
 poterat; sed et scabiem tantam ac furfures habebat in capite,

¹ *principio*] John's succession to the See of Hexham is dated A.D. 685 by S. Chron.

² *Johannes*] He was made bishop of Hexham to succeed Eata, A.D. 685, S. Chron.; and translated to York on Bosa's death, A.D. 705, see p. 294, note 1. Thus in A.D. 705 he and Bishop Wilfrith changed places; for in that year Wilfrith, who had been at York till A.D. 691, returned 'in præsulatum suæ ecclesiæ,' c. 19, at

Hexham, while John migrated from Hexham to York.

³ *Inderauuda*] Ondyrawuda, S.V. Derawuda, S. Chron. Afterwards Beverley. 'Deirewald locus nemorosus, i.e. silva Deirorum postea Beverlac.' Leland, ap. Monast. Angl. ii. 128; Camden, iii. 314.

⁴ *mansio*] Called Erneshow, on a rising ground, to the north of the Tyne. Richard of Hexham, Twysden, p. 291.

ut nil unquam capillorum ei in superiore parte capitis nasci valeret, tantum in circuitu horridi crines stare videbantur. Hunc ergo adduci præcipit episcopus, et ei in conseptis ejusdem mansionis parvum tugurium fieri in quo manens quotidianam ab eis stipem acciperet. Cumque una quadragesimæ esset impleta septimana, sequente Dominica jussit ad se intrare pauperem, ingresso eo linguam proferre ex ore ac sibi ostendere jussit; et adprehendens eum de mento, signum sanctæ crucis linguæ ejus impressit, quam signatam revocare in os, et loqui illum præcepit: 'Dicito,' inquit, 'aliquod verbum, dicito Gæ¹,' quod est, lingua Anglorum, verbum adfirmandi et consentiendi, id est, etiam. Dixit ille statim, soluto vinculo linguæ, quod jussus erat. Addidit episcopus nomina litterarum: 'Dicito A;' dixit ille A. 'Dicito B;' dixit ille et hoc. Cumque singula litterarum nomina dicente episcopo responderet, addidit et syllabas ac verba dicenda illi proponere. Et cum in omnibus consequenter responderet, præcepit eum sententias longiores dicere; et fecit: neque ultra cessavit tota die illa et nocte sequente, quantum vigilare potuit, ut ferunt qui præsentibus fuere, loqui aliquid, et arcana suæ cogitationis ac voluntatis, quod nunquam antea potuit, aliis ostendere; in similitudinem illius diu claudi qui curatus ab apostolis Petro et Johanne, exsiliens stetit et ambulabat; et intravit cum illis in templum ambulans, et exsiliens, et laudans Dominum; gaudens nimirum uti officio pedum, quo tanto erat tempore destitutus. Cujus sanitati congaudens episcopus præcepit medico etiam sanandæ scabredini capitis ejus curam adhibere.

Fecit ut jusserat, et juvante benedictione ac precibus antistitis nata est cum sanitate cutis venusta species capillorum, factusque est juvenis limpidus vultu et loquela promptus, capillis pulcherrime crispis, qui ante fuerat deformis, pauper, et mutus. Sicque de percepta lætatus sospitate, offerente etiam ei episcopo ut in sua familia manendi locum acciperet, magis domum reversus est.

¹ Gæ] 'Yea,' as the Saxon letter 'g' often stands for our 'y'; e.g. Ceortesig, Chertsey; Mageo, Mayo; Elge, Ely; &c. H.

CAP. III.

Ut puellam languentem orando sanaverit.

NARRAVIT idem Bercthun et aliud de præfato antistite miraculum. Quia cum¹ reverentissimus vir Vilfrid post longum exilium in episcopatum esset Hagustaldensis ecclesiæ receptus, et idem Johannes, defuncto Bosa viro multæ sanctitatis et humilitatis, episcopus pro eo Eboraci substitutus, venerit ipse tempore quodam ad monasterium virginum in loco qui vocatur Vetadun², cui tunc Heriburg abbatisa præfuit. 'Ubi cum venissemus,' inquit, 'et magno universorum gaudio suscepti essemus, indicavit nobis abbatisa, quod quædam de numero virginum quæ erat filia ipsius carnalis gravissimo languore teneretur: quia phlebotomata est nuper in brachio, et cum esset in studio, tacta est infirmitate repentini doloris, quo mox incremente magis gravatum est brachium illud vulneratum, ac versum in tumorem, adeo ut vix duribus manibus circumplecti posset, ipsaque jacens in lecto præ nimietate doloris jam moritura videretur. Rogavit ergo episcopum abbatisa ut intraret ad eam, ac benedicere illam dignaretur, quia crederet eam ad benedictionem vel tactum illius mox melius habituram. Interrogans autem ille quando phlebotomata esset puella, et ut cognovit quia in luna quarta, dixit: "Multum insipienter et indocte fecistis in luna quarta phlebotomando. Memini enim beatæ memoriæ Theodorum archiepiscopum dicere, quia periculosa sit satis illius temporis phlebotomia, quando et lumen lunæ, et rheuma oceani in

¹ cum] The words following are copied almost verbatim by Florence (Chron. p. 537, and Appendix, p. 635, M. H. B.), under A.D. 686. He has taken the 'longum exilium' of Wilfrith to be that which ended in A.D. 686, and consequently has placed Bosa's death that year. But Wilfrith suffered another exile, which terminated in A.D. 705; and that this, and not the other, was the 'longum exilium' here referred to

by Beda, is plain from the fact that Pope John refers to Bosa as still bishop of York in his letter to kings Aldfrith and Æthelred in favour of Wilfrith, A.D. 704; Hædde, p. 52.

² Vetadun] Wetadun, S. V. Yattadini, Folchard of Canterbury, ap. Stev. Perhaps Watton in east Yorkshire. See Richard of Hexham, ap. Twysden, p. 415; Monast. Angl. vi. 954.

cremento est. Et quid ego possum puellæ, si moritura est, facere?" At illa instantius obsecrans pro filia quam oppido diligebat, nam et abbatissam eam pro se facere disposuerat, tandem obtinuit ut ad languentem intraret. Intravit ergo me secum adsumpto ad virginem quæ jacebat multo, ut dixi, dolore constricta, et brachio in tantum grossescente, ut nihil prorsus in cubito flexionis haberet: et adstans dixit orationem super illam, ac benedicens egressus est. Cumque post hæc hora competente consederemus ad mensam, adveniens quidam clamavit me foras, et ait: "Postulat Quœnburg," hoc enim erat nomen virginis, "ut ocius regrediaris ad eam." Quod dum facerem, reperi illam ingrediens vultu hilariorem, et velut sospiti similem. Et dum adsiderem illi, dixit: "Vis petamus bibere?" At ego; "Volo," inquam, "et multum delector, si potes." Cumque oblato poculo biberemus ambo, cœpit mihi dicere quia "ex quo episcopus oratione pro me, et benedictione completa egressus est, statim melius habere incipio; etsi necdum vires pristinas recepi, dolor tamen omnis et de brachio ubi ardentior inerat, et de toto meo corpore, velut ipso episcopo foras eum exportante, funditus ablatum est, tametsi tumor adhuc brachii manere videretur." Abeuntibus autem nobis inde, continuo fugatum dolorem membrorum fuga quoque tumoris horrendi secuta est; et erepta morti ac doloribus virgo, laudes Domino Salvatori una cum cæteris qui ibi erant, servis illius referebat.'

CAP. IV.

Ut conjugem comitis infirmam aqua benedicta curaverit.

ALIUD quoque non multum huic dissimile miraculum de præfato antistite narravit idem abbas, dicens:

'Villa erat comitis cujusdam qui vocabatur Puch¹,
non longe a monasterio nostro, id est, duum ferme
millium spatio separata: cujus conjux quadraginta ferme diebus
erat acerbissimo languore detenta, ita ut tribus septimanis non

^{3.} Cure of
Earl Puch's
wife.

¹ Puch] See Monast. Angl. ii. 127. Kemble, Archæol. Proceedings, 1845, p. 85, note, refers this word to a Kymric or Pictish root.

posset de cubiculo in quo jacebat foras efferri. Contigit autem eo tempore virum Dei illo ad dedicandam ecclesiam ab eodem comite vocari. Cumque dedicata esset ecclesia, rogavit comes eum ad prandendum in domum suam ingredi. Renuit episcopus, dicens se ad monasterium quod proxime erat, debere reverti. At ille obnixius precibus instans, vovit etiam se eleemosynas pauperibus daturum, dummodo ille dignaretur eo die domum suam ingrediens jejunium solvere. Rogavi et ego una cum illo, promittens etiam me eleemosynas in alimoniam inopum dare, dum ille domum comitis pransurus ac benedictionem daturus intraret. Cumque hoc tarde ac difficulter impetraremus, intravimus ad reficiendum. Miserat autem episcopus mulieri quæ infirma jacebat de aqua benedicta quam in dedicationem ecclesiæ consecraverat, per unum de his qui mecum venerant fratribus, præcipiens ut gustandam illi daret, et ubicumque maximum ei dolorem inesse didicisset, de ipsa eam aqua lavaret. Quod ut factum est, surrexit statim mulier sana, et non solum se infirmitate longa carere, sed et perditas dudum vires recepisse sentiens, obtulit poculum episcopo ac nobis: cœptumque ministerium nobis omnibus propinandi usque ad prandium completum non omisit; imitata socrum beati Petri, quæ cum febrium fuisset ardoribus fatigata, ad tactum manus Dominicæ surrexit, et sanitate simul ac virtute recepta, ministrabat eis.

CAP. V.

Ut item puerum comitis orando a morte revocaverit.

ALIO item tempore vocatus ad dedicandam ecclesiam comitis vocabulo Addi¹, cum postulatum complisset ministerium, rogatus est ab eodem comite intrare ad unum de pueris ejus qui acerrima ægritudine premebatur, ita ut deficiente penitus omni membrorum officio, jamjamque moriturus esse videretur; cui etiam locus jam

¹ Addi] Thane of North Burton, which he gave, with the advowson of the church, to Beverley. Monast. Angl. ii. 127.

tunc erat præparatus in quo defunctus condi deberet. Addidit autem vir etiam lacrimas precibus, diligenter obsecrans ut intraret oraturus pro illo, quia multum necessaria sibi esset vita ipsius; crederet vero quia si ille ei manum imponere atque eum benedicere voluisset, statim melius haberet. Intravit ergo illo episcopus, et vidit eum mœstis omnibus jam morti proximum, positumque loculum juxta eum in quo sepe- liendus poni deberet; dixitque orationem ac benedixit eum, et egrediens dixit solito consolantium sermone: ‘Bene con- valescas, et cito.’ Cumque post hæc sederent ad mensam, misit puer ad dominum suum, rogans sibi poculum vini mittere, quia sitiret. Gavisus ille multum quia bibere posset, misit ei calicem vini benedictum ab episcopo; quem ut bibit, surrexit continuo, et veterno infirmitatis discusso, induit se ipse vesti- mentis suis; et egressus inde intravit, ac salutavit episcopum et convivas, dicens, quia ipse quoque delectaretur manducare et bibere cum eis. Jusserunt eum sedere secum ad epulas, multum gaudentes de sospitate illius. Residebat, vescebatur, bibebat, lætabatur, quasi unus e convivis agebat; et multis post hæc annis vivens, in eadem quam acceperat salute per- mansit. Hoc autem miraculum memoratus abbas non se præsentem factum, sed ab his qui præsentem fuere, sibi perhibet esse relatum.

CAP. VI.

*Ut clericum suum cadendo contritum, æque orando ac benedicendo
à morte revocaverit.*

NEQUE hoc prætereundum silentio, quod famulus Christi Herebald in seipso ab eo factum solet narrare g. Cure of
Herebald. miraculum, qui tunc quidem in clero illius con- versatus, nunc monasterio quod est juxta ostium Tini fluminis abbatis jure præest. ‘Vitam,’ inquit, ‘illius, quantum homi- nibus æstimare fas est, quod præsens optime cognovi, per omnia episcopo dignam esse comperi. Sed et cujus meriti

apud internum testem habitus sit, et in multis aliis, et in meipso maxime expertus sum: quippe quem ab ipso, ut ita dicam, mortis limite revocans, ad viam vitæ sua oratione ac benedictione reduxit. Nam cum primævo adolescentiæ tempore in clero illius degerem legendi quidem canendique studiis traditus, sed non adhuc animum perfecte a juvenilibus cohibens inlecebris, contigit die quadam nos iter agentes cum illo devenisse in viam planam et amplam aptamque cursui equorum: cœperuntque juvenes qui cum ipso erant, maxime laici, postulare episcopum ut cursu majore equos suos invicem probare liceret. At ille primo negavit, otiosum dicens esse quod desiderabant; sed ad ultimum multorum unanima intentione devictus; "Facite," inquit, "si vultis, ita tamen ut Herebald ab illo se certamine funditus abstineat." Porro ipse diligentius obsecrans, ut et mihi certandi cum illis copia daretur, fidebam namque equo quem mihi ipse optimum donaverat, nequaquam impetrare potui.

At cum sæpius huc atque illuc spectante me et episcopo, concitatis in cursum equis reverterentur; et ipse lascivo superatus animo non me potui cohibere, sed, prohibente licet illo, ludentibus me miscui, et simul cursu equi contendere cœpi. Quod dum agerem, audiivi illum post tergum mihi cum gemitu dicentem: "O quam magnam væ facis mihi sic equitando!" Et ego audiens, nihilominus cœptis institi vetitis. Nec mora, dum fervens equus quoddam itineris concavum valentiore impetu transiliret, lapsus decidi, et mox velut emoriens sensum penitus motumque omnem perdidi. Erat namque illo in loco lapis terræ æqualis obtectus cespite tenui, neque ullus alter in tota illa campi planitie lapis inveniri poterat; casuque evenit, vel potius divina provisione, ad puniendam inobedientiæ meæ culpam, ut hunc capite ac manu quam capiti ruens subposueram, tangerem, atque infracto pollice capitis quoque junctura solveretur; et ego, ut dixi, simillimus mortuo fierem. Et quia moveri non poteram, tetenderunt ibidem papilionem in qua jacerem. Erat autem hora diei circiter septima, a qua ad vesperum usque quietus, et quasi mortuus permanens tunc

paululum revivisco, ferorque domum a sociis, ac tacitus tota nocte perduro. Vomebam autem sanguinem, eo quod et interanea essent ruendo convulsa. At episcopus gravissime de casu et interitu meo dolebat, eo quod me speciali diligeret affectu: nec voluit nocte illa juxta morem cum clericis suis manere, verum solus in oratione persistens noctem ducebat pervigilem, pro mea ut reor sospitate supernæ pietati supplicans. Et mane primo ingressus ad me, ac dicta super me oratione, vocavit me nomine meo, et quasi de somno gravi excitatum interrogavit si nossem quis esset qui loqueretur ad me. At ego aperiens oculos, aio, "Etiam: tu es antistes meus amatus." "Potes," inquit, "vivere?" Et ego; "Possum," inquam, "per orationes vestras, si voluerit Dominus." Qui imponens capiti meo manum, cum verbis benedictionis, rediit ad orandum: et post pusillum me revisens invenit sedentem et jam loqui valentem: cœpitque me interrogare, divino, ut mox patuit, admonitus instinctu, an me esse baptizatum absque scrupulo nossem: cui ego, absque ulla me hoc dubietate scire respondi, quia salutari fonte in remissionem peccatorum essem ablutus; et nomen presbyteri a quo me baptizatum noveram, dixi. At ille: "Si ab hoc," inquit, "sacerdote baptizatus es, non es perfecte baptizatus: novi namque eum, et quia cum esset presbyter ordinatus, nullatenus propter ingenii tarditatem potuit catechizandi vel baptizandi ministerium discere, propter quod et ipse illum ab hujus præsumptione ministerii quod regulariter implere nequibat, omnimodis cessare præcepi." Quibus dictis, eadem hora me catechizare ipse curavit; factumque est ut exsufflante¹ illo in faciem meam, confestim me melius habere sentirem. Vocavit autem medicum, et dissolutam mihi emicranii juncturam componere atque alligare jussit. Tantumque mox accepta ejus benedictione convalui, ut in crastinum ascendens equum, cum ipso iter in alium locum facerem: nec multo post plene curatus, vitali etiam unda perfusus sum.'

¹ *exsufflante*] The 'exsufflatio' was one of the ceremonies previous to baptism. The catechumen faced the west with outstretched hands, and

thrice spat (exsufflavit) in token of renouncing the devil, repeating certain words of renunciation. Bingham, *Antiq.* XI. vii. § 5.

Mansit autem in episcopatu annos triginta tres¹, et sic
 Bishop John
 retires to
 Derewood,
 A.D. 718,
 and there
 dies
 [A.D. 721.
 S. Chron.].
 cælestia regna conscendens sepultus est in porticu
 sancti Petri, in monasterio suo, quod dicitur 'In
 Silva Derorum,' anno ab incarnatione Dominica
 septingentesimo vicesimo primo. Nam cum præ
 majore senectute minus episcopatu administrando
 sufficeret, ordinato in episcopatum Eboracensis
 ecclesiæ Vilfrido presbytero suo, secessit ad monasterium præ-
 fatum, ibique vitam in Deo digna conversatione complevit.

CAP. VII.

*Ut Cædualla, rex Occidentalium Saxonum, baptizandus Romam venerit :
 sed et successor ejus Ini eadem beatorum apostolorum limina devotus
 adierit.*

ANNO autem regni Aldfridi tertio², Cædualla rex Occidenta-
 Ceadwalha
 abdicates
 and goes to
 Rome,
 A.D. 688;
 lium Saxonum, cum genti suæ duobus annis strenu-
 issime præset, relicto imperio propter Dominum
 regnumque perpetuum, venit Romam, hoc sibi
 gloriæ singularis desiderans adipisci, ut ad limina
 beatorum apostolorum fonte baptismatis ablueretur, in quo solo
 didicerat generi humano patere vitæ cælestis introitum : simul
 etiam sperans quia mox baptizatus, carne solutus ad æterna
 gaudia jam mundus transiret : quod utrumque ut mente dis-
 posuerat, Domino juvante completum est. Etenim illo perve-
 niens, pontificatum agente Sergio, baptizatus est
 die sancto sabbati paschalis³, anno ab incarnatione
 Domini sexcentesimo octuagesimo nono : et in albis
 adhuc positus, languore correptus, duodecimo kalen-
 darum Maiarum die solutus a carne, et beatorum est regno

¹ *triginta tres*] If, according to S. Chron., see above, p. 202, note 1, we date his consecration—to Hexham—in A.D. 685, thirty-three years will carry us to A.D. 718. This therefore is the date of his resignation. Yet Florence dates his retirement to Derewood in A.D. 721, and his death May 7 in the same

year. The Saxon Chronicle dates his death in A.D. 721, with much detail : 'he was bishop thirty-three years and eight months and thirteen days.

² *tertio*] A.D. 688. See too Sax. Chron.

³ *sabbati paschalis*] April 10, A.D. 689.

sociatus in cælis. Cui etiam tempore baptismatis papa memoratus Petri nomen imposuerat, ut beatissimo apostolorum principi, ad cujus sacratissimum corpus a finibus terræ pio ductus amore venerat, etiam nominis ipsius consortio jungeretur: qui in ejus quoque ecclesia sepultus est: et jubente pontifice epitaphium in ejus monumento scriptum, in quo et memoria devotionis ipsius fixa per sæcula maneret, et legentes quoque vel audientes exemplum facti, ad studium religionis accenderet. Scriptum est ergo hoc modo:

‘Culmen, opes, subolem, pollentia regna, The epitaph
on his tomb.
triumphos,

Exuvias, procures, mœnia, castra, lares;
Quæque patrum virtus, et quæ conghesserat ipse
Cædual armipotens, liquit amore Dei,
Ut Petrum, sedemque Petri rex cerneret hospes,
Cujus fonte meras sumeret almus aquas.
Splendificumque jubar radianti carperet haustu,
Ex quo vivificus fulgor ubique fluit.
Percipiensque alacer redivivæ præmia vitæ,
Barbaricam rabiem, nomen et inde suum
Conversus convertit ovans: Petrumque vocari
Sergius antistes jussit, ut ipse pater
Fonte renascentis, quem Christi gratia purgans
Protinus albatum vexit in arce poli.
Mira fides regis! clementia maxima Christi,
Cujus consilium nullus adire potest!
Sospes enim veniens supremo ex orbe Britannî,
Per varias gentes, per freta, perque vias,
Urbem Romuleam vidit, templumque verendum
Aspexit, Petri mystica dona gerens.
Candidus inter oves Christi sociabilis ibit:
Corpore nam tumulum, mente superna tenet.
Commutasse magis sceptrorum insignia credas,
Quem regnum Christi promeruisse vides.

‘Hic depositus est Cædual, qui et Petrus, rex Saxonum, sub die duodecimo kalendarum Maiarum, indictione secunda; qui vixit

annos plus minus triginta, imperante domno Justiniano piissimo Augusto, anno ejus consulatus quarto, pontificante apostolico viro domno Sergio papa anno secundo.⁷

Abeunte autem Romam Cædualla, successit in regnum Ini de stirpe regia; qui cum triginta et septem¹ annis imperium tenuisset gentis illius, et ipse relicto regno² ac junioribus³ commendato, ad limina beatorum apostolorum Gregorio pontificatum tenente profectus est, cupiens in vicinia sanctorum locorum ad tempus peregrinari in terris, quo familiarius a sanctis recipi mereretur in cælis: quod his temporibus plures de gente Anglorum, nobiles, ignobiles, laici, clerici, viri ac feminae certatim facere consuerunt⁴.

CAP. VIII.

Ut Theodoro defuncto archiepiscopatus gradum Berctuald suscepit: et inter plurimos quos ordinavit, etiam Tobiam virum doctissimum Hrofensi ecclesie fecerit antistitem.

ANNO autem post hunc quo Cædualla Romæ defunctus est proximo, id est, sexcentesimo nonagesimo incarnationis Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ archiepiscopus senex et plenus dierum, id est, annorum octoginta octo, defunctus est; quem se numerum annorum fuisse habiturum, ipse jamdudum somnii revelatione edoctus suis prædicere solebat. Mansit autem in episcopatu annis viginti duobus, sepultusque est in ecclesia sancti Petri, in qua omnium⁵ episcoporum Doruvernensium sunt corpora

¹ *triginta et septem*] If this is correct, Ine must have abdicated in A.D. 725; but the S. Chron., usually a trustworthy authority as to Wessex, dates his abdication A.D. 728.

² *relicto regno*] See Malmesbury, i. 35, for a curious story as to the manner in which this was brought about. It is appended in a foot-note to p. 49 of the English Historical Society's edition, as being only found in some MSS.

³ *junioribus*] To Æthelhard, his kinsman, who reigned till A.D.

741. S. Chron.

⁴ *consuerunt*] Wilfrith set the example (Hædde, 3), and it was largely followed. See more, infra, Boniface's Letter to Cuthberht. H.

⁵ *in qua omnium*] All the archbishops were buried in this church, either in the interior or in the northern portico, till Cuthberht built the church of St. John Baptist near Christchurch, for the burial-place of himself and his successors. Twysden, p. 2210.

deposita: de quo una cum consortibus ejusdem sui gradus recte ac veraciter dici potest, quia¹ corpora ipsorum in pace sepulta sunt, et nomen eorum vivet in generationes et generationes. Ut enim breviter dicam, tantum profectus spiritalis² tempore præsulatus illius Anglorum ecclesiæ, quantum nunquam antea potuere, ceperunt. Cujus personam, vitam, ætatem, et obitum, epitaphium quoque monumenti ipsius versibus heroicis³ triginta et quatuor palam ac lucide cunctis illo advenientibus pandit; quorum primi sunt hi:

‘Hic sacer in tumba⁴ pausat cum corpore præsul,
Quem nunc Theodorum lingua Pelasga vocat.
Princeps pontificum, felix, summusque sacerdos
Limpida discipulis dogmata disseruit.’

Ultimi autem hi:

‘Namque diem nonamdecimam September habebat,
Cum carnis claustra spiritus egreditur.
Alma novæ scandens felix consortia vitæ,
Civibus angelicis junctus in arce poli.’

Successit⁵ autem Theodoro in episcopatu Berctuald⁶, qui erat abbas in monasterio quod juxta ostium aquilonale fluminis Genladæ⁷ positum Racuulfe⁸ nuncupatur: vir et ipse scientia Scripturarum imbutus, sed et

Berhtwald
succeeds
him;

¹ quia] Ecclus. xlv. 14.

² profectus spiritalis] ‘Hic excitavit fidelium voluntatem ut in civitatibus et villis ecclesias fabricarentur, parochias distinguerent, et assensus regio his procuravit; ut siqui sufficientes essent super proprium fundum construere ecclesias, earundem perpetuo patronatu gauderent: si inter limites alterius alicujus domini ecclesias facerent, ejusdem fundi domini notarentur pro patronis.’ Elmhams, quoted by S.

³ heroicis] See p. 24, note 7; and p. 367.

⁴ tumba] Gocelin, ii. 27, bears witness to the translation of the remains of Theodorus, along with those of Augustinus: ‘Prænominatissimi

autem Theodori remoto in translatione tumbæ operculo sua omnibus affatim satisfacit thurificatio, ita ut in claustrum fratrum etiam hæc erumperet oblectatio. Jacebat uti a primordio erat depositus, integra forma, metropolitani sacerdotii pallio et monachili tantum obductus cuculla. Tanta erat gratia, ut arbitraretur adhuc solida vigere carne.’

⁵ Successit] The opening of a new chapter in many MSS.

⁶ Berctuald] Beorhtwald, Brihtwald, S. Chron.

⁷ Genladæ] Now the Inlade.

⁸ Racuulfe] Called Regulbium, Not. Utr. Imp. M. H. B. p. xxiv, by the Romans. Spelt also Raculf, Raculve, by the Saxons. Hither it

ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi prædecessori suo minime comparandus: qui

elected	electus est quidem in episcopatum anno Dominicæ
July 1,	incarnationis sexcentesimo nonagesimo secundo,
A.D. 692,	die primo mensis Julii, regnantibus in Cantia

Victredo¹ et Suæbhardo²; ordinatus autem anno sequente

consecrated	tertio die kalendarum Juliarum Dominica a
June 29,	Goduine ³ metropolitano episcopo Galliarum: et
A.D. 693.	sedit in sede sua pridie kalendarum Septembrium

Dominica; qui inter multos quos ordinavit antistites, etiam Gebmundo⁴ Hrofensis ecclesiæ præsule defuncto Tobiam pro illo consecravit, virum Latina, Græca et Saxonica lingua atque eruditione multipliciter instructum.

was that Æthelberht transferred his palace, see p. 55, note 3; but the monastery was not founded till after A.D. 669, by one Bassa, to whom the land had been granted by King Ecgberht. S. Chron.

¹ *Victredo*] See p. 277. Wihtred bought off Ine with a present of 30,000 marks. He also called the councils of Baccancelde, in A.D. 694, and Berghamstede, in A.D. 696, and made many gifts of land to the Church.

² *Suæbhardo*] The Saxon Chronicle mentions Wæbhard as a second king of Kent with Wihtred in A.D. 692, but in A.D. 694 makes Wihtred succeed, as if alone. This is all that is really known of Wæbhard. Westminster makes him Wihtred's brother. Thorn says that he came to

the throne by violence. Cf. Kemble, Sax. in Eng. i. 148.

³ *Goduine*] Guodune, S. Chron. Archbishop of Lyons.

⁴ *Gebmundo . . . defuncto*] When Gebmund died is a matter of uncertainty. The Saxon Chronicle, followed seemingly by Florence and Westminster, dates his death A.D. 693; but itself appears to be only copying Bede, for it makes Gebmund's death follow immediately on Berhtwald's consecration, which really did take place in A.D. 693. We find Gebmund's name as present at the council of Berghamstede in A.D. 696; but, on the other hand, we find Tobias, his successor, present as bishop of Rochester, at Baccancelde in A.D. 694. S. Chron.

CAP. IX.

Ut Ecgberet vir sanctus ad prædicandum in Germaniam venire voluerit, nec valuerit: porro Victheret advenerit quidem; sed quia nec ipse aliquid profecisset, rursum in Hiberniam, unde venerat, redierit.

Eo tempore venerabilis et cum omni honorificentia nominandus famulus Christi et sacerdos Ecgberet¹, quem [Circ. A.D. 689] in Hibernia insula peregrinam ducere vitam pro Ecgberht adipiscenda in cælis patria retulimus², proposuit sends missionaries to the Germans, animo pluribus prodesse; id est, inito opere apostolico, verbum Dei aliquibus earum quæ nondum³ audierant gentibus evangelizando committere: quarum in Germania plurimas noverat esse nationes, a quibus Angli vel Saxones qui nunc Britanniam incolunt, genus et originem duxisse noscuntur; unde hætenus a vicina gente Brettonum corrupte Garmani nuncupantur. Sunt autem Fresones⁴, Rugini, Danai⁵, Hunni⁶, Antiqui Saxones⁷, Boructuari⁸: sunt alii perplures eisdem in partibus populi paganis adhuc ritibus servientes, ad quos venire præfatus Christi miles circumnavigata Britannia disposuit, si quos forte ex illis ereptos Satanæ ad Christum transferre valeret; vel si hoc fieri non posset, Romam venire ad videnda atque adoranda beatorum apostolorum ac martyrum Christi limina cogitavit.

Sed ne aliquid horum perficeret, superna illi oracula simul et opera restiterunt. Siquidem electis sociis strenuissimis et

¹ *Ecgberet*] Commemorated April 24. Smith judges that the events of this chapter must have taken place about A.D. 689. See Surius, iii. 818.

² *retulimus*] See p. 203.

³ *nondum*] This cannot be strictly true; for Spelman tells us, Conc. i. 126, that Offo had preached to the Germans in A.D. 603; and Bede himself tells us that Wilfrith had done so when he was driven by stress of weather to Fresia, about A.D. 679; p. 336.

⁴ *Fresones*] See p. 308, note 4.

⁵ *Danai*] Qy. Dani?

⁶ *Hunni*] This was the common name in mediæval Europe for the Avars, whose territory stretched through a large part of the continent of Europe.

⁷ *Antiqui Saxones*] See p. 36, note 4.

⁸ *Boructuari*] 'The inhabitants of a district upon the river Neckar.' Stev. Cf. Taylor's Words and Places, p. 156.

ad prædicandum verbum idoneis, utpote actione simul et
 being hin- eruditione præclaris, præparatisque omnibus quæ
 dered by navigantibus esse necessaria videbantur, venit die
 miracle from quodam mane primo ad eum unus de fratribus,
 going him- quodam in Britannia, et minister Deo
 self. discipulus quondam in Brittania, et minister Deo
 dilecti sacerdotis Boisili¹, cum esset idem Boisil præpositus
 monasterii Mailrosensis sub abbate Eata, ut supra narravimus,
 referens ei visionem quæ sibi eadem nocte apparuisset: ‘Cum
 expletis,’ inquit, ‘hymnis matutinalibus in lectulo membra
 posuissem, ac levis mihi somnus obrepsisset, apparuit magister
 quondam meus et nutritor amantissimus Boisil, interrogavitque
 me, an eum cognoscere possem. Aio, “Etiam: tu es enim
 Boisil.” At ille: “Ad hoc,” inquit, “veni, ut responsum Domini
 Salvatoris Ecgbercto adferam, quod te tamen referente oportet
 ad illum venire. Dic ergo illi quia non valet iter quod propo-
 suit, implere: Dei enim voluntatis est ut ad Columbæ monas-
 teria magis pergat docenda.”’ Erat autem Columba² primus
 doctor fidei Christianæ transmontanis Pictis ad aquilonem,
 primusque fundator monasterii quod in Hii insula multis diu
 Scottorum Pictorumque populis venerabile mansit. Qui vide-
 licet Columba nunc a nonnullis composito a Cella et Columba
 nomine Columcelli vocatur. Audiens autem verba visionis
 Ecgberct, præcepit fratri qui retulerat ne cuiquam hæc alteri
 referret, ne forte inlusoria esset visio. Ipse autem tacitus rem
 considerans, veram esse timebat: nec tamen a præparando
 itinere, quo ad gentes docendas iret, cessare volebat.

At post dies paucos rursum venit ad eum præfatus frater,
 dicens quia et ea nocte sibi post expletos matutinos Boisil per
 visum apparuerit, dicens: ‘Quare tam negligenter ac tepide
 dixisti Ecgbercto quæ tibi dicenda præcepi? At nunc vade, et
 dic illi quia, velit nolit, debet ad monasteria Columbæ venire,
 quia aratra eorum non recte incedunt: oportet autem eum ad
 rectum hæc tramitem revocare.’ Qui hæc audiens denuo præ-
 cepit fratri, ne hæc cui patefaceret. Ipse vero tametsi certus
 est factus de visione, nihilominus tentavit iter dispositum cum

¹ *Boisili*] See pp. 278, 282.

² *Columba*] See p. 146.

fratribus memoratis incipere. Cumque jam navi imposuissent quæ tanti itineris necessitas poscebat, atque opportunos aliquot dies ventos exspectarent, facta est nocte quadam tam sæva tempestas, quæ perditis nonnulla ex parte his quæ in navi erant rebus, ipsam in littus jacentem inter undas relinqueret: salvata sunt tamen omnia quæ erant Ecgbercti, et sociorum ejus. Tum ipse quasi propheticum illud¹ dicens, 'Quia propter me est tempestas hæc,' subtraxit se illi profectioni et remanere domi passus est.

At vero unus de sociis ejus, vocabulo Victberet, cum esset et ipse contemptu mundi ac doctrinæ scientia insignis, nam multos annos in Hibernia peregrinus anachoreticam in magna perfectione vitam egerat, ascendit navem, et Fresiam perveniens duobus annis continuis genti illi ac regi ejus Rathbedo² verbum salutis prædicabat, neque aliquem tanti laboris fructum apud barbaros invenit auditores. Tunc reversus ad dilectæ locum peregrinationis, solito in silentio vacare Domino cœpit; et quoniam externis prodesse ad fidem non poterat, suis amplius ex virtutum exemplis prodesse curabat.

Wihthberht
preaches in
Fresia

[circ. A.D. 690].

CAP. X.

Ut Vilbrord in Fresia prædicans multos ad Christum converterit; et ut socii ejus Heuualdi sint martyrium passi.

UT autem vidit vir Domini Ecgberet, quia nec ipse ad prædicandum gentibus venire permittebatur, retentus ob aliam sanctæ ecclesiæ utilitatem de qua oraculo fuerat præmonitus; nec Victberet illas deveniens in partes quicquam proficiebat: tentavit adhuc in opus verbi mittere viros sanctos et industrios, in quibus eximius

Ecgerht
sends Wil-
brord with
eleven
others to the
Fresians.

¹ *propheticum illud*] Jonah i. 12.

² *Rathbedo*] It is characteristically told of him, that, on being brought to baptism, he drew back when he

had already plunged one foot into the bath, because he was told that all his ancestors were in hell. Vita Vilbrordi, Act. SS. Benedd. iii. 601.

Vilbrord¹ presbyterii gradu et merito præfulgebat. Qui cum illo advenissent², erant autem numero duodecim³, divertentes ad Pippinum ducem Francorum, gratanter ab illo suscepti sunt: et quia nuper citeriorem Fresiam⁴, expulso inde Rathbedo rege, ceperat, illo eos ad prædicandum misit; ipse quoque imperiali auctoritate juvans, ne quis prædicantibus quicquam molestiæ inferret; multisque eos qui fidem suscipere vellent beneficiis adtollens: unde factum est, opitulante gratia divina, ut multos in brevi ab idolatria ad fidem converterent Christi.

Horum secuti exempla duo quidam presbyteri de natione
 The two Anglorum, qui in Hibernia multo tempore pro
 Hewalds æterna patria exulaverant, venerunt ad provinciam

¹ *Vilbrord*] Wilbrord, Willbrord, S.V. See his Life by Alcuin in Act. SS. Benedd. iii. 601. He was a native of Northumbria, educated at Ripon, who afterwards went to Ireland with Egberht, and then to Fresia. He is commemorated Nov. 6. S.

² *advenissent*] A.D. '690. S. Willibrordus tunc presbyter, miræque sanctitatis vir Adalbertus confessor, cum aliis 10... ad Pippinum ducem Francorum pervenerunt.' Pertz, Monumenta Germaniæ Historica, ii. 220.

³ *duodecim*] An account is given in Surius, ii. 5, of this mission, with the names of all the twelve, by one Marcellinus, who reckons himself the twelfth, the other eleven being Wilbrord, Swithberht, Acca, Wihtberht, Willibald, Winibald, Lebuin, the two Hewalds, Werenfrid, and Adalberht, a deacon. But Marcellinus seems to be quite untrustworthy; for the two Hewalds are mentioned below as having followed the example of these twelve, in a mission to the Ealdsexe. Wihtberht, who according to him was slain by Rathbede, probably (see end of last chapter) never left Ireland after his return from Fresia; and Acca, who, he says, was made bishop of Hexham by Wilfrith, whom in fact he suc-

ceeded, probably, see p. 343, never left England at all, but to go to Rome as Wilfrith's companion, when he may have passed through Fresia.

⁴ *citeriorem Fresiam*] In relation to what country was this Fresia 'citerior'? Smith thinks that it may be Holland, which would be nearer to England than what was commonly called Fresia, beyond the Zuyder Zee; or the country watered by the Meuse and the Waal, which might be called 'Hither Fresia' by the Franks. The Annals of Metz, in a passage extracted from Du Chesne by Hussey, seem to favour this latter view, saying, 'B. Pipinum ducem seniore avum hujus, populum inter Carbonariam Silvam et Mosam fluvium et usque ad Fresiorum fines vastis limitibus habitantem, justis legibus gubernasse.' The Annales Xantenses have, under A.D. 694, 'Pippinus dux Ratbodum ducem Fresonum bellando vicit, Fresiamque sibi subjugavit, et S. Willibrordum, a beato Sergio papa consecratum, illuc ad prædicandum verbum Dei direxit. S. vero Adalbertus in loco qui dicitur Ekmunda usque ad tempus exitus sui apud quendam Eggonem mansit.' Pertz, ii. 220. See too Annals of Metz, Bouquet's Recueil des Historiens des Gaules et de la France, ii. 680.

Antiquorum Saxonum, si forte aliquos ibidem prædicando Christo adquirere possent. Erant autem preaching
to the Old
Saxons unius ambo, sicut devotionis, sic etiam vocabuli: nam uterque eorum appellabatur Heuuald¹; ea autem distinctione, ut pro diversa capillorum specie unus Niger Heuuald, alter Albus Heuuald diceretur: quorum uterque pietate religionis imbutus, sed Niger Heuuald magis sacrarum litterarum erat scientia institutus. Qui venientes in provinciam, intraverunt hospitium cujusdam villici, petieruntque ab eo, ut transmitterentur ad satrapam² qui super eum erat, eo quod haberent aliquid legationis et causæ utilis, quod deberent ad illum perferre. Non enim habent regem³ iidem Antiqui Saxones, sed satrapas plurimos suæ genti præpositos, qui ingruente belli articulo mittunt æqualiter sortes, et quemcumque sors ostenderit, hunc tempore belli ducem omnes sequuntur, huic obtemperant; peracto autem bello, rursum æqualis potentiae omnes fiunt satrapæ. Suscepit ergo eos villicus, et promittens se mittere eos ad satrapam qui super se erat, ut petebant, aliquot diebus secum retinuit.

Qui cum cogniti essent a barbaris quod essent alterius religionis, nam et psalmis semper atque orationibus vacabant, et quotidie sacrificium Deo victimæ salutaris offerebant, habentes secum vascula sacra et tabulam altaris vice dedicatam, suspecti sunt habiti, quia si pervenirent ad satrapam et loquerentur cum illo, averterent illum a diis suis et ad novam Christianæ fidei religionem transferrent; sicque paulatim omnis eorum provincia veterem cogeretur nova mutare culturam. Itaque are martyred. rapuerunt eos subito, et interemerunt: Album quidem Heuualdum veloci occisione gladii, Nigellum autem longo suppliciorum cruciatu et horrenda membrorum omnium disceptione: quos interemptos in Rheno projecerunt. Quod cum satrapa ille quem videre volebant audisset, iratus est valde quod ad se venire volentes peregrini non permetterentur; et mittens occidit vicinos illos omnes, vicumque incendio con-

¹ *Heuuald*] Heawold, S.V.

² *satrapam*] Ealdorman, S.V.

³ *Non enim habent regem*] Com-

pare a similar account given by Tacitus, Germ. 7. 12; and see Kemble, i. 144.

sumpsit. Passi¹ sunt autem præfati sacerdotes et famuli Christi, quinto nonarum Octobrium die.

Nec martyrio eorum cælestia defuere miracula. Nam cum perempta eorum corpora amni, ut diximus, a paganis essent injecta, contigit ut hæc contra impetum fluvii decurrentis, per quadraginta fere millia passuum, ad ea usque loca ubi illorum erant socii, transferrentur. Sed et radius lucis permaximus atque ad cælum usque altus omni nocte supra locum fulgebat illum ubicumque ea pervenisse contingeret, et hoc etiam pagani qui eos occiderant intuentibus. Sed et unus ex eis in visione nocturna apparuit cuidam de sociis suis, cui nomen erat Tilmon, viro illustri, et ad sæculum quoque nobili, qui de milite factus fuerat monachus; indicans quod eo loci corpora eorum posset invenire, ubi lucem de cælo terris radiasse conspiceret. Quod ita completum est. Inventa namque eorum corpora juxta honorem martyribus condignum recondita sunt, et dies passionis vel inventionis eorum congrua illis in locis veneratione celebratur. Denique gloriosissimus dux Francorum Pippin, ubi hæc comperit, misit et adducta ad se eorum corpora condidit cum multa gloria in ecclesia² Coloniae civitatis, juxta Rhenum. Fertur autem quia in loco in quo occisi sunt fons ebullierit, qui in eodem loco usque hodie copiosa fluenti sui dona profundat.

CAP. XI.

Ut viri venerabiles Suidberct in Brittania, Vilbrord Romæ sint in Fresiam ordinati episcopi.

PRIMIS sane temporibus adventus eorum in Fresiam mox ut
[A. D. 692.] comperit Vilbrord datam sibi a principe licentiam
Wilbrord ibidem prædicandi, acceleravit venire Romam,
goes to ejus sedi apostolicæ tunc Sergius papa præerat, ut
Rome. cum ejus licentia et benedictione desideratum evangelizandi
 gentibus opus iniret: simul et reliquias beatorum apostolorum

¹ *Passi*] The Gallican Martyrology says they were martyred in Westphalia. S.

² *ecclesia*] They were buried in the collegiate church of S. Cunibert. S.

ac martyrum Christi ab eo se sperans accipere, ut dum in gente cui prædicaret destructis idolis ecclesias institueret, haberet in promptu reliquias sanctorum quas ibi introduceret; quibusque ibidem depositis, consequenter in eorum honorem quorum essent illæ, singula quæque loca dedicaret. Sed et alia perplura quæ tanti operis negotium quærebat, vel ibi discere, vel inde accipere cupiebat. In quibus omnibus cum sui voti compos esset effectus, ad prædicandum rediit.

Quo tempore fratres qui erant in Fresia verbi ministerio mancipati, elegerunt ex suo numero virum modestum moribus et mansuetum corde Suidberctum¹ qui eis ordinaretur antistes, quem Britanniam destinatum ad petitionem eorum ordinavit² reverentissimus Wilfrith ordains Swithberht missionary bishop to the Fresians, A.D. 693, Vilfrid episcopus, qui tunc forte patria pulsus³ in Merciorum regionibus exulabat. Non enim eo tempore habebat episcopum Cantia, defuncto quidem Theodoro, sed needum Berctualdo successore ejus, qui trans mare ordinandus ierat, ad sedem episcopatus sui reverso.

Qui videlicet Suidberet accepto episcopatu, de Britannia regressus, non multo post ad gentem Boructuarorum secessit, ac multos eorum prædicando ad viam veritatis perduxit. Sed expugnatis non longo post tempore Boructuaris a gente Antiquorum Saxonum, dispersi sunt quolibet hi qui verbum receperant; ipse antistes cum quibusdam Pippinum petiit, qui interpellante Bliththrydæ⁴ conjugæ suæ, dedit ei locum mansionis in insula quadam Rheni, quæ lingua eorum vocatur 'In littore⁵.' in qua ipse, constructo monasterio quod hactenus hæredes ejus possident, aliquandiu continentissimam gessit vitam, ibique diem clausit ultimum⁶.

¹ *Suidberctum*] See his life, by one Marcellinus, in Surius, ii. 5; but cf. Mabil. Act. SS. Benedd. iii. 239, where he, followed by Smith, thinks it a forgery. Surius, ii. 12, wrongly says that Swithberht was consecrated by Ecgberht.

² *ordinavit*] This must have been in A.D. 693, for Berhtwald returned in A.D. 694.

³ *pulsus*] Cf. p. 332, note 3, A.D. 691.

⁴ *Bliththrydæ*] Latinized from its Frank pronunciation into Plectrudis, and so usually written.

⁵ *In littore*] The German name is Werde, now Kaiserwerth, on the Rhine, below Cologne. Act. SS. Benedd. iii. 242.

⁶ *diem clausit ultimum*] According to some 'Short Annals of the Franks' in Du Chesne, ii. 6, he died in A.D. 713. Smith however concludes that

Postquam vero per annos aliquot in Fresia qui advenerant
 Wilbrord consecrated bishop of Fresia at Rome, A.D. 696. docuerunt, misit Pippin, favente omnium consensu, virum venerabilem Vilbrordum Romam, cujus adhuc pontificatum Sergius habebat, postulans ut eidem Fresonum genti archiepiscopus ordinaretur. Quod ita ut petierat impletum est anno¹ ab incarnatione Domini sexcentesimo nonagesimo sexto. Ordinatus est autem in ecclesia sanctæ martyris Cecilie, die natalis ejus², imposito sibi a papa memorato nomine Clementis: ac mox remissus ad sedem episcopatus sui, id est, post dies quatuordecim, ex quo in urbem venerat.

Donavit autem ei Pippin locum cathedræ episcopalis in castello suo inlustri, quod antiquo gentium illarum verbo Viltaburg³, id est, Oppidum Viltorum, lingua autem Gallica Trajectum vocatur; in quo ædificata ecclesia⁴, reverentissimus pontifex longe lateque verbum fidei prædicans, multosque ab errore revocans, plures per illas regiones ecclesias, sed et monasteria nonnulla construxit. Nam non multo post alios quoque illis in regionibus ipse constituit antistites ex eorum numero fratrum qui vel secum, vel post se illo ad prædicandum venerant; ex quibus aliquanti jam dormierunt in Domino. Ipse autem Vilbrord, cognomento Clemens, adhuc superest⁵ longa jam venerabilis ætate, utpote tricesimum et sextum in episcopatu habens

he died in A.D. 715, doing so on the authority of Marcellinus, whom however he himself thinks untrustworthy, and of a letter of Bishop Ludger, given by Surius, ii. 31, which says that in A.D. 748 was the thirty-third anniversary of his death. Swithberht was canonized by Leo III, and is said to have been the first to be solemnly invoked among the saints.

¹ anno . . . sexto] Omitted in S.V.

² ejus] St. Cecilia's Day is Nov. 22, but this does not fall on a Sunday, the usual day for the consecration of bishops. So Stevenson suggests that 'ejus' refers to Willibrord, not Cecilia.

³ Viltaburg] There is a place now

called Wiltberg in Brandenburg: but this is too distant from the scene of Willibrord's labours. Stev. Trajectum is the modern Utrecht.

⁴ ecclesia] A church to St. Saviour, built by Willibrord in Utrecht, is mentioned in Boniface's Epistles, Ep. 97. Stevenson states that Boniface records the building of a church of St. Martin by Willibrord, Ep. 105.

⁵ superest] He was still living then in A.D. 731. Various dates are given for his death; but considering that they are founded on statements such as that of the Gallic Martyrology, that he was bishop forty years, and that of Boniface, that he reigned fifty, it would be unsafe to trust to them implicitly.

annum, et post multiplices militiæ cælestis agones ad præmia remunerationis supernæ tota mente suspirans.

CAP. XII.

Ut quidam in provincia Nordanhymbrorum a mortuis resurgens, multa et tremenda et desideranda quæ viderat narraverit.

HIS temporibus¹ miraculum memorabile et antiquorum simile in Brittainia factum est. Namque ad excitationem viventium de morte animæ quidam aliquandiu mortuus ad vitam resurrexit corporis, et multa memoratu digna quæ viderat, narravit; e quibus hic aliqua breviter perstringenda esse putavi. Erat ergo paterfamilias in regione Nordanhymbrorum Drythelm quæ vocatur Incuneningum², religiosam cum domo sees a vision, sua gerens vitam: qui infirmitate corporis tactus, et hac crescente per dies ad extrema perductus, primo tempore noctis defunctus est; sed diluculo reviviscens ac repente residens, omnes qui corpori flentes assederant, timore immenso perculsos in fugam convertit: uxor tantum quæ amplius amabat, quamvis multum tremens et pavida, remansit: quam ille consolatus, ‘Noli,’ inquit, ‘timere, quia jam vere resurrexi a morte qua tenebar, et apud homines sum iterum vivere permissus; non tamen ea mihi qua ante consueeram conversatione, sed multum dissimili ex hoc tempore vivendum est.’ Statimque surgens abiit ad villulæ oratorium, et usque ad diem in oratione persistens, mox omnem quam possederat substantiam in tres divisit portiones, e quibus unam conjugi, alteram filiis tradidit, tertiam sibi ipse retentans, statim pauperibus distribuit. Nec multo post sæculi curis absolutus ad monasterium Mailros, quod Tuidi fluminis circumflexu maxima ex parte clauditur, pervenit; ac-

¹ *His temporibus*] A.D. 671. Ann. Xantenses, ad a. ‘671. Hoc anno quidam in Britannia a morte resurgens, multa quæ vidit de locis penarum et purgatorii ignis loco enarravit.’ Pertz, ii. 220.

² *Incuneningum*] ‘Perhaps Cunningham in Scotland, where the monks of Melrose, at a later time, had possessions; see Liber de Melrose, i. 72, 74.’ Stev.

ceptaque tonsura, locum secretæ mansionis quam præviderat abbas, intravit: et ibi usque ad diem mortis in tanta mentis et corporis contritione duravit, ut multa illum, quæ alios laterent, vel horrenda vel desideranda vidisse, etiamsi lingua sileret, vita loqueretur.

Narrabat autem hoc modo quod viderat: ‘Lucidus,’ inquit, ‘aspectu, et clarus erat indumento qui me ducebat. Incedebamus autem tacentes, ut videbatur mihi, contra ortum solis solstitialem; cumque ambulemus, devenimus ad vallem multæ latitudinis ac profunditatis, infinitæ autem longitudinis; quæ ad lævam nobis sita, unum latus flammis ferventibus nimium terribile, alterum furenti grandine ac frigore nivium omnia perflante atque verrente non minus intolerabile præferebat. Utrumque autem erat animabus hominum plenum, quæ vicissim hinc inde videbantur quasi tempestatis impetu jactari. Cum enim vim fervoris immensi tolerare non possent, prosiliebant miseræ in medium frigoris infesti: et cum neque ibi quippiam requiei invenire valerent, resiliebant rursus urendæ in medium flammarum inextinguibilem. Cumque hac infelici vicissitudine longe lateque, prout aspicere poteram, sine ulla quietis intercapedine innumerabilis spirituum deformium multitudo torquebatur; cogitare cœpi quod hic fortasse esset infernus, de cujus tormentis intolerabilibus narrare sæpius audivit. Respondit cogitationi meæ ductor qui me præcedebat: “Non hoc,” inquit, “suspiceris; non enim hic infernus est ille quem putas.”

‘At cum me hoc spectaculo tam horrendo perterritum paulatim in ulteriora produceret, vidi subito ante nos obscurari incipere loca, et tenebris omnia repleri. Quas cum intraremus, in tantum paulisper condensatæ sunt, ut nihil præter ipsas aspicerem, excepta dumtaxat specie et veste ejus qui me ducebat. Et cum progredieremur sola sub nocte per umbras, ecce subito apparent ante nos crebri flammarum tetrarum globi, ascendentes quasi de puteo magno, rursumque decedentes in eundem. Quo cum perductus essem, repente ductor meus disparuit, ac me solum in medio tenebrarum et horridæ visionis reliquit. At cum iidem globi ignium sine intermissione modo alta peterent, modo ima baratri repeterent, cerno omnia quæ ascendebant

fastigia flammarum plena esse spiritibus hominum, qui instar favillarum cum fumo ascendentium nunc ad sublimiora projicerentur, nunc retractis ignium vaporibus relaberentur in profunda. Sed et foetor incomparabilis cum eisdem vaporibus ebulliens omnia illa tenebrarum loca replebat. Et cum diutius ibi pavidus consisterem, utpote incertus quid agerem, quo verterem gressum, qui me finis maneret: audio subitum post terga sonitum immanissimi fletus ac miserrimi, simul et cachinnum crepitantem quasi vulgi indocti captis hostibus insultantis. Ut autem sonitus idem clarior redditus ad me usque pervenit, considero turbam malignorum spirituum, quæ quinque animas hominum mœrentes ejulantesque, ipsa multum exultans et cachinnans, medias illas trahebat in tenebras: e quibus videlicet hominibus, ut dignoscere potui, quidam erat adtonsus ut clericus, quidam laïcus, quædam femina. Trahentes autem eos maligni spiritus descenderunt in medium baratri illius ardentis; factumque est ut cum longius subeuntibus eis fletum hominum et risum dæmoniorum clare discernere nequirem, sonum tamen adhuc promiscuum in auribus haberem. Interea ascenderunt quidam spirituum obscurorum de abyssu illa flammivoma, et adcurrentes circumdederunt me, atque oculis flammantibus et de ore ac naribus ignem putidum efflantes angebant; forcipibus quoque igneis quos tenebant in manibus, minitabantur me comprehendere, nec tamen me ullatenus contingere, tametsi terrere præsumebant. Qui cum undiqueversum hostibus et cæcitate tenebrarum conclusus huc illucque oculos circumferrem, si forte alicunde quid auxilii quo salvarer, adveniret, apparuit retro via qua veneram quasi fulgor stellæ meantis inter tenebras, qui paulatim crescens et ad me ocius festinans ubi adpropinquavit dispersi sunt et aufugerunt omnes qui me forcipibus rapere quærebant spiritus infesti.

‘Ille autem qui adveniens eos fugavit, erat ipse qui me ante ducebat: qui mox conversus ad dexterum iter, quasi contra ortum solis brumalem me ducere cœpit. Nec mora, exemptum tenebris in auras me serenæ lucis eduxit: cumque me in luce aperta duceret, vidi ante nos murum permaximum, cujus neque longitudini hinc vel inde, neque altitudini ullus esse terminus

videretur. Cœpi autem mirari quare ad murum accederemus, cum in eo nullam januam vel fenestram, vel ascensum alicubi conspicerem. Cum ergo pervenissemus ad murum, statim nescio quo ordine fuimus in summitate ejus. Et ecce ibi campus erat latissimus ac lætissimus, tantaque fragrantia vernantium flosculorum plenus, ut omnem mox fœtorem tenebræ fornacis, qui me pervaserat, effugaret admirandi hujus suavitas odoris. Tanta autem lux cuncta ea loca perfuderat, ut omni splendore diei, sive solis meridiani radiis videretur esse præclarior. Erantque in hoc campo innumera hominum albatorum conventicula, sedesque plurimæ agminum lætantium. Cumque inter choros felicium incolarum medios me duceret, cogitare cœpi quod hoc fortasse esset regnum cælorum, de quo prædicari sæpius audivi. Respondit ille cogitatu meo : “Non,” inquit, “non hoc est regnum cælorum quod autumas.”

‘Cumque procedentes transissemus et has beatorum mansiones spirituum, aspicio ante nos multo majorem luminis gratiam quam prius; in qua etiam vocem cantantium dulcissimam audivi; set et odoris fragrantia miri tanta de loco effundebatur, ut is quem antea degustans quasi maximum rebar, jam permoticus mihi odor videretur: sicut etiam lux illa campi florentis eximia, in comparatione ejus quæ nunc apparuit lucis, tenuissima prorsus videbatur, et parva. In cujus amœnitatem loci cum nos intraturos sperarem, repente ductor substitit; nec mora, gressum retorquens, ipsa me qua venimus via reduxit.

‘Cumque reversi perveniremus ad mansiones illas lætas spirituum candidatorum, dixit mihi: “Scis quæ sint ista omnia quæ vidisti?” Respondi ego, “Non.” Et ait: “Vallis illa quam aspexisti flammis ferventibus et frigoribus horrenda rigidis, ipse est locus in quo examinandæ et castigandæ sunt animæ illorum, qui differentes confiteri et emendare scelera quæ fecerant, in ipso tandem mortis articulo ad pœnitentiam confugiunt, et sic de corpore exeunt: qui tamen quia confessionem et pœnitentiam vel in morte habuerunt, omnes in die judicii ad regnum cælorum perveniunt. Multos autem preces viventium et elemosynæ et jejunia et maxime celebratio missarum, ut etiam ante diem judicii liberentur, adjuvant. Porro puteus ille flammis

vomus ac putidus quem vidisti, ipsum est os gehennæ, in quo quicumque semel inciderit nunquam inde liberabitur in ævum. Locus vero iste florifer, in quo pulcherrimam hanc juventutem jocundari ac fulgere conspicias, ipse est in quo recipiuntur animæ eorum qui in bonis quidem operibus de corpore exeunt; non tamen sunt tantæ perfectionis, ut in regnum cælorum statim mereantur introduci: qui tamen omnes in die iudicii ad visionem Christi et gaudia regni cælestis intrabunt. Nam quicumque in omni verbo et opere et cogitatione perfecti sunt, mox de corpore egressi ad regnum cæleste perveniunt: ad cujus vicina pertinet locus ille, ubi sonum cantilenæ dulcis cum odore suavitatis ac splendore lucis audisti. Tu autem quia nunc ad corpus reverti et rursum inter homines vivere debes, si actus tuos curiosius discutere, et mores sermonesque tuos in rectitudine ac simplicitate servare studueris, accipies et ipse post mortem locum mansionis inter hæc quæ cernis agmina lætabunda spirituum beatorum. Namque ego cum ad tempus abscessissem a te, ad hoc feci ut quid de te fieri deberet agnoscerem.” Hæc mihi cum dixisset, multum detestatus sum reverti ad corpus, delectatus nimirum suavitate ac decore loci illius quem intuebar, simul et consortio eorum quos in illo videbam. Nec tamen aliquid ductorem meum rogare audebam: sed inter hæc nescio quo ordine repente me inter homines vivere cerno.’

Hæc et alia quæ viderat idem vir Domini, non omnibus passim desidiosis ac vitæ suæ incuriosis referre volebat; sed illis solummodo, qui vel tormentorum metu perterriti, vel spe gaudiorum perennium delectati, profectum pietatis ex ejus verbis haurire volebant. Denique in vicinia cellæ illius habitabat quidam monachus, nomine Hæmgils, presbyteratus etiam, quem bonis actibus adæquabat, gradu præeminens, qui adhuc superest, et in Hibernia insula solitarius ultimam vitæ ætatem pane cibario et frigida aqua sustentat. Hic sæpius ad eundem virum ingrediens, audivit ab eo repetita interrogatione, quæ et qualia essent quæ exutus corpore videret: per cujus relationem, ad nostram quoque agnitionem pervenire quæ de his pauca perstrinximus. Narrabat autem visiones suas etiam regi Aldfrido viro undecumque doctis-

which he
relates to
Hæmgils,

simo; et tam libenter, tamque studiose ab illo auditus est, ut ejus rogatu monasterio supra memorato inditus, ac monachica

and to King sit tonsura coronatus, atque ad eum audiendum
Aldfrith. sæpissime, cum illas in partes devenisset, accederet.

Cui videlicet monasterio tempore illo religiosæ ac modestæ vitæ abbas et presbyter Ediluald¹ præerat, qui nunc episcopalem Lindisfarnensis ecclesiæ cathedram condignis gradu actibus servat.

Acceptit autem in eodem monasterio locum mansionis secretiore, ubi liberius continuus in orationibus famulatus sui Conditoris vacaret. Et quia locus ipse super ripam fluminis erat situs, solebat hunc creber ob magnum castigandi corporis affectum ingredi, ac sæpius in eo supermeantibus undis immergi; sicque ibidem quamdiu sustinere posse videbatur, psalmis vel precibus insistere, fixusque manere ascendente aqua fluminis usque ad lumbos, aliquando usque ad collum; atque inde egrediens ad terram nunquam ipsa vestimenta uda atque algida deponere curabat, donec ex suo corpore calefierent et siccarentur. Cumque tempore hiemali defluentibus circa eum semifractarum crustis glacierum, quas et ipse aliquando contriverat quo haberet locum standi sive immergendi in fluvio, dicerent qui videbant: 'Mirum, frater Drythelme,' hoc enim erat viro nomen, 'quod tantam frigoris asperitatem ulla ratione tolerare præuales!' respondebat ille simpliciter, erat namque homo simplicis ingenii ac moderatæ naturæ: 'Frigidiora ego vidi.' Et cum dicerent: 'Mirum quod tam austeram tenere continentiam velis!' respondebat: 'Austeriora ego vidi.' Sicque usque ad diem suæ vocationis infatigabili cælestium bonorum desiderio corpus senile inter quotidiana jejunia domabat, multisque et verbo et conversatione saluti fuit.

¹ Ediluald] Ædiluualdus, Cont. Bed. Æthelwold, S. Chron., and Flor. Not the same with Oidiluald, c. 1. At first servant to St. Cuthbert, Prose Life, 30; afterwards abbot of Melrose, and in A.D. 721 made bishop of Lindisfarne; Flor. Authorities vary about the date of his death; the continuator of Bede

and Simeon of Durham place it in A.D. 740; Florence in A.D. 739; the Saxon Chronicle and Huntingdon in A.D. 737. He was buried in Lindisfarne; but his remains were carried away before the Danish invasion, and eventually buried at Durham. He is commemorated Feb. 12.

CAP. XIII.

Ut e contra alter ad mortem veniens, oblatum sibi a dæmonibus codicem suorum viderit peccatorum.

At contra, fuit quidam in provincia Merciorum cujus visiones ac verba, non autem et conversatio, plurimis, sed non sibimetipsi profuit. Fuit autem temporibus Coenredi¹ qui post Ædilredum² regnavit, vir in laico habitu atque officio militari positus; sed quantum pro industria exteriori regi placens, tantum pro interna suimet negligentia displicens. Admonebat ergo illum sedulo ut confiteretur, et emendaret ac relinqueret scelera sua, priusquam subito mortis superventu tempus omne pœnitendi et emendandi perderet. Verum ille, frequenter licet admonitus, spernebat verba salutis, seseque tempore sequente pœnitentiam acturum esse promittebat. Hæc inter tactus infirmitate, decidit in lectum, atque acri cœpit dolore torqueri. Ad quem ingressus rex, diligebat enim eum multum, hortabatur ut vel tunc antequam moreretur, pœnitentiam ageret commissorum. At ille respondit, non se tunc velle confiteri peccata sua, sed cum ab infirmitate resurgeret; ne exprobrarent sibi sodales, quod timore mortis faceret ea quæ sospes facere noluerat; fortiter quidem, ut sibi videbatur, locutus, sed miserabiliter, ut post patuit, dæmonica fraude seductus.

Vision of a
dying
Mercian.

Cumque morbo ingravescente denuo ad eum visitandum ac docendum rex intraret, clamabat statim miserabili voce: 'Quid vis modo? Quid huc venisti? Non enim mihi aliquid utilitatis aut salutis potes ultra conferre.' At ille: 'Noli,' inquit, 'ita

¹ Coenredi] According to the Saxon Chronicle, Cenred succeeded to Southhumbria in A.D. 702; but in A.D. 704 the same authority gives his uncle Æthelred's resignation, and his succession to Mercia. He reigned till A.D. 709.

² Ædilredum] See p. 160. One MS.

of the Saxon Chronicle, under A.D. 675, gives the answer of Pope Agatho in A.D. 680 to a request of his that the pope would confirm the monastery of Medeshamstede (Peterborough) to be free of service for ever. In A.D. 704 he became a monk in his own monastery of Bardney.

loqui, vide ut sanum sapias.' 'Non,' inquit, 'insanio, sed pessimam mihi scientiam certus præ oculis habeo.' 'Et quid,' inquit, 'hoc est?' 'Paulo ante,' inquit, 'intraverunt domum hanc duo pulcherrimi juvenes, et resederunt circa me, unus ad caput, et unus ad pedes; protulitque unus libellum perpulchrum, sed vehementer modicum, ac mihi ad legendum dedit, in quo omnia quæ unquam bona feceram, intuens scripta reperi, et hæc erant nimium pauca et modica. Receperunt codicem, neque aliquid mihi dicebant. Tum subito supervenit exercitus malignorum et horridorum vultu spirituum, domumque hanc et exterius obsedit, et intus maxima ex parte residens implevit. Tunc ille qui et obscuritate tenebrosæ faciei et primatu sedis major esse videbatur eorum, proferens codicem horrendæ visionis, et magnitudinis enormis, et ponderis pene importabilis, jussit uni ex satellitibus suis mihi ad legendum deferre. Quem cum legissem, inveni omnia scelera, non solum quæ opere vel verbo, sed etiam quæ tenuissima cogitatione peccavi, manifestissime in eo tetricis esse descripta litteris. Dicebatque ad illos qui mihi adsederant viros albatos et præclaros: "Quid hic sedetis, scientes certissime quia noster est iste?" Responderunt: "Verum dicitis: accipite, et in cumulum damnationis vestræ ducite." Quo dicto, statim disparuerunt: surgentesque duo nequissimi spiritus, habentes in manibus vomeres, perculserunt me, unus in capite, et alius in pede; qui videlicet modo cum magno tormento irrepunt in interiora corporis mei, moxque ut ad se invicem perveniunt, moriar, et paratis ad rapiendum me dæmonibus, in inferni claustra pertrahar.'

Sic loquebatur miser desperans, et non multo post defunctus pœnitentiam quam ad breve tempus cum fructu veniæ facere supersedit, in æternum sine fructu pœnis subditus facit. De quo constat quia, sicut beatus papa Gregorius de quibusdam scribit, non pro se ista cui non profuere¹, sed pro aliis viderit, qui ejus interitum cognoscentes, differre tempus pœnitentiæ, dum vacat, timerent, ne improvise mortis articulo præventi impœnitentes perirent. Quod autem codices diversos per bonos

¹ *cui non profuere*] Cf. Ecclus. xxxvii. 19.

sive malos spiritus sibi vidit offerri, ob id superna dispensatione factum est, ut meminerimus facta et cogitationes nostras non inventum diffluere, sed ad examen summi Judicis cuncta servari; et sive per amicos angelos in fine nobis ostendenda, sive per hostes. Quod vero prius candidum codicem protulerunt angeli, deinde atrum dæmones; illi perparvum, isti enormem: animadvertendum est quod in prima ætate bona aliqua fecit, quæ tamen universa prave agendo juvenis obnubilavit. Qui si e contrario errores pueritiæ corrigere in adolescentia, ac bene faciendo a Dei oculis abscondere curasset, posset eorum numero sociari, de quibus ait Psalmus¹: 'Beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata.' Hanc historiam, sicut a venerabili antistite Peethelmo didici, simpliciter ob salutem legentium sive audientium narrandam esse putavi.

CAP. XIV.

Ut item alius moriturus deputatum sibi apud inferos locum pœnarum viderit.

NOVI autem ipse fratrem quem utinam non nossem, cujus etiam nomen si hoc aliquid prodesset dicere possem, positum in monasterio nobili, sed ipsum ignobiliter viventem. Corripiebatur quidem sedulo a fratribus ac majoribus loci, atque ad castigationem vitam converti ammonebatur. Et quamvis eos audire noluisset, tolerabatur tamen ab eis longanimiter, ob necessitatem operum ipsius exteriorum: erat enim fabрили arte singularis. Serviebat autem multum ebrietati et cæteris vitæ remissioris inlecebris; magisque in officina sua die noctuque residere, quam ad psallendum atque orandum in ecclesia audiendumque cum fratribus verbum vitæ, concurrere consuebat. Unde accidit illi, quod solent dicere quidam, quia qui non vult ecclesiæ januam sponte humiliatus ingredi, necesse habet in januam inferni non sponte

Vision of a
dying
Bernician.

¹ ait Psalmus] Ps. xxxii. 1.

damnatus introduci. Percussus enim languore atque ad extrema perductus vocavit fratres, et multum mœrens ac damnato similis cœpit narrare, quia videret inferos apertos et Sathanan dimersum in profundis tartari, Caiphanque cum cæteris qui occiderunt Dominum, juxta eum flammis ultricibus contraditum: 'in quorum vicinia,' inquit, 'heu misero mihi locum despicio æternæ perditionis esse præparatum.' Audientes hæc fratres, cœperunt diligenter exhortari, ut vel tunc positus adhuc in corpore pœnitentiam faceret. Respondebat ille desperans: 'Non est mihi modo tempus vitam mutandi, cum ipse viderim iudicium meum jam esse completum.'

Talia dicens, sine viatico salutis obiit, et corpus ejus in ultimis est monasterii locis humatum, neque aliquis pro eo vel missas facere, vel psalmos cantare, vel saltem orare præsumebat. O quam grandi distantia divisit Deus inter lucem et tenebras! Beatus protomartyr Stephanus passurus mortem pro veritate, vidit cælos apertos, vidit¹ gloriam Dei, et Jesum stantem a dextris Dei; et ubi erat futurus ipse post mortem, ibi oculos mentis ante mortem, quo lætior occumberet, misit. At contra, faber iste tenebræ mentis et actionis, imminente morte, vidit aperta tartara, vidit damnationem diaboli et sequacium ejus; vidit etiam suum infelix inter tales carcerem, quo miserabilius ipse desperata salute periret, sed viventibus qui hæc cognovissent, causam salutis sua perditione relinqueret. Factum est hoc nuper in provincia Berniciorum; ac longe lateque diffamatum, multos ad agendam et non differendam scelerum suorum pœnitudinem provocavit. Quod utinam exhinc etiam nostrarum lectione litterarum fiat.

¹ *vidit*] Acts vii. 56.

CAP. XV.

Ut plurimæ Scottorum ecclesiæ, instante Adamnano, catholicum pascha susceperint; utque idem librum de locis sanctis scripserit.

Quo tempore¹ plurima pars Scottorum in Hibernia², et non nulla etiam de Brettonibus in Brittaniam rationale et ecclesiasticum paschalis observantiæ tempus Domino donante suscepit. Siquidem Adamnan³ presbyter et abbas monachorum qui erant in insula Hii, cum legationis gratia missus a sua gente, venisset⁴ ad Aldfridum regem Anglorum, et aliquandiu in ea provincia moratus, videret ritus ecclesiæ canonicos; sed et a pluribus qui erant eruditiores esset solleter admonitus, ne contra universalem ecclesiæ morem, vel in observantia paschali, vel in aliis quibusque decretis cum suis paucissimis, et in extremo mundi angulo positus vivere præsumeret, mutatus mente est; ita ut ea quæ viderat et audierat in ecclesiis Anglorum, suæ suorumque consuetudini libentissime præferret. Erat enim vir bonus et sapiens, et scientia Scripturarum nobilissime instructus.

Adamnan,
abbot of
Hii, having
visited King
Aldfrith
[A.D. 701
Westm.].

Qui cum domum rediisset, curavit suos qui erant in Hii, quive eidem erant subditi monasterio, ad eum quem cognoverat, quemque ipse toto ex corde susceperat, veritatis callem perducere, nec valuit. Navigavit Hiberniam, et prædicans eis, ac modesta ex-

¹ *Quo tempore*] Usher and Stevenson date this A.D. 703; Westminster and Smith, A.D. 701. In A.D. 702 was summoned the council of One-sterfeld, see p. 332, note 3, by King Aldfrith and Archbishop Berhtwald, to demand of Wilfrith, who had now recovered the See of York, an acknowledgment of the statutes and ordinances of Archbishop Theodorus. Wilfrith refused, and was deprived of all his dignities, except the abbacy of his own monastery of Ripon. He took refuge with Æthelred of Mercia, and soon after, though in his seventieth year, went to Rome to appeal

to the pope. Hædde's Life of Wilfrith, cc. 24, 44.

² *Scottorum in Hibernia*] The Scots of North Ireland. See p. 143, where Beda says that the South Irish accepted the Roman rule.

³ *Adamnan*] The biographer of St. Columba. Everything that is known about him is collected by Dr. Reeves in his Memoir of St. Adamnan prefixed to his edition of the Vita S. Columbæ (Dubl. 1857, 4to).

⁴ *venisset*] In A.D. 701, according to Westminster: at least before A.D. 705, when Aldfrith died. S.

hortatione declarans legitimum paschæ tempus, plurimos eorum, et pene omnes qui ab Hiensium dominio erant liberi, ab errore avito correctos ad unitatem reduxit catholicam, ac legitimum paschæ tempus observare perdocuit. Qui cum celebrato in

tries to
change the
paschal
practice
on his
return,

Hibernia canonico pascha, ad suam insulam revertisset, suoque monasterio catholicam temporis paschalis observantiam instantissime prædicaret, nec tamen perficere quod conabatur posset, contigit eum ante expletum anni circulum migrasse de sæculo. Divina

and dies,
[A.D. 701,
Ann. Cambr.]

utique gratia disponente, ut vir unitatis ac pacis studiosissimus ante ad vitam raperetur æternam, quam redeunte tempore paschali, graviolem cum eis qui eum ad veritatem sequi volebant cogeretur habere discordiam.

Scripsit idem vir de locis sanctis librum¹ legentibus multis utillimum; cujus auctor erat docendo ac dictando Galliarum episcopus Arculfus², qui locorum gratia sanctorum venerat Hierosolymam, et lustrata omni terra repromissionis, Damascum quoque, Constantinopolim, Alexandriam, multas maris insulas adierat; patriamque navigio revertens, vi tempestatis in occidentalia Britanniae littora delatus est: ac post multa, ad memoratum Christi famulum Adamnanum perveniens, ubi doctus in Scripturis sanctorumque locorum gnarus esse compertus est, libentissime est ab illo susceptus, libentius auditus; adeo ut quæque ille se in locis sanctis memoratu digna vidisse testabatur, cuncta mox iste litteris mandare curaverit. Fecitque opus, ut dixi, multum utile, et maxime illis qui longius ab eis locis in quibus patriarchæ et apostoli erant, secreti, ea tantum de his quæ lectione didicerint, norunt. Porrexit autem librum hunc Adamnan Aldfrido regi, ac per ejus est largitionem etiam minoribus ad legendum contraditus. Scriptor quoque ipse multis ab eo muneribus donatus, patriam

¹ *de locis sanctis librum*] To be seen in Mabill. Act. SS. Benedd. iv. 502.

² *Arculfus*] Quis fuerit Arculfus ille, quisve Petrus ejus socius ac dux

itineris, incompertum. Tantum sci- mus Arculfum episcopum Gallum fuisse, Petrum eremitam e Burgundia ortum.' Mabill. Act. SS. Benedd. iv. 502.

remissus est. De cujus scriptis aliqua decerpere, ac nostræ huic Historiæ inserere commodum fore legentibus reor.

CAP. XVI.

Quæ in eodem libro de loco Dominicæ nativitatis, passionis, et resurrectionis commemoravit.

SCRIPSIT ergo de loco Dominicæ nativitatis in hunc modum :
 ‘Bethleem¹, civitas David, in dorso sita est angusto
 ex omni parte vallibus circumdato, ab occidente
 in orientem mille passibus longa, humili sine tur-
 ribus muro per extrema plani verticis instructo; in cujus
 orientali angulo quasi quoddam naturale semiantrum est, cujus
 exterior pars nativitatis Dominicæ fuisse dicitur locus; in-
 terior Præsepe Domini nominatur. Hæc spelunca tota interius
 pretioso marmore tecta, supra locum ubi Dominus natus specia-
 lius traditur, sanctæ Mariæ grandem gestat ecclesiam.’ Scripsit
 item hoc modo de loco passionis ac resurrectionis illius : ‘In-
 gressis a septemtrionali parte urbem Hierosolymam, primum de
 locis sanctis pro conditione platearum divertendum est ad eccle-
 siam Constantinianam, quæ Martyrium² appellatur. Hanc Con-
 stantinus imperator, eo quod ibi crux Domini ab Helena matre
 reperta sit, magnifico et regio cultu construxit. Dehinc ab
 occasu Golgothana³ videtur ecclesia, in qua etiam rupis apparet
 illa, quæ quondam ipsam adfixo Domini corpore crucem pertulit,
 argenteam modo pergrandem sustinens crucem, pendente magna
 desuper ærea rota cum lampadibus. Infra ipsum vero locum
 Dominicæ crucis, excisa in petra crypta est, in qua super altare
 pro defunctis honoratis sacrificium solet offerri, positis interim
 in platea corporibus. Hujus quoque ad occasum ecclesiæ, Ana-
 stasis, hoc est, resurrectionis Dominicæ rotunda ecclesia, tribus
 cincta parietibus, duodecim columnis sustentatur, inter parietes

¹ *Bethleem*] Adamnan, ii. 1, 2,
 quoted by Mabillon, loc. cit. in last
 note.

² *Martyrium*] Ib. i. 7.

³ *Golgothana . . . ecclesia*] Ib. i. 6.

Extracts
 from
 Adamnan's
 book.

singulos latum habens spatium viæ, quæ tria altaria in tribus locis parietis medii continet, hoc est, australi, aquilonali, et occidentali. Hæc bis quaternas portas, id est, introitus per tres e regione parietes habet, e quibus quatuor ad vulturnum, et quatuor ad eorum spectant. Hujus in medio monumentum Domini rotundum petra excisum est, cujus culmen intrinsecus stans homo manu contingere potest, ab oriente habens introitum, cui lapis ille magnus adpositus est; quod intrinsecus feramentorum vestigia usque in præsens ostendit. Nam extrinsecus usque ad culminis summitatem totum marmore tectum est. Summum vero culmen auro ornatum, auream magnam gestat crucem. In hujus ergo monumenti aquilonali parte sepulcrum¹ Domini in eadem petra excisum, longitudinis septem pedum, trium mensura palmarum pavimento altius eminet; introitum habens a latere meridiano, ubi die noctuque duodecim lampades ardent, quatuor intra sepulcrum, octo supra in margine dextro. Lapis² qui ad ostium monumenti positus erat, nunc fissus est; cujus pars minor quadratum altare, ante ostium nihilominus ejusdem monumenti stat; major vero in orientali ejusdem ecclesiæ loco quadrangulum aliud altare sub linteaminibus exstat. Color autem ejusdem monumenti et sepulcri albo et rubicundo permixtus esse videtur.'

CAP. XVII.

Quæ item de loco ascensionis Dominicæ, et sepulchris patriarcharum.

DE loco quoque Dominicæ ascensionis præfatus auctor hoc modo refert. 'Mons Olivarum³ altitudine monti Sion par est, sed latitudine et longitudine præstat, exceptis vitibus et olivis raræ ferax arboris, frumenti quoque et hordei fertilis. Neque enim brucosa⁴, sed herbosa et florida soli illius est qualitas: in cujus summo vertice, ubi Dominus ad cælos ascendit, ecclesia

¹ *sepulcrum*] Adamnan, i. 3.

² *Lapis*] Ib. i. 4.

³ *Mons Olivarum*] Ib. i. 22.

⁴ *brucosa*] Broccæ, brochæ, brochæ, according to Du Cange, mean

sharp stakes, palings. Hussey suggests that 'brucosa' may be the adjective from this word, and compares the French 'broche,' and the English 'brush.'

rotunda grandis, ternas per circuitum cameratas habet porticus, desuper tectas. Interior namque domus¹ propter Dominici corporis meatum camerari et tegi non potuit : altare ad orientem habens angusto culmine protectum, in cujus medio ultima Domini vestigia, cælo desuper patente ubi ascendit, visuntur. Quæ cum quotidie a credentibus terra tollatur, nihilominus manet, eandemque adhuc speciem veluti impressis signata vestigiis servat. Hæc circa ærea rota² jacet, usque ad cervicem alta, ab occasu habens introitum, pendente desuper in trochleis magna lampade, tota die et nocte lucente. In occidentali ejusdem ecclesiæ parte fenestræ octo, totidemque e regione lampades in funibus pendentes usque Hierosolymam per vitrum fulgent; quarum lux corda intuentium cum quadam alacritate et compunctione pavefacere dicitur. In die ascensionis Dominicæ per annos singulos, missa peracta, validi flaminis procella desursum venire consuevit, et omnes qui in ecclesia adfuerint terræ prosternere.’

De situ etiam Chebron³ et monumentis patrum ita scribit : ‘Chebron quondam civitas et metropolis regni David, nunc ruinis tantum quid tunc fuerit ostendens. Uno ad orientem stadio speluncam duplicem in valle habet, ubi sepulchra patriarcharum quadrato muro circumdantur, capitibus versis ad aquilonem; et hæc singula singulis tecta lapidibus instar basilicæ dolatis; trium⁴ patriarcharum candidis, Adam obscurioris et vilioris operis, qui haud longe⁵ ab illis ad borealem,

¹ *Interior namque domus*] It is the pavement of which Adamnan says this, not the whole interior: ‘locus vestigiorum Domini . . . continuari pavimento cum reliqua stratorum parte non potuit. Siquidem quæcumque adplicabantur insolens humana suscipere terra respueret, in ora adponentium excussis marmoribus.’ p. 509.

² *rota*] This does not seem to have been a ‘lychnuchus,’ or corona for supporting lights, but rather a metal screen round the sacred Footmarks. H.

³ *Chebron*] Adamnan, ii. 8, 10. See a full description of the latest

visit to these tombs in Stanley’s Jewish Church, pp. 484–509.

⁴ *trium*] Abraham, Isaac, and Jacob.

⁵ *qui haud longe*] ‘If we might take this direction of the compass to be correct, he must mean either “the tomb of Judah,” or one of the two in the northern mosque’ [‘resembling those of Isaac and Rebekah, which were explained to us as merely ornamental’]. ‘This latter conjecture is confirmed by the statement of Maundeville that the tombs of Adam and Eve were shewn; which would thus correspond to these two.’ Stanley, pp. 499, 500.

extremamque muri illius partem pausat. Trium quoque feminarum¹ viliores et minores memoriae cernuntur.

‘Mamre² collis mille passibus a monumentis his ad boream, herbosus valde et floridus, campestem habens in vertice planitiem; in cujus aquilonali parte quercus Abrahæ³, duorum hominum altitudinis truncus, ecclesia circumdata est.’

Hæc de opusculis excerpta præfati scriptoris ad sensum quidem verborum illius, sed brevioribus strictisque comprehensa sermonibus, nostris ad utilitatem legentium Historiis indere placuit. Plura voluminis illius si qui scire delectat, vel in ipso illo volumine, vel in eo quod de illo dudum strictim excerpsumus, epitomate requirat.

CAP. XVIII.

Ut Australes Saxones episcopos acceperint Eadbertum et Eollan, Occidentales Danihelem et Aldhelmum; et de scriptis ejusdem Aldhelmi.

ANNO Dominicæ incarnationis septingentesimo quinto, Aldfrid

<p>King Aldfrith dies, and Osred succeeds him [A.D. 705].</p>	<p>rex Nordanhymbrorum defunctus est anno regni sui vicesimo⁴ needum impleto; cui succedens⁵ in imperium filius suus Osred, puer octo circiter annorum, regnavit⁶ annis undecim. Hujus regni</p>
---	---

¹ *Trium quoque feminarum*] Sarah, Rebekah, and Leah.

² *Mamre*] Adamnan, ii. 9, 11.

³ *quercus Abrahæ*] ‘The field immediately north-east of the building called Ramet-el-Khalil is known by the name of the “Halkath-el-Butur,” “Field of the Terebinth.”’ Stanley, p. 488, note.

⁴ *vicesimo*] ‘Since Alfrid came to the throne in May, 685, and reigned not quite twenty years, he did not survive until 19 cal. January, 705 [14th Dec. 705], as Florence and the Saxon Chronicle affirm, for before then his twenty-first regnal year would have commenced. But if we substitute “June” for “January” (months frequently confused by

the scribes of early MSS.), it will appear that this king died May 16, 705, when a few days were wanting to complete the twentieth year of his reign.’ Stev.

⁵ *succedens*] Eadwulf (relationship unknown) succeeded Aldfrith, and was amicably received by Wilfrith, but was driven out by a conspiracy after two months. His successor was Osred. Hædde, 57. On the character of the reigns after Aldfrith, see Epistola ad Ecgbertum, infra, p. 401.

⁶ *regnavit*] ‘Through the influence of Berhtfrith, the most powerful ealdorman of the country, Osred, the son of Aldfrith, a child of eight years, was raised to the throne, and

principio antistes Occidentalium Saxonum Haeddi¹ cælestem migravit ad vitam. Bonus quippe erat vir ac justus, et episcopalem vitam sive doctrinam magis insito sibi virtutum amore quam lectionibus² institutus exercebat. Denique reverentissimus antistes Pecthelm, de quo in sequentibus suo loco³ dicendum est, qui cum successore ejus Aldhelmo multo tempore adhuc diaconus sive monachus fuit, referre est solitus, quod in loco quo defunctus est, ob meritum sanctitatis ejus multa sanitatum sint patrata miracula, hominesque provinciæ illius solitos ablatum inde pulverem propter languentes in aquam mittere, atque hujus gustum sive aspersionem multis sanitatem ægrotis et hominibus et pecoribus conferre: propter quod frequenti ablatione pulveris sacri, fossa sit ibidem facta non minima.

Quo defuncto, episcopatus provinciæ illius in duas parochias divisus⁴ est. Una data Daniheli⁵, quam usque hodie regit; altera Aldhelmo⁶ cui annis quatuor strenuissime præfuit; ambo et in rebus ecclesias-

Death of
Bishop
Hædde of
Wessex,

on which
the see is
divided into
two.

by him protected against disturbers within, and by a brilliant victory against the Picts and Scots from without. This victory was gained between Hæfe and Cære' (Caraw, Tindale Hundred in Northumberland. S. Chron. Tigernach, a. 711, also mentions it: 'Strages Pictorum in campo Manaua a Saxonis, ubi Fingaine mac Deleroith immatura morta jacuit.' See too p. 365). The government, during the long minority of Osred, was conducted by his mother Cuthburh, sister of Ine, king of Wessex.' Lapp. i. 211, and note.

¹ *Haeddi*] See p. 245, note 5.

² *lectionibus*] William of Malmesbury had read 'ejus formales epistolæ non nimis indocte compositas, et Aldhelmi ad eum scripta maximam vim eloquentiæ et scientiæ redolentia.' Malmesb. Gest. Pontt. ii. 241.

³ *suo loco*] See p. 361.

⁴ *divisus*] 'Remanserunt autem episcopo Wintoniensi duæ provinciæ tantum, Hamptonensis scilicet et

Sutheriensis: alteri vero provinciæ, Wiltunensis, Dorsetensis, Berucensis, Somersetensis, Devonienensis, Cornubiensis.' Westm. ad a. 704. 'Synodali ergo concilio diæcesis . . . in duas sedes divisa: . . . iniqua et impar fuit ea divisio.' Malmesb. Vita Aldhelmi, cit. Anglia Sacra, ii. 20.

⁵ *Daniheli*] Daniel, bishop of Winchester, one of the authorities from whom Beda got the facts for his history, was a disciple of Maelduff, at Malmesbury, where he spent his whole life, even after he became bishop of Winchester. He made a journey to Rome in A.D. 721. Florence. In A.D. 744 he resigned his See, and in A.D. 745 he died. Three letters of his are to be found among Boniface's Epistles, Epp. xxxiii, lxvi, and lxvii.

⁶ *Aldhelmo*] Malmesbury has written a Life of Aldhelm, which is printed in Anglia Sacra, ii. 1, and in Surius, iii. 401. He was first a monk at Malmesbury, and afterwards abbot. He built a monastery,

ticis, et in scientia Scripturarum sufficienter instructi. Denique Aldhelm, cum adhuc esset presbyter, et abbas monasterii quod 'Maildufi urbem'¹ nuncupant, scripsit, jubente synodo² suæ gentis, librum³ egregium adversus errorem Bretonum, quo vel pascha non suo tempore celebrant, vel alia perplura ecclesiasticæ castitati et paci contraria gerunt, multosque eorum qui Occidentalibus Saxonibus subditi erant Bretones, ad catholicam Dominici paschæ celebrationem hujus lectione perduxit. Scripsit et de virginitate librum⁴ eximium, quem in exemplum Sedulii geminato opere, et versibus hexametris, et prosa composuit. Scripsit et alia nonnulla, utpote vir undecumque doctissimus: nam et sermone nitidus, et Scripturarum, ut dixi, tam liberalium⁵

Aldhelm,
bishop of
Sherborne,
dies
[A.D. 709,
S. Chron.].

quam ecclesiasticarum erat eruditione mirandus. Quo defuncto, pontificatum pro eo suscepit Fortheri⁶, qui usque hodie superest; vir et ipse in Scripturis sanctis multum eruditus.

with a church dedicated to St. John, near the Frome, and another at Bradford, with a church dedicated to St. Laurence. In A.D. 705 he was made bishop of Sherborne, and died at Doultong near Shepton Mallet, in Somersetshire, May 25, A.D. 709.

¹ *Maildufi urbem*] 'Maildufus vitam eremiticam ducens sub castello de Bladon, quod Saxonice dicitur Ingebbone castel. . . . Regia habitatio et ejus manerium non longe fuit a castello apud Brokenberg. Prædictus eremita petiit a castellanis tugurium sibi fieri sub castello et obtinuit. Hic dum sibi necessaria deficerent, scholares sibi in disciplinam adunavit. Brevi autem tempore scholares in exiguum conventum coaluere.' Leland, Collect. iii. 158. S. His name is spelt Mældulf by Lappenberg; but more probably it is a Scotch name, Mael-duff.

² *synodo*] 'The proceedings of this synod, which cannot have been held later than A.D. 693, since Earconwald, who attended it as bishop of

London, was succeeded in that year by Waldhere, may be seen in Spelm. Conc. i. 182.' Stev. Kemble thinks this may be the council held upon the Woder, before A.D. 705, by Ine of Wessex, mentioned in a charter of Aldhelm; ii. 244.

³ *librum*] Inscribed to Gerontius, king of Cornwall; to be seen among Boniface's Epistles, Ep. xlv.

⁴ *de virginitate librum*] Printed at length in Canisius' Ant. Lectt. vol. v. pt. 2, p. 793. There are also three 'Carmina de Virginitate,' by Aldhelm, printed at the end of Serarius' edition of Boniface's Epistles, pp. 84-92.

⁵ *liberalium*] These may be the classics. 'Scripturæ ecclesiasticæ,' infra, c. 21, seems to mean theological writings. H.

⁶ *Fortheri*] The only thing that is certainly known of him is that he visited Rome in A.D. 737, in company with Frithogith, queen of Wessex. S. Chron. A letter to him from Berhtwald is to be found among Boniface's Epistles, No. 58.

Quibus episcopatum administrantibus statutum est¹ synodali decreto, ut provincia Australium Saxonum, quæ eatenus ad civitatis Ventanæ, cui tunc Danihel præerat, parochiam pertinebat², et ipsa sedem episcopalem ac proprium haberet episcopum: consecratusque est eis primus antistes Eadberct, qui erat abbas monasterii beatæ memoriæ Vilfridi episcopi, quod dicitur Selæseu³: quo defuncto, Eolla suscepit officium pontificatus. Ipso autem ante aliquot annos ex hac luce subtracto, episcopatus usque hodie cessavit.

and Forth-
here suc-
ceeds him.

New see of
Sussex con-
stituted
[A.D. 711,
Westm.],

CAP. XIX.

Ut Coinred Merciorum, et Offa Orientalium Saxonum rex in monachico habitu Romæ vitam finierint; et de vita vel obitu Vilfridi episcopi.

ANNO autem imperii Osredi quarto, Coinred⁴, qui regno Merciorum nobilissime tempore aliquanto præfuerat, nobilius multo regni sceptrâ reliquit. Nam venit Romam, ibique adtonsus, pontificatum habente Constantino, ac monachus factus, ad limina apostolorum, in precibus, jejuniis et eleemosynis usque ad diem permansit ultimum; succedente in regnum Ceolredo⁵ filio Ædilredi, qui ante ipsum Coinredum idem regnum tenebat. Venit autem cum illo et filius Sigheri regis Orientalium Saxonum, cujus supra⁶ meminimus, vocabulo Offa⁷, juvenis amantissimæ ætatis et venustatis, totæque suæ genti ad tenenda servandaque regni sceptrâ exoptatissimus. Qui pari ductus devotione mentis,

Abdication
of Cenred of
Mercia
A.D. 709.
He is suc-
ceeded by
Ceolred.

¹ *statutum est*] Westminster places this synod and the consecration of Eadberht in A.D. 711. S.

² *pertinebat*] See p. 245.

³ *Selæseu*] See p. 241.

⁴ *Coinred*] Called Coenred above, p. 319. See note 1 there.

⁵ *Ceolredo*] He fought with Ine of Wessex, in A.D. 715, at Wodnesburh, S. Chron., and died the next

year; according to Boniface driven mad by the judgment of God, Ep. 19.

⁶ *supra*] See pp. 209, 228.

⁷ *Offa*] The son of Sigehere, succeeded, about A.D. 704, his father's first cousin Swæfred, the son of Sebbe, p. 325. Lapp. He went to Rome in company with Cenred of Wessex and Ecgwine, bishop of Worcester, in A.D. 709. S.

reliquit uxorem¹, agros, cognatos et patriam propter Christum, et propter Evangelium, ut in hac vita centuplum acciperet, et in sæculo venturo vitam æternam. Et ipse ergo ubi ad loca sancta Romam pervenerunt, adtonsus, et in monachico vitam habitu complens, ad visionem beatorum apostolorum in cælis diu desideratam pervenit.

Eodem sane anno quo hi Britanniam reliquere antistes exi-

Death of
Bishop Wil-
frith
A.D. 709.

mius Wilfrid, post quadraginta et quinque annos accepti episcopatus, diem clausit extremum in provincia quæ vocatur Inundalum²: corpusque ejus loculo inditum, perlatum est in monasterium ipsius, quod dicitur Inhrypum, et juxta honorem tanto pontifici congruum, in ecclesia beati apostoli Petri sepultum. De cujus statu vitæ, ut ad

Sketch of
his life.

priora repedantes, paucis quæ sunt gesta, memoremus, cum esset puer³ bonæ indolis, atque ætatem moribus transiens, ita se modeste et circumspecte in omnibus gereret, ut merito a majoribus quasi unus ex ipsis amaretur, veneraretur, amplecteretur, ubi quartum decimum ætatis contigit

¹ *uxorem*] He was betrothed to Cyneswith, the daughter of Penda of Mercia; but she refused to marry him, having vowed perpetual virginity.

² *Inundalum*] Oundle, near Stamford in Nottinghamshire.

³ *puer*] Hædde, 2. Florence says that he was about thirty in A.D. 664, which would put his birth about A.D. 634. The following is a connected view of the dates in the life of Wilfrith.

A.D. 634. Wilfrith is born.

648. Goes to the monastery at Lindisfarne.

652. Goes to Kent.

653. Sets out for Rome.

654. Arrives at Rome.

655. (circ.). Returns to Lyons.

658. Returns to England.

661. Receives Ripon as a gift.

664. Consecrated bishop of York.

667. Wrecked on the South Saxon coast, and narrowly escapes with life.

A.D. 669. Put in possession of his see.

675. Is deprived of the greater part of his see, expelled, and preaches in Fresia, on his way to Rome.

679. Arrives in Rome.

680. Acquitted by a synod.

685 (circ.). Imprisoned by Egfrith; converts the South Saxons,

686. and the men of Wiht. Restored, first to Hexham, then to York.

692. Is expelled again; flies to Mercia, and is made bishop of Lichfield.

702. Summoned to the synod of Onesterfield, which deprives him.

704. Goes to Rome; acquitted.

705. Sick at Meaux; attends synod on the Nith, which reinstates him in Hexham.

709. Dies at Oundle, April 24.

annum, monasticam sæculari vitam prætulit. Quod ubi patri suo narravit, jam enim mater obierat, libenter ejus votis ac desideriis cælestibus adnuit, eumque cœptis insistere salutaribus jussit. Venit ergo ad insulam Lindisfarnensem, ibique monachorum famulatui se contradens, diligenter ea quæ monasticæ castitatis ac pietatis erant, et discere curabat et agere. 'Et quia acris erat ingenii, didicit citissime psalmos, et aliquot codices; necdum quidem adtonsus, verum eis quæ tonsura majores sunt virtutibus, humilitatis et obedientiæ, non mediocriter insignitus: propter quod et a senioribus, et cœtaneis suis justo colebatur affectu. In quo videlicet monasterio cum aliquot annos Deo serviret, animadvertit paulatim adolescens animi sagacis, minime perfectam esse virtutis viam quæ tradebatur a Scottis, proposuitque animo venire Romam¹, et qui ad sedem apostolicam ritus ecclesiastici sive monasteriales servarentur, videre. Quod cum fratribus referret, laudaverunt ejus propositum, eumque id quod mente disposuerat, perficere suadebant. At ille confestim veniens ad reginam Eanfledam², quia notus erat ei, ejusque consilio et suffragiis præfatus fuerat monasterio sociatus, indicavit ei desiderium sibi inesse beatorum apostolorum limina visitandi: quæ delectata bono adolescentis proposito, misit eum Cantiam ad regem Erconberctum, qui erat filius avunculi sui, postulans ut eum honorifice Romam transmitteret. Quo tempore ibi gradum archiepiscopi Honorius³, unus ex discipulis beati papæ Gregorii, vir in rebus ecclesiasticis sublimiter institutus, servabat. Ubi cum aliquandiu demoratus adolescens animi vivacis, diligenter his quæ inspiciebat, discendis operam daret, supervenit illo alius adolescens, nomine Biscop⁴, cognomento Benedictus, de nobilibus Anglorum, cupiens et ipse Romam venire: cujus supra meminimus.

Hujus ergo comitatus rex sociavit Vilfridum, utque illum secum Romam perduceret, jussit. Qui cum Lugdunum perve-

[A.D. 648.]
Wilfrith at
Lindisfarne;

in Kent
[A.D. 652];

¹ *venire Romam*] Hædde, 3.

137, 180.

² *Eanfledam*] See notices of her, pp. 110, 137, 169, &c.

⁴ *Biscop*] Called Baducing by Hædde, 3. See p. 250; and his Life in 'Historia Abbatum,' p. 371.

³ *Honorius*] See notices, pp. 127,

nissent, Vilfrid a Dalfino¹ civitatis episcopo ibi retentus est, Benedictus cœptum iter naviter Romam usque complevit. Delectabatur enim antistes prudentia verborum juvenis, gratia venusti vultus, alacritate actionis, et constantia ac maturitate cogitationis: unde et omnia quæ necesse habebat, abundanter ipsi cum sociis suis, quamdiu secum erant, donabat: et insuper offerebat, ut si vellet, partem Galliarum non minimam illi regendam committeret, ac filiam fratris sui virginem illi conjugem daret, eumque ipso loco adoptivi semper haberet. At ille gratias agens pietati quam erga eum, cum esset peregrinus, habere dignaretur, respondit propositum se magis alterius conversationis habere, atque ideo patria relicta Romam iter agere cœpisse.

Quibus auditis, antistes misit eum Romam, dato duce itineris, et cunctis simul quæ necessitas poscebat itineris, largiter subministratis; obsecrans sedulo, ut cum patriam reverteretur, per se iter facere meminisset. Veniens² vero Romam, et orationibus ac meditationi rerum ecclesiasticarum, ut animo proposuerat, quotidiana mancipatus instantia, pervenit ad amicitiam viri doctissimi ac sanctissimi, Bonifatii videlicet archidiaconi, qui etiam consiliarius erat apostolici papæ; cujus magisterio quatuor Evangeliorum libros ex ordine didicit, computum paschæ rationabilem, et alia multa quæ in patria nequiverat ecclesiasticis disciplinis accommoda, eodem magistro tradente percepit; et cum menses aliquot ibi studiis occupatus felicibus exegisset, rediit ad Dalfinum in Galliam, et tres annos apud eum commoratus³, attonsus est ab eo, et in tanto habitus amore, ut heredem sibi illum facere cogitasset. Sed ne hoc fieri posset, antistes crudeli morte præreptus est, et Vilfrid ad suæ potius, hoc est, Anglorum gentis episcopatum reservatus. Namque Baldhild⁴ regina,

¹ *Dalfino*] Hædde, 4. There is no bishop of Lyons of this name: but Annemundus, the real bishop at this time, seems to have had a brother called Dalfinus. S. Mabill. Ann. Benedd. xiv. 25; vol. i. p. 425.

² *Veniens . . . Romam*] Hædde, 5.

³ *commoratus*] Hædde, 6.

⁴ *Baldhild*] The Bathilde who was the foundress of Chelles, see p. 155. Smith therefore thinks there must be some mistake; but see Hædde's character of her, 6. She may have been influenced by Ebroin, the *maitre*

missis militibus, episcopum jussit interfici; quem ad locum quidem quo decollandus erat, secutus est Vilfrid clericus illius, desiderans cum eo, tametsi ipso multum prohibente, pariter occumbere. Sed hunc ubi peregrinum atque oriundum de natione Anglorum cognovere carnifices, pepercere illi, neque eum trucidare cum suo voluere pontifice.

At ille Brittaniam veniens, conjunctus est amicitiiis Alchfridi¹ regis, qui catholicas ecclesiæ regulas sequi semper et amare didicerat. Unde et ille, quia catholicum eum esse comperit, mox donavit terram decem familiarum in loco qui dicitur Stanford², et non multo post monasterium triginta³ familiarum in loco qui vocatur Inrhypum⁴; quem videlicet locum dederat pridem ad construendum inibi monasterium his qui⁵ Scottos sequebantur. Verum quia illi postmodum optione data maluerunt loco cedere, quam pascha catholicum cæterosque ritus canonicos juxta Romanæ et apostolicæ ecclesiæ consuetudinem recipere, dedit hoc illi, quem melioribus imbutum disciplinis ac moribus vidit.

Quo in tempore ad jussionem præfati regis presbyter ordinatus est⁶ in eodem monasterio ab Agilbercto episcopo Geis-sorum, cujus supra meminimus⁷, desiderante rege ut vir tantæ eruditionis ac religionis sibi specialiter individuo comitatu sacerdos esset ac doctor. Quem non multo post detecta et

du palais, as Smith suggests. She is said originally to have been a Saxon slave.

¹ *Alchfridi*] Hædde, 7. Alhfrith, mentioned pp. 166, 181, 188. Not to be confounded with his brother Aldfrith, see p. 277, note 2.

² *Stanford*] Not mentioned by Hædde. This is not the Stamford in Lincolnshire, which belonged to Mercia, but probably that on the Derwent, now Stamford Bridge. S.

³ *triginta*] It is said, on p. 194, to be forty hides large.

⁴ *Inrhypum*] Hædde, 8. Smith dates this gift in A.D. 661. For Florence places Biscop's departure for Rome in A.D. 653; Wilfrith re-

mained there 'aliquod spatium,' Hædde, 3, and would hardly reach Rome before A.D. 654. After 'many months,' Hædde, 5, he returned to Lyons, perhaps in A.D. 655; and then after three years Dalfinus was executed, and Wilfrith returned to England in A.D. 658. This somewhat loose dating agrees with what Pagi says of Dalfinus, that he was executed in A.D. 658. Eadmer, *Vita Wilfridi*, ap. Mabillon, states that the gift of Ripon was three years after Wilfrith's arrival at Alhfrith's court.

⁵ *his qui*] Eata and Cuthberht, and other monks of Melrose. S.

⁶ *ordinatus est*] Hædde, 9.

⁷ *supra meminimus*] See p. 205.

and England
[A.D. 658].

Builds
monastery
at Ripon
[A.D. 661].

eliminata, ut et supra docuimus¹, Scottorum secta, Galliam mittens, cum consilio atque consensu² patris sui Osuii, episcopum sibi rogavit ordinari, cum esset annorum circita triginta, eodem Agilbercto tunc episcopatum agente Parisiacæ civitatis; cum quo et alii undecim episcopi ad dedicationem antistitis convenientes, multum honorifice³ ministerium impleverunt. Quo adhuc in transmarinis partibus demorante, consecratus est in episcopatum Eboraci, jubente rege Osuio, Ceadda vir sanctus, ut supra memoratum est⁴, et tribus annis ecclesiam sublimiter regens, dehinc ad monasterii sui, quod est in Læstingæu, curam secessit⁵, accipiente Vilfrido episcopatum totius Nordanhymbrorum provinciae.

Qui deinde regnante Ecgfrido pulsus⁶ est episcopatu, et alii pro illo consecrati antistites, quorum supra meminimus; Romamque iturus, et coram apostolico papa causam dicturus, ubi navem conscendit, flante favonio pulsus est Fresiam⁷, et honorifice susceptus a barbaris ac rege illorum Aldgils, prædicabat eis Christum, et multa eorum millia verbo veritatis instituens, a peccatorum suorum sordibus fonte Salvatoris abluit; et quod postmodum

¹ *supra docuimus*] Hædde, 10. *consensu*] Dated A.D. 664 by Beda, p. 363. 'Tunc quoque consenserunt reges, et omnis populus huic electioni, et S. Wilfrido presbytero omnis conventus in nomine Domini accipere gradum episcopalem præcepit.' Hædde, 11.

³ *honorifice*] 'In sella aurea sedentem more eorum sursum elevarunt, portantes in manibus soli episcopi intra oratoria, nullo alio attingente, hymnosque et cantica in choro canentes.' Hædde, 12.

⁴ *supra memoratum est*] See p. 205. Hædde, 14. Dated by Florence in A.D. 667. Beda omits all mention of a storm which drove Wilfrith, as he returned, 'post spatium temporis,' on the South Saxon coast, where he was attacked by the pagans, and narrowly escaped with life. Hædde, 13. See p. 239, note 2.

⁵ *secessit*] See p. 216. The narrative here given supplies a link which was wanted then. Hædde, 15.

⁶ *pulsus*] See p. 238, and note 2. Hædde, 24, 25. Eadmer, Hist. Nov. v. 97; Lapp. i. 180.

⁷ *pulsus est Fresiam*] Freis, Hædde, 26. He apparently intended to go thither, and was not driven by stress of weather, as Lappenberg represents; i. 181. Meanwhile his enemies at home persuaded Thierry of Neustria and Ebroin to waylay him on his road, thinking that he would take the direct road to Rome; and 'a delusive similarity of name threw the bishop of Lichfield, Wilfrith, also an exile, into the hands of the waylayers.' Lapp. loc. cit.; Hædde, 25. Ebroin tried to bribe Aldgils to give him up: but he was faithful to Wilfrith. Hædde, 27.

Vilbrord¹ reverentissimus Christi pontifex in magna devotione complevit, ipse primus ibi opus evangelicum cœpit. Ibi ergo hiemem cum nova Dei plebe feliciter exigens, sic Romam veniendi iter repetiit²; et ubi causa ejus ventilata est præsente Agathone papa et pluribus episcopis, universorum Acquitted by a synod at Rome [A.D. 679]. judicio absque crimine accusatus fuisse, et episcopatu esse dignus inventus est. Quo in tempore idem papa Agatho cum synodum congregaret Romæ centum viginti quinque episcoporum, adversus eos qui unam in Domino Salvatore voluntatem atque operationem dogmatizabant, vocari jussit et Vilfridum, atque inter episcopos considentem dicere fidem suam simul et provinciæ sive insulæ de qua venerat: cumque catholicus fide cum suis esset inventus, placuit hoc inter cætera ejusdem synodi gestis inseri, scriptumque est hoc modo³: ‘Vilfridus Deo amabilis episcopus Eboracæ civitatis, apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus, et cum aliis centum viginti quinque episcopis in synodo in judicii sede constitutus, et pro omni aquilonali parte Britanniæ et Hiberniæ insulis quæ ab Anglorum et Bretonum necnon Scottorum et Pictorum gentibus incoluntur, veram et catholicam fidem confessus est, et cum subscriptione sua corroboravit.’

Post hæc reversus⁴ Britanniæ provinciam Australium Saxonum⁵ ab idolatriæ ritibus ad Christi fidem convertit. Vectæ⁶ quoque insulæ verbi ministros Converts Sussex and Wiht; destinavit: et secundo anno Aldfridi qui post

¹ *Vilbrord*] See pp. 308, 310.

² *iter repetiit*] He passed through the dominions of Dagobert, king of Austrasia, who offered him the bishopric of Strasburg, and of Bertari, king of the Lombards. This was ‘verno tempore adveniente;’ that same year, A.D. 679, Flor., he arrived in Rome. Hædde, 28.

³ *scriptumque est hoc modo*] Hædde, 30. Wilfrith, in his petition, calls himself ‘humilis et indignus episcopus Saxoniarum.’

⁴ *reversus*] On his return he was thrown into prison by Ecgrith, and detained there nine months. At

last he was released and banished from Northumberland at the advice of Æbbe, abbess of Coldingham, who attributed to his imprisonment an illness from which Eormenburh was suffering. He fled first to Mercia, and then to Wessex, but from both of them Ecgrith effected his expulsion, being connected by marriage with the kings of both countries. Hædde, 32–39.

⁵ *Australium Saxonum*] See p. 239. Hædde, 40.

⁶ *Vectæ*] The island had been given by Wulfhere of Mercia to Æthelwath of Sussex as a godfather’s gift

Ecgfridum regnavit, sedem suam¹ et episcopatum, ipso rege
 regains the
 See of York, invitante², recepit. Sed post quinque annos denuo
 A.D. 686. accusatus, ab eodem ipso rege et plurimis episco-
 Goes to pis præsulatu pulsus est³: veniensque Romam⁴,
 Rome, cum præsentibus accusatoribus acciperet locum
 se defendendi, considentibus episcopis pluribus cum apo-
 stolico papa Johanne, omnium judicio probatum est⁵ accusat-
 ores ejus non nulla in parte falsas contra eum machinasse
 calumnias: scriptumque⁶ a præfato papa regibus Anglorum
 Ædilredo et Aldfrido, ut eum in episcopatum suum, eo quod
 injuste fuerit condemnatus, facerent recipi. Juvit autem
 causam absolutionis ejus lectio synodi beatæ memoriæ papæ
 Agathonis, quæ quondam ipso præsentē in urbe, atque in
 eodem concilio inter episcopos residente, ut prædiximus, acta
 est. Cum ergo causa exigente synodus eadem coram nobilibus
 et frequentia populi jubente apostolico papa diebus aliquot⁷

on his baptism; p. 239. It fell into the hands of Ceadwalha of Wessex when he conquered the rest of Sussex; and he permitted Wilfrith to evangelize it; p. 246. The date of the conquest of Wiht by Ceadwalha is A.D. 686. S. Chron. Wilfrith's evangelization of Wiht is not mentioned by Hædde.

¹ *sedem suam*] York. S. Hexham, Flor. ad a. 686. He became reconciled to Theodorus, who restored friendly relations between him and Æthelred of Mercia, who made him bishop of Lichfield; and afterwards between him and Aldfrith of Northumbria. Hædde, 42, 43.

² *ipso rege invitante*] Hædde, on the contrary, says, 43, that Aldfrith, in his second year, which began May 20, A.D. 686, invited Wilfrith to his court, and 'post intervallum temporis' made him bishop of York. According to Florence, ad a. 691, he was only bishop of Hexham when he was driven out; but he also served the bishopric of Lindisfarne for two years, A.D. 686-688.

³ *pulsus est*] See p. 311. Hædde gives three causes of quarrel: that Aldfrith had despoiled the See of York of its possessions; that, by the

change of Ripon from a monastery into a see, it had been nominally brought under the jurisdiction of the archbishop; and that Wilfrith would not acknowledge the jurisdiction of the archbishop of Canterbury. He fled to Mercia, where he succeeded to the vacant bishopric. From thence he was summoned to attend a synod at Onesterfeld (Nesterfield, near Ripon?), which deprived him of all his dignities, except the abbacy of Ripon; after which he returned to Mercia. Hædde, 44-46. John was reinstated in Hexham. 'Post quinque annos, Wilfrido iterum et Alfrido expulso, illi sedibus suis restituti sunt;' i.e. Bosa to York, and John to Hexham. Malmesb. Gest. Pontt. iii. 269.

⁴ *veniensque Romam*] Theodorus excommunicated his adherents, which drove him again to appeal in person to the pope. Hædde, 48.

⁵ *omnium judicio probatum est*] Hædde, 51.

⁶ *scriptumque*] Hædde, 52. Malmesb. Gest. Pontt. iii. 267, and Wilkins, p. 68, also give this epistle.

⁷ *diebus aliquot*] His cause was under trial during four months, and seventy sessions of the council. Hædde, 51.

legeretur, ventum est ad locum ubi scriptum erat: 'Vilfridus, Deo amabilis episcopus Eboracæ civitatis, apostolicam sedem de sua causa appellans, et ab hac potestate de certis incertisque rebus absolutus,' et cætera quæ supra posuimus. Quod ubi lectum est, stupor adprehendit audientes; et silente lectore cœperunt alterutrum requirere quis esset ille Vilfridus episcopus. Tunc Bonifatius consiliarius apostolici papæ, et alii perplures qui eum temporibus Agathonis papæ ibi viderant, dicebant ipsum esse episcopum qui nuper Romam accusatus a suis atque ab apostolica sede judicandus advenerit: 'quia jamdudum,' inquit, 'æque accusatus huc adveniens, mox audita ac dijudicata causa et controversia utriusque partis, a beatæ memoriæ papa Agathone probatus est contra fas a suo episcopatu repulsus; et tanti apud eum habitus est, ut ipsum in concilio quod congregarat episcoporum, quasi virum incorruptæ fidei et animi probi residere præciperet.' Quibus auditis, dicebant omnes una cum ipso pontifice, virum tantæ auctoritatis qui per quadraginta¹ prope annos episcopatu fungebatur, nequaquam damnari debere, sed ad integrum culpis accusationum absolutum patriam cum honore reverti.

and is
acquitted.
A.D. 704.

Qui cum Britanniam remeans in Galliarum partes devenisset, tactus est infirmitate repentina, et ea crescente adeo pressus, ut neque equo vehi posset, sed manibus ministrorum portaretur in grabato. Sic delatus in Maeldum² civitatem Galliæ, quatuor diebus ac noctibus quasi mortuus jacebat, halitu tantum pertenui quia viveret demonstrans. Cumque ita sine cibo et potu, sine voce et auditu quatrinduo perseveraret, quinta demum inlucescente die, quasi de gravi experrectus somno exsurgens resedit; apertisque oculis, vidit circa se choros psallentium simul et flentium fratrum; ac modicum suspirans interrogavit, ubi esset Acca presbyter; qui statim vocatus intravit, et videns eum melius habentem ac loqui jam valentem, flexis genibus gratias egit Deo cum omnibus qui aderant fratribus. Et cum parum

Falls sick
at Meaux;
[A.D. 705.]

¹ *quadraginta*] He was acquitted ² *Maeldum*] Hædde, 54. Meaux in April A.D. 704. in Champagne.

consedissent, ac de supernis judiciis trepidi, aliqua confabulari cœpissent: jussit pontifex cæteros ad horam egredi, et ad Accan presbyterum ita loqui exorsus est: 'Visio mihi modo tremenda apparuit, quam te audire ac silentio tegere volo, donec sciam quid de me fieri velit Deus. Adstitit enim mihi quidam candido præclarus habitu, dicens se Michaelem esse archangelum: et ob hoc, inquit, missus sum ut te a morte revocem: donavit enim tibi Dominus vitam per orationes ac lacrymas discipulorum ac fratrum tuorum, et per intercessionem beatæ suæ genitricis semperque virginis Mariæ. Quapropter dico tibi, quia modo quidem ab infirmitate hac sanaberis; sed paratus esto, quia post quadriennium revertens, visitabo te; patriam vero perveniens, maximam possessionum tuarum quæ tibi ablatae sunt portionem recipies, atque in pace tranquilla vitam terminabis.' Convaluit igitur episcopus, cunctis gaudentibus ac Deo gratias agentibus, cœptoque itinere Britanniam venit¹.

Lectis autem epistolis quas ab apostolico papa advexerat, Berctuald archiepiscopus, et Ædilred quondam rex, tunc autem abbas, libentissime faverunt: qui videlicet Ædilred accitum ad se Coinredum quem pro se regem fecerat, amicum episcopo fieri petiit, et impetravit. Sed Aldfrid Nordanhymbrorum rex eum suscipere contempsit², nec longo tempore superfuit: unde factum est ut regnante Osredo filio ejus, mox synodo³ facta juxta fluvium Nidd, post aliquantum utriusque partis conflictum, tandem cunctis faventibus, in præsulatum sit suæ⁴ receptus ecclesiæ. Sicque quatuor annis, id est, usque ad diem obitus sui, vitam duxit in pace. Defunctus⁵ est autem in monasterio suo quod habebat in provincia Undalum sub regimine Cudualdi abbatis; et ministerio fratrum perlatus

attends a
synod on the
Nith,

and dies at
Oundle.
A.D. 709.

¹ venit] Hædde, 55.

² contempsit] Hædde, 56.

³ synodo] Hædde, 58.

⁴ suæ] Not of York, but of Hexham; while Bishop John of Hexham was translated to York, p. 292, note 2. The monastery of Ripon was also assigned to him. Malmesb. Gest. Pontt. iii. 269.

⁵ Defunctus] Hædde, 62. April 24; see the Martyrology called Beda's, and a Missal of Jumièges quoted by Mabillon. Oct. 12 (which some make the day of his death) was the feast of his translation by Lanfranc. For his life in general, see Raine's Fasti Eboracenses, pp. 55-83. 'His life was like an April

in primum suum monasterium quod vocatur Inbrypum, positus est in ecclesia beati apostoli Petri, juxta altare ad austrum, ut et supra docuimus; et hoc de illo supra epitaphium scriptum :

‘ Vilfridus hic magnus requiescit corpore præsul,
 Hanc Domino qui aulam ductus pietatis amore
 Fecit ¹, et eximio sacravit nomine Petri,
 Cui claves cæli Christus dedit arbiter orbis;
 Atque auro ac tyrio devotus vestiit ostro.
 Quin etiam sublime crucis radiante metallo,
 Hic posuit trophæum, necnon et quattuor auro
 Scribi Evangelii præcepit in ordine libros;
 Ac thecam e rutilo hic condignam condidit auro:
 Paschalis qui etiam sollemnia tempora cursus
 Catholici ad justum correxit dogma canonis,
 Quem statuere patres, dubioque errore remoto
 Certa suæ genti ostendit moderamina ritus:
 Inque locis istis monachorum examina crebra
 Colligit, ac monitis cavit quæ regula patrum
 Sedulus instituit: multisque domique forisque
 Jactatus nimium per tempora longa periclis,
 Quindecies ternos postquam egit episcopus annos,
 Transiit, et gaudens cælestia regna petivit.
 Dona, Jesu, ut grex pastoris calle sequatur.’

CAP. XX.

*Ut religioso abbati Hadriano Albinus, Vilfrido in episcopatum Acca
 successerit.*

ANNO post obitum præfati patris proximo, id est, quinto
 Osredi regis, reverentissimus pater Hadrianus ² [A.D. 710.]
 abbas, cooperatore in verbo Dei Theodori beatæ Death of
 memoriæ episcopi, defunctus est, et in monasterio Abbot
 Hadrianus.

day, often interchangeably fair and
 foul; and after many alterations,
 he set fair in full lustre at last.’
 Fuller’s Ch. History, ii. 94.

¹ *Fecit*] Hædde, 22. Richard of

Hexham, Twysden, p. 290. He had
 also built a minster at Ripon, and
 rebuilt that at York. Hædde, 16,
 17.

² *Hadrianus*] See p. 213.

suo in ecclesia¹ beatæ Dei genitricis sepultus; qui est annus quadragesimus primus², ex quo a Vitaliano papa directus est cum Theodoro; ex quo autem Brittaniam venit, tricesimus nonus. Cujus doctrinæ simul et Theodori inter alia testimonium perhibet, quod Albinus discipulus ejus qui monasterio ipsius in regimine successit, in tantum studiis scripturarum institutus est, ut Græcam quidem linguam non parva ex parte, Latinam vero non minus quam Anglorum, quæ sibi naturalis est, noverit.

Suscepit vero pro Vilfrido episcopatum Hagustaldensis ecclesiæ Acca³ presbyter ejus, vir et ipse strenuissimus, Acca, bishop
of Hexham. et coram Deo et hominibus magnificus; qui et ipsius ecclesiæ suæ quæ in beati Andreæ apostoli honorem consecrata est, ædificium multifario decore ac mirificis ampliavit operibus. Dedit namque operam, quod et hodie facit, ut adquisitis undecumque reliquiis beatorum apostolorum et martyrum Christi, in venerationem illorum poneret altaria, distinctis porticibus in hoc ipsum intra muros ejusdem ecclesiæ, sed et historias passionis eorum, una cum cæteris ecclesiasticis voluminibus, summa industria congregans, amplissimam ibi ac nobilissimam bibliothecam fecit, necnon et vasa sancta et luminaria aliaque hujusmodi quæ ad ornatum domus Dei pertinent, studiosissime paravit. Cantatorem quoque egregium, vocabulo Maban, qui a successoribus discipulorum beati papæ Gregorii in Cantia fuerat cantandi sonos edoctus, ad se suosque instituendos accersiit, ac per annos duodecim tenuit: quatenus et quæ illi non noverant carmina ecclesiastica doceret; et ea quæ quondam cognita longo usu vel negligentia inveterare cœperunt hujus doctrina priscum renovarentur in statum. Nam et ipse

¹ *ecclesia*] See p. 104.

² *primus*] Osred's fifth year lasted from May 16, A.D. 709, to the same day of A.D. 710; p. 328, note 4. But Florence dates Hadrianus' death in A.D. 710. If this be correct, Beda must be understood to reckon his forty-one years from Hadrianus' arrival in England, not from his mission by Vitalianus; p. 213.

³ *Acca*] 'Reverentissimus antistes Acca,' pp. 164, 242. He was in

Frisia with Wilfrith, p. 164. Beda's Hexameron is inscribed 'Accæ abbati;' and as Wilfrith left the monastery at Hexham to him, Hædde, 62, he was probably abbot of Hexham. Beda also inscribed to him his Commentary on SS. Mark and Luke. He was expelled from his See in A.D. 732, and died Oct. 20, A.D. 740. Rich. of Hexham, Twysden, p. 298. See too Mabill., Act. SS. Benedd. iii. 209, §§ 10-14.

episcopus Acca cantator erat peritissimus, quomodo etiam in litteris sanctis doctissimus, et in catholicæ fidei confessione castissimus, in ecclesiasticæ quoque institutionis regulis sollertissimus exstiterat; et usquedum præmia piæ devotionis accipiat, existere non desistit: utpote qui a pueritia in clero sanctissimi ac Deo dilecti Bosa¹, Eboracensis episcopi, nutritus atque eruditus est; deinde ad Vilfridum episcopum spe melioris propositi adveniens, omnem in ejus obsequio usque ad obitum illius explevit ætatem: cum quo etiam Romam² veniens, multa illic quæ in patria nequiverat ecclesiæ sanctæ institutis utilia didicit.

CAP. XXI.

Ut Ceolfred abbas regi Pictorum architectos ecclesiæ, simul et epistolam de catholico pascha, vel de tonsura miserit.

Eo tempore Naiton³ rex Pictorum, qui septemtrionales Britanniæ plagas inhabitant, admonitus ecclesiasticarum frequenti meditatione scripturarum, abrenunciavit errori, quo eatenus in observatione paschæ⁴ cum sua gente tenebatur, et se suosque omnes ad catholicum Dominicæ resurrectionis tempus celebrandum perduxit. Quod ut facilius et majori auctoritate perficeret, quæsivit auxilium de gente Anglorum, quos jamdudum ad exemplum sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ suam religionem instituisse cognovit. Siquidem misit legatarios ad virum venerabilem Ceolfredum⁵, abbatem monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad ostium Viuri amnis, et juxta amnem Tinam, in loco qui vocatur In Gyruum⁶, cui ipse post Benedictum, de quo supra⁷ diximus, gloriosissime præfuit; postulans ut exhortatorias sibi litteras mitteret, quibus potentius confutare posset eos qui pascha non suo tempore observare præ-

[A.D. 710.]
Naiton, king
of Pictland,
enquires of
Abbot Ceol-
frith about
the paschal
practice, and
tonsure,

¹ Bosa] See p. 239. And Bosa probably learnt from Jacobus; p. 135.

² Romam] See p. 339.

³ Naiton] A common Kymric name. Cf. Nechtan in Nechtanesh-mare, Natan in Natanleod.

⁴ in observatione paschæ] See p. 194, note 4.

⁵ Ceolfredum] See Hist. Abbatum, below, p. 376.

⁶ In Gyruum] Jarrow in Durham.

⁷ supra] See pp. 250, 333.

sumerent; simul et de tonsuræ modo vel ratione qua clericos insigniri deceret: excepto quod etiam ipse in his non parva ex parte esset imbutus. Sed et architectos sibi mitti petiit, qui juxta morem Romanorum ecclesiam de lapide¹ in gente ipsius facerent, promittens hanc in honorem beati apostolorum principis dedicandam; se quoque ipsum cum suis omnibus morem sanctæ Romanæ et apostolicæ ecclesiæ semper imitaturum, in quantum duntaxat tam longe a Romanorum loquela et natione segregati hunc ediscere potuissent. Cujus religiosiis votis ac precibus favens reverentissimus abba Ceolfrid, misit architectos quos petebatur, misit illi et litteras² scriptas in hunc modum:

‘Domino excellentissimo et gloriosissimo regi Naitano, Ceolfrid
 who answers him by a letter. abbas in Domino salutem. Catholicam sancti paschæ observantiam, quam a nobis, rex Deo devote, religioso studio quæstisti, promptissime ac libentissime tuo

desiderio, juxta quod ab apostolica sede didicimus, patefacere satagimus. Scimus namque cælitus sanctæ ecclesiæ donatum, quotiens ipsi rerum domini discendæ, docendæ, custodiendæ veritati operam impendunt. Nam et vere omnino dixit quidam³ sæcularium scriptorum, quia felicissimo mundus statu ageretur, si vel reges philosopharentur, vel regnarent philosophi. Quod si de philosophia hujus mundi vere intellegere, de statu hujus mundi merito diligere potuit homo hujus mundi; quanto magis civibus patriæ cælestis in hoc mundo peregrinantibus optandum est et in totis animi viribus supplicandum, ut quo plus in mundo quique valent, eo amplius ejus qui super omnia est Judicis mandatis auscultare contendant, atque ad hæc observanda secum eos quoque qui sibi commissi sunt exemplis simul et auctoritate instituant? Tres sunt ergo regulæ sacris inditæ litteris, quibus paschæ celebrandi tempus nobis præfinitum, nulla prorsus humana licet auctoritate mutari; e quibus duæ in Lege Mosi divinitus statutæ, tertia in Evangelio per effectum Dominicæ passionis et resurrectionis adjuncta est. Præcepit enim lex ut

¹ *ecclesiam de lapide*] See p. 144, with note, and Lapp. i. 177.

² *litteras*] It can hardly be doubted that this letter is Beda's own, written

when he was a monk at Jarrow under Abbot Ceolfrid. S.

dixit quidam] Plato, *De Republica*, v. 18.

pascha primo mense anni, et tertia ejusdem mensis septimana, id est, a quintadecima die usque ad vicesimam primam fieri deberet: additum est per institutionem apostolicam ex Evangelio, ut in ipsa tertia septimana diem Dominicam exspectare, atque in ea temporis paschalis initium tenere debeamus. Quam videlicet regulam triformem quisquis rite custodierit, nunquam in adnotatione festi paschalis errabit. Verum si de his singulis enucleatius ac latius audire desideras, scriptum est¹ in Exodo, ubi liberandus de Ægypto populus Israel primum pascha facere jubetur, quia “dixerit Dominus ad Moysen et Aaron: Mensis iste vobis principium mensium primus erit in mensibus anni. Loquimini ad universum cœtum filiorum Israel et dicite eis: Decima die mensis hujus tollat unusquisque agnum per familias et domos suas.” Et paulo post²: “Et servabitis eum usque ad quartamdecimam mensis hujus. Immolabitque eum universa multitudo filiorum Israel ad vesperam.” Quibus verbis manifestissime constat, quod ita in observatione paschali mentio fit diei quartædecimæ, ut non tamen in ipsa die quartadecima pascha fieri præcipiatur; sed adveniente tandem vespera diei quartædecimæ, id est, quintadecima luna, quæ initium tertiæ septimanæ faciat, in cæli faciem prodeunte, agnus immolari jubeatur: et quod ipsa sit nox quintædecimæ lunæ, in qua percussis Ægyptiis Israel est a longa servitute redemptus. “Septem,” inquit³, “diebus azyma comedetis.” Quibus item verbis tota tertia septimana ejusdem primi mensis decernitur sollemnis esse debere. Sed ne putaremus easdem septem dies a quartadecima usque ad vicesimam esse computandas, continuo subjecit: “In die primo non erit fermentum in domibus vestris. Quicumque comederit fermentum, peribit anima illa de Israel, a die primo usque ad diem septimum,” et cætera, usquedum ait⁴: “In eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti.” Primum ergo diem azymorum appellat eum in quo exercitum eorum esset educturus de Ægypto. Constat autem quia non quartadecima die, in cujus vespera agnus est immolatus, et quæ proprie pascha sive phase dicitur; sed quinta-

¹ *scriptum est*] Ex. xii. 1-3.² *paulo post*] Ib. 6.³ *inquit*] Ib. 15.⁴ *ait*] Ib. 17.

decima sunt educti ex Ægypto, sicut in libro Numerorum apertissime scribitur¹. “Profecti igitur de Ramesse quinta-decima die mensis primi, altera die phase filii Israel in manu excelsa.” Septem ergo dies azymorum, in quarum prima eductus est populus Domini ex Ægypto, ab initio, ut diximus, tertiæ septimanæ, hoc est, a quintadecima die mensis primi, usque ad vicesimam primam ejusdem mensis diem completam computari oportet. Porro dies quartadecima extra hunc numerum separatim sub paschæ titulo prænotatur, sicut Exodi sequentia patenter edocent; ubi cum dictum esset: “In eadem enim ipsa die educam exercitum vestrum de terra Ægypti;” protinus adjunctum est²: “Et custodietis diem istum in generationes vestras ritu perpetuo. Primo mense, quartadecima die mensis, comedetis azyma usque ad diem vicesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentatum non invenietur in domibus vestris.” Quis enim non videat, a quartadecima usque ad vicesimam primam, non septem solummodo, sed octo potius esse dies, si et ipsa quartadecima annumeretur? Sin autem, ut diligentius explorata Scripturæ veritas docet, a vespera diei quartadecimæ usque ad vesperam vicesimæ primæ computaverimus, videbimus profecto quod ita dies quartadecima vesperam suam in festi paschalis initium prorogat, ut non amplius tota sacra sollemnitatis quam septem tantummodo noctes cum totidem diebus comprehendat; unde et vera esse probatur nostra diffinitio, qua tempus paschale primo mense anni et tertia ejus hebdomada celebrandum esse diximus. Veraciter enim tertia agitur hebdomada, quod a vespera quartadecimæ diei incipit, et in vespera vicesimæ primæ completur. Postquam vero pascha nostrum immolatus est Christus, diemque nobis Dominicam, quæ apud antiquos una vel prima sabbati, sive sabbatorum, vocatur, gaudio suæ resurrectionis fecit esse sollemnem; ita hanc apostolica traditio festis paschalibus inseruit, ut nil omnimodis de tempore paschæ legalis præoccupandum, nihil minuendum esse decerneret. Quin potius statuit ut exspectaretur juxta præceptum Legis idem primus anni mensis, exspectaretur

¹ scribitur] Num. xxxiii. 3.

² adjunctum est] Ib. 17-19.

quartadecima dies illius, expectaretur vespera ejusdem. Et cum hæc dies in sabbatum forte inciderit, tolleretur unusquisque agnum per familias et domos suas, et immolaret eum ad vesperam, id est, præpararent omnes ecclesiæ per orbem, quæ unam catholicam faciunt, panem et vinum in mysterium carnis et sanguinis agni immaculati, qui abstulit peccata mundi: et præcedente congrua lectionum, orationum, cæremoniarum paschalium sollemnitate, offerrent hæc Domino in spem futuræ suæ redemptionis. Ipsa est enim eadem nox in qua de Ægypto per sanguinem agni Israelitica plebs erepta est; ipsa in qua per resurrectionem Christi liberatus est a morte æterna populus omnis Dei. Mane autem inlucescente die Dominica, primam paschalis festi diem celebrarent. Ipsa est enim dies in qua resurrectionis suæ gloriam Dominus multifario piæ revelationis gaudio discipulis patefecit. Ipsa prima dies azymorum, de qua multum distincte in Levitico scriptum est¹: “Mense primo, quartadecima die mensis, ad vesperam, phase Domini est, et quintadecima die mensis hujus sollemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis. Dies primus erit celeberrimus sanctusque.” Si ergo fieri posset ut semper indiem quintum decimum primi mensis, id est, in lunam quintamdecimam Dominica dies incurreret, uno semper eodemque tempore cum antiquo Dei populo, quanquam sacramentorum genere discreto, sicut una eademque fide pascha celebrare possemus. Quia vero dies septimanæ non æquali cum luna tramite procurrit, decrevit apostolica traditio, quæ per beatum Petrum Romæ prædicata, per Marcum evangelistam et interpretem ipsius Alexandriæ confirmata est, ut adveniente primo mense, adveniente in eo vespera diei quartadecimæ, expectetur etiam dies Dominica, a quintadecima usque ad vicesimam primam diem ejusdem mensis. In quacumque enim harum inventa fuerit, merito in ea pascha celebrabitur: quia nimirum hæc ad numerum pertinet illarum septem dierum, quibus azyma celebrari jubentur. Itaque fit ut nunquam pascha nostrum a septimana mensis primi tertia in utramvis partem declinet: sed vel totam eam, id est, omnes septem legalium

¹ *scriptum est*] Lev. xxiii. 5-7.

azymorum dies, vel certe aliquos de illis teneat. Nam etsi saltem annum ex eis, hoc est, ipsum septimum adprehenderit, quem tam excellenter Scriptura commendat; “Dies autem,” inquit¹, “septimus erit celebrior et sanctior, nullumque servile opus fiet in eo;” nullus arguere nos poterit, quod non recte Dominicum paschæ diem, quem de Evangelio suscepimus, in ipsa quam Lex statuit, tertia primi mensis hebdomada celebremus. Cujus observantiæ catholica ratione patefacta, patet e contrario error inrationabilis eorum qui præfixos in Lege terminos, nulla cogente necessitate, vel anticipare, vel transcendere præsumunt. Namque sine ratione necessitatis alicujus anticipant illi tempus in Lege præscriptum, qui Dominicum paschæ diem a quartadecima mensis primi usque ad vicesimam putant lunam esse servandum. Cum enim a vespera diei tertiadecimæ vigiliæ sanctæ noctis celebrare incipiunt, claret quod illam in exordio sui paschæ diem statuunt, cujus nullam omnino mentionem in decreto Legis inveniunt. Et cum vicesima prima die mensis pascha Dominicum celebrare refugiant, patet profecto, quod illam per omnia diem a sua sollemnitate secernunt, quam Lex majore præ cæteris festivitate memorabilem sæpenumero commendat: sicque diem paschæ ordine perverso, et aliquando in secunda hebdomada totam compleant, et nunquam in hebdomadæ tertiæ die septimo ponant; rursumque qui a sextadecima die mensis sæpedicti usque ad vicesimam secundam pascha celebrandum magis autumant, non minore utique errore, tametsi altero latere, a recto veritatis tramite divertunt, et veluti naufragia Scyllæ fugientes, in Charybdis voraginem submergendi decidunt. Nam cum a luna sextadecima primi mensis oriente, id est, a vespera diei quintadecimæ pascha incipiendum doceant; nimirum constat quia quartadecimam diem mensis ejusdem, quam Lex primitus et præcipue commendat, a sua prorsus sollemnitate secludunt: ita ut quintadecimæ, in qua populus Dei ab Ægyptia servitute redemptus est, et in qua Dominus suo mundum sanguine a peccatorum tenebris liberavit, in qua etiam sepultus spem nobis post mortem beatæ quietis tribuit, vix ves-

¹ *inquiens*] Lev. xxiii. 8.

peram tangant. Iidemque pœnam erroris sui in semetipsos recipientes, cum in vicesima secunda die mensis paschæ diem statuunt Dominicum, legitimos utique terminos paschæ aperta transgressione violant, utpote qui ab illius diei vespera pascha incipiunt, in qua hoc Lex consummari et perfici debere decrevit, illam in pascha diem adsignent primam, cujus in Lege mentio nulla usquam reperitur, id est, quartæ primam septimanæ. Qui utrique non solum in diffinitione et computo lunaris ætatis, sed et in mensis primi nonnunquam inventione falluntur. Quæ disputatio major est, quam epistola hac vel valeat comprehendere, vel debeat. Tantum hoc dicam, quod per æquinoctium vernale semper inerrabiliter possit inveniri, qui mensis juxta computum lunæ primus anni, qui esse debeat ultimus. Æquinoctium autem, juxta sententiam omnium Orientalium, et maxime Ægyptiorum, qui præ cæteris doctoribus calculandi palmam tenent, duodecimo kalendarum Aprilium die provenire consuevit, ut etiam ipsi horologica inspectione probamus. Quæcumque ergo luna ante æquinoctium plena est, quartadecima videlicet vel quintadecima existens, hæc ad præcedentis anni novissimum pertinet mensem, ideoque paschæ celebrando habilis non est. Quæ vero post æquinoctium vel in ipso æquinoctio suum plenilunium habet, in hac absque ulla dubietate, quia primi mensis est, et antiquos pascha celebrare solitos, et nos ubi Dominica dies advenerit, celebrare debere noscendum est. Quod ita fieri oportere illa nimirum ratio cogit, quia in Genesi scriptum est¹, quod “fecit Deus duo luminaria magna; luminare majus, ut præesset diei; et luminare minus, ut præesset nocti:” vel, sicut alia dicit editio, “luminare majus in inchoationem diei; et luminare minus in inchoationem noctis.” Sicut ergo prius sol a medio procedens orientis æquinoctium vernale suo præfixit exortu; deinde luna, sole ad vesperam occidente, et ipsa plena a medio secuta est orientis: ita omnibus annis idem primus lunæ mensis eodem necesse est ordine servari, ut non ante æquinoctium, sed vel ipso æquinoctii die, sicut in principio factum est, vel eo transcenso plenilunium habere debeat. At si

¹ scriptum est] Gen. i. 16.

uno saltem die plenilunium tempus æquinoctii præcesserit, non hanc primo mensi anni incipientis, sed ultimo potius præteriti lunam esse adscribendam; et ideo festis paschalibus inhabilem memorata ratio probat. Quod si mysticam quoque vos in his rationem audire delectat, primo mense anni, qui etiam mensis novorum dictus est, pascha facere jubemur; quia renovato ad amorem cælestium spiritu mentis nostræ sacramenta Dominicæ resurrectionis et ereptionis nostræ celebrare debemus, tertia ejusdem mensis septimana facere præcipimur; quia ante Legem et sub Lege promissus, tertio tempore sæculi cum gratia venit ipse qui pascha nostrum immolaretur Christus: quia tertia post immolationem suæ passionis die resurgens a mortuis, hanc Dominicam vocari, et in ea nos annuatim paschalia ejusdem resurrectionis voluit festa celebrare: quia nos quoque ita solum veraciter ejus sollemnia celebramus, si per fidem spem et caritatem pascha, id est, transitum de hoc mundo ad Patrem, cum illo facere curamus. Post æquinoctium veris, plenilunium mensis præcipimur observare paschalis; ut videlicet primo sol longiorem nocte faciat diem, deinde luna plenum suæ lucis orbem mundo præsentet; quia primo quidem sol justitiæ, in cujus pennis est sanitas, id est, Dominus Jesus, per resurrectionis suæ triumphum cunctas mortis tenebras superavit: ac sic ascendens in cælos, misso desuper Spiritu, ecclesiam suam quæ sæpe lunæ vocabulo designatur internæ gratiæ luce replevit. Quem videlicet ordinem nostræ salutis propheta¹ contemplatus aiebat: “Elevatus est sol, et luna stetit in ordine suo.” Qui ergo plenitudinem lunæ paschalis ante æquinoctium provenire posse contenderit, talis in mysteriorum celebratione maximorum a sanctarum quidem Scripturarum doctrina discordat; concordat autem eis qui sine præveniente gratia Christi se salvari posse confidunt: quia etsi vera lux tenebras mundi moriendo ac resurgendo nunquam vicisset, perfectam se habere posse justitiam dogmatizare præsumunt. Itaque post æquinoctialem solis exortum, post plenilunium primi mensis hunc ex ordine subsequens, id est, post completam diem ejusdem mensis quartam-

¹ *propheta . . . aiebat*] Habakkuk, iii. 11, gives words somewhat like these: ‘Sol et luna steterunt in habitaculo suo.’ Vulg.

decimam, quæ cuncta ex Lege observanda accepimus, expectamus adhuc monente Evangelio in ipsa hebdomada tertia tempus diei Dominicæ, et sic demum votiva paschæ nostri festa celebramus, ut indicemus nos non cum antiquis excussum Ægyptiæ servitutis jugum venerari, sed redemptionem totius mundi, quæ in antiqui De populi liberatione præfigurata, in Christi autem resurrectione completa est, devota fide ac dilectione colere, resurrectionis etiam nostræ, quam eadem die Dominica futuram credimus, spe nos certissima gaudere signemus. Hic autem quem vobis sequendum monstramus, computus paschæ, decennovenali circulo continetur; qui dudum quidem, hoc est, ipsis apostolorum temporibus, jam servari in ecclesia cœpit, maxime Romæ et Ægypti, ut supra jam diximus. Sed per industriam Eusebii¹ qui a beato martyre Pamphilo cognomen habet, distinctius in ordinem compositus est; ut quod eatenus per Alexandriæ pontificem singulis annis per omnes ecclesias mandari consueverat, jam deinde congesta in ordinem serie lunæ quartæ-decimæ facillime posset ab omnibus sciri. Cujus computum paschalis Theophilus Alexandriæ præsul in centum annorum tempus Theodosio imperatori composuit. Item successor ejus Cyrillus seriem nonaginta et quinque annorum in quinque decennovenalibus circulis comprehendit: post quem Dionysius Exiguus totidem alios ex ordine pari schemate subnexuit, qui ad nostra usque tempora pertingebant. Quibus termino adpropinquantibus, tanta hodie calculorum exuberat copia, ut etiam in nostris per Britanniam ecclesiis plures sint qui mandatis memoriæ veteribus illis Ægyptiorum argumentis facillime possint in quotlibet spatia temporum paschales protendere circulos, etiamsi ad quingentos usque et triginta duos voluerint annos; quibus expletis, omnia quæ ad solis et lunæ, mensis et septimanæ con-

¹ *Eusebii*] Beda, in his book *De Natura Rerum*, c. 44, perhaps quoting from Jerome, *De Vir. Ill.* 61, says that Eusebius was the first to compose a cycle of nineteen years, but that Hippolytus had before composed one of sixteen years. Isidorus Hispalensis, vi. 17, *Orig.*, says, ‘Paschalem cyclum Hippolytus

Episcopus temporibus Alexandri Imperatoris conscripsit. Post quem probatissimi auctores, Eusebius Cæsariensis, Theophilus Alexandrinus, Prosper quoque natione Aquitanus, atque Victorinus, amplificatis ejusdem festivitatis rationibus, multiplices circulos ediderunt.’ See Fabricius’ note, *Routh’s Opuscula*, i. 46.

sequentiam spectant eodem quo prius ordine recurrunt. Ideo autem circulos eosdem temporum instantium vobis mittere supersedimus, quia de ratione tantum temporis paschalis instrui quærentes, ipsos vobis circulos paschæ catholicos abundare probastis.

‘Verum his de pascha succincte, ut petistis, strictimque commemoratis, tonsuram¹ quoque, de qua pariter vobis litteras fieri voluistis, hortor ut ecclesiasticam et Christianæ fidei congruam habere curetis. Et quidem scimus quia neque apostoli omnes uno eodemque sunt modo adtonsi, neque nunc ecclesia catholica sicut una fide spe et caritate in Deum consentit, ita etiam una atque indissimili totum per orbem tonsuræ sibi forma congruit. Denique ut superiora, id est, patriarcharum tempora respiciamus, Job exemplar patientiæ, dum ingruente tribulationum articulo caput totondit², probavit utique quia tempore felicitatis capillos nutrire consueverat. At Joseph, et ipse castitatis, humilitatis, pietatis cæterarumque virtutum executor ac doctor eximius, cum servitio absolvendus, attonsus³ esse legitur: patet profecto quia tempore servitutis, intonsis in carcere crinibus manere solebat. Ecce uterque vir Dei diversum ab altero vultus habitum foris præmonstrabat, quorum tamen intus conscientia in parili virtutum sibi gratia concordabat. Verum, etsi profiteri nobis liberum est, quia tonsuræ discrimen non noceat, quibus pura in Deum fides, et caritas in proximum sincera est; maxime cum nunquam patribus catholicis sicut de paschæ vel fidei diversitate conflictus, ita etiam de tonsuræ differentia legatur aliqua fuisse controversia; inter omnes tamen quas vel in ecclesia, vel in universo hominum genere reperimus tonsuras, nullam magis sequendam nobis amplectendamque jure dixerim, ea quam in capite suo gestabat ille, cui se confitenti Dominus ait⁴: “Tu es Petrus, et super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, et portæ inferni non prævalebunt adversus eam; et tibi dabo claves regni cælorum.” Nullam magis abominandam detestandamque merito cunctis fidelibus crediderim, ea quam habebat

¹ *tonsuram*] On this whole subject, see Usher, p. 477, and Smith's App. No. ix. b.

² *totondit*] Job i. 20.

³ *attonsus*] Genesis xli. 14.

⁴ *ait*] St. Matthew xvi. 18, 19.

ille, cui gratiam sancti Spiritus comparare volenti dicit¹ idem Petrus: "Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possideri: non est tibi pars neque sors in sermone hoc." Neque vero ob id tantum in coronam adtondemur, quia Petrus ita attonsus est; sed quia Petrus in memoriam Dominicæ passionis ita attonsus est, idcirco et nos qui per eandem passionem salvari desideramus, ipsius passionis signum cum illo in vertice, summa videlicet corporis nostri parte, gestamus. Sicut enim omnis ecclesia, quia per mortem sui vivificatoris ecclesia facta est, signum sanctæ crucis ejus in fronte portare consuevit, ut crebro vexilli hujus munimine a malignorum spirituum defendatur incursibus; crebra hujus admonitione doceatur, se quoque carnem suam cum vitiis et concupiscentiis crucifigere debere: ita etiam oportet eos, qui vel monachi votum, vel gradum clericatus habentes arctioribus se necesse habent pro Domino continentiae frenis astringere. Formam quoque coronæ quam ipse in passione spineam portavit in capite, ut spinas ac tribulos peccatorum nostrorum portaret, id est, exportaret et auferret a nobis, suo quemque in capite per tonsuram præferre, ut se etiam inrisiones et opprobria pro illo libenter ac promte omnia sufferre ipso etiam frontispicio doceant: ut coronam vitæ æternæ, quam repromisit Deus diligentibus se, se semper expectare, proque hujus perceptione et adversa se mundi et prospera contemnere designent. Cæterum tonsuram eam quam magum ferunt habuisse Simonem, quis, rogo, fidelium non statim cum ipsa magia primo detestetur, et merito exsufflet adspectu? Quæ in frontis quidem superficie coronæ videtur speciem præferre; sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas invenies coronam; ut merito talem Simoniacis et non Christianis habitum convenire cognoscas: qui in præsentī quidem vita a deceptis hominibus putabantur digni perpetuæ gloria coronæ; sed in ea quæ hanc sequitur vitam, non solum omni spe coronæ privati, sed æterna insuper sunt poena damnati. Neque vero me hæc ita prosecutum æstimes, quasi eos qui hanc

¹ dicit] Acts viii. 20, 21.

tonsuram habent, condemnatos judicem, si fide et operibus unitati catholicæ faverint: immo confidenter profiteor, plurimos ex eis sanctos ac Deo dignos exstitisse, ex quibus est Adamnan, abbas et sacerdos Columbiensium egregius, qui cum legatus suæ gentis ad Aldfridum regem missus, nostrum quoque monasterium videre voluisset, miramque in moribus ac verbis prudentiam, humilitatem, religionem ostenderet, dixi illi inter alia conloquens: "Obsecro, sancte frater, qui ad coronam te vitæ quæ terminum nesciat tendere credis, quid contrario tuæ fidei habitu terminatam in capite coronæ imaginem portas? et si beati consortium Petri quæris, cur ejus quem ille anathematizavit tonsuræ imaginem imitaris? et non potius ejus cum quo in æternum beatus vivere cupis etiam nunc habitum te, quantum potes, diligere monstras?" Respondit ille: "Scias pro certo, frater mi dilecte, quia etsi Simonis tonsuram ex consuetudine patria habeam, Simoniacam tamen perfidiam tota mente detestor ac respuo: beatissimi autem apostolorum principis, quantum mea parvitas sufficit, vestigia sequi desidero." At ego: "Credo," inquam, "vere quod ita sit; sed tamen indicio fit, quod ea quæ apostoli Petri sunt, in abdito cordis amplectimini, si quæ ejus esse nostis etiam in facie tenetis. Namque prudentiam tuam facillime dijudicare reor, quod aptius multo sit, ejus quem corde toto abhominaris, cujusque horrendam faciem videre refugis, habitum vultus a tuo vultu Deo jam dicato separare; et e contra, ejus quem apud Deum habere patronum quæris, sicut facta vel monita cupis sequi, sic etiam morem habitus te imitari condeceat." Hæc tunc Adamnano dixi, qui quidem quantum conspectis ecclesiarum nostrarum statutis profecisset probavit, cum reversus ad Scottiam multas postea gentis ejusdem turbas ad catholicam temporis paschalis observantiam sua prædicatione correxit: tametsi eos qui in Hii insula morabantur monachos, quibusque speciali rectoris jure præerat, necdum ad viam statuti melioris reducere valebat. Tonsuram quoque, si tantum sibi auctoritatis subesset, emendare meminisset. Sed et tuam nunc prudentiam, rex, admoneo, ut ea quæ unitati catholicæ et apostolicæ ecclesiæ concinunt, una cum gente cui te Rex regnum et Dominus dominorum præfecit, in omnibus servare contendas.

Sic enim fit ut post acceptam temporalis regni potentiam ipse beatissimus apostolorum princeps cælestis quoque regni tibi tuisque cum cæteris electis libens pandat introitum. Gratia te Regis æterni longiori tempore regnantem ad nostram omnium pacem custodiat incolumem, dilectissime in Christo fili.'

Hæc epistola cum præsentē rege Naitono, multisque viris doctioribus, esset lecta, ac diligenter ab his qui intelligere poterant in linguam ejus propriam interpretata, multum de ejus exhortatione gavisus esse perhibetur; ita ut exsurgens de medio optimatum suorum consessu genua flecteret in terram, Deo gratias agens, quod tale munusculum de terra Anglorum mereretur accipere. 'Et quidem et antea novi,' inquit, 'quia hæc erat vera paschæ celebratio, sed in tantum modo rationem hujus temporis observandi cognosco, ut parum mihi omnimodis videar de his antea intellexisse. Unde palam profiteor, vobisque qui adsidetis præsentibus protestor, quia hoc observare tempus paschæ cum universa mea gente perpetuo volo; hanc accipere debere tonsuram quam plenam esse rationis audimus, omnes qui in meo regno sunt clericos decerno.' Nec mora, quæ dixerat, regia auctoritate perfecit. Statim namque jussu publico mittebantur ad transcribendum, discendum, observandum, per universas Pictorum provincias circuli paschæ decennovenales, oblitteratis per omnia erroneis octoginta et quatuor annorum circulis. Adtondebantur omnes in coronam ministri altaris, ac monachi: et quasi novo se discipulatui beatissimi apostolorum principis Petri subditam, ejusque tutandam patrocinio gens correcta gaudebat.

King Naiton
conforms to
the Roman
practice.

CAP. XXII.

Ut Hiienses monachi cum subjectis sibi monasteriis canonicum prædicante Ecgbercto celebrare pascha cœperint.

NEC multo post illi quoque qui insulam Hii¹ incolebant monachi Scotticæ nationis, cum his quæ sibi erant subdita monasteriis, ad ritum paschæ ac tonsuræ canonicum Domino procurante perducti sunt². Siquidem anno ab incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo, quo Osredo occiso³ Coenred⁴ gubernacula regni Nordanhymbrorum suscepit, cum venisset ad eos de Hibernia Deo amabilis et cum omni honorificentia nominandus pater ac sacerdos Ecgberct, cujus superius memoriam sæpius⁵ fecimus, honorifice ab eis et multo cum gaudio susceptus est. Qui quoniam et doctor suavissimus et eorum quæ agenda docebat erat exsecutor devotissimus, libenter auditus ab universis⁶, immutavit piis ac sedulis exhortationibus inveteratam illam traditionem parentum eorum, de quibus apostolicum illum licet proferre sermonem⁷, quod æmulationem Dei

A.D. 716.

Hii conforms to the paschal practice, persuaded thereto by Ecgberht,

¹ *Hii*] See pp. 146, 323.

² *perducti sunt*] 'The Annals of Ulster . . . add that it took place on Saturday, August 29, which seems highly probable, since upon that day the feast of the decollation of John the Baptist is celebrated.' Stev.

³ *occiso*] 'He was slain in his nineteenth year, in an ambush laid for him by his kinsmen [Malmesb. Gest. Reg. i. 3], on the southern border [S. Chron.], by the sea.' Lapp. i. 211. 'Osredum spiritus luxuriæ fornicantem, et per monasteria nonnarum sacratas virgines stuprantem et furantem agitavit, inque quo ipse gloriosum regnum et inutilem vitam contemptibili et despecta morte perdidit.' Boniface, Epp. xix. 'Belli infortunio interemptus est.' Westminster, ad a. 717.

⁴ *Coenred*] Descended in the fifth degree from Occa, an illegitimate son of Ida. Lapp. Tab. Both he and his successor Osric 'hoc tantum memorabile habuerunt, quod domini sui, licet merito ut putabant occisi, sanguinem luentes fædo exitu auras polluerent.' Malmesb. Gest. Reg. i. 3.

⁵ *sæpius*] See pp. 147, 203, 305, 307.

⁶ *ab universis*] 'The Annals of Ulster state that in A.D. 717 the monks of Iona were expelled beyond Drumalban [Dorsum Britannicæ] by king Nectan, the Naiton of the text: from which circumstance we may infer that he found them more stubborn in their faith than Beda imagined.' Stev.

⁷ *sermonem*] Rom. x. 2.

habebant, sed non secundum scientiam ; catholicoque illos, atque apostolico more celebrationem, ut diximus, præcipuæ sollemnitatis sub figura coronæ perpetis agere perdocuit. Quod mira divinæ constat factum dispensatione pietatis, ut quoniam gens illa quam noverat scientiam divinæ cognitionis libenter ac sine invidia populis Anglorum communicare curavit¹: ipsa quoque postmodum per gentem Anglorum in eis quæ minus habuerat, ad perfectam vivendi normam perveniret. Sicut e contra Bretones, qui nolebant Anglis eam quam habebant fidei Christianæ notitiam pandere, credentibus jam populis Anglorum et in regula fidei catholicæ per omnia instructis, ipsi adhuc inveterati et claudicantes a semitis suis et capita sine corona prætendunt, et solemnia Christi sine ecclesiæ Christi societate venerantur.

Susceperunt autem Hiienses monachi, docente Ecgbercto, ritus vivendi catholicos sub abbate Duunchado², post annos circiter octoginta³, ex quo ad prædicationem gentis Anglorum Aidanum miserant antistitem. Mansit autem vir Domini Ecgberet annos tredecim in præfata insula, quam ipse velut nova quadam relucente gratia ecclesiasticæ societatis et pacis Christo consecraverat ; annoque Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, quo pascha Dominicum octavo
 kalendarum Maiarum die celebratur, cum mis-
 sarum sollemnia in memoriam ejusdem Dominicæ
 resurrectionis celebrasset, eodem die et ipse migravit ad Do-
 minum, ac gaudium summæ festivitatis quod cum fratribus quos
 ad unitatis gratiam converterat inchoavit, cum Domino et
 apostolis cæterisque cæli civibus complevit, immo idipsum cele-
 brare sine fine non desinit. Mira autem divinæ dispensatio
 provisionis erat, quod venerabilis vir non solum in pascha
 transivit de hoc mundo ad patrem ; verum etiam cum eo die
 pascha celebraretur, quo nunquam prius in eis locis celebrari
 solebat. Gaudebant ergo fratres de agnitione certa et catholica
 temporis paschalis ; lætabantur de patrocinio pergentis ad
 Dominum patris, per quem fuerant correcti ; gratulabatur ille

who dies
there
April 24,
A.D. 729.

¹ *curavit*] See p. 144.

³ *octoginta*] Eighty - one : for

² *Duunchado*] He died in A.D. 717. Aidan's mission is dated A.D. 635, Usher, p. 541.

p. 143.

quod eatenus in carne servatus est, donec illum in pascha diem suos auditores, quem semper antea vitabant, suscipere ac secum agere videret. Sicque certus de illorum correctione reverentissimus pater exultavit, ut videret diem Domini: vidit, et gavisus est.

CAP. XXIII.

Qui sit in præsenti status gentis Anglorum, vel Britanniae totius.

ANNO Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo quinto, Wihtred, ^{king of} Kent dies, ^{A.D. 725.} qui erat septimus Osrici¹ regis Nordanhymbrorum qui Coenredo successerat, Victred² filius Ecgbreti, rex Cantuariorum, defunctus est nono³ die kalendarum Maiarum; et regni quod per triginta quatuor semis annos tenebat, filios tres, Ædilberctum, Eadberctum⁴, et Alricum reliquit heredes. Anno post quem proximo Tobias Hrofensis

^{Death of} ^{Tobias,} ^{bishop of} ^{Rochester,} ^{A.D. 726.} ecclesiæ præsul defunctus est, vir, ut supra⁵ meminimus, doctissimus. Erat enim discipulus beatæ memoriæ magistrorum, Theodori archiepiscopi et abbatis Hadriani: unde, ut dictum est, cum eruditione litterarum vel ecclesiasticarum vel generalium, ita Græcam quoque cum Latina didicit linguam, ut tam notas ac familiares sibi eas, quam nativitatæ suæ loquelam haberet. Sepultus vero est in porticu sancti Pauli apostoli, quam intro ecclesiam⁶ sancti Andreæ sibi ipse in locum sepulcri fecerat. Post quem episcopatus officium Alduulf⁷, Beretualdo archiepiscopo consecrante, suscepit.

¹ *Osrici*] Son of Alhfrith, mentioned pp. 166, 181, 193; reigned from A.D. 718 till May 9, A.D. 729.

² *Victred*] See p. 277, with note 5.

³ *nono . . . Maiarum*] April 23, A.D. 725.

⁴ *Ædilberctum, Eadberctum*] According to the Saxon Chronicle and Florence, ad a. 748, Æthelberht II reigned after Eadberht.

⁵ *supra*] See p. 304.

⁶ *ecclesiam*] Built by Æthelberht II, restored by Archbishop Lanfranc, and dedicated on the 5th of May, A.D. 1130, by Archbishop William. S.

⁷ *Alduulf*] In A.D. 732 he obtained from Æthelbald of Mercia a yearly gift of one ship to himself and successors. S. The Saxon Chronicle says that Dun, his successor, was made bishop of Rochester in A.D. 741.

Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo vicesimo nono, apparuerunt cometæ duæ circa solem, multum intuentibus terrorem incutientes. Una quippe solem præcedebat, mane orientem; altera vespere sequebatur occidentem, quasi orienti simul et occidenti diræ cladis præ sagæ: vel certe una diei, altera noctis præcurrebat exortum, ut utroque tempore mala mortalibus imminere signarent. Portabant autem facem ignis contra aquilonem, quasi ad accendendum adclinem: apparebantque mense Januario, et duabus ferme septimanis permanebant. Quo tempore gravissima Sarracenorum lues Gallias misera clade vastabat, et ipsi non multo post¹ in eadem provincia dignas suæ perfidiæ pœnas luebant. Quo anno sanctus vir Domini Egbert, ut supra commemoravimus, ipso die paschæ migravit ad Dominum: et mox peracto pascha, hoc est, septima iduum Maiarum die, Osric rex Nordanhymbrorum vita decessit², cum ipse regni quod undecim annis gubernabat successorem fore Ceoluulfum³ decrevisset, fratrem illius qui ante se regnaverat Coenredi regis, cujus regni et principia et processus tot ac tantis redundavere rerum adversantium motibus, ut quid de his scribi debeat, quemve habitura sint finem singula, necdum sciri valeat.

Death of
King Osric of
North-
umbria.
Succeeded by
Ceolwulf.

Anno Dominicæ incarnationis septingentesimo tricesimo primo, Berctuald⁴ archiepiscopus, longa consumptus ætate, defunctus est die iduum⁵ Januariarum; qui sedit annos triginta septem, menses sex, dies quatuordecim; pro quo anno eodem factus est archiepiscopus, vocabulo Tatuini⁶, de provincia Merciorum,

A.D. 731.
Death of
Archbishop
Berhtwald.
Succeeded
by Tatwine,

¹ *non multo post*] Charles Martel's great victory over the Saracens at Tours was in October, A.D. 732. But Beda completed his History in A.D. 731; so that this must have been subsequently added.

² *vita decessit*] Wasslain, S. Chron.; one MS. of which dates it A.D. 731.

³ *Ceoluulfum*] To whom Beda's History is inscribed. Of the disturbances of his first years we have no other account. We only know, Bed. Cont. p. 368, that in A.D. 731 he was seized, and tonsured, and in

the same year restored to the throne by his friends: and that in A.D. 737 he became a monk in Lindisfarne, where he lived till A.D. 760. S. Chron.

⁴ *Berctuald*] See p. 303.

⁵ *die iduum*] 'Simeon of Durham, quoting Beda, refers Berctwald's death to 5 Ides [9th] January, and the Short Chronicle of Rochester, printed in Anglia Sacra, i. 85, says it occurred on the 6 Ides.' Stev.

⁶ *Tatwini*] Tatwine, S. Chron. He died July 29, A.D. 734.

cum fuisset presbyter in monasterio quod vocatur Briudun¹. Consecratus est autem in Doruuerni civitate, a viris venerabilibus Danihele Ventano, et Ingualdo² Lundeniensi, et Alduino Lyccitfeldensi, et Alduulfo Hrofensi antistitibus, die decima Junii mensis, Dominica; vir religione et prudentia insignis, sacris quoque litteris nobiliter instructus.

Itaque in præsentī, ecclesiis Cantuariorum Tatuini et Alduulf episcopi præsent. Porro provinciæ Orientalium Saxonum Inguald episcopus; provinciæ Orientalium Anglorum Aldberet³ et Hadulac⁴ episcopi; provinciæ Occidentalium Saxonum, Danihel et Fortheri⁵ episcopi; provinciæ Merciorum, Alduini⁶ episcopus; et eis populis qui ultra amnem Sabrinam ad occidentem habitant Valchstod⁷ episcopus; provinciæ Huicciorum Vilfrid⁸ episcopus; provinciæ Lindisfarorum Cyniberet⁹ episcopus præest. Episcopatus Vectæ¹⁰ insulæ ad Danihelem pertinet, episcopum Ventæ civitatis. Provincia Australium Saxonum jam aliquot annis absque episcopo manens, ministerium sibi episcopale ab Occidentalium Saxonum antistite quærit. Et hæ omnes provinciæ cæteræque australes ad confinium usque Hymbræ fluminis, cum suis quæque regibus, Merciorum regi Ædilbaldo¹¹ subjectæ sunt¹². At vero provinciæ Nordanhymbrorum, cui rex Ceoluulf præest, quatuor nunc episcopi præsulatum tenent; Vilfrid¹³ in Eburacensi ecclesia, Ediluald¹⁴

¹ *Briudun*] Bredon, a monastery near Bredon Hill in Worcestershire, founded in honour of St. Peter by Eanwulf, the grandfather of Offa of Mercia. Monast. Angl.

² *Ingualdo*] Bishop of London; died in A.D. 745.

³ *Aldberet*] Bishop of Dunwich.

⁴ *Hadulac*] Bishop of Elmham; died before A.D. 747. Stev.

⁵ *Danihel et Fortheri*] See pp. 329, 330. They were both dead before A.D. 747. Stev.

⁶ *Alduini*] Bishop of Lichfield, surnamed Wor, Kemble, Archæol. Proceedings, 1845, p. 99; succeeded A.D. 721, died A.D. 737. After his death the diocese was divided into three, Lichfield, Leicester, and Dorchester. Malmesb. De Gest. Pontt.

iv. p. 288.

⁷ *Valchstod*] Bishop of Hereford; was dead by A.D. 736.

⁸ *Vilfrid*] Succeeded Ecgwine, A.D. 717. Date of death variously stated, A.D. 742, A.D. 743, or A.D. 745. Stev.

⁹ *Cyniberet*] See pp. 4, 238. Bishop of Lincoln.

¹⁰ *Vectæ*] See p. 247.

¹¹ *Ædilbaldo*] On his reign, A.D. 716-757, see Lapp. i. 224, 225.

¹² *subjectæ sunt*] That is, Æthelbald of Mercia had paramount authority over the whole of South-Humbrian England.

¹³ *Vilfrid*] Wilfrith II; died in A.D. 744. Florence.

¹⁴ *Ediluald*] Died in A.D. 739. Florence.

in Lindisfaronensi, Acca¹ in Hagustaldensi, Pecthelm² in ea quæ Candida Casa vocatur, quæ nuper multiplicatis fidelium plebibus in sedem pontificatus addita, ipsum primum habet antistitem. Pictorum quoque natio tempore hoc et fœdus pacis cum gente habet Anglorum, et catholicæ pacis ac veritatis cum universali ecclesia particeps existere gaudet. Scotti qui Britanniam incolunt suis contenti finibus nil contra gentem Anglorum insidiarum moliuntur aut fraudium. Brettones, quamvis et maxima ex parte domestico sibi odio gentem Anglorum, et totius catholicæ ecclesiæ statum pascha minus recte moribusque improbis impugnent; tamen et divina sibi et humana prorsus resistente virtute, in neutro cupitum possunt obtinere propositum: quippe qui quamvis ex parte sui sint juris, nonnulla tamen ex parte Anglorum sunt servitio mancipati. Qua adridente pace ac serenitate temporum, plures in gente Nordanhymbrorum, tam nobiles quam privati, se suosque liberos depositis armis satagunt magis accepta tonsura monasterialibus adscribere votis, quam bellicis exercere studiis. Quæ res quem sit habitura finem, posterior ætas videbit. Hic est impræsentiarum universæ status Britannia, anno adventus Anglorum in Britanniam circiter ducentesimo octogesimo quinto, Dominicæ autem incarnationis anno septingentesimo tricesimo primo: in cujus regno perpetuo exultet terra, et congratulante in fide ejus Britannia lætentur insulæ multæ, et confiteantur memoriæ sanctitatis ejus.

CAP. XXIV.

Recapitulatio chronica totius operis; et de persona Auctoris.

VERUM, ea quæ temporum distinctione latius digesta sunt, ob memoriam conservandam, breviter recapitulari placuit.

Anno igitur ante incarnationem Dominicam sexagesimo, Gaius

¹ *Acca*] See p. 342. He was expelled from his See A.D. 731, Cont. Bed., and died Oct. 20, A.D. 740. ² *Pecthelm*] See pp. 321, 329. He died A.D. 735. Florence.

Julius¹ Cæsar, primus Romanorum, Britannias bello pulsavit, et vicit; nec tamen ibi regnum potuit obtinere.

Anno ab incarnatione Domini 46 Claudius², secundus Romanorum Britannias adiens, plurimam insulæ partem in dedicationem recepit; et Orcadas quoque insulas Romano adjecit imperio.

Anno incarnationis Dominicæ 167 Eleuther Romæ præsul factus, quindecim annos ecclesiam gloriosissime rexit: cui litteras rex Britanniae Lucius³ mittens, ut Christianus efficere-
tur petiit, et impetravit.

Anno ab incarnatione Domini 189 Severus⁴ imperator factus, decem et septem annis regnavit, qui Britanniam vallo a mari usque ad mare præcinxit.

Anno 381 Maximus⁵ in Britannia creatus imperator, in Galliam transiit, et Gratianum interfecit.

Anno 409 Roma a Gothis⁶ fracta: ex quo tempore Romani in Britannia regnare cessarunt.

Anno 430 Palladius⁷ ad Scottos in Christum credentes a Cælestino papa primus mittitur episcopus.

Anno 449 Marcianus⁸ cum Valentiniano imperium suscipiens, septem annis tenuit: quorum tempore Angli a Brittonibus accersiti Britanniam adierunt.

Anno 538 eclipsis solis facta est xiv kalendas Martii, ab hora prima usque ad tertiam.

Anno 540 eclipsis solis facta est xii kalendas Julias, et apparuerunt stellæ pene hora dimidia ab hora diei tertia.

Anno 547 Ida regnare cœpit, a quo regalis Nordanhymbrorum prosapia originem tenet, et duodecim annis in regno permansit.

Anno 565 Columba⁹ presbyter de Scottia venit Britanniam ad docendos Pictos, et in insula Hii monasterium fecit.

Anno 596 Gregorius¹⁰ papa misit Britanniam Augustinum cum monachis, qui verbum Dei genti Anglorum evangelizarent.

¹ *Julius*] B.C. 55; p. 11.

² *Claudius*] A.D. 43; p. 13.

³ *Lucius*] p. 14.

⁴ *Severus*] A.D. 193; p. 15.

⁵ *Maximus*] A.D. 378; p. 23.

⁶ *Gothis*] A.D. 410; p. 26

⁷ *Palladius*] p. 32.

⁸ *Marcianus*] A.D. 450; p. 34.

⁹ *Columba*] A.D. 563; p. 146.

¹⁰ *Gregorius*] p. 48.

Anno 597 venere Brittaniam præfati doctores¹, qui fuit annus plus minus centesimus quinquagesimus adventus Anglorum in Brittaniam.

Anno 601 misit papa Gregorius pallium² Brittaniam Augustino jam facto episcopo, et plures verbi ministros, in quibus et Paulinum.

Anno 603 pugnatum ad Degrastanæ³.

Anno 604 Orientales Saxones⁴ fidem Christi percipiunt sub rege Sabercto, antistite Mellito.

Anno 605 Gregorius obiit⁵.

Anno 616 Ædilberct⁶ rex Cantuariorum defunctus est.

Anno 625 Paulinus⁷ a Justo archiepiscopo ordinatur genti Nordanhymbrorum antistes.

Anno 626 Eanfled⁸, filia Æduini regis, baptizata cum duodecim in sabbato pentecostes.

Anno 627 Æduini⁹ rex baptizatus cum sua gente in pascha.

Anno 633 Æduine rege perempto, Paulinus Cantiam rediit¹⁰.

Anno 640 Eadbald rex Cantuariorum obiit¹¹.

Anno 642 Osuald¹² rex occisus.

Anno 644 Paulinus, quondam Eboraci, sed tunc Hrofensis antistes civitatis, migravit¹³ ad Dominum.

Anno 651 Osuini¹⁴ rex occisus, et Aidan episcopus defunctus est.

Anno 653 Middilangli¹⁵ sub principe Peada fidei mysteriis sunt imbuti.

Anno 655 Penda¹⁶ periit, et Mercii sunt facti Christiani.

Anno 664 eclipsis¹⁷ facta: Earconberct¹⁸ rex Cantuariorum defunctus, et Colman¹⁹ cum Scottis ad suos reversus est; et pestilentia venit; et Ceadda ac Vilfrid Nordanhymbrorum²⁰ ordinantur episcopi.

¹ *doctores*] p. 52.

² *pallium*] p. 72.

³ *Degrastanæ*] p. 80.

⁴ *Orientales Saxones*] p. 94.

⁵ *obiit*] A.D. 604; p. 82.

⁶ *Ædilberct*] p. 99.

⁷ *Paulinus*] p. 109.

⁸ *Eanfled*] p. 110.

⁹ *Æduini*] p. 124.

¹⁰ *rediit*] p. 137.

¹¹ *obiit*] p. 155.

¹² *Osuald*] p. 157.

¹³ *migravit*] p. 166.

¹⁴ *Osuini*] p. 167.

¹⁵ *Middilangli*] p. 180.

¹⁶ *Penda*] p. 189.

¹⁷ *eclipsis*] p. 202.

¹⁸ *Earconberct*] p. 211.

¹⁹ *Colman*] p. 200.

²⁰ *Nordanhymbrorum*] p. 205.

Anno 668 Theodorus¹ ordinatur episcopus.

Anno 670 Osui² rex Nordanhymbrorum obiit.

Anno 673 Ecgeret³, rex Cantuariorum, obiit; et synodus facta est ad Herutforda⁴, præsente Ecgrido rege, præsidente archiepiscopo Theodoro, utillima, decem capitulorum.

Anno 675 Vulpheri, rex Merciorum, postquam septemdecim annos regnaverat, defunctus, Ædilredo fratri reliquit imperium.

Anno 676 Ædilred⁵ vastavit Cantiam.

Anno 678 cometa⁶ apparuit; Vilfrid episcopus a sede sua pulsus est ab Ecgrido rege; et pro eo Bosa, Eata et Eadhaeth consecrati antistites.

Anno 679 Ælfini⁷ occisus.

Anno 680 synodus facta est in campo Hæthfeltha⁸ de fide catholica, præsidente archiepiscopo Theodoro: in qua adfuit Johannes⁹ abba Romanus. Quo anno Hild¹⁰ abbatissa in Streanæshalæ obiit.

Anno 685 Ecgrid¹¹ rex Nordanhymbrorum occisus est. Anno eodem Hlothri¹² rex Cantuariorum obiit.

Anno 688 Caeduald¹³ rex Occidentalium Saxonum Romam de Britannia pergit.

Anno 690 Theodorus¹⁴ archiepiscopus obiit.

Anno 697 Osthryd regina a suis, id est, Merciorum primitibus, interempta.

Anno 698 Berctred dux regius Nordanhymbrorum a Pictis interfectus.

Anno 704 Ædilred, postquam triginta unum annos Merciorum genti præfuit, monachus factus, Coenredo regnum dedit.

Anno 705 Aldfrid¹⁵ rex Nordanhymbrorum defunctus est.

Anno 709 Coenred¹⁶ rex Merciorum, postquam quinque annos regnabat, Romam pergit.

¹ Theodorus] p. 212.

² Osui] p. 223.

³ Ecgeret] p. 226.

⁴ Herutforda] p. 224.

⁵ Ædilred] p. 237.

⁶ cometa] p. 237.

⁷ Ælfini] p. 258.

⁸ Hæthfeltha] p. 248.

⁹ Johannes] p. 250.

¹⁰ Hild] p. 261.

¹¹ Ecgrid] p. 275.

¹² Hlothri] p. 277.

¹³ Caeduald] Ceadwalha; p. 300.

¹⁴ Theodorus] p. 302.

¹⁵ Aldfrid] p. 328.

¹⁶ Coenred] p. 331.

Anno 711 Berctfrid¹ præfectus cum Pictis pugnavit.

Anno 716 Osred² rex Nordanhymbrorum interfectus, et rex Merciorum Ceolred defunctus; et vir Domini Ecgberct³ Hienses monachos ad catholicum pascha et ecclesiasticam correxerit tonsuram.

Anno 725 Victred⁴ rex Cantuariorum obiit.

Anno 729 cometæ⁵ apparuerunt, sanctus Ecgberct transiit. Osric mortuus est.

Anno 731 Berctuald⁶ archiepiscopus obiit. Anno eodem Tatuini consecratus archiepiscopus nonus Doruuernensis ecclesiæ, Ædilbaldo rege Merciorum quintumdecimum agente annum imperii.

Hæc de Historia Ecclesiastica Britanniæ, et maxime gentis Anglorum, prout vel ex litteris antiquorum, vel ex traditione majorum, vel ex mea ipse cognitione scire potui, Domino adjuvante digessi Baeda famulus Christi et presbyter monasterii beatorum apostolorum Petri et Pauli, quod est ad Viuræmuda et Ingyruum.

Qui natus in territorio ejusdem monasterii, cum essem annorum septem, cura propinquorum datus sum educandus reverentissimo abbati Benedicto, ac deinde Ceolfrido; cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem monasterii habitatione peragens, omnem meditandis Scripturis operam dedi: atque inter observantiam disciplinæ regularis et quotidianam cantandi in ecclesia curam, semper aut discere, aut docere, aut scribere dulce habui.

Nonodecimo autem vitæ meæ anno diaconatum; tricesimo gradum presbyteratus, utrumque per ministerium reverentissimi episcopi Johannis, jubente Ceolfrido abbate, suscepi.

Ex quo tempore accepti presbyteratus usque ad annum ætatis meæ quinquagesimum nonum, hæc in Scripturam sanctam meæ meorumque necessitati ex opusculis venerabilium

¹ *Berctfrid*] p. 328, note 8.

² *Osred*] p. 356.

³ *Ecgberct*] p. 357.

⁴ *Victred*] p. 358.

⁵ *cometæ*] p. 359.

⁶ *Berctuald*] p. 359.

Conclusion :
autobiography
and works
of Beda.

A.D. 672.

A.D. 679.

A.D. 691.

A.D. 702.

A.D. 731.

patrum breviter adnotare, sive etiam ad formam sensus et interpretationis eorum superadjicere curavi.

‘In principium Genesis, usque ad nativitatem Isaac, et jectio-
nem Ismahelis, libros iv.

‘De Tabernaculo, et vasis ejus, ac vestibus sacerdotum,
libros iii.

‘In primam partem Samuhelis, id est, usque ad mortem
Saulis, libros iii.

‘De ædificatione Templi, allegoricæ expositionis sicut et
cætera, libros ii.

‘Item in Regum librum xxx. quæstionum.

‘In Proverbia Salomonis, libros iii.

‘In Cantica Canticorum, libros vii.

‘In Isaiam, Danihelem, duodecim Prophetas, et partem
Hieremiæ, distinctiones capitulorum ex tractatu b. Hieronymi
excerptas.

‘In Ezram et Neemiam, libros iii.

‘In Canticum Habacum, librum i.

‘In librum beati patris Tobiae, explanationis allegoricæ de
Christo et Ecclesia, librum i.

‘Item, Capitula lectionum in Pentateuchum Mosi, Josue,
Judicum.

‘In libros Regum, et Verba dierum.

‘In librum beati patris Job.

‘In Parabolas, Ecclesiasten, et Cantica Canticorum.

‘In Isaiam Prophetam, Ezram quoque, et Neemiam.

‘In Evangelium Marci, libros iv.

‘In Evangelium Lucæ, libros vi.

‘Omeliarum Evangelii libros ii.

‘In Apostolum quæcumque in opusculis sancti Augustini
exposita inveni, cuncta per ordinem transscribere curavi.

‘In Actus Apostolorum, libros ii.

‘In Epistolas vii Catholicas, libros singulos.

‘In Apocalypsin sancti Johannis, libros iii.

‘Item, Capitula lectionum in totum Novum Testamentum,
excepto Evangelio.

‘Item, Librum Epistolarum ad diversos: quarum de sex

ætatibus sæculi una est; de mansionibus filiorum Israel, una; una de eo quod ait Isaias: "Et claudentur ibi in carcerem, et post dies multos visitabuntur;" de ratione Bissexti, una; de Æquinoctio, juxta Anatolium, una.

'Item, de historiis Sanctorum; Librum vitæ et passionis sancti Felicis Confessoris de metrico Paulini Opere in prosam transtuli.

'Librum vitæ et passionis sancti Anastasii, male de Græco translatus, et pejus a quodam imperito emendatus, prout potui, ad sensum correxi.

'Vitam sancti patris, monachi simul et antistitis, Cudberti, et prius heroico metro, et postmodum plano sermone descripsi.

'Historiam abbatum monasterii hujus, in quo supernæ pietati deservire gaudeo, Benedicti, Ceolfridi, et Huaetberti in libellis duobus.

'Historiam Ecclesiasticam nostræ insulæ ac gentis, in libris v.

'Martyrologium de natalitiis sanctorum martyrum diebus; in quo omnes quos invenire potui, non solum qua die, verum etiam quo genere certaminis, vel sub quo iudice mundum vice-rint, diligenter adnotare studui.

'Librum Hymnorum, diverso metro, sive rhythmo.

'Librum Epigrammatum heroico metro, sive elegiaco.

'De Natura rerum, et de Temporibus libros singulos.

'Item, de Temporibus librum unum majorem.

'Librum de Orthographia, alphabeti ordine distinctum.

'Item, librum de Metrica arte; et huic adjectum alium de Schematibus sive Tropis libellum, hoc est, de figuris modisque locutionum, quibus Scriptura sancta contexta est.'

Teque deprecor, bone Jesu, ut cui propitius donasti verba tuæ scientiæ dulciter haurire, dones etiam benignus, aliquando ad te fontem omnis sapientiæ pervenire, et parere semper ante faciem tuam.

*Explicit Domino juvante liber quintus Historiæ Ecclesiasticæ
Gentis Anglorum.*

ANNO 731 Ceoluulf rex captus et adtonsus et remissus in
 regnum. Acca episcopus de sua sede fugatus.
 Appendix Anno 732 Ecgeret¹ pro Vilfrido episcopus
 by another hand. factus.

Anno 733 eclipsis facta est solis xix kalendas Septembris
 circa horam diei tertiam; ita ut pene totus orbis solis quasi
 nigerrimo et horrendo scuto videretur esse coopertus.

Anno 734 luna sanguineo rubore perfusa, quasi hora integra
 ii. kalendarum Februariarum circa galli cantum, dehinc nigre-
 dine subsequente ad lucem propriam reversa².

Anno eodem Tatuini episcopus obiit.

Anno 735 Nothelmus³ archiepiscopus ordinatur; et Ecg-
 berctus episcopus, accepto ab apostolica sede pallio primus post
 Paulinum in archiepiscopatum confirmatus est; ordinavitque
 Fruidbertum et Fruiduualdum episcopos, et Bæda presbyter
 obiit.

Anno 737 nimia siccitas terram fecit infecundam; et Ceo-
 luulfus sua voluntate adtonsus, regnum Eadbercto reliquit.

Anno 739 Edilhartus⁴ Occidentalium Saxonum rex obiit; et
 Nothelmus⁵ archiepiscopus.

Anno 740 Cudberctus⁶ pro Nothelmo consecratus est. Ædil-
 baldus⁷ rex Merciorum, per impiam fraudem vastabat partem
 Nordanhymbrorum; eratque rex eorum Eadberctus⁸ occupatus
 cum suo exercitu contra Pietos. Ædiluualdus⁹ quoque epi-
 scopus obiit, et pro eo Conuulfus ordinatur antistes. Aruwini
 et Eadberctus¹⁰ interempti.

¹ *Ecgeret*] The archbishop of York, to whom Beda wrote the epistle given below.

² *reversa*] Here ends Moore's MS.; and Beda died in A.D. 735. What follows therefore is by another hand.

³ *Nothelmus*] A.D. 736. S. Chron.

⁴ *Edilhartus*] A.D. 741. S. Chron.

⁵ *Nothelmus*] A.D. 741. S. Chron.

⁶ *Cudberctus*] A.D. 741. S. Chron.

⁷ *Ædilbaldus*] A.D. 737. S. Chron.

⁸ *Eadberctus*] See Lapp. i. 213.

⁹ *Ædiluualdus*] A.D. 737. S. Chron.

¹⁰ *Aruwini et Eadberctus*] Lappen-
 berg, i. 213, note, thinks this a
 clerical error; for, as noticed below,
 Eadberht abdicated in A.D. 758.

Anno 741 siccitas magna terram occupavit. Carolus rex Francorum obiit; et pro eo filii Caroloman et Pippin regnum acceperunt.

Anno 745 Vilfrid¹ episcopus, et Ingualdus Lundoniæ episcopus, migraverunt ad Dominum.

Anno 747 Herefridus vir Dei obiit.

Anno 750 Cudretus², rex Occidentalium Saxonum, surrexit contra Ædilbaldum regem et Engusum. Theneorus atque Eanredus obierunt. Eadberetus campum Cyil³ cum aliis regionibus suo regno addidit.

Anno 756⁴ anno regni Eadbereti quinto, idibus Januarii, eclipsis solis facta est. Postea eodem anno⁵ et mense, hoc est, nono kalendarum Februariarum, luna eclipsim pertulit, horrendo et nigerrimo scuto.

Bonifatius⁶, qui et Vinfridus, Francorum episcopus, cum quinquaginta tribus martyrio coronatus est; et pro eo Redgerus consecratur archiepiscopus a Stephano papa.

Anno 757 Ædilbaldus⁷ rex Merciorum a suis tutoribus noctu morte fraudulenter miserabiliter peremptus occubuit: Beonredus⁸ regnare cœpit: Cymuulfus⁹ rex Occidentalium Saxonum obiit. Eodem etiam anno Offa¹⁰, fugato Beonredo, Merciorum regnum sanguinolento quæsivit gladio.

Anno 758 Eadberetus¹¹ rex Nordanhymbrorum Dei amoris causa et cælestis patriæ violentia, accepta sancta Petri tonsura, filio suo Osuulfo regnum reliquit.

Anno 759 Osuulfus¹² a suis ministris facinorose occisus est;

Simeon of Durham says, 'Arwine filius Eadulfi occisus est,' without mentioning Eadberht; ad a. 740.

¹ Vilfrid] April 29, A.D. 744. S. Chron.

² Cudretus] Cuthred, A.D. 752. S. Chron.

³ Cyil] Kyle, a district of Ayrshire.

⁴ Anno 756] No such eclipse is known in A.D. 756; nor was this Eadberht's fifth year. Hussey declares the whole passage corrupt, and emends thus: 'Anno 753, anno regni Eadbereti decimo quinto, quinto

id. Jan.'—making it thus correspond with the known fact.

⁵ eodem anno] There was an eclipse of the moon on Jan. 24, A.D. 753. H.

⁶ Bonifatius] A.D. 755, 'nonis Junii,' Flor. This may well follow the last entry, if that be corrected to A.D. 753. H.

⁷ Ædilbaldus] A.D. 755. S. Chron.

⁸ Beonredus] Ib.

⁹ Cymuulfus] Cynewulf. S. Chron.

¹⁰ Offa] Ib.

¹¹ Eadberetus] A.D. 757. S. Chron.

¹² Osuulfus] A.D. 758. S. Chron.

et Edilualdus anno eodem a sua plebe electus, intravit in regnum: cujus secundo anno magna tribulatio mortalitatis venit et duobus ferme annis permansit, populantibus duris ac diversis ægritudinibus, maxime tamen dysenteriae languore.

Anno 761 Ængus Pictorum rex obiit, qui regni sui principium usque ad finem facinore cruento tyrannus perduxit carnifex: et Osuini occisus est.

Anno 765 Aluchredus rex susceptus est in regnum.

Anno 766 Ecgberctus archiepiscopus prosapia regali ditatus ac divina scientia imbutus, et Erithubertus vere fideles episcopi ad Dominum migraverunt.

INCIPIT VITA SANCTORUM ABBATUM MONASTERII

IN

UYRAMUTHA ET GYRUUM,

BENEDICTI, CEOLFRIDI, EASTERUINI, SIGFRIDI,

ATQUE

HUÆTBERCTI,

AB EJUSDEM MONASTERII PRESBYTERO ET MONACHO
BÆDA COMPOSITA.

I. **R**ELIGIOSUS Christi famulus Biscopus¹ cognomento Benedictus, aspirante superna gratia, monasterium construxit in honorem beatissimi apostolorum principis Petri, juxta ostium fluminis Vyri ad aquilonem, juvante se ac terram tribuente venerabili ac piissimo gentis illius rege Egfrido: idemque monasterium annis sedecim, inter innumeros vel itinerum vel infirmitatum labores, eadem qua construxit religione, sedulus rexit. Qui ut beati papæ Gregorii verbis², quibus cognominis ejus abbatis vitam glorificat, utar: 'Fuit vir vitæ venerabilis, gratia Benedictus et nomine, ab ipso pueritiæ suæ

¹ *Biscopus*] See pp. 250, 333, 343. He is also called Baducing, doubtless a patronymic, by Hædde, 3. Kemble, *Archæol. Proceedings*, 1845, p. 94, does not attempt to explain the name: 'Biscop is certainly a strange name to be borne by one who never enjoyed the episcopal dignity: it is impossible to explain it, but I must call attention to the fact that it occurs in the ancient genealogy of the kings of Lindissi, among the names of Woden's descendants. They were probably Mercians. If Biscop were a descendant of that race, "stirps nobilis Anglorum" indeed, Benedic-

tus may have been only an additional name derived from his familiarity with, and frequent pilgrimages to Rome. A similar instance may be noticed in Beorhtgils, a bishop of East-Anglia, who was also called Boniface; and in the celebrated St. Boniface himself.' Thorpe thinks that the Biscop of the royal race of Lindissi is the same with Benedict. And it is a curious fact that his father's name is given as 'Beda.' Florence, *M.H.B.* p. 631.

² *verbis*] These are the opening words of the Introduction to Bk. II. of the Dialogi.

tempore cor gerens senile, ætatem quippe moribus transiens, nulli animum voluptati dedit.' Nobili quidem stirpe gentis Anglorum progenitus, sed non minori nobilitate mentis ad promerenda semper angelorum consortia suspensus. Denique cum esset minister Osviu regis et possessionem terræ suo gradui competentem illo donante perciperet, annos natus circiter viginti et quinque fastidivit possessionem caducam, ut acquirere posset æternam: despexit militiam cum corruptibili donativo terrestrem, ut vero Regi militaret, regnum in superna civitate mereatur habere in perpetuum: reliquit domum, cognatos et patriam propter Christum et propter Evangelium, ut centuplum acciperet, et vitam æternam possideret: respuit nuptiis servire carnalibus, ut sequi valeret Agnum virginittatis gloria candidum in regnis cælestibus: abnuit liberos carne procreare mortales, prædestinatus a Christo ad educandós ei spiritali doctrina filios cælesti in vita perennes.

2. Dimissa ergo patria Romam adiit¹, beatorum apostolorum [A.D. 653.] quorum desiderio semper ardere consueverat, etiam loca corporum corporaliter visere atque adorare curavit. Ad patriam mox reversus, studiosius ea quæ vidit ecclesiasticæ vitæ instituta, diligere, venerari, et quibus potuit prædicare non desiit. Quo tempore Alchfridus² supradicti regis Osvii filius et ipse propter adoranda apostolorum limina Romam venire disponens, comitem eum ejusdem itineris accepit. Quem cum pater suus ab intentione memorati itineris revocaret, atque in patria ac regno suo faceret residere, nihilominus ipse ut bonæ indolis adolescens, cœptum confestim explens iter, summa sub [A.D. 665.] festinatione Romam rediit³, tempore cujus supra⁴ beatæ memoriæ Vitaliani papæ; et non pauca scientiæ salutaris quemadmodum et prius hausta dulcedine, post menses aliquot

¹ *Romam adiit*] He set out in company with Wilfrith, in A.D. 653, p. 334, but arrived there before him. If he was twenty-five years old at this time, he must have been born in A.D. 628. Florence adds to this account of his journey to Rome, 'et mox doctior rediit.'

² *Alchfridus*] See pp. 166, 181, 188.

³ *rediit*] In A.D. 665, Flor.

⁴ *cujus supra*] Hussey thinks these words have crept in unawares, written by some marginal annotator who did not know that the History was written subsequently to this treatise. See p. 250, note 3.

inde digrediens ad insulam Lyrinensem¹, ibidem se monachorum cœtui tradidit, tonsuram accepit, et disciplinam regularem monachi voto insignitus debita cum sollicitudine servavit: ubi per biennium idonea monasticæ conversationis doctrina institutus, rursus beati Petri apostolorum principis amore devictus, sacratam ejus corpore civitatem repedare statuit.

3. Nec post longum adveniente nave mercatoria, desiderio satisfecit². Eo autem tempore miserat Egberthus [A.D. 667.]

Cantuariorum rex de Britannia electum ad episcopatus officium virum nomine Vyghardum, qui a Romanis beati Gregorii papæ discipulis in Cantia fuerat omni ecclesiastica institutione sufficienter edoctus; cupiens eum sibi Romæ ordinari episcopum, quatenus suæ gentis et linguæ habens antistitem, tanto perfectius cum subjectis sibi populis vel verbis imbueretur fidei vel mysteriis; quanto hæc non per interpretem, sed per cognati et contribulis viri linguam simul manumque susciperet. Qui videlicet Vighardus Romam veniens, cum cunctis qui secum venere comitibus, antequam gradum pontificatus perciperet, morbo ingruente defunctus est. At vero papa apostolicus, ne legatariis obeuntibus legatio religiosa fidelium fructu competente careret, inito consilio elegit de suis quem Britannias archiepiscopum mitteret, Theodorum videlicet seculari simul et ecclesiastica philosophia præditum virum, et hoc in utraque lingua, Græca scilicet et Latina, dato ei collega et consiliatore viro æque strenuissimo ac prudentissimo Adriano abbate: et quia venerabilem Benedictum sapientem, industrium, religiosum ac nobilem virum fore conspexit, huic ordinatum cum suis omnibus commendavit episcopum, præcepitque ut relicta peregrinatione quam pro Christo susceperat, commodi altioris intuitu patriam reversus, doctorem ei veritatis quem sedulo quæsierat adduceret, cui vel illo pergenti vel ibidem docenti, pariter interpretes existere posset et ductor. Fecit ut jusserat: venerunt [A.D. 669.]

¹ *Lyrinensem*] A small group of islands off Cannes, of which the largest is called St. Honorat's, where are the remains of a monastery.

² *satisfecit*] His third journey to

Rome is dated A.D. 668 by Florence, while Wighard's arrival at Rome is dated A.D. 667 by the Saxon Chronicle.

Cantiam¹: gratissime sunt suscepti: Theodorus sedem episcopatus conscendit: Benedictus suscepit monasterium beati Petri apostoli ad regendum, cujus postea præfatus Adrianus factus est abbas.

4. Quod ubi duobus annis monasterium rexit, tertium de
[A.D. 671.] Brittania Romam iter arripiens solita prosperitate complevit², librosque omnis divinæ eruditionis non paucos vel placito pretio emptos, vel amicorum dono largitos retulit. Rediens autem ubi Viennam pervenit, emptitios ibi quos apud amicos commendaverat, recepit. At ingressus Britanniam, ad

[A.D. 672.] regem Occidentalium Saxonum nomine Coynwalh conferendum putavit, cujus et ante non semel amicitia usus, et beneficiis erat adjutus. Sed ipso eodem tempore immatura morte prærepto, tandem ad patriam gentem solumque in quo natus est pedem convertens, Egfridum Transhumbranæ regionis regem adiit; cuncta quæ egisset ex quo patriam adolescens deseruit, replicavit; quo religionis desiderio arderet, non celavit; quid ecclesiasticæ, quid monachicæ institutionis Romæ vel circumquaque didicisset, quot divina volumina, quantas beatorum apostolorum sive martyrum Christi reliquias attulisset, patefecit; tantamque apud regem gratiam familiaritatis invenit, ut confestim ei terram septuaginta familiarum de suo largitus, monasterium inibi primo pastori ecclesiæ facere præciperet.

[A.D. 674.] Quod factum est, sicut et in præmio memini, ad ostium fluminis Viri ad Aquilonem, anno ab incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo quarto, indictione secunda, anno autem quarto imperii Egfridi regis.

5. Nec plusquam unius anni spatio post fundatum monasterium interjecto, Benedictus oceano transmisso Gallias petens, cæmentarios qui lapideam sibi ecclesiam juxta Romanorum³ quem semper amabat morem facerent, postulavit, accepit, attulit. Et tantum in operando studii præ amore

¹ *venerunt Cantiam*] In A.D. 669, the year after being sent from Rome, p. 213. In the same year Theodorus made Biscop abbot of St. Peter's Flor.

² *complevit*] In A.D. 671, Flor.

He must have returned in A.D. 672, for in that year King Cenwalh died. S. Chron.

³ *juxta Romanorum . . . morem*] Hædde, 16, 17; Lapp. 177; De Locis Sanctis, 6.

beati Petri in cujus honorem faciebat exhibuit, ut intra unius anni circulum ex quo fundamenta sunt jacta, culminibus superpositis, missarum inibi solennia celebrari videres. Proximante autem ad perfectum opere, misit legatarios Galliam, qui vitri factores, artifices videlicet Britanniis catenus incognitos, ad cancellandas ecclesiæ porticumque et cænaculorum ejus fenestras adducerent. Factumque est, et venerunt: nec solum opus postulatum compleverunt, sed et Anglorum ex eo gentem hujusmodi artificium nosse ac discere fecerunt: artificium nimirum vel lampadis ecclesiæ claustris vel vasorum multifariis usibus non ignobiliter aptum. Sed et cuncta quæ ad altaris et ecclesiæ ministerium competeabant, vasa sancta, vel vestimenta, quia domi invenire non potuit, de transmarinis regionibus advectare religiosus emptor curabat.

Et ut ea quoque quæ nec in Gallia quidem reperiri valebant, Romanis e finibus ecclesiæ suæ provisor impiger [A.D. 678.] ornamenta vel munimenta conferret: quarta illo, post compositum juxta regulam monasterium, profectione completa¹, multipliciore quam prius spiritualium mercium fœnore cumulatus rediit. Primo quod innumerabilem librorum omnis generis copiam apportavit: Secundo quod reliquiarum beatorum apostolorum martyrumque Christi abundantem gratiam multis Anglorum ecclesiis profuturam advexit: Tertio quod ordinem cantandi², psallendi atque in ecclesia ministrandi juxta morem Romanæ institutionis suo monasterio contradidit, postulato videlicet atque accepto ab Agathone papa archicantore ecclesiæ beati apostoli Petri et abbate monasterii beati Martini Johanne³, quem sui futurum magistrum monasterii Britannias, Romanum Anglis adduceret. Qui illo perveniens, non solum viva voce quæ Romæ didicit ecclesiastica discentibus tradidit; sed et non pauca etiam literis mandata reliquit, quæ hactenus in ejusdem monasterii bibliotheca memoriæ gratia servantur. Quartum,

¹ *completa*] Dated A.D. 676 by Florence; but the same writer says that he returned the same year, bringing letters from Pope Agatho. Yet Agatho did not succeed till A.D. 678.

² *ordinem cantandi*] The Northumbrian Church had been taught by Jacobus, p. 138, who brought the Roman fashion of chanting from Kent. See Smith's Appendix, No. xii.

³ *Johanne*] See p. 250.

Benedictus non vile munus attulit, epistolam privilegii a venerabili papa Agathone cum licentia, consensu, desiderio, et hortatu Egfridi regis acceptam, qua monasterium quod fecit ab omni prorsus extrinseca irruptione tutum perpetuo redderetur ac liberum. Quintum, picturas imaginum sanctarum quas ad ornandum ecclesiam beati Petri apostoli quam construxerat detulit; imaginem videlicet beatæ Dei genetricis semperque virginis Mariæ, simul et duodecim apostolorum, quibus mediam ejusdem ecclesiæ testudinem, ducto a pariete ad parietem tabulato præingeret; imagines evangelicæ historiæ quibus australem ecclesiæ parietem decoraret; imagines visionum apocalypsis beati Johannis, quibus septentrionalem æque parietem ornaret, quatenus intrantes ecclesiam omnes etiam literarum ignari, quaquaversum intenderent, vel semper amabilem Christi sanctorumque ejus, quamvis in imagine, contemplarentur aspectum; vel Dominicæ incarnationis gratiam vigilantiori mente recoleant; vel extremi discrimen examinis, quasi coram oculis habentes, districtius se ipsi examinare meminissent.

6. Igitur venerabilis Benedicti virtute, industria ac religione, [A.D. 682.] rex Egfridus non minimum delectatus, terram quam ad construendum monasterium ei donaverat, quia bene se ac fructuose donasse conspexit, quadraginta adhuc familiarum data possessione, augmentare curavit; ubi post annum missis monachis numero ferme decem et septem, et præposito abbate ac presbytero Ceolfrido, Benedictus consultu immo etiam jussu præfati Egfridi regis, monasterium beati Pauli apostoli construxit¹, ea duntaxat ratione, ut una utriusque loci pax et concordia, eadem perpetua familiaritas conservaretur et gratia: ut sicut verbi gratia, corpus a capite per quod spirat non potest avelli, caput corporis sine quo non vivit nequit oblivisci, ita nullus hæc monasteria primorum apostolorum fraterna societate conjuncta aliquo ab invicem temptaret disturbare conatu. Ceol-

¹ *construxit*] This whole sentence is copied by Florence under A.D. 682. Smith cites an inscription from a wall of the church as follows: 'Dedicatio ecclesiæ S. Pauli viii. Kalend. Maii, an. xv. Egfridi regis, Ceolfridi ab-

batis ejusdem ecclesiæ Deo auctore conditoris anno iv.' This would point to its being completed in A.D. 684, as Egfrith succeeded in Feb. 7, A.D. 670. This was Beda's own monastery, called In Gyrvm, now Jarrow.

fridus autem hic, quem abbatem constituit Benedictus, a primis instituti monasterii prioris exordiis adiutor illi per omnia strenuissimus aderat, et cum eo tempore congruo Romam discendi necessaria simul et adorandi gratia adierat. Quo tempore etiam presbyterum Eosteruinum de monasterio beati Petri eligens abbatem, eidem monasterio regendi jure præfecit: ut quem solus non poterat laborem, socia dilectissimi commilitonis virtute levius ferret. Nec ab re videatur cuiquam duos unum monasterium simul habuisse abbates. Fecit hoc frequens illius pro monasterii utilitate profectio, creber trans oceanum egressus incertusque regressus. Nam et beatissimum Petrum apostolum Romæ pontifices sub se duos¹ per ordinem ad regendam Ecclesiam constituisse causa instante necessaria tradunt historiæ. Et ipse magnus abbas Benedictus, sicut de illo beatus papa Gregorius scribit, duodecim abbates suis discipulis, prout utile judicavit, sine charitatis detrimento, immo pro augmento charitatis præfecit.

7. Suscepit igitur memoratus vir curam monasterii regendi, nono² ex quo fundatum est anno. Permansit in [A.D. 682.] eo usque ad obitum suum annis quatuor, vir nobilis, sed insigne nobilitatis non ad jactantiæ materiem, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad majorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens. Patruelis quippe erat abbatis sui Benedicti, sed amborum tanta mentis ingenuitas, talis mundanæ ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus, ut neque iste monasterium ingressus, aliquem sibi præ ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quærendum, neque ille putaret offerendum: sed æquali cum fratribus lance boni propositi juvenis gloriabatur se regularem per omnia servare disciplinam. Et

¹ *sub se duos*] Anastasius Bibliothecarius says, 'Hic ordinavit duos episcopos Linum et Cletum, qui præsentialiter omne ministerium sacerdotale in urbe Roma populo supervenienti exhiberent: B. autem Petrus ad orationem et prædicationem populum erudiens vacabat,' Pearson, *De Annis Primorum Romæ Episcoporum*, Diss. II. c. iii. 2,

Minor Theological Works, ii. 450, states that this is derived from what Ruffinus says in his Preface to the *Recognitiones Petri*. Hussey thinks that Beda may have derived his opinion from the same source.

² *nono*] Apparently A.D. 682, the ninth year from the commencement in A.D. 674. H.

quidem cum fuisset minister Egfridi regis, relictis semel negotiis secularibus, depositis armis, assumpta militia spirituali, tantum mansit humilis, fratrumque simillimus aliorum, [ut] ventilare cum eis et triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina, in cunctis monasterii operibus jocundus et obediens gauderet exerceri. Sed et abbatis regimine graduque assumpto, eodem animo quo prius manebat ad omnes, juxta id quod quidam sapiens admonet dicens: 'Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis, mitis, affabilis, et benignus omnibus.' Et quidem, ubi opportunum comperiebat, peccantes regulari disciplina coercens, sed magis tamen ingenita diligendi consuetudine sedulus admonens, ne qui peccare vellet, et limpidiissimam vultus ejus lucem nubilo sibi suæ inquietudinis abscondere. Sæpe pro curandis monasterii negotiis alicubi digrediens, ubi operantes invenit fratres, solebat eis confestim in opere conjungi; vel aratri gressum stiva regendo, vel ferrum malleo domando, vel ventilabrum manu concutiendo, vel aliud quid tale gerendo. Erat enim et viribus fortis juvenis, et lingua suavis; sed et animo hilaris, et beneficio largus, et honestus aspectu. Eodem quo fratres cæteri cibo, semper eadem vescebatur in domo, ipso quo priusquam abbas esset communi dormiebat in loco, adeo ut etiam morbo correptus et obitus sui certis ex signis jam præsciis, duos adhuc dies in dormitorio fratrum quiesceret. Nam quinque reliquos usque ad exitus horam dies in secretiori se æde locabat: quæ die quadam egrediens, et sub divo residens, accitis ad se fratribus cunctis, more naturæ misericordis osculum pacis eis flentibus ac de abscessu tanti patris et pastoris mœrentibus

[A.D. 686.] dedit. Obiit autem per nonas Martias¹, noctu, fratribus matutinæ psalmodiæ laude vacantibus. Viginti quatuor annorum erat cum monasterium peteret, duodecim in eo vixit annis, septem presbyteratu functus est annis, quatuor ex eis monasterii regimen agebat; ac sic terrenos artus moribundaque membra relinquens, cœlestia regna petivit.

8. Verum his de vita venerabilis Eostèruini breviter prælibatis, redeamus ad ordinem narrandi. Constituto illo abbate

¹ *per nonas Martias*] The 6th of March. Florence dates it A.D. 685.

Benedictus monasterio beati Petri apostoli, constituto et Ceolfrido monasterio beati Pauli, non multo post temporis spatio quinta vice de Britannia Romam adcurrrens¹, innumeris sicut semper ecclesiasticorum donis commodorum locupletatus rediit; magna quidem copia voluminum sacrorum; sed non minori sicut et prius sanctarum imaginum munere ditatus. Nam et tunc Dominicæ historiæ picturas quibus totam beatæ Dei genetricis, quam in monasterio majore fecerat, ecclesiam in gyro coronaret; imagines quoque ad ornandum monasterium ecclesiamque beati Pauli apostoli de concordia veteris et novi Testamenti summa ratione compositas exhibuit: verbi gratia, Isaac ligna quibus immolaretur portantem, et Dominum crucem in qua pateretur æque portantem, proxima super invicem regione, pictura conjunxit. Item serpenti in heremo a Moyse exaltato, Filium hominis in cruce exaltatum comparavit. Attulit inter alia, et pallia duo oloserica² incomparandi operis, quibus postea ab Aldfrido rege ejusque consiliariis, namque Ecgfridum postquam rediit³ jam interfectum reperit, terram trium familiarum ad Austrum Vuirii fluminis, juxta ostium comparavit.

Verum inter læta quæ veniens attulit, tristitia domi reperit: venerabilem videlicet presbyterum Eosteruinum quem abiturus abbatem constituerat, simul et fratrum ei commissorum catervam non paucam, per cuncta grassante pestilentia, jam migrasse de seculo. Sed aderat et solamen, quia in loco Eosteruini virum æque reverentissimum ac mitissimum de monasterio eodem, Sigfridum videlicet diaconum, electione fratrum suorum simul et coabbatis ejus Ceolfridi, mox substitutum cognovit; virum scientia quidem scripturarum sufficienter instructum, moribus optimis ornatum, mira abstinentiæ virtute præditum, sed ad custodiam virtutum animi, corporis infirmitate non minime depressum, ad conservandam cordis innocentiam nocivo et irremediabili pulmonum vitio laborantem.

9. Nec multo post etiam Benedictus ipse morbo cœpit in-

¹ *Romam adcurrrens*] A.D. 684. Florence.

² *oloserica*] 'All of silk.' See Du Cange, under 'Holosericus.'

³ *rediit*] A.D. 685. Flor. But he

returned after May that year, for he found Ecgfrith dead, and his brother Aldfrith on the throne; p. 277, note 2.

gruente fatigari. Ut enim tantam religionis instantiam etiam patientiæ virtus adjuncta probaret, divina utrumque pietas temporali ægritudine prostravit in lectum; ut post ægritudinem morte devictam perpetua supernæ pacis et lucis quiete refoveret. Nam et Sigfridus, ut diximus, longa interiorum molestia castigatus diem pervenit ad ultimum. Et Benedictus per triennium languore paulatim accrescente tanta paralysi dissolutus est, ut ob omni prorsus inferiorum membrorum factus sit parte præmortuus, superioribus solum sine quorum vita vivere nequit homo, ad officium patientiæ virtutemque reservatis; studebant in dolore semper Auctori gratias referre, semper Dei laudibus fraternisve hortatibus vacare. Agebat Benedictus advenientes sæpius ad se fratres de custodienda quam statuerat regula firmare: ‘Neque enim putare habetis,’ inquit, ‘quod ex meo hæc quæ vobis statui decreta indoctus corde protulerim. Ex decem quippe et septem monasteriis quæ inter longos meæ crebræ peregrinationis discursus optima comperi, hæc universa didici, et vobis salubriter observanda contradidi.’ Bibliothecam quam de Roma nobilissimam copiosissimamque advexerat, ad instructionem ecclesiæ necessariam, sollicitè servari integram, nec per incuriam fœdari, aut passim dissipari præcepit. Sed et hoc sedulus eisdem solebat iterare mandatum, ne quis in electione abbatis, generis prosapiam, et non magis vivendi docendique probitatem putaret esse quærendam. ‘Et vere,’ inquit, ‘dico vobis, quia in comparatione duorum malorum, tolerabilius mihi multo est totum hunc locum in quo monasterium feci, si sic judicaverit Deus, in solitudinem sempiternam redigi, quam ut frater meus carnalis, quem novimus viam veritatis non ingredi, in eo regendo post me abbatis nomine succedat. Ideoque multum cavetote fratres semper, ne secundum genus unquam, ne de foris aliunde, vobis patrem quæeratis. Sed juxta quod regula magni quondam abbatis Benedicti, juxta quod privilegii nostri continent decreta, in conventu vestræ congregationis communi consilio perquiratis, qui secundum vitæ meritum et sapientiæ doctrinam aptior ad tale ministerium perficiendum digniorque probetur, et quemeunque omnes unanimi charitatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis;

hunc vobis accito episcopo rogetis abbatem consueta benedictione firmari. Nam qui carnali,' inquit, 'ordine carnales filios generant, carnali necesse est ac terrenæ suæ hæreditati carnales terrenosque quærant hæredes: at qui spirituales Deo filios spirituali semine verbi procreant, spiritualia oportet sint cuncta quæ agunt. Inter spirituales suos liberos eum majorem qui ampliori spiritus gratia sit præditus æstiment, quomodo terreni parentes quem primum partu fuderint, eum principium liberorum suorum cognoscere, et cæteris in partienda sua hæreditate præferendum ducere solent.'

Neque hoc reticendum, quod venerabilis abbas Benedictus ad temperandum sæpe longæ noctis tædium, quam præ infirmitatis onere ducebat insomnem, advocato lectore, vel exemplar patientiæ Job, vel aliud quid scripturarum quo consolaretur ægrotus, quo depressus in infimis vivacius ad superna erigetur, coram se recitari jubebat. Et quia nullatenus ad orandum surgere, non facile ad explendum solitæ psalmodiæ cursum linguam vocemve poterat levare, didicit vir prudens affectu religionis dictante, per singulas diurnæ sive nocturnæ orationis horas aliquos ad se fratrum vocare, quibus psalmos consuetos duobus in choris resonantibus, et ipse cum eis quatinus poterat psallendo, quod per se solum nequiverat, eorum juvamine suppleret.

10. At ubi uterque abbas lassatus infirmitate diutina, jam se morti vicinum, nec regendo monasterio idoneum fore conspexit: tanta namque eos affecit infirmitas carnis ut perficeretur in eis virtus Christi, ut cum quadam die desiderantibus eis se invicem priusquam de hoc seculo migrarent videre et alloqui, Sigfridus in feretro deportaretur ad cubiculum ubi Benedictus et ipse suo jacebat in grabato, eisque uno in loco ministrorum manu compositis, caput utriusque in eodem cervicali locaretur, lacrimabili spectaculo, nec tantum habuere virum ut propius posita ora ad osculandum se alterutrum conjungere possent; sed et hoc fraterno compleverunt officio: inito Benedictus cum eo, cumque universis fra- [A.D. 688.] tribus salubri consilio, acciit abbatem Ceolfridum, quem monasterio beati Pauli apostoli præfecerat, virum videlicet sibi non tam carnis necessitudine, quam virtutum societate

propinquum: et eum utrique monasterio cunctis faventibus, atque hoc utillimum judicantibus, præposuit¹ patrem; salubre ratus per omnia ad conservandam pacem, unitatem, concordiamque locorum, si unum perpetuo patrem rectoremque tenerent; commemorans sæpius Israelitici regni exemplum, quod inexterminabile semper exteris nationibus, inviolatumque perduravit, quamdiu unis iisdemque suæ gentis regebatur a ducibus; at postquam præcedentium causa peccatorum inimico ab invicem est certamine diremptum, periit paulisper, et a sua concussum soliditate defecit. Sed et Evangelicam illam monebat sine intermissione recolendam esse sententiam, 'Quia'² omne regnum in seipso divisum desolabitur.'

II. Igitur post hæc revolutis mensibus duobus, primo venerabilis ac Deo dilectus abbas Sigfridus, pertransito igne et aqua tribulationum temporalium, inductus est in refrigerium sempiternæ quietis, introiit³ in domum regni cœlestis, in holocaustis perpetuæ laudationis reddens sua vota Domino, quæ sedula labiorum mundorum distinctione promiserat: ac deinde adjunctis aliis mensibus quatuor, vitiorum victor Benedictus et virtutum patrator egregius, victus infirmitate carnis ad extrema pervenit. Nox ruit hibernis algida flatibus: dies illi mox sancta nascitura æternæ felicitatis, serenitatis et lucis. Convenerunt fratres ad ecclesiam, insomnes orationibus et psalmis transigunt umbras noctis: et paternæ decessionis pondus continua divinæ laudis modulatione solantur. Alii cubiculum in quo æger, animo robustus egressum mortis et vitæ expectabat ingressum, non deserunt. Evangelium tota nocte pro doloris levamine, quod et aliis noctibus fieri consueverat, a presbytero legitur; Dominici corporis et sanguinis sacramentum hora exitus instante pro viatico datur; et sic anima illa sancta longis flagellorum felicium excocta atque examinata flammis luteam carnis fornacem deserit, et supernæ beatitudinis libera pervolat ad gloriam. Cujus egressui victo-

¹ *præposuit*] A.D. 688. Flor.

² *Quia*] Matt. xii. 25.

³ *introiit*] August 22, his day in

the Fasti Benedictini; and in the year A.D. 688, four months before Benedict himself.

riosissimo, neque ab immundis spiritibus aliquatenus impediendo vel retardando, etiam psalmus qui tum pro eo canebatur, testimonium dat. Namque fratres ad ecclesiam principio noctis concurrentes, psalterium ex ordine decantantes, ad octogesimum tunc et secundum cantando pervenerant psalmum, qui habet in capite: 'Deus quis similis erit tibi?' Cujus totus hoc resonat textus, quod inimici nominis Christi sive carnales sive spirituales, semper Ecclesiam Christi, semper animam quamque fidelem disperdere ac dissipare conentur; sed e contra ipsi confusi et conturbati, sint perituri in seculum, enervante illos Domino, cui non est quisquam similis, qui est solus altissimus super omnem terram. Unde recte dabatur intelligi cœlitus dispensatum, ut talis diceretur psalmus ea hora qua exiret de corpore anima, cui juvante Domino nullus prævalere posset inimicus. Sextodecimo postquam Jan. 12.
monasterium fundavit anno, quievit¹ in Domino [A.D. 690.]

confessor, pridie iduum Januariarum, sepultus in ecclesia beati apostoli Petri; ut quem degens in carne semper solebat amare, quo pandente januam regni cœlestis intrabat, ab hujus reliquiis et altari post mortem nec corpore longius abesset. Sedecim ut diximus annos monasterium rexit, primos octo per se sine alterius assumptione abbatis; reliquos totidem viris venerabilibus et sanctis Eosteruino, Sigfrido et Ceolfrido abbatis se nomine, auctoritate, et officio juvantibus; primo quatuor annos, secundo tres, tertio unum.

12. Qui et ipse tertius, id est, Ceolfridus industrius per omnia vir, acutus ingenio, actu impiger, maturus animo, religionis zelo fervens, prius, sicut et supra meminimus, jubente pariter et juvante Benedicto, monasterium beati [A.D. 682.]
Pauli apostoli septem annis, fundavit, perfecit, rexit; ac deinde utrique monasterio, vel sicut rectius dicere possumus, in duobus locis posito uni monasterio beatorum apostolorum [A.D. 686.]
Petri et Pauli, viginti et octo annos sollerti regimine præfuit;

¹ quievit] January 12. Florence dates it A.D. 689, which also corresponds with Beda's date. Æthelwald, bishop of Winchester, who died

A.D. 984, purchased Benedict's bones, and removed them to Thorney. Malmesb. Gest. Pontt. iv.

et cuncta quæ suus predecessor egregia virtutum opera cœpit, ipse nec segnius perficere curavit. Siquidem inter cætera monasterii necessaria quæ longo regendi tempore disponenda comperit, etiam plura fecit oratoria; altaris et ecclesiæ vasa, vel vestimenta omnis generis ampliavit; bibliothecam utriusque monasterii, quam Benedictus abbas magna cœpit instantia, ipse non minori geminavit industria: ita ut tres pandectes¹ novæ translationis², ad unum vetustæ translationis quem de Roma attulerat, ipse super adjungeret; quorum unum³ senex Romam rediens secum inter alia pro munere sumpsit, duos³ utrique monasterio reliquit: dato quoque Cosmographorum codice mirandi operis, quem Romæ Benedictus emerat, terram octo familiarum juxta fluvium Fresca⁴ ab Aldfrido rege in scripturis doctissimo in possessionem monasterii beati Pauli apostoli comparavit; quem comparandi ordinem ipse, dum adhuc viveret, Benedictus cum eodem rege Aldfrido taxaverat, sed priusquam complere potuisset obiit. Verum pro hac terra postmodum, Osredo regnante, Ceolfridus, addito pretio digno, terram viginti familiarum in loco qui incolarum lingua Ad Villam Sambuce⁵ vocatur, quia hæc vicinior eidem monasterio videbatur, accepit. Missis Romam monachis tempore recordationis Sergii papæ, privilegium ab eo pro tuitione sui monasterii instar illius quod Agatho papa Benedicto dederat, accepit: quod Britannias perlatum, et coram synodo patefactum, præsentium episcoporum simul et magnifici regis Aldfridi subscriptione confirmatum est, quomodo etiam prius illud

¹ *pandectes*] The word 'pandecta,' more commonly used in the plural 'pandectæ,' is used by Papias and Alcuin to mean the Scriptures of the Old and New Testament. 'Bibliotheca' was the name in use before Alcuin. Du Cange, in verbo.

² *novæ translationis*] The second Latin translation of the Scriptures by Jerome, which by this time had become as authoritative a book as the older Vulgate. 'Novam translationem dissero, sed cum probationis causa exigit, nunc Novam, nunc Veterem per testimonia assumo; ut

quia sedes apostolica cui auctore Deo præsideo utraque utitur, mei quoque labor studii ex utraque fulciatur.' Gregorius' Exposition of the Book of Job, introductory epistle to Leander.

³ *unum . . . duos*] This only accounts for three of the four volumes mentioned above. But the words 'ad unum veteris translationis' are omitted by all the first editions.

⁴ *fluvium Fresca*] This cannot be identified; but the name as given here is 'Fresh.'

⁵ *Sambuce*] Cambock, at the mouth of the Wensbeck (?), Camden, iii. 517.

sui temporis regem et episcopos in synodo publice confirmasse non latet. Temporibus illius tradens se monasterio beati Petri apostoli, quod regebat veteranus ac religiosus, et in omni tam seculari quam scripturarum scientia eruditus Christi famulus Vuitmer, terram decem familiarum quam ab Aldfrido rege in possessionem acceperat in loco villæ quæ Daldun¹ nuncupatur, eidem monasterio perpetuæ possessionis jure donavit.

13. At ubi Ceolfridus post multam regularis observantiæ disciplinam quam sibi ipsi, pariter ac suus pater Benedictus, providus ex priorum auctoritate contribuit; post incomparabilem orandi psallendique sollertiam, qua ipse quotidianus exerceri non desiit; post mirabilem et coercendi improbos fervorem, et modestiam consolandi infirmos; post insolitam rectoribus et escæ potusque paritatem, et habitus vilitatem; vidit se jam senior et plenus dierum non ultra posse subditis ob impedimentum supremæ ætatis, debitam spiritualis exercitii vel docendo vel vivendo præcipere formam; multa diu secum mente versans, utilius decrevit, dato fratribus præcepto, ut juxta sui statuta privilegii juxtaque regulam sancti abbatis Benedicti, de suis sibi ipsi patrem qui aptior esset eligerent, et ipse beatorum apostolorum ubi juvenis cum Benedicto fuerat [Romæ loca sancta repeteret]: quatenus et ipse ante mortem aliquamdiu seculi curis absolutus, liberius sibimet secreta quiete vacaret; et illi sumpto abbate juniore, perfectius juxta ætatem magistri quæ vitæ regularis essent instituta servarent.

Obnitentibus licet primo omnibus, et in lacrimas singultusque genua cum obsecratione crebra flectentibus, factum est quod voluit. Tantaque erat proficiscendi cupido, ut tertia die ex quo fratribus secretum sui propositi aperuit, iter arriperet. Timebat enim quod evenit, ne priusquam Romam pervenire posset, obiret; simul devitans, ne ab amicis sive viris principalibus quibus cunctis erat honorabilis, ejus cœpta retardarentur, et ne pecunia daretur illi a quibusdam, quibus retribuere pro tempore nequiret; hanc habens semper con-

¹ *Daldun*] Dalden, or Dalton, four miles south of Sunderland. Camden, iii. 362.

suetudinem, ut siquis ei aliquid muneris offerret, hoc illi vel statim vel post intervallum competens, non minore gratia rependeret. Cantata ergo primo mane missa in ecclesia beatæ Dei genetricis semperque virginis Mariæ et in ecclesia apostoli

June 4,
A.D. 716.

Petri, pridie nonas Junias¹, quinta feria, et communicantibus qui aderant, continuo præparatur ad eundum. Conveniunt omnes in ecclesiam beati Petri, ipse thure incenso et dicta oratione ad altare, pacem dat omnibus, stans in gradibus, thuribulum habens in manu: hinc fletibus universorum inter letanias resonantibus, exeunt; beati Laurentii martyris oratorium, quod in dormitorio fratrum erat obvium, intrant; vale dicens ultimum, de conservanda invicem dilectione, et delinquentibus juxta Evangelium corripiendis, admonet; omnibus, siquid forte deliquissent, gratiam suæ remissionis et placationis offert; omnes pro se orare, sibi placatos existere, si sint quos durius justo redarguisset, obsecrat. Veniunt ad litus; rursum osculo pacis inter lacrimas omnibus dato, genua flectunt²; dat orationem, ascendit navem cum comitibus. Ascendunt et diacones ecclesiæ cereas ardentis et crucem ferentes auream, transit flumen, adorat crucem, ascendit equum et abiit, relictis in monasteriis suis fratribus numero ferme sexcentorum.

14. Illo autem abeunte cum sociis, redeunt ad ecclesiam fratres, se ac sua Domino fletibus et oratione commendant: et post non grande intervallum, completa horæ tertiæ psalmodia, rursum conveniunt omnes; quid agendum sit consulunt; orando, psallendo, et jejunando patrem citius a Deo quærendum decernunt; monachis beati Pauli, fratribus videlicet suis, per eorum quosdam qui aderant, necnon et suorum aliquos, quod decreverunt, pandunt. Assentiunt et illi, fit utrorumque animus unus, omnium corda sursum, omnium levantur voces ad Dominum. Tandem die tertia, veniente Dominico pen-

June 7,
A.D. 716.

tecosten, conveniunt omnes qui erant in monasterio beati Petri in concilium, assunt et de monasterio beati Pauli seniorum non pauci. Fit una concordia,

¹ pridie nonas Junias] June 4.

² genua flectunt] Cf. Acts xx. 36, 37.

eadem utrorumque sententia. Eligitur itaque abbas Huæbertus, qui a primis pueritiæ temporibus eodem in monasterio non solum regularis observantia disciplinæ institutus, sed et scribendi, cantandi, legendi ac docendi fuerat non parva exercitatus industria. Romam quoque temporibus beatæ memoriæ Sergii papæ accurrens, et non parvo ibidem temporis spatio demoratus, quæque sibi necessaria judicabat, didicit, descripsit, retulit; insuper et duodecim ante hæc annos presbyterii est functus officio. Hic igitur electus abbas ab omnibus utriusque præfati monasterii fratribus, statim assumptis secum aliquibus fratrum, venit ad abbatem Ceolfridum cursum navis qua oceanum transiret expectantem: quem elegerant abbatem nuntiant: Deo gratias, respondit, electionem confirmat, et commendatoriam ab eo epistolam apostolico papæ Gregorio deferendam suscepit: cujus, memoriæ causa, putavimus etiam in hoc opere versus aliquot esse ponendos.

‘Domino in Domino dominorum dilectissimo, terque beatissimo papæ Gregorio¹, Huæbertus humilis servus vester, abbas cœnobii beatissimi apostolorum principis Petri in Saxonia, perpetuam in Domino salutem. Gratias agere non cesso dispensationi superni examinis, una cum sanctis fratribus qui mecum in his locis ad inveniendam requiem animabus suis suavissimum Christi jugum portare desiderant, quod te nostris temporibus tam glorificum electionis vas regimini totius ecclesiæ præficere dignatus est, quatinus per hoc quo ipse impleris lumen veritatis et fidei, etiam minores quosque affatim jubare suæ pietatis aspergeret. Commendamus autem tuæ sanctæ benignitati, dilectissime in Christo pater et domine, venerabiles patris nostri dilectissimi canos, Ceolfridi videlicet abbatis, ac nutritoris tutorisque nostræ spiritualis in monastica quiete libertatis et pacis. Et primum quidem gratias agimus sanctæ et individuae Trinitati, quod ipse etsi non sine maximo nostro dolore, gemitu, luctu, ac prosecutione lacrimarum a nobis abiit; ad suæ tamen diu desideratæ quietis gaudia sancta pervenit: dum ea quæ juvenem se adiisse, vidisse atque adorasse semper

¹ *Gregorio*] Gregorius II, pope, A.D. 715-731.

recordans exultabat; etiam senio defessus beatorum apostolorum devotus limina repetiit. Et post longos amplius XL. annorum labores curasque continuas, quibus monasteriis regendis abbatis jure præfuit, incomparabili virtutis amore quasi nuper ad conversationem vitæ cælestis accitus, ultima confectus ætate, et prope jam moriturus, rursus incipit peregrinari pro Christo, quo liberius prisca sollicitudinum secularium spineta, camino spirituali fervens compunctionis ignis absumat. Deinde etiam vestræ paternitati supplicamus, ut quod nos facere non meruimus, vos erga illum ultimæ pietatis seduli munus expleatis: pro certo scientes quia etsi vos corpus habetis ipsius, et nos tamen et vos Deo devotum ejus spiritum sive in corpore manentem, sive carneis vinculis absolutum, magnum pro nostris excessibus apud supernam pietatem intercessorem habemus et patronum.' Et cætera, quæ epistolæ sequentia continent.

15. Reverso autem domum Huætherto, advocatur episcopus Acca¹, et solita illum in abbatis officium benedictione confirmat. Qui inter innumera monasterii jura quæ juvenili sagax solertia recuperabat, hoc in primis omnibus delectabile et gratificum fecit; sustulit ossa Eosternini abbatis, quæ in porticu ingressus ecclesiæ beati apostoli Petri erant posita; necnon et ossa Sigfridi abbatis ac magistri quondam sui, quæ foris sacrarium ad meridiem fuerant condita, et utraque in una theca sed medio pariete divisa recludens, intus in eadem ecclesia juxta corpus beati patris Benedicti composuit. Fecit autem hæc die natalis Sigfridi, id est, undecimo kalendarum Septembrium², quo etiam die contigit mira Dei providentia, ut venerandus Christi famulus Vuitmer, cujus supra meminimus, excederet, et in loco ubi prædicti abbates prius sepulti fuerant, ipse qui eorum imitator fuerat, conderetur.

Christi vero famulus Ceolfridus, ut supradictum est, ad limina beatorum apostolorum tendens, priusquam illo pervenisset, tactus infirmitate diem clausit ultimum. Perveniens

¹ *Acca*] See p. 342, and note 3.

² *undecimo kalendarum Septembrium*] August 22.

namque Lingonas¹ circa horam diei tertiam, decima ipsius diei hora migravit ad Dominum, et crastino in ecclesia beatorum Geminorum² martyrum honorifice sepultus est, non solum Anglis genere qui plusquam octoginta numero in ejus fuerant comitatu, sed et illius loci accolis pro retardato tam reverendi senis desiderio, in lacrimas luctusque solutis. Neque enim facile quisquam lacrimas tenere potuit, videns comites ipsius partim patre amisso cœptum iter agere; partim mutata intentione qua Romam ire desiderant, domum magis qua hunc sepultum nunciarent reverti; partim ad tumbam defuncti inter eos quorum nec linguam noverant, pro inextinguibili patris affectu residere.

16. Erat autem quando obiit annorum septuaginta quatuor, presbyterii gradu functus annis quadraginta septem, abbatis officium ministrans annis triginta quinque, vel potius annis quadraginta tribus, quia scilicet a primo tempore quo Benedictus in honore beatissimi apostolorum principis suum cœpit condere monasterium, ipse illi comes individuus, cooperator et doctor regularis et monasticæ institutionis aderat. Cui ne prisci morem rigoris, vel ætatis, vel infirmitatis, vel itineris unquam minueret occasio; ex die quo de monasterio suo profectus abiit usque ad diem quo defunctus est, id est, a pridie nonas Junias usque ad septimum kalendarum Octobrium diem, per dies cxiv, exceptis canonicis orationum horis, quotidie bis psalterium ex ordine decantare curavit; etiam cum ad hoc per infirmitatem deveniret, ut equitare non valens feretro caballario veheretur, quotidie missa cantata salutaris hostiæ Deo munus offerret, excepto uno, quo oceanum navigabat, et tribus ante exitum diebus.

¹ *Lingonas*] Langres, the seat of a bishopric subject to the archdiocese of Lyons. S. 'Reliquiæ ossium posterioribus annis ad monasterium suum, deinde Danicæ tempore vastationis cum ossibus beatæ Hildæ Glastoniam portatæ.' Malmesb. Gest. Reg. i. § 54.

² *beatorum Geminorum*] Now an

Augustinian priory, a mile and a-half from Langres. 'Et apud Lingonas natale geminorum Pseusippi, Elasippi, et Melasippi, qui cum essent 25 annorum, cum avia sua Leonilla et Ionilla et Neone martyrio coronati sunt, tempore Aureliani imperatoris.' Bedæ Martyrologium, Smith, p. 333.

Obiit autem septimo kalendarum Octobrium¹ die, anno ab
 Sept. 25, incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo,
 A.D. 716. feria sexta, post horam nonam, in pratis memoratæ
 civitatis: sepultus in crastinum ad austrum ejusdem civitatis
 miliario primo in monasterio Geminorum, astante ac psalmos
 resonante exercitu non parvo tam Anglorum qui cum eo adve-
 nerant, quam monasterii ejusdem vel civitatis incolarum. Sunt
 autem Gemini martyres in quorum monasterio et ecclesia con-
 ditus est, Speusippus, Eleusippus, Meleusippus qui, uno partu
 matris editi, eadem ecclesiæ fide renati, simul cum avia sua
 Leonilla, dignam loco illi sui martyrii reliquere memoriam, qui
 piam etiam nobis indignis et nostro parenti opem suæ interces-
 sionis et protectionis impendant.

¹ *septimo kalendarum Octobrium*] September 25.

VENERABILIS BAEDÆ

EPISTOLA AD ECGBERCTUM ANTISTITEM.

1. **D**ILECTISSIMO ac reverentissimo antistiti Egbercto¹ Baeda famulus Christi salutem. Memini te hesterno dixisse anno, cum tecum aliquot diebus legendi gratia in monasterio tuo demorarer, quod hoc etiam anno velles, cum in eundem devenires locum, me quoque, ob commune legendi studium, ad tuum accire colloquium. Quod si ita, Deo volente, posset impleri, non opus esset tibi hæc per literas scripta dirigere; cum possem liberius ore ad os loquens, quæque vellem, sive necessaria ducerem, secreta tibi allocutione suggerere. Verum quia hoc ne fieret, superveniens, ut nosti, corporis mei validudo

¹ *Egbercto*] Brother of Eadberht the Northumbrian king, A.D. 737–758, and first cousin of Cenred and Ceolwulf, Eadberht's predecessors. He was placed in a monastery by his father, Eata, while yet an infant; and was made deacon at Rome, where he lost his brother Ecged. He was made bishop of York in A.D. 732, after Wilfrith II; and in A.D. 735, by receiving a pall at Rome, gained for his See the title of an archiepiscopate, which it had been denied since the time of Paulinus. Malmesbury praises him highly: 'qui et sua prudentia, et germani potentia, sedem illam in canonicum statum reformavit. . . . Hic omnium liberalium artium armarium, ut ita dicam, et sacrarium fuit: nobilis-

simamque bibliothecam Eboraci constituit;' Gest. Reg. i. § 65. Alcwine, the friend of Karl the Great, was a disciple of his, and calls him 'magister meus dilectus Egbertus archiepiscopus.' Malmesb. id. He wrote a dialogue 'De Institutione Ecclesiastica,' a treatise 'De Jure Sacerdotali,' and an 'Opus Pœnitentiale,' in four books. He died Nov. 19, A.D. 766.

This letter appears to have been Beda's last work. We find that he was already weakened by his mortal illness, p. 392, that the pall had not yet been granted to Ecgerht, p. 398, and that it was 'about thirty years' since Aldfrith's death, who died in A.D. 705, p. 401. The date given in Waræus' edition is Nov. 5, indictione tertia, i.e. A.D. 734.

prohibuit: agere tamen quod potui, erga dilectionem tuam fraternæ devotionis intuitu, curavi, mittendo videlicet per literas quod corporaliter veniendo per colloctionem nequiveram. Precorque te per Dominum, ne harum apices literarum arrogantiae supercilium esse suspiceris, sed obsequium potius humilitatis ac pietatis veraciter esse cognoscas.

Exhortor itaque tuam, dilectissime in Christo antistes, sanctitatem, ut gradum sacrosanctum quem tibi Auctor graduum et spiritualium largitor charismatum committere dignatus est, sacrosancta et operatione et doctrina confirmare memineris. Neutra enim hæc virtus sine altera rite potest impleri: si aut is qui bene vivit docendi officium negligit, aut recte docens antistes rectam exercere operationem contemnit. Qui autem utrumque veraciter agit, profecto talis servus adventum Domini sui gratulabundus expectat, sperans se citius auditurum: 'Euge¹ serve bone et fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.' Si quis vero, quod absit, gradu episcopatus accepto, nec seipsum a malis actibus bene vivendo, nec subditam sibi plebem castigando, vel admonendo corrigere curat: quid huic veniente Domino, hora qua non sperat, eventurum sit, evangelica manifeste sententia declarat, qua dicitur² ad inutilem servum: 'Ejcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus et stridor dentium.'

2. Ante omnia sane tuæ sanctæ paternitati suadeo, ut ab otiosis te confabulationibus, obtrectationibus, cæterisque linguæ indomitæ contagiis pontificali dignitate coerceas: divinis autem eloquiis ac meditationibus scripturarum linguam simul et mentem occupes, et maxime legendis beati Pauli apostoli epistolis ad Timotheum et Titum, sed et verbis sanctissimi papæ Gregorii quibus de vita simul et vitiis rectorum sive in libro Regulæ Pastoralis seu in homeliis Evangelii multum curiose disseruit, ut sermo tuus semper sapientiæ sale conditus, eminentior vulgari locutione, ac divino auditui dignior elucescat. Sicut enim indecens est, si vasa altaris sacrosancta vulgaribus unquam usibus ac vilibus profanentur officiis, ita perversum omni

¹ *Euge*] Matt. xxv. 21.

² *dicitur*] Ibid. 30.

modo ac miserum est, si is qui ad consecranda in altari dominica sacramenta ordinatus est, nunc quidem eisdem conficiendis sacramentis Domino famulaturus assistat, nunc egressus ecclesiam ipso ore eisdemque manibus quibus paulo ante sacra tractaverat, repente frivola loqui vel agere Dominum offensurus incipiat.

Ad custodiendam linguæ vel operis munditiam, cum lectione divina, etiam societas eorum qui Christo fidei devotione famulantur, plurimum juvat. Ut si quando vel lingua lascivire, vel operatio prava mihi subrepere cœperit, mox sociorum fidelium manu ne cadere valeam sustenter. Quod cum omnibus Dei famulis sibimet ita prospicere utillimum sit, quanto magis illi gradui qui non suimet tantummodo curam agere, sed etiam erga commissam sibi ecclesiam necesse habet studium salutis impendere; juxta illum qui dixit¹, 'præter ea quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror?' Quod non ita loquor, quasi te aliter facere sciam, sed quia de quibusdam episcopis fama vulgatum est, quod ipsi ita Christo serviant, ut nullos secum alicujus religionis aut continentiae viros habeant: sed potius qui risui, jocis, fabulis, commensationibus et ebrietatibus, cæterisque vitæ remissioris illecebris subigantur, et qui magis quotidie ventrem dapibus, quam mentem sacrificiis cœlestibus pascant. Quos tua sancta auctoritate si alicubi repereris velim corrigas, moneasque illos tales suæ conversationis diurnæ sive nocturnæ testes habere, qui et actione Deo digna et exhortatione congrua prodesse populis, ac spiritale ipsorum antistitem opus juvare sufficiant. Lege enim Actus Apostolorum, et videbis, referente beato Luca, quales secum comites apostoli Paulus et Barnabas habuerint, quid etiam ipsi, ubicunque devenissent, operis egerint. Statim namque ut civitates vel synagogas ingressi sunt, verbum Dei prædicare, et per omnia disseminare curabant. Quod etiam te, dilectissimum mihi caput, sagaciter cupiam, ubicunque potes implere. In hoc namque officium

¹ *dixit*] 2 Cor. xi. 28, 29.

a Domino electus, in hoc consecratus es, ut verbum evangelizes virtute magna, præbente tibi auxilium ipso Rege virtutum Domino nostro Jesu Christo. Quod ita rite perficies si, ubicunque perveneris, mox collectis ad te ejusdem loci incolis, verbum illis exhortationis exhibueris, simul et exemplum vivendi una cum omnibus qui tecum venerint quasi cælestis militiæ ductor ostenderis.

3. Et quia latiora sunt spatia locorum, quæ ad gubernacula tuæ diocesis pertinent, quam ut solus per omnia discurrere, et in singulis viculis atque agellis verbum Dei prædicare, etiam anni totius emenso curriculo, sufficias, necessarium satis est, ut plures tibi sacri operis adjutores adsciscas, presbyteros videlicet ordinando, atque instituendo doctores, qui in singulis viculis prædicando Dei verbo, et consecrandis mysteriis cælestibus, ac maxime peragendis sacri baptismatis officiis, ubi oportunitas ingruerit, assistant. In qua videlicet prædicatione populis exhibenda, hoc præ cæteris omni instantia procurandum arbitror, ut fidem catholicam quæ apostolorum symbolo continetur, et Dominicam orationem quam sancti Evangelii nos Scriptura edocet, omnium qui ad tuum regimen pertinent, memoriæ radicitus infigere cures. Et quidem omnes qui Latinam linguam lectionis usu didicerunt, etiam hæc optime didicisse certissimum est: sed idiotas, hoc est, eos qui propriæ tantum linguæ notitiam habent, hæc ipsa sua lingua discere, ac sedulo decantare facito. Quod non solum de laicis, id est, in populari adhuc vita constitutis, verum etiam de clericis sive monachis qui Latinæ sunt linguæ expertes fieri oportet. Sic enim fit, ut cætus omnis fidelium quomodo fidelis esse, qua se firmitate credendi contra immundorum spirituum certamina munire atque armare debeat, discat: sic, ut chorus omnis Deo supplicantium quid maxime a Divina clementia quæri oporteat, agnoscat. Propter quod et ipse multis sæpe sacerdotibus idiotis hæc utraque, et symbolum videlicet, et Dominicam orationem in linguam Anglorum translatam obtuli¹. Nam et sanctus antistes

¹ *translatam obtuli*] See an Old [Nicene] Creed, in Wheloc, p. 495, English Version of the Pater Noster, and Elstob, p. xxxii, with this heading, 'Here is the Belief and Prayer Lesser [Apostles'] Creed, and Mass

Ambrosius¹ hoc de fide loquens admonet, ut verba symboli matutinis semper horis fideles quique decantent, et hoc se quasi antidoto spiritali contra diaboli venena quæ illis interdiu vel noctu astu maligno objicere posset, præmuniant. Orationem vero Dominicam sæpius decantari ipsa etiam nos consuetudo sedulæ deprecationis ac genuum flexionis docuit.

Quod si hæc ut suggerimus in regendis pascendisque Christi ovibus tua pastoralis auctoritas perfecit, dici non potest quantum tibi supernæ mercedis apud Pastorem pastorum in futuro præparaveris. Quanto enim rariora hujus sacratissimi operis in episcopis nostræ gentis exempla reperis, tanto altiora singularis meriti præmia recipies; utpote qui populum Dei per crebram symboli vel orationis sacræ decantationem ad intellectum, amorem, spem, fidem, et inquisitionem eorundem quæ decantantur cælestium donorum, paterna pietate ac sollicitudine provocatum accenderis. Sicut e contrario si commissum tibi a Domino negotium minus diligenter compleveris, pro retentione talenti cum servo nequam et pigro partem es recepturus in futuro: maxime si temporalia ab illis commoda requirere atque accipere præsumpseris, quibus nulla cælestis beneficii dona rependere probaveris. Cum enim Dominus mittens ad evangelizandum discipulos dixisset²: 'Euntes autem prædicate dicentes quia appropinquat regnum cælorum:' paulo post subjunxit, dicens³: 'Gratis accepistis, gratis date; nolite possidere aurum, neque argentum.' Si ergo illos gratis Evangelium prædicare

and Blessing for the Laity who do not understand Latin.' This may very possibly have been Beda's own. It was ordained as follows by the synod of Cloveshoe in A.D. 747: 'Ut presbyteri . . . symbolum fidei ac Dominicam orationem, sed et sacrosancta quoque verba quæ in missæ celebratione, et officio baptismi solenniter dicuntur, interpretari atque exponere posse propria lingua qui nesciant discant; necnon et ipsa sacramenta quæ in missa ac baptismo vel in aliis ecclesiasticis officiis visibiliter conficiuntur, quid spiritualiter significant ediscere studeant.' Wil-

kins, i. 96. See too a law of Canute, 'Ut orationem Dominicam et symbolum calleant,' quoted by Elstob, p. xxxv.

¹ *Ambrosius*] De Virginibus, iii. 4, 20: 'Symbolum quoque specialiter debemus tanquam nostri signaculum cordis antelucanis horis quotidie recensere: quo etiam cum horremus aliquid, animo recurrendum est. Quando enim sine militiæ sacramento miles in tentorio, bellator in prælio?'

² *dixisset*] Matt. x. 7.

³ *dicens*] Ib. 8, 9.

jussit, neque aurum vel argentum, vel aliquid pecuniæ temporalis ab eis quibus prædicabant accipere permisit: quid rogo illis qui his contraria gerunt periculi immineat?

4. Attende quid gravissimi sceleris illi commiserint qui et terrena ab auditoribus suis lucra diligentissime requirere, et pro eorum salute æterna nihil omnino prædicando, vel exhortando, vel increpando, laboris impendere contendunt. Sollicite atque intentione curiosa, antistes dilectissime, perpende. Audivimus enim, et fama est, quia multæ villæ ac viculi nostræ gentis in montibus sint inaccessis ac saltibus dumosis positi, ubi nunquam multis transeuntibus annis sit visus antistes, qui ibidem aliquid ministerii aut gratiæ cælestis exhibuerit; quorum tamen ne unus quidem a tributis antistiti reddendis esse possit immunis: nec solum talibus locis desit antistes qui manus impositione baptizatos confirmet, verum etiam omnis doctor qui eos vel fidei veritatem vel discretionem bonæ ac malæ actionis edoceat, absit. Sicque fit, ut episcoporum quidam non solum gratis non evangelizent, vel manus fidelibus imponant; verum etiam, quod gravius est, accepta ab auditoribus suis pecunia, quam Dominus prohibuit, opus verbi quod dominus jussit exercere contemnant: quum Deo dilectus pontifex Samuel, longe aliter fecisse omni populo teste legatur. ‘Itaque conversatus,’ inquit¹, ‘coram vobis ab adolescentia mea usque ad diem hanc, ecce præsto sum, loquimini de me coram Domino, et coram Christo ejus, utrum bovem alicujus tulerim, an asinum, si quempiam calumniatus sum, si oppressi aliquem, si de manu cujusquam munus accepi: et contemniam illud hodie, restituamque vobis. Et dixerunt: Non es calumniatus nos, neque oppressisti, neque tulisti de manu alicujus quippiam.’ Cujus innocentiae ac justitiæ merito, inter primos populi Dei duces et sacerdotes annumerari, atque in precibus suis superno auditu atque alloquio dignus existere meruit, dicente² Psalmographo: ‘Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus, et Samuel inter eos qui invocant nomen ejus, invocabant Dominum et ipse exaudiebat eos, in columna nubis loquebatur ad eos.’

¹ *inquit*] 1 Sam. xii. 2-4.

² *dicente*] Ps. xcix. [xcviii. Vulg.] 6, 7.

Si autem aliquid utilitatis fidelibus conferri manus impositione, qua Spiritus Sanctus accipitur, credimus et confitemur: constat e contrario, quod hæc ipsa utilitas eis quibus manus impositio defuerit, abest. Cujus nimirum privatio boni ad quos amplius quam ad ipsos respicit antistites, qui illorum se promittunt esse præsules, quibus spiritalis officium præsulatus exhibere aut negligunt aut nequeunt? Cujus totius facinoris nulla magis quam avaritia causa est. Contra quam disputans apostolus, in quo Christus loquebatur, aiebat¹: ‘Radix omnium malorum est cupiditas.’ Et rursum²: ‘Neque avari,’ inquit, ‘regnum Dei possidebunt.’ Quum enim antistes dictante amore pecuniæ majorem populi partem, quam ulla ratione per totum anni spatium peragraræ prædicando aut circuire valuerit, in nomen sui præsulatus assumpserit, satis exitiale et sibimet ipsi, et illis quibus falso præsulis nomine prælatus est, comprobatur concinnare periculum.

5. Hæc tuæ sanctitati, dilectissime antistes, paucis de calamitate qua nostra gens miserrime laborat insinuans, obsecro sedulus, ut hæc quæ perversissime agi conspicias, quantum vales ad rectam vitæ normam revocare contendas. Habes enim, ut credo, promptissimum tam justi laboris adiutorem, regem videlicet Ceoluulfum³, qui et pro insita sibi dilectione religionis, quicquid ad regulam pietatis pertinet, firma protinus intentione adjuvare curabit, et maxime illa quæ tu quum sis propinquus illius amantissimus bona cœperis, ipse ut perficiantur opitulabitur. Quapropter velim solerter illum admoneas, ut in diebus vestris statum nostræ gentis ecclesiasticum in melius quam hactenus fuerat instaurare curet. Quod non alio magis ut mihi videtur potest ordine perfici, quam si plures nostræ genti consecrentur antistites, exemplumque sequamini legislatoris, qui quum solus jurgia ac pondus Israeliticæ plebis sustinere non posset, elegit sibi divino adjutus consilio, et consecravit⁴ septuaginta seniores quorum ope atque consilio impositum sibi onus ferre levius posset. Quis enim non videat quanto sit melius tam enorme pondus ecclesiastici regiminis in plures, qui hoc dispertitum facilius ferant, dividi, quam unum sub fasce quem

¹ aiebat] 1 Tim. vi. 10.

² rursum] 1 Cor. vi. 10.

³ Ceoluulfum] See v. 23.

⁴ consecravit] Numb. xi. 16.

portare non possit opprimi. Nam et sanctus papa Gregorius, quum de fide nostræ gentis quæ adhuc futura et conservanda erat in Christo ad beatissimum archiepiscopum Augustinum missis literis¹ disputaret, duodecim in ea episcopos, postquam ad fidem venirent, ordinandos esse decrevit; in quibus Eburacensis antistes, accepto a sede apostolica pallio, metropolitanus² esse deberet. Quem profecto numerum episcoporum velim modo tua sancta paternitas, patrocinate præsidio piissimi ac Deo dilecti regis præfati, solerter implere contendat, quatenus abundante numero magistrorum, perfectius ecclesia Christi in his quæ ad cultum sacræ religionis pertinent, instituatur. Et quidem novimus quia per incuriam regum præcedentium donationesque stultissimas factum est, ut non facile locus vacans ubi sedes episcopalis nova fieri debeat, inveniri valeat.

Quapropter commodum duxerim, habito majori concilio et consensu pontificali simul et regali, edicto prospiciatur locus aliquis monasteriorum ubi sedes episcopalis fiat. Et ne forte abbas vel monachi huic decreto contraire ac resistere tentaverint, detur illis licentia, ut de suis ipsi eligant eum qui episcopus ordinetur, et adjacentium locorum quotquot ad eandem diocesim pertineant, una cum ipso monasterio curam gerat episcopalem: aut si forte in ipso monasterio qui episcopus ordinari debeat inveniri nequeat, in ipsorum tamen juxta statuta canonum pendeat examine, qui de sua diocesi ordinetur antistes. Quod si hoc, ita ut suggerimus, Domino adjuvante, perfeceris, facillime etiam, ut arbitramur, hoc obtinebis, ut juxta decreta sedis apostolicæ Eboracensis ecclesia metropolitanum possit habere pontificem. Ac si opus esse visum fuerit, ut tali monasterio, causa episcopatus suscipiendi, amplius aliquid locorum ac possessionum augeri debeat, sunt loca innumera, ut novimus omnes, in monasteriorum ascripta vocabulum, sed nihil prorsus monasticæ conversationis habentia: e quibus velim aliqua de luxuria ad castitatem, de vanitate ad temperantiam, de intemperantia ventris et gulæ ad continentiam et pietatem

¹ *literis*] See the actual letter this letter was written before A.D. 735, when Bishop Ecgberht received
quoted p. 72.

² *metropolitanus*] A proof that a pall from Rome.

cordis synodica auctoritate transferantur, atque in adjutorium sedis episcopalis quæ nuper ordinari debeat assumantur.

6. Et quia hujusmodi maxima et plurima sunt loca, quæ, ut vulgo dici solet, neque Deo neque hominibus utilia sunt, quia videlicet neque regularis secundum Deum ibidem vita servatur, neque illa milites sive comites secularium potestatum qui gentem nostram a barbaris defendant possident: si quis in eisdem ipsis locis pro necessitate temporum sedem episcopatus constituat, non culpam prævaricationis incurrere, sed opus virtutis magis agere probabitur. Quomodo enim in peccatum reputari potest, si injusta principum judicia recto meliorum principum examine corrigantur: ac mendax stilus scribarum iniquorum discreta prudentium sacerdotum sententia deleatur ac redigatur in nihilum, juxta exemplum sacræ historiæ, quæ tempora regum Judæ a David et Salomone usque ad ultimum Zedechiam describens, nonnullos quidem in eis religiosos, sed plures reprobos extitisse designat, vicibusque alternantibus nunc impios bonorum qui ante se fuerant facta reprobare, nunc e contrario justos impiorum qui se præcesserant gesta nociva, prout justum erat, juvante se Dei spiritu, per prophetas sanctos ac sacerdotes omni instantia correxisse; juxta illud beati Esaïæ præcipientis atque dicentis¹, ‘Dissolve colligationes violentarum commutationum. Dimitte confractos in remissionem, et omnem conscriptionem iniquam disrumpe.’ Quo exemplo, tuam quoque sanctitatem decet cum religioso rege, nostræ gentis irreligiosa, et iniqua priorum gesta atque scripta convellere, et ea quæ provinciæ nostræ, sive secundum Deum, sive secundum seculum sint utilia, prospicere: ne nostris temporibus vel religione cessante, amor timorque interni deseratur inspectoris, vel rarescente copia militiæ secularis, absint qui fines nostros a barbarica incursione tueantur. Quod enim turpe est dicere, tot sub nomine monasteriorum loca hi qui monasticæ vitæ prorsus sunt expertes in suam ditionem acceperunt, sicut ipsi melius nostis, ut omnino desit locus, ubi filii nobilium aut emeritorum militum possessionem accipere possint: ideoque

¹ *dicentis*] Isa. lviii. 6. But the words correspond with neither of the Vulgates.

vacantes ac sine conjugio, exacto tempore pubertatis, nullo continentiae proposito perdurent, atque hanc ob rem vel patriam suam pro qua militare debuerant trans mare abeuntes relinquunt; vel majore scelere atque impudentia, qui propositum castitatis non habent, luxuriæ ac fornicationi deserviant, neque ab ipsis sacratis Deo virginibus abstineant.

7. At alii graviore adhuc flagitio, quum sint ipsi laici et nullius vitæ regularis vel usu exerciti, vel amore præditi, data regibus pecunia, emunt sibi sub prætextu monasteriorum¹ construendorum territoria in quibus suæ liberius vacent libidini, et hæc insuper in jus sibi hæreditarium edictis regalibus faciunt ascribi, ipsas quoque litteras privilegiorum suorum quasi veraciter Deo dignas, pontificum, abbatum et potestatum seculi obtinent subscriptione confirmari. Sicque usurpatis sibi agellulis sive vicis, liberi exinde a divino simul et humano servitio, suis tantum inibi desideriis laici monachis imperantes deseruiunt: imo non monachos ibi congregant, sed quoscunque ob culpam inobedientiæ veris expulsos monasteriis alicubi forte oberrantes invenerint, aut evocare monasteriis ipsi valuerint; vel certe quos ipsi de suis satellitibus ad suscipiendam tonsuram promissa sibi obedientia monachica invitare quiverint. Horum distortis cohortibus, suas quas instruxere cellas implent, multumque informi atque inaudito spectaculo, iidem ipsi viri modo conjugis ac liberorum procreandorum curam gerunt, modo exurgentes de cubilibus quid intra septa monasteriorum geri debeat, sedula intentione pertractant. Quin etiam suis conjugibus simili imprudentia construendis, ut ipsi aiunt, monasteriis loca conquirunt, quæ pari stultitia cum sint laicæ, famularum se Christi permittunt esse rectrices. Quibus apte convenit illud vulgi proverbium: quia vespæ favos quidem facere possint, non tamen in his mella, sed potius venena thesaurizent.

¹ *sub prætextu monasteriorum*] Cf. Synod of Cloveshoe, Can. 5: 'De monasteriis secularium. Quinto disputatum est loco: ut episcopi monasteria, si tamen ea fas est ita nominare, quæ utique temporibus istis propter vim quandam tyrannicæ

avaritiæ ad religionis Christianæ statum nullatenus immutari possint, id est quæ a sæcularibus, non divinæ scilicet legis ordinatione, sed humanæ adinventionis præsumptione utcunque tenentur,' &c. Wilkins, i. 95.

Sic per annos circiter triginta, hoc est, ex quo Aldfrid rex humanis rebus ablati est, provincia nostra vesano illo errore dementata est, ut nullus pene exinde præfectorum extiterit qui non hujusmodi sibi monasterium in diebus suæ præfecturæ comparaverit, suamque simul conjugem pari reatu nocivi mercatus astrinxerit: ac prævalente pessima consuetudine ministri quoque regis ac famuli idem facere sategerint. Atque ita ordine per-verso innumeri sint inventi, qui se abbates pariter et præfectos sive ministros aut famulos regis appellant, qui etsi aliquid vitæ monasterialis ediscere laici non experiendo sed audiendo poterint, a persona tamen illa ac professione quæ hanc docere debeat, sunt funditus exortes. Et quidem tales repente, ut nosti, tonsuram pro suo libitu accipiunt, suo examine de laicis non monachi, sed abbates efficiuntur. Sed quia præfatæ virtutis nec notitiam probantur habere nec studium, quid his aliud quam evangelica convenit maledictio illa, qua dicitur¹: ‘Cæcus si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt?’ Quæ nimirum cæcitas posset aliquando terminari, ac regulari disciplina cohiberi, et de finibus sanctæ ecclesiæ cunctis pontificali ac synodica auctoritate procul expelli, si non ipsi pontifices magis hujusmodi sceleribus opem ferre atque astipulari probarentur: qui non solummodo hujusmodi decreta injusta justis infringere decretis non curant, verum suis potius subscriptionibus, ut præfati sumus, confirmare satagunt: eadem ipsis philargyria dictante, ad confirmandum male scripta, qua emptores ad comparandum hujusmodi monasteria coacti.

Multa quidem adhuc tibi possem de his et hujusmodi prævaricationibus quibus nostra provincia miserrime vexatur, his intimare literis, si non te ipsum nossem hæc eadem certissime cognovisse. Nam neque hæc ita scripsi, quasi certissime te ea quæ antea nescires essem docturus, sed ut te amica exhortatione commonerem, ea quæ optime noveras errata diligenti prout vales instantia corrigere.

8. Et jam jamque te multum deprecor atque obtestor in Domino, ut commissum tibi gregem sedulus ab irruentium

¹ dicitur] Matt. xv. 14.

luporum improbitate tuearis: teque non mercenarium, sed pastorem constitutum esse memineris, qui amorem summi Pastoris solerti ovium ipsius pastione demonstres, proque eisdem ovibus, si ita res poposcerit, cum beato apostolorum principe animam ponere paratus sis.

Precor sollicite præcaveas, ne cum idem princeps apostolorum cæterique fidelium gregum duces in die iudicii maximum suæ pastoralis curæ fructum Christo obtulerint, tuarum aliqua pars ovium inter hædos ad sinistram iudicis secerni, atque in æternum cum maledictione mereatur ire supplicium: quin potius ipse tunc eorum numero merearis ascribi, de quibus ait¹ Esaias: 'Minimus erit inter mille, et parvulus inter gentem fortissimam.' Tui namque est officii diligentissime prospicere, quid in singulis monasteriis tuæ parochiæ recti, quid perversi geratur: ne vel abbas regularum inscius aut contemptor, vel abbatisa minus digna famulorum famularumve Christi præponatur examini, nec rursum prævisioni spiritualium magistrorum contemptrix et indisciplinata contumacium auditorum turba resultet; maxime quia, sicut vulgo fertur, dicere estis soliti, quod non ad regum curam, non ad aliquorum sæculi principum causam, sed ad vestram tantummodo antistitum inquisitionem atque examen, quid in singulis monasteriis agatur pertineat, nisi forte in monasteriis quilibet in ipsos principes peccasse comprobetur. Tui, inquam, est officii procurare ne in locis Deo consecratis diabolus sibi regnum usurpet, ne pro pace discordia, pro pietate jurgia, pro sobrietate ebrietas, pro charitate et castitate fornicationes et homicidia sibi sedem vendicent: nec apud te inveniuntur aliqui, de quibus merito quærat ac dicatur, vidi impios sepultos, qui cum adviverent, in loco sancto erant, et laudabantur in civitate, quasi justorum operum.

9. Eorum quoque qui in populari adhuc vita continentur sollicitam te necesse est curam gerere, ut sicut in primordio hujus epistolæ præmonuimus, sufficientes eis doctores vitæ salutaris adhibere memineris, et hoc eos inter alia discere facias, quibus operibus maxime Deo placere, a quibus se debeant qui

¹ ait] Isaias lx. 22.

Deo placere desiderant abstinere peccatis, qua cordis sinceritate in Deum credere, qua divinam clementiam supplicantes debeant devotione precari, quam frequenti diligentia signaculo se Dominicæ crucis suæque omnia adversum continuas immundorum spirituum insidias necesse habeant munire, quam salutaris sit omni Christianorum generi quotidiana Dominici corporis ac sanguinis perceptio, juxta quod ecclesiam Christi per Italiam, Galliam, Africam, Græciam, ac totum Orientem solerter agere nosti. Quod videlicet genus religionis, ac Deo devotæ sanctificationis tam longe a cunctis pene nostræ provinciæ laicis per incuriam docentium quasi prope peregrinum abest, ut hi qui inter religiosos esse videntur, non nisi in natali Domini et epiphania et pascha sacrosanctis mysteriis communicare præsumant, cum sint innumeri innocentes et castissimæ conversationis pueri ac puellæ, juvenes et virgines, senes et anus, qui absque ullo scrupulo controversiæ, omni die Dominico, sive etiam in natalitiis sanctorum apostolorum, sive martyrum, quomodo ipse in sancta Romana et apostolica ecclesia fieri vidisti, mysteriis cælestibus communicare valeant. Ipsi etiam conjugati, si quis sibi mensuram continentiæ ostendat, et virtutem castitatis insinuet, idem et licenter possint, et libenter facere velint.

10. Hæc tibi, sanctissime antistes, et tuæ dilectionis intuitu et generalis gratia utilitatis breviter adnotare studui, multum desiderans multumque exhortans, ut gentem nostram a vetustis abstrahere cures erroribus, et ad certiores et directiores vitæ callem reducere satagas: et si sunt aliqui cujuslibet gradus sive ordinis viri, qui bona tua cœpta retinere atque impedire conentur, tu tamen propositum sanctæ virtutis, supernæ memor retributionis, ad firmum usque finem perducere contendas. Scio namque nonnullos huic nostræ exhortationi multum contradicturos, et maxime eos qui seipsos illis facinoribus a quibus te prohibemus, esse sentiunt irretitos: sed meminisse te decet apostolicæ responsionis¹: ‘Quia obedire oportet Deo magis quam hominibus.’ Mandatum² quippe est Dei: ‘Vendite quæ possidetis, et date eleemosynam.’ Et: ‘Nisi³ quis re-

¹ *responsionis*] Acts v. 29.² *Mandatum*] Luke xii. 33.³ *Nisi*] Luke xiv. 33.

nunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.' Traditio autem moderna quorundam est, qui se Dei famulos esse profitentur, non solum possessa non vendere, verum etiam comparare non habita. Qua ergo fronte audet quisquam ad servitium Domini accessurus, vel ea quæ in sæculari vita habuerat retentare, vel sub prætextu vitæ sanctioris illas quas non habuerat congregare divitias: cum etiam apostolica sit notissima censura, quæ Ananiam et Sapphiram hoc facere molientes, non ullo poenitentiae vel satisfactionis remedio corrigere, sed ex ipsa statim mortis ultricis acceleravit damnatione puniri? Et quidem illi non aliena colligere, sed sua incongrue retinere maluerunt. Unde manifeste patet, quam longe abstiterit animus apostolorum a suscipiendis pecuniarum acquisitionibus, qui sub illa proprie regula¹ Domino serviebant: 'Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei:' et e contra, partis sinistrae proposito nihilominus instituebantur exemplo: 'Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.' An forte errasse ac mendacium scripsisse putamus apostolum, quum nos admonens dicebat²: 'Fratres, nolite errare;' statimque subtexit: 'Neque avari, neque ebriosi, neque rapaces regnum Dei possidebunt?' Et iterum³: 'Hoc autem scitote, quod omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, aut rapax, quod est idolorum servitus, non habet hæreditatem in regno Christi et Dei.' Quum ergo apostolus avaritiam et rapacitatem idolatriam manifeste cognominet, quomodo putandum est eos errasse, qui vel subscriptioni avari mercatus, rege licet imperante, manum subtraxerint, vel ad eradendas inutiles scripturas ac subscriptiones eorum, manum apposuerint?

II. Et quidem miranda est temeritas stultorum, vel potius deflenda miseria cæcorum, qui cum sine ullo respectu superni timoris, passim ea quæ apostoli et prophetæ afflatu sancti spiritus scripserunt, rescindere ac nihili pendere probantur: illud e contra, quod ipsi vel similes ipsorum instinctu avaritiæ vel luxuriæ scripserunt, quasi sanctum ac divinitus cautum eradere atque emendare formidant, in morem, ni fallor, ethnicorum, qui

¹ *regula*] Luke vi. 20, 24.

² *dicebat*] 1 Cor. vi. 9, 10.

³ *iterum*] Eph. v. 5.

contempto Dei cultu ea quæ ipsi sibi de corde suo finxerunt ac fecerunt, numina venerantur, timent, colunt, adorant, et obsecrant, Dominica illa insectatione dignissimi, qua Phariseos cum suas deuterose Legi Dei præponerent, redarguit, dicens¹: ‘Quare et vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?’ Qui si etiam chartas protulerint in defensionem concupiscentiarum suarum adscriptas, ac nobilium personarum subscriptione confirmatas; tu nunquam precor Dominicæ sanctionis obliviscaris, in qua dicitur², ‘Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cælestis eradicabitur.’ Et certe a te discere vellem, sanctissime antistes, Domino protestante atque dicente³, ‘Quia lata porta et spatiosa via est quæ ducit ad perditionem, et multi sunt qui intrant per eam: cum angusta porta et arcta via sit, quæ ducit ad vitam, et pauci sint qui inveniant eam:’ quid de eorum vita vel salute æterna confidas, qui toto vitæ suæ tempore per latam portam et spatiosam viam incedere noscuntur, et ne in minimis quidem rebus voluptati suæ vel corporis vel animi causa supernæ retributionis obsistere vel repugnare curabant: nisi forte per eleemosynas, quas inter concupiscentias quotidianas ac delicias pauperibus dare videbantur, criminibus absolvi posse credendi sunt, quum manus ipsa et conscientia quæ manus offerat Deo, munda a peccatis esse debeat et absoluta; aut certe per mysteria sacrosanctæ oblationis, quibus ipsi dum viverent indigni extiterant, per alios jam mortui redimi posse sperandi sunt. An forte illis permodica culpa videtur esse concupiscentiæ? De qua paulo latius disputem. Hæc Balaam virum prophetiæ spiritu plenissimum a sorte sanctorum fecit extorrem, Achan communione anathematis polluit ac perdidit, Saul regni infulis nudavit, Giezi prophetiæ meritis privavit ac perpetuæ lepræ peste cum suo semine fœdavit, Judam Iscariotem de apostolatus gloria deposuit, Ananiam et Sapphiram, de quibus prædiximus, monachorum collegio indignos etiam corporis morte mulctavit, et, ut ad superiora veniamus, hæc angelos a cælo dejecit, et protoplastos a Paradiso perpetuæ voluptatis expulit: et si nosse vis, hic est ille triceps inferorum

¹ *dicens*] Matt. xv. 3.² *dicitur*] Ibid. 13.³ *dicente*] Ibid. vii. 13, 14.

canis, cui fabulæ Cerberi nomen indiderunt, a cujus rabidis dentibus nos prohibens Johannes apostolus ait¹: ‘Charissimi, nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod in mundo est, concupiscentia carnis est, et concupiscentia oculorum et superbia vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.’ Hæc contra virus avaritiæ breviter sunt dicta. Cæterum si de ebrietate, commensatione, luxuria, et cæteris hujusmodi contagionibus pari ratione tractare voluerimus, epistolæ modus in immensum extenderetur.

Gratia te summi Pastoris ad pastionem ovium suarum salutiferam perpetuo conservet incolumem, dilectissime in Christo antistes. ‘Amen.’

¹ ait] 1 John ii. 15, 16.

EPISTOLA BONIFACII AD CUDBERTHUM.

*Spiritualis*¹ *affinitatis necessitudine copulando fratri archiepiscopatus infula sublimato, coepiscopo Cudbertho*², *Bonifacius*,³ *legatus Germanicus catholicæ, apostolicæ Romanæ ecclesiæ, optabilem in Christo intimæ charitatis salutem.*

SCRIPTUM⁴ enim est in libro Salomonis 'Beatus homo, qui invenit amicum,' cum quo possit loqui, quasi cum semetipso. Cum muneribus munificentiae vestrae dulcissimas litteras fraterna charitate interlitas, magnas Deo et vobis gratias agentes, filio vestro diacono Cynebertho offerente, suscepimus. Vivæ vocis quoque melliflua colloquia vestra de fraternis consiliis per illum nobis charitas vestra mandavit. Quæ consiliorum spiritalia colloquia optamus ut, Deo volente, quamdiu in hac mor-

¹ *Spiritualis*] Wilkins, i. 90, gives as a title to this epistle, 'De corrigendis Anglorum vitiis, et adhibenda synodo.'

² *Cudbertho*] Consecrated archbishop of Canterbury, A.D. 740, p. 368; died A.D. 758, S. Chron., A.D. 759, Florence.

³ *Bonifacius*] His life, written by Willibald, is preserved in Canisius' Ant. Lectt. He was born at Crediton in Devonshire, A.D. 670, and called Winfrith; and brought up in the monasteries of Adestanceaster [Exeter?] and Nutshalling in Hampshire. While a monk at the latter, he was chosen by a West-Saxon synod to go as their envoy to Archbishop Berhtwald of Canterbury. The desire of his

life was to be a missionary; and he seemed to have accomplished this when he set sail from London and landed in Fresia. But he was forced to return by the determined hostility of Rathbede (see pp. 307, 308). Resolved however to persevere, he went a second time, and lingered in Thuringia till Rathbede's death, when he went on to Fresia, and co-operated there with Bishop Wilbrord. Then, after once more journeying to Rome, and being consecrated bishop, we find him pushing his operations into Bavaria. He was martyred in a popular tumult in A.D. 756, and buried at Utrecht, which had long formed the headquarters of his labours.

⁴ *Scriptum*] Ecclus. xxv. 12.

tali vita vivamus, inter nos jugiter insinuentur, illo præstante, a quo solo¹ sancta desideria, recta consilia, et justa sunt opera: vos melius et plenius, quibus Deus donavit, multis et prudentius nosse, et melius et plenius posse: nos quasi in paucis fideles vestri et devoti, studeamus instrui aureo cælestis amoris vinculo, quod rumpi non potest, invicem cathenati. Nam labor nostri ministerii unius et ejusdem causæ esse dinoscitur: et æqualis speculatio in curis ecclesiarum sive populorum nobis credita est, sive in docendo, sive in artando et monendo, sive in defendendo canonicos gradus vel plebeios. Idcirco humillima prece deponso, ut dum vobis salubre consilium Deus inspiraverit, vel suo Spiritu, vel colloquio synodali consultum nobis insinuare non pigeat; et nos similiter si parvitati nostræ Deus aliquid tale vobis quod necessarium vel amabile insinuaverit, similia faciemus. Major enim nobis sollicitudo ecclesiarum et cura populorum propter pallia credita et recepta, quam cæteris episcopis, qui proprias tantum procurant parochias, incumbit. Propterea, charissime, non quia vestrae prudentiæ opus sit rusticitatis nostræ statuta audire vel legere, sed propter bonam et humilem, et sanctam voluntatem vestram, putamus vos libentius scire velle, quam nescire, quæ hic sacerdotes nobiscum servanda decreverunt; vobis emendanda et corrigenda destinamus.

2. Decrevimus autem in nostro synodali conventu², et confessi sumus fidem catholicam, et unitatem, et subjectionem Romanæ ecclesiæ fine tenus vitæ nostræ velle servare: sancto Petro, et vicario ejus velle subjici: synodum per omnes annos congregare: metropolitanos pallia ab illa sede quærere: et,

¹ *a quo solo*] 'Without any reasonable doubt as old as the fifth century, since it occurs in the Sacramentary of Gelasius, A.D. 494.' Palmer's *Origines Liturgicæ*, i. p. 261. Now our second collect at Evening Prayer.

² *synodali conventu*] Willibald, in his *Life of Boniface*, mentions five synods in which he took part. *Mansi, Concilia*, xii. 370, concludes that the canons of the German synod, held

A.D. 742, agree best with those here described. It would be natural that in accordance with the recommendations of this letter a synod should immediately have been summoned. The Saxon chronicler mentions one which met at Cloveshoe, A.D. 742; and this Thorpe, *Lapp. i.* 225, supposes to have been summoned in consequence. If so, the date of this letter is fixed very precisely.

per omnia, præcepta Petri canonice sequi desiderare : ut inter oves sibi commendatas numeremur. Et isti confessioni universi consensimus, et subscripsimus, et ad corpus sancti Petri principis apostolorum direximus ; quod gratulando clerus et pontifex Romanus suscepit. Statuimus, ut per annos singulos canonum decreta et ecclesiæ jura, et norma regularis vitæ in synodo legantur, et recuperentur. Decrevimus, ut metropolitani, qui sit pallio sublimatus, hortetur cæteros, et admoneat, et investiget, quis sit inter eos curiosus de salute populi, quisve negligens servus Dei. Venationes, et sylvaticas vagationes cum canibus, et ne accipitres et falcones habeant, prohibuimus. Statuimus, ut per annos singulos unusquisque presbyter episcopo suo, in quadragesima, rationem ministerii sui reddat, sive de fide catholica, sive de baptismo, sive de omni ordine ministerii sui. Statuimus, ut singulis annis unusquisque episcopus parochiam suam solícite circumeat, populum confirmare, et plebem docere, et investigare, et prohibere paganas observationes, divinos vel sortilegos, auguria, phylacteria, incantationes, vel omnes spurcicias gentilium. Interdiximus servis Dei ne pompato habitu, vel sagis, vel armis utantur. Statuimus, quod proprium sit metropolitano, juxta canonum statuta, subjectorum sibi episcoporum investigare mores, et solícitudinem circa populos, qualis sit. Et moneat, ut episcopi a synodo venientes, in propria parochia, cum presbyteris et abbatibus conventum habentes præcepta synodi servare insinuando præcipiant : et unusquisque episcopus, si quid in sua diœcesi corrigere vel emendare nequiverit, itidem in synodo coram archiepiscopo, et palam omnibus ad corrigendum insinuet, eodem modo, quo Romana ecclesia nos ordinatos cum sacramento constrinxit, ut si sacerdotes, vel plebes a lege Dei deviasse viderim, et corrigere non potuerim, fideliter semper sedi apostolicæ et vicario sancti Petri ad emendandum indicaverim. Sic enim, ni fallor, omnes episcopi debent metropolitano, et ipse Romano pontifici, si quid de corrigendis populis apud eos impossibile est, notum facere : et sic alieni fient a sanguine animarum perditarum.

3. De cætero, frater charissime, quia nobis æqualis labor, et majus periculum imminet, quam cæteris sacerdotibus, quia

canones antiqui præcipiunt, ut omnes metropolitani sciant solitudinem totius provinciæ gerere: et (ut verbi gratia dicam, sicut timeo) navem gubernandam inter fluctus feri maris semel suscepimus, quam nec caute regere, nec sine peccato dimittere valemus. Quia, ut quidam sapientium dicit: 'Si periculosum est navem inter fluctus caute non regere, quanto periculosius est eam undis tumescentibus fluctuantem in tempestate relinquere?' Et idcirco Ecclesia, quæ velut navis magna per mare mundi hujus enavigat, quæ diversis tentationum fluctibus in hac vita tunditur, non est tamen relinquenda, sed regenda. Cujus rei in exemplo priores patres habemus Clementem, et Cornelium, et cæteros complures in urbe Roma, Cyprianum in Carthagine, Athanasium in Alexandria, qui sub paganis imperatoribus navem Christi, imo charissimam sponsam ejus, Ecclesiam scilicet, docendo, defendendo, laborando, et patiando usque ad sanguinis effusionem, gubernabant. Possum enim de memetipso pro certo juxta vocem Cantici Canticorum dicere¹, 'Fili matris meæ pugnauerunt contra me: posuerunt custodem in vineis, vineam meam non custodivi. Vinca' enim, secundum prophetam², 'domini Sabaoth, domus Israel est:.' nunc videlicet Ecclesia catholica esse comprobatur.

4. Cujus synodum congregandam et hortandam jussu pontificis Romani, et rogatu principum Francorum³ et Gallorum, sub spe restaurandæ legis Christi, suscepi, circumfodi, cophinum stercoris apportavi: sed non custodivi. Cum autem expectarem 'ut faceret⁴ uvas, fecit labruscas.' Et juxta alium prophetam⁵: 'Mentietur opus olivæ, et campi non facient escas.' Sed proh dolor, officium laboris mei rerum collatione simillimum esse videtur cani latranti, et videnti fures et latrones frangere, et subfodere, et vastare domum domini sui, et quia defensionis auxiliares non habeat, submurmurans ingemiscat et lugeat. Nunc autem, quod mihi in tali periculo posito justum et cautum

¹ *dicere*] Song of Solomon i. 6.

² *prophetam*] Isaiah v. 7.

³ *principum Francorum*] If this letter were written A.D. 742, France was no longer under the Merwings. Charles Martel had died A.D. 741,

and left the whole to his two sons; Austrasia and Frankish Germany to Carloman; and Neustria, Burgundy and Provence to Pepin le Bref.

⁴ *faceret*] Isaiah v. 4.

⁵ *prophetam*] Habakkuk iii. 17.

esse videtur, salubre consilium vestrum quærens, et scire desiderans, insinuo libertatem prædicandi: dico, ut in Actibus Apostolorum Paulus apostolus sacerdotibus intimavit dicens¹: 'Contestor vos hodierna die, quia mundus sum ab omnium sanguine. Non enim subterfugi quo minus annunciarem vobis omne consilium Dei. Attendite vobis, et universo gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisivit sibi sanguine suo.' Regnum, inquit, Dei inter vos ambulans prædicavi, ut me alienum ab omnium perditione servarem. Nam apostolus² 'episcopum,' propheta³ 'speculatorem,' Salvator⁴ mundi 'pastorem ecclesiæ' sacerdotem appellat: et omnes tacentem peccata populi doctorem, sanguinis animarum perditarum sub silentio [reum] esse comprobant.

5. Propter hoc horribilis et maxima necessitas cogit, ut, juxta dictum apostoli⁵, nos formam debeamus exhibere fidelibus, hoc est, nisi me fallat opinio, ita juste vivendum doctori, ne dicta sua repugnantibus factis evacuet, et ne cum sibi de proprio caute vivat, tacens alieno damnetur peccato. Quia ad hoc est ecclesiæ Dei præpositus, ut non solum bene vivendo alios exemplo instituat, sed etiam fiducialiter prædicando singulis ante oculos peccata sua constituat: et quæ poena habeat duos, et quæ gloria obedientes, ostendat, quia, juxta verbum⁶ Domini ad Ezechielem, cui dispensatio verbi commissa est, etiam si sancte vivat, et tamen perditæ viventes arguere aut erubescat aut metuat, cum omnibus qui eo tacente perierint periit. Et quid ei proderit non puniri suo, qui puniendus est alieno peccato? Taciturnitatem quidem sacerdotis Dominus ad Ezechielem loquens terribiliter prohibet, et speculatorem sacerdotem appellat, ut sicut speculatoris est de loco altiori plus omnibus contemplari: ita sacerdos debet esse meritorum sublimitate celsior, et majoris scientiæ habere gratiam, qua possit cæteros instruere. 'Audiens,' inquit divinus sermo, 'sermonem annunciabis iis ex me.' Indicat, ut hoc dicat sacerdos, quod ex divina lectione didicerit, quod illi Deus inspiraverit,

¹ *dicens*] Acts xx. 26-28.

² *apostolus*] Ibid. 28.

³ *propheta*] Ezek. iii. 17, xxxiii. 7.

⁴ *Salvator*] John x. 2.

⁵ *apostoli*] 1 Pet. v. 3.

⁶ *verbum*] Ezek. iii. 18, xxxiii. 8.

non quod humani sensus invenerint, 'Annunciabis iis,' inquit, 'ex me,' non ex te: mea verba loqueris, non est quod ex his tanquam de tuis infleris. 'Ex me,' inquit, 'iis annunciabis. Si me dicente impio, Impie morte morieris, non fueris locutus, ut se custodiat impius in via sua ipse impius, in iniquitate sua morietur: sanguinem vero ejus de manu tua requiram.' Ac si aperte dicat: Si ei peccata sua non annunciaveris, et si eum non argueris, ut convertatur et vivat, et te, qui eum non increpasti, et eum, qui te tacente peccavit, flammis perennibus tradam. Non simus tam saxeï, vel tam ferrei pectoris, ut nos ista verba Domini non terreant. Non simus tam alienati a fide, ut istis verbis Domini non credamus: sed excitemus et exhortemur fratres nostros venerandis verbis¹ sancti Petri apostoli: 'Sobrii estote, et vigilate, et excitamini, quia adversarius vester diabolus, tanquam leo rugiens, circuit quærens quem devoret: cui resistite fortes in fide, scientes eandem passionem, quæ in mundo est, vestræ fraternitati fieri.'

6. Et episcopos synodi nostræ subjectionis, adjuratione sancti Pauli apostoli admoneamus Timotheo dicentis²: 'Testificor coram Domino Jesu Christo, qui judicaturus est vivos et mortuos, per adventum ipsius, et regnum ejus. Prædica verbum, insta, opportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia, et doctrina.' Est enim jam prædictum ab apostolis 'tempus, cum sanam doctrinam non sustinent: sed ad sua desideria coacervant sibi magistros,' &c. 'Clamemus in fortitudine,' juxta dictum prophetæ³: 'quia annunciamus pacem in terris hominibus bonæ voluntatis.' Ille namque in fortitudine clamat, quem nec metus, nec verecundia prædicare verbum vitæ impedit. Contendamus, auxiliante Domino, ut non simus inter illos falsos pastores ovium, quos propheta accusat dicens⁴: 'Hæc dicit Dominus Deus: Væ pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos. Nonne greges pascuntur a pastoribus? Lac comedebatis, et lanis operiebamini: quod crassum erat, occidebatis: gregem autem meum non pascebatis: quod infirmum fuit, non con-

¹ *verbis*] 1 Pet. v. 8, 9.

² *dicentis*] 2 Tim. iv. 1, 2.

³ *dictum prophetæ*] Jonah iii. 18;

Isaiah lviii. 1; Luke ii. 14.

⁴ *dicens*] Ezek. xxxiv. 2-5.

solidastis: quod ægrotum, non sanastis: quod fractum est, non alligastis: et quod abjectum, non reduxistis: quod perierat, non quæsisistis: sed cum austeritate imperabatis, et cum potentia: et dispersæ sunt oves meæ, et quod non esset pastor: et factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri.' Væ, quod propheta dicit, pro maledicto posuit. Per pastores, episcopos significat: greges Domini, id est, fideles populos ad pascendum. Sed semetipsos pascunt, qui non populi salutem, sed suas voluntates attendunt. Lac et lanas ovium Christi, oblationibus quotidianis ac decimis fidelium suscipiunt, et curam gregis Domini deponunt. Non sanant spiritali consilio infirmum peccatis: non solidant sacerdotali ope diversis tribulationibus fractum: non revocant erroneum ad viam salutis: non requirunt solitudine pastoralis veniæ jam desperatione perditum: nec afflictos contra violentiam potentum, qui in eos, ferarum more, desæviunt, defendunt: nec divites peccantes vel potentes non solum non arguunt, sed etiam venerantur. Et ideo minaciter superbiam talium sermo divinus contundit dicens¹: 'Væ pastoribus Israel.' Et iterum. 'Propterea pastores audite verbum Domini. Hæc dicit Dominus: Ecce ego ipse super pastores requiram gregem meum de manu eorum, et cessare eos faciam, ut ultra non pascant gregem, nec pascant amplius semetipsos.' Quod quid est aliud, quam pastores, qui semetipsos non greges pascunt, de sublimitate honoris inter reprobos et inter maledictos projiciam? Sed hæc omnia quis non tremiscat, nisi qui futura non credit? Omnia, quæ Deus voluit observari, tam aperte posuit, et sui nominis auctoritate firmavit, ut ea facilius (quod dictu quoque nefas est) contemnamus, quam nos non intelligere tam aperta et divina, mentiendo, fingamus. Quomodo audivimus, 'Hæc dicit Deus?' Quis futurum esse non credat quod dicit Deus, nisi qui Deo non credit? Horum et his similium consideratione perterritus sum: et 'timor² et tremor venerunt super me:' et pene 'contexerunt me' peccatorum meorum 'tenebræ,' et semel susceptum gubernaculum ecclesiæ libuisset et placuisset mihi omnino dimittere, si valerem vel exempla Patrum vel Scripturas sacras consentaneas invenire.

¹ *dicens*] Ezek. xxxiv. 9, 10.² *timor*] Psalm lv. 5.

7. Idcirco, frater charissime, quia hæc omnia ita se habent, et veritas fatigari potest, vinci autem et falli non potest, fatigata mens nostra confugiat ad illum, qui per Salomonem dicit¹: 'Habe fiduciam in Domino ex toto corde tuo et ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus viis tuis cogita illum, et ipse diriget gressus tuos.' Et alibi²: 'Turris fortissima nomen Domini. Ad ipsam confugit justus, et salvabitur.' Stemus in justitia, et præparemus animas nostras ad tentationem, ut sustineamus sustentationem Dei, et dicamus ei: 'Domine³ refugium factus es nobis a generatione et progenie.' Confidamus in eum, qui nobis onus imposuit. Quod per nos portare non possumus, portemus per illum, qui est omnipotens, qui dicit⁴, 'Jugum enim meum suave est, et onus meum leve.' Stemus in prælio in die Domini, quoniam dies angustiae et tribulationis venerunt super nos. Moriamur, si Deus voluerit, pro sanctis legibus patrum nostrorum, ut hæreditatem cum illis æternam consequi mereamur. Non simus canes muti, non simus taciti speculatores, non simus mercenarii lupum fugientes, sed pastores solliciti, vigilantes super gregem Christi, prædicantes majori ac minori, diviti ac pauperi omne consilium Dei, omnibus gradibus vel ætatibus, in quantum Deus donaverit posse, 'opportune⁵ importune,' eo modo, quo sanctus Gregorius in libro Pastoralis conscripsit.

8. Præterea non taceo charitati vestræ, quia omnibus servis Dei, qui hic vel in Scriptura vel in timore Dei probatissimi esse videntur, displicet, quod bonum, et honestas et pudicitia vestræ ecclesiæ illuditur. Et aliquod levamentum turpitudinis esset, si prohiberet synodus et principes vestri mulieribus et velatis fœminis illud iter, et frequentiam, quam ad Romanam civitatem veniendo et redeundo faciunt, quia magna ex parte pereunt, paucis remanentibus integris. Perpaucæ enim sunt civitates in Longobardia, vel in Francia, aut in Gallia⁶, in qua non sit

¹ *dicat*] Prov. iii. 5.

² *alibi*] Ibid. xviii. 10.

³ *Domine*] Psalm xc. 1.

⁴ *dicat*] Matt. xi. 30.

⁵ *opportune*] 2 Tim. iv. 2.

⁶ *vel in Francia, aut in Gallia*] Francia is strictly the country in-

habited by the Franks; Gallia the old Roman province of Gallia Transalpina. These however had come by this time to be nearly equivalent. Burgundy, it is true, was not peopled by Franks; but it was so incorporated into France, that it can

adultera vel meretrix generis Anglorum: quod scandalum est, et turpitudine totius ecclesiæ. Ille autem qui laicus homo vel imperator vel rex, vel aliquis præfectorum vel comitum sæculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat monasterium de potestate episcopi, vel abbatis, vel abbatissæ, et incipiat ipse vice abbatis regere et habere sub se monachos, et pecuniam possidere, quæ fuit Christi sanguine comparata, talem hominem nominant antiqui patres raptorem, et sacrilegum, et homicidam pauperum, et lupum diabolum intransentem in ovile Christi, et maximo anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi. De talibus memorare¹ sancti Pauli apostoli ad Timotheum dicentis²: 'Divitibus hujus sæculi præcipe non superbe sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, qui præstat omnia.' Talibus, si ecclesiæ correptionem non recipiunt ethnici³ et publicani sunt, nec vivis nec mortuis communicat ecclesia Dei. Talibus, quoniam et hic et ibi reperiuntur, cum tuba Dei clangamus, ne tacentes damnemur.

9. Supervacuum, et Deo odibilem vestimentorum superstitionem omni intentione prohibere stude: quia illa ornamenta vestium (ut illis videtur, quod ab aliis turpitudine dicitur), latissimis clavis, vermium⁴ imaginibus clavata adventum Antichristi, ab illo transmissa, præcurrunt, illius calliditate, per ministros suos, introducere intra claustra monasteriorum fornicationem, et luxuriam clavatorum juvenum, et fœda consortia, et tædium lectionis et orationis, et perditionem animarum. Hæc indumenta, nuditatem animæ significantia, signa in se ostendunt arrogantiae, et superbiæ, et luxuriæ et vanitatis; de quibus

hardly be denoted here by Gallia. There remains Armorica, where the Roman traditions still lingered, and where the people were still often called Galli. The modern Ile de France represents the first district which was called Francia: then we find in Eadmer (Hist. Nov. ii. p. 49) 'Francia et Burgundia;' but before this the word Francia had been used to designate the whole of Gaul, by Eumenius, in Paneg. Constantini. Du Cange in v. Francia.

¹ *memorare*] As if from a verb

'memoror.' See Du Cange in v.

² *dicentis*] 1 Tim. vi. 17.

³ *ethnici*] Matt. xviii. 17.

⁴ *vermium*] Serarius compares Lucilius, quoted by Cicero De Oratore, iii. 43:—

'Quam lepide lexeis compostæ! ut tesserulæ omnes

Arte pavimento, atque emblemate vermiculato.'

Cf. the complaints as to the frivolous occupation of the nuns at Coldingham, p. 274.

Sapientia dicit¹, 'Arrogantiam et superbiam, et viam pravam, et os bilingue detestor.'

10. Fertur quoque in parochiis vestris ebrietatis² malum nimis adsuetum esse, ut non solum episcopi quidam non prohibeant, sed etiam ipsi nimis bibentes inebrientur, et alios porrectis poculis majoribus cogant ut inebrientur, quod absque dubio nefas est omni servo Dei facere vel fecisse: quod canones patrum ebrium episcopum vel presbyterum aut cessare aut degradare jubent, et ipsa Veritas dixit³: 'Attendite ne graventur corda vestra in crapula et ebrietate.' Et Paulus⁴ apostolus: 'Nolite inebriari vino in quo est luxuria.' Et Esaias⁵ propheta: 'Vae vobis, qui potentes estis ad bibendum vinum, et viri fortes ad miscendam ebrietatem:' hoc enim malum speciale est paganorum, et nostræ gentis; hoc nec Franci, nec Galli, nec Longobardi, nec Græci faciunt. Et hoc scelus similiter synodali decreto et interdictu Scripturarum compescamus, si possumus; sin autem, vitantes et interdicentes, absolvamus animas nostras a sanguine perditorum.

11. De violenta quoque monachorum servitute⁶, operibus et ædificiis regalibus, quæ in toto mundo Christianorum non auditur facta, nisi tantum in gente Anglorum; quod sacerdotibus Dei non tacendum nec consentiendum est, quo inauditum malum est præteritis sæculis. Venerandam fraternitatis vestræ dilectionem contra omnia adversa, illæsam pro nobis intercedentem, dextra Dei custodire dignetur.

¹ *dicit*] Prov. viii. 13.

² *ebrietatis*] The great national vice of the Anglo-Saxon race. Cf. Tacitus, *De Moribus Germanorum*, 22, and the frequent mention of it in the canons of Councils; Ecgberht's *Pœnitentialia*, iv. 33, Wilkins' *Concilia*, i. p. 220, &c.

³ *dixit*] Luke xxi. 34.

⁴ *Paulus*] Ephes. v. 18.

⁵ *Esaias*] Isaiah v. 22.

⁶ *monachorum servitute*] Boniface

also wrote to Æthelbald, king of Mercia, Wilkins, i. p. 87, complaining of this very thing: 'Præterea nunciatum est nobis, quod multa privilegia ecclesiarum et monasteriorum fregisses, et abstulisses inde quasdam facultates.' P. 89: 'Et quoque dicitur quod præfecti et comites tui majorem violentiam et servitutem monachis et sacerdotibus irrogent, quam cæteri ante Christiani reges fecissent.'

INDEX.

A.

AARON, brother of Moses, 345, 396.
 Aaron, citizen of Caer Legion, martyred with Julius, 22.
 Abraham, his tomb at Hebron, and oak at Mamre, 327, 328.
 Acca, 'reverentissimus antistes,' told Beda of a miracle at King Oswald's tomb, 164; that Oswald had interceded after death for his nation, 242; of Wilfrith's prophetic dream at Meaux, 340; succeeded Wilfrith as Bishop of Hexham, 342, 361; 'cantator peritissimus,' 343; confirmed Huætherht as abbot of Wearmouth and Jarrow, 388; expelled from his see, 368.
 Acha, sister of Eadwine and mother of Oswald, 151.
 Achan, the covetous Israelite, 405.
 Actus Apostolorum, quoted, 411.
 Adam, his share in the first sin, 69, 135; his tomb, 327.
 Adamnan, abbot of Hii, visited Aldfrith of Northumbria, 323; gave Arcwulf's book 'De locis sanctis' to Aldfrith, 324; changed the Scotch practice about Easter for the Roman, 324, 354; conversation with abbot Ceolfrid about the tonsure, 354.
 Adamnanus, a Scottish monk in Coldingham, his prophetic vision, 272-275.
 Adbaruæ, *Barrow*, co. Lincoln, monastery of, founded by Ceadda, 217; Bishop Wynfrith of Mercia retires to, 328.

Ad Candidam Casam, *see* Candida Casa.
 Ad Capræ Caput, *Gateshead*, Utta abbot of, 181.
 Adda, an Angle priest, one of four who evangelized the Middle Angles, 181.
 Addi, Earl, his son cured by the prayer of Bishop John of Hexham, 296.
 Adgefrin, *Yeverin*, Paulinus baptizes at, 125.
 Ad Lapidem, *Stoneham*, sons of Arwald, king of Wiht, taken at, 247.
 Ad Murum, *Walton*, Peada of Mercia baptized at, 181; Sigeberht of Essex baptized at, 183.
 Ad Nemus, interpretation of Adbaruæ, which *see*.
 Adrianus, *see* Hadrianus.
 Ad Tuifyrði, *Twyford*, synod at, 281.
 Adulvaldus, *see* Eadbaldus.
 Æanfled, *see* Eanfled.
 Æbbæ, abbess of Coldingham, 253, 273.
 Æbbercurnig, *Abercorn*, eastern end of the Picts' wall, 28; Trumwine enters the monastery of, 276.
 Æcci, Bishop [of Dunwich], succeeded Bisi, 227.
 Ædan, Scottish king, defeated at Degsastan, 80.
 Ædan, Aidan, Aidanus, monk of Hii, came to Oswald of Northumbria, invited from Hii, 143, 145, 357; made Bishop of Lindisfarne, 144, 148; introduced monkish life, 280; gave a horse, the gift of Oswine of Deira, to a

- beggar, 167; his miracles, 169-172; Ceadda his disciple, 206; recalled Hereswith to Northumbria, 262; consecrated Hega, abbess of Hartlepool, 262; died, 168, 171, 192, 363; his character, 172.
- Æddi, surnamed Stephanus, invited by Wilfrith of York from Kent, 215.
- Ædgies, a priest in Coldingham, related a vision to Beda, 275.
- Ædibaldus, *Æthelbald*, king of Mercia, 360, 365; invaded Northumbria, 368; murdered, 369.
- Ædilberct, *Ædilberctus*, *Æthelberht I*, king of Kent, extent of his dominion, 52, 94; met Augustinus in Thanet, 54; gave him a dwelling in Canterbury, 54, 55; letter to him from Pope Gregorius, 76-78; built the church of SS. Peter and Paul, 79; built St. Andrew's, 95, 166; died, 99, 100, 363; laws and pedigree, 100.
- Ædilberct, *Æthelberht II*, King of Kent, son of Wihtræd, 358.
- Ædilberg, daughter of Anna of East Anglia, abbess of Brie, 155; found perfect seven years after death, 156.
- Ædilberge, *Ædilburga*, daughter of *Æthelberht I*, wife of Eadwine, surnamed Tate, 108; received a letter from Pope Boniface, 115; mother of *Ædilhun*, *Ædilthryth*, and Wusefrea, 125; returned with Paulinus to Kent, 137.
- Ædilberge, *Ædilburga*, sister of Bp. Ercenwald of London, abbess of Barking, 228; Torhtgyth's vision before her death, 231; appeared to Torhtgyth after death, 233; succeeded by Hildilith, 233.
- Ædilfrid, *Æthelfrith*, king of Northumbria, 'fortissimus et gloriæ cupidissimus,' defeated Aidan at Degsastan, 80; defeated the British who were aiding Eadwine at Bangor, 93; persecuted Eadwine at Redwald's court, 118; killed on the Idle by Eadwine, 120.
- Ædilhartus, *see* Edilhartus.
- Ædilheri, brother of Anna of East Anglia, slain on the Winwæd, 188.
- Ædilhild, sister of *Æthelwine*, abbess of Bardney, 161, 162.
- Ædilhun, *see* Edilhun.
- Ædilhun, son of Eadwine and *Æthelberge*, 124.
- Ædilred, *Æthelred*, king of Mercia, invaded Kent, 237, 364; conquered Lindsey, 239; present at synod of Hæthfelth, 248; killed *Ælfwine* on the Trent, 258; caused Offtor to be consecrated Bishop of the Middle Angles, 264; became a monk, substituting Cenred for himself, 340, 364; received letter from Pope John, recommending Wilfrith, 338, 340.
- Ædilthryd, daughter of Eadwine and *Æthelberge*, 125.
- Ædilthryde, *Æthelthryth*, daughter of Anna of East Anglia, wife of Tondberht, and Ecgrith of Northumbria, 252; brings Wine from East Anglia, 218; Imma her favoured minister, 260; abbess of Ely, 252; died, 254; found uncorrupted 16 years after death, 255.
- Ædilvalch, *Æthelwath*, king of Sussex, presented with Mean and Wiht by his sponsor, Wulfhere of Mercia, 239; gives Selsey to Wilfrith, 241; slain by Ceadwalha of Wessex, 245.
- Ædiluualdus, Ediluald, priest and abbot of Melrose, 318; Bishop of Lindisfarne, 360; died, 368.
- Ædilvald, king of East Anglia, brother of Anna; sponsor to Swithelm of Essex, 185.
- Ædilvald, *see* Oidiluald.
- Ædiluinus, *see* Ediluinus.
- Ædilvini, Ediluini, *Æthelwine*, brother of *Æthelhild* and *Æthelhun*, 161, 203; went to Ireland, 203; second Bishop of Lindsey, 161, 203, 238.
- Æduini, *Eadwine*, king of Northumbria, his vision at the court of Redwald of East Anglia, 118-120; conquered *Æthelfrith* on the Idle, 120; extent and tranquillity of his dominion, 99, 108, 128; married *Æthelberge*, and

- allowed Christianity to be introduced, 109; Eomar sent to assassinate him by Cwichelm of Wessex, 110; war with Wessex, 111; letter from Pope Boniface, 112-114; baptized, 124, 363; persuaded Eorpwald of East Anglia to be baptized, 126; letter from Pope Honorius, 129-131; slain by Penda of Mercia at Hæthfelth, 136; head buried at York, 137; body afterwards buried at Streaneshalh, 190.
- Ægyptia servitus*, 348, 351.
- Ægyptii*, first passover, 345; practice about Easter, 198, 349, 351.
- Ægyptus*, exodus of Israel from, 74, 270, 345; practice about Easter, 196, 351.
- Ælfleda*, *Ælfleda*, daughter of Oswio of Northumbria, abbess of Streaneshalh, 189, 277.
- Ælfric*, father of Osric of Deira, and uncle of Eadwine, 139.
- Ælfuini*, called King, brother of Ecgrith of Northumbria, slain on the Trent, 258, 259, 364.
- Ælli*, king of Deira, boys from his kingdom sold at Rome, 89.
- Ælli*, king of Sussex, first powerful king among the Anglo-Saxons, 99.
- Ænheri*, ealdorman of the Hwiccas, baptized, 240.
- Æodbaldus*, *see* Eadbaldus.
- Æsica*, a boy in Barking monastery, miracle connected with, 230.
- Ætherius*, *see* Etherius.
- Ætius*, Roman general, consul for the third time A.D. 446, 32; Valentinian killed by his servants, 47.
- Ætla*, monk at Streaneshalh, Bishop of Dorchester, 264.
- Afer, Afir, Severus, a native of Tripoli, 15; Hadrianus, monk of Hiridanum, 212.
- Africa, paschal practice, 196; practice of daily Eucharist, 403.
- Agabus, prophesied the famine in Syria, A.D. 46, 14.
- Agatho, priest accompanying Bishop *Ægelberht* of Wessex, 194.
- Agatho, Pope, sends John from Rome to inquire into the state of the English Church, 250, 251, 375; gives to Benedict Biscop the monastery of Wearmouth by a decree, 376; pronounced Wilfrith innocent in synod, 337, 338.
- Agilberctus, *Ægelberht*, a Gaul by birth, becomes Bishop of Wessex, 153; at council of Streaneshalh, 194; returns to Wessex, 200; returns to Gaul, and becomes Bishop of Paris, 154; chooses Hlothhere for Bishop of Wessex, 154; consecrates Wilfrith, 205, 336; Theodorus visits on his way to England, 213.
- Agricola, introduced the Pelagian heresy, 39.
- Alani, cross the Rhine and ravage Gaul, 25.
- Alaricus, king of the Goths, sacked Rome, 25.
- Albanus, first British martyr, 18-22; Germanus opens his tomb, 42; his intercession gives Germanus a safe return, 45.
- Albinus, aided Beda in the history of Kent, 2; disciple of Theodorus, abbot of SS. Peter and Paul's, Canterbury, 342.
- Albion, ancient name for Britain, 5.
- Alchfleda, daughter of Oswio of Northumbria, asked in marriage by Peda of Mercia, 180.
- Alchfridus, *Alhfrith*, son of Oswio of Northumbria, made war on his father, 166; persuaded Peda of Mercia to become a Christian, 181; intended to visit Rome, but prevented by his father, 372; with his father on the Winwæd, 188; made friends with Wilfrith, and gave Ripon to him, 335; at the synod of Streaneshalh, 193, 194; sent Wilfrith to France to be consecrated, 205.
- Alcluith, *Dumbarton*, its site, 10, 27, 29.
- Aldberct, Bishop [of Dunwich] in East Anglia, at the time of Beda's writing, 360.
- Aldfridus, *Aldfrith*, natural son of Oswio, king of Northumbria, succeeded Ecgrith, 277; sold land to Wearmouth Abbey for two silk palls, 379; for a MS.

- on Cosmography, 384; Drythelm related his dream to him, 317; Adamnan visited him, and gave him Arcwulf's book, 323, 324, 354; refused to receive Wilfrith in spite of the pope's letter, 340; died, 328, 364, 401.
- Aldgilsus, king of Freis, received Wilfrith honourably, 336.
- Aldhelm, abbot of Malmesbury, Bishop of Sherborne, succeeded Hædde, 329, 330; his writings, 330.
- Alduini, abbot of Partney, brother of Æthelhild, 161.
- Alduinus, Bishop of Lichfield at the time of Beda's writing, A.D. 731, 360.
- Alduulf, Bishop of Rochester, A.D. 731, 360.
- Alduulf, king of East Anglia, son of Hereswith, 262; testified to having seen a heathen temple which had been converted into a Christian church, 126.
- Alexandria, visited by Arcwulf, 324; paschal practice, 347, 351; Athanasius Bishop of, 410.
- Allectus, British imperator, 18.
- Alne, river near Twyford, 281.
- Alricus, one of the three sons of Wihtræd of Kent, 358.
- Aluchredus, king of Northumbria, 370.
- Ananias, husband of Sapphira, 404, 405.
- Anastasis, church of the Resurrection, 325.
- Anatolius, treatise on the paschal controversy, 143, 198.
- Andhunus, general of Sussex, drives out the invader Ceadwalha of Wessex, 245.
- Andileges, *Andely-sur-Seine*, monastery, 245.
- Andreas, St., church of at Canterbury, built by King Æthelberht, 95, 358; enlarged by Acca, 342; at Rochester, built by King Æthelberht, 166.
- Andreas, put forward by Hadrianus instead of himself for Archbishop of Canterbury, 212.
- Androgis, chief of the Trinovantes, surrendered to Cæsar, 12.
- Angli, as a name of the whole nation, 5, 7, 34, 48-50, 56, 61, 63, 76, 80-82, 85, 93, 100, 124, 127, 137, 147, 178, 182, 200, 263, 302, 305, 323, 343, 361, 362, 365, 415, 416.
- Angli, a division of the Anglo-Saxon nation, 36, 88, 108, 112, 117, 130, 136, 371.
- Angli Mediterranei, Middilangli, 36; Peada, King, converted, 180, 363; Diuna, 1st Bishop, 181, 190; Ceollach, 2nd Bishop, 182, 190; Trumhere, 3rd Bishop, 182, 190; Cædd, summoned from, 183; Wynfrith, Bishop, 221, 222; Sexwulf, Bishop, 237; Wilfrith, Bishop, 264.
- Angli Orientales, Estrangli, 36; monks of Lastingham authorities for history, 3; Redwald, King, 99; Eorpwald, King, 126, 127; Sigebert, King, 173, 174; Anna, King, 153, 174, 175; Æthelwald, King, 185; Aldwulf, King, 248, 262; Furseus, missionary to, 174; Felix, Bishop, 179, 193; Bise, Bishop, 224, 226.
- Anglorum æstimatio, 52, 108, 146, 246.
- Anglorum ecclesia, 72, 96, 98, 104, 206, 211, 214, 248, 251, 303, 323, 375.
- Anglorum lingua, 29, 140, 141, 158, 196, 254, 263, 342, 394.
- Angulus, name for primitive Anglia, 36.
- Anna, king of East Anglia, succeeded, 174; Cenwalh of Wessex flies to him, 153; repairs Cnobheresburh, 175.
- Antoninus, 14, 16.
- Apriles idus, 124; kalendæ, 180, 213, 284, 349.
- Aquila et Priscilla, 196.
- Arcadius, Emperor, 24.
- Arcuulfus, Bishop in Gaul, 324.
- Arelas, Arhelas, Constantinus slain at, 25; Augustinus consecrated at, 56; Theodorus and Hadrianus at, 213.
- Arelatensis episcopus, Etherius receives a letter from Gregorius, 51; and Vergilius, 70; received a pall customarily from Rome, 62.

Armenia, 7.
 Armoricana gens, 47.
 Armoricanus tractus, Britons said to come from, 8.
 Arriana hæresis, vesania, 22, 23.
 Arnaldus, king of Wiht, conquered and his two sons killed, 246.
 Aruwini, son of Eadwulf, killed, 368.
 Asclepiodotus, conquered Allectus, 18.
 Asia, paschal practice in, 196, 197.
 Asterius, Bishop, consecrates Birinus, 152.
 Athanasius, 410.
 Attila, wars against Rome, 32.
 Audubaldus, *see* Eadbaldus.
 Augustæ kalendæ, 52, 109.
 Augustinæac, synod at, 89.
 Augustinus, Bishop of Hippo, 24.
 Augustinus, Archbishop of Canterbury, sent from Rome, 49; landed in Kent, 52, 363; baptized Æthelberht, 55; consecrated at Arles, 56; Gregorius' answers to his questions, 56-70; received pall from Gregorius, 71; a letter from the same, 75; built St. Saviour's at Canterbury, 79; called synod at Augustinæac, 89; another at Bangor, 91; died, 95; his epitaph, 96.
 Augustus, a title of the Eastern emperor, 50, 52, 71, 73, 75, 78, 132, 302.
 Autissiodorensis, Germanus, Bishop of Auxerre, 40.

B.

Badonicus, mons, battle upon, 39.
 Badudegn, monk at Lindisfarne, healed by miracle, 287.
 Baduini, Bishop [of Elmham] in East Anglia, 227.
 Baeda, author of this History, 365; wrote letter to Egberht of York, 390; died, 368.
 Baithanus, Bishop [of Techbaitan] in Ireland, 134.
 Balaam, 405.
 Baldhild, *Bathilde*, queen of the Franks, 334.
 Bancor, monastery near Chester, battle of, 93.

Bancornaburg, synod of, 91.
 Baptista, John, 60.
 Barnabas, St., 393.
 Basilius, St., quoted, 6.
 Bassianus, emperor of Rome [Caracalla], 16.
 Bassus, noble of Eadwine, escorted Æthelberge back to Kent, 137.
 Beardaneu, *Bardney*, monastery in Lindsey, 160.
 Bebbæ, queen of Ida, Bebbanburh called after, 151, 170.
 Begu, sister in Hackness monastery, her vision, 266.
 Benedictus, *see* Biscop.
 Benedictus, founder of the Benedictine rule, 377, 380, 385.
 Beonredus, king of Mercia, 369.
 Bercta, Berctæ, *Berhte*, queen of Æthelberht of Kent, a Christian, 53; buried in SS. Peter and Paul's, 100.
 Berctfrid, Northumbrian general, fought with the Picts, 365.
 Berctgils, called Bonifatius, Bishop of East Anglia, 180, 227.
 Bercthun, deacon at Hexham under Bishop John, abbot of Beverley, 292, 294.
 Bercthunus, general of Sussex, expelled the invader Ceadwalha, 245.
 Berctred, Northumbrian general, slain by the Picts, 364.
 Berctwaldus, Archbishop of Canterbury, succeeded Theodorus, 303; consecrated by Godwine Bishop in Gaul, 304; takes the part of Wilfrith of York, 340; consecrated Aldwulf of Rochester, 358; died, 359, 365; buried in the church of SS. Peter and Paul, 95.
 Berctus, Northumbrian general, ravaged Ireland, 275.
 Berecingum, *see* In Berecingum.
 Bernicii, people of the northern province of Northumbria, converted, 125; Æthelfrith, king, 139; Eanfrith, king, 139; Whit-hern, monastery in, 146; consolidated into one people with the Deirans, 151; Oswald gave sixty hides in for religious purposes, 189; Eata, Bishop of, 238; miracle in, 322.

- Bernuini, one of Wilfrith's clergy, to whom he entrusted the evangelization of Wiht, 246.
- Bethleem, place described by Arcwulf, 325.
- Betti, one of four priests who evangelized the Middle Angles, 181.
- Bibulus, L., consul with Cæsar, B.C. 55, 11.
- Birinus, sent by Pope Honorius to convert the West Saxons, 151; first Bishop in Wessex, 236.
- Biscop, Biscop, surnamed Benedictus, a noble Angle, leaves Oswio's service for a religious life, 371; first journey to Rome with Wilfrith, 334, 372; second journey, 372; returns with Theodorus, and made abbot of St. Peter's, Canterbury, 374; third journey to Rome, 374; built monastery of St. Peter at Wearmouth, of which he becomes first abbot, 343, 374; fourth journey to Rome, 375; returns bringing John the archchanter, 250, 375; Beda's tutor, 365; built monastery of St. Paul's at Jarrow, 376; fifth journey to Rome, 379; dies, 383.
- Bisi, Bishop in East Anglia, 224.
- Blaecca, ealdorman of Lincoln, converted by Paulinus, 128.
- Blaedla, *Bleda*, king of the Huns, slain by his brother Attila, 32.
- Blithryda, queen of the Franks, favours the missionary Swithberht, 311.
- Boisil, abbot of Melrose, 278; predicted Cuthberht's future rise, 282; appeared in a vision to an old disciple, 306.
- Bonifacius, Bonifatius, called originally Wynfrith, missionary Bishop to the Frisians, writes letter to Archbishop Cuthberht, 407-416; martyred in Frisia, 369.
- Bonifatius, *see* Berctgils.
- Bonifatius, archdeacon and counselor of Pope, makes friends with Biscop, 334; pleads Wilfrith's cause, 339.
- Bonifatius [IV], Pope, holds synod where Mellitus is present, 98; writes letter to Mellitus and Justus, 104; sends a pall to Justus, 106, 107; letters to Eadwine and Æthelberge, 112, 115.
- Bononia, Peter abbot of Canterbury buried at, 80.
- Boructuari, a German people, 305; Swithberht preaches to, 311.
- Bosa, brought up under Hild at Streaneshalh, 264; consecrated by Theodorus Bishop of Deira, 238, 239, 364; Acca a disciple of, 343; dies, 294.
- Bosanhamm, *Bosham*, monastery in Sussex, 240.
- Bosel, Bishop of the Hwiccas, 264.
- Bothelm, monk at Hexham, miracle happened to, 142.
- Bregusuid, mother of Hild, 264.
- Brettones, Britanni, conquered by Romans, 12, 14; by Saxons, 29, 80, 362; of Wales, 89, 90, 93, 97, 98, 196, 205; of Cumbria, 99, 108, 136, 140, 157, 178, 276, 323; of Elmet, 265.
- Bridius, king of the Picts, 146.
- Brige, In, *Brie*, monastery in France, built by Fare, 155, 156.
- Brittania, Britanniæ, its site, 5; inhabitants, 7-10; Romans in, 11-31; Saxons arrive in, 35, 124, 362; Christianity brought to, by Lucius, 15; Germanus, 40, 46; Augustinus, 52; Scots in, 9, 80, 81, 361; Picts in, 9, 10, 145, 146; name for whole island, 100, 108, 118, 128, 137, 142, 150, 206, 242, 248, 264, 305, 351, 361, 365; name for south part of island, 144, 222, 323.
- Brittanicus, surname given by Claudius to his son, 13.
- Briudun, *Bredon*, monastery, Archbishop Tatwine comes from, 360.
- Brocmail, Brocmailus, flees from the battle of Chester, 93.
- Burghelm, priest of Bishop Wilfrith, baptizes in Sussex, 240.
- Burgundiorum partes, Bishop Felix comes from, 127.

C.

- Caedmon, monk at Streaneshalh, his miraculous gift of song, 268-271.
- Caeduala, Ceaduala, *Cadwaladr*,

- king of the Britons [of Gwynedd], joined the Mercians against Eadwine at Heathfield, 136; slays Osric and Eanfrith, and is slain himself by Oswald, 140.
- Cædualla, Cædualla, Cædual, Cæduald, *Cædwalha*, of the royal race of Wessex, conquers Sussex, 244, 245; succeeds to the throne, 236; slays Berhthun the South-Saxon general, 245; subdues Wiht, and gives a quarter of it to Bishop Wilfrith, 246; visits Rome, 300, 364; baptized, and dies there, 300; epitaph, 301.
- Cælestinus, Pope, sends Palladius to the Scots, 32, 362.
- Caelin, Ceaulin, king of Wessex, supreme power of, 99.
- Caelin, priest, brother of Bishops Cedd and Ceadda, 185, 187; at the court of Æthelwald king of Deira, 185.
- Cæsar, C. Julius, invades Britain, 11, 362; defeats Britons on the Thames, and takes the capital of the Trinobantes, 12.
- Cæsar, a name for the Roman emperor, 26, 133.
- Caiphaz, *Caiaphas*, 322.
- Calcaria, *Calcaceaster*, monastery built there by Hega, 263.
- Cale, In, monastery in France, 155; Hild wishes to go there, 262.
- Campania, Julianus the Pelagian from, 24, 25; monastery at Hirdanum in, 212.
- Campodonum, royal town of Eadwine, he builds basilica in, 125.
- Campus roborum, *see* Dearmach.
- Candida Casa, Ad Candidam Casam, *Whithorn*, Bishop Ninian resides and builds a church at, 146; Peht-helm bishop of, 361.
- Candidus, governor of St. Peter's patrimony in Gaul, 51.
- Cantia, colonized by Cantware, 36; Augustinus lands in, 52; kings and archbishops buried in SS. Peter and Paul, 79; Mellitus comes to, 102; Redwald baptized in, 126; Paulinus and Æthelberge retire to, 137; Ithamar born in, 166; letter sent to bring Eanfleda and Romanus to Northumbria, 169, 193; Berhtgils born in, 180; Ceadda and Eadhed sent to be consecrated, 205; Hædde the chanter invited from, 215; Theodorus comes to, 214, 374; Æthelred of Mercia wastes, 237, 364; Wilfrith comes to, 333. Succession of kings:—Æthelberht I, 52; Eadbald, 100; Earconberht, 155; Ecgberht, 211; Hlothhere, 226; Edric, 277; Wihtred, 277; Wihtred and Suæbhard, 304; Æthelberht II, Eadberht, and Alric, 358.
- Canticum Canticorum, quotation from, 410.
- Cantuarii, *see* Cantia.
- Cantuariorum episcopi, *Archbishops of Canterbury*, succession of:—Augustinus, 56; Laurentius, 96; Mellitus, 104; Justus, 106; Honorius, 131; Deusdedit, 180; Theodorus, 212; Berhtwald, 303; Tatwine, 359; Nothhelm, 368; Cuthberht, 368.
- Capræ Caput, *Gateshead*, *see* Ad Capræ Caput.
- Carausius, Corausius, emperor in Britain, 17; slain by Allectus, 18.
- Carlegion, *Chester*, battle of, 93.
- Caroloman, succeeds to the kingdom of France, 369.
- Carolus, *Charles Martel*, king [major-domo] of France, 369.
- Carthage, Cyprianus bishop of, 410.
- Casa Candida, *see* Candida Casa.
- Cassobellaunus, Cæsar takes his camp, 12.
- Castellum Cantuariorum, *see* Hrofes-caestir.
- Cataracta, Cataracto, *Catterick*, Paulinus baptizes in the Swale, 125; Vilfæresdun near, 167.
- Ceadda, abbot of Lastingham, 187; consecrated by Bishop Wine Bishop of York, 205, 336, 363; re-consecrated by Abp. Theodorus, 215; leaves Lastingham again for the see of Mercia and Lindsey, 3, 191, 216; vision, 217-219; custom during storms, 220; death, 221.
- Cædualla, *see* Cædualla.
- Cearlus, king of Mercia, father of Cwenburh wife of Eadwine, 124.

- Ceaulin, *see* Caelin.
 Cecilia, St., church of at Rome, Wilbrord consecrated in, 312.
 Cedd, Cedde, Cediti, one of four Angle priests who evangelize the Middle Angles, 181; sent by Oswio, and consecrated by Bishop Finan Bishop of Essex, 183; baptizes King Swithhelm at Rendlesham, 184; on the Scotch side at the synod of Streaneshalh, 194; conforms to the Roman paschal practice, 200; dies, 186.
 Cellach, Ceollach, second Bishop of Mid-Anglia or Mercia, 182, 190.
 Ceolfrid, *Ceolfrith*, Abbot, visits Rome with Biscop, 250, 377; made by him abbot of Jarrow, 376; and of Wearmouth, 379; Beda's tutor, 365; character, 383; sets out for Rome, 386; dies at Langres, 389.
 Ceollach, *see* Cellach.
 Ceolred, son of Æthelred, succeeds Cenred in the kingdom of Mercia, 331; dies, 365.
 Ceoluulf, king of Northumbria, succeeds Osric, 359; captured but released, 368; Beda inscribes his History to him, 1; helper to Archbishop Ecgberht, 397; abdicates and receives the tonsure, 368.
 Cerdice, king of Britons [in Elmet], 265.
 Cerotaesei, Ceroti Insula, *Chertsey*, Earconwald Bishop of London founds a monastery at, 228.
 Chalcedon, council of, 249.
 Chaldæi, their siege of Jerusalem, 38.
 Charybdis, 318.
 Chebron, site of and tombs in, 327.
 Cilicia, Archbishop Theodorus born at Tarsus in, 212.
 Claudius, Roman emperor, 13; invades Britain, 14, 362; sends Vespasianus to Britain, 14.
 Clemens, second Bishop of Rome, 410; coadjutor of St. Peter, 96, 377.
 Clemens, name taken by Wilbrord at his consecration, 312.
 Clfeshoch, place for holding annual councils, 225.
 Cluith, *The Clyde*, Alcluith a rock upon, 27.
 Cnobheresburg, monastery built by Furseus in East Anglia, 175.
 Coenred, Coinred, *Cenred*, king of Mercia, succeeded Æthelred, 319; favoured Bishop Wilfrith, 340; abdicated and went to Rome, 331, 364.
 Coenred, *Cenred*, king of Northumbria, succeeds Osred, 356.
 Coifi, *Cefig*, first priest of Eadwine, replies to Paulinus, 122; profanes the temple of Goodmanham, 123.
 Coinvalch, Coinualch, *Cenwalh*, king of Wessex, at first a heathen, is converted on regaining Wessex after expulsion by Penda, 153; visited by Biscop, 374.
 Colman, Colmanus, third Bishop of Lindisfarne, 193; advocates Scotch paschal practice in synod of Streaneshalh, 195-199; retires to Scotland, 200, 363; and then to Inishbofin and Mayo in Ireland, 222.
 Coludi urbs, *Coldingham*, monastery of, Æbba abbess of, 253; burnt from carelessness, 272.
 Columba, Columcelli, came from Ireland to Britain, 146; settled in Hii, 146, 306, 362; paschal practice opposed to the later Roman, 198, 199; dies, 146.
 Columbanus, *Columban*, the apostle of Burgundy, his paschal practice, 97.
 Columbanus, Bishop of Clunirard, letter addressed to (with others) by Pope John, 134.
 Columbienses, monks of Hii, Adamnan abbot of, 354.
 Columcelli, *see* Columba.
 Commodus, Roman emperor, 14.
 Compendium, *Compiègne*, Wilfrith consecrated at, 205.
 Constans, son of Constantinus emperor of Britain, killed by Geronius, 25.
 Constantinopolis, a famine at, 32; Gregorius sent as apocrisarius to, 84; Arcwulf visits, 324; the church disturbed by Eutyches,

- 248; council at, 249; Monophysite heresy at, 251.
- Constantinus I, Roman emperor, succeeds, 23; built the church of the Martyrdom at Jerusalem, 325.
- Constantinus, emperor in Britain, 25.
- Constantinus, Tiberius, Roman emperor in the East, 85.
- Constantinus IV, Pogonatus, Roman emperor in the East, 249.
- Constantinus I, Bishop of Rome, visited by Cenred of Mercia, 331.
- Constantius, father of Constantinus I, dies in Britain, 22.
- Constantius, comes of Honorius, kills Constantinus in Arles, 25.
- Conuulfus, Bishop of Lindisfarne, succeeds Æthelwald, 368.
- Corinthus, St. Paul at, 196.
- Cornelius, Bishop of Rome, 410.
- Coronati Quatuor, church of in Canterbury, fire stayed by Mellitus, 105.
- Cromanus, Bishop [of Antrim], letter addressed to Pope John, 134.
- Cromanus, monk in Maighe Bile abbey, letter addressed to Pope John, 134.
- Cudberct, Cudberctus, *Cuthberht*, monk in Melrose Abbey, 278; abbot of Melrose, 278; abbot of Lindisfarne, 279; lives as an anchorite in Farne Island, 280, 283; elected Bishop of Lindisfarne at the synod of Twyford, 281; consecrated 278, 282; tries to dissuade King Egfrith from Pictish war, 275; dies, 284; miracles performed after death, 285-289.
- Cudberctus, Cudberthus, Archbishop of Canterbury, succeeds Nothhelm, 368; Boniface's letter to him, 407.
- Cudretus, *Cuthred*, king of Wessex, makes war on Mercia, 369.
- Cudualdus, abbot of Oundle, at Wilfrith's death there, 340.
- Cuichelmus, king of Wessex, sends Eomær to assassinate Eadwine, 110.
- Cuichelmus, Bishop of Rochester, succeeds Putta, 237.
- Cyil, *Kyle*, district of Ayrshire, annexed by Eadberht of Northumbria, 369.
- Cymuulfus, *Cyneuulf*, king of Wessex, dies, 369.
- Cyneberthus, *Cyneberht*, deacon of Bishop Cuthbert of York, 407.
- Cyniberctus, Bishop of Lindisfarne, 238, 360.
- Cynibillus, brother of Bishops Cedd and Ceadda, 186, 187.
- Cyniburga, daughter of Penda of Mercia, wife of Alhfrith of Northumbria, 181.
- Cynifrid, physician who examined Sexburh's corpse when disinterred, 254.
- Cynigils, king of Wessex, converted at Birinus' preaching, 151.
- Cynimund, priest, related to Beda a miracle of Aidan's, 169.
- Cynuise, queen of Penda of Mercia, 188.
- Cyprianus, Bishop of Carthage, 410.
- Cyrrillus, Bishop of Alexandria, 249, 351.

D.

- Dacore, river, from which Dacre abbey was called, 288.
- Dægberectus, *Dagoberht*, king of Austrasia, children of Eadwine sent to, 137.
- Daganus, Bishop of the Scots, 97.
- Daldun, land in given by King Aldfrith to abbot Ceolfrith, 385.
- Dalfinus, Archbishop in Gaul, receives Wilfrith, 193, 334; beheaded by Queen Bathilde, 335.
- Dalreudini, name of the first Scots in Britain, 10.
- Damascus, visited by Arcwulf, 324.
- Damianus, Bishop of Rochester, a South Saxon, 180; his death, 216.
- Danai, perhaps for Dani, one of the Teutonic nations, 305.
- Danihel, Bishop of the West Saxons; on the partition of the see, made Bishop of Winchester, 329, 331, 360; the first who included Wiht in his diocese, 247, 360; supplied Beda with materials for West-Saxon history, 3.
- David, king of Judah, 399.
- Dearmach, monastery founded by

- Columba, in which he is buried, 147.
- Decembres Kalendæ, battle of Winwæd fought the seventeenth day before, 190.
- Deda, abbot of Partney, informed Beda of the public baptism of the Lindisfare, 128.
- Degsastan, Degsastanæ, battle between Æthelfrith of Northumbria and Aidan of Scotland at, 80, 363.
- Deiri, province inhabited by, boys from sold at Rome, 88; public baptism in on the Swale, 125; Osric king of, 139; union with Bernicia under Oswald, 151; Oswine, king of, 166; Æthelwald king of, 185.
- Denisesburna, battle at, in which Ceadwalha was slain, 140.
- Derauuda, *see* Inderauuda.
- Deruuentio, *the Derwent*, river in Cumberland, flows out of Derwentwater, 283.
- Deruuentio, Doruuentio, *the Derwent*, river in Yorkshire with town of the same name, where Eomær attempted to assassinate Eadwine, 110; flows near Goodmanham, 123.
- Deusdedit, pope before Bonifatius V, 104, 106.
- Deusdedit, sixth Archbishop of Canterbury, a West Saxon, succeeds Honorius, 180; Wighard one of his clergy, 206; died, 211.
- Dicul, Scottish monk, abbot of Bosham, 240.
- Dicullus, priest, monk at Cnobheresburg, 178.
- Dinnaus, Bishop [of Connor?] in Ireland, 134.
- Dinoot, abbot of Bangor at the time of the Synod, 91.
- Diocletianus, Roman emperor, persecution of, 17.
- Dionysius, called Exiguus, author of a paschal cycle, 351.
- Diuma, one of four who evangelized the Mid Angles, 181; first Bishop of Mid Anglia, Lindsey, and Mercia, 181, 190.
- Domnoc, *Dunwich*, made the seat of a bishopric by Sigeberht of East Anglia, 127.
- Dorcic, Doriccæstræ, *Dorchester* in *Oxfordshire*, made the seat of a bishopric by Cynegils of Wessex, 152; Ætla Bishop of when it was constituted a see of Mercia, 264.
- Dorubrevis, *Rochester*, Justus Bishop of, 95.
- Doruventio, *see* Deruuentio.
- Doruvernensis ecclesia and episcopus, *see* Cantuariorum episcopi.
- Doruvernus, *Canterbury*, Æthelberht gives Augustinus a seat in, 54, 55; great fire in, quenched by Mellitus' prayer, 104; Tatwine consecrated Archbishop at, 360.
- Drythelmus, of Cunningham, his vision of the other world, 313-317.
- Duunchadus, abbot of Hii, 357.

E.

- Eabae, queen of the Hwiccas, baptized, 240.
- Eadbaldus, Adulvaldus, Audubaldus, Æodbaldus, *Eadbald*, relapses into idolatry, 101; reconverted by Laurentius, 103; refuses his sister to Eadwine, 109; receives Paulinus, 137; invites Justus to serve bishopric of Rochester, 138; dies, 155, 363.
- Eadberct, a noble Mercian, rebelled against Oswio, 191.
- Eadberct, seventh Bishop of Lindisfarne, roofs and walls his church with lead, 192; character, 285; translates Cuthberht's body, 285; dies, 286.
- Eadberct, abbot of Selsey, first Bishop in Sussex, 331.
- Eadberct, king of Kent, son of Wihtræd, 358.
- Eadberct, king of Northumberland, succeeds, 368; tonsured, 369.
- Eadfrid, son of Eadwine, baptized, 124; surrenders himself to Penda, 137.
- Eadgar, third Bishop of Lincoln, 238.
- Eadgyd, nun in Barking Abbey, 230.

- Eadhaed, priest, sent to Kent by Oswio with Ceadda, 205; consecrated first Bishop of Lincoln by Theodorus, 238, 364; translated to Ripon, 205, 239.
- Eadwine, *see* Aeduini.
- Eafa, a noble Mercian, rebels against Oswio, 191.
- Ealla, *see* Eolla.
- Eanfled, Æanfled, daughter of Eadwine, born, 110; flies to Kent, 137, 169; marries Oswio, 190, 193; sends Wilfrith to Kent, 333; buried at Hartlepool, 190.
- Eanfrid, son of Æthelfrith, succeeded Eadwine in Bernicia, 139; slain by Ceadwalha, 140.
- Eanfrid, ealdorman of the Hwiccas, baptized, 240.
- Eanheri, *see* Ænheri.
- Eanred, died, 369.
- Eappa, priest of Bishop Wilfrith, baptizes in Sussex, 240; abbot of Selsey, 242.
- Earcongotæ, daughter of Earconberht of Kent, abbess of Brie, 155.
- Earconberct, Erconberct, son of Eadbald, succeeds to Kent, 155; Wilfrith sent to him, 333; dies, 211, 363.
- Earconuald, Erconuald, Bishop of London, 228; succeeded by Waldhere, 234.
- Earpuald, king of East Anglia, converted, 126; slain by Rihthberht, 127.
- Easteruini, Eosteruini, abbot of Wearmouth, 377; dies, 378; bones translated by Bishop Acca, 388.
- Eata, abbot of Melrose and of Lindisfarne in succession, 201; brings Cuthberht with him to Lindisfarne, 279; consecrated by Theodorus Bishop of Lindisfarne, 238, 239, 364; of Hexham, 282; dies, 292.
- Ebrinus, maire du palais in Neustria, 213.
- Eburaca, Eboracum, Eburacum, York; Severus dies at, 16; a Bishop sent to, 72; Eadwine baptized at, 124; his head buried at, 137; Eadhead, Bosa, and Eata consecrated at, 239; Cuthberht consecrated at, 282.
- Eburacenses episcopi, — Paulinus, 109; Ceadda, 205; Wilfrith, 216; Bosa, 238; Johannes, 249, 264, 294; Wilfrith II, 300; Ecgbert, 368, 391.
- Ecclesiastes, quoted, 217.
- Ecgbert, Ecgberect, *Ecgbert*, 'reuerentissimus et sanctissimus pater,' missionary in Ireland, 147, 203, 204; tells of Cedd's death in England, 221; warns Ecgrith against war with Pictland, 276; sends missionaries to Germany, 305, 307; goes to Hii, and reforms the paschal practice there, 356, 357, 365; dies there, 357, 359, 365.
- Ecgbert, king of Kent;—succeeds Earconberht, 211; sends Wigward to Rome to be consecrated Archbishop, 206, 373; dies, 226, 364.
- Ecgbert, Archbishop of York, letter from Beda to, 391-406.
- Ecgrif, *Ecgrith*, son of King Oswio, hostage in Mercia, 188; succeeds his father, 223; presides at synod of Hertford, 224; expels Wilfrith from his see, 238, 336, 364; marries Æthelthryth, 252; fights with Æthelred of Mercia on the Trent, 258; makes war on Ireland, 275; summons a synod at Twyford, 281; gives the land for Wearmouth Abbey to Biscop, 371, 374; and for Jarrow, 376; forces Cuthberht to accept the see of Lindisfarne, 278; present at his consecration, 282; makes war on Ireland, 275; warned by Ecgrith against war with Pictland, 276; dies fighting against the Picts, 296, 364.
- Ecgrice, king of the East Angles, slain by Penda of Mercia, 174.
- Edilhartus, *Æthelhard*, king of Wessex, slain, 368.
- Edilhun, brother of Æthelwine, sickens and dies at Melfont, 203.
- Ediluald, *see* Ædiluualdus.
- Ediluini, *see* Aediluiui.
- Ediluinus, *Æthelwine*, employed by King Oswio to slay Oswine, 197.

- Edric, king of Kent, reigns one year after Hlothhere, 277.
- Elafius, Roman governor in Britain, his son cured by Germanus, 47.
- Eleusippus, one of three brothers martyred at Langres, 390.
- Eleuther, Eleutherus, first sends the Gospel to Britain at the prayer of King Lucius, 14.
- Elge, *Ely*, monastery in, founded by Æthelthryth, 253.
- Elmete, *silva*, *Elmet*, in Yorkshire, monastery in, 125.
- Emme, Bishop of Sens, Hadrianus visits, 213.
- Eni, father of Anna of East Anglia, 174.
- Eolla, Ealla, second Bishop of Sussex, 331.
- Eosteruini, *see* Easteruini.
- Ephesus, council of, 249.
- Ercunualdus, *maire du palais* in Neustria, 179.
- Erithubertus, Bishop, dies, 370.
- Ernianus, abbot, letter addressed to, 134.
- Estrangli, for *Angli Orientales*, which *see*.
- Esi, abbot, Beda's authority for East Anglian history, 3.
- Etherius, Ætherius, Bishop in Gaul, letter from Pope Gregorius to, 51; consecrates Augustinus, 56.
- Eudoxius, heretic condemned in the council of Constantinople, 249.
- Eumer, *Eomer*, sent by Cwichelm to assassinate Eadwine, 110.
- Europa, 5.
- Eusebius, Pamphilus, composed a paschal cycle, 351.
- Eutropius, Roman historian, quoted, 23.
- Eutyches, heretic who supported Monophysitism, 248.
- Eutycius, Bishop of Rome, 84.
- Ezechiel, commentary on by Gregorius, 85.
- F.
- Fara, founds monastery at Brie, 155.
- Farne, island, Bishop Aidan retires to, 170; Cuthberht retires to, 278, 280, 283; Cuthberht dies in, 285; Æthelwald retires to, 290.
- Faro, Bishop of Meaux, Hadrianus visits, 213.
- Felix Pope, ancestor of Pope Gregorius, 83.
- Felix, a Burgundian, Bishop of the East Angles, 127; helps Sigebert in founding schools, 173; esteems Bishop Aidan, 193; dies, 179.
- Feppingum, *see* Infeppingum.
- Finan, second Bishop of Lindisfarne, 171, 192; baptizes Peada and the Mid Angles, 181; consecrates Diuna, 181; baptizes Sigebert of Essex, 183; disputes with Roman about the paschal practice, 192; dies, 193.
- Focas, *Phocas*, Roman emperor of the East, 81, 87, 98.
- Fortheri, Bishop of Sherborne, 330, 360.
- Fortunatus, Roman poet quoted, 18.
- Franci, infest the British shores, 17; defeated by Vandal irruption, 25; Frank interpreters join Augustinus, 53; Chlodowig king of, 178; Pepin duke of, visited by Wilbrord, 308; Charles Martel king of, dies, 369.
- Francia, 414.
- Fresca, *the Fresh*, land bordering, bought by Biscop, 384.
- Fresia, Wihtberht preaches in, 307; Wilbrord preaches in, 308; Swithberht consecrated Bishop of, 311; Wilbrord made Archbishop of, 312; Wilfrith preaches in, 336.
- Fresones, a German race, 305.
- Fresus, Imma sold to, 260.
- Frigyd, abbess of Hackness, 267.
- Frodheri, slain by Eomaer in defending Eadwine, 110.
- Fruidbert, consecrated Bishop by Archbishop Ecgbert, 368.
- Fruiduuald, consecrated Bishop by Archbishop Ecgbert, 368.
- Fullanus, *Fiollan*, brother of Furseus, 178.
- Furseus, an Irishman, goes to East Anglia, 174; builds two monasteries there, 175; sees visions, 175-178; dies at Lagny, 179.

G.

- Gaius, *see* Julius Cæsar.
- Galli, Cæsar wars with, 11.
- Gallia, position with reference to Britain, 5; Cæsar invades from, 11; Constantius emperor in, 22; Vandal incursion over, 25; Columban visits, 97; Mellitus and Justus fly to, 102; Sigeberht an exile in, and baptized there, 127, 173; the sons of Eadwine sent to, 137; Bishop Ægelberht sent from, 153; monasteries in, 155; Ronan taught in, 192; Wilfrith sent to for consecration, 205, 216; Theodorus passes through, 213; Hild wishes to go to, 262; Godwine Bishop in, 304; Arcwulf Bishop in, 324; Wilfrith visits, 304; falls sick at Meaux, 339; invaded by Saracens, 359; Biscop fetches architects from, 375.
- Gallica lingua, 312.
- Garmani, corrupt pronunciation of Germani, 305.
- Gebmundus, Bishop of Rochester, 237; dies, 304.
- Gefrin, *see* Adgefrin.
- Gemini martyres, Ceolfred buried in the church of at Langres, 389, 390.
- Genesis, paraphrased by Caedmon, 270.
- Genlada, *The Inlade*, river in Kent, 303.
- Genuensis episcopus, Asterius Bishop of Genoa, 152.
- Germani, Cæsar wars with, 11.
- Germania, position with reference to Britain, 5; the Anglo-Saxons come from, 35; Severus, Bishop of Treves, preaches in, 46; St. Oswald does miracles in, 164; Ecgerht sends missionaries to, 305.
- Germanicus legatus, Boniface Bishop of the Frisians, 407.
- Germanus, Bishop, sent to Britain by a synod in Gaul, 40; converts the people by miracles, 41-44; fights the Hallelujah battle, 44, 45; returns to Gaul, 45; visits Britain again, 46; returns again and dies, 47.
- Gerontius, slays Constans at Vienna, 26.
- Gessoriacum, *Boulogne*, 6.
- Geta, Roman emperor, 16.
- Getlingum, *see* Ingetlingum.
- Geuissi, Gevissæ, *Gewissas*, defeat the East Saxons, 102; afterwards called West Saxons, 151; Ceadwalha king of, 245, 246; Ægelberht Bishop of, 335.
- Giezi, *Gehazi*, Elisha's servant, 405.
- Gildus, British historian referred to, 48.
- Giudi, town in the Frith of Forth, 27.
- Gleni, *the Glen*, Northumbrians baptized in, 125.
- Gobbanus, priest, East Anglian, 178.
- Godmunddingaham, *Goodmanham*, first idol temple destroyed at, 123.
- Godwine, Bishop in France, 304.
- Golgothana ecclesia, described, 325.
- Gordianus, father of Pope Gregorius, 82.
- Gothi, take Rome, 26, 362.
- Græcia, paschal practice in, 196; practice of daily communion in, 403.
- Grantacaestir, *Granchester*, Æthelthryth's tomb-slab brought from, 254.
- Gratianus, Roman emperor, 23.
- Gratianus, emperor in Britain, 25.
- Gregorius I, Bishop of Rome;—descent, 82; becomes a monk, 83; sent to Constantinople, 84; books which he wrote, 85; story of the first suggestion of the British mission, 88; sends Augustinus to convert the English, 48; letter to Augustinus, 49; letter to Etherius, 51; answers sundry questions put by Augustinus, 57-70; letter to Bishop Vergilius, 70; to Augustinus with a pall, 71-73; to Mellitus, 73-75; to Augustinus, warning him against vainglory, 75, 76; to Æthelberht with gifts, 76-78; dies, 82; his epitaph, 87.
- Gregorius II, Bishop of Rome;—permits Nothhelm to examine papal registers, 2; Ine visits Rome in his pontificate, 362.

Grigorius, martyr, 209.
 Gudfrid, abbot of Lindisfarne, 290.
 Gyruil, *the Gyrcas*, a province of Southumbria, 179, 227, 252.
 Gyruum, *see* In Gyruum.

H.

- Hacanos, *Hackness*, monastery near Whitby, 266.
 Hadrianus, Adrianus, declines archbishopric of Canterbury, 212; comes to England with Theodorus, 213, 373; made abbot of St. Peter's, 213; teacher of Albinus, 2, and Tobias, 358; dies, 341.
 Hadulac, Bishop of Elmham in A.D. 731, 360.
 Haedde, Haeddi, Bishop of Wessex, succeeds Hlothhere, 236; translates Birinus' bones to Winchester, 152; dies, 329.
 Hæmgils, Drythelm relates his vision to, 317.
 Hæthfelth, Hæthfelth, in Hertfordshire, synod called by Theodorus at, 249, 364.
 Hæthfelth, in Yorkshire, battle at, 136.
 Hagustaldensis ecclesia, *Hexham*, Bothelm monk at, 142; Eata Bishop of Bernicia at, 238, 278; Tunberht made Bishop of, as a separate see, 239; Tunberht deposed, and Eata returns to, 282; John Bishop of, 264, 292; Wilfrith Bishop of, 294; Acca Bishop of, 342, 361.
 Hefenfelth, Oswald's victory at, 141.
 Heiu, founds Hartlepool abbey, 262.
 Helena, mother of Constantinus, 23; finds the Holy Cross, 325.
 Hengist, leader of Anglo-Saxons, 37, 100.
 Heraclius, *Heracleonas*, Roman emperor of the East, 133.
 Herculus, *see* Maximianus.
 Herebald, cured by Bishop John of Hexham, 297.
 Herebert, Heriberct, hermit on Derwentwater, dies with his friend Cuthberht, 284.
 Herefrid, dies, 369.
 Hereric, father of Hild, 265.
 Heresuid, sister of Hild, 262.
 Heriburg, abbess of Wetadun, 294.
 Heruteu, *Hartlepool*, monastery, Ælflede enters, 189; Hild abbess of, 262.
 Herutford, *Hertford*, council of, 224-226, 364.
 Hewald, Albus, 309.
 Hewald, Niger, 309.
 Hiberni, invade the Britons, 33.
 Hibernia, Picts colonize, 8; description of, 9, 10; Laurentius writes letters to Scots of, 97; Columba native of, 145; founds Dearnach abbey in, 147; Bishop Ægelberht visits, 153; miracle done by St. Oswald in, 164; Furseus native of, 174; visited by a plague, 203; Ceadda's death in England seen in, 220; Bishop Colman retires to, 222; Ecgrith makes war on, 275; Ecgrberht vows to live in, 147, 305; Wihtberht a hermit in, 307; the two Hewalds go to the Old Saxons from, 308; Hæmgils a hermit in, 317; Scots in the north of accept the Roman paschal rule, 323.
 Hiddila, priest of Wilfrith, evangelizes Wiht, 246.
 Hierosolyma, destruction of by Babylonians compared with extermination of Britons by Saxons, 38; visited by Arcwulf, 324; Arcwulf's description of, 325-327.
 Hii, *Iac, Iona*, Columba founds abbey in, 146, 306, 362; Bishop Aidan comes from, 145, 148; Bishop Finan comes from, 171; Bishop Ceollach returns to, 182; Bishop Colman returns to, 222; abbot Adamnan tries to change the paschal practice in, 324, 354; Ecgrberht succeeds in reforming, 356, and dies in, 357, 365.
 Hilarus, archpriest, signs letter to Scottish Bishops, 134.
 Hild, of the royal race of Northumberland, 261; becomes abbess of Hartlepool, 262; founds an abbey at Streaneshalh, 263, of which she is first abbess, 189, 264; at council of Streaneshalh, 194; dies, 266, 364.
 Hildilid, abbess of Barking, 233.

- Hiridanum, monastery in Italy, 212.
- Hispania, site of in relation to Britain, 5; Constantius emperor in, 22.
- Hispanus, Theodosius a Spaniard, 23.
- Hloduius, *Hlodowig II*, king of France, 178.
- Hlotharius, Hlothere, king of Kent, succeeds, 226; at synod of Hatfield, 248; Imma comes to, 260; dies, 277, 364.
- Homelea, *The Hamble*, 247.
- Honorius, Archbishop:—consecrated Archbishop of Canterbury at Lincoln, 126, 131; letter from Pope Honorius to, 131-133; Felix sent to the East Angles by, 127; Paulinus received by on his flight from York, 137; Wilfrith comes to, 333; Paulinus takes see of Rochester by invitation of, 138; Ithama consecrated Bishop of Rochester by, 166; and Thomas Bishop of the East Angles, 179; dies, 180.
- Honorius, emperor, 24, 25.
- Honorius, Pope, sends letters and a pall to Paulinus, 129-131; and to Archbishop Honorius, 131-133; letters to the Irish bishops about Easter, 133; sends Birinus to Britain, 151.
- Horsa, brother of Hengest, 37.
- Hrenus, Rhenus, *The Rhine*, crossed by the Vandals, 25; Cologne upon, 310; Werde upon, given to Swithberht, 311.
- Hreutford, *Redbridge*, Cyniberht abbot of, 247.
- Hrof, Rochester named after, 95.
- Hrofescaestir, Hrofescaestrae, civitas Hrofi, *Rochester*, named by the Angles after Hrof, 95; Æthelberht builds St. Andrew's church in, 95, 166; Bishop Justus returns to, 104; Ithamar, Bishop of, consecrates Archbishop Deusdedit, 180; Putta, Bishop of, present at council of Hertford, 224; Æthelred of Mercia wastes, and Bishop Putta flies from, 237. Succession of Bishops:—Justus, 95; Paulinus, 138; Ithamar, 166; Damianian, 180; Putta, 216; Cwichelm, 237; Gebmund, 237; Tobias, 304; Aldwulf, 358.
- Hrypum, *see* Inhrypum.
- Huætberctus, chosen abbot of Jarow, 387; sends letter to Pope Gregorius II, 387, 388.
- Huicci, *The Hwiccas*, Augustinæsac on the border of, 90; Eabe, queen of Sussex, comes from, 240; John preaches among, and afterwards made Bishop of, 264.
- Humbra, Hymbra, *The Humber*, 36, 52, 94, 99, 108, 127, 360.
- Hunni, 305.
- Hunuald, Oswine takes refuge in his house, 167.
- Hygbald, abbot, visits Ecgbert in Ireland, 221.
- Hymbronenses, i.q. Nordanhymbri, 248.

I.

- Jacob, Jacobus, deacon with Paulinus at the conversion of Lindsey, 128; left by Paulinus to administer the see of York, 138; orthodox in his paschal observance, 192; taught the Gregorian use in chanting, 138, 215.
- Jacobus, *St. James*, quoted, 196.
- Jaruman, second Bishop of Mercia, 191; sent by Wulfhere to reconvert Sigehere of Essex, 210; his death, 216.
- Ibas, heretic, 249.
- Ida, king of Northhumberland, 362.
- Idle, battle of the, 120.
- Imma, thane of Northhumberland, adventure of, 259-261.
- Immin, thane of Mercia, rebels against Oswio, 191.
- Incuneningum, *Cunningham*, vision seen at, 313.
- Inderaunda, *Beverley*, Abbot Berhtun of, his account of Bishop John, 292; Bishop John buried at, 300.
- Infeppingum, Bishop Diuma dies at, 182.
- Ingetlingum, *Gilling*, Oswine murdered at, 167; Eanfled builds a monastery at, and makes Trumheri abbot, 190.

- Ini, king of Wessex, succeeds Ceaw-
walha, 302; keeps Sussex in ser-
vitude, 245; abdicates, and goes to
Rome, 302.
- Inisboufinde, *Inishbofin*, Bishop Col-
man retires to, 222.
- In Littore, *Werde*, given by Pepin
to Swithberht, 311.
- Inguald, Bishop of London, A.D.
731, 360; dies, 369.
- In Gyruum, *Jarrow*, Ceolfriht abbot
of, 343; Beda priest of, 365.
- Inbrypum, Ripon, Alhfrith gives to
Wilfrith land for a monastery at,
194, 335; Æthelwald priest in,
290; Eadhed, Bishop of, 205,
239.
- Inandalum, Undalum, *Oundle*, dis-
trict in Nottinghamshire, Wilfrith
dies in, 332, 340.
- Job, allusion to, 43; Gregorius
writes commentary on, 84; quot-
ation from, 86.
- Johannes Baptista, his martyrdom,
60.
- Johannes Evangelista, his paschal
practice, 195; cure of the lame
man, 293; picture of the Revela-
tion of brought by Biscop to
Jarrow, 376.
- Johannes, martyr, 209.
- Johannes IV, Pope, writes letter to
Irish Bishops, 133, 134.
- Johannes, primicerius at Rome,
134.
- Johannes, counsellor at Rome, 134.
- Johannes, Archbishop of Arles, 213.
- Johannes, abbot of St. Martin's at
Rome, and archchanter, brought
from Rome by Biscop, 250, with
commission to inspect the state
of the English church, 251; at
synod of Hatfield, 250, 364; leaves
MSS. at Wearmouth, 375; dies
soon after return, 252.
- Johannes, Bishop of Hexham, 292;
works many miracles, 292-299;
ordains Beda both deacon and
priest, 365; translated to York,
294; retires to Beverley, and
dies, 300.
- Johannes VI, Pope, acquits Wil-
frith on his second appeal to
Rome, 338.
- Joseph, example of tonsure, 352.
- Irminric, father of Æthelberht I of
Kent, 100.
- Isaac, subject of a painted window
at Jarrow, 379.
- Isaias, quoted, 185.
- Israel, 270, 345.
- Israeliticus populus, 74, 80, 347.
- Italia, 7, 23, 85, 98, 192, 403.
- Italicum mare, 138.
- Ithamar, Bishop of Rochester, 166;
dies, 180.
- Judæi, their paschal practice, 148,
173, 196.
- Judas Iscariotes, 405.
- Julianus, companion of Pelagius,
24.
- Julius, *see* Cæsar.
- Julius, British martyr, 22.
- Justinianus, emperor of the East,
145.
- Justinianus II, emperor of the East,
council of Constantinople in the
time of, 249.
- Justinus II, emperor of the East,
145.
- Justus, companion of Augustinus,
71; consecrated Bishop of Ro-
chester, 94, 95; writes letters to
the Scottish church, 97; flies from
England, 102; recalled by Ead-
bald, 104; made Archbishop of
Canterbury, 106; receives letters
and a pall from Pope Boniface,
106, 107; Paulinus consecrated
by, 109, 363; dies, 128, 131.
- Jutæ, Juti, a tribe of Anglo-Saxons,
of which are the Cantware and
the Wihtware, 36; and the Me-
anware, 36, 246.

K.

Kælcacaestir, Hild, abbess of, 263.

L.

Labienus, tribune of Cæsar, killed,
12.

Laestingaeu, *Lastingham*, Æthelwald
of Deira gives land at for a
monastery to Bishop Cedd, 186;
Ceadda second abbot of, 187;
Ceadda returns to, 216, 336; the
brethren of give particulars about
Cedd and Ceadda to Beda, 3.

- Laistranus, *Laisre*, Irish abbot, Pope John writes letters to, 134.
- Lapidem, *see* Ad Lapidem.
- Latineacum, *Lagny*, abbey built at by Furseus, 179.
- Latini, legionary population of Britain, 7.
- Laurentius, companion of Augustinus, sent by him to Rome, and returns with the 'responsa,' 56; second Archbishop of Canterbury, 96; writes letters to the Irish church, 97; Mellitus takes counsel with before leaving England, 102; reconverts Eadbald, 103; consecrates St. Peter's church in Canterbury, 79; dies, 104.
- Laurentius, martyr in Rome, 209; oratory of at Wearmouth, 386.
- Legacaestir, *Chester*, battle at, 93.
- Legionum Urbs, Civitas, *Chester*, 22, 93.
- Leonilla, 390.
- Leptis, Severus from, 15.
- Leutherius, *Hlothhere*, nephew of Ægelberht, made Bishop of Wessex, 154, 236; present at council of Hertford, 224.
- Lilla, killed in defending Eadwine from Eomaer, 110.
- Lindisfari, *inhabitants of Lindsey*, Diuna, Bishop of, 190; Ceadda, Bishop of, 217; Eadhed, Bishop of, 238; Cyniberht, Bishop of, 360.
- Lindisfarnensis, Lindisfaronensis ecclesia, insula, Aidan, Bishop of, 144; Oswald's head and hands buried in, 164; Aidan buried in, 171; Bishop Cedd comes to, 183; Lastingham formed on the model of, 186; Bishop Finan builds a wooden church at, 192; all the Scots removed from by Bishop Colman, 222; Eata made Bishop over the remnant, 201, 238, 278; Cuthberht, Bishop of, 282; buried in, 285; Gudfrith, abbot of, 290; Æthelwald buried in, 291; Wilfrith brought up at, 333; Æthelwald present Bishop of, 318, 361.
- Lindissis, *Lindsey*, Cyneberht Beda's authority for affairs of, 3; converted by Paulinus, 127, 128; Bardney in, Oswald's burial-place, 160; Æthelwine, Bishop in, 203; Barrow in, 217; Sexwulf, Eadhed, and Æthelred successive Bishops in, 238, 239.
- Lindocolina, Lindocolinum, *Lincoln*, Blæcca, thane of, converted, 128; Honorius consecrated in, 131.
- Lingones, *Langres*, abbot Ceolfrith dies at, 389.
- Lirinensis insula, *Lerins*, Biscop tonsured at, 373.
- Littore, *see* In Littore.
- Loidis, district of, *Leeds?* royal villa at, 125; Peada slain in, 189, 190.
- Lombardia, *Lombardy*, 414, 416.
- Lucas, *St. Luke*, quoted from, 393.
- Lucius, British king, the first converted, 15, 362.
- Lucius Bibulus, *see* Bibulus.
- Lugdunum, *Lyons*, Biscop and Wilfrith go to Rome and return through, 334.
- Lugubalia, *Carlisle*, Cuthberht and Hereberht meet at, 284.
- Luidhard, Bishop accompanying Queen Berhte, 53.
- Lundonia civitas, *London*, capital of the East-Saxons, 94; Æthelberht builds St. Paul's church at, 94; Bishop Hædde consecrated in, 236; Imma sold at, 260.
- Lundoniensis ecclesia, Nothhelm priest in, Beda's authority for the Roman letters, 2; subjected to the church at Canterbury, but made equal to that of York, 72, 73; Mellitus, Bishop of, 98, rejected by Londoners, 104; Bishop Earconwald, 228; Waldhere, 234; Inguald, 360; dies, 369.
- Lupus, companion of Germanus, 40; Severus his pupil, 46.
- Lybicæ partes, 7.
- Lyceidfelth, *Lichfield*, Ceadda, Bishop of, 217; Aldwine, Bishop of, 360.

M.

- Maban, chanter at Hexham, 342.
- Macedonia, 7.
- Macedonius, heretic, 249.
- Mældum, Meldi, *Meaux*, Faro, Bishop of, 213; Wilfrith falls ill at, 339.

- Maelmin, royal villa in Northumberland, 125.
- Mageo, Muigeo, *Mayo*, 222.
- Mailduf urbs, *Malmesbury*, Aldhelm abbot of, 330.
- Mailros, Mailronense monasterium, *Melrose*, Eata, abbot of, 201; Cuthberht, abbot of, 278, 279; Boisil, provost of, 306; Drythelm ends his days at, 313.
- Mamre, described by Arcwulf, 328.
- Marcianus, emperor of Rome, 34, 47, 362.
- Maria, virgo, churches of, 221, 386; intercession of, 340; picture of, 376.
- Marcus Antoninus, *see* Antoninus.
- Marcusevangelista, tradition quoted, 347.
- Martinus, Bishop, church dedicated to, 55.
- Martinus, Pope, 249, 251; his monastery, 250, 375.
- Maserfelth, battle at, 157, 158.
- Massilia, Theodorus passes through, 213.
- Mauricius, Roman emperor of the East, 48, 50, 52, 71, 73, 75, 78, 87.
- Maximianus, Roman emperor, 17.
- Maximus, emperor in Britain, 23, 362.
- Meanuari, district in Wessex, given by Wulfhere to Æthelwalh, 289.
- Medeshamsted, *Peterborough*, abbey built by Sexwulf, 227.
- Mediterranei, Angli, *see* Angli.
- Meilochon, *Malcolm?* father of Bridius king of Pictland, 146.
- Meldi, *see* Maeldum.
- Meleusippus, one of the Gemini martyrs, 390.
- Mellitus, companion of Augustinus, 71; letter from Gregorius, 73-75; Bishop of the East-Saxons, 94; joins in writing letters to the Irish Church, 97; brings back the decrees of a Roman synod, 98; expelled from Essex by Sæberht, 101; leaves England, 102; returns, 104; made Archbishop of Canterbury, 104; dies, 105.
- Mercii, Mercinenses, *Merciuns*, Angles, 36; the Idle in province of, 120; Cwenburh from, 124; Os-thryth queen of, 160; kings of—Penda, 136; Wulfhere, 191, 209, 239; Æthelred, 237, 248, 258; Cenred, 331; Ceolred, 331; Æthelbald, 368, 369; Bishops—Diuma, 181, 190; Ceollach, 182, 190; Trumhere, 182, 190; Jaruman, 191; Ceadda, 191, 217; Winfrith, 221; Sexwulf, 227; Aldwine, 360.
- Mevaniæ insulæ, *Man and Anglesey*, subdued by Eadwine, 99, 108.
- Michael, Michahel, archangel, cemetery of, 292; appears in vision to Wilfrith, 340.
- Middilangli, converted under Peada, 180, 181. *See* Angli Mediterranei.
- Morini, nation on coast of Gaul, 6, 11.
- Moyeses, *Moses*, quoted, 344, 345; quotation from Psalms, 396.
- Muigeo, *see* Mageo.

N.

- Naitan, Naiton, king of the Picts, sends to ask about paschal practice, 348; letter received by him from Ceolfrith, 365.
- Neapolis, *Naples*, Hiridanum near, 212.
- Nero, Roman emperor, 14, 18.
- Nestorius, condemned, 249.
- Nicæa, Nicænum concilium, Nicena synodus, condemns Arius, 23, 249; settles paschal practice, 133, 197.
- Nidd, *the Nith*, synod on, reinstates Wilfrith, 340.
- Ninivite, 272.
- Nordanhymbri, Hymbrenenses, *Northumbrians*; Angles, 36; divided into two nations, 139; battle with Scots at Degsastan, 80; general baptism of, 125, 129; massacre of, 137; ravaged by Ceadwalla, 140; by Penda, 170; Sigebert visits, 182; Cedd often revisits, 185; Ægelberht visits, 194; custom of church, 202; plague, 202; Jacob the chanter in, 215; Heiu first nun in, 262; decline of prosperity, 276; Drythelm's vision in, 313; church feeling in, 361; ravaged by Æthel-

- bald, 368. Kings—Ida, 362; Æthelfrith, 80; Eadwine, 99, 108; Oswald, 100, 144; Oswio, 100, 165; Ecgrith, 223; Aldfrith, 277; Osred, 328; Cenred, 356; Osric, 358; Ceolwulf, 359; Eadberht, 368; Oswulf, 369; Æthelwald, 369. Bishops—Paulinus, 108, 363; Aidan, 143; Finan, 171; Colman, 193; Tuda, 200; Wilfrith and Ceadda, 205, 363. See permanently divided into two, 238; in A.D. 731 four bishoprics, 360, 361.
- Nothelmus, *Nothhelm*, transcribes letters from Rome for Beda's History, 2; transcribes Albinus' accounts, 3; Archbishop of Canterbury, 368; dies, 368.
- Nynias, Bishop of Pictland, converts the Picts, 145.
- O.
- Octa, grandfather of Æthelberht, 100.
- Oengus, king of Pictland, war with Wessex, 369; dies, 370.
- Oeric, father of Octa, 100.
- Offa, king of the East Angles, abdicates and goes to Rome, 331, 332.
- Offa, king of the Mercians, succeeds, 369.
- Offor, brought up at Streaneshalh, Bishop of the Hwiccas, 264.
- Oiddi, priest of Bishop Wilfrith, engaged in the conversion of Sussex, 240.
- Oidiluald, *Æthelwald*, son of Oswald, made war on Oswio, 166; king of Deira, 185; gives Lastingham to Ceda for a monastery, 185; takes part with Penda on the Winwæd, 188.
- Oidiluald, *Æthelwald*, succeeds Cuthberht in his hermitage on Farn Island, 290; quiets the sea by prayer, 291.
- Oisc, *Æsc*, see Oeric.
- Oiscings, *Askings*, kings of Kent, 100.
- Olivarum mons, 326.
- Orcades, their site, 6; conquered by Claudius, 15, 362.
- Oriens, 403.
- Orientales, their tonsure, 212; their calculation of the equinox, 349.
- Orientales Angli, see Angli Orientales.
- Osfrid, son of Eadwine, baptized, 124; killed at Hatfield, 136.
- Osred, son of Aldfrith, succeeded him, 328; murdered, 356.
- Osric, king of Deira, son of Ælfric, 139; killed by Ceadwalla, 140.
- Osric, king of Northumbria, son of Alhfrith, 358; dies, 359, 365.
- Osric, king of the Hwiccas, Offor comes to, 264.
- Osthryda, *Osthryth*, daughter of Oswio, queen of the Mercians, 258; translates Oswald's body to Bardney Abbey, 160; killed by Mercian chiefs, 364.
- Osuald, *Oswald*, son of Æthelfrith, kills Ceadwalla, and succeeds, 140; one of the seven great kings, 100; sends to the Scotch for a Bishop, 143; finishes church at York begun by Eadwine, 124, 137; character of, 150, 151; slain by Penda at Maserfeld, 158, 363; miracles upon the place where he fell, 158-160; his remains carried to Bardney, 160; his head and hands buried at Lindisfarne, 163; miracles performed after death, 164, 165, 242-244.
- Osuini, *Oswine*, king of Deira, murdered by Oswio, 167, 363; character, 167, 168.
- Osuini, killed, 370.
- Osuin, *Oswio*, brother of Oswald, succeeds him, 160, 164, 165; one of the seven great kings, 100; murders Oswine, 167; marries Eanfled, 169; Penda asks his daughter in marriage, 180; Bishop a noble of his, 180; friend of Sigeberht of Essex, 182; sends Cedd to Essex, 183; invades Mercia, 187; slays Penda on the Winwæd, 189; makes his daughter Ælfled a nun, 189; rebelled against by Mercians, 191; calls synod of Streaneshalh, 193; decides the question, 199; sends

- Ceadda to be consecrated Bishop, 205; sends Wighard to Rome to be consecrated Archbishop of Canterbury, 207, 211; letters to from Pope Vitalianus, 207-209; Wulf here asks for Bishop Ceadda of him, 216; dies, 223.
- Osuulf, *Oswulf*, king of Northhumberland, succeeds Eadberht, 369; killed, 369.
- Owini, monk of Bishop Ceadda at Lichfield, 217.
- P.
- Padda, priest of Bishop Wilfrith, engaged in the conversion of Sussex, 240.
- Pægnalæch, Tuda buried in abbey of, 202.
- Palladius, first missionary to the Irish, 32.
- Pamphilus, martyr, 351.
- Pancratius, martyr, 209.
- Parisei, *Parisiaca civitas*, Ægelberht, Bishop of, 205, 213, 336.
- Paulinus, companion of Augustinus, 71; preaches to Eadwine, 108; Bishop of York, 109; Eanfled dedicated by, 111; comes mysteriously to Eadwine, 119; baptizes him and his family, 124; general baptism in the Glen and the Swale, 125; converts the Lindisfare, 127; receives a letter and pall from Pope Honorius, 130, 131; consecrates Honorius Archbishop of Canterbury, 131; retires to Kent, 137; made Bishop of Rochester, 138; dies, 166.
- Paulus, *St. Paul*, quoted, 66, 67; churches of SS. Peter and, 79, 87, 95, 108, 152, 343; church of in London, 94; taught and died at Rome, 196; example of, 208; tonsure of, 212; vision of, 244; monastery of at Jarrow, 343, 376, 379, 381, 383, 386; exhortation to read, 392.
- Peada, son of Penda, king of the Mid Angles, baptized, 181, 363; presented by Oswio with the kingdom of the South Mercians, 191; murdered, 191.
- Peanfahel, *Kinneel*, town upon the British wall, 28.
- Peartaneu, *Partenay*, Deda from abbey of, 128; Aldwine, abbot of, 161.
- Pecthelm, Bishop of Whithern, A.D. 731, p. 361; stories which he related to Beda, 321, 329.
- Pelagiana hæresis, spreads in Britain, 39, 46; among the Irish, 133; Pope Honorius writes letters against, 135.
- Pelagius, a Briton, 24.
- Pelasga lingua, 303.
- Penda, king of Mercia, kills Eadwine at Hatfield, 136; ravages Northhumberland, 137, 170, 171; kills Oswald at Maserfeld, 158; kills Sigeberht and Ecgric of East Anglia, 174; allows Mercia to be christianized, 181; killed by Oswio on the Winwæd, 189, 363.
- Penneltun, *see* Peanfahel.
- Penta, *the Freshwell*, Ythancaestir upon, 183.
- Perrona, *Peronne*, Furseus, buried at, 179.
- Petrus, *St. Peter*, quoted, 353; churches of St. Paul and, 79, 87, 95, 103, 104, 152; example of, 96; visions of, 108, 244; churches of, 124, 151, 190, 192, 221, 250, 276, 291, 302, 332, 383, 386; monasteries of, 213, 371, 377, 379, 383, 386, 387; lame man cured by, 293; mother-in-law of, 296; porch dedicated to in Beverley Abbey, 300; vicar of, 409.
- Petrus, Ceadwalha takes name of, 301.
- Petrus, deacon of Pope Gregorius, 85.
- Petrus, monk sent to Rome by Augustinus, 56; abbot of the monastery of SS. Peter and Paul, Canterbury, 79; drowned, 79.
- Pharisæi, 405.
- Phocas, *Focas*, Roman emperor in the East, 81, 87, 98.
- Picti, *the Picts*, come from Scythia through Ireland to Scotland, 8, 9; invade Britain, 31, 33, 37, 44; conquered by Oswio, 100, 191, 216; sons of Æthelfrith exiled among, 139; converted by Ni-

nian, 145; and Columba, 146, 306; give Hii to the Scots, 145; heterodox in paschal practice, 196; Ecgberht lives among, 204; Trumwine, Bishop of, 239; kill Ecgfrith, 275; Naiton, king of, 343; Ecgberht dies among, 357; Eadberht wars against, 368; Oengus, king of, 370.
 Pippin, *Pepin l'Hérystal*, maire du palais in France, 308, 310, 311, 312.
 Placidia, mother of Valentinianus, 47.
 Priscilla, wife of Aquila, example of tonsure, 196.
 Prosper, Rhetor, quoted, 24.
 Psalmista, quoted, 113.
 Puch, earl, his son cured by Bishop John of Hexham, 295.
 Putta, consecrated Bishop of Rochester, 216.

Q.

Quentauc, *Etaples*, Theodorus passes through, 213.
 Quoenburg, *Cwenburh*, nun at Wetadun, 295.
 Quoenburga, *Cwenburh*, wife of Eadwine, 124.

R.

Racuulfe, *Reculver*, Berhtwald, abbot of, 303.
 Raedfrid, sent by Ecgberht to fetch Theodorus, 213.
 Rægenheri, son of Redwald, killed on the Idle, 120.
 Rathbedus, king of Fresia, opposed to Christianity, 307, 308.
 Rathmelsigi, *Melfont*, abbey of, 203.
 Ravenna, Germanus dies at, 47.
 Redgerus, Archbishop of Fresia, 369.
 Reduall, king of the East Angles, fourth of seven great kings, 99; Eadwine in exile at the court of, 117; converted, but becomes renegade, 126; Sigberht an exile flying from, 173.
 Rendili Mansio, Rendlæsham, Cedd baptizes Sigberht at, 184.
 Reptacaestir, *Richborough*, on the coast of Kent, 6.

Reuda, first Scot colonist of North Britain, 10.
 Rhenus, *see* Hrenus.
 Ricberct, murders Eorpwald, 127.
 Ricula, sister of Æthelberht of Kent, mother of Sæberht of Essex, 94.
 Roma, Claudius returns to, 15; sack of by Goths, 26, 362; Augustinus sends Laurentius to, 56; Ninian taught at, 146; Wilfrith visits, 193, 239, 334, 337, 338; Wighard sent to, 206, 207, 211, 373; Oswio intends to die at, 223; Ceadwalha dies at, 237, 300; Oftfor visits, 264; Wilbrord visits, 310; Acca visits, 343; Cenred visits, 364; Biscop visits, 372, 374, 375, 379; Ceolfriht sets out to visit, 386; women frequently visit, 414.
 Romana Ecclesia, Eleutherus, Bishop of, 15; Cælestinus, Bishop of, 32; Gregorius I, Bishop of, 48; peculiar customs in, 58, 92; Boniface V, Bishop of, 104; orthodox in its paschal practice, 206, 343.
 Romani, Britain first known to, 11; Wiht conquered by, 14; relax their hold on Britain, 26; build wall in Britain, 28, 142; build church in Canterbury, 79; forbid Pope Gregorius to leave Rome, 89; their method of chanting, 138, 216.
 Romanus, Bishop of Rochester, 106; drowned, 138.
 Romanus, priest, accompanies Eanfled from Kent, 193.
 Ronan, orthodox in paschal practice, 192.
 Rufinianus, companion of Augustinus, 71.
 Rugini, German people, 305.
 Rutuli portus, *Richborough*, 6.

S.

Saba, diminutive from Sæberht, king of Essex, 101.
 Saberct, *Sæberht*, king of Essex, subordinate to Æthelberht, 94; converted, 363; dies, 101.
 Sabrina, the Severn, 360.
 Saethryd, step-daughter of Anna king of the East Angles, becomes a nun, 155.

- Salomon, 399.
 Samaritani, 126.
 Sambuce, *Cambock* (?), 384.
 Samuel, 396.
 Sapphira, 404.
 Saranus, Irish abbot, Pope John writes letters to, 134.
 Sarraceni, lay waste France, 359.
 Saul, 80, 405.
 Saxones vel Angli, Teutonic tribe, ravage the shores of Britain, 17; invited by the Britons, 34; come in three tribes, 36; defeated by Germanus, 44; refused Christianity by the Britons, 48; language, 153, 249.
 Saxones Australes, Meridiani, one of the three tribes of the Saxons, 36; Ælli king of, first of seven great kings, 99; Damian born among, 180; Wilfrith converts, 239, 337; monastery founded at Selsey, 241; pestilence among stopped by St. Oswald's intercession, 242; Wiht on the coast of, 247; battle with Kent, 277; new see of constituted, 331; without a Bishop of its own, 360; Bishop Danihel Beda's authority for affairs of, 3.
 Saxones Occidentales, one of the three tribes of the Saxons, 36; Augustinesac on the border of, 90; Ceaulin king of, one of seven great kings, 99; Cuichelm king of, tries to murder Eadwine, 110; Eadwine makes war upon, 111; Birinus converts and becomes Bishop of, 152; Deusdedit of the nation of, 180; South Saxons in subjection to, 239; Meanware among, 240; Ceadwalha subdues the South Saxons, 245; Wiht put under the see of, 247; Ceadwalha goes to Rome, 300; Hædde, Bishop of, dies, 329; Æthelhard, king of, dies, 368; Cuthred, king of, makes war with Mercia, 369; Cynewulf, king of, dies, 369; Biscop confers with Cenwalh king of, 374.
 Saxones Orientales, one of the three tribes of the Saxons, 36; Mellitus made Bishop of, 94; relapse into idolatry, 101; reconverted, 182, 183; Cedd made Bishop of, 183; Sigberht, king of, murdered, 184; Sighere, king of, apostatizes, but is reconverted, 210; Earconwald, Bishop of, 228; Sebbe, king of, abdicates, and dies, 234, 235; Ingwald, Bishop of, 360.
 Saxonia, name for England, 387.
 Scellanus, Bishop (of Damhindse), Pope John writes letters to, 134.
 Scotti, *The Scots*, colonize Ireland, 9; some of them migrate from Ireland to Scotland, 9, 10. Irish Scots;—Palladius visits, 32; Laurentius writes letters to, 96; Pope John writes letters to, 134; South Irish adopt the orthodox paschal practice, 143; North Irish ditto, 323; miracle done by St. Oswald among, 164. Scots of Scotland;—Aidan, king of, 80; subdued by Oswio, 100; Æthelfrith's son in exile among, 139; Oswald procures Bishop Aidan from, 143; paschal practice among, 143; migrate in numbers to England, 144; Hii, 145, 147, 182, 306, 356; Bishop Finan from, 171; Bishop Diuma from, 181, 190; Bishop Ceollach from, 190; Bishop Trumhere taught among, 190; architecture among, 192; Colman pleads cause of, at Synod of Streaneshalh, 155–158; Colman retires to Scotland, 200, 222; Rathmelsigi in, 203; Scots among the English submit to the orthodox paschal rule, 206; Picts recover land from, 276; quiet, A.D. 731, 361.
 Scottia, *Ireland*, Furseus preaches in, 178.
 Scottia, *Scotland*, Bishop Colman from, 193, 222; Colman returns to, 200; Ecgbert slain in, 276; Adamnan returns to, 354.
 Scythia, the Picts from, 8.
 Sebbi, king of Essex, 210; Earconwald made Bishop of London, 228; dies, 235.
 Sedulius, poet, 330.
 Segeni, *Seghine*, Pope John writes to, 134; abbot of Hii, 148.
 Selæseu, *Selsey*, Wilfrith founds a monastery at, 241; Eadberht, abbot of, 331.

- Senonum, *Sens*, Emmo, Bishop of, 213.
 Sergius, Pope when Ceadwalha came to Rome, 300; when Wilfrith visited Rome, 310.
 Severianus, father of Agricola, 39.
 Severinus, Pope succeeding Honorius, 133.
 Severus, Roman emperor, builds a wall across Britain, 15, 26, 30, 362.
 Severus, Bishop, accompanies Germanus to Britain, 46.
 Sexbald, father of King Swithhelm of East-Anglia, 184.
 Sexburg, daughter of King Anna, 156; abbess of Ely, 254.
 Sexuulf, Bishop, built monastery at Peterborough, 227; Putta takes refuge with, 237.
 Sigbert I, king of East-Anglia, succeeds Richerht, 127; founds a school, 127, 173; Furseus visits, 174; slain by Penda, 174.
 Sigbert II (Parvus), king of East-Anglia, 182.
 Sigbert III, king of East-Anglia, baptized by Bishop Finan, 183; murdered, 184.
 Sigfrid, abbot of Wearmouth, 379; ill, 380, 381; dies, 382; bones re-interred by Huætherht, 388.
 Sighard, king of East-Anglia, succeeds Sebbe, 235.
 Sigheri, king of Essex, apostatizes and is reconverted, 210; Offa son of, 331.
 Simon Magus, his tonsure, 353, 354.
 Sina mons, 67.
 Solvente, *the Solent*, 247.
 Speusippus, one of the Gemini Martyres of Langres, 390.
 Stanford, land at, given to Wilfrith, 335.
 Stephanus, *St. Stephen*, church of, 156; death of, 322.
 Stephanus, Hædde surnamed, 215.
 Stephanus, Pope, consecrates Archbishop Redger, 369.
 Streanæshalch, Streanæshalæ, Stre-næshalc, *Whitby*, Hild founds abbey of, 189, 263; Synod held at, 194; story of Caedmon, a monk at, 268; Bishop Trumwine retires to, 276; Hild dies at, 364.
 Suæbhard, king of Kent, 304.
 Sualua, *the Swale*, general baptism of Northhumbrians in, 125.
 Sudergeona, *Surrey*, Barking abbey in, 228.
 Suefred, king of East-Anglia, 235.
 Suevi, incursion of into France, 25.
 Suidbert, missionary Bishop to the Fresians, 34.
 Suidbert, abbot of Dacre, 288.
 Suidhelm, king of Essex, 184; dies, 209.
 Symmachus, consul at Rome, 32.
 Syria, famine in, 14.
 Syrmium, Theodosius crowned at, 23.

T.

- Tamensis flumen, fluvius, amnis, *the Thames*, battle on between Cæsar and the Britons, 12; divides Essex from Kent, 94; Tilbury on, 183; Chertsey on, 228.
 Tanatos, *Thanet*, Augustinus lands in, 52.
 Tarsus, Theodorus born at, 212.
 Tatae, surname of Æthelberge, 108.
 Tatfrid, Bishop in Mercia, 265.
 Tatuini, *Tatwine*, consecrated Archbishop of Canterbury, 359, 360, 365; dies, 368.
 Tecla, virgin martyr, 257.
 Theneorus, dies, 369.
 Theodbald, brother of Æthelfrith, falls at Degastan, 81.
 Theodoretus, his epistles against Cyril, 249.
 Theodorus, born at Tarsus, 212; consecrated Archbishop of Canterbury at Rome, 212; passes through France, 213; lands in Kent, 214; reconsecrates Bishop Ceadda, 215; consecrates Putta, 216; Hlothhere, 154; and Winfrith, 221; calls council of Hertford, 224; consecrates Bise, 227; deposes Winfrith, 227; consecrates Saxwulf, 227; Earconwald, 228; Hædde, 236; Cwihelm, 237; Gebmund, 237; Bosa, Eata, Tunberht, and Trumwine, 239; calls synod of Hatfield, 248; makes peace between Northumberland and Mercia, 258; Oftfor visits,

- 264; consecrates Cuthberht, 282; consecrates church at Lindisfarne, 192; dies, 302; buried, 95, 302; epitaph, 303.
- Theodorus, heretic, 249.
- Theodosius I, Roman emperor, 23; restores Valentinianus, 24; paschal cycle composed in his reign, 351.
- Theodosius II, Roman emperor, 32.
- Theophilus, Bishop, composes paschal cycle, 351.
- Thomas, Bishop in East-Anglia, 179.
- Thracia, province of Eastern empire, 23.
- Thruired, priest, afterwards abbot of Dacre, 239.
- Thryduulf, abbot of monastery in Elmet, 125.
- Tiberius Mauricius, *see* Mauricius.
- Tiberius Constantinus, *see* Constantinus.
- Tilaburg, *Tilbury*, Bishop Cedd founds monastery at, 183.
- Tilmon, missionary to the Old Saxons, 310.
- Timotheus, epistles to, quoted, 57, 392; circumcision of, 196.
- Tinus, *the Tyne*, flows near Hexham, 292; monastery at Tyne-mouth on, 297; monasteries at Wearmouth and Jarrow near, 345.
- Tiovulfingacæstir, general baptism of Lindisfare at, 128.
- Titillus, secretary at council of Hertford, 226.
- Titus, epistle to, quoted, 392.
- Tobias, Bishop of Rochester, 304.
- Tomianus, Pope John writes letters to, 134.
- Tondberct, prince of the Sudgyrwas, 252.
- Tondheri, murdered with Oswine, 167.
- Tortgyd, nun at Barking Abbey, vision appears to, 231, 232.
- Trajectum, *Utrecht*, centre of Wilbrord's mission, 312.
- Transhumbrana gens, 166; regio, 374.
- Trecasena civitas, *Troyes*, Lupus Bishop of, 40, 46.
- Treanta, *Trent*, the *Trent*, 128, 191, 258.
- Treviri, *Treves*, Severus, Bishop of, 46.
- Trinovantum, surrenders to Cæsar, 12.
- Tripolitanus, Severus, native of Tripoli, 15.
- Trumberct, brother at Lastingham abbey, 220.
- Trumheri, Bishop in Mercia, 182, 190, 210.
- Trumuini, Bishop of the Picts, 239; retires to Streaneshalh, 276; goes to Lindisfarne to persuade Cuthberht to be Bishop, 282.
- Tuda, Bishop of Lindisfarne after Colman, 200; dies of plague, 202.
- Tuifyrdi, *see* Adtuifyrdi.
- Tunberct, Bishop of Hexham, 239; deposed, 282.
- Tunna, brother of Imma, 259.
- Tunnacæstir, 259.
- Turones, *Tours*, John the arch-chanter buried at, 252.
- Tytili, father of Redwald of East-Anglia, 126.

V.

- Vætlingacæstir, Albanus martyred at, 21.
- Valchstod, Bishop of Hereford, 360.
- Valdheri, Bishop of London, 234.
- Valens, Roman emperor, 23.
- Valentinianus, Roman emperor, 23; Saxons come to Britain during reign of, 34, 362; murdered, 47.
- Vandali, incursion into Gaul, 25.
- Vantsumu, river in Kent, 53.
- Vecta, *Isle of Wight*, conquered by Vespasianus, 16; given by Wulfhere to Æthelwath, 239; evangelized by Wilfrith, 240, 337; belongs to see of Winchester, 360.
- Vecta, ancestor of Hengest, 37.
- Venta, *Winchester*, episcopal seat of Bishops of Wessex, 153; *see* includes Sussex, 245; Sussex separated from *see*, 331.
- Vergilius, Bishop of Arles, Pope Gregorius writes letters to, 70, 71.
- Verlamacæstir, English name for Verolanium, 21.
- Vespasianus, Roman general in Britain, 14.

- Vetadun, monastery of, 294.
 Victberct, *Wihlberht*, companion of Egberht, preaches in Fresia without success, 307.
 Victgils, father of Hengest, 37.
 Victred, king of Kent, 277, 304; dies, 358.
 Victuarii, *Wihlware*, belong to the Jute tribe, 36.
 Vienna, Constans killed at, 26; Biscop returns through, 374.
 Vighard, sent to Rome to be consecrated Archbishop of Canterbury, 206, 212, 373; dies there, 207, 212, 373.
 Vilbrord, sent by Egberht to Fresia, 308; goes to Rome, 310; Acca accompanies, 164; consecrated Bishop of Fresia, 312.
 Vilfarsdun, Vilfari Mons, near Catterick, Oswine murdered near, 167.
 Vilfrid I, *Wilfrith*, Archbishop of York: brought up at Lindisfarne, 333; Bishop Ægelberht's interpreter at council of Streaneshalh, 194-199; goes to Rome with Biscop through Lyons, 334; builds monastery at Ripon, 335; sent to France to be consecrated Bishop, 205, 216, 336, 363; receives the see of York, 216, 336; intended to accompany Oswio to Rome, 223; expelled from his see, 238, 336, 364; preaches in Fresia, 336, in company with Wilbrord and Acca, 164; goes to Rome, 239; acquitted, and on his return converts Sussex, 239, 337; founds monastery at Selsey, 241; converts Wiht, 246, 337; regains the see of York, 245, 338; witnesses to Æthelthryth's perpetual virginity, 252; dedicates her for a nun at Coldingham, 253; witnesses to a miracle on opening her coffin, 254; serves the see of Lindisfarne, 285; expelled again from York, 338; made Bishop of Lichfield, 264; consecrates Swihberht Bishop of Fresia, 311; goes to Rome, and is acquitted, 338, 339; falls sick at Meaux, 339; reinstated in the see of Hexham, 294, 340; dies at Oundle, 332, 340.
 Vilfrid II, *Wilfrith*, succeeded Archbishop John, 264, 300, 360; dies, 368.
 Vilfrid, Bishop of Worcester, 360; dies, 369.
 Viltaburg, Wilbrord's episcopal seat, 312.
 Vinfridus, *see* Bonifatius.
 Vini, *Wine*, Bishop of Wessex, 153, 236; expelled by Cenwalh, 154; consecrates Ceadda Bishop in Northumberland, 205.
 Vintancæstir, Saxon name for Winchester, 153.
 Vinuæd, Oswio slays Penda on the, 189.
 Vitalianus, Pope, writes letters to Oswio, 207; Wighard comes to, 211; consecrates Theodorus Archbishop of Canterbury, 212; sends him with Hadrianus to England, 213, 342; gives him letters to the Bishop of Arles, 213; Biscop's second visit to Rome in the time of, 372.
 Viuri, Vuri, Viri, Vyri, *the Wear*, Biscop builds a monastery at the mouth of, 250, 371, 374; Hild obtains land to the north of, 262; Naitan, king of Pictland, writes to Ceolfrid, abbot of Wearmouth, 343; Biscop buys three hides to the north of, 379.
 Ultanus, brother of Furseus, 178.
 Undalum, Wilfrith dies in, 332, 340.
 Voden, ancestor of Hengest, 37.
 Vurtigernus, British king, called in Saxon aid, 34, 100.
 Utta, sent by Eadwine to fetch his wife, 169; abbot of Gateshead, 181.
 Vuffa, grandfather of Redwald, 126.
 Vuffingæ, kings of East-Anglia, 127.
 Vuitmer, gives Dalton to Jarrow abbey, 385; dies, 388.
 Vulfheri, *Wulfhere*, king of Mercia, heads rebellion against Oswio and made king of Mercia, 191; holds the South Saxons in subjection, 210; Bishop Wine takes refuge with, 154; Trumhere made Bishop of Mercia in time of, 182; gives

- Barrow to Bishop Ceadda, 217;
 Ecgfrith recovers Lindsey from,
 238; stands sponsor to Æthel-
 walh of Sussex, and gives him
 Wiht and Mean, 239; lives till
 Bishop Winfrith's succession, 222;
 dies, 364.
- Vuscfrea, son of Eadwine, 125,
 137.
- Vynfrid, *Winfrith*, Bishop of Mercia,
 191, 221; present at council of
 Hertford, 224; deposed by Theo-
 dorus, 227.
- Y.
- Yffi, son of Osfrid, baptized, 125;
 flies to Kent, 137.
- Ythancaestir, Bishop Cedd ordains
 in, 183.
- Z.
- Zedechias, last king of Judah, 399.

THE END.

CLARENDON PRESS, OXFORD.

Books lately Published.

St. Athanasius: The Orations of St. Athanasius against the Arians. With an Account of his Life by William Bright, D.D., Canon of Christ Church, Regius Professor of Ecclesiastical History. 1873. Crown 8vo. *cloth*, 9s.

St. Athanasius: Historical Writings of St. Athanasius, according to the Benedictine Text. With an Introduction by William Bright, D.D. 1881. Crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

St. Augustine: Select Anti-Pelagian Treatises of St. Augustine, and the Acts of the Second Council of Orange. With an Introduction by William Bright, D.D. 1880. Crown 8vo. *cloth*, 9s.

The Canons of the First Four General Councils of Nicaea, Constantinople, Ephesus, and Chalcedon. 1877. Crown 8vo. *cloth*, 2s. 6d.

Eusebius' Ecclesiastical History, according to the text of Burton, with an Introduction by William Bright, D.D. 1872. Crown 8vo. *cloth*, 8s. 6d.

St. Irenaeus: The Third Book of St. Irenaeus, Bishop of Lyons, against Heresies. With short Notes and a Glossary by H. Deane, B.D., Fellow of St. John's College, Oxford. 1874. Crown 8vo. *cloth*, 5s. 6d.

Socrates' Ecclesiastical History, according to the Text of Hussey, with an Introduction by William Bright, D.D. 1878. Crown 8vo. *cloth*, 7s. 6d.

Liturgies, Eastern and Western. Edited, with Introduction, Notes, and a Liturgical Glossary, by C. E. Hammond, M.A. 1878. Crown 8vo. *cloth*, 10s. 6d.

An Appendix to the above. 1879. Crown 8vo. *paper covers*, 1s. 6d.

The Liturgy and Ritual of the Celtic Church. By F. E. Warren, B.D., Fellow of St. John's College, Oxford. 8vo. *cloth*, 14s.

Shirley (W. W.). Some Account of the Church in the Apostolic Age; to which is added an Essay on Dogmatic Preaching. By the late W. W. Shirley, D.D., Regius Professor of Ecclesiastical History, and Canon of Christ Church. *Second Edition*, 1874. fcap. 8vo. *cloth*, 3s. 6d.

CLARENDON PRESS, OXFORD.

Books lately Published.

Councils and Ecclesiastical Documents relating to Great Britain and Ireland. Edited, after Spelman and Wilkins, by A. W. Haddan, B.D., and W. Stubbs, M.A., Regius Professor of Modern History, Oxford.

Vols. I. and III. 1869-71. Medium 8vo. *cloth*, each 1*l.* 1*s.*

Vol. II. Part I. 1873. 10*s.* 6*d.*

Vol. II. Part II. 1878. Church of Ireland; Memorials of St. Patrick. *Stiff covers*, 3*s.* 6*d.*

Stubbs (W.). *Registrum Sacrum Anglicanum*. An attempt to exhibit the course of Episcopal Succession in England. 1858. Small 4to. *cloth*, 8*s.* 6*d.*

Bright (W., D.D.). *Chapters of Early English Church History*. 1878. 8vo. *cloth*, 12*s.*

Hussey (R., B.D.). *The Rise of the Papal Power*, traced in three Lectures. By Robert Hussey, B.D., late Regius Professor of Ecclesiastical History. *Second Edition*, 1863. fcap. 8vo. *cloth*, 4*s.* 6*d.*

Driver (S. R.). *A Treatise on the use of the Tenses in Hebrew*. By S. R. Driver, M.A. *Second Edition, Revised and Enlarged*. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 7*s.* 6*d.*

The Psalms in Hebrew without points. 1879. Crown 8vo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*

The Books of Job, Psalms, Proverbs, Ecclesiastes, and the Song of Solomon: according to the Wycliffite Version made by Nicholas de Hereford, about A.D. 1381, and Revised by John Purvey, about A.D. 1388. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*

The New Testament in English, according to the Version by John Wycliffe, about A.D. 1380, and Revised by John Purvey, about A.D. 1388. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 6*s.*

Outlines of Textual Criticism applied to the New Testament. By C. E. Hammond, M.A., Fellow and Tutor of Exeter College, Oxford. *Third Edition*. Extra fcap. 8vo. *cloth*, 3*s.* 6*d.*

SELECT LIST

OF

STANDARD THEOLOGICAL WORKS

PRINTED AT

The Clarendon Press, Oxford.

THE HOLY SCRIPTURES, ETC.	page 1
FATHERS OF THE CHURCH, ETC.	„ 4
ECCLESIASTICAL HISTORY, ETC.	„ 5
ENGLISH THEOLOGY	„ 6
LITURGIOLOGY	„ 8

1. THE HOLY SCRIPTURES, ETC.

HEBREW, etc. *Notes on the Hebrew Text of the Book of Genesis.* By G. J. Spurrell, M.A. Crown 8vo. 10s. 6d.

— *Notes, Critical and Philological, on the Hebrew Text of I, II Samuel.* By S. R. Driver, D.D. 8vo. *In the Press.*

— *Treatise on the use of the Tenses in Hebrew.* By S. R. Driver, D.D. *Second Edition.* Extra fcap. 8vo. 7s. 6d.

— *The Psalms in Hebrew without points.* Stiff covers, 2s.

— *A Commentary on the Book of Proverbs.* Attributed to Abraham Ibn Ezra. Edited from a MS. in the Bodleian Library by S. R. Driver, D.D. Crown 8vo. paper covers, 3s. 6d.

— *The Book of Tobit.* A Chaldee Text, from a unique MS. in the Bodleian Library; with other Rabbinical Texts, English Transla-

tions, and the Itala. Edited by Ad. Neubauer, M.A. Crown 8vo. 6s.

HEBREW, etc. *Hebrew Accentuation of Psalms, Proverbs, and Job.* By William Wickes, D.D. 8vo. 5s.

— *Hebrew Prose Accentuation.* By the same Author. 8vo. 10s. 6d.

— *Horae Hebraicae et Talmudicae, a J. Lightfoot.* A new edition, by R. Gandell, M.A. 4 vols. 8vo. 1l. 1s.

— *The Book of Hebrew Roots,* by Abu 'l-Walid Marwān ibn Janāh, otherwise called Rabbi Yōnāh. Now first edited, with an appendix, by Ad. Neubauer. 4to. 2l. 7s. 6d.

GREEK. OLD TESTAMENT.

Vetus Testamentum ex Versione Septuaginta Interpretum secundum exemplar Vaticanum Romae editum. Accedit potior varietas Codicis Alexandrini. Tomi III. 18mo. 18s.

GREEK. *A Concordance to the Greek Versions and Apocryphal Books of the Old Testament.* By Edwin Hatch, M.A., D.D., assisted by other Scholars. *In the Press.*

— *Essays in Biblical Greek.* By Edwin Hatch, M.A., D.D., Reader in Ecclesiastical History, Oxford, and sometime Grinfield Lecturer on the LXX. 8vo. 10s. 6d.

— *Origenis Hexaplorum quae supersunt; sive, Veterum Interpretum Graecorum in totum Vetus Testamentum Fragmenta.* Edidit Fridericus Field, A.M. 2 vols. 4to. 5l. 5s.

— **NEW TESTAMENT.** *Novum Testamentum Graece.* Antiquissimorum Codicum Textus in ordine parallelo dispositi. Accedit collatio Codicis Sinaitici. Edidit E. H. Hansell, S.T.B. Tomi III. 8vo. 24s.

— *Novum Testamentum Graece.* Accedunt parallela S. Scripturae loca, etc. Edidit Carolus Lloyd, S.T.P.R. 18mo. 3s.

On writing paper, with wide margin, 10s. 6d.

— *Appendices ad Novum Testamentum Stephanicum*, jam inde a Millii temporibus Oxoniensium manibus tritum; curante Gulmo. Sanday, A.M., S.T.P., LL.D. I. Collatio textus Westcottio-Hortiani (jure permissa) cum textu Stephanico anni MDL. II. Delectus lectionum notatu dignissimarum. III. Lectiones quaedam ex codicibus versionum Memphiticae Armeniacaе Aethiopicae fusius illustratae. 18mo. *Just ready.*

— *Novum Testamentum Graece juxta Exemplar Millianum.* 18mo. 2s. 6d. On writing paper, with wide margin, 9s.

GREEK. *The Greek Testament*, with the Readings adopted by the Revisers of the Authorised Version:—

(1) Pica type, with Marginal References. Demy 8vo. 10s. 6d.

(2) Long Primer type. Fcap. 8vo. 4s. 6d.

(3) The same, on writing paper, with wide margin, 15s.

— *The Parallel New Testament, Greek and English*; being the Authorised Version, 1611; the Revised Version, 1881; and the Greek Text followed in the Revised Version. 8vo. 12s. 6d.

— *Outlines of Textual Criticism applied to the New Testament.* By C. E. Hammond, M.A. Extra fcap. 8vo. 3s. 6d.

— *A Greek Testament Primer.* An Easy Grammar and Reading Book for the use of Students beginning Greek. By E. Miller, M.A. Extra fcap. 8vo. 3s. 6d.

LATIN. *Libri Psalmorum Versio antiqua Latina, cum Paraphrasi Anglo-Saxonica.* Edidit B. Thorpe, F.A.S. 8vo. 10s. 6d.

— *Old-Latin Biblical Texts*: No. I. The Gospel according to St. Matthew, from the St. Germain MS. (g₁). Edited with Introduction and Appendices by John Wordsworth, D.D. Small 4to., stiff covers, 6s.

— *Old-Latin Biblical Texts*: No. II. Portions of the Gospels according to St. Mark and St. Matthew, from the Bobbio MS. (k), etc. Edited by John Wordsworth, D.D., W. Sanday, M.A., D.D., and H. J. White, M.A. Small 4to., stiff covers, 21s.

LATIN. *Old-Latin Biblical*

Texts: No. III. The Four Gospels, from the Munich MS. (q), now numbered Lat. 6224 in the Royal Library at Munich. With a Fragment from St. John in the Hof-Bibliothek at Vienna (Cod. Lat. 502). Edited, with the aid of Tischendorf's transcript (under the direction of the Bishop of Salisbury), by H. J. White, M.A. Small 4to. stiff covers, 12s. 6d.

Nouum Testamentum Domini

Nostri Iesu Christi Latine, secundum Editionem S. Hieronymi. Ad Codicum Manuscriptorum fidem recensuit Iohannes Wordsworth, S.T.P., Episcopus Sarisburiensis. In operis societatem adsumto Henrico Iuliano White, A.M., Societatis S. Andreae, Collegii Theologici Sarisburiensis Vice-Principali. *Partis prioris fasciculus primus. Euangelium secundum Mattheum.* 4to., papers covers, 12s. 6d.

OLD-FRENCH. *Libri Psalmorum*

Versio antiqua Gallica e Cod. ms. in Bibl. Bodleiana adseruato, una cum Versione Metrica aliisque Monumentis peruestis. Nunc primum descripsit et edidit Franciscus Michel, Phil. Doc. 8vo. 10s. 6d.

ENGLISH. *The Holy Bible*

in the Earliest English Versions, made from the Latin Vulgate by John Wycliffe and his followers: edited by Forshall and Madden. 4 vols. Royal 4to. 3l. 3s.

Also reprinted from the above, with Introduction and Glossary by W. W. Skeat, Litt. D.

The Books of Job, Psalms,

Proverbs, Ecclesiastes, and the Song of Solomon. Extra fcap. 8vo. 3s. 6d.

The New Testament. Extra

fcap. 8vo. 6s.

ENGLISH. *The Holy Bible,*

Revised Version.*

Cheap Editions for School Use.

Revised Bible. Pearl 16mo., cloth boards, 1s. 6d.

Revised New Testament. Nonpareil 32mo., 6d.; Brevier 16mo., 1s.; Long Primer 8vo., 1s. 6d.

* The Revised Version is the joint property of the Universities of Oxford and Cambridge.

— *The Oxford Bible for*

Teachers, containing supplementary *Helps to the Study of the Bible*, including summaries of the several Books, with copious explanatory notes; and Tables illustrative of Scripture History and the characteristics of Bible Lands, with a complete Index of Subjects, a Concordance, a Dictionary of Proper Names, and a series of Maps. Prices in various sizes and bindings, from 3s. to 2l. 5s.

— *Helps to the Study of the*

Bible, taken from the *Oxford Bible for Teachers*. Crown 8vo. 3s. 6d.

— *The Psalter, or Psalms*

of David, and certain Canticles, with a Translation and Exposition in English, by Richard Rolle of Hampole. Edited by H. R. Bramley, M.A. With an Introduction and Glossary. Demy 8vo. 1l. 1s.

— *Studia Biblica.* Essays

in Biblical Archaeology and Criticism, and kindred subjects. By Members of the University of Oxford. Vol. I. 8vo. 10s. 6d.

ENGLISH. *The Book of Wisdom*: the Greek Text, the Latin Vulgate, and the Authorised English Version; with an Introduction, Critical Apparatus, and a Commentary. By W. J. Deane, M.A. 4to. 12s. 6d.

GOTHIC. *The Gospel of St. Mark in Gothic*, according to the translation made by Wulfila in the Fourth Century. Edited, with a Grammatical Introduction and Glossarial Index, by W. W. Skeat, Litt. D. Extra fcap. 8vo. 4s.

2. FATHERS OF THE CHURCH, ETC.

St. Athanasius: *Orations against the Arians*. With an account of his Life by William Bright, D.D. Crown 8vo. 9s.

— *Historical Writings, according to the Benedictine Text*. With an Introduction by W. Bright, D.D. Crown 8vo. 10s. 6d.

St. Augustine: *Select Anti-Pelagian Treatises, and the Acts of the Second Council of Orange*. With an Introduction by William Bright, D.D. Crown 8vo. 9s.

Canons of the First Four General Councils of Nicaea, Constantinople, Ephesus, and Chalcedon. Crown 8vo. 2s. 6d.

— *Notes on the above*. By William Bright, D.D. Crown 8vo. 5s. 6d.

Catenae Graecorum Patrum in Novum Testamentum. Edidit J. A. Cramer, S.T.P. Tomi VIII. 8vo. 2l. 4s.

Clementis Alexandrini Opera, ex recensione Guil. Dindorffii. Tomi IV. 8vo. 3l.

Cyrilli Archiepiscopi Alexandrini in XII Prophetas. Edidit P. E. Pusey, A.M. Tomi II. 8vo. 2l. 2s.

Cyrilli in D. Joannis Evangelium. Accedunt Fragmenta Varianon Tractatus ad Tiberium Diaconum Duo. Edidit post Aubertum P. E. Pusey, A.M. Tomi III. 8vo. 2l. 5s.

— *Commentarii in Lucæ Evangelium quæ supersunt Syriacæ*. E mss. apud Mus. Britan. edidit R. Payne Smith, A.M. 4to. 1l. 2s.

— The same, translated by R. Payne Smith, M.A. 2 vols. 8vo. 14s.

Ephraemi Syri, Rabulae Episcopi Edesseni, Balaei, aliorumque Opera Selecta. E Codd. Syriacis mss. in Museo Britannico et Bibliotheca Bodleiana asservatis primus edidit J. J. Overbeck. 8vo. 1l. 1s.

Eusebii Pamphili Evangelicae Praeparationis Libri XV. Ad Codd. mss. recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi IV. 8vo. 1l. 10s.

— *Evangelicae Demonstrationis Libri X*. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. Tomi II. 8vo. 15s.

— *contra Hieroclem et Marcellum Libri*. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 8vo. 7s.

Eusebius' Ecclesiastical History, according to the text of Burton, with an Introduction by W. Bright, D.D. Crown 8vo. 8s. 6d.

Evagrii Historia Ecclesiastica, ex recensione H. Valesii. 8vo. 4s.

Irenaeus : The Third Book of St. Irenaeus, Bishop of Lyons, against Heresies. With short Notes and a Glossary by H. Deane, B.D. Crown 8vo. 5s. 6d.

Origenis Philosophumena ; sive omnium Haeresium Refutatio. E Codice Parisino nunc primum editit Emmanuel Miller. 8vo. 10s.

Patrum Apostolicorum, S. Clementis Romani, S. Ignatii, S. Polycarpi, quae supersunt. Edidit Guil. Jacobson, S.T.P.R. Tomi II. Fourth Edition. 8vo. 1l. 1s.

Reliquiae Sacrae secundi tertique saeculi. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi V. Second Edition. 8vo. 1l. 5s.

Scriptorum Ecclesiasticorum Opuscula. Recensuit M. J. Routh, S.T.P. Tomi II. 8vo. 10s.

Socratis Scholastici Historia Ecclesiastica. Gr. et Lat. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 8vo. 15s.

Socrates' Ecclesiastical History, according to the Text of Hussey, with an Introduction by William Bright, D.D. Crown 8vo. 7s. 6d.

Sozomeni Historia Ecclesiastica. Edidit R. Hussey, S.T.B. Tomi III. 8vo. 15s.

Theodoreti Ecclesiasticae Historiae Libri V. Recensuit T. Gaisford, S.T.P. 8vo. 7s. 6d.

3. ECCLESIASTICAL HISTORY, ETC.

Baedae Historia Ecclesiastica. Edited, with English Notes, by G. H. Moberly, M.A. Crown 8vo. 10s. 6d.

Bigg. The Christian Platonists of Alexandria ; being the Bampton Lectures for 1886. By Charles Bigg, D.D. 8vo. 10s. 6d.

Bingham's Antiquities of the Christian Church, and other Works. 10 vols. 8vo. 3l. 3s.

Bright. Chapters of Early English Church History. By W. Bright, D.D. Second Edition. 8vo. 12s.

Burnet's History of the Reformation of the Church of England. A new Edition. Carefully revised, and the Records collated with the ori-

ginals, by N. Pocock, M.A. 7 vols. 8vo. 1l. 10s.

Cardwell's Documentary Annals of the Reformed Church of England ; being a Collection of Injunctions, Declarations, Orders, Articles of Inquiry, etc. from 1546 to 1716. 2 vols. 8vo. 18s.

Councils and Ecclesiastical Documents relating to Great Britain and Ireland. Edited, after Spelman and Wilkins, by A. W. Haddan, B.D., and W. Stubbs, D.D. Vols. I and III. Medium 8vo. each 1l. 1s.

Vol. II, Part I. Medium 8vo. 10s. 6d.

Vol. II, Part II. *Church of Ireland ; Memorials of St. Patrick.* Stiff covers, 3s. 6d.

Fuller's Church History of Britain. Edited by J. S. Brewer, M.A. 6 vols. 8vo. 1l. 19s.

Gibson's Synodus Anglicana. Edited by E. Cardwell, D.D. 8vo. 6s.

Hamilton's (Archbishop John) Catechism, 1552. Edited, with Introduction and Glossary, by Thomas Graves Law, Librarian of the Signet Library, Edinburgh. With a Preface by the Right Hon. W. E. Gladstone. Demy 8vo. 12s. 6d.

Hussey. Rise of the Papal Power, traced in three Lectures. By Robert Hussey, B.D. *Second Edition.* Fcap. 8vo. 4s. 6d.

John, Bishop of Ephesus. The Third Part of his Ecclesiastical History. [In Syriac.] Now first edited by William Cureton, M.A. 4to. 1l. 12s.

— *The same*, translated by R. Payne Smith, M.A. 8vo. 10s.

Le Neve's Fasti Ecclesiae Anglicanae. Corrected and continued from 1715 to 1853 by T. Duffus Hardy. 3 vols. 8vo. 1l. 1s.

Noelli (A.) Catechismus sive prima institutio disciplinae Pietatis

Christianae Latine explicata. Editio nova cura Guil. Jacobson, A.M. 8vo. 5s. 6d.

Records of the Reformation. *The Divorce, 1527-1533.* Mostly now for the first time printed from MSS. in the British Museum and other Libraries. Collected and arranged by N. Pocock, M.A. 2 vols. 8vo. 1l. 16s.

Reformatio Legum Ecclesiasticarum. The Reformation of Ecclesiastical Laws, as attempted in the reigns of Henry VIII, Edward VI, and Elizabeth. Edited by E. Cardwell, D.D. 8vo. 6s. 6d.

Shirley. Some Account of the Church in the Apostolic Age. By W.W. Shirley, D.D. *Second Edition.* Fcap. 8vo. 3s. 6d.

Stillingfleet's Origines Britannicae, with Lloyd's Historical Account of Church Government. Edited by T. P. Pantin, M.A. 2 vols. 8vo. 10s.

Stubbs. Registrum Sacrum Anglicanum. An attempt to exhibit the course of Episcopal Succession in England. By W. Stubbs, D.D. Small 4to. 8s. 6d.

4. ENGLISH THEOLOGY.

Bradley. Lectures on the Book of Job. By George Granville Bradley, D.D., Dean of Westminster. Crown 8vo. 7s. 6d.

— *Lectures on Ecclesiastes.* By G. G. Bradley, D.D., Dean of Westminster. Crown 8vo. 4s. 6d.

Bull's Works, with Nelson's Life. Edited by E. Burton, D.D. 8 vols. 8vo. 2l. 9s.

Burnet's Exposition of the XXXIX Articles. 8vo. 7s.

Butler's Works. 2 vols. 8vo. 11s.

Comber's *Companion to the Temple*; or a Help to Devotion in the use of the Common Prayer. 7 vols. 8vo. 1l. 11s. 6d.

Cranmer's Works. Collected and arranged by H. Jenkyns, M.A., Fellow of Oriel College. 4 vols. 8vo. 1l. 10s.

Enchiridion Theologicum
Anti-Romanum.

Vol. I. Jeremy Taylor's Dissuasive from Popery, and Treatise on the Real Presence. 8vo. 8s.

Vol. II. Barrow on the Supremacy of the Pope, with his Discourse on the Unity of the Church. 8vo. 7s. 6d.

Vol. III. Tracts selected from Wake, Patrick, Stillingfleet, Clagett, and others. 8vo. 11s.

Greswell's *Harmonia Evangelica.* Fifth Edition. 8vo. 9s. 6d.

Hall's Works. Edited by P. Wynter, D.D. 10 vols. 8vo. 3l. 3s.

Heurtley. *Harmonia Symbolica: Creeds of the Western Church.* By C. Heurtley, D.D. 8vo. 6s. 6d.

Homilies appointed to be read in Churches. Edited by J. Griffiths, M.A. 8vo. 7s. 6d.

Hooker's Works, with his Life by Walton, arranged by John Keble, M.A. Seventh Edition. Revised by R. W. Church, M.A., Dean of St. Paul's, and F. Paget, D.D. 3 vols. medium 8vo. 1l. 16s.

— *the Text* as arranged by J. Keble, M.A. 2 vols. 8vo. 11s.

Jackson's (Dr. Thomas) Works. 12 vols. 8vo. 3l. 6s.

Jewel's Works. Edited by R. W. Jelf, D.D. 8 vols. 8vo. 1l. 10s.

Martineau. *A Study of Religion: its Sources and Contents.* By James Martineau, D.D. 2 vols. 8vo. 1l. 4s.

Patrick's Theological Works. 9 vols. 8vo. 1l. 1s.

Pearson's Exposition of the Creed. Revised and corrected by E. Burton, D.D. Sixth Edition. 8vo. 10s. 6d.

— *Minor Theological Works.* Edited with a Memoir, by Edward Churton, M.A. 2 vols. 8vo. 10s.

Sanderson's Works. Edited by W. Jacobson, D.D. 6 vols. 8vo. 1l. 10s.

Stillingfleet's Origines Sacrae. 2 vols. 8vo. 9s.

— *Rational Account of the Grounds of Protestant Religion*; being a vindication of Archbishop Laud's Relation of a Conference, etc. 2 vols. 8vo. 10s.

Wall's History of Infant Baptism. Edited by H. Cotton, D.C.L. 2 vols. 8vo. 1l. 1s.

Waterland's Works, with Life, by Bp. Van Mildert. *A new Edition,* with copious Indexes. 6 vols. 8vo. 2l. 11s.

— *Review of the Doctrine of the Eucharist,* with a Preface by the late Bishop of London. Crown 8vo. 6s. 6d.

Wheatly's *Illustration of the Book of Common Prayer.* 8vo. 5s.

Wyclif. *A Catalogue of the Original Works of John Wyclif.* By W. W. Shirley, D.D. 8vo. 3s. 6d.

Wyclif. *Select English Works.* By T. Arnold, M.A. 3 vols. 8vo. 1l. 1s.

— *Triologus.* With the Supplement now first edited. By Gotthard Lechler. 8vo. 7s.

5. LITURGIOLOGY.

Cardwell's *Two Books of Common Prayer*, set forth by authority in the Reign of King Edward VI, compared with each other. *Third Edition.* 8vo. 7s.

— *History of Conferences on the Book of Common Prayer from 1551 to 1690.* *Third Edition.* 8vo. 7s. 6d.

Hammond. *Liturgies, Eastern and Western.* Edited, with Introduction, Notes, and a Liturgical Glossary, by C. E. Hammond, M.A. Crown 8vo. 10s. 6d.

An Appendix to the above, crown 8vo. paper covers, 1s. 6d.

Leofric Missal, *The*, as used in the Cathedral of Exeter during the Episcopate of its first Bishop, A.D. 1050–1072; together with some Account of the Red Book of Derby, the Missal of Robert of Jumièges,

and a few other early MS. Service Books of the English Church. Edited, with Introduction and Notes, by F. E. Warren, B.D., F.S.A. 4to. half morocco, 1l. 15s.

Maskell. *Ancient Liturgy of the Church of England*, according to the uses of Sarum, York, Hereford, and Bangor, and the Roman Liturgy arranged in parallel columns, with preface and notes. By W. Maskell, M.A. *Third Edition.* 8vo. 15s.

— *Monumenta Ritualia Ecclesiae Anglicanae.* The occasional Offices of the Church of England according to the old use of Salisbury, the Prymer in English, and other prayers and forms, with dissertations and notes. *Second Edition.* 3 vols. 8vo. 2l. 10s.

Warren. *The Liturgy and Ritual of the Celtic Church.* By F. E. Warren, B.D. 8vo. 14s.

Oxford

AT THE CLARENDON PRESS

LONDON: HENRY FROWDE

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E.C.

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

BR
746
B5
1881
C.1
ROBA

